శ్రీ శంకరవిజయము

(ఆంధ్ర పద్య కావ్యము)

గ్రంథకర్త

కవితాభూషణ, వెంపరాల సూర్యనారాయణశాస్త్రి

పబ్లిషర్సు:

వేంకట్రామ అండ్ కో.,

బెజవాడ - మద్రాసు

 [వెల 5—0—0

Copies 500—Printed trom Page 1 to 586 at
Sarada Press, Bhatnavilli and from Inner Title to
Contents at Venkatram Power Press, Ellore. January 1948

శ్రీ గురుమూర్తయేనమః

విన్నపము

ఉ. ఆర్యజనస్తవార్హ విమలాత్మ బుధేంద్ర కవీంద్రచంద్ర మోఁ
వార్య కృపాకటాక్ష ఝురపాత్రుఁడ నౌటనె కాక శంకరా
చార్యజయప్రబంధ మొకచాయ రచించి త్వదంఘ్రిపీఠికాఁ
జర్యవిభూషణంబుగ నొసంగ వలంతినొకో రఘూద్వహా!

చ. మతగురుపుణ్యకీర్తి పలుమాఱు స్మరించుటఁజేసి ఘోరసం
సృతివెత భావిజన్మములనేవియు రూపఱు నంచుఁగా, కహం
కృతిఁ గృతిసెప్పఁ బూనినటు లెంచఁగఁబోల, దెఱుంగనొక్కొ ము
న్నతిరసయుక్తిఁ బల్వురు మహాకవు లిద్దిఁ దెలుంగుసేయుటల్.

శా. వారే కాదు, కలంబు చేకొని కవిత్వం బంచు నిర్మించు నే
వ్వారున్ నా కతిపూజ్యులౌ గురులు, సంబంధుల్ సఖుల్, గావునన్
వారిన్ బండితదిగ్గజంబులను సంప్రార్థింతు నాలోపముల్
కారుణ్యంబునఁ ద్రోచి, యెందును గుణగ్రాహిత్వమున్ జేకొనన్.

విజ్ఞలోకమునకు నమఃపూర్వకమగు విన్నపము. "శ్రీశంకర భగవత్పాదులు పరమశివావతార మఁట. అమ్మహనీయుని పుణ్యయశము గానమొనర్చుభాగ్యము సామాన్యుల కబ్బ దఁట" యని చిరకాలమునుండి వినుచు మహాత్ములు చేయఁదగు యత్నమునకుఁ గడంగితిని. "మూకం కరోతి వాచాల" మ్మనిన ట్లయ్యనఘునికృప

మాధవాచార్యుని గ్రంథమున	చిద్విలాసుని గ్రంథమున	అనంతానందగిరి గ్రంథమున
1. శంకరుని తలిదండ్రులు ఆర్యాంబా శివగురులు.	శంకరుని తలిదండ్రులు ఆర్యాంబా శివగురులు	శంకరునితల్లి విశిష్ట. తండ్రి విశ్వజిత్తు.
2 జన్మభూమి కాలటి,	కాలటి	చిదంబరము
పూర్ణానదీతీరము.	చూర్ణీ నదీతీరము	నది చెప్పఁబడలేదు.
3. సంతతికై శివగురుఁడు వృషగిరిపైఁ దప మొనర్చెను. ద్విజవేషమున శివుఁడు వచ్చి వరమీయ శంకరుఁడు పుట్టెను.	శివగురుఁడు సంతతికై వృషగిరిమీద నే తపస్సుచేసెను. స్వప్నమున శివుఁడు తోఁచి వరమిచ్చెను. శంకరుఁడు పుట్టెను.	విశ్వజిత్తు తపస్సుకై అడవికిఁ బోయెను. విశిష్ట చిదంబరేశ్వరుని సేవించుచుండ నా దేవుఁడే యామె గర్భమున శంకరుఁడై పుట్టెను.
4. శంకరున కుపనయనముచేయ యత్నించుచు శివగురుఁడు మరణించెను.	శంకరున కుపనయనము చేసి వివాహమునకు యత్నించుచు శివగురుఁడు మరణించెను.	చిదంబరేశ్వరుని యజమానునిగాఁ జేసి జాతకర్మాదు లొనర్చినట్లే ఉపనయనము విప్రులే చేసిరి.
5. కనకామలక కథ.	లేదు	లేదు.
6. శంకరుఁడు మకరాకృష్టుఁడై సంన్యసింప మకరము శంకరునివిడిచిపెట్టెను.	బ్రహ్మచే శప్తుఁడగు నొక గంధర్వుఁడు మొసలియై శంకరుని బట్టికొన శంకరుఁడు సంన్యసించెను. మొసలికిశాపవిమోచనమైనది	లేదు.
7. నర్మద పొంగఁగా శంకరుఁడు కమండలువుచే నాపొంగిననీరు త్రావించెను.	లేదు	లేదు.
8. చోళదేశవాసి, సనందనుఁడు శంకరునకు శిష్యుఁడగును.	అహోబలవాసి, అత్యుగ్ర విష్ణుశర్మలకు కొడుకు, మాధవాచార్యుఁ డనువాఁడు శంకరశిష్యుఁడై సనందనుఁడనుపే రొందెను.	లేదు.

౯

9. సనందనుఁడు పద్మపాదుఁ డగును.	కలదు	లేదు.
10. వ్యాసుఁడు తృతీయాధ్యాయాది సూత్రముపై విపులమగు వాదము చేయును.	వ్యాసుఁడా సూత్రముమీఁద నే శాస్త్రవాదము చేసినట్లే కాని యేవాద మేమియు లేదు.	తాండిశ్రుతిపై వ్యాసుఁడు శాస్త్రవాదము చేసినట్లు విపులముగాఁ గలదు.
11. కుమారిలుని కథయం దోడినవారు యంత్రశిలలందుఁ జచ్చుట పందెముగా బౌద్ధులు చచ్చిరి.	వాదమున నోడిన సౌగతుల తలలను రాజుచే కుమారిలుఁడు నఱికించిన ట్లాతనిచే శంకరునకుఁ జెప్పఁబడెను.	సూక్ష్మముగాఁ గలదు.
12. శంకరుఁడు యోగవిద్యచే మండను నింటఁ జొచ్చినప్పటికి వ్యాసజైమినులను మండనుఁడు శ్రాద్ధమున కర్చించుచుండును.	పితృస్థానమున వ్యాసుని నెలకొల్పి యర్చించుచుండ విశ్వదేవస్థానమున నాకాశమునుండి దిగివచ్చి శంకరుఁడు గూర్చుండెను.	మండనుఁడు తనమంత్రబలమున వ్యాసుని రప్పించి, పితృస్థానమున నుంచి, విశ్వదేవస్థానమున సాలగ్రామముంచి అర్చించుచుండ శంకరుఁడా చోటి కాకసమునుండి దిగును.
13. హస్తామలకుఁడు బలినామాగ్రహార వాసి, ప్రభాకరుని కొడుకు.	ప్రయాగవాసి, దివాకరాధ్వరి కొడుకు.	లేదు.
14. గిరియను శంకరశిష్యుఁడు తోటకాచార్యుఁడయ్యెను.	విశ్వనాథాధ్వరి కొడుకు కళానిధి యనువాఁడు తోటకుఁ డయ్యెను.	లేదు.
15. శంకరుఁడు వలదని జ్ఞాతులు చెప్పినను వినక తల్లి కుత్తరక్రియలు చేసెను.	తల్లి చనిపోవుచున్నదని తెలిసి విప్రులఁ బిలిచి చెప్పఁగా వారు రాకపోవుటచే శంకరుఁడు తానే యుత్తరక్రియలు చేసెను.	లేదు.
16. తుదిని దేవతాప్రార్థితుఁడై కేదారమందుండి శంకరుఁడు వృషభారూఢుఁడై కైలాసమున కరుగును.	బదరీక్షేత్రమున దత్తాత్రేయుఁడు ప్రత్యక్షమై యొక గుహలోనుండి కైలాసమునకుఁ గొనిపోవును.	కాంచీనగరమున సమాధినిష్ఠుఁడై శంకరుఁడు భౌతికదేహము విడిచి కైలాసమున కేఁగెను.

ఇన్నివిధములుగా నున్న కథలయందలి సత్యాసత్యనిర్ణయము చేసికొనఁజాలక యాంగ్లభాషాకోవిదుల విమర్శన గ్రంథములను గొన్ని చదివి యందలి చరిత్రవిషయములు కొంతవఱకుఁ దెలియఁజాలితిని. ఈ పరస్పరభేదములనుగూర్చి వా రంతగాఁ దీవ్రదృష్టి యుంచినవారు కారు. కాని మాధవగ్రంథమునే యాధారముగాఁ జేసికొని, శంకరుని మహిమను బహుముఖముల విమర్శించి సాధ్యమైనంతలో హేతువు లూహించి చెప్పుచు దేశము, కాలము నిర్ణయింప నెక్కువ శ్రమ పడిరి. అందు శంకరునికాలమును గూర్చి ముందు పరిశీలింతము. శృంగేరి మున్నగు పీఠములందలి గురుపరంపరఁ గూర్చి తెలిసికొని ఉపదేశ సాహస్రిపీఠికయందు శ్రీ వావిలాల వేంకటశివావధానులుగా రిట్లు వ్రాసియున్నారు.

1. "క్రీ. పూ. 36 సం॥రములనాఁడు శంకరజనన మని శృంగేరిపీఠ జగద్గురు పరంపరవలనఁ దెలియుచున్నది.

2. క్రీ. పూ. 508 సం॥రములు అని శ్రీ కాంచీకామకోటి పీఠమందలి గురుపరంపర వలన

3. జగన్నాథమఠమందలి గురుపరంపర వలన క్రీ. పూ. 516,

4. ద్వారకామఠగురు పరంపరవలన క్రీ. పూ. 541 శంకరజననకాల మని తెలియుచున్నది.

శ్రీకర్లపాలెము వెంకటనారాయణగారు శంకరు లైదుమఠములు స్థాపించి రనియు, నయ్యవి ద్వారకా బదరికాది పుణ్యస్థలములందలి వనియు, నందలి గురుపరంపర ననుసరించి కాలము లిచ్చి యున్నారు. వానికిని బైని జూపినవానికిని గొంతవిభేద మగపడుచున్నది. పంచాంగ కర్తల నిర్ణయముప్రకారము క్రీ. పూ. 72 సంవత్సరములనాఁడు శంకరావతార మగుచున్నది. పైని జూపిన మఠములందలి గురుపరంప రయు నొకదానికి నొకటి లగింపకున్నది.

ఇఁకఁ బాశ్చాత్య విమర్శకాగ్రగణ్యుఁ డగు మాక్సుముల్లరు.— శంకరమందార సౌరభమునందలి శ్లో॥ ప్రాసూత తిష్యశరదా మతి యాతవత్యా। మేకాదశాధికశతోన చతుస్సహస్ర్యాం। సంవత్సరే

విభవనామ్ని శుభే ముహూర్తే రాధే సితే శివగురో ర్గృహిణీ దశమ్యాం" అను శ్లోకమునందలి కలియుగాబ్దములు 3889 (క్రీ. శ. 788) సరియగు విభవవైశాఖ శు ౧౦ తిథియందు శంకరులు జన్మించి రను సిద్ధాంతము నూని క్రీ. శ. 788 శంకరజనన మని యంగీకరించెను. టి. ఆర్. చింతామణి ప్రభృతుల మతమున క్రీ. శ. 655-687 లోపల శంకరు లుందు రని నిర్ణయము. మాక్సుముల్లరు మొదలగుపాశ్చాత్య పండితుల సిద్ధాంతములను విమర్శించి రాజేంద్రనాథఘోషుగారు క్రీస్తుశకము 608 లోఁగాని 686 లోఁగాని శంకరులు జన్మించి యుందు రని నిర్ణయించిరి. ఆంగ్లేయభాషావిశారదు లగు భారతీయ విమర్శకులు దీనిని ప్రమాణముగాఁ గొనుచున్నారు. Sankara, The sublime అను గ్రంథమున ధీరేంద్రనాథ పాలుగారు:

"In our opinion this date (i. e 686 A. D) is the most probable one, as Pandit, Srijut Rajendranath shows that a portion of Sankaracharya's Bruhadaranyaka Bhashya Vartika was quoted by a Jaina philosopher Vidyananda, whose date of accession to the pointifical throne of Digambara Jaina gurus was A. D. and the date of his death 783 A. D. Sureswaracharya being the direct disciple of Sankaracharya, this cannot be possible if Sankara was born in 806 A. D. according to the calculation of the Cochin Government astrologer mentioned before" అనినారు.

మఱియు సీతానాథదత్తుగారు Sankaracharya (His life and teachings) అను గ్రంథమున "Sankaracharya died in A. D. 830 the early age of 32 at Kedar on tne Himalayas. According to the account, which to us appears most reliable, Sankaracharya was born in the year 3889 of Kali Era, corresponding to 799 A. D." అని వ్రాసినారు. ధీరేంద్రులు 686 అనఁగా 799 అని సీతానాథదత్తుగారు నిర్ణయించినారు.

బొంబాయి హైకోర్టు జడ్జి శ్రీ కాశీనాథ త్ర్యంబక తెలాంగు గారు "బ్రహ్మసూత్రము ౨. ౧. ౧౭ భాష్యమందు స్రుఘ్న, పాటలిపుత్ర నగరనామములను శంకరులు స్మరించుటచేతను, ఆ సూత్రమందే

పూర్ణవర్మ యనురాజు యొక్క నామము స్మరించుటచేతను, పూర్ణవర్మ యనురాజు క్రీ. శ. 630 లో ఉన్నటుల కన్నింగుహాము నిర్ణయించి యుంటచేతను శంకరు లాఱవ శతాబ్దాంత్యభాగమువారనియు, సాంఖ్యకారికఁ యొక్క గౌడపాదభాష్యము క్రీ. శ. 557-583 సమీపకాలమున చైనాభాషలోనికి పరివర్తింపఁబడినటుల తెలియుటచే తత్ప్రశిష్యుఁ డగు శంకరు లాకాలమున నుండును" అనిరి.

దీని ననుసరించి ఆఱవశతాబ్దిలో శంకరు లున్నట్లు తేలినది. శంకరులకాలమును గూర్చి యుపలబ్ధము లగు ప్రాచ్యపాశ్చాత్యనిర్ణయములను జదువరుల కందిచ్చితిని. విమర్శించినకొలఁది సత్యము తేలవచ్చును. చరిత్ర తత్త్వవేత్తలు పరిశోధించి నిర్ణయింపక మానరను నాసతో నీప్రస్తావము విడిచి శంకరులజన్మదేశము గూర్చి యొకమాఱు స్మరించి శ్రీ శంకరులగొప్పతనమును గూర్చి విపులముగఁ జెప్పికొందము.

ఒక్క యనంతానందగిరి శంకరులు చిదంబరమునఁ బుట్టి రనెనే కాని యితరసంస్కృతకావ్యము లెల్లఁ "గాలటి" గ్రామమునఁ జన్మించి రనియే వాకొనుచున్నవి. "కాలటియందు శంకరులు పుట్టినఁ బుట్టవచ్చునుగాని శంకరులపూర్వు లాంధ్రదేశమందలి గోదావరీమండలాంతర్గత సర్వవరక్షేత్రమునుండి మయూరవర్మచేఁ గేరళమునకుఁ గొనిపోఁబడి యుండుటచే, త్యాగరాజకుటుంబము తమిళదేశము నందెన్నితరములనుండియో యున్నను దెలుఁగు మాటాడుకొనుచు నాంధ్రు లని వ్యవహరింపఁబడినట్లే శంకరునివంశమువా రందఱు నాంధ్రము మాటాడుకొనుచు నాంధ్రు లయియే యుందు" రని కర్లపాలెము వెంకటనారాయణగారు సిద్ధాంతముచేసి యున్నారు. కావచ్చును. గోదావరీమండలాంతర్గతమై కోనసీమకు సీమంతమణియగు మునిఖండాగ్రహారమున (ముంగండ) వెలసిన వేఁగినాఁటి బ్రాహ్మణశాఖవాఁడైనను జననీజనకులు కాశిలో స్థిరనివాస మేర్పఱుచుకొనిన పిదప నచటనే జన్మించిన వాఁడగుటచే శ్రీ జగన్నాథపండితరాజు నౌత్తరాహు లుత్తరదేశమువాఁ డని యనుకొన్నను, దాను దనత్రైలింగాన్వయమును మఱువక స్మరించుటచే నాంధ్రుఁ డని యెన్నఁబడుట లేదా? ఇంటిలో నాంధ్రము, వీధిలో దేశభాష మాటాడు నాంధ్రులు వివిధదేశములం

దెందఱు లేరు ? అట్లే శంకరులకుటుంబమువారును వీధిలో మళయాళము మాటాడుచు నింట నాంధ్రము మాటాడుకొనువా రయినను గావచ్చును. కాని సంస్కృతకావ్యకర్త లందఱు నేకకంఠముగఁ గాలటీ యని శంకరజన్మదేశమును గీర్తించి యుండుటచే వారిపూర్వుల వృత్తాంతము విని యుండని నేను నట్లే చెప్పి యుంటిని. ఆంధ్రులచరిత్రము ననుసరించి కుమారిలభట్టాంధ్రు డనియు, ఉత్కలాంధ్రదేశసంధియందలి జయమంగళగ్రామమువాఁడనియుఁ జెప్పితిని. కాని నాఁడీ శంకరునిగూర్చి సిద్ధాంత మెఱుఁగక విడిచివైచితిని. శ్రీశంకరు లెచట జన్మించినను, నేభాష మాటాడువారైనను, సంస్కృతభాష జగత్తున నున్నంతకాలము యావజ్జగతీమండలమునందును; నజరామరమూర్తియై వెలుఁగుచుండువారే. ఎవరికి వారే "శంకరుఁడు మావాఁడు, నావాఁడు" అను కొనుట తప్పదు. మణిమంజరి వంటి యేద్వైతమత గ్రంథమో మతవిరోధమునఁ గటువుగా నిందించినే కాని, విదేశజులు గాని, విమతస్థులు గాని లవమేని నిందించిరా ? ఎఱిఁగినంతలో స్తుతింపక విడువఁగలిగిరా ? ఆంగ్లనారీమణియగు సోదరి నివేదిత పలుకులుగా ధీరేంద్రనాథపాలుగారు వ్రాసినయంశము నరయుఁడు.

"The gifted English lady who has become a devoted Hindu in the name of Sister Nivedita thus writes:—Western people can hardly imagine a personality like Sankara. In the course of a few years to have nominated the founders of no less than ten great religious orders, of which four have fully retained their pristine state to the present day; to have aquired such a mastery of Sanskrit learning as to create a distinct philosophy and impress himself on the scholarly imagination of India is a pre-eminence that twelve hundred years have not sufficed to shake; to have written poems, whose grandeur makes them unmistakable even to foreign and unlearned ears and at the same time to have lived with his disciples in all the radiant love and simplicity of the saint - thus is the greatness that we must appreciate, but cannot understand. We contemplate with wonder and delight the devotion of Francis and Assisi the intellect of Ablard, the virile force and freedom of Martin

Luther and political efficiency of Ignotoes. Loyala, but who could imagine all these united in one person."

(హిందూమత భక్తురాలును, ప్రతిభావంతురాలు నగు సోదరి నివేదిత యనునాంగ్లవనిత యిట్లు వ్రాయుచున్నది. శంకరునివంటి యద్వితీయవ్యక్తిని నిట్టిదని పాశ్చాత్యు లూహింప నశక్తులు. కొన్ని సంవత్సరములనడుమనే పదిమందికి తక్కువ కాకుండ మతోద్ధారకులు వెలసిరి. వారిలో నలుగురుమాత్రమే నేఁటిదాఁక సత్యస్థితి యందు నిలిచియుండిరి. ఆనలుగురిలోనొక్కఁడు (శంకరుఁడు) హిందూ దేశములోని విజ్ఞుల భావవీథిని ముద్రిత మొనర్పఁజాలినట్టియు, 1200 యేండ్ల పరిమితిగల కాలమైనను గదలింపలేనట్టి వేదాంత తత్త్వమును సృజింపఁజాలిన వశ్యమగు సంస్కృతపాండితికిఁ బరమావధి యగుటయే కాదు. అతనిపద్యములు పరదేశజులకును, నిరక్షర కుక్షులకునుగూడ కర్ణ రసాయనమై మనస్సునకు నిష్కళంకదీప్తి నొసఁగుచున్నది. ఇంత వాఁడయ్యును పరమహంసయొక్క నిరాడంబరత్వమును నచంచలప్రేమ గలిగి శిష్యులతోఁ గలసిమెలసి యుండుట యాతని యున్నతికి వన్నె పెట్టుచున్నది. ఆ యనఘుని గొప్పతనము మెచ్చుకోఁదగినదే కాని యూహింప సాధ్యము కానిది. ఫ్రాన్సిసు, అసిసులయొక్క భక్తినిగాని, అబ్లార్డుయొక్క మేధాశక్తినిగాని, మార్టెనులూథరుయొక్క అప్రతిహతశౌర్యముతోడి వాగ్ధాటిని గాని, ఇగ్నేషియస్ లయోలాయొక్క రాజకీయ దక్షతను గాని వేఱు వేఱుగా నానందాశ్చర్యములతో నూహింపఁగలము గాని యిన్నియు నొక వ్యక్తియందే ప్రోగువడి యున్నచో నూహింప నెవనికి సాధ్యమగును ?)

శ్రీమతి అనిబిసెంటమ్మగారు శ్రీ శంకరులనుగూర్చియు వారి భాష్యమునుగూర్చియుఁ జేసిన ప్రశంసనుగూడ నిట బొందుపఱుచుట యనవసరము కా దనుకొందును.

"There is a mighty name in Indian literature, the name of Sri Sankaracharya, that no man can name without reverence for the subtlety of his intellect, for the vast range of his intelligence. What was his work? He came in the Kaliyuga, he came when the world was losing or had lost most of its spiritual light, he came to build up round the

Sc'ence the Brahman the bultress of the intellect, the walls of subtle argumentation, the defences that should be strong and mighty, on which the intellect of world might break its teeth in vain. And he did it in order that behind that wall of intellectual subtlety, behind that fortress keen intellectual argument, the Supreme truth might remain unoutraged by assault, might remain for those who were worthy, might be protected for the spiritual mind. If you take as an example the Brahma Sutras, with the commentary upon them of Sankaracharya, you will see exactly what I mean. In his commentary there is the most refined hair-splitting; in his commentary the most subtle distinctions; in his commentary the most careful grading of language and the shading of every possible delicacy of thought; and behind all that commentary the Sutras themselves.

(భరతఖండ వాఙ్మయములో మహామహిమ గల నామధేయ మొకటి గలదు. అది శ్రీశంకర భగవత్పాదుల నామము. ఆనామ ముచ్చరించునపుడామహాపురుషుని కుశాగ్రబుద్ధికిని, విస్మృతవిజ్ఞానమునకును వందనము చేయని మనుజమాత్రుఁ డుండనేరఁడు. ఇట్టి గౌరవ మొందుట కామహితుఁడేమి పను లొనరించెనో విచారింతము. కలియుగమున పరమార్థతత్త్వప్రకాశంబు మిక్కిలి క్షీణదశ నున్నతఱి బ్రహ్మశాస్త్రదుర్గమునకుఁ దర్కజటిలములగు వాదకుడ్యము లమర్చి, యాగోడలకు బలముగా యుక్తివిశేషము లనెడు నండగోడలను సంధించి, విశ్వజనులందఱు తమ ప్రతిభతో వ్యర్థముగ డీకొనునటులఁ జేయుదార్ఢ్యమును, బలమును గల రక్షకావరణములను నిర్మింప నమ్మహాపురుషుఁ డవతరించెను. ఏలయన బుద్ధిసూక్ష్మతచేతను, యుక్తియుక్తవాదములచేతను సురక్షితమగు పరమార్థతత్త్వము ప్రత్యర్థుల వాఁడితూపులతాఁకులకు లొంగకుండ ఆపరమార్థమొంద నర్హులగు ముముక్షువులకు సులభసాధ్యంబై, విపక్షులకు దుస్సాధమై యుండవలయుననియే వారి యభిమతంబు. ఇందులకుఁ దార్కాణముగా శ్రీశంకరాచార్యరచిత బ్రహ్మసూత్రభాష్యము తాము చదివినచోఁ బూర్వోక్తమగు నాయభిప్రాయము విశద మగును. వారి భాష్యములో బహువిధ సిద్ధాంతముల లేశలేశముగాఁ బరిశోధించునేర్పును, సుధు

రూహాపదార్థముల తారతమ్య విశేషమును, నిరవద్యమగు భాషా ప్రయోగనిపుణతయు గంభీరార్థ విన్యాసకౌశలమును, నిండియుండి, వానిమరుగున నివురుగప్పిననిప్పువలె బ్రహ్మసూత్రము లొప్పుచుండును.)

ఈరీతిగా వైదేశికులు గావించిన ప్రశంసనములు పెక్కుగలవు. నవీనసిద్ధాంతముల కనువుగ విమర్శించి శంకరులచరిత్ర మంతయు నాంగ్లమున రచించిన ధీరేంద్రనాథపాలుగారు తమకు శంకరునెడఁ గలభక్తియంతయు స్ఫుట మగునట్లు గ్రంథాంతమున భరతవాక్య మిట్లు చెప్పుచున్నారు.

"**What have we to do with the miner incidents of Sankaracharya's life—a life only thirty two years length? We have his philosophy, — we have his religion — we have his personality, — we have his Ethics — we all Hindus from the north to south, from the east to west breathe in** Sankara's spirit. *May his spirit again revive our great 'Sanathana Dharma' with its pristine purity and sublimity.*

(ముప్పదిరెండేండ్లు మాత్రము జీవించిన శ్రీశంకరుని జీవితము నందలి చిన్నచిన్న సంఘటనముల వలన మనము నేర్వఁదగిన దే మున్నది? ఆమహనీయుని వేదాంతవిజ్ఞానము, ఆయనయేర్పఱచిన మతము ఆమహాత్మునివ్యక్తిత్వము, ఆయననైతికవృత్తము మనకు పెన్నిధానములట్లు దొరికినవి. ఇటు ఉత్తరమునుండి దక్షిణముదాఁక నటు తూర్పునుండి పడమరదాఁక భరతభూమి నున్నహిందువుల మగు మన మందరమును శ్రీశంకరుని విజ్ఞానవాయువులను పీల్చుకొని జీవించు చున్నాము. ఆయన దివ్యశక్తి నిత్యపూతమై సమున్నతమైన సనాతన ధర్మములను బునరుద్ధరించుఁగాక !)

మనదేశమందలి ప్రాచీనపండితులును, మహాకవులును "శంకర శ్శంకర స్సాక్షా" త్తని యాయనను బరమశివునిగా భావించిరి. నుతించిరి. కావ్యముల నిర్మించిరి. దేవతార్చనయం దాయన ప్రతిమ నుంచి భగవంతుఁడని నిత్యము పూజించిరి. పూజించుచున్నారు. పూజింపఁగలరు. పూజింప కేమి చేయుదురు? మూర్ఖులమాట య టుండనిచ్చి విజ్ఞుఁడగునెవఁడేని శంకరులవాఙ్మయగంధము నాఘ్రా

ణించి యానందపరవశుఁడు కాకుండఁగలఁడా? మహాపండితుఁడు, మహాకవి, మహావ్యాఖ్యాత, మహావక్త, మహావాది మహామేధావి యగు శంకరునివంటివ్యక్తి త్రికాలములందును త్రిభువనములందును లేఁ డనిన నతిశయోక్తి యెన్నఁటికిని గానేరదు. ఆయన జీవిత మామూల మాశ్చర్యజనకముగదా! ఆహా! ఎనిమిదేండ్లకు నాల్గువేదములు, నాఱుశాస్త్రములు, పురాణములు, కళలు నేర్చెనఁట ఇట్టియనుభవము మనజీవితములం దెఱుఁగము కావున సంశయము గాని యాశ్చర్యము గాని కలుగవచ్చును. కాని యాయన ఆ సూక్ష్మగ్రాహిత్వము ధ్రువపఱుచుచు ధీరేంద్రనాథు లిట్లు వ్రాయుచున్నారు:

The following fact as narrated by an eyewitness only the other day can convince all that it was not at all ludicurous if Sānkara's biographers have said that he becamc a vastly learned man when he was but mere boy. The following is a translation from the "Hitabadi" newspaper - It was published 11th Visaka in the Bengal year 1815 under the heading "Extraordinary memory"

"The Brahmins of India have degenerated with the degeneration of whole India. They have lost their old world renowend intelligence and genius, — their superhuman power of memory — their piety and holiness but even in these days of degenaration - we some times come across such extraordinary and wonderful power of memory and intelligence that they cannot be found in any other country of the world. Since a year two Brahmin boys have come to the holy city Benares. Both these boys posses extraordinary memory and intelligence. We publish in this issue the photos of these two boys.

The boy who is in ascetic dress mastered the Hindi, Bengalee and English languages, and studied many Sanskrit works and got by heart the wole of Panini's great grammar when he was only five years of age. Last year he was invested with the holy thread and is now living the life of a strict ascetic. He is now only eight years of age and studying the Sama-Veda.

The other boy is his younger brother. He is now only five years of age; but even now he is proficient in four or five languages and is studying the grammar of Panini. Both brothers are vastly learned in Mathematics.

(ఈ క్రింది వృత్తాంతము ప్రత్యక్షముగాఁ జూచిన యొకరివలనఁ దెలియుచున్నది. శంకరు లతిబాల్యముననే సకలవిద్యాపాటవము గల వాఁ డయ్యె నని చరిత్రకారులు వ్రాసినవ్రాఁతలు పరిహసింపఁ దగినవి మాత్రము కావు. ఈ క్రింది హితవాది పత్రికయందలి "లోకోత్తర మగు మేధాశక్తి" అను శీర్షికగల వ్యాసము ననువాదము చూడఁ దగును. హిందూదేశముతోపాటు బ్రాహ్మణులుకూడ మిగుల హీన స్థితికివచ్చిరి. జగద్విఖ్యాతమగు వారి మనుష్యాతీతమైన మేధాశక్తియు పవిత్రతయు నశించినవి. ఇట్టి హీనస్థితియందును నొక్కొక్కప్పు డసాధారణము, నాశ్చర్యకరమును మఱి యేదేశమునందును గానరాని మేధాశక్తియు జ్ఞానమును గోచరించుచున్నది. ఒకసంవత్సరము క్రింద నిద్దఱు బ్రాహ్మణబాలురు కాశికి వచ్చిరి. వీ రిద్దఱకు లోకోత్తర మగు ధారణాశక్తి, బుద్ధియుఁ గలవు. వీరిఛాయాపటము లీపత్రికలోఁ బ్రకటించితిమి. అందు సంన్యాసివేషముననున్నబాలుఁడు 5 ఏండ్లవయస్సునాఁడు పాణినివ్యాకరణ మెల్ల కంఠపాఠముచేసి హిందీ, బెంగాలీ, ఇంగ్లీషు భాషలను స్వాధీనముచేసికొని, పెక్కు సంస్కృత గ్రంథములను చదివెను. నిరుడే యతని కుపనయన మైనది. ఇప్పు డతి తీవ్రమగు సంన్యాసనియమముతో నున్నాఁడు. వయస్సు 8 ఏండ్లు. ప్రస్తుతము సామవేదము చదువుచున్నాఁడు. రెండవవాఁ డతని తమ్ముఁడు. ఇతఁ డయిదేండ్లవాఁడు. నాలు గైదు భాషలు నేర్చినవాఁడు. పాణినీయ వ్యాకరణము ప్రస్తుతము చదువుచున్నాఁడు. వీరిద్దఱు గణిత శాస్త్రములో గొప్పపండితులు.")

మఱియు నా గ్రంథకర్త శంకరుని యమానుషశక్తుల వర్ణించుచుఁ బరకాయప్రవేశవిద్యను గూర్చి యిట్లు చెప్పుచున్నారు:

This story might appear to many as the acme of improbability. But as for ourselves, we believe that it was not impossible. By the yoga power, it is perfectly possible,

to have one's soul transferred to other bodies or to take it any where at will. This incident has been mentioned by all the writers on the great master. Why for no earthly reason they should speak such an unnecessary lie? Ofcourse this is not the place to enter into such controvercial matter. Our readers are not at perfect liberty to believe or not to believe the story. But they must know that Sankara was not only a great philosopher and a prophet, but he was also a great 'yogee'. He studied and practised 'yoga' under his Guru for many years together. And it is admitted in every Hindu sastra that a man who attains success in 'yoga', becomes almost almighty, — nothing remains impossible to him. The day is not far off when it will be universally admitted and demonstrated by the modern sciences as they will be advanced to perfection—Page 59.

(పెక్కుర "శ్రీగాథ జరిగియుండుట కేమియు నవకాశము లే"దని నట్లు కనిపింపవచ్చును. కాని మాకుమాత్ర మది యసాధ్య మని పించుటలేదు. యోగశక్తిచే ఒకయాత్మ యితరుల శరీరమున ప్రవేశించుటకుఁగాని యిచ్చవచ్చినచోటికి కేగుటకుఁగాని మిక్కిలి యవకాశము కలుగును, శంకరులు పరకాయప్రవేశ మొనర్చినటుల పెక్కురు వ్రాసియున్నారు. వారందఱు వృథాగా నేలయసత్యము పలుకవలెను? ఇందులకై వివాదపడుట కిది సమయముగాదు మా చదువరులు దీనిని నమ్మిన నమ్మవచ్చును. లేదా మానవచ్చును. కాని వారొక సంగతి మాత్రము తెలిసికొనవలెను. శంకరులు గొప్పవేదాంతి, గొప్పప్రవక్త యనిమాత్రమేగాక గొప్పయోగికూడ నని యెఱుఁగఁదగును. పెక్కేండ్లు గురువువద్ద యోగశాస్త్ర మెల్ల నాయన చదివి సాధన మొనర్చెను. "యోగమును సాధించిన మనుజుడు భగవంతుడేయనియు, వాని కసాధ్యమేదియు నుండ దనియు" హిందూశాస్త్రము లన్నియు నేకగ్రీవముగాఁ బలుకుచున్నవి. నేఁటి ప్రకృతిశాస్త్రములింకను నభివృద్ధి యయినకొలఁది నీ సంగతిని (పరకాయ ప్రవేశవిద్య) గ్రహించి ఋజువు చేయఁగలట్టి శుభదినము సమీపించుచున్నది.)

ఈ వ్రాతలనుబట్టి శ్రీశంకరులు యోగవిద్య కరతలామలక మొనర్చుకొనెనని ధ్రువపడుచున్నది. కమండలువుచే నర్మదానది

పూరము త్రావించిన వశిత్వమును, పద్మపాదునిచేఁ దామర పూల పంక్తిమీఁద నడిపింపనిచ్చిన లఘిమమును, ముమూర్షువగు తల్లికడకు నాకాశమార్గమున రానేర్చిన పాదుకాసిద్ధియు నీయోగశాస్త్ర పాటవము చేతనే కల్గినవనియు ; నావిద్యచే నవి సులభసాధ్యము లనియుఁ దెలియఁదగును.

కావున మనము చూచి యుండలేదని దేనిని లేదనికాని, కాదనికాని త్రోసిపుచ్చుట తగదు. నిన్న నమ్మనివాని, నీదినమున నమ్ముచున్నాము. ఈదినమున నమ్మనివాని నెన్నిటినో రేపు నమ్ముదుము. ఈరీతి సిద్ధాంతముల కనుమతించియు "వ్యాసాదులు చిరంజీవు" లను పురాణసిద్ధాంతమును నమ్మనియట్లు "వ్యాస" యనునది బిరుదము కావచ్చునని వ్యాసునిగూర్చి ధీరేంద్రనాథు లిట్లు నిర్ణయించుచున్నారు.

We need not say that Kristna Dwaipayana Vyasa, the arranger of holy Vedas and the writer of Vedanta Sutras and various Puranas, was born many hundreds of years before the birth of Sankara. He was a contemporary of Kuru-Pandavas who fought the great battle of Kuru-Kshetra in about 1900 B. C. Therefore this story is rather an allegory,— meaning thereby that he had fought with many learned men to sustain his new explanation of Vedanta. He must have fought with the profound scholar of Vedanta philosophy of that time who was naturally discribed as an incarnation of the ancient Rishi Vyasa. We might mention that the title of "Vysa" is always borne even up to this day, by one oi learned men of Benares. Perhaps the Vyasa contemporay to Sankara was a great learned Vedantist and he had to fight with this old Brahmin.

(వేదవిభాగకర్తయు, వేదాంతసూత్రరచయితయు, బహుపురాణ నిర్మాతయు, నగుకృష్ణద్వైపాయనుఁడు శంకరునకుఁ బూర్వము కొన్ని శతాబ్దుల నాఁడు పుట్టెను. ఇంచుమించు క్రీ. పూ. 1900 సంవత్సరములనాఁడు కురుక్షేత్రమున యుద్ధముచేసిన కురుపాండవులనాఁటి వాఁడు. కావున నీకథ కల్పితము కాని యీకథవలన శ్రీశంకరుఁడు,

తన నూతనసిద్ధాంతములతోఁడి వేదాంతమార్గప్రతిష్ఠకై పెక్కురు మహా పండితులతో వివరించె ననవచ్చును. వ్యాసునియవతారమే యనఁదగు నొకమహావేదాంతవిజ్ఞానితో ఆసమయమున శంకరుఁడు వాదించి యుండవచ్చును. నేఁటికిని గాశియందు గొప్పపండితులకు "వ్యాస" అనునది బిరుదముగాఁ గానవచ్చుచున్నది. బహుశః శంకరునినాఁటి వ్యాసుఁ డనఁగా వేదాంతశాస్త్రమున మహావిజ్ఞాని యగునొకానొక పండితుఁడు. ఆతనితో శంకరునకు వాదముజరిగి యుండును") అనిరి. ఈ విషయము నారచనముననే చర్చింపఁబడినది. ప్రాజ్ఞులు నేను జూపిన హేతువుల కామోదించి దీవింతురనుకొను చున్నాను.

దేశకాలవివేచనము మనమున నిడుకొనియే సాధ్యమైనంత వఱకు రచన సాగించుచు మూలమునకుఁ జేరువగాఁ గథాంశము నడప యత్నించితిని. ఎంతవఱ కందుఁ గృతార్థుఁడ నైతినో నిర్ణయింప సహృదయులే ప్రమాణము. వ్యాసజైమినులు శాఙ్గ్ధభో క్తలుగామండనునింటికి వచ్చిరనుఘట్టమున వైయాసకవిద్య (ఉత్తరమీమాంస) జైమినీయవిద్య (పూర్వమీమాంస) నేర్చినపండితులని మార్పఁబడెను. మఱియు బాణమయూరదండిశ్రీహర్షప్రముఖమహాకవులతో శంకరుఁడు వాదించి,శిష్యులనుజేసికొనెననిమూలమునఁగలదు. దీనిఁగూర్చి ధీరేంద్రనాథపాలుగారు తమగ్రంథమున "Besides this authenticity of Madhavacharya's account of the great man in some points, is very much doubted when we find him mentioning Bana, Mayura, Dandi; Sri Harsha, Bhaskara and Udayana to be contemporary of Sri Sankaracharya — a thing which is practically impossible and needs no proof any student of Archelogy."

(ఇంతియకాక మహాపురుషుఁడగు శ్రీ శంకరునిగూర్చి మాధవాచార్యుఁడు చెప్పిన కొన్ని యంశములందతని ప్రామాణికత్వము సంశయపాత్ర మగుచున్నది. బాణ, మయూర, దండి, శ్రీహర్ష, భాస్కరోదయనులకు సమకాలికుఁడుగ శంకరు నుదాహరించుట యసంగతము కాదా !) అని విమర్శించియున్నారు. ఈ సందర్భమున:

చ. హరిఁబూరి బాణదండి భవభూతి మయూర ముఖాద్య సత్కవీ
శ్వర బిరుదాంకితుల్ కవులు వాదునఁ బల్కు రెదిర్చి యోడి, శం
కరగురు నాశ్రయించి కడఁకన్ గడకొ త్తి స్వదుర్మతంబులన్
వరుసఁబరింత్రు భాష్యము లవంత్యు పవర్తన వర్తనంబునన్. 9.38

ఉ. ఖండనకారునంతటి యఖండమనీషుఁ బటిష్ఠయుక్తి వా
క్ఖండిత సర్వశాస్త్రి గురుకల్పుని భట్టవికల్పు నొక్కసిన్
బండితమౌళిఁ బట్టి యభిమానము తద్యతి ద్రుంచి నొంచి యు
చ్చండ వివాదకేళిని వశంవదుఁ జేసికొనెన్ క్షణంబునన్. 9.57

అని బాణాది పూర్వకవుల నామములను బిరుదములుగా దాల్చిన మహాకవులను, శ్రీహర్షు నంతటి మహాపండితుని శంకరుఁడు జయించె నని మార్చితిని.

శంకరుఁడు తల్లికి ఉత్తరక్రియలు చేయుసందర్భమున మాధవ గ్రంథమందలి శాస్త్రనిషిద్ధాచారము లేకుండఁ జిద్విలాసుని గ్రంథము నందలి "తల్లి మరణింప నున్న దని యెఱిఁగి శంకరుఁడు జ్ఞాతులను బిలువ రారైరి" అను వాక్యమును గొని జ్ఞాతు లుత్తరక్రియలు చేయ రాకుంటకుఁ గినిసి వారిని శపించి యాపద్ధర్మముగాఁ దానే చేసె నని మూలకథ విడువక శ్రీభగవత్పాదులకుఁ గళంకము సోఁకకుండ మార్పు గావింప సాహసించితిని. ఇట్టి సాహసమును గుమారిలభట్ట చరిత్రమునను జేయక తప్పినది కాదు. "జైనగురువును జంపినపాపము పోఁగొట్టుకొన భట్టపాదుఁడు తుషాగ్నిప్రవేశ మొనర్చెనను తావునఁ దుషాగ్నిప్రవేశము వ్రత మని నిరూపించితిని. కుమారిలుని చరిత్రమున కెట్టి కళంకము లేకుండఁ జేయుతలంపుతోడనే యట్టిమార్పు కావింపఁ బడె నని ప్రాజ్ఞు లవధరింతురుగాక !

చరిత్రమార్గమున 'అట్లు, ఇట్లు' అని శ్రీశంకరులంగూర్చి తోఁచినరీతి విమర్శింపఁగలమే కాని యాలోకోత్తర వర్తనుని శాస్త్ర రచనాపటిష్ఠతఁ గూర్చియేని, కవితానైపుణ్యముఁ గూర్చియేని 'మట్టి' ట్టన సహస్రాస్యునకైనను శక్యమా ? అమ్మహనీయునివాక్కు శాస్త్ర రచనయం దెంత గంభీరార్థనిబద్ధమై ప్రతివాది దుర్భేద్యమై దీపించునో

కవితారచనయం దంత సుకుమారమై, ప్రసన్నమై, మధురమై సకలజన హృదయంగమమై యొప్పుట యద్భుతావహము గాదా? అట్టి యలౌకికమహిమముల కాటపట్టయి ముప్పదిరెండేండ్ల యల్ప జీవితమునందే యాసేతుహిమాచలము కాలినడకను బలుమఱు పర్యటించి, వివిధమతములందు మహావిజ్ఞానులగు పండితులను జయించి శిష్యులుగాఁ జేసికొని, దుష్టు లొనర్చు క్రూరకృత్యములనుండి తప్పించుకొనుచు, శిష్యులఁ గాచుచు, నన్నిదిక్కుల నద్వైతమతరక్షణము శాశ్వతముగా నెరవేర, నాఁటిమహీపాలుర వశ మొనర్చుకొని మఠముల నిర్మించి, దిగ్దంతులవంటి శిష్యులను నామఠముల కధిపతులుగ నెలకొల్పి ధర్మము నాల్గుపాదముల నడిపిన శ్రీ శంకర భగవత్పూజ్యపాదులు భగవదవతార మనుటకు సంశయ మెందులకు ? మనుజుల బుద్ధులకు గోచరింపని విషయముల నెఱింగి తన్ననుసరించువారి కావిశేషములఁ దెలిపి తరింపఁజేసినవానినే కదా భగవదవతార మందురు ! అట్టియెడ శంకరునిగూర్చి పెక్కుమాటలతోఁ బ్రయోజనమేమి ? అట్టి పరమశివావతార మగు శ్రీశంకరుల దివ్యచరిత్రము కవులును, చారిత్రకులును వర్ణించి విమర్శించి గ్రంథములెన్ని వ్రాసినను వ్రాయవచ్చును. ఒక్కొక్కరి సూక్తియం దొక్కొక్క వింతయో విశేషమో యుండకతీరదు. అదిగాక ఎందరెంతవర్ణించినను నా వర్ణనమంతయు నా జగదేకగురుని యశస్సుధాబ్ధియందలి తరంగములోని యొక బిందుమాత్రమేనియుఁ గానేరదు. విద్యారణ్యులని ప్రసిద్ధివడసిన మాధవాచార్యులు శంకరవిజయగ్రంథ నిర్మాతలలోఁ దలమానికమై యొప్పును. పండితు లాగ్రంథమాయనయే రచించినాఁడని చెప్పుట బహుళము. కాని యాగ్రంథము రచించిన దాతఁడుకాఁడు. 'వ్యాసాచలకవి' ననుకొనుటచే నీతఁ డన్యుఁడని విమర్శకులు చెప్పుచున్నారు. ఆయంశమునకు దిగిన శాఖాచంక్రమము కావచ్చునని యా నిర్ణయ మొనర్చుభారము ప్రాజ్ఞలోకము వహింపఁ విడిచిపుచ్చెదను.

"నేతా యత్రోల్లసతి భగవత్పాదసంజ్ఞో మహేశః" అనిన సూక్తి చొప్పున శంకరభగవత్పాదులు నా కావ్యమునకు నాయకుఁడు. కృతిపతి శ్రీరామచంద్రమూర్తి. ప్రేరకులు మహోదారులును నిరంతర రామభక్తి నిధులగు శ్రీ వేంకటరావు పంతులుగారు. ఇట్టి సంఘట

నమునకు నాలో నేనే యచ్చెరువడుచు నఘటనా ఘటనాపటిష్ఠుఁడగు గురుమూర్తికి జోహారు లర్పించుచు, దమశిష్యునివలె నన్ను నార యుచు శంకరవిజయమునందలి శాస్త్రవాదఘట్టములం దెన్నియో తెలియఁ జెప్పి నాగ్రంథ మంతయు శ్రద్ధతో నరసి తమ శారదా ముద్రాలయమున ముద్రింపఁజేయుటయే కాక తమపుత్త్రులతో సమాన ముగా న న్నాదరించి నాశ్రమమంతయుఁ గార్యరూప మొందించిన "తర్క-వేదాన్త రత్న" బ్రహ్మశ్రీ బులుసు అప్పన్నశాస్త్రిలుగారికి నానార్వకారిక కృతజ్ఞత మెఱయ వందనము లర్పించుచున్నాను.

పరమేశ్వరుఁడు శంకరుఁడు శ్రీ వేంకటరావు పంతులుగారికిని వారి పుత్రపౌత్రులకును నిత్యాభ్యుదయము లొసంగి రక్షించుఁగాక !

ఇట్లు, గ్రంథకర్త.

పీఠిక.

శ్లో. గురవే సర్వలోకానాం, భిషజే భవరోగిణాం;
నిధయే సర్వవిద్యానాం దక్షిణామూర్తయే నమః

శ్లో. నారాయణ సమారంభాం శంకరాచార్య మధ్యమాం
అస్మదాచార్య పర్యంతాం వందే గురుపరంపరాం.

శ్లో. శ్రుతిస్మృతిపురాణానా మాలయం కరుణాలయం
నమామి భగవత్పాదం శంకరం లోకశంకరం.

పరమశివావతార ప్రఖ్యాతులగు శ్రీ శంకరభగవత్పాదులవారి ప్రస్థానత్రయముతోఁ బఠనపాఠనక్రమమున నెంత పరిచయము గలవాఁడ నైనను, గీతాభాష్యమునకు నాంధ్రభాషయందు విపులప్రచారము గలుగుటకై నిరంతరము తద్వివరణ రచనా నిమగ్నుఁడ నైనను, శ్రీ యాచార్యులవారి నిరుపమ పుణ్యచరిత్ర మచ్చటచ్చట నరయుటయే కాని యామూల మాచూడముగఁ జూచుభాగ్యము నొందినవాఁడను గాను. అట్టికొఱత నేఁటి కీయాంధ్రీకృత శంకరవిజయమును మూలమునఁ దీఱిన దని సంతసించు చుంటిని. ఈ గ్రంథమునకుఁ గృతిపతి శ్రీరామచంద్రమూర్తి యైనను, ప్రేరణకర్తలై యేతద్గ్రంథ రచనకుఁ బ్రత్యక్షనాయకులును, సరసులును వదాన్యులును శ్రీమంతులు నైన శ్రీ యాదర వేంకటరావు పంతులుగారీ గ్రంథమును దమ ముద్రణాలయమున నచ్చొత్తింప నవకాశము చిక్కక, మా శారదా ముద్రణాలయమున ముద్రింపఁ బంపుటచే, గ్రంథకర్తతోఁ పాటు నాకును బ్రత్యక్షపరిశీలన మావశ్యకమై యమితానందము కలిగించెను. ఆ యానందము లోకులకుఁ దెలుపుకొన వీలుగా నీగ్రంథమునకుఁ బీఠిక నేనే రచించు నవకాశముకూడఁ గలిగినది. ప్రకృత మనుసరింతును.

శంకరుల జన్మదేశము

శ్రీశంకర భగవత్పాదుల జన్మదేశము, కాలము, మనుజావతార కారణము మున్నగు విషయముల నించుక పరిశీలించి పిదప నాంధ్రీకరణము గూర్చి చర్చింతము.

కేరళదేశమందలి కాలటి యను నగ్రహారము జన్మస్థాన మని సంస్కృత శంకరవిజయములందుఁ బెక్కింట నున్నది. కాని యానంద గిరికృతగ్రంథమున మాత్రము చిదంబర మని కలదు. ఇటీవల వెలువడిన పరిశోధనములందు శ్రీశంకరుల పూర్వులు తజ్జననకాలమునాఁటికిఁ గేరళ దేశమున నెలకొనినను నాంధ్రదేశమునుండి మయూరవర్మయను తద్దేశ భూపాలుని యాహ్వానమున నచట స్థిరపడినట్లు కానవచ్చుచున్నది. ఆంధ్రపత్రిక రుధిరోద్గారి ఉగాదిసంచికయందు శ్రీకల్లపాలెము వెంకట నారాయణగారు 'శ్రీమదాదిశంకరు లాంధ్రులే' యని నిర్ణయించుచు నొకవ్యాసము వ్రాసి యున్నారు. అందలి ముఖ్యవిషయము లిం దుదాహరింతును.

"పరశురాముఁడు రాముని కోడిపోయి పశ్చిమసముద్రతీరమునకు వెళ్ళి గండ్రగొడ్డలి యా సముద్రమున విసరివేయఁగా నేఁటి కేరళదేశ మందుండి పైకిఁదేలినది. అహిక్షేత్రమునుండి కొందఱు బ్రాహ్మణులు పరశురామునితో వచ్చిరి. ఆ బ్రాహ్మణులు పరశురామునితోఁ బోట్లాడి తిరిగి తమదేశమునకుఁ బోయిరి. అందుచే మళయాళమున బ్రాహ్మణులు లేకపోయిరి. పరశురాముఁ డచటి బెస్తలకు జందెములు వేసి బ్రాహ్మణులను జేసి పరశురామస్మృతి వ్రాసి యార్యబ్రాహ్మణు లకు భిన్నాచారముల ననఁగా మగవారికి ముందుజుట్టు, నాఁడువారికి రైకలు లేకుండుట మొదలగు నాచారముల నేర్పఱచి యచటనే తపస్సు చేసికొను చుండెను. కొన్నాళ్ల కీబెస్తబ్రాహ్మణు లాయన కపరాధము చేయ మరల బెస్త లగునట్లు శపించెను. నాఁటినుండి యచట బ్రాహ్మణులు లేరు. తరువాతఁ గొంతకాలమునకుఁ గదంబ వంశజుఁడగు మయూరవర్మ గోదావరీ మండలమందలి యహిక్షేత్రము నుండి యార్యబ్రాహ్మణులను గేరళమునకుఁ దీసికొని పోయెను. వీరే యిప్పటి మళయాళబ్రాహ్మణులు. వీరిలో నుండియే శంకరాచార్య స్వాములవారు పుట్టిరి. అహిక్షేత్రమునుండి వెళ్ళిన బ్రాహ్మణులు భట్టాచార్యునకు శిష్యులైరి. కదంబవంశము చార్త్రిక రాజవంశము" అనునీకథవలన మళయాళమున బ్రాహ్మణులు లేనట్లును గోదావరీ మండలమునుండి బ్రాహ్మణులు తీసికొని పోఁబడిరనియుఁ గేరళము సముద్రమునుండి యుద్ధృత మగుటయు స్పష్టము. ఇఁక మయూరవర్మ

చారిత్రికపురుషుఁడు. అహిక్షేత్ర మాంధ్రదేశమందలి పిఠాపురమునకు సమీపమున నున్న సర్పవరము. సర్పపురమాహాత్మ్యము బ్రహ్మకైవర్తపురాణమునఁ గలదు. కూచిమంచి తిమ్మకవి దీని నాంధ్రీకరించెను.

'అహిక్షేత్రము తూర్పుతీరమందలి యొక రాజ్యము' అని ఆప్టేగారి సంస్కృతాంధ్ర నిఘంటువునఁ గలదు. భట్టాచార్యులవారే భట్టపాదులు, బొట్టుఁడు, కుమారిలభట్టు అనుపేరులు గలవారు. మయూరవర్మచేఁ దేఁబడిన బ్రాహ్మణులు భట్టాచార్యులశిష్యు లగుటం జేసి యాంధ్రులే; కుమారిలుఁ డాంధ్రుఁడే యని యాంధ్రుల చరిత్రము మున్నగు గ్రంథములందుఁ గలదు. భట్టపాదులశిష్యు లాంధ్రులు నాంధ్రేతరులును గూడ నుండవచ్చును. భట్టపాదుల కాలముననే శంకరు లద్వైతము స్థాపించిరి.......భట్టపాదులకాలముననే మయూరవర్మ బ్రాహ్మణులను దీసికొనిపోయెను. అట్లుకానిచో భట్టాచార్యుని మరణసమయమున దర్శించిన శంకరులు భట్టాచార్యులవారి శిష్యులలో నుండి యుద్భవిల్లుట సంభవింపదు. భట్టపాదశంకరు లేక కాలమున నున్నట్లు చెప్పుచున్నారు.

పైని వ్రాసిన యంశములను బట్టి మళయాళమందలి బ్రాహ్మణులును వారిలోనుండి యవతరించిన శంకరులును 'ఆంధ్రులు' అనుట స్పష్టము. ఇందువిషయమై యితర పండితుల వ్రాఁతల నిచ్చుచున్నాను.

'దక్షిణయిండియా వర్ణములు—తెగలు' అను గ్రంథము 7 సంపుటములుగా మద్రాసు దొరతనమువారిచేఁ బ్రచురింపఁబడెను. అందు మళయాళ (కేరళ) దేశబ్రాహ్మణులను గుఱించి యిట్లు వ్రాయఁబడెను.

1. బ్రాహ్మణులయొక్క లిఖితము లైనకొన్ని గ్రంథములలో కదంబ వంశజుఁ డైన మయూరవర్మకాలమున నాంధ్ర బ్రాహ్మణులు కొందఱు దక్షిణ కన్నడమునకుఁ దీసికొని పోఁబడి రని చెప్పఁబడి యున్నది.

2. బ్రాహ్మణుల కాలగణన ప్రకారము మయూరవర్మ క్రీ. పూ. 455 మొదలు 445 వఱకు రాజ్యము చేసెను.

3. పరశురాముని శాపానంతరము కదంబవంశములోని మయూర వర్మ అహిక్షేత్రమునుండి తూలుబ్రాహ్మణులను తీసికొని వచ్చు వఱకును నాదేశమునందు బ్రాహ్మణులు లేరు.

4. ప్రస్తుతమందున్న తూలుబ్రాహ్మణులను మయూరవర్మ తీసికొని వచ్చె నని చెప్పుటలో సాంప్రదాయిక కథ లన్నియు నేకీభావము వహించుచున్నవి.

5. ఉత్తరకన్నడములోని బనవాసి రాజధానిగా రాజ్యము చేసిన కదంబవంశమునకు మూలపురుషుఁడు మయూరవర్మ యని శాసనములు చెప్పుచున్నవి.

6. గోదావరీతీరమందున్న యహిక్షేత్రమునుండి బ్రాహ్మణులు తీసికొనిరాఁబడి రని చెప్పఁబడుచున్నది.

7. నంబూతిరీలును వీరి సంప్రదాయకథలును మయూరవర్మ వఱకును బోవును.

8. మయూరవర్మచే బ్రాహ్మణులు కొనిరాఁబడినప్పుడు వారు భట్టాచార్యులవారి శిష్యులుగా నెంచఁబడిరి. కాని పడమటితీరమునకు వీరు వచ్చినవెంటనే మళయాళదేశపు వేదాంతగురువగు శంకరాచార్యులవారి సిద్ధాంతముల నంగీకరించిరి.

పైగ్రంథమున నే యయిదవ సంపుటమున సుబ్రహ్మణ్యఅయ్యరుగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

9. కేరళమాహాత్మ్యములో వ్రాయఁబడిన దంతకథాపరంపర నంబూతిరీ లహిక్షేత్రమునుండి వచ్చినట్లుగాఁ జెప్పును. ఈపై పేర్కొనఁబడిన 9 స్థానములలోని యుదాహృతవాక్యములు కేరళమాహాత్మ్యము, కేరళోత్పత్తియను సంస్కృత గ్రంథములనుండి గ్రహింపఁబడినవి."

మయూరవర్మ, భట్టాచార్యులవారు, శంకరాచార్యులవారును ఆంధ్రులని నేనొక్కఁడనే వ్రాయుటలేదు. ఆంధ్రమహాసభ వారిచే

ప్రచురింపఁబడిన 'ఆంధ్రప్రచలనము' అను చిన్న గ్రంథమున ప్రథమాంధ్ర సభానంతరము కాఁబోలును ప్రచురింపఁబడెను. మఱికొన్ని దంతకథలును పై విధముననే చెప్పుచున్నవి."

ఈవిమర్శనమునుబట్టి శ్రీశంకరభగవత్పాదు లాంధ్రు లనియు నందు గోదావరీమండలమువా రనియు తేలినది. సంస్కృతశంకరవిజయములం దన్నింటిలోను కేరళదేశీయుఁ డని యున్నది. శంకరులు జన్మించునాఁటికే వారికుటుంబ మచ్చట స్థిరపడియుండవచ్చును. ఆహేతువున స్థూలముగాఁ గేరళుఁ డని కావ్యకర్తలు వ్రాసియుందు రని తోఁచుచున్నది.

శ్రీశంకరులకాలమును గూర్చి ప్రాచ్యపాశ్చాత్యసిద్ధాంతములు బహుముఖములుగా నున్నవి. అందలిసత్యాసత్యములు చరిత్రవేత్తలకు వదలి యుపలబ్ధ మగునొకటి రెండు నిర్ణయములనుమాత్రము చూపింప యత్నింతును. జ్యోతిశ్శాస్త్రవేత్తల పారంపరికసిద్ధాంతము. శ్రీశంకరుల యవతారకాలము 2019 సంవత్సరములనాఁ డని పంచాంగములందుఁ గనఁబడుచున్నది. దీని ననుసరించి క్రీ. పూ. 72 సంవత్సరములనాఁడు శంకరజనన మని తేలుచున్నది. శ్రీకర్ణపాలెము వెంకటనారాయణగారి నిర్ణయము ప్రకారము శ్రీశంకరులజననము క్రీ. పూ. 509. బ్రహ్మలోకప్రాప్తి క్రీ. పూ. 477 సంవత్సరములనాఁడును జరిగిన వని తెలియవచ్చుచున్నది. ఇట్లు బహువిధములఁ దెలుపఁబడుచున్నకాలమును గూర్చినవిమర్శనభారము చరిత్రజ్ఞులకుఁ దొలుతనే సమర్పించియుంటిని. శ్రీశంకరులదేశమును గూర్చి మాత్రము పైని జూపఁబడిన సిద్ధాంతముల ననుసరించి గోదావరీమండలమునుండి మళయాళమునకు భూపాలకులచే నాహూతులైన యాంధ్రబ్రాహ్మణకుటుంబమువారు కావునఁ దాత్కాలికముగాఁ శ్రీశంకరులు కేరళదేశమువారు కావచ్చును.

శ్రీశంకరుల దేశకాలనిర్ణయప్రసంగము నింక వదలి యాచార్యులవారి యవినశ్వర యశఃకర్పూరసుగంధిల మగు నాంధ్రశంకరవిజయమును గూర్చి కొంచెము ప్రసంగింతును.

"యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం" అనిన కృష్ణపరమాత్మసూక్తి చొప్పున సనాతన మగు వేదధర్మమునకుఁ గంటకమై బౌద్ధ, జైనాది మతకదంబము విజృంభింప దానియౌద్ధత్యము పోఁగొట్టి మరల వేద ధర్మము ప్రతిష్ఠింప భగవంతుఁడు శంకరాచార్య రూపమునఁబొడమె ననువిషయమున విప్రతిపన్నులగు మనుజమాత్రులు లేరనవచ్చును. ప్రాచీనులందఱు 'ధర్మరక్షణార్థము శివుని దేవతలెల్లరు ప్రార్థింప నా పరమేశ్వరుఁడు భూలోకమున శంకరాచార్యుడై పుట్టె' ననిరి. అర్వాచీనులు విజ్ఞానము ననుసరించియు, నయ్యనఘుఁడు చేసిన 'యలౌకిక కార్య కలాపము ననుసరించియు భగవదవతార' మనిరి.

ముప్పదిరెండేండ్ల జీవితములో సకలవేదములు, సర్వశాస్త్రములు, పురాణములు పఠించి ప్రయాణసౌకర్యములు లేనియానాఁడు పాదచారియై యాసేతు హిమాచలము పర్యటించి సర్వమతములను ఖండించి, యద్వైతమతము నెలకొల్పి నాఁటి రాజేంద్రుల నందఱను శిష్యులుగాఁ జేకొని స్వమతవ్యాప్తికిని, తదీయ సంరక్షణమునకును శృంగగిర్యాదిక్షేత్రములందు మఠములను నెలకొల్పిన శ్రీశంకరభగవత్పాదుని బరమేశ్వరావతార మనక మనుష్యసామాన్యుఁడని యెవ రనఁగలరు ? అట్టి మహనీయుని పరమపవిత్ర చరిత్రమే శంకరవిజయ కావ్యమునందలి వస్తువు. సంస్కృతభాషయం దీచరిత్రము పెక్కురు కవులచే బహువిధములుగా రచింపఁబడి శంకరవిజయ మనియు శంకర విజయవిలాసమనియు, శంకరవిజయ డిండిమ మనియు శంకరమందార సౌరభమనియు, శంకరాభ్యుదయమనియు నింక నేవేవియో వివిధనామములతో విరాజిల్లుచున్నది. ఆమహానుభావునియెడఁ గల భక్త్యతిశయమునఁ బరవశులై యాకవిచంద్రులు నోరార నన్నివిధములఁ గీర్తించిరి. కావుననే శంకరుల యుదంతము లోకమున స్థిరరూపమున వెలసెను. ఆకావ్యముల ననుసరించియే సంస్కృతభాష రాని భారతీయులకందఱకు జగద్గురుచరిత్రము తెలియఁజెప్ప కుతూహలముతోఁ దమతమ కవితానైపుణి మెఱయ దేశభాషాకవులు స్వభాషలలోనికిఁ బరివర్తనము గావించి శ్రీశంకరుల యలౌకికమహిమము వెల్లడించుచు వచ్చిరి.

అం దాంధ్రభాషయం దింతకు మున్ను పెక్కురు కవీశ్వరులు శ్రీ శంకరులచరిత్రము గద్యరూపమునను బద్యరూపమునను బరివర్తించియు స్వాతంత్ర్యము మెఱయ రచించియుఁ జరితార్థు లైనారు. అట్టిరచన లనేకము లున్నను నేఁ డీశంకరవిజయమును మరలఁ దెలుఁగున నీగ్రంథకర్త రచించుట చర్వితచర్వణ మగు నని మాత్ర మనుకొనఁ దగదు. "దానద్వైతమతస్థుఁ డగుటయుఁ దన్మతోద్ధారకు లగు జగద్గురుల పుణ్యయశము కీర్తించి తనకవితాశక్తి నన్వర్థము నొనర్చుకొనఁ దలంపు గలుగుటయుఁ గారణములుగా నీగ్రంథ రచనకుఁ బూనుకొంటి"నను గ్రంథకర్త విన్నపమున దెలిపికొని యుండెను. దానికిఁ దోడు మహోదారులును, శ్రీశంకరమఠ ప్రతిష్ఠాపనాది పుణ్యకార్య నిరతులును, బరమ శాంతులును, నిరంతర రామభక్తి నిశాంతులును, నిర్గర్వచూడామణులును, భాషాపోషకులును, సంపన్నులు నగు శ్రీ మదీదర వేంకటరావు పంతులుగారు సహజౌదార్యము మెఱయ నెతత్కవికి గృహనిర్మాణమునకై వలయుధనమును బారితోషికముగా నొసంగి తమయిష్టదైవత మగు శ్రీరామచంద్రున కంకితముగా నీగ్రంథము నొసంగఁ గోరుట శీఘ్రరచన కుద్బోధక మైనది. కావ్యముగా నిట్టిమహాపురుషచరిత్రము రచియింప నమేయముగా ధనము వెచ్చించియుఁ దమపేర నంకిత మైనను గోరక రామార్పణము సేయఁ బ్రేమించిన శ్రీ పంతులుగారి యనితరసాధారణ సుగుణము వర్ణనాతీతము గదా! అహంకార మమకారములకు మనస్సునఁ దావీయని మహాత్ము లీకాలమందును గల రనుటకు శ్రీ పంతులుగారు గొప్ప దృష్టాంతము. శ్రీ పంతులుగారి సుగుణగణములు గ్రంథకర్తచే మనోహరముగ వర్ణింపఁ బడినవి. అది యంతయు స్తుతిమాత్రము కాదని ప్రాజ్ఞులు గ్రహింపఁదగును. ఇట్టి గ్రంథకర్త లెందఱెన్నివిధముల వర్ణించినను శ్రీ పంతులుగారి గుణగణములు మిగిలిపోవకయుండ వని నా నమ్మకము. పరిశుద్ధాంతఃకరణమున నిట్టిమహోత్కృష్ట కావ్యము వెలయించిన శ్రీపంతులుగారును వారి పుత్రపౌత్రులును నిటువంక నాంధ్రభాషకు, నటువంక హైందవ మతమునకును సువర్ణభూషాయమానము లగు బహు గ్రంథములు వెలయ నింకను బ్రోత్సాహ మిచ్చి శాశ్వత యశస్సును జన్మసాఫల్యమును బడయుదురు గాక!

శ్రీ

ఆంధ్ర శంకర విజయము

శంకరవిజయ మనుపేర నాంధ్రమునఁ బెక్కుకావ్యము లింతకు ముందే కల వని తెలిపి యుంటిని. ఏతత్కావ్యము మరలఁ దలసూపుటకు నూత్నత యిం దేయించుకైనను గలదా యని పరిశీలింప నచ్చటచ్చటఁ గథాసంవిధానమున నవీనత లేకపోలేదు. ఆనవీనత యెంతవఱకు సమంజసమో యించుక పరిశీలింతము. పరమేశ్వరావతారమే యని ప్రాచీనులును, లోకోత్తరపురుషుఁడని వైదేశికులును దత్సిద్ధాంతానుయాయులగు నాధునికులును స్తుతియింపఁ, బ్రఖ్యాతు లగు శ్రీశంకరాచార్యులయెడ నసూయువులై మతాంతరు లారోపించిన కళంకములు సోఁకనియట్లీగ్రంథకర్త పెక్కుతావుల రచన సాగించెను. మాధవవిద్యారణ్యకృత మని విఖ్యాతి గాంచిన శంకరవిజయమునే యాధారముగాఁ జేసికొని యీగ్రంథకర్త రచన సాగించినను నౌచిత్యము దృష్టియం దిడుకొని కథాసంవిధానమున నక్కడక్కడ మార్పులు చేసెను. ఆమార్పులు కొన్ని విద్వజ్జనులకుఁ దెలుపుభారము నామీఁద నున్నది కాన మున్ముం దయ్యది నెఱవేర్తును.

భూమండలమున నాస్తికమత విజృంభణముచే వేదధర్మములు లుప్తప్రాయమై, యద్ధర్మ మభ్యున్నతి చెందఁగా దేవత లెల్లఁ గైలాసమున కేఁగి పరమశివుని ధర్మరక్షకై వేఁడుకొనఁగా, నక్కార్యమునకై తానే కాలటియందు శంకరాభిఖ్యతోఁ బొడమి జగము నుద్ధరింతు నని యభయ మొసంగిన ఘట్టము నీకవి తీసికొనక కాలటి యను నగ్రహారము గల దనుకథతో నారంభించి శంకరు లీశ్వరావతార మని వాచ్యముగాఁ బలుకక, తన్మహిమములు చెప్పఁబడు ఘట్టములం దెల్ల సూచించుచుఁ దుట్టతుదిఘట్టమునఁ బరమశివ స్వరూపముగాఁ బరిణమించిన ట్లద్వైతమతానుసారముగా నిరూపించెను. పఠితల కీసంవిధానమున శంకరుఁడు మొదట మనుజమాత్రుఁడుగాఁ గన్పట్టి, యలోకమహిమలచే భగవంతుఁడేమో యని సందేహము కలిగించి, క్రమక్రమముగా నీశ్వరుఁడను విశ్వాసము నెలకొల్పి తుద కద్భుతముగా మహాదేవుఁడై శరీరము పులకింపఁ బ్రత్యక్షమైనట్లు తోఁపకమానఁడు. ఈ మార్పునఁ గల యౌచిత్యము సత్యము. శంకరునిది యనూచానులగు పండితులకు

జనకమగు విప్రవంశ మనియుఁ దలిదండ్రులు తపశ్శాలు లనియు వారి యీశ్వరారాధన మహిమవలన శంకరుఁడు జనించె ననియు మొదట సామాన్య మనుజ బాలకునిగా వర్ణించి క్రమముగాఁ దపము స్వాధ్యాయముఁ బడసి యలౌకికమహిమ లొందె నని మొదటి యాశ్వాసము నందలి కథ. మూలమున శంకరుని జనకుఁ డగు శివగురునకుఁ బరమశివుఁడు ప్రత్యక్షమై యాయుష్మంతులును గుణహీను లగు పెక్కురు పుత్త్రులు గావలయునా ? అల్పాయుష్కుఁడును సుగుణరాశియు నగు నొక్కపుత్త్రుఁడుగావలయునా? యని యడిగినట్లును, స్వల్పాయువైనను, గుణవంతుఁ డగునొక్కపుత్త్రుఁడే కావలయునని యాయన కోరినట్లును గలదు. ఆ కథను శివగురునకు స్వప్నమున – నిరంతరధ్యాన మొనర్చు శివుఁడే కానవచ్చి మామిడిపం డిచ్చినట్లును దానిని జేతఁ బుచ్చుకొని పై కెత్తుచుండఁ గ్రిందఁబడి రసము నలువంకలఁ బ్రవహింప భిన్నమైనట్లును మార్పఁబడినది. ఈ మార్పు మనుజ జీవితములందు సామాన్యము గావున రమణీయముగా నున్నది. పైమూలమునందలికథవంటివి యనేకములు పురాణేతిహాసములందుఁ గలవు. అయ్యవి యనుకరించినట్లీకథ చదువునప్పుడు స్ఫురింపకమానదు. మూలస్థ మగుకథ యదార్థమేకావచ్చును. అయినను మనుష్య సామాన్యముగా స్వప్నమునఁ దద్విషయ మంతయు ధ్వనింపఁజేయుట సరస మని రసజ్ఞులు మెచ్చకపోవరు. తండ్రి మరణించినపుడు శంకరుఁడు తల్లిని జేరి శిశువయ్యును ప్రౌఢునివలె వైరాగ్య ముపదేశించుట యారయ, సహజవైరాగ్యసంపన్నుఁ డగు ప్రహ్లాదునిచరిత్రము స్మృత మగును. ఈభాగము మూలమున లేని దయ్యు భావికథకు సూచకమై సముచితముగా నున్నది. వేదాభ్యాస కాలమున దరిద్రబ్రాహ్మణికి లక్ష్మి నొసంగుకథ కొన్ని శంకర విజయములందుఁ గానరాదు. మాధవ శంకరవిజయమునఁ గలదు. అందలి కథాంశము మాత్రమే యీ గ్రంథకర్త గైకొని యయ్యది వేదాధ్యయనకాలము కావున శ్రీ సూక్తస్తవ మహిమవలన లక్ష్మి ప్రసన్నురా లగునట్లు రచించుట యెంతయు నౌచిత్యాధాయకమును, శాస్త్రసమ్మతమునై విలసిల్లుచున్నది. వేదమంత్రమే దేవతాస్వరూప మను పూర్వమీమాంసామతము వ్యజ్యమానమగుచున్నది గాదా!

రెండవ యాశ్వాసమునఁ బూర్ణానదిని జననికొఱకై శంకరుఁడు తనమహిమచే గృహసమీపమునకుఁ దెచ్చె ననుకథ. ముందు తన్ను గురుపదంబుగాఁ బూజించు కేరళదేశరాజునకు శ్రోత్రియుఁడగు తన యెడలఁగల గౌరవమును బురస్కరించుకొని యానదీశాఖ యొకటి తన గృహముచెంత కారాజు రప్పించె నని మార్పఁబడెను. ఈగాథ యం దానాఁటిప్రభువులెట్టి యసాధ్యమగు వాంఛితార్థముల నైన నొసంగి పండితలోకమును రక్షించు చుండువారనియు, బండితులు గూడ నిస్పృహులై యుండువా రనియుఁ బ్రస్ఫుట మగుచున్నది. ఇంతదాఁక బ్రహ్మచర్యవ్రతస్వరూపమును, వేదమహిమయుఁ బ్రత్యక్షరమునను వ్యక్త మగుచుండును.

శంకరుఁ డల్పాయుష్కుఁ డని యగస్త్యాది దేవర్షులు వచ్చి యార్యాంబతోఁ జెప్పినట్లును, నామె దుఃఖించుచుండ శంకరుఁడు వైరాగ్య ముపదేశించినట్లును మూలమున నున్నకథ నీగ్రంథకర్త మిగుల రసవంతముగను, నౌచితీభరితముగను శంకర విరక్తికిని, సంన్యాసజిఘృక్షకు నుపోద్ఘాతముగను, సామాన్యమనుజజీవితమునందలి సంఘటనలకుఁ బోలికగను రచించెను.

వృద్ధ యగునార్యాంబ శంకరుని బెండ్లాడు మనఁగా, నాయన మృదుఫణితి నిరాకరించును. ఏమియు ననలేక తల్లి యూర కుండును. కన్యల నిచ్చెదమని పెక్కురు సజాతీయులు వచ్చిపోవుచుండిరి. ఒకనాఁ డొకవిప్రుఁడు శంకరునకుఁ దనపుత్రిక నీయఁదలఁచి బంధువుల వెంటనిడుకొని యార్యాంబ కాసంగతి తెలిపి యామె యనుమతిపై బ్రహ్మచారులకు విద్యలఁ గఱపుచున్న శంకరుని గాంచ వచ్చి యాతఁ డప్పటికిఁ జెప్పుచున్న ప్రబోధసుధాకరమందలి కాంతా గర్హణము విని విముఖుఁడై యార్యాంబను గాంచి జరిగినసంగతి చెప్పి శంకరుని జాతక మామెవలనఁ గొని యరయుచుండఁ దోడివారిలోని యొకదైవజ్ఞుఁడు శంకరునకు నాయు వల్పమని చెప్పెను. తోడనే వా రందఱు నిరాశులై వెడలిరి. ఆమాటవిని ఆర్యాంబ విలపించుచుండ శంకరుఁడు వచ్చి దుఃఖకారణ మెఱిఁగి "యమ్మా! మరణము దేహికి సహజ"మని విరాగవచనముల నుద్బోధించి యమృతత్త్వము సంన్యా

సమునఁ గాని లభింపదని కైవల్యోపనిషదర్థ మెఱిఁగించి "సంన్యసింప ననుజ్ఞ"నిమ్మని వేఁడుకొన నామె మఱింత దుఃఖింప సాంత్వనవాక్కుల నూరార్చెను. ఇందలి యౌచిత్యమును బూర్వోత్తరవిరోధాభావమును మెచ్చఁదగియున్నది.

ఇఁక సంన్యాస స్వీకారఘట్టమునఁ దల్లి యనుమతి పొందక సంన్యసింపరా దనుశాస్త్రదూరసిద్ధాంతమును దొలఁగించుటకును బ్రవాహరూప మగుకథ మఱుఁగుపడకుండునట్లును నార్యాంబకు స్వప్నము గల్పింపఁబడెను. అందు శంకరుఁడు మకరాకృష్టుఁడై యేటిలో మునిఁగి పోవుచు నెట్టకేలకుఁ దల్లియనుమతి పొందినట్లు చిత్రింపఁబడిన భాగము 'యదహరేవ విరజేత్ తదహరేవ ప్రవ్రజే'త్తను శ్రుతి కవిరుద్ధముగాను, లోకమర్యాదానుసారముగాను జక్కఁగ ఘటింపఁబడినది. సంన్యాస ఘట్టమున మూలము ననుసరించుచు నందులేని మహావాక్యచతుష్టయము పంచదశి ననుసరించి పద్యములందు వివరింపఁబడినది. ఆ మహావాక్యములు సూత్రభాష్యరచనకు నెట్లు బీజము లయ్యెనో వివరింపఁబడినవి.

మూఁడవ యాశ్వాసమున నర్మదానది పొంగినపుడు శంకరుఁడు తన కమండలువున నింపె ననుకథ యణిమాదులలోని వశిత్వవిభూతి సిద్ధికి స్ఫోరకము. ఈయుపపత్తి మూలమున లేనిది.

శివుఁడు మాలనిరూపమునఁ గనఁబడినకథయం దద్వైతభావ పరీక్షకై శివుఁ డట్లు శంకరునియాంతర దృష్టియందే కన్పట్టె ననుట యెంతయు నుచితముగా నున్నది. సనందనుఁడు పద్మపాదుఁ డైనకథ యందు లఘిమసిద్ధి బలమునఁ బద్మపంక్తిపై నడచి వచ్చెనని మూలమున లేకున్నను లఘిమసిద్ధి హేతువుగాఁ జెప్పుట యుక్తముగా నున్నది. దీనివలన యోగశాస్త్రసత్యత్వము ధ్రువపడుచున్నది. 'మన కనుభవమున లేని' వని యిట్టివానిని ద్రోసిపుచ్చినచో యోగశాస్త్రమునకు వైయర్థ్యము తప్పదు. ఉపరి శాస్త్రమును ధిక్కరించిన యపరాధము పైఁబడక మానదు.

తరువాత వ్యాసశంకర వాదఘట్టము. 'వ్యాసుఁడు కలిద్వాపర సంధి యందలివాఁడు. శంకరుఁడు కలియుగము కొంతగడచిన తరువాతి

కాలమువాఁడు. ఈ యిద్దఱకు వాద మెట్లని కొందఱు శంకించు చున్నారు. వారిమతమునఁ బురాణములు ప్రమాణములే యగుచో శంక కవకాశములేదు. ఆంగ్లభాషాకోవిదులు వ్యాసుఁడను నామము బిరుదమనినారు; కావచ్చును. కృష్ణద్వైపాయనుఁడనునది బిరుదముకాదు గదా! అతఁడు చిరంజీవులలో నొక్కఁడని మఱువరానిది. చిరంజీవియే యగుచో నేలకానరాఁడని గ్రంథకర్త పద్మపాదునిముఖమునశంకించి, జ్ఞానతారతమ్యమువలనఁ గనఁబడుటయుఁ గనఁబడకుండుటయుఁ గలుగునని, దృష్టాంతపూర్వకముగా స్థిరపఱుచుట రమ్యమును యుక్తిసహమునై యొప్పుచున్నది. వ్యాసశంకర సంవాదమున మూలమును వ్యాఖ్యయు జోడించి శాస్త్రానుసారముగ వాదమంతయు గద్యమున రచించుటచే భావ మంతయుఁ దేటతెల్ల మగుచున్నది.

చతుర్థాశ్వాసమందలి కుమారిలభట్టు చరిత్రమున మూలమునకు భిన్నముగఁ బెక్కుమార్పులు చేయఁబడినవి. చరిత్రల నాధారముగాఁ గాని కాబోలు మూలమున లేకున్నను భట్టపాదుఁ డుత్కలాంధ్ర దేశముల సంధియందలి జయమంగళ మను గ్రామమున జన్మించె ననియు, నాంధ్రుఁ డనియు, గ్రంథకర్త తనయాంధ్రాభిమానము ప్రకటించెను. అందుఁ గుమారిలునికీర్తికేపాటికళంకము సోఁకకుండ మూలమందలి పరస్పర విరోధములను బరిహరించి వన్నెపెట్టెను. "గురుఁడు మేడనుండి నిద్రితుఁ డగు తన్నుఁ ద్రోయింప భూమిపైఁ బడునప్పుడు వేదము ప్రమాణమే యగు నెడల నేను జావకుందును గాక" యని భూమిపైఁ బడి వేదమహిమచే బ్రతికియు "ప్రమాణ మగునెడల" యను సంభావనార్థక ప్రయోగమువలన నొకకన్ను పోఁగొట్టుకొన్న కుమారిలుఁడు రాజుకోరికపైఁ గొండనుండి భూమి కుఱుకుచు "వేదమే ప్రమాణ మగునెడల" యని మరల సంభావనార్థక ప్రయోగము గావించియు నేకానిని బొందలే దనుట విరుద్ధము కాదా? ఆ భాగమున 'వేదము ప్రమాణము. కావున నాకేహానియుఁ గలుగ దనుదృఢనిశ్చయముతోఁ గొండనుండి క్రిందఁబడి యక్షతదేహుఁడై వేదమహిమను బ్రకటించె' ననుమార్పు సమంజసముగా నున్నది. మఱియు "జైనమత రహస్యములను జెప్పిన గురువు మరణమునకుఁ దానే కారకుఁడ" నని గురువధ పాపము తొలఁగఁ దుషాగ్నిప్రవేశరూప ప్రాయశ్చిత్తము

చేసికొన్నట్లు మూలమునఁ గలకథయందు —గురువధ కాలేఁడు కర్తకాఁడనియు నాతఁడొనర్చు తుషాగ్ని ప్రవేశము వ్రతము కాని ప్రాయశ్చిత్తము కాదనియు స్మృతిసమ్మతముగ నిర్ధరించిన మార్పు మిగుల నుచితముగా నున్నది.

అనంతరకథ మండనమిశ్రునిది. ఈ ఘట్టమున మండనశంకరుల 'కుతో ముండ్యాగళా న్ముండీ' యని యారంభింపఁబడిన ప్రశ్నోత్తర పరంపర యా యిరువురకు ననుచితముగా నుండు నని కాఁబోలును మండనశంకరుల శిష్యులనుకొన్నట్లు మార్పఁబడినది. మండనునంతటి మహాపండితుఁడు శంకరునంతటి మహనీయుఁడు తనయింటికి రాఁగా నిష్ట మున్నను లేకున్నను నట్లు నీచాతి నీచముగా 'నీతల్లి ముండ' మున్నగు రీతిని దూషించె ననుట యారెండు పాత్రములకుఁ గళంకమే కదా! ఇఁక మండనుఁడు సంన్యాసి మొగమును జూడఁడఁట. శ్రాద్ధభోక్తలుగ వ్యాసజైమినులను నర్చించు చున్నాఁడఁట. వీరు సన్న్యాసులు కారా? జైమిని తనకు సమ్మతుఁడైనను శంకరునివలెనే వేదాంతి యగు వ్యాసుఁడు ప్రతికూలుఁడు గదా! అట్టివాని నెట్లు మండనుఁడు నిమంత్రణము చేయును? వ్యాసజైమినులు మండన శంకరుల వివాదమును వినుచు నూరక యుండినారా? సూత్రభాష్య పరీక్షకై శంకరునొద్దకు వృద్ధబ్రాహ్మణ రూపమున వచ్చిన వ్యాసుఁడు 'స్వస్వరూపమున గాన్పింపు' మని శంకరునంతవాఁడు వేఁడుకొనఁగా నిజరూపమునఁ దోఁచిన వ్యాసుఁడు, నేఁడు మండనునింటికి శ్రాద్ధభోక్తగా వచ్చినాఁడనుట యసంగతము. మీఁద మండనుఁడు వాదమునం దోడిపోయి తన పూర్వమీమాంసా మతమునకుఁ దీర్థకరుఁడైన జైమిని యాశయమును గూర్చి సందేహించుచుండ జ్యోతీరూపమునఁ గోచరించి 'శంకరమతమే నామత' మని యంగీకరించిన జైమిని పెదవి యెత్తక వా రిద్దఱకలహము వినుచు నూరకుండె ననుట మిగుల నసంగతముగా నున్నది. ఇచటి 'కుతో ముం' డీత్యాది మండనశంకర నిందాపరంపర నీ గ్రంథకర్త పరిహరించినఁ లెస్సగా నుండెడిది. కాని సంస్కృత శంకర విజయము లన్నిటియందు నుండుటయుఁ బండితలోకమున బహుప్రచలితమై యుండుటయు హేతువులు గావచ్చును. కాని మహాపురుషులగు మండనశంకరులనోట నీయశ్లీలములు పలికింపక

వారలశిష్యులచేఁ బలికించుట కొంత సయుక్తమనవచ్చును. ఇచటిమూల గ్రంథములవిరోధము పరిశీలింప నీకథ హేయమో యుపాదేయమో తెలియఁగలదు. మాధవశంకరవిజయమున జైమినివ్యాసులు భోక్త లనియున్నది. చిద్విలాసుని శంకరవిజయవిలాసమునఁ బితృస్థానమున వ్యాసుని నిలిపి యర్చించుచుండఁ బాదుకాసిద్ధివిద్యాశక్తిచే నంతరిక్షమునుండి దిగి శంకరుఁడు తనంతఁ దానె విశ్వేదేవస్థానమునందు నిలిచె ననికలదు. ఆనందగిరికృతశంకరవిజయమున వ్యాసుని మంత్రబలమున రావించి పితృస్థానమున నెలకొల్పి రెండవభోక్త లభింపక, విశ్వేదేవ స్థానమున సాలగ్రామము నుంచి యర్చించుచుండఁగా, నాకాశవీధి నుండి శంకరుఁడు దిగె నని కలదు. మూఁడిటియందును మండనశంకరుల యశ్లీలసంభాషణము స్థూలముగనో సూక్ష్మముగనో యున్నది గాని లేకపోలేదు. ఏతదనురోధముచేఁ గాఁబోలు నీగ్రంథకర్తయు నాశ్లేష సమన్వితనిందాభాగము విడువఁ జాలకపోయెను. కాని వ్యాస జైమినులను బరిహరించుట మాత్రము సత్యము.

పంచమాశ్వాసమున మండనపరాజయానంతర ముభయభారతితోడి శాస్త్రవాదఘట్టమునందు, శంకరుఁడు కామశాస్త్రమునఁ బ్రజ్ఞ లేక యుభయభారతివలన గడువొంది యమరుకనృపాలుని మృతకళేబరమందుఁ బరకాయప్రవేశవిద్యాశక్తిచేఁ జొచ్చి శతాధికసంఖ్యాకలగు నాతని భార్యలతో నిష్టభోగములఁ బొంది కామశాస్త్ర మనుభవపూర్వకముగ నేర్చి వచ్చి యామెను జయించె నని యుపలబ్ధము లగు నన్నిసంస్కృత విజయములందుఁ గనఁబడుచున్నది. ఈకథ శంకరునకుఁ బరకాయప్రవేశవిద్య 'తెలియు' నని తదీయ యోగశక్తి ప్రకటింపఁ బుట్టియుండును. పరిశీలింపఁగాఁ బూర్వోత్తరమీమాంసా శాస్త్రములందు వాదింపఁ బూనిన మండన శంకరుల వాదమునం దుభయభారతి ప్రవేశించి కామకళలోఁ బూర్వపక్ష మొనర్చుట యనుచితము, నసంగతమును గాదా? శంకరుఁ డంత దోడిపోయిన మాత్రమునఁ గించిద్జ్ఞత కలుగు ననుట మఱియు నసంగతము. మండనశంకరుల ప్రతిజ్ఞలేమి? ఉభయభారతి పూర్వపక్షమేమి? ఒకవేళ శంకరుఁ డాకామకళ మున్నెఱుఁగకున్నను సర్వజ్ఞుఁడు కావున నాశాస్త్రమందలి రహస్యములను బఠించి గ్రహింపఁ జాలఁడా? అనుభ

వము లేనిదే యాశాస్త్రము తెలియదా? ఈ రసాభాసము నంతయుఁ దొలఁగించుటకై యీ గ్రంథమునఁ జేయఁబడిన మార్పెంతయు నౌచిత్యాధాయకము. మీమాంస విడిచి కామకళయందు భారతి ప్రశ్నింప నవకాశము కల్గించుకొనుటకై యంతఃకరణ చతుష్టయ విమర్శమున మనఃస్తత్వ ప్రసంగముదెచ్చి, దానినుండి కామమును గూర్చినచర్చ, యందుండి స్త్రీపురుష జాతివిశేష ప్రసంగమును నేర్పుగాఁజేసినట్లు చూపి, యీ శాఖాచంక్రమము దోషమని శంకరునిచేఁ బలికించెను.

కాని సభానియమానుసారముగాఁ బ్రతివాదిని గాక యధ్యక్షురాలగు భారతిని గా దనుటకు వీలులేక పోయెనని శంకరుఁడు గడువు వేఁడి మండనుని గ్రంథాలయమునుండి కామకళా గ్రంథములు గొని దూరముననున్న కొండగుహఁజొచ్చి యా శాస్త్రమంతయు నధ్యయనించి పరకాయప్రవేశ విద్యచే నొకచిలుక మృతదేహమునఁ జొచ్చి శబరున కొకనికి దొరకిపోయి యుభయభారతి సన్నిధిని జేరుకొనెనని మార్పఁబడినది.

పూర్వ మీమాంసామతము ననుసరించి వాదింతు ననియుఁ బ్రమాణము వేదము లనియు నోడినచో సంన్యాస స్వీకారము పణమనియు మండనుని ప్రతిజ్ఞ. "ఉత్తర మీమాంసామతము ననుసరించి వాదింతు ననియు నుపనిషత్తులు ప్రమాణమనియు, నోడినచో సంన్యాసము విడిచిపెట్టుట పణ మనియు శంకరుని ప్రతిజ్ఞ. ఆ ప్రకారము వాదము జరుగఁగా మండనుఁ డోడిపోయెను. మండనుని పక్షము చేకొని భారతి వాదింపఁ బూనెను. ఆమెభర్త ప్రతిజ్ఞాప్రకారము పూర్వ మీమాంసానుసారము వాదింపవలసి యుండెను. ప్రసక్తానుప్రసక్తముగాఁ గామశాస్త్రమునకుఁ ద్రోవఁదీయుటచే సభానియమానుసారము భారతి పరాజిత యైనట్లేకదా! అయినను సభాధ్యక్షురాలగుటచే వాదియగు శంకరుఁ డామెను ధిక్కరింప నవకాశము లేమిఁగా దనక యాశాస్త్ర మభ్యసింప గడువు కోరెను. తనతప్పెఱిఁగినది కావున భారతియు నంగీకరించెను. అటుపైని కామకళ నేర్చి చిలుక దేహమునఁ బరకాయ ప్రవేశవిద్యచేఁ జొచ్చుట యేల కల్పింపబడ్డ

సనఁగా:- పరకాయప్రవేశ మొనర్చునది కేవల శుద్ధాత్మమే యగునేని కర్తృత్వ భోక్తృత్వములు లేక కర్మబంధము కలుగకుండును. లింగదేహముతోఁ జొచ్చినపు డచటికర్మముల కెట్లు జీవుఁడు బద్ధుఁడు కాకుండును? శ్రీ శంకరుఁడు పరకాయ ప్రవేశమున లింగశరీరముతోఁ జొచ్చినట్లానందగిరి శంకరవిజయమున "అమృతపుర మితి ప్రసిద్ధం కంచి త్పట్టణ విశేషం ప్రాప్య తత్పతౌ మృతే, తదీయదేహం చితిగతం జ్ఞాత్వా, తత్పురాంతిక కోటరే నిజదేహం సంస్థాప్య, పరకాయ విద్యాప్రపంచేన లింగశరీరమాత్రేణ చ సాభిమానో జీవ శ్చితిగతనృపతికళేబరనివ బ్రహ్మరంధ్రం ప్రావిశత్ (౫౮ అధ్యాయము.)అని కలదు. చిద్విలాసకృత విజయ విలాసమున కేవల మాత్మరూపమునఁ జొచ్చెనో లింగశరీరముతోఁ జొచ్చెనో మొదట జెప్పఁబడలేదు. గాని మరల స్వశరీరమునఁ జొచ్చునపుడు మాత్రము. శ్లో॥ కలవింకాకృతి ర్భూత్వా తేజఃపుంజ దురీక్షణః। బ్రహ్మరంధ్రపథా దేహన్నిస్ససార తదాద్భుతం. ఇత స్తతః పరిచరన్ తనుందృష్ట్వాచితోపరి"యనిలింగదేహముతో అమరుకునిదేహమువిడిచి స్వశరీరమునఁ జొచ్చినట్లు కలదు. మాధవశంకరవిజయమున 'మహీపస్య వర్ష్మ గురుయోగబలోఽవిశ దాతివాహిక శరీరయుతః, (ఆతివాహికేన జ్ఞానేంద్రియ కర్మేంద్రియ ప్రాణమనోబుద్ధిరూపేణ లింగశరీరేణ యుతః. వ్యాఖ్య.) అని లింగశరీరముతోఁ జొచ్చినట్లే కలదు. లింగశరీరయుతుఁడగుజీవుఁడు కర్మబద్ధుఁడు కావలసి వచ్చును. కేవల శుద్ధాత్మమే యగునెడల నచటి కామకళారహస్యములను గ్రహించుటకు బుద్ధి యుండక పోవుటచే వ్యర్థప్రయాస మగును. లింగదేహముతో నేఁగి కామశాస్త్రము నేర్చివచ్చినపిదపఁ బరకాంతతో యత్యాశ్రమి యగు నాచార్యుఁడు సభయందుఁ గూర్చుండి యాశాస్త్రమున వాదించుట యెట్లు? ఇంతకంటె దుష్కృత్యము వే ఉండునా? దానిచే నవకీర్తి కాకుండునా? ఈవిధమగు సర్వవిధ విరోధములు తొలఁగునట్లుగా మండనమిశ్రునింట సకలవిద్యలు నేర్చినశుకము లుండుట ప్రసిద్ధము గాన దాని కనువుగాఁ గీర దేహమునఁ జొచ్చి శంకరు డుభయభారతి సన్నిధిచేరి, ప్రసంగవశమున నాపె చెప్పినతమవాదము విని కామకళయందు వాదించి ఇచట మధ్యవర్తి లేఁడని సపరివారముగా మండనుని నాయమను దనశరీరమున్న గుహాయొద్దకుఁదెచ్చి నృసింహస్తవ మొనర్చుచు శుకదేహము విడిచి

స్వదేహముఁ జొచ్చెను అని యీ గ్రంథమునఁ జేసినమార్పెంతయు సముచితముగాను ధర్మ్యముగాను నొప్పారుచున్నది.

అంతియే కాదు. ఉభయభారతి పాతివ్రత్యకథ వలనఁ బాతివ్రత్యమహిమ ముద్ఘాటింపఁబడినది. ఇచటి కథాసంవిధానము మెచ్చఁదగి యున్నది. స్త్రీలకుఁ బాతివ్రత్యము తప మనియు 'తపసా దుష్కరం నాస్తి' యను సూక్తిచొప్పున భీష్మునకుఁబోలె స్వచ్ఛందమరణము కలిగె ననియు, నామె శరీరము విడిచి తేజోరూపమున శ్రౌతాగ్నులందు లీన యగునప్పుడు వాణీరూపముతో శంకరునకుఁ గోచరించె ననియు నాఁటినుండి యీయనఘుఁ డాశారదకు దాసుఁడై నట్లును ఘటించిన భాగము గాంచి రసజ్ఞులును, ధర్మజ్ఞులును శిరఃకంప మొనర్పకపోవరు. ఈ సందర్భమున శంకరుని గొప్పతనమే కాక మండనుని పాండిత్యమును, వైభవమును, గర్మశ్రద్ధయు దానిని మించి యుభయ భారతియొక్క పాండిత్యము వాదనైపుణియుఁ బాతివ్రత్యమును బ్రస్ఫుటము లగుచున్నవి.

షష్ఠాశ్వాసమందలి కాపాలిక కథలో శంకరుని శిరము తెగఁ గొట్టుకొనిపోవ శూలహస్తుఁడై వచ్చిన కాపాలికుని నృసింహరూపముతోఁ బద్మపాదుఁడు పైఁబడి గోళ్ళతోఁ జీల్చిచంపె ననుఘట్టమున నృసింహరూపుఁ డగుపద్మపాదుని జూచి కాపాలికుఁడు దేహస్మృతి లేక పడిపోయె ననియు, శంకరుఁడు కనువిచ్చి యెదుట నున్న యుగ్రనృసింహుని స్తుతించి శాంతుఁ గావించి, తేఱుకొని భయమున వడఁకిపోవుచు రక్షింపు' మని పాదములపైఁ బడిన కాపాలికున కభయ మిచ్చి 'యద్వైతవిద్యోపదేశమున శిష్యునిఁగాఁ జేకొనె' నని మూలమునకు భిన్నముగాఁ గలదు. పద్మపాదుని సంతతగురుభక్తి, మంత్రశక్తి వెల్లడి యగుటయే కాక పరహింసా రూపసాహసకృత్యమునఁ గలుగు కళంకము తొలఁగిపోయినది. ఆచార్యుని దేహాభిమాన శూన్యతయుఁ బరోపకారదీక్షయుఁ బతితపావనత్వమును దయాళుత్వమును విశదమైనవి. మూలమునకు దూరము గాని యీమార్పెంతయు హృద్యముగా నున్నది.

సప్తమాశ్వాసమున శంకరుఁడు తల్లికి నుత్తరక్రియలఁ జేయు సందర్భమునందు మార్పు గావింపఁబడెను. స్వగృహమందుఁ దల్లి మరణింపఁగా వెనుకటి వాగ్దానము ప్రకారము శంకరుఁడు సంన్యాస ధర్మములను బాటింపక యామె కుత్తరక్రియలు చేయఁబూన, నిజ దేశవాసులు దాని కంగీకరింపక, యటనుండి వెడలిపోయి, యగ్నియైన నీయక బాధింపఁగాఁ దల్లిశరీరము నింటిపెరటి గుమ్మమువద్ద దహన మొనర్చి యందలి విప్రుల శపించెనని మూలము. సంన్యాసిగృహాస్థోచిత స్మార్తకర్మము లొనర్చుట యశాస్త్రీయమై యుండ, సంప్రదాయ విరుద్ధముగ ధర్మవ్యవస్థాపకుఁడగు, శంకరుఁడు తల్లి కుత్తరక్రియలు తానే చేయఁబూనెననుట హాస్యాస్పదము గాకపోదనియును, "గృహోప కంఠేషుచవః స్మశాన మద్యప్రభృ త్యస్త్వితి తాంశ్ఛశాప। తదా ప్రభృత్యేవ గృహోపకంఠే ప్యాసీత్ స్మశానం కిల హాంత తేషాం' (ఇప్పటికిని కేరళవాసులకు గృహోపకంఠమేస్మశానము) అను మాధవ గ్రంథవచన ముండుటంబట్టియు రెంటికిని నవిరోధముగా నుండునట్లు శంకరుఁడు సంన్యాసము స్వీకరించునప్పుడే 'క. రేయైనన్ బగలేనియు నేయెడఁ గానిమ్ము నీకు మృతి యొదవినచో నాయెడ నను మదిఁ దలఁపుము పాయక యరుదెంచి పరమపద మొందింతున్. గీ. కొడుకు యతి యైనచో జనకులకు నంత్య। సంస్క్రియలు లేకయున్న మోక్షంబు కలుగు. (2-189,190) నని యుత్తరక్రియలు చేయుదుననికాని చేయనని కాని తెలియకుండఁ బలికి నట్లును, వాగ్దానము ప్రకారముతల్లి మరణ కాలమునవచ్చి యామెకోర్కెపై శివదూతలనుబంపివేసి, విష్ణుదూతలను రావించి వారివెంబడి వైకుంఠమున కంపి యుత్తరక్రియలను జేయుఁ డని జ్ఞాతులను బిలిచి చెప్పెననియు, నపుడు జ్ఞాతులు పుత్రుఁడవు నీవు చేసికొనవలసినదే. నీవు దూరమున నున్నయెడ మేము చేయకతప్పదు కాన మాకేమియు సంబంధములేదని నిరసింపఁ గోపించి, వారిని శపించె ననియు, అనాథప్రేతసంస్కారరూప మగు నాపద్ధర్మముగాఁ బరిగణించి తానే పారలౌకికక్రియలు నిర్వర్తించెననియు నీగ్రంథకర్త చేసినమార్పు మిగుల సమంజసము సయుక్తికముగను నున్నది. ఈ మార్పునకు నొకకొంత యనుకూలముగా "తదా సస్మార జననీంవృతం శంకర దేశికం। ఆసన్నమరణా సాధ్వీ బుధ్వా తత్సత్యభాషితం ... ...

ముమూర్షుం మాతరం వీక్ష్య విప్రాన్ సర్వా నథాహ్వాయత్, అనాగ తేషు తే ష్వేష శశాప యతిదూషకాన్" అని చిద్విలాస కృతశంకర విజయవిలాస గ్రంథము కనఁబడుచున్నది. మరణకాలమునఁ దల్లి స్మరింప వాగ్దానము ప్రకారము శంకరుఁడు వచ్చి మరణింప నున్న తల్లిని జూచి, జ్ఞాతులను బిలువఁగా, వా రెవ్వరును రారైరి. అందుల కలిగి శంకరుఁడు వారిని శపించెను. అనువాక్యములఁ బరిశీలింపఁ బిలిచినను జ్ఞాతులు రాకుండుటకుఁ గారణ మౌర్ధ్వదైహికక్రియలు తమ్మనుఁ జేయ నాజ్ఞాపించు నని యూహింప నవకాశము కనఁబడు చున్నది. ఆగ్రంథమున శంకరుఁడు తానే యుత్తరక్రియలు చేయుదు నని కాని గృహోపకంఠము స్మశాన మగుఁగాక యని శపించినట్లు కాని లేదు. జ్ఞాతులు రా లేదు అనువాక్యముమాత్రము ప్రకృతమందలి మార్పున కాధారము గాకపోదు.

శంకరుఁ డాపద్ధర్మముగా మాతకుఁ బారలౌకికక్రియలు చేసి నట్లును, నయ్యది యధర్మమందురేని "తేషాం తేజోవిశేషేణ ప్రత్యవాయో న విద్యతే।తదన్వీక్ష్య ప్రయుంజానో రౌరవం నరకం వ్రజేత్" యను స్మృతిచొప్పునఁ దేజశ్శాలికిఁ బ్రత్యవాయము కలుగదు. కలిగినను దపశ్శక్తిచే దానిని శమింపఁజేసికొనును. అట్టిమహాత్ము లెవరైన సాహస మొనర్ప, నితరులు గూడఁజేయఁ బూనుచో దుర్బలు లగుటచేఁ బ్రత్యవాయము దాటంజాలరని "సాహసంచ మహతాం, అవరదౌర్బల్యా" దిత్యాదిగౌతమ ధర్మసూత్రముల ననుసరించి ధర్మనిర్ణయము సొగసుగఁ జేయఁబడెను. ఇయ్యది సామాన్యవిషయము గాదు. ఇట్టి ప్రసంగమే కుమారిలభట్టచరిత్రముననుఁ గలదు. కావ్యము లీరీతిగాఁ జతుర్వర్గసాధనములుగా నుండవలయునే కాని రస మని పలుకుచు ధర్మాధర్మ వివేకము లేక యిచ్చ వచ్చినట్లు రచింపఁబడినవి సత్కావ్యము లగునా ?

అష్టమాశ్వాసమున యమమతనిరాస సందర్భమున నాచికేతోపాఖ్యానము మూలమున సూక్ష్మముగా నుండఁగా నాగాథ కాధార మగుకఠోపనిషత్తును బట్టి విపులముగ నీగ్రంథమున సంఘటింపఁబడుట ముదావహము. ఇంచుమించుగా నేఁబది మతములను శంకరుఁడు ఖం

డించినట్లు మాధవ శంకరవిజయ వ్యాఖ్యాత యెచటనుండి సంగ్రహించెనో కాని "ఇదమత్రావధేయ"మ్మనియు "అత్రేద మవధేయ"మ్మనియు నుపక్రమించి 353 శ్లోకము లొకచోటను, 351 శ్లోకము లొకచోటను మొత్తము 704 శ్లోకములు తన వ్యాఖ్యయందు ననుసంధించెను. ఆగ్రంథ మంతయు శ్రమపడి పద్యరూపమున నాంధ్రీకరించి గ్రంథకర్త యాంధ్రజనుల కృతజ్ఞతకుఁ బాత్రుఁ డయ్యెను.

నవమాశ్వాసకథయంతయు నించుమించుగా మూలానుసరణమే. అయినను తుది నుపసంహార ఘట్టమున నొకచిత్ర మగుమార్పు గలదు. మాధవశంకరవిజయమున దేవతాప్రార్థితుఁడై శంకరుఁడు కైలాసమున కేఁగి నట్లున్నవృత్తమును దత్తాత్రేయప్రేరణమున స్వస్వరూపజ్ఞానము నొంది శంకరాచార్యుఁడు శివునియవతార మగు దక్షిణామూర్తిగాఁ బరిణతుఁడై నట్లు రచించి ముగించుట యాగ్రంథమునకు మకుటాయమానమై విరాజిల్లుచున్నది.

చ. వికృతమహాజ్ఞతాగహనవీథులఁ జిక్కి భవాఖ్య దావపా
వక పరిపచ్యమాను లగువారల కందఱ కాత్మవిద్య చె
ప్ప కటటి ప్రోవ మౌన మెడఁబల్కి వటద్రుమమూలమున్ భజిం
చి కదలె శంకరాకృతిని జేకొని యింపుగ శంభుమూర్తి దాన్. 2-14

శా. మౌనవ్యాఖ్యను బ్రహ్మతత్త్వ మెఱిఁగింపన్ వామదేవాది స
న్మౌనుల్ శంకలు వాసి శిష్యు లయి సంభావింతు రేదేవు, నా
జ్ఞానానందమయుండె శిష్యజనరక్షాదీక్ష మర్త్యాకృతిన్
బూనన్ శిష్యతఁ గాంచి కొల్చెదరు ధన్యుల్ పల్వురన్యాదృశుల్ 3-82

అనునేతత్కావ్యము ననుసరించి శంకరుఁడు దక్షిణామూర్త్యవతార మగుటం జేసి తుట్టతుదకు దక్షిణామూర్తిగా నిరూపించి మంగళాంతముగాఁ గావ్యమును ముగించిన యీ గ్రంథకర్త నైపుణ్యము మెచ్చఁదగియున్నది. గ్రంథ మాద్యంతము తలస్పర్శముగాఁ జూచి యితివృత్తమందలి మార్పును గూర్చి యథామతిని తెలియఁ జెప్పితిని. రచనామార్మికు లింకను సూక్ష్మాంశముల గ్రహించి యానందింపక పోవరని నమ్మకము గలదు.

శాస్త్ర విషయములు

శంకరవిజయము కావ్యమని ఛందోబంధము గాంచి యనుకొనుటయే కాని యాలోచింప శాస్త్రసముచ్చయ మనుకొనఁదగి యున్నది. పూర్వోత్తర మీమాంసలందును, తర్కశాస్త్రమునను, వివిధమత సిద్ధాంతములందును, వాదప్రతివాదములు లేనితావొకటియు లేదు. మూలగ్రంథమునఁ గల యీ శాస్త్రములే కాక, కామశాస్త్ర, వైద్యశాస్త్రములనుగూడ నీకవి ప్రసంగవశమున నిందుఁ జొప్పించి యించుమించుగా సర్వశాస్త్రసముచ్చయమనిపించెను. అందుఁగామకళా విషయముగా నీ గ్రంథమునందుఁ జూపఁబడిన శాస్త్రయుక్తులఁగాంచ, నెంతయు నాశ్చర్యము కలిగినది. కామశాస్త్రమున స్త్రీపురుషజాతులు, కళాస్థానములు, వశ్యక్రియలు మున్నగువిషయములు మాత్రమే యుండుననియు, నాశాస్త్రము నధ్యయనింప జారులొక్కరే యధికారులనియు నింతకు మును పనుకొనువాఁడను. కాని యీ గ్రంథమందలి యాశాస్త్రమర్యాద లరసినదాది యిదియేమో? యనుకొనుచున్నాను. వాత్స్యాయన సూత్రములపై శాస్త్రీయముగా నడచిన వాదప్రతివాదమందలి యుక్తులును, పాతివ్రత్యధర్మ రక్షణోపాయములు నెవని కాశ్చర్యము కలిగింపవు?

మండనుని ధర్మపత్నియుఁ గీరదేహప్రవిష్టుఁడగుశంకరుఁడును నీ కామకళయం దెంతగ శాస్త్రవాదము జరిపినను, బఠితలకు జిగీషాతన్మయత గలిగించి, సంస్కృత కవులుకూర్చిన కామకళా వాదమునకుఁ బవిత్రత నాపాదించి గ్రంథకర్త పండితాదరపాత్ర మయ్యెను. ఈకావ్యమున నాఘట్టము చదువుచుండఁ దుచ్ఛశృంగారభావములకు మనసు చొరక శాస్త్రయుక్తి రచనాలీలయందు మనస్సు విలీన మగుచుండును. శాస్త్రజ్ఞులె పఠించుచో నాపూర్వపక్ష సిద్ధాంతక్రమమునకు మఱియు నుప్పొంగక మానరు. ఆ శాస్త్రరచనా పాటవమట్టిది.

తరువాత నవమాశ్వాసమున భగందరవ్యాధిపీడితుఁ డగు శంకరాచార్యునకుఁ జికిత్సకై యొడంబడు మని పద్మపాదుఁడు చూపిన యుపపత్తు లన్నియు నాయుర్వేదోదితములే. ఆవిషయము మూలమున లేకున్నను గ్రంథకర్త చరకసంహితాద్యాయుర్వేదగ్రంథ సిద్ధాంతముల

వెల్లడింపఁ దలఁచి "అవశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మశుభాశుభ" మ్మను వేదాంతసిద్ధాంత మూని శంకరుఁడు చికిత్స వల దని వారించి నట్లును, నట్లు లైనచో నాయుర్వేదమునకు వైయర్థ్యము కలుగు నని కర్మవాదమును ప్రతిఘటించిన చరకాచార్యుని సిద్ధాంతమువలన నాయుర్వేదమునకుఁ బ్రవృత్తి సంభవించినట్లును, జరకసంహితయందలి దైవవ్యపాశ్రయ ప్రకరణ మాధారముగాఁ గొని సముచితముగా రచించెను.

ఆసిద్ధాంతము నంతయును గ్రంథకర్త రచించుట నధికమైనట్లు స్థూలముగాఁ గనిపింప వచ్చును. కాని శంకరాచార్యు నంతటి దేహాభిమానశూన్యుఁ డగుమహావేదాంతిని జికిత్సకై సమ్మతింపఁ జేయుట సామాన్యవిషయము కాదు. ఆ యనఘుని క్షేమమే తమక్షేమముగా భావించి యాయనకంటె హెచ్చుగా బాధపడుచున్న శిష్యులు ప్రార్థించినను, స్వకపోలకల్పితము లగుయుక్తుల నెన్ని చెప్పినను నిశ్చలవిరాగి యగునాయన చికిత్స కంగీకరింపకపోవుట సత్యము. కాని సకలశాస్త్రముల మథించినమేధావి యగుటచే శాస్త్రప్రమాణమునకుఁ దప్పక సులభముగా బద్ధుఁ డగు నని తెలుపుఘట్ట మగుటచే నంతసుదీర్ఘ మగువాదము పద్మపాదునిచేఁ జేయించుట యసంగతము మాత్రము కాదు. వేదశాస్త్రములందుఁ బ్రమాణబుద్ధిగలప్రాజ్ఞు లెల్లరు నిట్టి శాస్త్రవిషయవిమర్శనములందు విసువ రని యనుకొందును. ఇట్టికిష్టవిషయములను గ్రంథకర్త శక్యమైనంతవఱకు విశదీకరించెను. శాస్త్రములందలి సంప్రదాయములు గురుముఖమునఁ గాని సుబోధములు కావు. అయిన నిట్టిగ్రంథములఁ జదువఁ బాఠకలోకమునకు జిజ్ఞాస పొడమి యేకొంతయైన నభ్యసింపఁ బ్రవృత్తి గలుగునేమో యని నాయాశ.

వ్యాకరణశాస్త్ర రహస్యములు మూలమందున్నవి సాధ్యమైనంతవఱకు నాంధ్రీకరణమున గ్రంథకర్త విడువక చూపుట ముదావహము. వ్యాకరణశాస్త్రము వశము కానిదే యట్టి ప్రయోగవైచిత్రి కనిపెట్టుటగాని, ప్రయోగించుట గాని యశక్యమను సంగతిమాత్రము విజ్ఞులు మఱువకుందురు గాక!

మూలమునందుఁ గల శాస్త్రవిషయములను గూర్చి యించుక పరిశీలింతము. మండన శంకరవాదఘట్టమునఁ బూర్వోత్తర మీమాంసా శాస్త్రసమ్మతముగాఁ దత్త్వమసి మహావాక్యముపై వాదప్రతివాదములు ఆవాదమందే తమతమ మతము నిలుపుకొనుటకై న్యాయశాస్త్రము, నుపనిషత్తులును, భగవద్గీతయు స్వీకరింపఁబడినవి. తుదకు వ్యాకరణ శాస్త్రముగూడ వాదమందుఁ గానవచ్చును.

ఇటువంటి ఘట్టములలో నీలకంఠపండితుని తోడి వాదమును, భట్టభాస్కరునితోడి వాదమును బ్రాధమములు. ఆరెండును కేవల తర్క శాస్త్రసమ్మత మగు సిద్ధాంతముల ననుసరించియే నడచెను. మూలానుసార మీ కావ్యమం దంతయుఁ గలదు. కాని భట్టభాస్కర వాదమునఁ దుది నున్న హేత్వాభాసములచర్చ మాత్రము విడువఁ బడినది. ఇట్టి శాస్త్రవాదస్థలములు గద్యమయముగ రచియించుటయే న్యాయము. మఱియు శారదా పీఠాధిరోహణసమయమున శంకరునకు సర్వమతములవారితోను సర్వశాస్త్రములలోను సూక్ష్మరూపమున వాదప్రతివాదములు గలవు. అర్హన్మతస్వరూపము వివరింపఁబడెను. ఇవి యన్నియు మాధవగ్రంథములోనివే.

ఔచితి ననుసరించి కథాసంవిధానమునందు మార్పులు గావించి నట్లే యిక్కడి యుచితస్థలములఁ బ్రసంగము వచ్చిన శాస్త్రవిషయ ములు కొంతయేని స్పృశించి విడిచెను. శంకరుఁడు కామశాస్త్ర మభ్యసించు సందర్భమున నలంకార నాట్యాభినయశాస్త్రములతో నాశాస్త్రమునకుఁ గలసంబంధము సూక్ష్మముగాఁ దెలియఁబఱచుచు, నం దలంకార శాస్త్రమును శంకరునివంటి సకలశాస్త్రజ్ఞుఁడు, మహా వేదాంతి విజ్ఞాని యేదృష్టితోఁ బఠించునో చక్కగా నిరూపించెను. శంకరుఁడాశాస్త్రము లన్నియుఁ జదివి

మ. అగునే యిట్టు అలంక్రియాభినయనాట్యంబుల్ 'రసో వై స'య
న్నిగమాంతోక్తి ప్రమాణమై వెలయ వర్ణించున్ రసోత్పన్నహృ
ద్యగుణానందము నెల్లతావులను బ్రహ్మానంద సబ్రహ్మచా
రిగ; సత్యంబొకొ? స్తావకంబొ యని తర్కించున్ గ్రహించున్ దుదిన్,

పరమాత్మమును బోధించు 'రసోవైస' యను శ్రుతివాక్యమునే ప్రమాణముగాఁ గొని 'రసోత్పన్నానందమే బ్రహ్మానంద సబ్రహ్మచారి' యనిన యాలంకారిక సిద్ధాంతము గాంచి సర్వవేద వేదాంత సారజ్ఞుఁ డగుటచే నాశ్చర్యమునొంద కుండునా? ఆలంకారిక మతమున రసమే పరబ్రహ్మమని సిద్ధాంతము గదా! ఆ విషయము రసగంగాధరమున స్పష్టము.

అట్టి సిద్ధాంతముల నరసి యరసి పరమార్థ మవగతముచేసి కొని తుదకు 'గీ॥ అతుల క్షీరదక్షమముగ నయ్యాది సుమాత్ర్రు, శాస్త్రి పాథోధి మథియించి సారమధిగ, మించెఁ దలయూఁచె మెచ్చె హసించెఁ బెద్ద, నిశ్వసించె జుగుప్సించెనెమ్మనమున'నని పరమార్థ మ్ముప్రకటించెను. వేదసమ్మతము లగుశాస్త్రము లను సందర్భశుద్ధిగాఁ బ్రదర్శించుట యీ గ్రంథకర్త వాంఛితము కావచ్చును.

శంకరుఁడు పరకాయప్రవేశ మొనర్చినచిలుక మండను నింటి చిలుకలతో వేడుకగా వాదించినటుల కల్పించి యప్పుడును 'సీ. అష్ట విధంబైన యవధానముల వేదములు తలక్రిందుగాఁ జదువునేర్పు' అనియు, శంకరుని వేదాధ్యయనకాలమున సీ॥ సబ్రహ్మచారు లాశ్చర్య మొందఁగ వేదవికృతుల నవధానవిధుల నెఱపి, యనియుఁ 'బదక్రమ జటాదిక వికృతులచే నవధాన మొనర్చుసంప్రదాయము వేదవేత్తల కుండెడి' దని సూచింపఁబడెను. ఆ యష్టావధానము మాతృకగా గవిత్వమం దష్టావధానము వచ్చియుండును. ఇట్టి ప్రాచీన సంప్రదాయములు రేఖామాత్రముగ నైన నచ్చటచ్చటఁ బొందుపఱచి గ్రంథకర్త చేసినమేలు మఱువదగనది.

భాషాంతరీకరణము, కవిత్వము

ఈగ్రంథము భాషాంతరీకరణము కాదు అట్లని కాకపోదు. అనువాదమైనను ధారాశుద్ధి గలిగి స్వతంత్రరచనవలె నస్మదాదులకుఁ గూడ గోచరించుట విస్మయజనకము కాక మానదు. సంస్కృతాంధ్ర వాఙ్మయములందు స్వాతంత్ర్యము గలయీరచయితయొక్క సంస్కృత భాషావిశేషము లెట్టివో తరువాతఁ దెలిపెదను. ముందుగా నాంధ్ర

భాషాభిజ్ఞతను గూర్చి యీకవి మున్ను రచించిన మునిత్రయచరిత్రమున కుపోద్ఘాతము వ్రాసిన యాంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్కళాశాలాంధ్ర పండితులు విద్వాన్ దువ్వూరి వేంకటరమణశాస్త్రులుగారి వాక్యములిట నుదాహరింతును.

“వీరికవితాస్రవంతి యతినిర్మలమై మనోజ్ఞముగ జాలువాఱుచుండును. గొగ్గిపద్య మొక్కటియుఁ గానరాదు. రచన మంతయుఁ బ్రసాదగుణభరితము. ఆవాసము కోనసీమ. ఆమీఁద వ్యాకరణపాండిత్యము. అయినను వీరికవిత నారికేళపాకమునకు దూరమైనది. మధురాతిమధుర మగు కోమలపాకము నాశ్రయించినది... నాయెఱుక కందినంతలో ననితర సాధారణ మనఁ దగినవిశేష మొక్కటి యీ విద్వత్కవికిఁ గలదు. శాబ్దికముగఁ గాని యార్థికముగఁ గాని యేదే నొకజిజ్ఞాసాప్రసంగము కలిగినపుడు ప్రస్తుతసందేహ నివారకముగాఁ బ్రాచీనకవితల్లజులమత మెట్టిదో యను ప్రశ్న ముదయించుటయే తడవుగా నెన్నిటినో ప్రామాణికప్రయోగములను గుప్పతిప్పలుగా వీరు ప్రదర్శించుచుందురు. ఈశక్తి యద్భుతావహము. ప్రాచీనకృతులను సూక్ష్మమార్గమునఁ బరిశీలించుటయు నం దెట్టివిశేష మగపడినను నద్దానిని సరసముగా గ్రహించుటయు, గ్రహించినదానిని విడువకుండ ధారణ సేయుటయు, నట్టిది సమయమునకు స్ఫురించుటయు నొకేబుద్ధి కలవడుట యరుదు. కవితావిషయములం దెట్టి చర్చ యేర్పడినను నద్దానికి సాధకముగనో బాధకముగనో ప్రాచీన మతనిరూపక మగు ప్రయోగపరంపర వీరిబుద్ధికి స్ఫురించి తీఱవలసినదే. ఒక్కొక్కమేధ యొక్కొక్కవిషయమున నిశితమై యుండుట ప్రకృతిలక్షణము.”

దీనినిబట్టి యీకవి యాంధ్రభాషారహస్యవేత్త యనియు, సరసకవితారచనానిపుణుఁ డనియు ధ్రువపడుచున్నది. ఈ విషయమున నింతకంటెఁ బ్రమాణమేమి కావలయును ?

ఈయనకు సంస్కృతవాఙ్మయ విశేషములయెడఁగూడ దెలుగుఁ భాషయందుఁ గలపటిమ కల దని యొక్కమాట చెప్పినఁ జాలును. అయినను ఆవిశేషములు గూడ దిఙ్మాత్ర ముదాహరింతును. కావ్యలక్ష్మికి శబ్దార్థములు శరీర మని యాలంకారిక సమయము. దోష

రహితత్వము, గుణసహితత్వము నర్థమునకు వలెనే శబ్దమునకుఁ గూడఁ గలిగిననే కావ్యలక్ష్మి సర్వాంగసుందరి యగును. శబ్దసౌష్ఠవము వ్యాకరణశాస్త్రముచే సిద్ధింపవలసినదే. అట్టి శబ్దసౌష్ఠవము నర్థసౌష్ఠవమును నీకావ్యమునందు సర్వత్ర నించియున్నది. ఆంధ్రభాషారహస్యములు మాదృశుల కపరిచితములు గావచ్చును గాని సంస్కృతభాషావైచిత్ర్యము చూచి యానందింపఁ గల్గుదుము. కాన నావైచిత్ర్యము కొంత తెలిపెదను,

శ్లో॥ ధన్యంమన్య వివేకశూన్యసుజనం మన్యాబ్ధికన్యా నటీ
నృత్తోన్మత్తనరాధమాధమ కథాసంమర్ద దుష్కర్దమైః

అను మూలమందలి ఖశ్ ప్రత్యయాంతము లెట్లాంధ్రీకరింపఁబడెనో యని చూడఁగా, నట్టి యర్థము గలశబ్దము లాంధ్రమున లేకుండుట చేతను గ్రంథకర్త యాశబ్దముల సొగసెఱిఁగినవాఁడగుటచేతను వానిని విడువఁజాలక యాసొగ సాంధ్రులకుఁ దెలుపు కుతుకమున — " ధన్యం మన్యులు బుద్ధి శూన్యులు నుదాత్తంమన్యు లంభోధిరాట్కన్యానర్తన మత్తులౌ నరవరాక్శ్రేణి దుష్కీర్తి మాలిన్యంబొందిన' యని యాంధ్రీకరించెను. ఈయాంధ్రీకరణముచూడఁగనే శ్రీనాథ కవిరాజుయొక్క గమికర్మీకృతనైకనీవృతుఁడు జ్ఞప్తికివచ్చినది. అభూతతద్భావమున వచ్చుచ్విప్రత్యయమువంటి ప్రత్యయము తెలుఁగునందు లేకపోవుటచేతను, దానిసౌందర్య మాంధ్రులకుఁ జూపించు కుతూహలముచేతను, దత్కవిరాజట్లు ప్రయోగించెను. ఆ వ్యాకరణపరిశ్రమ మెఱుఁగనివారికి సులభముగా నట్టివి పరిహసింపఁ బాత్రము లైనను దానిసొగసు చెడకుండ శయ్య భేధింపకుండ నాంధ్రమందదుకుట సామాన్యవిషయము మాత్రముకాదు. కావ్యమున సర్వత్రయట్లుండు ననుకొనరాదు. కొన్ని స్థలములందు మాత్రము చమత్కారజనకముగా మూలమందలి వ్యాకరణరహస్యములు ఘటింపఁబడుచు వచ్చెను. ఆఫక్కినే యిక్కవియు సహృదయమోదావహముగా నచ్చటచ్చట మూలమందలి విచిత్రప్రయోగములను విడువక చూపెనని నాయాశయము. నైషధమువలెనే సర్వశాస్త్రసముచ్చయమనఁదగునిట్టి కావ్యము నచ్చతెలుఁగు పదములతోఁ జెప్పుటయుఁ గష్టమే. చెప్పినను సరసముగా దాని భావముగ్రహించుటయుఁ గష్టమే.

కాని కనకామలక వర్షకథలోని దరిద్రబ్రాహ్మణి పలుకులు పాత్రోచితముగా నెంతలలితముగానున్నవో యరసినఁ దెలియును.

క. కనుమాపు చిసఁగుపయ్యెద, కొన కుతికంటునఘటించుకొని యాగృహమేఁ
ధిని తలుపోరఁగ దీనా, ననమాత్రమ కానఁబడఁగ నలఁకువ ననియెన్.

గీ. తొలుత నాతండ్రి! యీపాడు నిలయమునకు
నేలవచ్చితి వీదినం బెచటకుఁ జనినఁ
నచట నిటు లగునేమొకో యనుచు వగతుఁ
నెట్టిదుశ్శకునంబున నిలువెడలితొ.

ఉ. కటకట! యిట్టియెండ నలిగాళులు పొక్కఁగ, జెమర్పమోము, మై
పటిమ మడంగ మాధుకరభైక్షముకై యరుదెంతు బిడ్డ! ని
న్నెటు చను మందు? పొమ్మనక యే మొనరింపఁగలన్ దరిద్రతా
ర్భటి నలిపీనుఁగై మను నభాగ్యమ నీమొగ మెట్లు చూచెదన్.

ఉ. గ్రామము వాడవాడల నిరంతరమున్ దిరిపంబు నెత్తి నా
స్వామి ననున్ దనూజులను సాకుచునుండును, దెచ్చుదానిలో
సాము మగండు సాము నిజసంతతియున్ భుజియింపఁ బెట్టి యా
యామెతుకుల్ భుజించి కొఱప్రాణముతో మనుచుందు నందనా.

అని ఇట్లు జాతీయములతో మధురాతిమధురముగ రచింప నేర్చియు నీకవి శంకరాద్యుదాత్తపాత్రముల వర్ణనలందును సంభాషణములందును గంభీరమగురీతి నాశ్రయించుట పాత్రానుగుణరచనచే రసికజనామోదము గాంచుటకే యని యెంతును. ఇందు నాలుగైదు స్థలములందు సంస్కృతశబ్దవైచిత్రి మెఱయ శంకరవర్ణనము గలదు. మూలమున నున్నదియే సొగసు చెడకుండ నాంధ్రమున మిళితమై యాసంస్కృత పదజాలము రత్నకళికలవలె గావ్యలక్ష్మిశరీరము నలంకరించుచున్నవి. మచ్చున కొకటిరెండు మాత్రము చూపెదను.

శ్లో. తత్త్వజ్ఞానఫలేగ్రహి, ర్ఘనతరవ్యామోహముష్టింధయో
నిశ్శేషవ్యసనోదరంభరి, రఘప్రాగ్భారకూలంకషః
లుంటాకో మదమత్సరాదివితతే స్తాపత్రయారుంతుదః
పాదః స్యాదమితంపచః కరుణయా భద్రంకరః శాంకరః.

అని శంకరపాదవర్ణనము మూలమునఁ గలదు. ఇందలి ఫలేగ్రహి, ముష్టింధ, యోదరంభరి, కూలంకష, లుంటా, కారుంతు,

దామితంపచ, భద్రంకర శబ్దము లెంతయేని హృద్యములు. అర్థచమత్కృతి లేకపోలేదు. కాని దానిని శబ్దవైచిత్రి కబళించి వేసినది. ఆశబ్దచమత్కృతి కొంతయైన ననువాదమునం జూపలేకున్న నా పద్యములవలనఁ గావ్యమునకు గలుగుశోభ చాలతక్కువ. కావుననే

మ. అమలజ్ఞానకళాఫలేగ్రహి, ఘనవ్యామోహ ముష్టింధయం
బమితర్థివ్యసనోదరంభరి, యఘప్రాగ్భార కూలంకషం
బు మదాత్యద్మర మిద్ధతాపహరణంబున్ శాంకరం బౌ పదా
బ్జము కారుణ్యరసామితంపచముగా భద్రంకరం బయ్యెడున్.

అని యాంధ్రీకరింపఁ బడెను.

ఫలేగ్రహి, ఫలశబ్దమున కేదంతత్వమును, గ్రహి ధాతువునకు ఇన్ ప్రత్యయమును 'ఫలేగ్రహి రాత్మంభరిశ్చ' యను సూత్రముచే నిపతింపఁబడఁగాసిద్ధించినరూపము. 'నాడీముష్ట్యోశ్చ'యను సూత్రముచే 'ముష్టింధయ' రూపసిద్ధి. ఈరీతిగా ససామాన్యసూత్రములచే సిద్ధించిన ఉదరంభర్యాదిశబ్దముల కన్నిటికిఁ బ్రక్రియ చూపినగ్రంథవిస్తర మగు నని విరమించి యట్టి ప్రయోగవిశేషములను దిఙ్మాత్ర ముదాహరింతును. అమర్త్యదోహాల వీహారము. (విహారము) 1_13. జరీవిజృంభద్వాచోనిర్ఝరము 2_39. కండూలరసన 2_31. కచాకచి, గదాగది, భుజాభుజి 2_50. సర్వాంగీణము 2_52. సాంకాశినము, సాంహాసినము 2_54. నదీష్ణులు 2_98. సిష్ణాసువు 2_168. సముజ్జిహీర్షుఁడు 2_198. త్రైయంబకాపరరూపుడు 2_201. అటాట్యమానుఁడు 3_70. సౌవస్తికము, పచేళిమము, అలంకర్మీణము 3_77. దిదిత్స 3_104. కూలముద్రుజము 3_111. పాపచ్యమానము 6_68. వాతంధయము 6_66. గూఢోత్మ్కుఁడు 7_141. అనిదంపూర్వము 7_201. స్వకభక్తులు 7_261. దేవానాంప్రియ 8_141. ఉగ్రంపశ్యులు 8_183. మాసపట్యయము 8_389. హాస్తగ్రాహము 9_69. ద్వ్యాయుమత్ర్యాయుషములు 9_131. మున్నగునవి యీగ్రంథమున నెన్నియో కలవు.

కొన్ని మూలమం దున్నవియును, గ్రంథకర్త వ్యాకరణవేత్తయగుటఁ గొన్ని స్వకీయములును. ఈరీతిగా మూలమునందలి శబ్దచమత్కారము శక్యమైనంతవఱకు నాంధ్రీకరణమున నిముడ్ప నీగ్రంథ

కర్త చూపిననైపుణి నతిప్రాతము. స్వతంత్రరచనముకంటె నాంధ్రీ కరణము శ్రమకరము. మూలమందలి యర్థసౌందర్యము, శబ్దాలంకారములు, మార్మిక ప్రయోగములు సరిగాఁ దూఁచిన ట్లనువాదమున వచ్చుట దుర్లభమైనను గష్టపడి యేయొకకొంతయో యనువాదమునఁ జూపఁబడినచో మూలమునందలి సొగసు తేఁజాలక పోయెనని పెదవి విఱుతురు. ఒకవేళ వశ్యవాక్కగు నేమహాకవి యైనను దేఁగలిగినచో నీసౌందర్య మంతయు మూలములోనిదే. అనువాదకునియుపజ్ఞ యిం దేమి కలదని తేలికగాఁ బలుకుదురు. ఏభాషస్వభావ మాభాషది. ఒకభాషయందుఁ గలసౌలభ్య మింకొకభాషకు గుదురకపోవుట నైసర్గికము. మూలమందలి సౌందర్యమున నేకదేశ మైనను ననువాదభాషా స్వభావముతో మేళవించి యతుకులు గనరాకుండ రచయిత యనువదింపఁ గల్గెనా ? లేదా ? యనునంశము మఱువఁదగనిది. ఈ గ్రంథ కర్త యనువదించినచోట్ల నెల్ల నాంధ్రకవితకుఁ గల నైసర్గికమార్గము స్ఫురింప రచించి కృతార్థుడయ్యె ననియే చెప్పవచ్చును. పంచమాశ్వాసమున లక్ష్మీనృసింహ స్తవ మాంధ్రీకరింపఁబడెను. లక్ష్మీనృసింహ మమ దేహి కరావలంబమ్. అను మకుటము లక్ష్మీనరసింహ నాకొసఁగు మీ భవదీయకరావలంబమున్. అని తెనిఁగించి యీ మకుటముతో నడిపిన యీ స్తవ మంతయు స్వతంత్రరచనవలె నున్నది.

కఠినతర మగు శ్లేషస్థలము లందును దెలుఁగు పదములచేతనే యర్థద్వయము నీ గ్రంథకర్త చూపఁగలిగె ననుట కొక యుదాహరణము మాత్రమే తెలిపెదను. శ్లేషకవితచే హరిహరుల కభేదము చెప్పిన శంకరకృత స్తవము మూలమునఁ గలదు. అర్థశ్లేష మున్నచోట్ల నా శబ్దముల నెట్లేని యాంధ్రీకరణమున బిగింపవచ్చును. కాని శబ్దశ్లేష మం దాశబ్దము లాంధ్రమునఁ గుదురవుగదా ? అచట నీకవి యెట్లు సంతరింపఁ గల్గెనో చూతము.

"శ్లో॥ సమావహన్ కేసరితాం వరాం య స్సురద్విషత్కుంజర మాజఘానఁ" అని నృసింహునకు శివునకు నభేద వర్ణనము. వరాం=శ్రేష్ఠమగు, కేసరితాం = సింహత్వమును, సమావహన్ = వహించుచున్నవాఁడు, అని నృసింహపక్షమున నర్థము. సరితాం =

నదులలో, వరాం = శ్రేష్ఠయగు గంగను, కే=శిరస్సునందు, సమావహన్=వహించుచున్నవాఁడు అని శివపక్షమున నర్థము. ఇందు 'కే' యనునది సప్తమ్యంత మొకపక్షమునను, 'కేసరితా' మని పదైకదేశ మొకపక్షము నను నగుచున్నది. దీనిని గ్రంథకర్త సులభముగాఁ దెలుఁగుగా మార్చె ననుట యద్భుతావహము కాకమానదు.

గీ. సటలపెంజాలు 'మెఱయ' అని యాంధ్రీకరణము. (సటల=జూలుయొక్క, పెంజాలు=పెద్దగుంపు అని నృసింహ పక్షమున నర్థము. సటల - జడలయందున్న, పెంజాలు - పెద్దప్రవాహము అని శివపక్షమున నర్థము) ఇచట స్వతంత్రరచనవలె ధారాళమగుశయ్యతో నచ్చ తెలుఁగు పదములతో నీశ్లేషకవితయందుఁ గృతార్థుఁడైన యీ గ్రంథకర్తనేర్పు సామాన్యమా? భాషాంతరీకరణ మనిన నేరీతి కారీతిగా సరిపుచ్చఁగలిగి యిట్లుండవలెనుగదా!

మఱియుఁ బ్రభుసమ్మిత మగు వేదమున నేధర్మము చెప్పఁబడునో సుహృత్సమ్మిత మగుపురాణముచే నేధర్మము చెప్పఁబడునో ఆధర్మమే రసయుతముగాఁ గాంతాసంమిత మగుకావ్యముచే బోధింపఁ బడునను నభియుక్తోక్తి స్ఫురింపఁజేయు తలంపుతోఁగాఁబోలును శ్రీ వేంకటరావు పంతులుగారి వంశవర్ణనమున గోత్రపురుషుఁడగు భరద్వాజుని బురాణ గాథల ననుసరించి గాక వేదముననుసరించి యీకవివర్ణించెను. అయ్యది ప్రసంగాంతర మైనను ఈగ్రంథకర్తకు వేదమార్గమందుఁ గలభక్తి సూచింపఁ దెలుపవలసి వచ్చినది.

"భరద్వాజో హ త్రిభి రాయుర్భి ర్బ్రహ్మచర్య ముహాస। తగ్ంహ జీర్ణిగ్ం స్థవిరగ్ం శయాన మింద్ర ఉపవ్ర జ్యోవాచ। భరద్వాజ య త్తే చతుర్థ మాయుర్దద్యాం కి మేనేన కుర్యాఇతి। బ్రహ్మచర్య మే వైనేన చరేయ మితి హో వాచ। తగ్ంహ త్రీ న్గిరిరూపా నవిజ్ఞాతానివ దర్శయాంచకార। తేషాగ్ం హైకకస్మా న్ముష్టి నాదదే। స హోవాచ భరద్వా జే త్త్యామంత్ర్య। వేదావా ఏతే। అనంతా వై వేదాః। ఏతద్వా ఏతైః స్త్రిభి రాయుర్భి రన్వవోచథాః। అథ త ఇత ర దననూక్తమేవ।ఏ హీమం విద్ధి", అను వేదవచనములు గొని హృద్యముగా

సీ. త్ర్యాయుషం బొంది జరార్తుఁడై యిల వ్రాలి
యును బ్రహ్మచర్యంబు నుడుగలేక
యూర్చుచు నింద్రుఁ డాయువు చతుర్థం బిచ్చి
చూపింప వేదరాసులను జూచి
పర్వతత్రితయంబు భాతి భాసిల్లు వే
దత్రయంబునకు వందనము సేసి
యింద్రుసానతిని త్రయీగిరులందుండి
పిడికెఁడు పిడికెఁ డయ్యెడ గ్రహించి

గీ. భూమికిం దెచ్చినట్టి యభూత పూర్వ
చరితుఁ డని వేదవినుత యశస్కుఁడై "య
నంతములు వేదము" లటంచు నవనిఁజాటి
నట్టి మహితు భరద్వాజు నగునె పొగడ."

అని రచించెను. మఱియుఁ గనకామలక వర్షగాథయందును మూలమున లేని శ్రీసూక్తముచే లక్ష్మిని నుతించుటయుఁ గూడ వేద మహిమ వెల్లడించుతలంపుననే కదా! ఆవేదమంత్రముల యర్థము సరసముగాఁ దెలుఁగునఁ జూపి యీకావ్యమునకుఁ బవిత్రతయు నౌచితీ సంపత్తియు ఘటించి గ్రంథకర్త ధన్యతఁ గాంచె.

ఆద్యంత మొక్కరీతిగా రచింపఁబడిన గ్రంథము లరుదుగా నుండును. ఇన్నివిధము లగుశాస్త్రములను, మతములను నిమిడ్చి యాద్యంతము సకలగుణపరిపూర్ణముగా రచింపఁబడిన యీ శంకర విజయ ముత్తమకావ్య మని నిస్సంశయముగాఁ బలుకవచ్చును. ఒక వంక సంస్కృతకవిపండిత లోకమునకును, నొకవంక నాంధ్రకవిపండిత లోకమునకును, నానందజనకముగా నీప్రబంధము రచించినకవి విద్వత్కవి యనిపించుకొనుటలో నాశ్చర్య మేమున్నది?

కావ్య లక్షణములు

నాదృష్టికి గోచరించినంతలోఁ గొన్నికొన్ని విషయములు మాత్ర ముద్ఘాటించితిని. రసజ్ఞులగు ప్రాజ్ఞు లింకను నిందుఁ గల వివిధ గుణముల గ్రహించి యానందింపక మానరు. ఆంధ్రవాఙ్మయమున శృంగారప్రబంధములు బహుళములు. అట్టి వాఙ్మయమున ఘునిఁగి

శైలియు నీకవి మునిత్రయచరిత్రము శంకరవిజయమువంటి శాంతరస ప్రధానప్రబంధముల రచింప నాస్థ గలిగి, యందుఁ బరకోటినొంద రచనసాగించుట యాశ్చర్యము. ఇందు శాంతము ప్రధానరస మని మూలమున

శ్లో. నేతా యత్రోల్లసతి భగవత్పాదసంజ్ఞో మహేశః
శాంతి ర్యత్ర ప్రకచతి రసః శేషగా నుజ్జ్వలాద్యైః.

అని నిర్ణయింపఁబడినది. శివగురుని తపస్సు మొదలుకొని శంకరునియవతారపూర్తిదాఁక శాంతరసమే. నడుమ నంగములుగా రసాంతరము లున్నవి. జిగీషను బురస్కరించుకొని కామకళాప్రసంగమున వీరరసమే కాని శృంగారరస మచట లేదు. అమరుకకథ యున్నచో శృంగారరససంబంధ ముండెడిది. రసముకొరకు నౌచిత్యము పాడొనర్చుటకంటె శృంగారరసము విడిచినను గావ్యమునకు లోపమురాదు. నగరార్ణవశైలర్తుచంద్రార్కోదయాద్యష్టాదశవర్ణనములతోడి కావ్యముగ నియ్యది రచింపఁబడ లేదు. సందర్భోచితముగా నందుఁ గొన్ని ప్రసక్తములైనపుడు విడువఁబడ లేదు. ఇట్టి చారిత్రక కావ్యములం దయ్యవి యిముడిపెట్టుట యనుచితము. ఏవర్ణనములు లోపించినను శంకరుని యాకార గుణ కీర్తి పాండిత్యాదివర్ణనము మూలానుసారముగా గ్రంథకర్త రచించి శ్రీ భగవత్పాదులయెడఁ దనకుఁగల యసమాన భక్తి వెల్లడించుకొనెను. ఆభక్తి గ్రంథరూపమున వెల్లడియగుటచే దానే కాక పఠితలుగూడఁ దరింప సాధన మయినది. ఇట్టి యుత్తమ కావ్యములేకదా స్వమత, స్వదేశ, స్వభాషా గౌరవములకు సార్వకాలిక రక్షకములు. కావున నింతతోఁ దృప్తిపడక యీగ్రంథకర్త శ్రీవేంకటరాయ సమర్పితమందిరమున సుఖముగా నివసించుచు నిట్టి కావ్యము లింకను రచించుఁగాక! పరమేశ్వరుఁడు శ్రీ వేంకటరావు పంతులుగారికి నీ గ్రంథకర్తకు నభీష్టఫలదాత యగుఁగాక!

స్వస్తి.

అమలాపురం తాలూకా
భట్నవిల్లి.
28-11-1947.

తర్కరత్న, న్యాయవేదాన్త, విద్యాపారీణ
బులుసు అప్పన్నశాస్త్రి.

శ్రీ శంకర విజయ కథా సంగ్రహము.

ప్రథమాశ్వాసము.

భరతఖండమునఁ బ్రసిద్ధమగు కేరళదేశమందుఁ గాలటి యను నగ్రహార మొకటి యుండును. అందు శివగురుఁ డను బ్రాహ్మణుఁ డార్యాంబ యను భార్యతోఁ గాఁపురము చేయుచుండును. వేదవేదాంగవేత్త, యజ్వ తపస్వియు నైయాద్విజుఁడు దేవమనుజఋణముల మాత్రము దీర్చుకోఁ గల్గెనే కాని సంతతి లేకుండుటచేఁ బితౄణము నుండి విముక్తుఁడు కాఁజాలక, పరిపరిగతులఁ జింతించి తుదకు భార్యాయుతుఁడై సమీపమం దున్న వృషగిరీంద్రముఁ జేరి యందు స్వయంవ్యక్తలింగాకృతిఁ దనరారు పార్వతీపతిని బెద్దకాలము సేవించెను. అట్లు కొన్ని వత్సరము లరుగ నొకనాఁటి శివరాత్రి మహాపుణ్యకాలమున నాదంపతు లుపసించి పగలెల్ల శంభుసేవానిమగ్నులై రేయి జాగరణం బొనర్చు దీక్షనుండిరి. అత్తఱి శివగురునకు జాగ్రన్నిద్రామధ్యస్థితి కలిగి చూచుచుండఁగనే యాకాశమందుఁ గైలాసము వలె నొక తెల్లని పెద్ద మేఘము మెఱుపుఁ దీఁగెలతళతళలలోలయఁ గానవచ్చి క్రమముగా భూమికి డిగి యెట్టయెదుట నిలిచి నట్లగుటయుఁ దదేకదృష్టిఁ జూచుచుండ నామేఘమధ్య మందొకవ్యక్తి కదలుచున్నట్లును, దేహార్ధమున స్త్రీత్వ మమర నచ్చెరువు గొల్పుచుఁ గ్రమముగా నయ్యది పురుఁడైనట్లును దోఁచెను. పరిశీలింపఁ దలను జందమామ, కనులయందు దయారసము, హస్తములందు నభయవరదముద్రలు గలిగి యాపురుషుఁ డర్ధనారీశ్వరుఁడై యెదుట నిలుచుటయు శివగురుఁడు సాష్టాంగనతిపూర్వకముగ వివిధము లగు స్తుతు లొనర్చుచు జిరకాలముగఁ గఠిననియమములఁ గృశించినవాఁ డగుటచేతను నానందాతిరేకముచేతను వివశుఁడై భూమిపయి సొమ్మసిల్లి వ్రాలుచుండఁ బరమశివుండు కరుణాళుండగుటఁ దనకుడిచేయి చాచి తటుక్కునఁ బట్టి యెత్తి 'నీవును

నాలుగు దినంబుల నుపవాసంబుల డస్సితిరి. కావున నాఁకలిదీఱఁ ది నుం డని యొక మామిడిపండ్ల గుట్టచూపింప' నందొక్కటి సుం దరమును సురభిళమును నై మనంబు నాకర్షింపఁగఁ జిన్నదగు పం డును గరద్వయంబున బూని యెత్తుచుండఁగనే చే జాఱి క్రిందఁ బడి యాపండు శీర్ణమగుటయు నందలి రసము సద్దెసల వెల్లువగట్టు టయుఁ గాంచి తుల్లిపడి కన్ను దెఱచునంత — నెదుట శివలింగ ము, దీపమును, రవంత కనుమూసికొనియున్న గృహిణియుఁగానఁబడఁగ నయ్యది స్వప్న మని నిశ్చయించుకొని దానిఫలమును గూర్చి తనలోఁ దాన అయ్యో! మామిపండ్లగుట్టను భగవంతుఁడు నూప నాచిన్నపం డొకటియే యేల కైకొంటిని? కైకొంటినిబో నది సగము పై కెత్తుచుం డనే భూమిపయి నేల పడెను? అని కొండొకవిచారించి 'కొడు కొకఁడు పుట్టును వాఁడు సకలగుణపూర్ణుఁడును జగద్విఖ్యాతుఁడు నగును గాని పూర్ణాయుష్మంతుఁడు కానేరఁ డని స్వప్నఫలంబు నిర్ణయించుకొని'ప రమేశ్వరున కట్టి యనుగ్రహము మాయెడఁ గలిగె, నేమొనర్పఁగల మనుకొనుచు నీవృత్త మాద్యంతము వినినచో బిడ్డలు లేమికిఁ బొం దు వంతకంటె నెక్కువ వంత నొందగల దని తలంచి యెట్టకేలకు భా ర్యతో మాకందఫలవృత్తాంత మంతయు భూమిపైఁ బడుట మాత్రము చెప్పక చెప్పెను. ఆర్యాంబయు నొడలెఱుంగని సంతోష మొంది శివునకుఁ బార్వతికి సాష్టాంగనమస్కారము లొనర్చి నుతించెను.

తెల్లవాఱుటయు నాదంపతులు సమీపగత యగు పూర్ణాన దిని స్నానమొనర్చి వృషగిరీశ్వరుని బరివారదేవతలతో యథావిధిగ నారాధించి యావ్రతమ్మున కుద్యాపనమ్ము నడపి యింటికి వచ్చి వెయ్యరు బ్రాహ్మణుల కన్నదానము నేసిరి. బ్రాహ్మణభుక్తాన్న శేషము శివప్రసాదబుద్ధి శివగురుం డారగించె, నార్యాంబయుఁ దదనుజ్ఞ నొసవెను.

ఆనాఁడు పరమేశ్వరతేజ మాయన్నము నందుండి యార్యాంబ గర్భమునఁ జొచ్చి క్రమముగా నెదిగి నవమాసములు పూర్తియైన పిదప మనుజబాలకాకృతిం బుడమి నవతరించెను. శివగురుఁడానంద మొంది జాతకర్మాది సంస్కారములు యథావిధిగ నడపెను. పురుటిదినములు సుఖముగఁ జనుటయు నేకాదశవాసరమున సకల బంధుమిత్రయుతుండై యా శివగురుండు తనయునకు 'శంకరప్రసాదమునఁ బుట్టె ననియో, లేక లోకముల కెల్ల శుభమును గలిగించువాఁడగు ననియో కాని 'శంకరుఁడు' అని నామకరణ మొనర్చెను. ఆర్యాంబయు వత్సలతో దీపింప బిడ్డని సకలోపచారములఁ బెంచుచుండెను. బాలచంద్రుని రీతి నాబాలుఁడు పెరుఁగుచుండెను. ఆతని చేష్టలందును మాటలందు నపూర్వమహిమము కానవచ్చుటంజేసి శివగురుం డమితామోద మొందుచుండెను. ఇట్లు నాలుగేండ్లు గడచునప్పటికె యాబాలుఁడు మాటలు నేర్చుటే కాక, స్వభాషతో నితరభాషలు లిపులు నేర్చుకొనుటఁ గాంచి తండ్రి శివగురుఁ డాతని కుపనయనసంస్కార మొనరించి వేదాధ్యయన మారంభింపవలె నని యన్నివిధముల యత్నించుచు, నా సంస్కారము జరుగకుండఁగనే శరీరము వాసెను. ఆర్యాంబ భర్తృవియోగమునఁ బరితపించుచుండ శంకరుఁడు విరాగసంపన్నములగు సూక్తులఁ నందఱు నచ్చెరువొందఁ దేర్చెను. ఆబాలుం డనుపనీతుఁడగుటచే శివగురునకు నార్యాంబాప్రార్థనమున జ్ఞాతులు పారలౌకికక్రియల నెఱవేర్చిరి మరుసటి వత్సరమున నాయమ గోరఁగా శంకరున కుపనయనసంస్కారమును జ్ఞాతులు సలిపిరి. శంకరుఁ డట్లు సంస్కృతుఁడై వేదాధ్యయనార్థమై గురుని వెంటఁ దన్మందిరమున కరిగెను గురుకులవాసపూర్వకముగా బ్రహ్మచర్యవ్రతము నిష్కళంకముగ నడుపుకొనుచు నేకైకసంధగా వేదప్రపంచ మంతయుఁ గబళించి సకలశాస్త్రములు సర్వకళలు నభ్యసించెను.

ప్రాతఃకాలమున స్నానము చేసి, సంధ్యావందన మొనర్చి గాయత్రీజపము, పంచాక్షరీమంత్రోపాసనము, సలిపి యగ్నికార్యము సేసికొని సబ్రహ్మచారులతో వేద మధ్యయనించి మధ్యాహ్నకాలమైనంత మాధుకరవృత్తి నన్నము భిక్షించి తెచ్చికొని భుజించుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతదీక్ష నుండు నత్తఱి నొకనాఁ డాగ్రామమున మాధుకరార్థమై వెడలి గర్భదరిద్రురాలగు నొక బ్రాహ్మణి యింటికిఁ బోయి 'భవతి! భిక్షాం దేహి' యనుటయు నాయమ ఖిన్నురాలై యాయవారమునకై తన భర్త గ్రామములోని కేఁగినాఁడనియుఁ దాను నిరుపేద ననియుఁ దుదకుఁ గట్ట గుడ్డ లేనిదాన ననియు విలపించి యైన నీవంటి యుత్తముఁ డింటికిరా నూరక పంపరా దని యిలు నలుఁగడ వెదకి యొక యుసిరికకాయ మాత్రమ యున్న దని కన్నీరు వెట్టుకొనుచుఁ శంకరుని చేతియం దిడెను. ఆతఁ డాయమ దారిద్ర్యబాధకు మిగులఁ దపించుచు నచటన గూరుచుండి యాచమించి మహాలక్ష్మిని శ్రీసూక్తమున స్తవము సేసి యాత్మీయానర్గళకవితం బాగడుటయు నంతరిక్షమునుండి యాదరిద్రగృహచత్వరమునఁ గనకామలకములు వర్షముగాఁ గురిసెను. అంతట బ్రాహ్మణి కృతజ్ఞతను బరిపరిగతులఁ దెలుపుచుండ నాయమభర్త వచ్చి శంకరు ననేకగతుల నుతింపఁ దనయనహంకృతి బయలుపడ "నిదియంతయు మీయదృష్టవిశేషమే కాని నావలన నేమియుఁ గాలేదని చెప్పి గురుకులమునకుఁ జనెను, దానితో నాతనిమహిమ మాయగ్రహారమున మెఱపు మెఱసి నట్లొక్కపటి వ్యాపించెను,

—: ద్వితీయాశ్వాసము :—

తరువాతగురుగృహముననుండి శుశ్రూషసేయుచు నేడేండ్ల యీడు వచ్చునరికి సాంగోపాంగముగ వేదశాస్త్రము లన్నియు నభ్యసించి సమావర్తనవ్రతము సేసికొని గురుల యనుమతి నొంది

యింటికి వచ్చి తల్లిని దర్శించి, మ్రొక్కి, యామె దీవెనలంది విద్య లన్నియు నావృత్తి చేసికొనుచు, వటువులకుఁ గోరిన విద్యల న ధ్యాపించుచుండెను. తల్లి యాతని విద్యావివేకాదులు చూచు భాగ్యము తండ్రికి లేకపోయెఁ గదా యని వగవ, విరాగోక్తులఁ జెప్పి యామెకుఁ జిత్తశాంతి గల్గించుచుండును ఒకనాఁడాయమ యూరి నంటి ప్రవహించుచుండు పూర్ణానదికి మధ్యాహ్నసమయమున స్నా నమాడఁ జని వచ్చునప్పుడు దారియం దెండచేఁ గాలుచున్న యిసుక యందు నడుగులు పుటపుట పొక్కు లెక్క నడువఁ జాలక సొమ్మసిల్లి కూలుటయు నావృత్తాంతము శంకరుఁడు విని పరుగెత్తివచ్చి యాయ మకు శైత్యోపచారములు చేసి తేర్చి యింటికిఁ దెచ్చి సేద దేర్చుచుం డెను. అసమయమ్మునఁ గేరళదేశాధీశ్వరుని మంత్రి శంకరుని గౌర వపూర్వకముగ రాజాజ్ఞ చొప్పునఁ గొనిపోవ వచ్చి చూడఁగా శంక రుఁడు మనసు వికలమై జననీశుశ్రూషాపరుఁడై యితర మెఱుంగకుంట యరసి రాజునకు నావృత్తాంతము దెలుప దిగ్గన నశ్వము నెక్కి శంక రుని కడకు వచ్చి. 'ఆర్యా! మీజనని నిత్యము స్నానముచేయ నది కరు గ నక్కఱ లేకుండ నదీశాఖ యొకటి మీగృహం బొరసికొని ప్రవ హింప నేర్పాటు చేసితిని. లేపకడఁ జూతువుగాక' యని పలికి 'బాలుఁ డయ్యు సకలవిద్యాపారంగతుండయ్యె శంకరుం' డని ప్రజలెల్ల నద్భు తముగాఁ జెప్పుకొనుచుండ విని యొక్కపతి నిన్ను సందర్శింపఁ దో డ్కొని రమ్మని మామంత్రి నంపితిని. ఆతండు మీమాతృశుశ్రూషా పరాయణత్వమ్ము దెలుప నచ్చెరువడి నేనుస్వయముగా దర్శించి పోనెంచి వత్తును. ఇవె కానుకలు. వీనిఁగైకొని యీమదగజ మెక్కి యొక్క మాఱు మాగృహమునకు వచ్చి నన్నుఁ బవిత్రుఁ జేయు మనుటయు, శంకరుఁ డాకానుకలు ముట్టక "రాజేంద్రా! బ్రహ్మచారి యిభాదివా హనారోహణము సేయ నర్హమా? వర్ణాశ్రమధర్మరక్షా తత్పరుఁడవు. నీవే యిట్లుపలుక న్యాయమా? అన నాభూపతి తనప్రమాదమునకు

లోలోన నొచ్చుకొనుచు 'నార్యా! నేను రచించిన నాటకత్రయము
మీకు వినిపించి యెందేని నెఱసు. లున్న సవరించుకొం దలంతు' న
నుటయు నప్పుడు చదువు మని విని 'రసవంతముగా నున్న' వని మెచ్చు
కొని నావలన నింకేమేని పనిగలదా? యనఁ బుత్త్రలాభార్థినై మిమ్ము
వేడుచుంటి ననుటయు నీ కవశ్యము పుత్త్రులు గలుగు నుపాయము సె
ప్పెదను. ముందికానుకలుగాఁదెచ్చిన బంగారంతయు నీగృహస్థులకుఁ
బంచిపెట్టు మని యట్లు చేయించి రాజు నంపుచు సంతతిగలుగ వే
దోక్తమగుయాగముసేయు నేకతముగా నుపదేశించుటయు నాతని సు
గుణగణముల వర్ణింపుచు సపరివారముగ రా జరిగె మఱునాఁడు వేసవ
నె పూర్ణానదీప్రవాహమును శంకరునిగృహమునొద్దకుఁ దెచ్చెను. ఆతఁ
డుపదేశించిన ప్రకారము యాగమును జేసెను దానితో నాతని ఖ్యా
తి నల్గడల వ్యాపించి కాలటియం దడుగిడఁ జోటు లేనట్లు జను లాతని
జూడ మూఁకలు గట్టిరాఁదొడంగిరి. పూర్ణానదీసారణీజలాస్వాదనము
న నయ్యగ్రహారవాసు లంద అపరిమితానందము నొందిరి. శంకరుం
డును జననియు స్వస్థచిత్తులైరి. నడుమ నడుమ శంకరునకుఁ దమపుత్త్రి
కల నిచ్చి పెండ్లిసేయఁ బెక్కురు భూసురులు రాఁగా వారికిఁ దన య
సమ్మతిని దెల్పి పంపివేయుచుండును. అది యరసి యొకనాఁడు తల్లి
శంకరుని జేరి పెండ్లి యాడుమని ప్రేమపూర్వకముగా నెంతయో
దూరము బోధించెను. కాని యాతఁడు బాలుఁడ నగు నాకిప్పుడు
పెండ్లి యేమని యాయమమాట త్రోసిపుచ్చెను. ఆర్యాంబయు లో
లోన వగవు దిగమ్రింగి యూరకుండెను. ఆమఱునాఁ డొకసంపన్న
గృహస్థు బంధుసమేతముగా వచ్చి తనకూఁతు నాతని కీయ నెంచి
పట్లు ముందుగా నార్యాంబకుఁ దెలియఁ జెప్పి వటువులకు విద్య గఱ
పుచున్న శంకరుని జేరి సన్మానితుఁడై యాతఁడు చెప్పుచున్న పాఠము
వినవిస్మితుఁడై వినుచుండెను శంకరుండును దర్శవాలిపాఠమును
వటువులకుబోధించెను. నాఁటిపాఠము ప్రబోధసుధాకరమందలి కాం

తాగ్ర్యాణప్రకరణము. అది యంతయు విపులముగ నుపన్యసింప విని పెండ్లిమాట తలపెట్టనేరక యాతని యనుమతి నొంది యార్యాంబ కావృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పి శంకరుని జన్మపత్త్రంబును జూడఁ గోరిరి. ఆర్యాంబ తెచ్చి యీయ వారిలో నొకదైవజ్ఞుఁ డది చూచి తల యూఁచి మెచ్చుకొని తుదకుఁ బెదవి విఱువ నేమి యట్లంటిరి? నాతండ్రులారా! యని యార్యాంబ యడుగ నాతఁడు 'సర్వవిధములనీతఁడు మహోత్కృష్టుఁడు. కాని యాయువు మాత్రము మధ్యమమైననుగా కున్నది, అని చెప్పెను. ఆగృహస్థు మాటాడక సబాంధవముగా నేఁగఁబుత్త్రుని యల్పాయుష్యముఁగూర్చి యార్యాంబ గొల్లుమని యేడ్వసాగెను తోడన శంకరుండు వచ్చి యాసంగతి నంతయుఁ దెలిసికొని తల్లికి విరాగము నుపదేశించుచు శరీరము లశాశ్వత మని ధ్రువపఱచి' మృత్యువు లేనివాఁ డొకమృత్యుంజయుఁడు కావున నాతని సేవించి యమృతతత్త్వ మొందువాఁడఁ గాన ననుజ్ఞ నొసంగుమని యమృతతత్త్వ మనఁగా ముక్తియనియు దానికై సన్యసింప ననుమతింపు మనుటయు నాయమ మఱింత వగుచుచు వృద్ధను దిక్కులేదానను. నన్ను డిగవిడిచి సంన్యసించి పోదువేయని దీనముగఁ బలికి యనుమతింపకుంట యరసి శంకరుఁడు తల్లి కుపశాంతివచనము లేవేవో చెప్పి యొంటరిగఁ గూరుచుండి తనలోఁ దర్కించుకొని తుదకు సంన్యసింప నిశ్చయించుకొని తల్లికి శుశ్రూషలు సేయుచుండెను. ఒకనాఁటి రేయి యాయమ కోరఁగా భాగవతమున ధ్రువప్రహ్లాదాదిభక్తులచరిత్రములు చదివి యందలి రహస్యముల నన్నింటిని విప్పి చెప్పెను దాన నయ్యిరువురకు మనస్సున నాందోళనము హెచ్చి యెట్టకేలకు నిద్రపట్టెను. అరుణోదయవేళ మేల్కొని శంకరుఁడు సశిష్యుఁడై నదికి స్నానార్థం బరిగె. ఇంట నిద్రించుచున్న తల్లి ముక్తకంఠముతో నేడ్చుచు మేల్కొనెను. ఆయమ దుఃఖధ్వని విని శంకరుండు స్నానము చేయువాఁడు పరుగుపరుగున వచ్చి 'యేమి తల్లీ! యని సంభ్రమ

మ్మన నడుగ, నామెపుత్రుని కంఠము కౌఁగిలించుకొని 'తండ్రీ! య
ది కల యనినిన్నుఁ జూచి యనుకొంచుంటిని. కాని యది నిజమనుకొని

.పూర్ణాయువుతో యశివయిరేని బ్రతుకుము.

యెంతదుఃఖించితివిరా' యనుటయు నాస్వప్నము చెప్పుమని శంకరుఁ డడుగ నామె యిట్లనియె. ఈపూర్ణానది పొంగిపొరలి వచ్చుచుండెను. నేనును నీవును స్నానార్థమై యరిగితిమి. నీచేయూఁది నేను గటిదఘ్నమగు నీట స్నానముచేయుచుంటిని నీవు లోని కీఁదుచుఁ బోవుచుండ నొకమొసలి కాలుపట్టుకొన నీవుమునిఁగిపోవుచు 'నమ్మా! యిప్పుడైనసంన్యసింప ననుజ్ఞయి'మ్మంటివి ఏమనుటకు నోరాడక విలపించుచుండ మరలఁ గొట్టుకొనుచు నీటిపైకి లేచి అమ్మా యేమంటి వనుచు మరల మునిఁగి పోయి యిఁకఁ గానరావైతివి. దానితో నొడ్డునఁ గూలిమూర్ఛిల్లి యేడ్చుచుండఁగా మెలఁకువ వచ్చెను. ఇల్లు నలుఁగడ నరసితిని. నీవుకానరాలేదు. దానితో మఱింత దుఃఖము కల్గినది. అన విని శంకరుఁడు వెఱఁగొందుచుఁ దల్లి నూరార్చి యాభుజబంధమున నుండియే భవబంధము తొలఁగ 'సంన్యస్తం మయా'' యని మానసికముగ సంన్యసించుటయు తెల్లఁ బోయి తల్లి 'యిదేమిరా! తండ్రీ! నాకు దిక్కెవ్వరు?' అని కుంద వగవవల వని చెప్పి జ్ఞాతులు వీరందఱు నిన్నుఁ గాపాడుదురు నీదేహము మృత్యువశమగునెడ సంస్కారము నొనర్చి ధనమంతయు స్వీకరింపఁ గలారు. నీస్మృతి రేయియైనను బగలైనను నను స్మరింప వచ్చి పరమపదము నొందింతును, అని చెప్పి జ్ఞాతులఁ బిలిచి పితృధనమంతయు వారి కొసంగి తల్లిని బోషింప వేడుకొని యందఱి యనుమతినిబొంది సమీపమున నున్నవిష్ణ్వాలయమున కేఁగియాదేవునకు మ్రొక్క 'నీతల్లి క్షేమమునకై రాజును బ్రోత్సహించి తెచ్చిన నదీసారణి తరంగముల తాఁకున నీదేవళము కూలనున్న, దను నశరీరవాణి వినవచ్చుటయుఁ దక్షణమె కేరళాధీశ్వరు రావించి యీదేవుఁడు

నీవాంఛితము దీర్చును. క్షేమకర మగువేఱొక తావున దేవళము ని ర్మింపు మనుటయుఁ దదాదేశమున మును పుకర్తిం వానరించి యిష్టసిద్ధిఁ బడసిన హేతువున నారాజన్యుఁడు శ్రీహరికి నబాధమైనచోటఁ బెద్దగుడి తోడన కట్టించుటయు, శంకరుండు తద్దేవతావిగ్రహముల నుద్ధరించి మూపునఁ బెట్టుకొని తెచ్చి యందుఁ బ్రతిష్ఠసేసి యచట గదలి చని యె అట్లువెడలి నర్మదానదీతీరమున నున్న గోవిందయతిచంద్రు నా శ్రమంబున కరిగి గుహాముఖంబున నాతనిపాదము దర్శించి ప్రదక్షిణించి ప్రసన్నుఁ జేసికొని బ్రహ్మోపదేశమును గోరఁ గరుణ వొడమి యామహాత్ముఁడు మహావాక్యచతుష్టయముచే బ్రహ్మస్వరూపము నె ఱుఁగఁ జెప్పి సంన్యాసనియమమ్ము లన్నియు వివరింప యోగాభ్యాస ము సలుపుకొనుచుఁ గొంతకాల మచ్చట నుండెను.

—: తృతీయాశ్వాసము :—

అట్లుగోవిందభగవత్పాదుల పాదసేవ సేయుచు యోగాభ్యాస మొన ర్చు నత్తఱి వర్షాకాలము వచ్చుటయు నక్కాలమువానలకు నర్మద పొం గి మునుల యాశ్రమంబుల నెల్ల ముంచివైచుచుండ గురువులతపంబు న కెచట విఘ్నము ఘటిల్లునోయని శంకరుఁడు తనచేతికమండలువు నర్మదానదీపూరంబున నొడ్డి తదుబ్బణమంతయు హరించెను. ఆసంగతి తెలిసి గోవిందయతి శంకరుం గాంచి యష్టవిభూతులు నీకు సిద్ధించిన వి. నదీజలము కమండలువున నిముడ్చుట వశిత్వమనెడి యష్టమసిద్ధి ధన్యుఁడవు నీవుకాశి కరిగి విశ్వేశు సేవించుకొనుము తొల్లి గురుదేవుఁ డగు గౌడపాదమహర్షి యొక కథచెప్పె. వినుము "మున్నొకప్పుడు హి మవన్నగంబున నత్రిమహర్షి యొకయజ్ఞముచేయుచుండ వ్యాసుఁడచటికి వచ్చెను మును లెల్లరు పూజించి కోరఁగా వేదాంతార్థ మువన్యసించె ను. పిదప నీరచించిన బ్రహ్మసూత్రములకు నేటివండితు లిచ్చ వచ్చి నయర్థములను గల్పించి చెప్పుచున్నారు. వానిని వారించు భాష్యం

బత్క్యావశ్యక మనుటయు మునులారా! యిట్టి ప్రసంగమే కైలాసమున నీశ్వరుని పథయందు వచ్చెను. అప్పుడు నే నిట్లంటిని. నాతో సముం డొకఁడు పుట్టును. అతఁ డుద్రేకమునొందిన నదీజలమును గమండలువు నఁ బట్టి త్రావించువశిత్వసిద్ధి గాంచి మెఱయుచు, గోవిందయతికి శిష్యుఁడై యుండు నని చెప్పితి ననియు నాతఁడు దుర్మతముల ఖండించి యద్వైతము జగతిని స్థాపించు ననియుఁ జెప్పి చనె' ననెను. వత్సా యది నేఁడు నిజమయ్యెను. కావున నుత్తమనిబంధనరచనలచే జగత్తు నుద్ధరింపు మనెను. తోడనె గురుని కరుణారసభరితమగు నాశీస్సు లంది శంకరుఁడు కాశి కేఁగి గంగానదిని నవగాహ మొనర్చి విశ్వనాథు సేవించుచు నుండెను.

అయ్యెడ నొకనాఁడు బ్రహ్మచారియు, వేదవేత్తయునగు నొక బ్రాహ్మణబాలుఁడు శంకరుని పాదముల వ్రాలి 'మహాత్మా! భవవార్ధి దాటఁ గోరి వచ్చితిని. కరుణాప్లవ మొసఁగి రక్షింపు' మన లేవ నెత్తి నీవృత్తము చెప్పుమన 'నార్యా! నేనొక విప్రబాలుఁడ. కావేరీజలపూత మగు చోళదేశము నావాసభూమి. సనందనాఖ్యుఁడను. సంసారము తరింపంగోరి మహాత్ములకై జగంబున నాపరిభ్రమింపని తావు లేదు. నాభాగ్యమున నేఁటికి నిన్నుఁ గంటిని. నన్నుద్ధరింపు, మని పెక్కువిధముల వేఁడ నాతనికిఁ బారమహంస్యపద మొసంగి శంకరుఁడు ప్రథమశిష్యునిగా గ్రహించెను. అది గాంచి మెందఱో జ్ఞానవంతులు శిష్యులై కొలువఁ జొచ్చిరి.

అంత నొకనాఁటిమధ్యాహ్నకాలమున శంకరుఁడు సశిష్యుఁడై స్నానార్థము గంగ కరుగుచుండఁద్రోవలో నొకమాలఁడు కల్లు ద్రావి తూలుచు నెదురుపడెను. వానిని దూరముగాఁ దొలఁగు మని శిష్యులనఁగా వాఁడు నవ్వెను. నీవు బ్రహ్మజ్ఞుఁడవుగా నెవఁడు నెవనిని తొలఁగునది? అని ప్రశ్నింప నొడలు-జల్లు

దేహమా? దేహియా? ఇప్పుడు తొలఁగఁదగినది? అని ప్రశ్నింప నొడలు-జల్లు

మన నయ్యతిపతి యీతండు సాధారణశ్వపచుండు గాఁడని తెలిసికొని
జగమంతయు నాత్మగా నెవ్వఁడు దృఢబుద్ధి నెఱుంగునో యాతఁడు
ద్విజుఁడైనను మాలఁడైనను నాకు వంద్యుండే! హరిమొదలు పుత్తికా
పర్యంతమగు దేహములందు దోఁచు చేతనయే నేను గాని దృశ్యము గా
నను దృఢబుద్ధి గలవాఁడు పుల్కసుఁడైనను నాపాలిటిగురువే! యను
నేతాదృశజ్ఞానకస్ఫోరకసూక్తుల నుతించుచు భక్తిపారవశ్యమునఁ గన్ను
లు మూసికొన లోనిచూపునందు నామాలఁడె శివాకారముగాఁ గాన
రాఁగ నొడలు గఱుపొడువఁ బొగడుచుండ నాశివుఁడు వ్యాససూత్ర
ముల కద్వైతపరముగ భాష్యము రచింపఁ బ్రేరేపింపఁ గొంతవడికి
స్వాస్థ్యము నొంది పరమేశ్వరుఁ డట్టిరూపముతో నేలా కానవచ్చె నని
పరిపరిగతుల వితర్కించుకొనుచు నేటి కరిగి స్నాన మొనర్చి మాధ్యా
హ్నికకర్మకలాపము నిర్వర్తించుకొని యాశ్రమంబుసేరి పరమేశ్వరు
ధ్యానించి కాశినుండి బదరికారణ్యమున కరిగి యందుండి ప్రస్థానత్ర
యము రచియించి యద్వైతార్థప్రతిపాదకము లగు పెక్కుగ్రంథముల
నిర్మించి వానిని శిష్యులకుఁ బాఠము సెప్పుచుండును.

అట్లు చదివించునప్పుడు ప్రథమశిష్యుఁడగు సనందనుని సారె
కుఁ బిలిచి 'యది యట్టుల యిది యిట్టుల' యని భాష్యరహస్యములఁ
దెల్పుచుండుట నరసి యితరశిష్యుల కందఱ కీసువొడమి గురునెడనిసు
మంత యవిధేయత వెలిఁబుచ్చ నయ్యనఘుఁడు సనందనుదృఢభక్తి వీ
రికిఁ దెలుపుదుఁగాక యని గంగ కద్దరి నుండఁగా సనందనా యని పిల
చెను ఇవ్వలకు రా నెంచి యాతఁడు నావకై యత్నింప నేదియుదొరకక
గురుభక్తియే నావగా నెంచి గంగాప్రవాహమున 'జే'యని కాలుంపఁ
గాలిక్రింద నొక తామరపూవు పుట్టి యుండెను ఆతఁడు రెం. డవపాద
మెత్త నింకొకటి పుట్టుటఁ గాంచి గురుని కరుణకదా కారణ మ
నుకొని నిర్భయముగా నిలిచి గంగయందుఁ బొడసూపుచుండెడుపద్మ

పంక్తిపై నడచి యీవలకు వచ్చెను. గురుఁడాతని లక్షిమవిభూతిసిద్ధి కానందించి యభినందించెను. శిష్యులెల్లరు సిగ్గువడి క్షమియింప వేడుకొనిరి. నాఁటు మొదలు సనందనుఁడు పద్మపాదుఁడయ్యెను.

తరువాతఁ బాశుపతు లమ్మహాత్ము నెదుర్చఁ దన్మతము ఖండించివైచెను. అవార్త జగమెల్ల వ్యాపింపఁ గాశీనివాసులు శంకరుని కీర్తిని బహువిధములఁ గొండాడిరి. అంత నొకనాఁడు ప్రాతర్వేళ శిష్యులకు భాష్యపాఠములు చెప్పుచుండ నొకవృద్ధబ్రాహ్మణుఁ డరుదెంచి సత్కృతుఁడై "తదంతర ప్రతిపత్తౌ" యను బ్రహ్మసూత్రభాష్యమడిగి శంకరుఁడు దెలుప వేయివిధముల ఖండించివేసెను శంకరుఁడును వాని ఖండనమంతయు ననువదించి ప్రతిపూర్వపక్షమునకు సమాధానము సెప్పెను. ఈరీతిగా వారిరువురకు నెనుమిది దినములు వాదము నడచెను పొంతనుండి యరయుచున్న పద్మపాదుఁ డీతఁడెవఁడో మహానుభావుఁడని యెంచి "శంకరుఁడన సర్వజ్ఞుఁడగు శంకరుఁడే, ఆతనితో వాదించువాఁడు బాదరాయణుఁడే కాని యన్యుఁడు కాఁబోఁడు. అట్టితఱి నావంటి కింకరుఁ డేమిసేయఁగలఁ డని యనుటయు శంకరుఁ డామాట కొడలు జల్లన నావృద్ధుని పాదముల వాలి వ్యాసుఁ డని స్తుతించెను. ఆద్విజుఁడును సంతోషపడి క్షమింపవేఁడుచున్న శంకరుని కౌఁగిలించుకొని సూత్రభాష్య మంతయుఁ బరిశీలించి చూచి మెచ్చుకొని 'నాయనా! బ్రహ్మ మొదట నీకిచ్చిన యాయు వెనిమిదేండ్లే. తరువాత నీతపశ్శక్తిచేఁ బదునాఱేండ్లు మాత్ర మయ్యెను. కాని యది నీభాష్యప్రచారమునకుఁ జాలదు కావున మఱొకపదాఱేండ్లు నీకాయువు గలుగ వరమిచ్చితి నని పలికి యంతర్హితుం డయ్యెను. నిశ్చేష్టుఁడై చూచుచున్న పద్మపాదుఁ డయ్యా! మీతో వాదింపఁ దగినవాఁడు సూత్రకర్త యగు వ్యాసుఁడంతవాఁడు గాని యన్యుఁడు కానోపఁడని వ్యాసుఁ డంటినే కాని యాబ్రాహ్మణుని వ్యాసుఁడని మీరు నుతింప విం

తగ నుండెను. అదిగాక మీరే స్వాత్రభాష్యమునఁ గలిద్వాపరసంధి యందు వ్యాసుండు సూత్రముల నిర్మించినట్లు రచించితిరిగదా! ఆనాఁటివ్యాసుఁ డిప్పు డెట్లు వచ్చు నని శంకరు నడుగ నాతండు వత్సా! ఆనాఁడు సూత్రముల రచింప నీనాఁ డుండఁ డని నీకెట్లు తోఁచినది? ఆయన చిరంజీవులలో నొకఁడని వినలేదా? అట్లయిన నాకేల కాన రాఁ డందువా? జ్యోతిర్మయులగు నాదివ్యపురుషులు జ్ఞాననేత్రమునకుఁ గాని గోచరింపరు. మొదట నీవలెనే నేనును వృద్ధద్విజుఁ డనియే వాదించితిని. నీవు వ్యాసుఁడనునంత జ్ఞానదృష్టి నరసితిని వ్యాసుఁడై కాన వచ్చెను. నీకుఁ దుదిదాఁక వృద్ధుఁ డగు పాఱుఁ డయియే కానఁబడెను. జ్ఞానప్రమాణానుసారము తత్తద్విధముగా సర్వమును గోచరించును. కాని మనకుఁ బ్రత్యక్షము కానంతమాత్రమున నేదియు లేదనరాదని దృష్టిభేదమును గూర్చి వివరించి వ్యాసుని నుతించి పరవశుఁడై కొండొక సేపు నిల్చిపోయెను. పిమ్మట గురుని యానతి స్మరించి దిగ్విజయము నకై వెడల నెంచిముందు తనభాష్యములకుఁ గుమారిలభట్టుచే వార్తిక ములుచేయింపఁ దలంచి దక్షిణదిక్కునకు వెడలెను.

చతుర్థాశ్వాసము.

అట్లు వెడలి వచ్చునప్పుడు మార్గమం దొక బ్రాహ్మణుఁ డను గమించువాఁ డుబుసుపోకకై కుమారిలుని చరిత్రము మొదటినుండియు శంకరున కీరీతిఁ జెప్పఁ దొడంగె. మహాత్మా! కుమారిలభట్టనఁగా వేద మార్గరక్షణముకై మహేశ్వరు నాజ్ఞచే భూమి నవతరించిన కుమార స్వామియే యందురు. ఆతనిని గూర్చి యెన్నో కథలు గలవు. ఉత్కళాంధ్రదేశసంధియందుంగల జయమంగళ మను గ్రామ మాతని జన్మస్థానమఁట. బాల్యముననె యుపనయనాదిసంస్కారములు గాంచి శ్రుతిస్మృత్యాదిక మంతయు నేర్చి పాండిత్యశౌర్యము గలిగి తంత్రవార్తికమ్మను మీమాంసాగ్రంథమును రచించెను. ఆనాఁటికి దేశమం దంతట జైనాదిమతములు వ్యాపించుటచే వేదవేత్తలకు, యజ్వలకు

నిలువ నీడ లేకుండెను. అది గాంచి కుమారిలుఁడు కటకటా! వేదమున కిట్టి దిక్కు లేనితనమా? అని దుఃఖించి నాస్తికులతోఁ బెక్కుసభలందు వాదమునకు డీకొని తన్మతరహస్యము తెలియఁగమిచే నోడిపోవుచు వచ్చెను. ఆపరాభవము మాపుకొనుటకై ప్రతిపక్షరహస్యవిజ్ఞాన మావశ్యక మని యెంచి జైనమతగురువుల యొద్ద కేఁగి వారి మతగ్రంథములఁ గఱపుఁ డని వేఁడుకొని నిరాకృతుఁడై మాయచేసియైనను జదువవలెనని జైనపరివ్రాజకవేషము దాల్చి యొక జైనమతోపదేష్టకు శిష్యుఁడై చదువ మొదలిడెను. కొలఁది తరువాయిగా నంతయు నతిశ్రమపడి నేర్చెను. అంత నొకనాఁ డాగురువు వేదమును పరిపరిగతుల నిందింప మొదలిడెను. అది విని కుమారిలుఁడు కొంతతడవు లోలోన దుఃఖించి యోఁపినను నాఁగకుండుటచే గన్నీటి బొట్టొకటి విడిచెను. సహాధ్యాయి యదిచూచి పాఠానంతర మాతని పరోక్షమున గురువుతో 'వీఁడొక వేదవేత్త' యయి యుండును మాయావేషమున మనవిద్య నేర్వవచ్చిన దొంగ. కాకున్న మీరు వేదమును నిందింప నట్లు దుఃఖించునా? అని పలుక గురుఁడు మండిపడి యారేయి నిద్రించునప్పుడు మేడమీఁదనుండి క్రిందికిఁ దోయుఁడన వారట్లు చేసిరి. తోయఁబడి మేల్కొని కుమారిలుఁడు వేదమే ప్రమాణ మగుచో నాకు హాని కలుగకుండుఁగాక' యనుకొనుచుఁ గ్రిందఁ బడి మరణింపక బ్రదికెను కాని వేదమే ప్రమాణ మగుచో' అని సంశయించుటచే నొక కన్ను మాత్రము పోయెను. జైనా దు లనిన నంతకమున్నే రోఁతగల యాబుధున కీద్రోహకృత్యము కోపమును మచ్చరమును వృద్ధిచేసెను. ఆకోపముతో విజయయాత్రకు వెడలి ధరణియంతయు నప్రతిహతముగ జరించుచు రిపుల జయించుచుఁ దుదకు సుధన్వనృపుని యాస్థానమున గల నాస్తికుల జయింపవచ్చెను. రాజసభఁ జొచ్చి యందలి విపక్షపండితులను వాదమున జయింప రాజు కుమారిలపక్షపాతి యయ్యెను. అది గని జైనులు వాది దౌర్బల్యమున నోడినమాత్రమున వాదము

నకు న్యూనత యుండునా? అనిరి. రా జది విని వేదము జగత్కారణ మంటివిగదా! ఈకొండ యెక్కి క్రిందఁ బడి చావక నిలిచిన యెడ వేదమున కట్టి మహిమము గలదని నమ్మవచ్చు ననుటయుఁ గుమారి లుఁడు తత్క్షణమే యచట నున్న కొండశిఖర మెక్కి శ్రుతిమాతృకరు ణచే నా కేయపాయమును గలుగ దని ధీరముగాఁ బలుకుచు, భూమికి దుమికి యక్షతదేహుఁడై నిలుచుటయు రాజు జైనులం గాంచి వేద ప్రామాణ్యమున కింతకంటెఁ బరీక్ష యేమికావలెను? ఇప్పుడేని వీని మతము నొప్పెదరా? ఒప్పరా? యనఁగా వార 'లయ్యా! మంత్రౌ ణ్యౌషధుల శక్తిచే శరీరము రక్షించుకొనవచ్చు నని పలుకఁగా జైను లయెడ నిరసనము గలిగి "యింతకంటెఁ బరీక్ష యేమికావలెను? మీ మాట నీచముగా నున్న" దని ధిక్కరించి యిరువాగువారిని నొకతీవ్ర పరీక్ష యొనర్చెదను. అం దోడినవారు యంత్రశిలలఁ బడి చచ్చుటయే పన్నిదము. అని పలికి యొక కుండయందు రహస్యముగాఁ బాము నొ కదాని బెట్టించి మూఁత గట్టిగా నిడి యిం దేమున్నదో యెఱింగి యె వరు చెప్పెదురో వారి మతము ప్రమాణముగ గ్రహింతు నని ప్రతినఁ బూనెను. ఇరుతెగవారును ప్రాణాంతక మగు నా ప్రతినకు భయప డుచు నిండ్లకుఁ బోయిరి. ఆరాత్రి కుమారిలుఁడు కంఠదఘ్న మగుజల మందుఁ దాను, దనపక్షమువారు నిలిచి సూర్యు నుపాసింప వచనీ యాంశము సూర్యమండలమునుండి వారికి వినిపించెను. దానికి వారు ధైర్య మొంది మఱునాఁడు సభకు వచ్చియుండిరి. నాస్తికులును తమ జ్యోతిషవిద్యాపాటవమునఁ గుండయం దేమున్నదో యెఱుంగుట కప్పు డ గణితము సేసి తెలిసికొని రాజుం గాంచి యిం దొక పా మున్నదని చెప్పిరి. అంతట రాజు కుమారిలు నడుగ సభామధ్యమున నున్న ఘట మున కెదుట నిలిచి యాపాఁపఁజేసిపైఁ బవళించి శ్రీమహావిష్ణు వున్నా డనెను అది విని ప్రతిపక్షులు నవ్విరి. రాజును సందేహముతోఁ గుం డ మీఁదిమూఁత తొలఁగింప నారాయణుని దివ్యమూర్తి కనఁబడుట

యుఁ గడ గడ వడఁకి కుమారిలుని పాదములపైఁ బడి నన్ను శిష్యుఁగా స్వీకరింపు మని ప్రార్థించి యోడినవారిని యంత్రశిలలఁ ద్రోసి చంపుఁ డని యాజ్ఞాపింప భటులు తోడనే జగమునం గల నాస్తికులను వెదకి వెదకి మడియించిరి. వారిలోఁ గొందఱు ప్రాణభీతిచేఁ బరదేశములకుఁ బాఱియు వేదమతము స్వీకరించియుఁ బ్రాణముల నిలుపుకొనిరి. తక్కు గలవా రెల్ల రాజభటులచే హతు లైరి అట్లు మరణించువారిలోఁ ద నకు జైనమతవిద్యను జెప్పిన గురువు గూడ నుండె నని యెఱిఁగి కుమా రిలుఁ డాగురుద్రోహపాపపరిహారమున కై ధర్మపరిష న్నిర్ణయప్రకార ము నిష్కృతు లనేకము గావించి కొని పరిశుద్ధుఁడై ప్రయాగక్షేత్రమునఁ బెక్కుయాగము లొనర్చి మహాతాశూన్యుఁడై తపం బొనరించుచు న్నాఁడు. అని కుమారిలుని వృత్తాంతము నావిప్రుఁడు చెప్పుచుండ శంకరుండును వినుచు గమనాయాసంబు నెఱుంగకుండఁ బ్రయాగ కేఁగి యందుఁ ద్రివేణిని స్నానముచేయుచుండ 'గురువధప్రాయశ్చిత్తముగాఁ గుమారిలుఁడు తుషాగ్నిప్రవేశము చేసినాఁ' డని విని యెంతయు వగచి యాపౌరులవలన నాతని యున్నచో టెఱింగి సశిష్యుఁడై వేవేగఁ జని చూచునంతఁ దుషాగ్నిమధ్యమున సగపాలు దేహము కాలిపోయిన కుమారిలునిఁ గాంచి యాతని దృష్టిపథమున నిలిచి నమస్కరించుట యుఁ బొగచేఁ గన్నులు చూడరాకున్నను నెట్లో విచ్చి శంకరుం గని యాతని వృత్తాంతము దెలిసికొని శిష్యులచేఁ బూజలు సేయించి 'నీద ర్శనమున నాజన్మము ధన్యమైనది. అనుటయు శంకరుండు సుధీంద్రా! గురువధ, యీశ్వరనిరాసము నను దోషములఁ దొలంచుకొనుట కీతు షాగ్నిప్రవేశము చేసితి వని జను లనఁగా వింటిని. అది నిజ మానా? అనుటయు మహాత్మా! గురువధమువలనఁ బాపము కలుగు నేమో యని యానాఁడే పెక్కురు ధర్మవేత్తల నడిగి 'తనంతఁ దాను బన్నిద మువేసి ప్రాణములు గోల్పోయిన గురువు నెడ నీకుం గర్తృత్వ మేమి గలదు? వేదరక్షార్థము నీవు యత్నించితివి. నీత ప్పేమియు లేదు' అని

వారివలన వినియుఁ బాపభీతిచేఁ బెక్కు యాగాదికములు నిష్కృతిగాఁ జేసికొన్నాను. కర్మశీలుఁ డగువిజ్ఞుఁడు శరీర మసమర్థ మగునప్పుడు భృగ్వగ్నిజలపాతములచే నిర్మముఁడై శరీరము విడువవలె నని స్మృతు లం దరసి యీవ్రతముఁ బూనితిని గాని వేఱు గాదు. వేదము స్వతః ప్రమాణ మని ప్రకటింపఁ గర్మఫల మీశ్వరుఁ డొసంగఁజాలఁ డని నిరసించితిని గాని యీశ్వరాభావ మెన్నఁడును బలికియుండను. ఇయ్యగ్నిప్రవేశము వ్రతముసుమీ! ఈవ్రతము పూనకమున్న నీదర్శనభాగ్యము కలిగినచో నీరచించిన సూత్రభాష్యమునకు వార్త్తికపాఠము రచించి యుండు ననుటయు ఇప్పుడైనను మించినది లేదు. కమండలూదకమునఁ దుషాగ్ని నార్పి నేయుదును. లేచి వచ్చి రచింపు మనఁగాఁ బుణ్యచరితా! పూనిన యీవ్రతము విడుచుకొనుట న్యాయ్యము కాదు. అంత్యకాలమున భగవంతుఁడ వగు నీవు మోక్ష మొసంగ సన్నిధానము సేసితి వంతియ చాలును. తారక ముపదేశించి కృతార్థునిఁ జేయుము. వార్త్తికరచనమే వాంఛిత మేని నాశిష్యుఁ డగు మండనమిశ్రుని జయించి యాతనిచేఁ జేయింపు మని మండనుని పాండిత్యమహిమాదిక మంతయుఁ జెప్పుటయు శంకరుం డాతనికి బ్రహ్మస్వరూప మెఱుంగం బల్కి బ్రహ్మానంద మొంది కుమారిలుఁడు సర్వబంధవిముక్తుఁడై భౌతిక దేహము విడిచి పరమేశ్వర తేజమున విలీనుఁ డయ్యెను.

శంకరుఁడును శిష్యులతోఁ గూడ నాక్షణమే యాకాశమార్గమున మండనుఁ డుండుమాహిష్మతీపురమున కేఁగి యందలి వీథిం జనుచు మండనపరిచారికలఁ గాంచి వారివలన 'మండనుఁడు సంన్యాసుల మోము చూడఁ డనియు నేఁడు పితృశ్రాద్ధము నెఱవేర్ప నున్నాఁ డనియుఁ దెలుప, నచ్చట నున్నయొక దేవళమందుఁ దాను విడిసి తన రాక యాతనికిం దెలుప శిష్యుల నంపెను. వారును బోయి కవాటబద్ధమగు ద్వారమునఁ బిలిచిపిలిచి యెట్టకేల కది తెఱువఁబడ లోని కేఁగుచుండ మండనశిష్యు లెదురై వారి రోషించి నిందింప నిరుతెగ

వారికిఁ గొంతతడవు వక్రోక్తులతో వివాదము నిర్మర్యాదముగ సాగె ను. ఆసంగతి మండనుఁ డెఱిఁగి సబంధుపరివారుండై శంకరు నొద్దకు వచ్చి భిక్షావందనము సల్ప యతీంద్రుఁడు వాదభిక్షార్థము వచ్చితిని గాని యన్నభిక్షార్థము కాదనుటయు భిక్షానంతరము వాదము కావిం తము రమ్మని కోరిన మండనునితోడ నాతనియింటి కరిగి యాతనివ లనఁ బూజితుఁడయ్యెను. మండనుఁడు యతీంద్రునితో 'దేవా! మనవా దమున జయాపజయములు నిర్ణయింప మధ్యవర్తిగా నొకని దేవలయు ను గదా! నిమంత్రితులగు నీద్విజులు జైమనీయవైయాసకసిద్ధాంతవేత్త లు కాన వీరియందొకని నేర్పఱుచుకొందమా? అనుటయు శంకరుఁడు వారును వీరు నేల? నీధర్మపత్ని సకలవిద్యలవిశారద యగు శారద యని విందును. ఆమెయే జయాజయనిర్ణ మొనర్చు నన గృహి పన్నిదము దెల్పు మనుడు నోడినవాఁడోడనివాని యాశ్రమము గొనుటయే యని శంకరుఁడు పలికెను. మండనుఁడు సమ్మతించెను. ఆమఱునాఁడు సభ యారంభ మయ్యెను జనులెల్ల విన మండనుఁడును శంకరుఁడును మర లఁ దమ ప్రతిజ్ఞలను వెల్లడించిరి. ఆసమయమున మండనునిభార్య యుభయభారతి సభకు వచ్చి యధ్యక్షపీఠ మలంకరించి యిరువుర మెడ యందుఁ జెఱియొక పువ్వులదండను వైచి 'ఎవ్వరి మెడ యందలి పూలమాల ముందుగ వాడిపోవునో యాతండోడినట్లు, యని దైవప్ర మాణమును బలికి గృహకృత్య నిర్వాహణార్థ మింటిలోనికిఁ జనెను.

తరువాత మండనశిష్యులకును శంకరశిష్యులకును వాదోపవాద ములు కొంతతడవు నడచెను. అందు మండనశిష్యులు వెనుకాడుట య రసి మండనుఁడు శంకరునితో వాదింపఁ మొదలిడెను. వేదము లేకాని వే దాంతములు ప్రమాణములు కా వని తొలుత వాదించి యందోడి 'తత్త్వమసి' యను శ్రుతివాక్యము భేదశ్రుతి యని తర్కసిద్ధాంతముల చే శ్రుత్యుపనిషత్ప్రమాణములచే వివరించి యన్నిమార్గములందును

శంకరునిచే నపజయము నొంది యాఅవదినంబున మూఁగ యట్లూరకుండెను. సభ్యుల సాధువాదంబులు మిన్నుముట్టెను.

—: పంచమాశ్వాసము. :—

అత్తఱి భర్తయురమున వాడి వ్రేలాడు సుమస్రజము గాంచి యుభయభారతి తత్తఱమొందుచుండె. మండనుండు జైమినిమతంబు నిరస్త మయ్యె నని ఖేదము ప్రకటింప శంకరుఁడు జైమినియాశయము సచ్చిదాత్మము నెఱుంగుటకై కర్మమార్గము సాధన మనియేసుమీ యనుటయు నాతని కాసంశయము పోవక జైమినిని స్మరించెను. తోడన జైమిని తోఁచి శంకరుఁడు సాక్షాత్పరశివుఁ డనియు, నతని యుపదేశము గ్రాహ్యము తదీయమతమే నామతము' అనియుఁ బలికి తిరోహితుఁ డగుటయు సందియము లెల్లఁ బాసి శంకరుని శరణముగా వేఁడుకొనెను. యతిపతియు నాతనిని శిష్యుఁగా స్వీకరింప నెంచి యుభయభారతి వంకఁ గాంచుటయు నాపె యాతని యాశయ మెఱింగి ఆర్యా! అర్ధదేహమగు నన్నుఁ గూడ జయింపనిదే నీకుఁ బూర్ణవిజయము—సిద్ధింపలే దనెను. అపుడు శంకరుఁడు 'సాధ్వీ! పురుషులు స్త్రీలతో వాదించుట యనుచిత మనగా జనకునితో సులభయు యాజ్ఞవల్క్యునితో గార్గియుఁ దొల్లి వాదింపలేదా? జయకాంక్ష గలవారు వాదమున స్త్రీపురుషవిభేద మెన్నరాదని పలికి యొడంబఱిచెను. అంత నయ్యిరువురకు బదునేడు దినములు వాదము నడచెను. ఎందును వెనుదీయని శంకరుని పాండితీప్రాగల్భ్యముల కాయమ యచ్చెరువు నొంది యీశాస్త్రములం దీతఁ డజయ్యుఁ డని తలంచి పుట్టు బ్రహ్మచారిగదా వీనికిఁ గామశాస్త్ర మచుంబితమై యుండును. వాదమును దానిలోనికిఁ దివిచి యందు జయింతును అని తలంచి ప్రసక్తానుప్రసక్తముగఁ గామమును గూర్చి ప్రసంగించుచుఁ మన్మథకళలఁగూర్చి ప్రశ్నించుటయుఁ దెల్లఁ బోయి 'అమ్మా!' వాదమునకు సంబంధింపని యిట్టి ప్రశ్నము నన్నడు

గుటచే నిగ్రహస్థానము నొందితివి. అయినను సభ కధ్యక్షురాలవగుటచే నిన్నుఁ గాదనలేమింజేసి యీగతుండవలసివచ్చినది. అనాఘ్రాతమగు కామకళారహస్యము నన్నెట్లడిగితివో కదా యని వింతగనున్నది. వాదధర్మము ననుసరించి యొక్కమాసము గడువిమ్ము. తరువాత వచ్చి యుండెదవాదింతును అని గడువొంది యొక కొండగుహాయందు శిష్యులతో నివసించి కామకళాగ్రంథము లన్నియు శోధించి యందలి రహస్యము లన్నియుఁ దెలిసికొని యాశరీరముతోఁ బరకాంతతో వాదింప నధర్మ మని యొక చిలుకదేహమునఁ బరకాయప్రవేశవిద్యచేఁ జొచ్చి యొక కిరాతునకుఁ బట్టుపడి వానిచే మండనునింటికిఁ గొంపోఁబడెను. అచట మండనుని పరిచారిక లాచిలుకతో శబరుని నుభయభారతియొద్దకుఁ దెచ్చుటయు నామె వానికిఁ గాసులనిచ్చి యాచిలుకం గొని తదద్భుతధీశక్తికిఁ వింతపడి పతి సన్నిధిని దానిశక్తిఁ బ్రకటింపఁజేసి యుపవాసవ్రతదీక్షిత యగు నామె యుబుసుపోకకై కొనిచని యొంటిమెయి నుండి ప్రసంగవశమున శంకరునకుఁ దనకు నడచినవాదము చెప్పఁగా 'నేనుత్తరమిత్తునా' యను చిలుకపలుకున కీయకొనఁ గామకళావిధాన మంతయుఁ గీర ముపన్యసించుటయు నామె దాని కచ్చెరువొంది కొంతసేపు కళలం గూర్చియుఁ గొక్కోకవాత్స్యాయనుల ప్రామాణ్యముం గూర్చియు వివదించి తుదకు నేదియు నిర్ణీతము గాకుండుటచే మధ్యవర్తిగాఁ జిలుక చెప్పినప్రకారము మండనుని దెచ్చెను. ఆయన యా వాదోపవాదము లాలించి యీయర్థము నేర్వ శంకరుఁ డరిగెను. ఆయనఘుఁ డిది నిర్ణయించును. నేఁడో రేపో రాఁగలఁ డనుటయుఁ గీరము తాను వచ్చునప్పుడు 'శంకరుఁ డిటకుత్తరమున నున్న కొండగుహాయందు సమాధి నున్న దెవరో ముని యనుకొనుచుండ వింటి ననియు, నైదాఱుదినములప్రయాణ మగు ననియుఁ దెల్ప నుభయభారతియు మండనుఁడును సపరివారముగా శుకసహితులై యాకొండగుహ కరిగి శిష్యులవలన సమాధియందున్నట్లు విని గుహాగ్రవర్తి యగు వట

మహీజము నీడఁ గూర్చుండి సేదదీర్చుకొనుచుండఁ బంజరస్థమగు శుకము లక్ష్మీనృసింహుని స్తవమొనర్ప నారంభించెను అందఱు నానందాద్భుతరసతన్మయులై వినుచుండ సంసారవృక్షమునుండి యధోముఖుఁడనై క్రిందికిఁ బడుచుంటి నను నర్థముగల శ్లోకార్థమును జదివి పంజరమునందే యాధారదండమునుండి క్రిందఁ బడిపోయెను. అందఱు నిర్విణ్ణులై చూచుచుండఁ జిలుక విడిచిన పద్యములోని పైసగము చదువుచు గుహనుండి శంకరుఁ డివ్వలకు వచ్చుట యరసి మండనాదులు నాచార్యశిష్యులును నాశ్చర్యచకితు లగుచు నర్ఘ్యపాద్యాదికముల నర్చించుటయు నుభయభారతి తాను జయేచ్ఛచేఁ జేసిన కాపటికత్వము వెల్లడించి యాతప్పిదమును క్షమింప వేఁడుకొని తనభర్తయుఁ దాను నోడిపోవుట యంగీకరించి 'భర్త నెడఁబాయఁజాలక యట్టి యవినీతిప్రసంగము సలిపితి ననియుఁ జెప్పెను మండనుఁడును 'దేవా! శుకదేహమునఁ జొచ్చి కామకళాభ్యాసము నాశాస్త్రమున వాదోపవాదములును సలుపు దోషమునకుఁ బరిహారకముగ నృసింహస్తవముసేసి పరకాయప్రవేశవిద్యాప్రభావమున మానవదేహమున మరలఁ జొచ్చి, యసాధారణమహిమము వెల్లడించిన భవదీయచరిత్రము గొనియాడ నేనేపాటివాఁడను' అని తనయోటమి యొప్పుకొని సశిష్యుఁడగు నయ్యతిపతిని దోడ్కొని మాహిష్మతికిఁ దిరిగి సపరివారుఁడై వచ్చి, ధనగృహకేదారాదికములు సంతతికిఁ బంచియిచ్చి సంన్యాసస్వీకారమునకై ప్రాజాపత్యేష్టి నెఱపి యగ్నిహోత్రముల నాత్మారోప మొనరించుకొన సంసిద్ధుఁ డగుటయు, వాద మారంభించినదిమొదలు ఉపవాసప్రతదీక్షిత యయి నవసి పోయియున్న యుభయభారతి శంకరునితో ఆర్యా! నాకును నాపతికిని దాంపత్యసంబంధమున సాక్షియగు నీయగ్ని నాభర్త హృదయమునఁ జొచ్చుచుండ నూరక చూచుచు నీదేహములో నేనుమాత్రము మిగిలియుందునే? అని పలికి పతితో 'నాథా! నాప్రాణములకు నీవ యధీశ్వరుఁడవు. కావున నిన్ను

విడిచి నేనుంట తగవుకాదు. కాన నీయగ్నితోపాటు నన్నుఁగూడ నీయందుఁ జేర్చుకొమ్ము' అని భర్తపాదములయొద్ద బద్మాసనాసీనయై యోగము పూని శరీరము విడిచి యగ్నులయందుఁ దేజోరూపమునఁ బ్రవేశించెను. అంత నా తేజమున సాక్షాద్భారతీరూపమును శంకరుఁడు గాంచి యామె పాతివ్రత్యప్రభావమును బెక్కురీతులఁ గొండాడి యాయమపేర శృంగగిర్యాదిక్షేత్రముల మఠముల స్థాపించి యామె పాతివ్రత్య యోగశక్తులను లోకమునకు వెల్లడింతు నని ప్రతినఁ బూని మండనునకుఁ దురీయాశ్రమము నొసఁగి 'తత్త్వమసి' యను సూక్తిని శంకారహిత మగున ట్లుపదేశించి సురేశ్వరుఁ డను నామము నొసంగి ధన్యు నొనర్చెను. అంత నాయనఘుఁడు మగధదేశమునందే పర్యటించుచు సంన్యాసధర్మములను బాలించుకొనుచు బ్రహ్మానందమునొంది బహుకాలము గడపెను. పండితలోకమున కెల్ల నసాధ్యుఁ డగు మండను నోటఁ బుచ్చుటతో శంకరుకీర్తి మిన్నుముట్టి ప్రతివాదుల గుండెలు నీరుగాఁ జేసివైచెను. పిమ్మట శంకరాచార్యుడు శిష్యులతో దక్షిణదిక్కునకుఁ జైత్రయాత్రార్థము వెడలెను.

షష్ఠాశ్వాసము.

అట్లు వెడలి శ్రీశైలముం జేరి భ్రమరాంబామల్లికార్జునుల సేవించి యాప్రాంతముల నద్వైతమతము వ్యాప్తి నొనర్చుచు నుండు నెడ నొకకాపాలికుఁడు శంకరు నెట్లని సంహరింప నెంచి యాయనను దర్శించి నుతించి "మహాత్మా! శరీరాభిమానము లేనివా రగుటచే మిమ్ముల నొకటి కోరుకొందును. కపాలధరుఁ డగుఁ బరమేశ్వరుని మదినిడుకొని యాశరీరముతోఁ గైలాసమునకుఁ బోవుటకై పెద్దకాలము తపము వర్చితిని. అంతఁ గపాలి పొడసూపి చక్రవర్తి శిరమైనను సర్వజ్ఞశిరమైనను నగ్నియందు హోమమొనర్పనీకోర్కె సిద్ధించుననెను. చక్రవర్తి శిరము నాకు లభింపదుగదా; సర్వజ్ఞునకై వెదుక నీవు గాక జగమునను

వ్వఁడునుఁ గానిపింపఁడు. దధీచి ప్రభృతులవంటి వాఁడవు. నీవలన నా కోర్కి నెఱవేఱు నని వచ్చితి" ననుటయు దేహాభిమానదూరుండగు జగద్గురుఁ డాతనిం గాంచి 'అట్లే యొసఁగెదను. నేను వివిక్తస్థలమున సమాధియం దున్నతఱి వచ్చి నీయభీష్టము నెఱవేఱ్చుకొనుమంతియు కాని శిష్యులు చూచుచుండ వచ్చిన నీకోర్కె నెఱవేఱదు. వారు నాయెడఁ బరమభక్తులు కాన నెఱిఁగిరేని సహింప' రని సంకేతము చేసి మఱునాఁడు సమాహితచిత్తుఁడై యొంటిగ నుండెను. శిష్యులు స్నానమున కందో చనిరి. భీకరాకృతితో నాకాపాలికుఁడును వచ్చి శూలమెత్తి శంకరు నేయ నుంకించి యాయన వెనుకభాగమున జీఁకటి యందుఁ జండ్రనిప్పులట్లు రెండుజ్యోతిస్సు లగపడుటయు, నెత్తినకాలును గేలు నట్లయుండఁ బెద్దకేక వైచి యుపగతసంజ్ఞుఁడయి క్రిందఁ బడి కొంతసేపటికి సచేతనుఁడై 'అదె సింహము నామీఁదఁ బడ నుండెను. మహాత్మా! రక్షింపు'మని మొఱ్ఱవెట్ట, సమాధిఁ బాసిగురువరుఁడు కనువిప్పు గాపాలికుఁడు గిలగిలఁ దన్నుకొనుచుంట కనవచ్చుటయు జేరవచ్చి యూరార్చి వెనుక నున్న సింహమువంకఁ గాంచ నారసింహరూపము తోచుటయు ప్రాంజలియై యుద్దేవు ననేకవిధములఁ బొగడి యాకాపాలికు రక్షించి శాంతింపు మనుటయుఁ గ్రమముగా శాంతించి పద్మపాదుఁడయి కానఁబడియెను. కాపాలికుఁడును లేచి 'నరహరి! యెటువోతివి? రక్షింపు' మనుచు నేడ్చుచు శంకరుని పాదముల వ్రాలి తన దుస్సంకల్పము క్షమింప వేఁడుటయు నాయనఘుఁ డాతని యెడ సదయుఁడై తురీయాశ్రమ మొసంగి శిష్యునిగాఁ బరిగణించుకొనెను.

పద్మపాదుని గని శిష్యులందఱు నీకెటు నృసింహదేవుఁడు వశుడయ్యె నని యడుగఁ నేనహోబలక్షేత్రమున ము న్నొకప్పుడు తపంబొనరించుచుండ నొక బోయశిశువు నాకడకు వచ్చి స్వామీ! యేల యిటుశ్రమపడెద వని యమాయికముగ నన్నడుగఁ 'గంఠము

దాఁక మనుష్యాకారముఁగల సింహ మీయడవిని గల దని విని దాని వెదకుచున్నానని నేనంటినో లేదో యి దెంత పని యనియాచెంచుబుడుతఁడు తీఁగలతోఁ గట్టినృసింహుని దెచ్చి నాయెదుట నిడుటయు నచ్చెరువొందుచు నుతించి దేవా! మునుల కేని యగోచరుండ వగు నీ వీవనచర శిశువు, కెట్లు వశుఁడ వైతి' వని యనుటయు నద్దేవుండు 'వీని భక్తి యనితరసాధారణము. చెంచులక్ష్మి నన్నుద్దేశించి 'రమ్మనినరమ్మ పోమ్మనినఁ బో' మ్మని పాడునట్టి పాటను జెంచులు పాడుకొనుచుండ విని దానిని వీఁడు భక్తిపరవశుఁడై పాడుచుండ సామగానముకంటె మిన్నయై యాపాట నన్ను నాకర్షించి వీనివశ మొనర్చినది. ఇంతకాలము నుండి తపము చేయుచుంటివి గదా! ఇన్నాళ్లలో వీనివలె నచంచల చిత్తవృత్తితో నున్న దెన్నాళ్ళో యరసికొనుము. నేఁడుగదా వీనిమూలమున నట్టి పరిపాకమునకు వచ్చితివి? వచ్చుటతోడనె యిదిగో గోచరించితి నని చెప్పి మాయ మగుటయు నయ్యో! కిరాతశిశువుపాటి వివేకిని గానైతినే యని నగుచుండ 'ఓడకుము శత్రుపీడఁ గల్గుచో నను స్మరింపఁ గాపాడుదు నని యశరీరవాక్కొకటి వినరాఁగా స్వస్థుఁడనైతిని. గురునకు నేఁడు వచ్చిన శత్రుపీడ నాదేయని నే ననుకొనుచుండ నాదేవుఁడు గురుని రక్షించి నాప్రాణము నిలువఁబెట్టె' నని తనపూర్వవృత్తము చెప్పి వారి నందఱ నాశ్చర్యచకితుల నొనర్చె.

తరువాత జగద్గురుఁడు సచ్ఛాత్రుఁడై యవనిఁ బర్యటించుచు గోకర్ణక్షేత్రమున కరిగి గోకర్ణేశుఁ గొండాడి హరిశంకరాఖ్యక్షేత్రము చేరి హరిశంకరుల నభేదబుద్ధిఁ బూజించి శ్లేషకవితచే నభేదముగ నుతించి యటఁ గదలి మూకాంబాదర్శనార్థియై యరుగుచుఁ ద్రోవ యం దోకమృతుఁడగు బాలుని కళేబర మొడియం దిడుకొని విలపించు విప్రదంపతులఁ గాంచి జాలి నొంద 'రక్షింపలేని దయాళుత్వము దుఃఖమునకె యగును జుమీ' యని యశరీరవాణి వినవచ్చుటయు 'నీ వనినది నిజమే! మూఁడు జగముల నేలు నీకొకనికే దయచూప స్వర్తత గల' ద

ని యహంకారదూరుండై పలుకుటయు మృతబాలుఁడు పునరుజ్జీవితుఁడై యందఱ కానందాశ్చర్యములఁ గలిగించెను. శంకరుండును మూకాంబాలయముఁ జొచ్చి యద్దేవిని బూజించి శాక్తవిధాన మెల్ల నద్వైతపరముగ సమన్వయించి పరమాత్మరూపిణిగా నాదేవిని లోకోత్తర రీతి నుతించి యటనుండి బల్యగ్రహారము చేరెను.

అచట బ్రభాకరుఁడను విప్రుఁడుగలఁడు. వానికొడుకు పుట్టినప్పటి నుండియు నొక్కరీతిగనే జడుఁడుగా నుండును. పదుమూఁడేండ్ల ప్రాయము వచ్చెను. మూఁగయట్టు లుండును. శంకరుని మహిమము వినుచున్న యావిప్రుఁడాయూరు శంకరులరాక విని సుతుని జూపి వాని వృత్తమంతయు వినిపింప నాబాలుని జేరఁ బిలిచి యెవ్వఁడవు నీ వని యడుగుటయు నంత మున్నెన్నఁడు నెవరితోడ మాటాడని శిశువు నవ్వుచు గురూత్తమా! దేహేంద్రియాద్యతీతుండగు పరమాత్మస్వరూపుఁడ నను నర్థముగల పద్యములఁ జెప్పుటయుఁ బరమార్థము కరతలామలకముగా నెఱింగిన వాఁడగుటచే హస్తామలకుఁ డని పేరిడి తండ్రిని సమాధానపఱచి యాబాలుని శిష్యునిగా గ్రహించి తోడ్కొని చని శృంగగిరి చేరి యందు నాలయము గట్టించి దానియందు మహాపవిత్రతాతిలక మగు నుభయభారతిపేర భారతీదేవిఁ బ్రతిష్ఠ గావించి భారతీసంప్రదాయుని సురేశ్వరాచార్యు నచట నెలకొలపి మతవ్యాప్తిఁ జేయ నాజ్ఞాపించెను. అచట నప్పరమేశ్వరిని నిరంతర మారాధించుచున్నతఱి నొకబ్రహ్మచారి శిష్యత్వము గోరి వచ్చి యనవరతము నఖండభక్తి సేవింపఁ జొచ్చెను. ఆసేవయందును గురుని శాటికలేటినీటియందు లెస్సగ నుదికి యాఱవేసి యందిచ్చుట యందెక్కువ శ్రద్ధగలిగియుండును. ఒకనాఁ డాతఁడు గురుని శాటికలు గొని యేటి కరిగి యుదుకుచున్న సమయమునఁ బద్మపాదాదులు పాఠము చదువనెంచ శంకరుఁడు 'గిరి వచ్చుదాఁకఁ దాళుఁ డనఁ బద్మపాదుండు నవ్వుచు

మహాత్మా! మందబుద్ధి యగు గిరికై ప్రతీక్షించుట యేల?' యనఁటయు వాని శిష్యు మడంగ మనస్సుచేఁ జతుర్దశవిద్యలును గిరి కనుగ్రహించెను. గిరియు నచ్చెరువొందుచు గురునిఁజేరి యద్వైతార్థనిబిడమగు తోటకవృత్తములచే గురుని నుతింప నందఱును నద్భుతపడి చూచుచుండిరి. గురువరుండు నాతనికిఁ దోటకాచార్యుఁ డని బిరుదునామ మొసంగి ముఖ్యశిష్యులలో నొకనిగ స్వీకరించెను.

అట్లు శిష్యచతుష్టయవిరాజితుండై శంకరుఁడుండు నెడ సురేశ్వరుం డేదేని గ్రంథము రచించి గురుల కార్యభారంబు కొంత యపనయింపఁ దలఁచి తనతలంపు విన్నవింప విని గురుచంద్రుఁడు నాభాష్యమునకు వార్త్తికపాఠము రచియింపుము. ఇయ్యది నీగురుఁడగు కుమారిలుని వాంఛితము. ఆయన బ్రహ్మీభూయంబు నొందుతఱిఁ దన కాకోర్కి యున్నట్లు చెప్పెను. అది చేసినచో నాయన యాత్మకు శాంతియు లోకోపకారమును నగు నని పల్కుటయు సురేశ్వరుండును దానికై పూనుకొనెను.

ఆసంగతి వినిన చిత్సుఖాదు లగు శిష్యులు సురేశ్వరుఁడు చెంత లేనితఱి గురునితో 'మహాత్మా! పూర్వమీమాంసానిష్ణాతుఁడై కర్మవాది యగు సురేశ్వరుని మీభాష్యమునకు వార్త్తికము రచింపు మన్నఁ దన కభీష్టమగు కర్మమతసిద్ధాంతముల నందుఁ జొప్పింపక మానఁడు. ఆతఁడు వాదమం దోడి బలవంతముగ సంన్యసించినవాఁడు. కావున లఘిమాదివిభూతియుక్తుఁ డగు పద్మపాదుని నియోగింపరాదా? మీయం భక్తుఁడు పాండిత్యమున నసాధారణుఁడు గాఁడా? కాదేని మీపాదశుశ్రూషారూపమగు తపమున నఖండవిజ్ఞాన మార్జించుకొన్న యానందగిరిని నియోగింపవచ్చునే' యనిరి. అది విని పద్మపాదుఁడు హస్తామలకుఁ జూపియీతం డఖిలాద్వయార్థనిధి యగు టెఱింగి మీ రీతనికి హస్తామలకుఁ డను బిరుదనామ మొసంగితిరి? కావున నీతని ని

నియోగింపఁ దగు' ననెను. అది విని యాచార్యుఁడు నవ్వి యీతండు జ్ఞాని యగుఁనే కాని యథావిధిగ విద్యలను గురులొద్దఁ జదువకపోవుట చే శుశ్రూషర్ధనిర్ణయమున కీతఁ డన ర్హుఁడు. ఇతఁ డ నేడ మూకుఁడై వ ర్తి లుట మీరును గాంచినారే కదా! జనన మొందునపుడ సకలవేదశా స్త్రములు నెఱిఁగిన బ్రహ్మరతుఁడ కాని బాహ్యప్రపంచ మెఱుంగమి గ్రంథరచన కనర్హుఁ డనుటయు 'నీతనికి శ్రవణాదులు లేకయ సకలవిద్య లెటు వచ్చినవి? అని యడుగు శిష్యులకు గురుఁ డిట్లనెను. తొల్లి యమునానదీతీరమున నొకమునీంద్రుఁడు తప మొనర్చుకొనుచుండెడి వాఁడు. ఈమహాత్మునకుఁగు శిశువై యున్నతఱి వీని నెత్తికొని నదికి స్నానార్థ మరిగి తాను స్నానముచేసి వచ్చుపర్యంతము కొడుకు నరయు చుండ నమ్మునిని వేఁడి యచట డించి తోడి బోటులతో స్నానార్థ మరిగెను. వీఁడును నిటునటు దోఁగాడుచు నల్లఁ జని యయ్యేటఁ బడి ప్రాణములను బాసెను. స్నానానంతరము తల్లి వచ్చి పిల్లనికై వెదకు కొని యేటఁబడి కొట్టుకొనిపోవుచున్న బాలశవము నెత్తుకొని మునిచెం తనుంచి బోరన నేడ్చుచుండ సమాహితుఁడైన యయ్యతి బాహ్యవాస నల నొంది యెఱింగి యాశిశువు శరీరమునఁ జొచ్చి వారల దుఃఖము పోఁగొట్టెను. చచ్చి బ్రతికినాఁడు శిశువని యందఱు నానందించిరి. వీఁ డు వేదశాస్త్రముల నెఱింగినను బాహ్యప్రపంచ మెఱుంగమి భాష్య ములకు వ్యాఖ్య రచింప ననర్హుండు. సరస్వతీసాక్షికముగా సర్వజ్ఞ త్వము గన్న సురేశ్వరుఁడు దక్క నన్యుల కాగ్రంథము రచింప న ర్హ త లేదు. ఇందఱు మీ రనమ్మతిని దెలుపుచుండ నాతఁ డొకవేళఁ బూనుకొనినను గ్రంథమునకు విఘ్నము రావచ్చును. ఈరీతి నిషేధిం చుట యనుచిత మనినయెడఁ దలంపరే యనెను. అంత చిత్సుఖాదు 'లార్యా! పద్మపాదుఁ డర్హుఁ' డని మరలఁ దెలుపుటయు గురుండు వార్తికరచనమునకు సురేశ్వరుండె యర్హుఁడు. పద్మపాదుఁడు భాష్య ముపై వేఱొక వ్యాఖ్య రచియింప వచ్చు నని యాజ్ఞాపింప సురేశ్వ

రుఁడు 'మహాత్మా! పద్మపాదుఁడే యీగ్రంథము రచించుఁగాక' యని తన కేల నున్న గ్రంథము గురుని పాదముల కడ నుంచుటయు నైష్కర్మ్యసిద్ధి యను నాగ్రంథము నరసి సంతసించి శిష్యులకుఁ జూపుటయు వారలు సిగ్గువడిరి. అపుడు సురేశ్వరుఁడు కటకటఁ బడి రచించుచున్న వార్త్తికపాఠమును బాఱవైచి యూరకుండెను. పద్మపాదుఁడు భాష్యమునకుఁ డీక రచించెను. పూర్వభాగమునకుఁ బంచపాదిక యనియు, నుత్తరార్థమునకు వృత్తి యనియు నయ్యది యలరారెను వ్యాససూత్రములకు డిండిమ మను నొక వ్యాఖ్య రచించి గురుపాదులకు సమర్పించెను.

అనంతర మొకనాఁడు సురేశ్వరునితో 'మంగళాచరణబలము లేక నీకృతి విఘ్న మొంది యుండవచ్చును కానినీమనస్సు క్షోభించుటచే బద్మపాదుని గ్రంథమైనను గట్టెక్కుట దుర్ఘటంబు' అని కనులు మూసి ధ్యానించి పద్మపాదుని టీక యయిదుపాదములె నిలుచును. అందైనను రెండుసూత్రములు సూత్రమే రహించును శాపవశంబున మనుజుఁడవై పుట్టిన బృహస్పతివి నీవురచించు భాష్యటీక యాకల్పము వెలుఁగొందుగాక యని యాశీర్వదించి తోటకాదులను బ్రహ్మవిద్యాంచితము లగుగ్రంథముల రచింప నాదేశించెను వారును బెక్కుగ్రంథముల రచించి యద్వైతమతవ్యాప్తికిఁ దోడ్పడిరి

—:సప్తమాశ్వాసము:—

పద్మపాదుఁడు తీర్థయాత్రకై గురుని వేఁడి సెలవొంది వెడలెను. శంకరుఁలు తల్లికవసానదశ ప్రాప్తించుచున్న దని యెఱింగి యోగవిద్యచే నాకాశమార్గంబునఁజని తల్లిని సమీపించి యామె హృదయమునకు విశ్రాంతిఁ జేకూర్చి యామె కోర్కి ప్రకారము ముందు వచ్చించిన శివదూతల నంపి విష్ణుదూతల రావించుటయు నామె

బ్రహ్మానందానుభవంబుతో విమాన మెక్కి విష్ణుదూతలచే నర్చిరాది మార్గంబునఁ బరమపద మొందెను. అనంతరము జ్ఞాతులరావించి యామె శరీరమున కంత్యసంస్కారములు సేయుఁ డన నవినీతులయి నీవు లేని యప్పుడు మేముచేయుదుముగాని నీవు సన్నిధి నుండ మాకేమి పని యని నిరాకరింప వారిని గర్మబాహ్యులు వేదబాహ్యులునుగా శపించి యాపద్ధర్మముగాఁ దానె సంస్కారమునకుఁ బూనుకొని యగ్ని నిండని వేఁడి నిరాకృతుండై తల్లిదక్షిణభుజమథనము నగ్నిని బుట్టించి శవవహనార్థ మెవ్వరుంరాకుండుటచే "నింటిపాణిద్వారము నొద్దఁ దల్లి శవము—నుంచి దహించి 'యిది మొదలుగా నీకాలటి గ్రామవాసులకుఁ బెరటిద్వారమే స్మశాన మగుఁగాక' యని శపించి యథావిధిగఁ దల్లికిఁ బారలౌకికక్రియలు నెరవేర్చి స్వాస్థ్యమొంది జగంబునం బాదుకొనిన కుమతంబుల రూపుమాప నెంచి పద్మపాదుని రాకకై చూచుచుండెను.

గురు ననుజ్ఞ నొంది పద్మపాదుఁడు కాళహస్తీశ్వరుని భజించి, కాంచి కరిగి యేకామ్రేశ్వరునిఁ గామాక్షిం బూజించి, కల్లావేశుఁ గొలిచి, పుండరీకపురమున శివు నారాధించి, శివగంగ మునింగి నటరాజు సేవించి, కావేరిని స్నాన మొనర్చి శ్రీరంగేశ్వరుఁ గొలిచి, సేతువుం గాంచ నరుగుచు మార్గమధ్యమున నున్న మాతులునిం జూడం జనుటయు, నాతండు సబాంధవముగా సమ్మానింప నలరి వారలకు ధర్మంబులు చెప్పి సేతువు చూచి వచ్చుదాఁక స్వకృతభాష్యటీక దాఁచి యుంచుమని మేనమామ చేతి కిచ్చి బయలువెడలి దుశ్శకునముల గణింపక సశిష్యుఁడై చనియెను. మేనమామ యనిన నసాధారణపండితుఁ డు. మీమాంసకశేఖరుఁడు. ఆతఁడు పద్మపాదుని గ్రంథ మంతయు నాతని వలన వినియుంటచేఁ దన మతమునకు హానికరమని తలంచి గృహమందుంచి యిల్లు తగులఁ బెట్టి అయ్యో! నాయింటిమాట కేమి

మేనల్లుని గ్రంథము కాలిపోవుచున్నదే! అని గొంతెత్తి విలపించె నని కింవదంతి గలదు.

ఇఁకఁ బద్మపాదుం డట్లు తీర్థయాత్ర కరిగి రామేశ్వరమున రామనాథు సేవించి మరలివచ్చి గృహదాహవృత్తాంతము విని గ్రంథనాశమున కంటెను మాతులుని గృహదహనమున కార్తి నొంది గ్రంథము నాబుద్ధియందే కలదని మరల వ్యాఖ్య రచింప నుపక్రమించు టెఱింగి బుద్ధిని హరించు పదార్థము దెచ్చి మాతులుఁ డన్నమం దిడి తినఁజేసె నని జనులందరు. ఆవార్త విని తనవలెఁ దీర్థయాత్రాపరు లగు సతీర్థ్యులు కొందఱు కనవచ్చుటయు, నాసమయంబున గురువరుఁడు కేరళమున నున్నట్లు విని యందఱు నటకరిగి గురుని దర్శించి మ్రొక్క, వారియోగక్షేమము లరయుతఱిఁ బద్మపాదుఁడు తనమాతులుఁ డొనర్చిన దుష్కృత్యము. చెప్ప—సురేశ్వరుని వార్తికరచనమునాఁడు చెప్పి యుండలేదా? మీ రానాఁ డాతని మదికిఁ గలిగించిన పరాభవాగ్నియే నీగ్రంథము కాల్చినదికాని మేనమామయుఁ గాదు. అగ్నియుఁ గాదు. ఇతరులకుఁ జిత్తక్షోభము కలిగింప నది యూరకుండునా? అది యటుండ నిచ్చి మున్ను శృంగగిరిని నాకు వినిపించిన పంచపాది మాత్రము నేను మఱువలేదు. దానిని వ్రాసికొమ్మని యాగ్రంథ మంతయుఁ జెప్పెను. పద్మపాదుఁడది వ్రాసికొని యమితానంద మొందెను.

అంత నవ్వార్త కేరళదేశాధీశ్వరుఁడువిని తననాటకత్రయమును నగ్నిపాలగుటఁ జెప్ప శంకరుండు తొల్లివిని యుండుటచే నవియును జెప్పెను. రాజు వానిని లిఖించుకొని, మీయభీష్ట మేమనుడుఁ గాలటివాసులకు నేనిచ్చిన శాపము పాలింపు మని పలికెను ఆతఁ డదిశిరసావహించి తనపురికిం జనియెను.

అనంతరము సహస్రశిష్యులు వేష్టించి తోడరా, సుధన్వ భూ

కాంతుఁడు ధనుర్ధరుం డయి వచ్చుచుండ, సేతువు దాఁకఁ బోవవెడ లెను. త్రోవలో మధ్యార్జునం బను శివక్షేత్రమున కరిగి మధ్యార్జునేశ్వరు నారాధించి పాపముల రూపుమాపి యాదేవుని 'నిగమసమ్మతమైనది యద్వైతమా? ద్వైతమా?' యని యడుగుటయు నాలింగము శిరోభాగమునుండి యొకదివ్య జ్యోతి వెలువడి 'యద్వైతమె సత్య' మని ముమ్మాఱు బొబ్బ వెట్టి మాయ మయ్యెను. చూపఱులు విస్మితులై యాక్షణమే శంకరునకు శిష్యులై పంచాయతనపూజాపరులై, యద్వైతమతము స్వీకరించి కృతకృత్యులైరి. పిదప శాక్తులు శంకరుని గాంచవచ్చి తమమతము ప్రశస్తమైనదనియు, స్వీకరింపు మనియుఁ బలికి శంకరునిచే నావాదమెల్ల ఖండింపఁబడ శిష్యులైరి. వారివెంట లక్ష్మీభక్తులు, శారదోపాసకులును రాఁగ వారినిగూడి వాదమున నోటఁబుచ్చి యుండఱ, నద్వైతమతతత్పరులుగను బంచాయతన పూజానిరతులుగ నొనర్చి, యనంతరము మూఁగిన వామాచారులగు శాక్తుల సిద్ధాంతము లెల్ల ఖండించి ప్రాయశ్చిత్తములఁ జేయించి వారి నద్వైతుల నొనర్చెను.

పిదప నాచార్యపాదులు రామేశ్వరమునకు సహాశిష్యముగాఁ జని రామనాథు సేవించుచు మాసద్వయ మచట నుండిరి. అయ్యెడ, శైవులు, రుద్రభక్తులు, జగములు, పాశుపతులు ననువారు గుములు గుములుగ వచ్చి వేదప్రమాణములతోఁ దమతమ మతస్వరూపముల నఱిఁగించి లింగధారణము ముఖ్యమని తెలుప నయ్యతిపతి లింగధారణ మవైదిక మని యుపపత్తులు చూపి ఖండించి స్మార్తకర్మపరాయణులుగ వారి నెల్లర నొనర్చి లింగాంకనధారణము మాన్పి యద్వైతవిద్య నుపదేశించి శిష్యులుగ ననుగ్రహించి యటనుండి యనంతశయ నక్షేత్రమున కరిగె.

—: అష్టమాశ్వాసము :—

ఆక్షేత్రమునం గల వైకుంఠుని భక్తి సేవించుచు నొక్క నెల యుండు నప్పటికి శంకరాచార్యుల యశంబువిని నోపక వైష్ణవ, పాంచ రాత్ర, వైఖానస, భక్త, భాగవత, కర్మవిహీనులను షడ్విధవిష్ణుభక్తు లు వరుసగా వాదింపవచ్చి తమతమ మతముల నుపన్యసింప విని యం దలి లోపముల నెల్లఁ జెప్పి ఖండించి వారి నందఱ శిష్యులుగాఁ జేసి కొని యటనుండి సుబ్రహ్మణ్యక్షేత్రమున కరిగి యచట నాసుబ్రహ్మ ణ్యస్వామి యథావిధిఁ బూజించి తండోపతండములుగ వచ్చుజనుల కెల్లరకు నద్వైతప్రబోధమ్ము సేయఁ దొడఁగె

అది గాంచి హిరణ్యగర్భమతస్థులు శంకరుని బ్రతిఘటించి యోడి దాసులైరి. పిదప వహ్నిమతస్థులు నట్లే శిష్యులైరి. తరువాత సౌరమతస్థులు కొండొక స్వమతశాస్త్రము తెలుపఁ బూని ఖండి తులై జగద్గురుని పాదముల నాశ్రయించిరి. అనంతర మట నుండి వాయవ్యదిశకు వెడలి మార్గమధ్యమునఁ బ్రజలచే మహారాజోపచార ముల నొందుచు వారల సందేహములనన్నిటిని దూలించి యద్వైతవి ద్యారహస్యముల వెల్లడించుచు దైవచింతకుల నందఱ శిష్యులుగా న నుగ్రహించుచుఁ దిన్నగా గణవరమను పురము చేరెను.

ఆగణవరము గణపతిక్షేత్రము. అచటిప్రజ లందఱు గాణపత్య మతస్థు లగుటచే నెవ్వరును శంకరు నాదరింపరైరి. అయిన నచటఁ బద్మపాదుఁడు పాకం బొనరించి యందఱకు భిక్షలు సేయుచుండె. అట్లు జరుగుచుండ నొకనాటి సాయంకాల మయ్యతీంద్రుని శిష్యులం దఱు గుంపులు గట్టి వివిధవాద్యములతో శివతాండవలీలల నటింపఁ బూనఁ గ్రమముగా జనులు చూడవచ్చి తన్మయులై తాముగూడ న టింపఁ జొచ్చుట, గాణపతు లరసి 'సన్యాసులు చేయు నాట్యము మన

వంటిగృహస్థులకుఁ దగదు. వీరిమత మాకాశమువలె శుద్ధశూన్య మని యాక్షేపింప శంకరభగవత్పాదులు వారిం బిలిచి యావిషయ మటుండ నిచ్చి మీమతమెట్టిదో తెల్పుదురే యనుటయు వారలు గాణాపత్య మాఱు విధము లనియు సర్వమతశేఖర మనియుఁ దుండైక దంతాదిచిహ్నధారణ మవశ్యక మనియు వారలు దెల్ప హారిద్రాగణపతి, నవనీతగణపత్యుచ్ఛిష్టగణపత్యాది భేదమ్ముల వివిధమూర్తుల సేవించు నాగాణపతుల నందఱను వాదమ్మున నోడించి శిష్యులం జేసికొని వారల స్మార్తకర్మపరాయణులనుగా నద్వైతవిద్యానిరతులుగ నొనర్చి తామ్రపర్ణీతీరస్థు లగు ప్రజల కద్వైతవిద్యావిషయమునఁ గల సంశయమ్ములఁ దొలఁగించి, తన్ను సేవింప వచ్చిన కాంచీపురీజనులం బోలె వారిని ననుగ్రహించి యాంధ్రుల రక్షించి, వేంకటేశ్వరపాదపద్మంబుల సేవించి విదర్భరాజనగరము చేరెను. ఆవైదర్భుఁ డెదురుగ వచ్చి శంకరాచార్యుఁ బూజించెను యతీంద్రశిష్యులచట వాదింప వచ్చిన భైరవమతానుయాయులఁ దూల్చిరి. పిదపఁ గర్ణాటదేశమునఁ బర్యటింప నుత్సహించుయతీంద్రుని గాంచి విదర్భభూపతి 'ఆర్యా! కర్ణాటదేశము కాపాలికాకీర్ణము. ఆస్తికుల కది చేరరాని దని పలుకుటయు నధిజ్యధన్వుఁ డగు సుధన్వుఁడు 'మీ కేభయమునురాదు స్వామీ! వీఁడు మీ భక్తుఁడు గలఁ'డని పలుక నప్పుడె కన్నడమున కేఁగెను, అది యెఱింగి క్రకచుఁ డను కాపాలికగురు వొకఁ డుగ్రాకారుఁడై శంకరుం గాంచి 'యోయీ! భస్మము దాల్తువు గాని కపాలము దాల్పవేల? బొంత దాల్తువు గాని రక్తసిక్తములగు నరశీర్షమాలికలను మద్యమునను భైరవుని బూజింపవు ఆదేవుఁడు నిన్నెట్లనుగ్రహించు' నని విహీనముగా వదరుటయు నీఖలుని మెడవట్టి నవ్వలకు నెట్టుఁ డని సుధన్వుఁ డాజ్ఞాపింపఁ దద్భటులు వాని నవ్వలకుఁ ద్రోయ 'మిమ్ములను జంప కున్న నేను క్రకచుఁడనే యని పగచాటి యాకాపాలిక గురుఁడు వెడలిపోయి కపాలిగణ

ము గూడఁ గట్టుకొని యతులనందఱ వివిధాయుధంబుల నేయుటయు, నాద్విజులు భయపడి పఱచుచుండ సుధన్వుండు ధనుర్ధరుఁడై యెదిర్చి కపాలిబలమును జీకాకొనర్చుచుండ వేఱొకవంకనుండి కపాలిభటులు విప్రులపైఁ బడిరి. వారెల్లరు భీతిలి శంకరుని మఱుఁగుఁజొచ్చుటయు నయ్యాచార్యుండు వారి కభయ మొసంగి యాకాపాలికబలము నంతయు హుంకారముచే బూదిగ నొనర్చెను. సుధన్వుఁ డీవంక వచ్చుచుండిన కాపాలికుల నెల్ల నుఱుమాడెను. అంతఁ గ్రకచుఁడు మండిపడుచు శంకరుం జేరి 'దురాత్మా! నామహిమముం జూతువుగాక' యని యొకకపాలము చేఁబూని భైరవుని ధ్యానింప విచిత్రముగ నందుఁ గల్లు వొడముటయు, నాకల్లు సగము ద్రావి మరల భైరవు ధ్యానింప నాదేవుఁడు ప్రత్యక్ష మయ్యెను. వాఁడ దేవునకు మ్రొక్కి "దేవా! నీపాదాశ్రితులగు నిందఱఁ జంపిన యీదుష్టయతిని ద్రుంప' మన నద్దేవుండు మండిపడి "మత్స్వరూపుఁ డగు యతీంద్రుని జంపు మంటివిరా" యని శూలమున వాని శిరసు నఱికి నటింపఁ జొచ్చెను. అంతట శంకరుం డాక్రోధభైరవు సన్నుతించి 'దేవా! యద్వైతమతప్రబోధ మొనర్చుచుండ నీభక్తుఁడు వీఁడు వచ్చి నిందించి నీచే హతుఁడయ్యెను. ఇందలి సత్యాసత్యముల నీవెఱుఁగింపఁదగు ననుటయు 'నీవుభగవంతుఁడవు. నీ వొనర్చు సర్వము నేనొనర్చునట్టిదే కలిప్రభావమునం గ్రూరులైన నీబ్రాహ్మణాధములఁ దరింపఁ జేయుము. మంత్రబద్ధుండ నగుటచే నీదుష్టునకుఁ బ్రత్యక్ష మైతిని గాని ధర్మముచేఁ గాదనిపల్కి యంతర్ధాన మగుటయు హతశేషు లగు వటుకాదులు భయపడి శంకరుని పాదములపైఁ బడి రక్షింపు మన వారిని గరుణించి శిష్యులచే వారికిఁ బ్రాయశ్చిత్తము గావించి స్మార్తక్రియాసక్తులుగ నొనర్చెను. పిదప నున్మత్తభైరవుఁ డను కాపాలికుఁ డొకఁడు వచ్చి స్త్రీపురుషజాతులు రెండేకాని జాతియనునది లేదనియు, వీని కిస్త్రీయే భార్య కావలె నను

నియమము లేదనియు, స్త్రీపుంససంయోగసుఖమె ముక్తియనియు నట్టి సంగమమున భైరవుఁడానందించు ననియు. నుపన్యసింప యతీంద్రుఁడు విని ముందు నీచరిత్రము తెలుపు మన నామాతామహుఁడు కల్లు గీసి యమ్మువాఁడు. యమ్మ తనశరీరము నితరుల సుఖమున కిచ్చెడు సువ్రత. అని పలుకుటయు నీనీచుని దూరముగాఁ దొలఁగఁ ద్రోయుఁడన శిష్యులు వాని నవ్వల కీడ్చివైచిరి.

తరువాతఁ జార్వాకులనుఁ సౌగతులను, క్షపణకులను, జైనులను, బౌద్ధులను జయించి శిష్యులఁ గావించికొని, మల్లపురమున కరిగి మల్లారిభక్తులను వశపఱుచుకొని, పశ్చిమదేశమున కరిగి విష్వక్సేనమతస్థుల నద్వైతులఁ గావించి, మన్మథమతము నిరాకరించి, కుబేరమతము హాతాహత మొనర్చి, యింద్రమతము నిరసించి, యమమతము శ్రుతిస్మృతుల నుదాహరించి ఖండించి, వరుణ,వాయు,భూమి,తీర్థ,మతముల నుగ్గాడి, శూన్యవాదము నుఱుమాడి, వరాహమతము గెలిచి, లోకసేవకమతము పోఁగొట్టి, గుణోపాసకమత మడంచి, సాంఖ్యమతముచెండాడి, కాపిలమత మెగురఁగొట్టి, పరమాణువాదమతము పరవఁజేసి, కర్మవాదము ధిక్కరించి, చంద్రమతము తృణీకరించి, యంగారకాదిగ్రహోపాసకుల నద్వైతులఁ గావించి, పితృమతము ఖండించి, గరుడానంతమతమ్ములు గెలిచి, సిద్ధోపాసకమతము చీల్చివైచి, గంధర్వోపాసకులగండడఁచి, బేతాళార్చకుల వశపఱుచుకొని,నీలకంఠమతము నఖండతర్కజ్ఞానపటిమఁ జెల్లాచెద రొనర్చి, తన్మతానుయాయుల నందఱ నద్వైతుల నొనర్చి, జగజ్జేగీయమానకీర్తి నలరారెను.

—: నవమాశ్వాసము :—

తరువాత సౌరాష్ట్రాదిదేశంబులఁ బర్యటించుచు నిజభాష్యములను వ్యాప్తి నొనర్చుచు ద్వారవతి కరిగి యచటఁ బాంచరాత్రులఁ

గెలిచి, యుజ్జయనీపురమున కేఁగి యందు భట్టభాస్కరుఁ డనుమహా తార్కికశిరోమణిని బెద్దకాలము శాస్త్రవాదము సలిపి జయించి, బాహ్లికదేశమున నాస్తికవంతస్థుల నోడించి, ఖండనకారు నంతంతటి మహా పండితుల వశమొనర్చుకొని కామరూపదేశమున కేఁగి యభినవగుప్తుఁ డను మహామాంత్రికు నోటఁబుచ్చి నాతఁడు గపటహృదయుఁడై శిష్యునివలె నాశ్రయించి వెంటరాఁజొచ్చెను.

ఈరీతి నానాదేశముల నానామతముల జయించి సర్వత్ర యద్వైతమత విజయధ్వజముల నెలకొల్పి శంకరుఁ డుండ నాయనకు భగందరమను నసాధ్యవ్రణమొకటి పాయుస్థానమునఁ బుట్టెను. దేహాభిమానములేనివాఁ డగుటచే నామహాత్ముఁడు చికిత్స కంగీకరింపకున్నను బద్మపాదాదులు దేశదేశములు తిరిగి వైద్యులందెచ్చి చికిత్స చేయించి నిరుపయోగమగుట నాచికిత్స మాన్పి వారి నంపి మృత్యుంజయాది మహామంత్రోపాసన మొనర్చి యావ్యాధి మాన్పిరి. గురువరునకు నావ్రణము మాన నారంభించిన నాఁడే యభినవగుప్తున కట్టి వ్రణమేపుట్టె గురునకుఁ బూర్ణముగ మానునాఁ డాతఁడావ్రణముచే మరణించెను. కాకతాళీయముగ నిటు గలిగిన మరణమునకుఁ బద్మపాదుఁ డాభిచారిక మొనర్చె నందురు. అది నిజమునఁదగినది

శంకరులు స్వస్థులైనపిదప నొకనాఁడు గౌడపాదమహర్షి కాన వచ్చి పూజితుఁడై గౌడపాదకారికాభాష్యము సాంతముగ విని దీవించి కన్మొఱంగెను. ఆమఱునాఁడ కాశ్మీరదేశమున శారదాదేవ్యాలయమున సర్వజ్ఞపీఠము గలదనియు నందు సర్వజ్ఞుఁ డగువాఁడె కూర్చుండ నర్హుఁడనియు, నాల్గుద్వారములందును దిగ్గంతులవంటి పండితు లుండి యెక్కవచ్చినవానిని వాదము నోడించి పంపుదు రనియుఁ బ్రాగాది ద్వారములు మూడును దెఱచియుండును. దక్షిణదేశమునుండి వచ్చి

దక్షిణదిగ్ద్వారము తెఱచిన పండితుఁడే యింతదాఁక రాలే దనియు నొకవార్త విని సశిష్యుఁడై యతిసార్వభౌముఁ డచటికి వెడలెను. జయ జయారావములతో శిష్యులు వెనుకొనిరాఁగ శారదాలయమున కరిగి దక్షిణదిగ్ద్వారంబునఁ బోవుచుండఁ గణాదమతపండితుఁ డడుగు ప్రశ్నమున కుత్తరము సెప్పి యాతని మరలింపఁ బరమాణువాది యుయ్యతి నెదుర్ప నాతని నిరుత్తరు నొనర్చి చనుచుండ, నంతలోఁ గాపిలుం డడ్డుపడి యడిగిన ప్రశ్నములకుఁ దగు ప్రతివాక్యము చెప్పి యాతని నంపెను. బాహ్యార్థవిజ్ఞానశూన్యవాదు లగు బౌద్ధులు శంకరు నెదిరింప నందఱకు నుచితముగ సమాధాన మిచ్చునంత దిగంబరమతస్థుఁ డ య్యతితో డీకొనెను. వానిని నిరాకరించునంత జైమినీయమతవిదుఁడు వాదమునకుఁ బూన నాబుధుని క్షణమున జయించుటయు నాసకలపం డితు లాయతీందు) మేధాసంపద కచ్చెరు వొంది దక్షిణద్వారము తెఱచి త్రోవ చూపఁ బద్మపాదుని కేలూఁది లోని కరిగి సింహాసన మెక్కనుండ నొకయశరీరవాణి యాకాశమునుండి 'అన్నానీవు మున్నే సర్వజ్ఞుఁడవు పరీక్ష కాఁగి యిపుడును నైతివి. సర్వజ్ఞత యొకటియే పీ ఠాధిరోహణమునకు హేతువుగాదు. విశుద్ధత కూడ నుండవలెను. అది నీయెడ సందేహము. పరకాంతతో మగనకళారహస్యముల వాద మొ నర్చి పాపము మూట గట్టుకొంటివి త్రికరణశుద్ధి లేదుగాన నీపీఠము నెక్కఁ దగవు' అని వినిపింప "అమ్మా! పాక్షికభావము లేకుండునట్లు మండనుతోడివాదమున కుభయభారతిని సాక్షిఁజేయ నామె తన భర్త యోటమికి భయపడి తానే వాదమునకు దిగుట నాతప్పగునా? ఆఁడుదానితో వాద మెట్లనఁగా గార్గ్యాదికాంతల వాదకథలు తెల్పి, ఆమెయే న న్నోడింపించి వివద్యమానాంశము విడిచి కామశాస్త్రవిచార మునకుఁ దింప గడువొంది, యాశాస్త్ర మామె జయింపఁ జదివి పర కాంతతోఁ గామకళావాదము సేయు నపకీర్తి నగుదు నను తలఁపున వ

క దేహము సొచ్చి యామె నోడించి తద్దోషపరిహారముగ శ్రీనరసిం హుని స్తుతించి మరల మానుష దేహ మొందితిని. ఇందు నాయపరి శుద్ధత యేమికలదు. అంతియకాదు. నాకోడిమండనుఁడు సన్యసించుట కగ్ను లాత్మారోప మొనరించుకొనునప్పు డాసాధ్వి యోగశక్తిచే న గ్నులందు లీనయగునప్పు డామె దివ్యతేజమున వాణీరూపము చూచి తిని. ఆవాణీదేవివి నీవే కావున నాచరితము చెప్పనేల? అదియుంగాక యద్వైతమతస్థాపనకై కామశాస్త్రము నరసితినే కాని కామవశుఁడనై యరసితినా? నాపరిశుద్ధి జగత్తునఁ జాటుటకై యిట్టు లంటివేమొ? నా హృదయము మమత్వము లేక పరిశుద్ధమైన దని నీవనిన నంతియేచా లును నాకీపీఠారోహణము లేకున్న నేమి" యనుటయు మింటనుండి శంకరుపయిఁ బూలవాన కురియ నచటిబుధు లాయనను నుతించిరి. శారదయు 'భో స్సర్వజ్ఞ! పీఠాధిరోహణకళ్యాణ మితోఽస్తు తే, య నెను. అంత శిష్యులు బలసి కొలువ సర్వజ్ఞసింహపీఠమున శంకరాచా ర్యు లుపవిష్టులైరి ఆకసమున దేవదుందుభులు మోగెను. పూవుల వాన దేవత లయ్యతిపైఁ గురిసిరి. ద్వంద్వవిదూరుం డగు నమ్మహితుఁ డు కేవలస్వమతగౌరవార్థమే సర్వజ్ఞసింహాపీఠ మెక్కుటంజేసి నిగమధ ర్మంబు పూర్ణంబుగ నడువఁ గట్టడచేసి కాశ్మీరమునుండి శృంగగిరి కరి గి వ్యాసుఁడిచ్చిన వరము తలఁచి ముప్పదిరెండవయేడు సొచ్చుట తెలి సికొని తనమనమున:—ద్వారవతిం గలశారదాపీఠమున హస్తామల కుని బదరికావనమందలి జ్యోతిర్మఠమున దోటకాచార్యుని, జగన్నాథ మునఁ గల గోవర్ధనమఠమునఁ బద్మపాదుని, శృంగగిరిని శ్రీపీఠమున సురేశ్వరుని బాలకులుగ నియమించితిని. అద్వైతరాజ్యలక్ష్మి యచం చలముగ వెలయు నని ధైర్యమూని యటనుండి బదరికావని కరిగి యు చటఁ బాతంజలయోగవేత్తల నోడించి వారికి నిజభాష్యముల గఱపి

కీర్తికెక్కెను. అంత యాయనకు ముప్పదిరెండేండ్లు పూర్తియగుట యుఁ గేదారమున కరిగి యచట శిష్యులకు బోధానివృత్తికై యుష్ణజ లప్రవాహము సృజించి యాయువు పూర్తియగుట యెఱింగి హస్తామ లకుని ముద్దిడుకొని, సురేశ్వరు నాదరించి, తోటకుని గౌఁగిలించుకొని, తక్కవారి నుచితరీతుల సమ్మానించి, గురుపరంపరకు మ్రొక్కి, కేదా రనాథు నెదుట నాసీనుఁడై ప్రాణాయామ మూని తురీయావస్థ నొంది బ్రహ్మరూపమున నద్వైతస్థితిఁ గాంచిఁ యలరార నామహాత్ముని ధ్యా నపథమున దత్తాత్రేయుఁడు పొడసూపి కైలాసము సపరివారుం డగు శివునిఁ జూపి వారందఱు నీరూపములే యని తెల్పి, శివుఁడని స్తుతిం చుటయు నాహిమగిరి కైలాసగిరి యయి యాయన దక్షిణామూర్తిస్వ రూపుఁడై ప్రమథులచే దేవతలచే మునులచే స్తూయమానుఁడై యొ ప్పెను.

కథాసంగ్రహము

సమాప్తము.

విషయసూచిక

ప్రథమాశ్వాసము

ద్వితీయాశ్వాసము

తృతీయాశ్వాసము

చతుర్థాశ్వాసము

పంచమాశ్వాసము

షష్ఠాశ్వాసము

సప్తమాశ్వాసము

అష్టమాశ్వాసము

నవమాశ్వాసము

శ్రీ గురుమూర్తయేనమః

శ్రీ శంకరవిజయము

అవతారిక

శా. శ్రీమద్వేంకటరాయమంత్రివరసంసేవ్యాంఘ్రి, సుబ్బాంబికా
ధామాలంకృతి భానువంశమణి, సీతాస్వాంతకంజాతజా
తామోదస్పృహయాళుభృంగము, యతీంద్రారాధ్య, మధ్యాత్మవి
ద్యామాంగల్యము రామనామపదమాత్మం బోము లోకంబులన్.

సీ. రాఘవాకారపరబ్రహ్మచిత్కళ
యగణిత నలినజాండైకజనని
వేదవాదన సముత్పాదితోదయ, భక్త
కల్యాణసంధానకల్పవల్లి
యాదిలక్ష్మిమనుష్యావతారము, విదే
హాక్ష్మావిభుతపోనంతఫలము
క్షితిసతీగర్భశుక్తిసమిద్ధమౌక్తికం
బసురవిస్తారసంహారరాత్రి

గీ. రాజితేగర వేంకటరాయమంత్రి
సంతతార్చితపాదాంబుజాత సీత
సర్వసంపత్కరకటాక్షములు జాలు
కొనఁగఁ గనుఁగొంచు జగముల మనుచుఁగాత. 2

సీ. మందస్మితాంచిత సుందరవదనము
విస్మృమరాసిత కాంతి మసృణమూర్తి
మాణిక్యవల్లకీ క్వాణనోత్సుకము చం
ద్రావతంసోత్తమాంగాభిరామ
ముచ్చావచాభరణోజ్జ్వలాఖిలమూర్తి
యాదృతజ్ఞానముద్రాతిరమ్య
మవిరతతారుణ్య మనవధకారుణ్య
మాత్మవిద్యాప్రదానాదిమగురు

గీ. వగుచు శ్రీ దక్షిణామూర్తి యనఁగ శ్యామ
లాంబ యనఁగ సద్వైత భావంబు గాంచి
పూరుషుండును స్త్రీయు నపుంసకమ్ము
గాని స్త్రీపుంస మగుజ్యోతిఁ గాంతు మదిని. 3

ఉ. ఆదిమదంపతుల్ సలిపినట్టి తపంబున వేదభూజ శీ
ర్షోదితమా ఫలంబు, జగదుద్గతిబీజము, భక్తసంసదా
మోదకరుండు, మోదక విముగ్ధకరుండు, దయాకరుండు, లం
బోదరుఁ డంతరాయలవ మొందని వైఖరిఁ బ్రోచు మత్కృతిన్. 4

సీ. నలువ నెమ్మొగములు నాట్య మందిరములు
ధవళాంబురుహము ముత్యాలగద్దె
శ్రుతి తచ్ఛిఖలు సన్నిహిత పరిచారికల్
చేదోడు వాదోడు చిలుకదంట
పదునాల్గు జగములు పాలించురాజ్య, మా
జానేయవాహమ్ము మానసౌక
మాత్మ స్తనంధయు లలకవుల్ గాయకు
లమృతాక్షర శ్రేణి యక్షమాల

గీ యగుచు వెలయంగ నేదేవి యలరు నట్టి
విశ్వజనయిత్రి వాఙ్మయ విశ్వరూప
శారదాదేవి శంకరాచార్య విజయ
సరసకృతిసృష్టి మ్రదసజ్ఞను వసించు. 5

మ. జగముల్ ప్రోవఁగ సంకులశ్రుతుల వ్యాసంబున్ బచారించి య
చ్చుగ ; ముక్తాకృతి బ్రహ్మ మద్వయముగా సూత్రించి, వేదార్థ గు
ప్తిగ శ్రీభారతమున్ రచించి చిరజీవిత్వమ్మునన్ నేఁడునున్
భగవంతుం డయి వెల్గు వ్యాసముని సంప్రార్థింతు విద్యార్థినై. 6

సీ. బ్రహ్మాండగోళముల్ పట్టని విజ్ఞాన
మైదేండ్ల యీడున నవధరించి
వ్యాసతాత్పర్యసర్వస్వమ్మునకు నద్ద
ములుగ భాష్యత్రయమ్మును రచించి

యాసేతుశీతాద్రి నద్వైత గుప్తి క
ష్టాపితపీఠముల్ పాదుకొలిపి
ద్వైతసిద్ధాంతజల్పాకపాషండ వై
తండికషండమ్ము గండడంచి

గీ. మహితపారమహంస్య సామ్రాజ్య పట్ట
భద్రుఁడై జగమ్మున ధర్మపాలనమ్ము
చేసిన శివావతారప్రసిద్ధు నాది
శంకరాచార్యుఁ గొలుతు సాష్టాంగనతుల. 7

మ. కలమున్ జేతను బూని పద్య మని యేకాసంతయున్ వ్రాయఁగాఁ
దలఁపుం జెందినముందు మ్రొక్కవలెఁగాదా సంస్కృతాంధ్రమ్ములన్
గలమర్మంబులు నాకుఁ దెల్పి కవితా నైపుణ్యముం గూర్చు చా
వలి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రిగురుదేవస్వామికిన్ భక్తితోన్. 8

శా. తర్కవ్యాకృతిపారదృశ్వ నిఖిలాంధ్రజ్యోతిషాంగ్లోక్తి సం
పర్కున్ సూర్యబుధేంద్రశిష్యమణి దర్భావంశ్య సర్వేశవి
ద్యార్కున్ వ్యాకరణోపదేశికు ద్వితీయానంతు నెంతున్ శుభో
దర్కత్వంబు కృతజ్ఞతన్ బడసి మత్కావ్యంబు రంజిల్లఁగన్. 9

గీ. కవియశఃపాత్రులై పేరు గనిన ఘనులఁ,
దలఁచెదఁ బురాతనాధునాతనవిభేద
రహితముగఁ, దద్వితీర్ణసారస్వతామృ
తము భవార్తికి జీవనౌషధము గాన. 10

మ. చదు వన్యంబున, సంస్కృతాంధ్రములసంస్కారంబు దూరంబు, నె
మ్మదిగర్వాస్పద, మాస్యగహ్వరము దంభధ్వాంతసాంద్రంబు,దు
ర్మద మత్యర్థము, సర్వ మాత్మ మను ధైర్యంబొప్ప గద్దించు క
ద్వద మూర్ధన్యుల; కట్టి వారికృప మత్కావ్యం బుపేక్షించుతన్. 11

శా. నా కేలూరికి నిత్యమైత్ర్యమును గృష్ణాగాయసామంతమి
త్రాకాంతాపరిపూర్తియున్ గలుగ, దీవ్యల్లాంఛనంబై చనన్
నా కేలన్ గవిసింహకంకణము సంధానించి యానందుఁడౌ
మా కాంద్రేగుల రామచంద్రసఖు సమ్మానించెదన్ నెమ్మదిన్. 12

శా. భావింతున్ మదిలోఁ గృతజ్ఞతమెయిన్ శోలుట్ల ఫాలాంకు స
ద్భావున్ వేంకటరాయచిత్తగృహాశం భద్రామ నామాంకితం
బై వెల్గొందఁగ శంకరార్యజనుఁ గావ్యంబేను నిర్మించు న
ట్లావిష్ప్రీతిని సంఘటించిన కవిత్వాంతర్యవిత్సత్కవిన్. 13

క. ఈరీతిఁ బ్రాక్కవీంద్రా
చారము నెఱవేర్చి విబుధసదయకటాక్షా
ధారమున జగద్గురువరు
చారిత్రముఁ గూర్ప నెంచుసమయమునందున్. 14

సీ. ఎవనితాత సృజించె భువిని వైకుంఠపు
రమ్ము నెల్లూర్మండలమ్మునందు
నెవనితండ్రి యొనర్చె నేలికల్ మెచ్చ గ్రా
మాధికారము తోడియన్నదాన
మెవని భ్రాతృద్వయ మెలమిఁ దపంబున
వాణిజ్యమున వన్నె వాసిఁ గాంచె
నెవని దత్తకుమారుఁ డింగ్లీషు విజ్ఞాన
శాస్త్రపట్టపరీక్ష జయము వడసె

గీ. నెవఁడు వేంకటరామాఖ్యఁ బవరు పెస్సు
కంపెనీ ల్వెట్టి విఖ్యాతిఁగన్నవాఁడో
యతఁడు వేంకటరాయసమాహ్వయుండు
వెలయుఁ గులదీపకుం డను విమలకీర్తి. 15

ఉ. శ్రీదరమావిలాసము హసింపఁగఁ జాలెడుస్వార్జితార్థవ
చ్ఛ్రీదరమాభిస్పృష్టుఁ డతి శిష్టుఁ డమేయ యశోవిశిష్టుఁ డ
య్యాదరవంశదుగ్ధజలధీందుఁడు వేంకటరాయమంత్రి న
న్నాదరమొప్పఁ దోడ్కొని యొకప్డు స్వహర్మ్యముఁ జేరియుండులన్.

శా. ఆతిథ్యంబు నొసంగి భక్తియుతుఁడై యయ్యాతిథేయుండు శ్రీ
సీతారామపదద్వయిన్ మనమునన్ జిత్రించి, ఫాలాంక వి
ఖ్యాతున్ బావమఱందిఁ గాంచుడును, వక్కాణించె నావిజ్ఞుఁడీ
భాతిన్ వేంకటరాయుడెందమునకున్ వ్యాఖ్యానమై తోఁపఁగన్. 17

ఉ. రాయఁడుశాస్త్రియంత బుధరాజశిఖామణి మెచ్చ నాతనిన్
నాయకుఁ జేసి తత్త్రిమునినాథచరిత్రము పద్యకావ్యమా
ఛాయ రచించి నేఁ డది ప్రసన్నగతిన్ సభలోఁ బఠింప నా
ప్యాయన మొప్ప వింటిమి సభాసదసాధువచఃప్రశస్తితోన్. 18

క. శంకరగురువిజయము నల
లంకృతముగ రచింపఁ దడవులంబట్టి మదిన్
సంకల్పము గల దంటిరి
వెంకటరాయనికి నదె యభీప్సితము సుమీ ! 19

చ. తనయులు వేల్పుపై తనరు దాశరథిన్ గృతినాథుఁ జేసి చ
క్కన రచియించి శంకర జగద్గురుదిగ్విజయప్రబంధ మ
ప్పన మొనరింప నిచ్చఁగ భావమునన్ దలపోయుచుండు రా
ముని యభిలాషసైత మదె పో సమకూర్చెను మిమ్ము నిర్వరన్.

వ. అనుటయు రచనాసందిహానమానసుఁడనై. 21

క. గ్రాసం బన్యుల దైనను
వాసము దన దంచు నుండవలె నండ్రు గదా
వాసము లేమిని గవితా
వ్యాసంగము క్షీణదశకు వచ్చిన దంటిన్. 22

క. అది విని యవ్వేంకటరా
యిది యెంతటి పని ? ప్రబంధ మీరు రచింపన్
సదనము రచింపఁబడదో
యెద నాచింతను ద్యజింపుఁడీ యిఁక ననుడున్. 23

మ. సహజౌదార్యమొ, ప్రాజ్ఞలోక దురవస్థా వీక్షణా కర్ణనా
సహనత్వంబొ వచింపఁగాఁ దరమె ? తత్సౌజన్య జన్యోక్తి మ
ద్గృహమున్ దత్క్షణమే రచించి యిడు రీతిన్ దోఁప హృత్తాపమున్
బహుకాలాతిదురాపమున్ దొలఁగియానందమ్మునన్ మున్గియున్.

గీ. మునుపు బ్రాహ్మణచాపలమున రచింప
నెంతునే కాని యర్హుఁడనే తలంప ?
శ్రుతుల శాస్త్రములను నదీష్ణు లగుకవులె
శంకరోదంత మనినంత జంకుచుండ. 25

ఉ. "ఎక్కడ శంకరాద్యగురుహృద్యచరిత్ర? వరాకి నైన నే
నెక్కడఁ? బట్టుకొల్పెద రిదేల? చిరార్జితకీర్తి వార్ధిలోఁ
గ్రక్కునఁ గూల" నంచుఁ గలఁకన్ బరువెత్తు సరస్వతిన్ గవ్రల్
గ్రుక్కక తద్గుణస్తుతికిఁ జొన్పుదు రెట్టివొ తత్ప్రభావముల్. 26

వ. అనుటయు నవ్వేంకటరాయ మంత్రిచంద్రుం డిట్లను. 27

సీ. శబ్దశాస్త్రముతోడి సంస్కృతాంధ్రోభయ
భాషారహస్యవిజ్ఞాన మెనసి
పదియు మూఁడేఁడులపాటు శ్రీసూర్యరా
యాంధ్రనిఘంటుకృత్యమున మెలఁగి
శబరశంకరవిలాసము వేంకటేశ్వర
శతకాదులగు కృతితతి రచించి
ప్రథిత తాతాసుబ్బరాయశాస్త్రికి ముని
త్రయచరిత్ర మ్మంకిత మ్మొనర్చి

గీ. 'కవి' పరీక్షను సింహకంకణము బిరుదు
గాఁ గొని 'కవిత్వభూష' ణాంకమ్ము వడసి
యున్న నీ వెన్న శంకరాభ్యుదయకావ్య
సృష్టి దక్షుండవే యంచు నెంతు మేము. 28

క. మా యిలువేలుపు రాముఁడు
నీ యొసఁగెడు కృతికిఁ దుష్టినిం గనుచో శ్ర
శ్రేయసములు లభియించును
బాయికమై మనకు నిరువురకు నని యనుడున్. 29

గీ. ప్రేరకుఁడు రామభక్తు డుదారహృదయుఁ
డల్లరాముఁడు కృతికి నాయకుఁడగునట
కావ్య మనిన జగద్గురు భవ్యచరిత,
చక్కసమకూడె నని సాధ్వసముఁ గుదించి. 30

మ. సమయోన్మీలిత మాలతీ పరిమళా సారాఘ మృష్టింధయ
క్రమమై దిక్తటకూలముద్రుజములై రాజిల్లు శ్రీశంకరా
ర్యమహాసద్గుణపుంజ మేడ? నస దా నస్మాదృశుం డేడ? నై
న మదాచార్యకృపాకటాక్షమె ననున్ గావింపదో ధన్యుఁగన్. 31

శా. ధన్యంమన్యులు బుద్ధిశూన్యులు పవిత్రంమన్యు లంభోధిరా
ట్కన్యారత్నమత్తు లౌనరవరాకశ్రేణి దుష్కీర్తి మా
లిన్యం బొందిన నాసరస్వతిని తూళింతున్ యతివ్రాత మూ
ర్ధన్య శ్రీగురుశంకరార్యచరితోద్యత్కీర్తి దుగ్ధాంబుధిన్. 32

మ. అధివాసింతుఁ ద్రిలోకరంగనటదుద్యచ్ఛంకరాచార్యయ
త్యధిరాట్కీర్తినటీపటీరపటుచూర్ణాకీర్ణధాత్రిన్ గుప్రా
యధరాధీశఖరీవిషాణనిభవంధ్యాసూనుతుల్యాక్షమా
ప్రథిమౌదార్యపరాక్రమాదినుతిదుర్గంధార్త మద్భారతిన్. 33

వ. అని యించుక సాహసంబూని ప్రయోజ్యప్రయోజకకర్తృతా ధాముఁడు రాముఁడె యయినను, నేతదీయహృదయపుండరీక దహరస్థుఁడై పలుకుచున్నవాఁడని యెఱింగియును, ప్రత్యక్షముగాఁ బ్రేరకుండైన నాయకుండగు వేంకటరాయసచివువంశంబు నానృణ్యంబు వడయ వర్ణించువాఁడ. 34

—♦ కృతిసంధాతృవంశవర్ణనము ♦—

సీ. ప్రత్యూషం బొంది జరార్తుఁడై యిల ప్రాలి
యును బ్రహ్మచర్యంబు నుడుగ లేక
యూర్చుచు నింద్రుఁ డాయువు చతుర్థం బిచ్చి,
చూపింప వేదరాసులను జూచి
పర్వతత్రితయంబుపగిది భాసిల్లు, వే
దత్రయంబునకు వందనముసేసి
యింద్రునానతిని ద్రయీగిరులందుండి
పిడికెఁడు పిడికెఁడు వడిగ్రహించి

గీ. భూమికిం దెచ్చినట్టి యభూతపూర్వ
చరితుఁడని వేదవినుతయశస్కుఁడై 'యు
నంతములు వేదము' లటంచు నవనిఁజాటి
నట్టి మహితు భరద్వాజు నగునె పొగడ. 35

గీ. అతఁడె యాను భారద్వాజుఁ డనగఁ సకల
శాస్త్రవిజ్ఞాత, కతిపయశాస్త్రకర్త

వేదమున కాతఁ డిడినదే భిక్ష యనఁగ,
జగము కాచిన యవ్వేత్త సాటి యెవరు. 36

ఉ. ఆతఁడు గోత్రకర్తగ ద్విజాన్వయశాఖలు పెక్కు పుట్టి ధా
త్రీతలమెల్ల నల్లుకొని తేజరిలున్ శ్రుతిశాస్త్రపారగ
ఖ్యాతిని ; నం దొకండు దనరారు నృపాశ్రయమొంది లౌకిక
ఖ్యాతిఁ ద్రయీపథానుచరమై వెలనాఁటి నియోగిశాఖ నాన్. 37

గీ ఆయువేలనియోగిశాఖాఖ్యఁ గూడ
నొంది యవ్వెలనాఁటి నియోగిశాఖ
ప్రథితమౌ నందు నీదరగ్రామమందు
వెలసె నొకవంశ మదె యింటిపేరు గాఁగ. 38

క. ఆయీదరవంశమున ర
మాయుక్తుఁడు ధీయుతుండు మల్లమరాజ
గ్రియతను మూలపురుషుం,
డై యమరెడుశాఖ యొకటి ఖ్యాతం బయ్యెన్. 39

గీ. అల్లమల్లమరాజున కాత్మజుండు
లక్ష్మిరాజు, తత్పుత్త్రుండు లక్షణాన్వి
తుఁడగు వెంకమరాజు, తత్సూనుఁడు రామ
రాజు తత్సూతి పోలమరాజు నయ్యె. 40

ఉ. పోలమరాజు వ్రాఁతఁ జదువున్ జిననాఁటనె నేర్చి తా నతం
ద్రాళుమనీషచేతఁ గరణంబయి పై యధికారివర్గమున్
బాలితులన్ సమంబుగ మనంబు నొసంగి వశీకరించుకొం
చేలెను గ్రామ మాత్మ యశమెల్లలు దాఁటి భ్రమింప నెల్లెడన్. 41

క. పోలమరా జాతఁడు సుగు
ణాలంబం బయిన మంగమాంబికయందున్
శ్రీలుఁడు పితృభక్తుండు ద
యాళుఁడు నగు తనయు రామయాహ్వయుఁ గనియెన్. 42

గీ. ప్రబలతరరాజకార్యనిర్వాహణశక్తి
మీఱి వెంకటగిరి జమీందారువలనఁ

గొని మొఖాసాగ భూఖండమును రచించె
నటనె వైకుంఠపురము రామయ్యప్రధాని. 43

ఉ. కోటయుఁ గందకమ్ము నలుగోపురముల్ బురుజుల్ హజారముల్
గూటము లంపసాలలు నకుంఠితరీతి సృజించి యచ్చటన్
హాటకరత్నసృష్టరుచిరాలయవాసిగఁ జేసి రామునిన్
గాటపు భక్తిఁగొల్చెఁ గలకాలము రామయ రామదాసు నాన్. 44

గీ. నారికేళ గువాకు ధాన్యప్రభృతి ప
దార్థములు గూర్చి వాణిజ్య మాచరించి
యర్థములు రాసులుగను రామయ గడించె
గరమునం దున్నదేమొకో పరసవేది. 45

సీ. ఆర్జించినాఁ డగణ్యం బైనవిత్తముల్
చేతి కెమ్ముక లేని రీతి నొసఁగెఁ
గొలిచె నిష్ఠను రఘుకులదీపకుని నెద
నెలకొల్పి తత్పాదనీరజములు
క్షేత్రబీజాంకప్రసిద్ధముల్ గణితముల్
పద్యమయమ్ముగాఁ బరిఢవించె
సన్నుతించెను రామచంద్రుఁ జాటు ప్రబం
ధాంకమాలికలఁ దానై రచించి

గీ. కట్టె వైకుంఠపతి వచ్చి కాఁపురమ్ము
సలుపఁ బురమును రాజోపచారయుక్తి
యాదరకులాంబురాశిపూర్ణేందుఁ డతడు
రామయామాత్యుఁ డుద్దామధామసీమ. 46

మ. తన శ్రీశైలముయాత్ర యాత్రికజనుల్ దాహ మ్మటం చార్వఁగా
విని సొమ్మెంతో వ్యయించి నిర్జలతదుర్విన్ బావిఁ ద్రవ్వించి త
జ్జనులన్ నీరము గ్రోల్చికాని చనఁడా దాక్షిణ్యమున్ గార్యదీ
క్ష నటన్ రామయమంత్రి నేర్చెనొ యశక్యం బేరికిన్ బేర్కొనన్. 47

శా. కాంతారమ్మున నర్ధరాత్రముతఱిన్ కాఱ్కాన్నచీకట్ల నే
కాంత మ్మేఁగుచునుండఁ జోరికులు రామామాత్యు రోధింపగాఁ

జెంతన్ గల్గిన దేవతార్చనము నిచ్చెన్ దాన భీతిల్లి వా
రంతన్ మ్రొక్కితొలంగ నాశమము ధైర్యం బెందునుం గందుమే. 48

ఉ. గాదెలునిండ ధాన్యములు గాబులనిండఁగఁ బాలుకాక యా
జ్యాదిపయస్యముల్, గృహము నం దతిథివ్రజ గోష్ఠపాళి ధే
న్వాదిపశూత్కరంబును నిరంతరమై యొసలార దాసుల
శ్రీమదయుతుం డతండు వెలసెన్ సితకీర్తుల భోగపూర్ణుఁడున్. 49

చ. తగవరి వక్త భోగి నెఱదాత కవీంద్రుఁ డతండు దధీయుతుం
డగణితనీతిసీమ గణితాగమపూర్ణుఁ డుదీర్ణరామభ
క్తిగఱుసు రామమంత్రి జగతిన్ బురుషార్థనిదానుఁడై మెలం
గఁ గలియుగంబునన్ గృతయుగం బయి రాజిలె నండ్రు తద్విదుల్. 50

క. కాసులవారింట నదిర!
కాసులబంగారు పొడమెఁ గద యనుఖ్యాతిన్
భాసిలు రంగమ్మఁ బెండిలి,
సేసికొనియె రామయార్యశేఖరుఁ డెలమిన్. 51

ఆ. 'అష్టపుత్ర బహుధనావాప్తిర' స్తంచు,
సలుపు బుధుల దీవనలు ఫలింప
రామసుకవి గనియె రంగాంబయందు నె
న్మండ్రబిడ్డలను, ననంతధనము. 52

సీ. త్రవ్వించె నిర్జలస్థలి బావి శ్రీశైల
యాత్రికజనులు సౌఖ్యమ్ము గాంచఁ
"జెఱువు వేయించె నచ్చెరువుగా" వైకుంఠ
పురి పొలమ్ముల సస్యములు ఫలింపఁ
గట్టించె నిక్షేపకల్పమౌ భక్తి ది
వ్యంబుగా రామదేవాలయంబు
విప్రులకిచ్చె నివేశముల్ కట్టించి
యెనమండ్రు బిడ్డలఁ గనియెఁ బ్రీతి

గీ. నిలిపెఁ దోఁటలు కృతులు తానే రచించె
సప్తసంతతు లిటు శాస్త్రసమ్మతముగ
నొందఁ గల్గెను రామయార్యోత్తముండు
ధన్యజీవనుఁ డెల్ల విధంబులందు. 53

సీ. మందారకుందారవిందసుందరకీర్తి
యగుచుఁ బట్టాభిరామయ్య యనఁగ
రసవత్కవిత్వనిర్భరకావ్యరచనావి
హారుఁడు రామకృష్ణయ్య యనఁగ
ధైర్యశౌర్యాసమౌదార్యగాంభీర్య గే
హము లక్ష్మినారాయణప్ప యనఁగ
త్యాగభోగవిరాగయోగానురాగుఁడై
యలరి పట్టాభిరామయ్య యనఁగ

గీ. నాత్మజులు నల్వురౌ రాల శేషమ్మ రామ
లక్ష్మి యాదిలక్ష్మమ మహాలక్ష్మమ యన
నలువు రాత్మజ లొప్ప నందనవనంబు
డంబు గని రామమంత్రి కుటుంబ మొప్పె. 54

క. ఆరామయ సచివమణికు
మారులలో నవరజుఁడు రమారమణపదాం
భోరుహఘటితమనస్కుఁ డు
దారుఁడు పట్టాభిరామసూర్యుఁడు మెఱయున్. 55

క. పట్టాభిరామయార్యుఁడు
పుట్టిన దాదిగను రామపూజాపరుఁడై
చుట్టాలకు సురమణి దయ
పుట్టిల్లనఁ బొలిచె మహి నభూతోపముఁడై. 56

గీ. ఆమహాత్ముఁడు పట్టాభిరామమంత్రి
సాధుశీల లక్ష్మినరసమ్మ యనెడు
రామచంద్రుని రామయనామమహితు
తనయుఁ బెండ్లాడెఁ బిత్రుదేవతలు చెలఁగ. 57

ఉ. మానితశాంతశీల, పతి మన్ననకెక్కిన ముద్దరాలు, స
న్మానితబాంధవాతిథివితాన, పురాణకథాశ్రుతీందిరా
ధ్యానవిలోలమానస, క్షమాభినవక్షమ యాచుఁ దోఁచు ల
క్ష్మీనరసాంబ యంబయొ శచీసతియో యనసూయయో యనన్. 58

సీ. అత్తాఁడుబిడ్డ లేలా దాసియేనిఁ ద
న్నాడిన విని యెదురాడ నోడుఁ
బతియాజ్ఞమా లేల ? పసిపాప కోర భీ
తిల్లుచుఁ జెప్పిన దెల్లఁ జేయు
బంధులవల కేల పరదేశులేని రా
నాదృతిఁ బెట్టు నున్నంతలోన
నర్థుల కడిగినయంత యిచ్చుట యేల
పాత్రున కడుగకే బహుళ నిచ్చు

గీ. యకుటిలామృతహృదయ దయామయాత్మ
యగుచు నీదర నరసాంబ; యామె దృష్టిఁ
బెద్ద లన దేవతల్, సుతుల్ పిన్న లనఁగ
నల్లనివి నీళ్లు తెల్లని వెల్లఁ బాలు. 59

గీ. ఆనరసమాంబ యందుఁ బట్టాభిరామ
సచివమణి గాంచె సుతచతుష్టయము వరుస
రామయాహ్వాయు వెంకటరావును వెలి
గొండరాయని వెంకయాఖ్యునిఁ గుమారు. 60

క. వెలిగొండ్రాయఁడు నాల్గఁ
డులయీడున జనకులకుఁ గడుపుశోకము సం
ధిలజేసె నట్టిశోకము
గలుగని పుణ్యాత్ము లెందుఁ గలరో లేరో ! 61

వ. పట్టాభిరామమంత్రిపరోక్షమున నా నరసాంబ బిడ్డలతోఁ దండ్రి
యగు రామచంద్రునితాతయకడ నుండె. 62

సీ. గతభర్తృకను గూఁతుఁ బితలేని మనుమలఁ
గాచి పెంచినదయాకరహృదయుఁడు
తల దెగిపోవుచిక్కులయందు నే నన్న
తమ పల్కలేని సత్యవ్రతుండు
ప్రాణహాని తటస్థపడినను గర్మలో
పము లేని ధర్మప్రవర్తనుండు
అర్ధరాత్రము నూర్గు రతిథులువచ్చిన
నేని మృష్టాన్నమ్ము నిడెడు దాత

గీ. కంకణముపాడు మున్నగు గ్రామములకుఁ
గరణ మయి యేలుధర్మాధికారి రామ
చంద్రరామయ నరసాంబజనకుఁ డనఘుఁ
డలరు సిరిసంపదలుగల్గి లలితకీర్తి. 63

క. నరసాంబాతనయులు ము
వ్వురును త్రిమూర్తులను త్రిగుణములఁ త్రిజగములన్
దొరయుచు మాతామహునం
దిరమునఁ బెరిఁగిరి తదీయనిరుపమరక్షన్. 64

వ. అందు.

ఉ. రామయ పెద్దవాఁడయి కరంబలరారుచు రామయాఖ్య మా
తామహసంస్కృతుం డయి యథావిధిఁ జేయుచు బ్రహ్మచర్య ము
ద్దామము విద్దియన్ గఱచి తా నధికారము దానఁ గాంచి పై
పై మెఱయందొడంగె మెఱుపా యనుచాయను నీత్యువేతుఁడై. 65

క. కడగొట్టువాఁడు వెంకయ,
కడుభక్తిని దల్లి నన్నగార్లఁ గొలుచుచున్
విడిముడియుఁ బుడుకుఁ జదువులుఁ
కొడుకును గూఁతురును మనుమగుఱ్ఱలు వెలయన్. 66

గీ. వారిలోన ద్వితీయుండు భాగ్యమహిమ
నద్వితీయుఁ; డమ్మాపురియందుమాత్ర
మధ్యముఁడు, సర్వజనులందు మహిమను బ్రథ
ముఁడయి వేంకటరాయఁ డభ్యుదయ మొందు. 67

ఉ. రామయమంత్రి కట్టినపురంబును గోటయుఁ బేటలున్ సుధా
ధామములున్ బసుల్ ధనము ధాన్యము సర్వముఁ గాలకర్మ పా
కామితధాటి నెక్కడివి యక్కడ నే మటుమాయమయ్యె నౌ
రా మహి నేరికిన్ దరతరంబులుగా వశమయ్యెనే సిరుల్. 68

గీ. బొగ్గ భువి గ్రుగ్గి వజ్రమై పొదలునట్లు,
చెఱకు నలఁగిఁ గ్రాఁగియును జక్కెరయగునటు
మన్ను బలుకాఁకఁగాచ మామాడ్కిఁ గష్ట
జీవి నయవృత్తిచే సుఖజీవి కాఁడె. 69

సీ. దారిద్ర్యఘోరాంధకారమం దుదయించె
నమృతాంశుబింబమ ట్లాదియందు
నజ్ఞానకాంతార మంతయుఁ బరశు వ
ట్లడఁచి విద్యామార్గమందు నడచె
సంసారసాగరసంతరణార్థమై
వాణిజ్యతరిపోతవాహుఁ డయ్యె
ధరణీరమాకీర్తితరుణుల సాపత్న్య
కలహకేళులఁ గాంచి కులుకనేర్చె

గీ. దీనజనులకు భూమ్యవతీర్ణకల్ప
తరువు, సారస్వతామృతదానఘనుఁడు
ఘనతరేదరవంశముక్తాఫలోత్త
మాయితుం డగు వేంకటరాయమంత్రి. 70

శా. సారాచారుఁ డుదారమానసుఁడు శశ్వద్విద్వదాశీర్వచో
వారాభీష్టుఁడు, సంస్కృతాంధ్ర కవితావల్లీప్రసూనాయితో
దారస్వచ్ఛయశోభిరాముఁడు రమాప్రాణేశభక్తప్రభుం
డౌరా వెంకటరాయమంత్రి యనఁగా నార్జించె సత్కీర్తులన్. 71

సీ. తనయిలువేలుపై తనరు శ్రీరఘురాము
నామకీర్తనము సంతతము జరుగు
రామభక్తుండు పితామహుఁ డతని నా
మము రాముఁ డగుటఁ దత్స్మరణ గలుగు

మాతామహుండు రామయ్య, రామమూర్తి మి
త్రము వారివేళ్ళ నం డిమిడియుండుఁ
బట్టాభిరామయాహ్వాయుఁ డగుతండ్రినా
మైక దేశముగూడ నదుకుట యగు

గీ. ననియు నంతయు రామమయం బొనర్ప
నగు ననియుఁ గంపెనీకి రామాఖ్యఁ బెట్టి
తమ్మున కొసంగి యది; యాదిఁ దనసమాఖ్యఁ
గలిపె వేంకటరా వొండు కంపెని నిడి. 72

క. వేంకటపదపూర్వకరా
మాంకన మగు కంపెనీకి నధ్యక్షుఁడుగా
వేంకటరామయ కాఁగలఁ
డింక ననెడియర్థ మొదవదే యం దరయన్. 73

క. వేంకటరామాకంపెని,
వేంకటనాయకుఁడువోలె వెలయుచుఁ గలిలోఁ
సంకల్పితార్థసిద్ధి న
శంకముగ సిరతురాస్యసమితికి నొసఁగున్. 74

సీ. వేంకటరామకంపెని కద్యతన భర్త
'రామా' కు భూతపూర్వప్రభుండు
ప్రథితవేంకటరామ పవరు ముద్రాలయ
త్రాత 'ప్రారంభవిద్యా' ప్రణేత
బహుబాల బాలికా పాఠశాలానేత
నైకవిద్యార్థిసంఘాన్నదాత
గ్రంథకర్త చకోరరాజికళానిధి
లలితకళాత్యభిలాషుకుండు

గీ. మందరోద్ధర్త భారతామందభావ
సుందరత్వప్రదర్శనానందపూరి
తాంతరంగుఁడు మాతృభాషావనవ్ర
తుండు వేంకటరాట్సుచివుండు వెలయు. 75

చ. బడులను విద్యలన్ బడయు బాలురనిర్మలినాంతరంగముల్
పొడ వగు సుబ్బమాహ్వాయ విభూషితపంతుర సౌధరాజమున్
గడుకొని యిచ్చు విప్రభవనంబులు సత్కవికావ్యసూక్తులున్
విడుదులుగాఁ జెలంగు నల వేంకటరాయుని కీర్తికాంతకున్. 76

సీ. కటిదఘ్నపంకసంకలితమాక్రాంతలు
శ్రమపడి ఘంటాపథములు సేసె
నంధకారమున నల్లాడుబాధలు తీర్చెఁ
బ్రతిచతుష్పథము దీపములు నిలిపి
త్రావ నీరము లేని తావుల మధురోద
కూపాంబునాళసంకుల మొనర్చె
నిల్లిల్లు కాల్నడ నేగి జనేష్టముల్
తెలిసి తీర్పించెఁ దాఁ దీర్చెఁ గొన్ని

గీ. పౌరలోకకృతజ్ఞతాస్ఫోరకముగఁ
బేట యేలూరుపురిఁ దనపేర వెలయ
వరలుఁ బురపాలసంఘసభ్యతను బెక్క
హాయనములుగ వేంకటరాయమంత్రి. 77

ఉ. ఆడినమాట తప్పఁ డెదురాడఁడు పెద్దల మాట, కెవ్వ రే
మాడిన మానమూనుఁ, దగవాడెడు శత్రువుచిత్తమేని నో
నాడఁడు, దైవభక్తి విడనాడఁడు, రచ్చకు రాఁడు సత్యమున్
వీడఁడు, గూడఁ డల్పులను వేంకటరావు జనించు టాదిగన్. 78

సీ. మాతామహుని యాలమందఁ గాచినవాని
కాలమందలు నేఁ డనంత మయ్యె
వనుగృహ మ్మరిగి వారాన్నముల్ దినువాఁడు
సతతాన్నదానసువ్రతము నడపు
నిలువ నీడయు లేక కలఁగువానికి నేఁడు
హర్మ్యముల్ గృహము లిన్నన్ని కావు
తన కండ యైనమిత్రము రామమూర్తిని
నేఁడు వ్యాపారాన నెలవుకొలిపె

గీ. నిట్టి పరిణతి గర్వింప కెవఁడు మనును?
గనఁడుగాక నాఁడును నేఁడు గర్వలవము
మచ్చునకునైనఁ గలనైన మాటకైనఁ
గాని వేంకటరాయప్రధాని యాఁర. 79

శా. పుత్రుం వెంకటరత్నమున్ గురుపదంబుం జేసి యాంగ్లేయవా
క్పాత్రున్ దన్ను నొనర్చినట్టి కరుణావారాంనిధిన్ సత్తిరా
ష్ట్రోత్రాలంకృతి బాపనాంబను సుతుండో యన్నటుల్ భక్తియు
క్పైత్రిన్ వేంకటరావు నేఁటికిని సంమానించు మేలెంచుచున్. 80

ఉ. ఏయెడ నెవ్వరున్ ధృణమునేని యొసంగనిదుర్దశన్ సహా
ధ్యాయుఁడు రామమూర్తియగదా ననుఁ దేల్చె నటంచు ద్రవ్యపున్
సాయమొనర్చి వర్తకమునన్ నెలకొల్పె విపన్ను నాసఖున్
బాయక తాఁ గృతజ్ఞతకుఁ బాల్పడి వేంకటరావుదారతన్. 81

ఉ. పన్నగభర్తకేని యలబ్రహ్మకునే నివి యిన్ని వి న్ని యం
చెన్ని వచింప నౌనె? ధన మెన్నక వేంకటరాయమంత్రి పై
కొన్నతమిన్ ఘటించువడుగుల్ గృహదానములున్ వివాహముల్
జన్నములున్ బడుల్ గుడులు సావడులున్ సలిలాన్నసత్రముల్. 82

ఉ. ఆర్యనుత ప్రశాంత సుగుణాంబుధి వేంకరాయమంత్రి యౌ
దార్యము రామభక్తి విబుధాదరణం బటు లుండ; శంకరా
చార్యులపేరు సెప్ప వివశం బగుభక్తి విరక్తి వేరియా
చార్యకమందు నేర్చనౌ యసాధ్యములై కనిపించు బేర్కొనన్. 83

ఉ. అద్వైతనార్యలోకతరణార్థము నిత్యము ధూపదీపనై
వేద్య పురస్సరార్చనలు వేళకు సల్పు నిబంధనమ్ములన్
హృద్యముగా మఠంబు రచియించి జగద్గురు విగ్రహప్రతి
ష్ఠాద్యనవద్యకార్యములకై పనిఁబూనెను ధర్మకర్తయై. 84

క. అంకితముగ రాముసకున్
శంకరవిజయమ్ము నప్పనము సలుపుచుఁ ద
చ్ఛంకరమఠ మనువుపఱచు
వేంకటరాయుని తలంపు వినుతింపఁ దగున్. 85

శా. అద్వైతప్రతిపాదకార్థనిబిడవ్యాహార మా శాంకరీ
యద్వైపాయనసూత్రభాష్యమును నిత్యం బందు బోధింపఁగా
విద్వాన్మాన్యము పాఠశాలయును భావిన్ సంప్రతిష్ఠింపఁ దా
హృద్వ్యథిన్ దలపోయునాఘను తిలం వీడేటు లక్ష్మీకృపన్. 86

శా. భారద్వాజసగోత్రమత్కృతిసుతాపాణిన్ గ్రహింపన్ బుధా
చారం బొప్పమినో, రఘూద్వహుని దా జామాతఁగా బావఁగా
నారాధింపఁ దలంచియో, గతమమత్వాహంకృతిత్వమ్ము, శ్రా
నీ రామార్పణ మంచు శంకరకథన్ జేయించెఁ గావ్యంబుగన్. 87

ఉ. భీష్మసమానసువ్రతుఁడు వేంకటరాయఁ డజస్ర మైహికా
ముష్మికవిద్యలన్ బ్రచురముల్ పచరించుటమాత్రకాక యా
ముష్మిక మాఫలంబె తలపోసి మహౌషధశాల సర్వరో
గోష్మనితాంతశాంతికయి యుంచెను "మోడలుఫార్మసీ"యనన్.

సీ. ఉదయించినాఁడు నెల్లూరుమండలిని వై
కుంఠపురం బను కోటికయందుఁ
జేరినాఁ డెటులో యేలూరుపురం బాంగ్ల
విద్యాభ్యసనకాంక్ష విడువ కలఁప
జదువుకొన్నాఁడు వైశ్యశ్రేష్ఠుఁడగు గ్రంథి
రామమూర్తి నిజమిత్రంబు గాఁగ
వర్ధిల్లినాఁడు శ్రీవరుడగు రాముసా
యమున వాణిజ్యమ్ము నాచరించి

గీ. దేవభూదేవభక్తి మహావిరక్తి
గర్వరహిత స్వతంత్రతల్ గన్నవాఁడు
ఉన్నవాఁడు పరోపకారోత్సుకతను
మన్నవాఁడు వేంకటరాయమంత్రిమౌళి. 89

శా. వాణిజ్యమ్మున నేర్పు, రాము నెడలన్ భక్తిప్రపత్తుల్, విని
ద్రాణత్యాగకళాప్రవీణత, కవిత్వాసక్తి, దేవాలయ
క్షోణీదేవ నిశాంతనిర్మితియుఁ గైకొన్నాఁడు పైతామహ
త్రాణద్రవ్యము గాన సీదరకులోత్పన్నుండు దాయాదుఁడై. 90

చ. పరమవిరక్తుఁడై వనుల పాలయి పోయినయన్న రామయన్
భర మని చూడ కేఁగి పలు పాట్లను లోనయి తెచ్చి, యెట్టులో
పరిణయమున్ బొనర్చి, సహభార్యని దండ్రిగృహాన నిల్పె, నా
భరితున కొక్కవాసిఁ బయి వాఁడయి వేంకటరావు ధీరతన్. 91

సీ. తనబంతిఁ బదిమంది దిన కున్నదిన మొక్కఁ
డుండదే గార్హస్థ్య మూనుటాదిఁ
దనపేర నెన్నిసంస్థలు పుట్టెనో తల
యెత్తి వ్యాపారమం దెసఁగుటాదిఁ
దన్నాశ్రయించి యెందఱు మనుచుండిరో
గ్రంథముద్రాపణక్రయము లాదిఁ
దన దానదీక్ష నెందఱకు విద్యలు వచ్చె
నో పాఠశాలల నుంచుటాది

గీ. సుబ్బమాంబిక చేపట్టుశుభముహూర్త
మెంతప్రబలమ్మొ కాని యదృష్టరేఖఁ
బట్టి పాతాళమునసుండి బయలుసేయ
నెగడె వేంకటరా వంట నిక్కవంబు. 92

సీ. ఎవ్వాఁడు మౌద్గల్యఋషిగోత్రమైన గో
పాలునివారింటఁ బ్రభవమొందెఁ
గృషి సేసి పండించి యెవ్వాఁడతిథికోటి
కన్నంబు వెట్టె నిత్యవ్రతముగ
నేవాఁడు భూతదయావాలమ్మై దైవ
భక్తి భూదేవానురక్తి మించె
స్ఫురదీదరాన్వయాకరహీరకళిక సీ
తమసాధ్వి యెవ్వానిధర్మపత్ని

గీ. యట్టి వేంకట నరసయాఖ్య ప్రధాని
తనయసౌశీల్య సౌభాగ్యధన యనంగ
నలరు సుబ్బమాదేవి నర్ధాంగిఁగా గ్ర
హించె వేంకటరాయమంత్రీందుఁ డెలమి, 93

క. ఈదర సుబ్బమదేవికి
సాదరమృష్టాన్నతర్పితాతిథితతికిన్
లేదుర యీధర సాటి త
లోదరి సోదరలయందు నున్నది యేమో! 94

సీ. తన యనావిలసతీత్వము సత్కుటుంబినీ
జనముపాలిటి యొజ్జసాని గాఁగఁ
దన యన్నదానవ్రతం బన్నపూర్ణాభ
వానికిఁ దోఁబుట్టువాపి నెఱపఁ
ధన చక్కఁదన మమర్త్యనితంబినీకదం
బంబున కాచార్యకంబు నడుపఁ
దన యనితరసుసాధప్రతిభార్జిత
విద్య వాగ్దేవితో వియ్య మొందఁ

గీ. దన దయారసపూరితాంతఃకరణము
నూత్ననవనీతమునకు ననుంగు గాఁగ
నెగడె వేంకటరాయమంత్రిగృహలక్ష్మి
సుజనవినుతగుణాలంబ సుబ్బమాంబ. 95

శా. ఆసౌశీల్యము నావివేకయుతవిద్యాపాటవం బాశమం
బాసారూప్యము నావచోమధురిమం బాయన్నదానాదరం
బాసౌభాగ్యనిదానదీనజనతాత్యంతానుకంపాప్తి యా
హా సిద్ధించునె సుబ్బమాంబికకుఁ గా కన్యాంగనాపాళికిన్. 96

గీ. పరమసాధ్వి సుబ్బాంబతోడ్పాటు కతనఁ
గాదె వేంకటరాయు విఖ్యాతి ప్రబలె,
నైకకంఠ్యమ్ము లేకున్న నాలుమగ లొ
నర్చు నొకధర్మమును శుభాంతముగ నగునె. 97

సీ. పది యిత్తు నన్న నేఁబది యీఁ దగవులాడు
గుడ్డ యీ బోఁ గూడు కూడఁ బెట్టుఁ
జదువు చెప్పింపఁ బో సాదమ్ముకై పోరు
వడు గొనర్పఁగఁ బెండ్లి వలదొ యనును

ఎలిమిఁ బెండిలిసేయ నిల్లు లే కెట్లను
నిలుకట్టి యీ నెంచ స్థలమొ యనును
గుడి కట్టఁ గలహించు గోపురాదుల కవ్వి
కట్టింప స్థిరవృత్తికై పెనంగు

గీ. ధర్మకార్యమ్ము లొనరించుతతిని బ్రాణ
విభున కొక్కొకు పైఁ జదివినది యదిర!
యనఁగఁ బతితోడ భూతదయాబ్ధి సుబ్బ
మాంబ వాదాడ ముచ్చట యగును జూడ. 98

గీ. కుందనపుఁబైడి మణితోడికూర్పువోలెఁ
బూవునకుఁ గమ్మతావులపొత్తుపగిది
నమరె వేంకటరాయసుబ్బాంబికాను
కూలదాంపత్య మున్నతకోటి కెక్క. 99

గీ. తనయ నొంటిగ సత్తింటి కనుపలేక
తనయు జానకీరాముఁ డో ననిపె నంట
తండ్రి వెంకట నరసప్రధాని కెంత
ప్రేమయో సుబ్బమాంబిక పేరు సెప్ప. 100

ఉ. రామపదాబ్జ చింతన ధురంధరుఁడై విలసిల్లి జానకీ
రామయ, సుబ్బమాంబిక కరం బనురక్తిని జూప, విద్యలన్
క్షేమ మెలర్ప నేర్చి కుడికేలయి వేంకటరాయమంత్రి క
ల్యామ యశంబు గూర్చి, చనెఁగాని జనించునె యంతవాఁడిలన్.

గీ. అక్కసెలియండ్రలో సుబ్బమాంబ యొక్క,
తియ తనదుచెల్లె లనుచు మతిం దలంచు
జానకీరామయార్యుఁ, డా సరణి సుబ్బ
మాంబయుఁ దలంచునన్న యా నతని గుఱిచి. 102

గీ. కొడుకు వెంకట నరసయాఖ్యుండు సీత
మాఖ్య పుత్రిక తనపేరి నవని నిలుప
నవని నిలిపి నిలింప పురాధివాసి
యయ్యె జానకీరామయ్య యౌవనమున. 103

క. పరమేశ్వరకృప వేంకట
నరసయ్యయు, సీతమయు ననామయ దీర్ఘా
యురుపేతు లగుచు విభవా
కరు లయి విద్యావివేకఘనతన్ మనుతన్. 104

క. సోదరమృతి శోకాంబుధి,
నీదఁగలే కందు మునిఁగి యెటొ తేర్కొనెఁ ద
త్సోదరి సుబ్బాంబిక చిన
సోదరుఁ డగు శేషయార్యుఁ జూచుకొని మదిన్. 105

క. శేషయ వేంకటరాయు న
శేషవ్యాపారభరణశేషుఁడయ్యై సం
తోషం బక్కఁకుఁ గూర్చుచు,
భూషణమై కులమునకు; సపుత్రక మలరున్. 106

చ. "పడఁతులమేలుబంతి యయి భాసిలుసాధ్వికి సుబ్బమాంబకున్
గడుపు ఫలింపదాయె" నను గాటపుశోకము సోదరీకుమా
రుఁడు పటుబుద్ధిరూపరుచిరుండగు వేంగటరాముఁ డర్మిఁ బెం
పుడుకొడుకై తొలంచి, కులమున్ నిలిపెన్ బితరుల్ తరింపఁగన్. 107

క. వేంకటరామయ ప్రతిభా
సంకలితాంగ్లేయసారసారస్వతబీ
జాంకురిత వాఙ్మఖముల న
లంకారించును సభాస్థలంబుల రక్తిన్. 108

సీ. ముక్తాఫలప్రాయముగ వ్రాయఁగా నేర్చు
నమృతమ్ము గురియ మాటాడ నేర్చు
వ్యవహారింపఁగ నేర్చుఁ బాదుషాతోనైనఁ
బరిహారింపఁగ నేర్చుఁ దురితపథము
తళుకు దిద్దఁగనేర్చుఁ దంత్రీ వాణిజ్యానఁ
దల్లియాజ్ఞను దలఁ దాల్పనేర్చు
నేకపత్నీవ్రతం బెలమిఁ బ్రోవఁగనేర్చుఁ
బాలింపనేర్చు సేవకులఁ బ్రేమ

గీ. దీనజనబాంధవుం డాంధ్రదేశమాత్ర
వర్ష్మమకుటాగ్రఖచిత హీరాంకురంబు
శ్రీయుతేదరవేంకటరాయమంత్రి
సుతుఁడు వేంకటరామార్యుఁ డతులయశుఁడు. 109

ఉ. శ్రీవనితన్ ముకుందుఁడు, శచిన్ సురనేత, రతిన్ మరుం, డుమా
దేవి శివుండు, గైకొనినతీరున వేంకటరాముఁ డర్మిలిన్
దేవిగఁ గృష్ణవేణి రమణీమణిఁ గైకొనె ఖ్యాతితోఁ; జిరం
జీవులు పుత్రవంతు లయి చెన్నెసలారుత వారు దంపతుల్. 110

గీ. ఆకొడుకుఁ గోడలును నిజార్ధాంగలక్ష్మి
తన్ను సేవింప నిత్యాన్నదానసత్ర
తుండు వేంకటరాట్సచివుండు వెలయు
రామపూజల శంకరారాధనముల. 111

ష ష్ఠ్యం త ము లు

క. ఏవంవిధసుగుణశ్రీ
భావుకహృద్యేదరాన్వవాయాభరణ
శ్రీవేంకటరాయహృదయ
భావితసుకుమారపాదపంకేజునకున్. 112

క. షడ్వికృతిదూరునకు నరి
షడ్వర్గవిదారునకు నిసర్గఘనతమో
ద్రుడ్విమలాకారునకు సు
రేడ్వినుతస్థామదళదహితసారునకున్. 113

క. వీర్యనదర్యమతన యా
జర్యస్నేహప్రదీప్త శౌర్యునకు, మహా
క్రౌర్యకుటిలహార్యాత్మజ
నిర్యాతన దధద కారుణిక కార్యునకున్. 114

క. హార్దమృదువిభీషణ సౌ
హార్దవశాభయవచో నిరాఘాటునకున్

నిర్దయమర్దిత దుర్దమ
దుర్దశ దుర్దశముఖాదిదోషాటునకున్. 115

క. కుల్యాయితశరనిధికి న
హల్యాకల్యీకరణమహౌషధికి జగ
త్కళ్యాణకరణగుణసా
కల్యోదధి కార్ష జీవికాసేవధికిన్. 116

క. సీతారామునకు సరి
స్తోత్ర్యవినుతధామునకుఁ బణితముక్తి లతా
స్ఫీతారామునకు నప
ర్ణాతస్వీజప్యనామునకు రామునకున్.

వ. సభక్తిసమర్పణంబుగా నారచియింపం బూనిన శ్రీశంకర
విజయంబునకుఁ గథాక్రమం బెట్టి దనిన.

శ్రీ ర స్తు.

కథా ప్రారంభము.

కేరళదేశవర్ణనము.

క. శ్రీలము వర్ణాశ్రమధ
ర్మాలంబము వేదశాస్త్రపూర్ణ మఖిలన
ప్యాలక్షితసుక్షేత్ర మి
లాలంకృతి భరతఖండ మలరుఁ బ్రసిద్ధిన్. 1.

సీ. పలుభోగగరిమ నేఁబదియాఱు దేశాల
ననుపమానం బను యశము వడసి
కాశ్మీరమటు శైత్యకార్కశ్య మెఱుఁగక
యొడవాఁడిమి కలనేని గనక
యేలాలవంగతాంబూలసేవన మెల్ల
దేశమ్ములకు నుపదేశ మిచ్చి
ముక్కారు ముద్దను సెక్కొతోఁ గెకౌఁ బండు
సారకేదారవిస్తరము గలిగి

గీ. యువళించునమిాఁదు ఫుట్టి ల్లనంగఁ
జదిమిపెట్టిన నెత్తావిసీమ యనఁగఁ
దేజరిలుచుండుఁ గేరళదేశ మల్ల
భరతఖండము తలపూవుబంతి యగుచు. 2.

క. అందలి సీ గమ్మృత మ్మిం
దిందిర వేణులు సురీవ్రతిచ్ఛాయలు, త
చ్చందనవనములు నందన
నందనములు త్రిదివ మిదె యనం దనరారున్. 3.

సీ. ఏమూలఁ జూచిన నేలాలవంగాది
సురభిళద్రవ్యవిస్తరము మెఱయు
నేవంకఁ గనుఁగొన్న హిమవాలుకాచంద
నాదిశీతలపదార్థౌఘ మెసఁగు
నేమోరఁ గాంచిన నింద్రనీలాబ్జరా
గాదిరత్నముల చాయలె తనర్చు
నేదండ నరసిన నిక్షురంభానారి
కేళపూగాదివనాలి దోఁచు

గీ. భోగభాగ్యైకనిలయంబు భూమిలోక
కల్పవనకల్ప మనుపమానల్పశిల్ప
లలితసౌధావసథము కేరళము దనరు
వసుమతీసతి రతనాలబరిణ యనఁగ. 4.

శా. ఏలాచందనకుందసూనమధువుల్ హేలాగతిఁ గ్రోలి యు
ద్వేలానందముతో లవంగసుమమాధ్వీకంబునుం గ్రోలఁగా
వ్రాలంబోయి తదుష్ణగంధమున కోర్వన్ రాక భృంగమ్ము లం
దాలాపించును ఝుంక్రియామధురగేయంబుల్ వనీవీథులన్. 5.

చ. చలువల కిక్క, గంధవహశైశవకేళివిలాససౌధ, ము
జ్జ్వలమృదుపల్లవోల్లసితచందనపాదపజన్మభూమి, య
వ్వలిమలవియ్య మామలయపర్వత మండన యుంటఁజేసి కే
రళ మనరాళశీతలిమరాజితమై క్షితిఁ గాంచె సన్నుతుల్. 6.

చ. కలఁగదు తాపమెక్కుడు వికాసము దప్పదు వేసరిల్ల దూ
హాలనవకంబుఁ బాయదు స్థిరాకృతి వీడ దొకప్డుబుద్ధి ము
ర్త్యులకు శరీరమం దెపుడు రోగమె పుట్టదు, గిట్టుఁ బుట్టుచోఁ
జలువలసీమ మోహధుల జన్మగృహం బగు కేరళంబునన్. 7.

సీ. కాసారవాపికైకతరాంచితమ్ములై
యారామములు సర్వ మలరుచుండు
సామాన్యసంజ్ఞ నారామమ్ము లనుచెం గా
ని యవెల్లఁ గుసుమితనిష్కుటముల
యట్టి నిష్కుటముల నజిరోపవనములఁ
బ్రీతిసాధమును గన్నుపండు వౌను
దత్సౌధములయం దుదారభోగములఁ జూ
అలుగొంచు సంపన్ను లలయుచుండు
గీ రట్టిసంపన్ను లెల్ల విద్యాభిరతుల
యట్టిబుధు లైహికాముష్మికాధికసుఖ
కర్మములఁ జేసి రోసి మోక్షంబు నొంద
నుత్కటేచ్ఛ వహింపక యుండ లేరు. 8.

క. చందనచర్చిత కేరళ
కుందరదోరోరుహోపగూహనభాగ్యం
బొందుచు నందు మలయగిరి
మందానిలుఁ డాడు రేపు మాపన కెపుడున్ 9.

కాలట్యగ్రహారవర్ణనము.

శా. ఆవిర్భావము నొందెఁ దొల్లిట స్వయంవ్యక్తోరులింగాత్మకుం
డై విశ్వంభరఁ గేరళాన వృషశైలాధిత్యకాసీమఁ బూ
ర్ణావాహిన్యమృతాభిషేకము నజస్రం బందఁ గారుణ్యపా
రావారంబు మహేశ్వరాహ్వయపరబ్రహ్మం బజిహ్మకృతిన్. 10.

గీ. స్వప్నమునఁ దచ్ఛివాద్భుతవైభవమ్ము
గనినయొకరాజు తచ్ఛోదనను రచించె
సంతతప్రభ మైనప్రాసాదగోపు
రాదు లేర్పా టొనర్చెఁ బూజాదులకును. 11.

క. ప్రణతార్తిహరుం డగుత
త్ఫణిభూషణుకృప నిరీతిభావమునఁ గళాఽఽ
పణమై కాఁటి యను బ్రా
హ్మణాగ్రహారంబు వెలయు నాఁగుడిపజ్జన్. 12

మ. అలరుం గాలటియగ్రహార మమరోద్యానానుహార మ్మనా
విలవేదశ్రుతవైదుషీనిరుపమోర్వీనిర్జరప్రాజ్ఞమం
డలికావీరవిహార, మన్వహవితానస్ఫీణిశామర్త్యదో
హాలవిహారము, కేరళక్షితివతంసామ్లానకల్హారమై. 13.

సీ. ఏయూరిపొలమేర నిందుశేఖరుని కా
ణాచియై వృషగిరీంద్రము వెలుంగు
నేయూరిచేరువ రాయుచుఁ బరమప
విత్రపూర్ణానది వెల్లివిరియు
నేయూరిపొలములం దేకాలమును నేత్ర
పర్వమై సస్యసర్వస్వ మొసఁగు
నేయూరగృహముల నింపారు ధనము ధా
న్యములు కవ్వము కట్టనట్టిపాఁడి.

గీ. ప్రబలనాస్తికమతకుఠారప్రహార
మునకు నేయూరు శ్రుతివర్మమును ధరించి
యలరుచుండు, నాకాలటియగ్రహార
మవనిగతధాతృభువనవిఖ్యాతిఁ దనరు. 14.

సీ. ఇరుగెలంకునఁ బూఁగతరునారికేళద్రు
పంక్తుల వీథులు పరిఢవిల్లఁ
బూరితాటాకుకప్పుల నొప్పునిండ్లకు
నడుమ మిద్దెలు మేడ లొండిక మొసఁగ

నలుకుముగ్ధులను జేమాకులఁ దఃపించు
వేద్యంగణాళిందవితతి మెఱయ
స్వాహాస్వధావషట్స్వసపూర్వహూతహవ్య
సురభిధూమము లెల్లచోట్ల సుడియ
గీ. తామతస్కరపీడారుజాప్రసక్తి
లేక ధర్మావలంబనశ్రీక మగుచు
సంతతబ్రహ్మపాఠఘోషమ్ము పొదల
వరలు నాబ్రహ్మపురి బ్రహ్మపురిని మించి. 15.

గీ. యజ్వ కానట్టిద్విజుఁ డందు నగపడఁ డన
నుండునే సోమిదమ్మ కాకున్నగృహిణి?
యెల్లవిప్రు లధ్యాపకులే యనంగ
నెల్లవటువు లధ్యేత లం చేల పలుక? 16.

ఉ. నాలుగువేదముల్ చదివినన్ బఠియించిన నాఱుశాస్త్రముల్
చాలును విద్య లంచు నలసత్వము నొందక, కర్మకాండ మా
మూలము నాచరించి, పరమున్ మదిఁ గోరి, యనాద్యవిద్య ని
ర్మూల మొనర్చువిద్యకయి రోయునివాఁ డొకఁ డుండఁ డచ్చటన్.

శివగురుచరిత్ర.

క. అం దుండు సకలవిద్యా
విందువు విద్యాధిరాజవిఖ్యాతాఖ్యుం
డిందుధరుఁ డెవనినందను
నిం దంద్రుఁ డగ వలచెనో జనింప నరుండై. 18.

ఉ. ఆతనిపూర్వపుణ్యమున నాత్మభవుం డయి బ్రహ్మవర్చసో
పేతుఁ డొకండు బాలుఁ డుదయింప, శివుం డగు జ్ఞానమందు వా
గ్రీతి గురుండ యౌ నని యొఱింగి కుమారున కాద్విజుండు ని
ర్ధూతభవుండు దా 'శివగురుం' డని పే రిడె సార్థకంబుగన్. 19.

ఉ. వాఁడును బ్రహ్మచర్యపరిపాలనకై గురుగేహవాసియై
యోడక సేవసేయుచు నిజోచితమాధుకరాన్నభోజియై
పోఁడిగ నగ్నికార్య మిరుప్రొద్దును దప్పక చేయుచున్ దమిన్
వీడక కూడ కన్యుల స్వవేదము నధ్యయనించెఁ బూర్తిగా. 20.

గీ. కలుగునె క్రియాద్యనుష్ఠానఫలక మర్థ
బోధము విచారరాహిత్యమునను గాన
శ్రుతులఁ జదివి విచార మాసూరి సలిపె
నరయ వేదంబు దుర్బోధతరము గాదె. 21.

క. భయభక్తుల నిజశాఖా
ధ్యయనముతో నన్యశాఖికాధ్యయనము సే
సియు నంగము లరసి గురుని
దయను సమావృత్తుఁడై యతం డిలు సేరెన్. 22.

ఉ. మందిర మట్లు చేరి తనమాతకు మ్రొక్కఁగ నాఁడె నందనున్
సందిటఁ జేర్చి తద్విరహజం బగుతాపము వాసె నన్నచో
సందియ మేల చందనరసంబునకంటెను శీతలంబు నాఁ
గం దగుఁ బుత్రగాత్రలతికాపరిరంభణ మన్నమాటయున్ 23.

సీ. ఆమ్నాయసంహిత నడిగిచూచెను బద
క్రమజటాదికమునఁ బ్రశ్న సేసెఁ
బూర్వమీమాంస నపూర్వ మాపూర్వప
క్షము లొనర్చి తదీయసార మరసెఁ
గణభుజ్మతంబునఁ గదలించిచూచెఁ బ
శ్యత్పాదమతరహస్యముల నొరసె
సాంఖ్యసిద్ధాంతపృచ్ఛను మెచ్చుకొనెనను
యోగమ్ము సలిపెను యోగసరణి

గీ. క్షితిని విద్యాధిరాజప్రసిద్ధిఁ గనిన
తనసమాహ్వాయ మన్వర్థతను రహింప
బుత్రబుద్ధివిశేషబుభుత్సు వగుచు
శివగురుఁ బరీక్షసేసి హర్షించెఁ దండ్రి. 24.

చ. అటు జనకోదితుం డయి స్మితాస్యవిభాహసితాబ్జుఁ డౌచుఁ దా
ల్తటిగురుపంక్తి నెంచి సరళంబుగ నుత్తరమిచ్చుపుత్రు వా
క్పటిమకు వేదశాస్త్రమతికౌశలి కుబ్బెను దండ్రి సంస్కృతా
స్ఫుటమగువాక్కు విజ్ఞనకపూర్వముదం బుదయింపఁ జేయదే 25

క. శ్రోత్రియుఁ డంతిర్వాణి వ
విత్రకులుఁడు మంజురూపవిభవుఁ డనుచు నా .
ధాత్రీసురసుతునకుఁ దమ
పుత్రికల నొసంగఁ బెక్కుభూసురు లరుదేఁ. .26.

ఉ॥ అందొకసత్కులప్రభవుఁ డైనద్విజన్మునిపుత్రి భవ్యరూ
పం దతశాంతిదాంతిగుణపాలిక బాలికఁదెచ్చి బాంధవా
నందము మీఱఁ బెండిలియొనర్చెఁ గుమారునకున్ ద్విజుం డమి
న్నందినవైభవంబున ముగంబుధిఁ దేల జనంబు లంకఱన్. 27

గీ. విధియుతంబుగ దేవేంద్రవిభవ మమరఁ
బరిణయం బన్నినాళ్లు శుభప్రద మయి
జరిగెఁ జుట్టాలు సత్కారభరితు లగుచు
దీవన లొనర్చి చని రాత్మదేశములకు. 28.

మ అనురూపాకృతి, సౌమ్యశీల, మృదులవ్యాహార, సౌహార్దపా
లనదీక్షామతి, బంధుతాసురభి, బాలారత్న మార్యాంబనాఁ
గ, నిరూఢిం గను కాంత యాశివగురుఖ్యాతాఖ్యుఁ డౌ కాంతుతో
మనువొందన్ గిరిజామహేశ్వరసధర్మం బెంతయున్ రాజిలెన్. 29

సీ. అత్తమామలకుఁ బాదాభివందనపూర్వ
మ్మగులసుశ్రూషల నాచరించు
బతికనుసన్నఁ బ్రవర్తించు క్షీరనీ
రన్యాయమున భేదరహితవృత్తిఁ
దనివార నతిథిబాంధవుల కిష్టార్థవి
శ్రాణనంబున సంతసంబు గూర్చు
గృహకృత్యభారనిర్వహణావసరమున
వంచిననను మెత్తదించుకేని

గీ. సకలసౌభాగ్యభాగ్యలక్షణసమేత
యగుచు నయ్యార్యనే కాక యవని నెల్లఁ
బరమసాధ్వీపరిశంసఁ బ్రిప్రథమకక్ష్య
నందె నార్యాంబ గుణకదంబావలంబ.

గీ. అవుల శివగురుఁ డుత్కంఠ నాచరించె
నుత్తమర్త్విక్సహాయత నూని జాత
వేదఆధానము గృహస్థవిధి స్మరించి
కానినాఁ డెట్లు క్రిత్వధికారి యగును?

సీ. దేవతల్ గ జ్జుని తేరిన్పఁ బెక్కొనరించె
యాగముల్ విత్తశాఠ్యమ్ము గనక
జంగమకల్పవృక్షం బనఁ బితృ, దేవ,
నరుల నిష్టార్థసంతతుఁ దనిపె
వేదపాఠవరితం బూఁది శ్రౌతస్మార్త
కర్మముల్ నడపె నిష్కామబుద్ధిఁ
గడపె నెంతయుఁ బెద్దకాలమ్ము గార్హస్థ్య
ధర్మమర్మజ్ఞావతంస మగుచు

గీ. స్మరనిభాకృతి యుర్వీసమక్షమందు
వాగ్రిమాధికరణం బయి వరలు నాద్వి
జుండు సర్వగతులను బూర్ణుండె కాని
నందనముఖేక్షణాదృష్ట మొందఁడాయె. 32.

క. గోవులు ధనములు బహుళన
స్వావృత కేదారములు ననర్ఘగృహము నం
భావన బంధుసమాగమ
మావిప్ర నలర్ప వాత్మజాప్రాప్తి నయో! 33.

శా. ఈయేఁ డుద్భవ మొందుఁ బుత్త్రుఁ డిఁక నియ్యేఁడుఁ జనెన్ గానియీ
పైయేఁడేని జనించు నన్నమతితోఁ బ్రాయంబు సా మేఁగుడుఁ
జాయం బల్కు బుధుండు ప్రాయము తనూసారంబులో యోగనుల్
గాయల్ గాచె వెలంది! పుత్త్రముఖవీక్షావ్యర్థకాంక్షార్తిచే. 34.

క. సుతుఁ గంటిమేని మన కా
తతశుభములు గలుగుఁ బంచతం బొందిన నం
చతివ యుపాయము లరసియు
వితయయి నాపుట్టు వెంచి వెత గాంతు మదిన్. 35.

గీ. గరిత పుత్త్రపౌత్త్రకమాగతిని మనల
నెవరు గణియింతు రీలోకమం దింకమీఁద
ఫలిత మగుశాఖఁ గాక ప్రవాళవేళఁ
బ్రసవఫలశూన్యతరువు నెవ్వండు దలఁచు. 36.

చ. అన విని పల్కెఁ దత్సతి మహాత్మ! శివాఖ్య చరిష్ణుకల్పశా
ఖిని భజియింపఁ జిక్కు మన కేల స్థిరైకఫలంబు భక్తిమ
జ్జనుఁ డుపమన్యుఁ డొందినప్రసాదము సాక్షియ కాదె? దేవకో
టిని జడిమంబు నొందుట ఘటిల్లదు మర్త్యుల నొందు సైవడిన్ 37.

మ. జలదాచ్ఛాదితసూర్యబింబమువలెన్ శైవాలజాలావృతా
చలితాచ్ఛాంబువృషోల్కి మాయ దను నాచ్ఛాదింపఁ గన్పట్టిన
ట్టుల కన్పట్టియట్ల తోఁచుశశిచూడున్ జూచుచున్ గొన్నినా
ళు లవిచ్ఛిన్నతపంబు లాద్విజుఁడు నాలుం జల్పి రేకాకృతిన్. 48.

క. అంబుదము విరియ భాస్కర
బింబము పొడసూపుపగిదిఁ బృథుశరమాయా
సంబంధ మ్మెడయ ననం
తం బానందమ్ము శివునితత్త్వము తోఁచెన్. 49.

గీ. ఇది యది యటంచు నన నేల యెల్లకరణ
కర్మములు, వార్ధియం దనేకసరివంతు
లణఁగి తాదాత్మ్య మొందిన ట్లాయఖండ
తేజమున మున్గిపోయి శాంతిల్లె నల్ల. 50.

క. ధ్యాతృధ్యానధ్యేయభి
దాతీతాద్వైతభావనాచంచలమై
పీతతరంగాంబుధిగతి
నాతాపసులకు విచిత్ర మగుస్థితి యమరెన్. 51.

చ. సగుణము నిర్గుణంబు నగుశాంకరతేజము శాంతమానసా
బ్జగత మొనర్చి పూజల జపంబుల ధ్యానములన్ సమాధులన్
బగళులు రేలు నద్దిర క్షణప్రతిమంబులు గాఁగఁ బుత్తు రా
ల్మగ లది యేమొ పన్నిదములన్ గెలువంగ ననంగ నెంతయున్.

క. వదలక చిర మిటు సౌఖ్యము
మది నెఱుఁగక తప మొనర్ప మాత్రికులు తాల్మిన్
మొదలంటఁ గరఁగి పోవతి
మృదుహృదయుఁడు శివుఁడు కరఁగఁడే వెన్నవలెన్. 53.

వ. అంత బాలప్రాలేయరోచిర్మౌళికి నిస్తంద్రకరుణారసం బద్ధరామర
జాయాపతులవంక వంకలై తొలంక నుంకించునత్తరుణంబున మహాశివ
రాత్రిపుణ్యకాలం బరుదెంచుటయు. 54.

శివగురునకు శివుఁడు ప్రత్యక్షమగుట.

చ. శమదమమూర్తులై నద్విజదంపతు లత్తఱి నాప్రభాత మ
ద్దమరెయిదాఁక నీశ్వరపదంబులు గొల్చుచుఁ బాడి పాడి వి
శ్రమమును జెందఁ దచ్ఛివపురస్థితభిత్తిక నాని మేను నే
త్రము లొకయింత మూయ వసుధాత్రిదశుం డొకచిత్రముం గనెన్

సీ. గగనమార్గమ్మునందు నిగనిగ మనునొక్క
వెలిమబ్బు తెలిగట్టువలెను దోఁచెఁ
జూడఁజూడగ నొక్కసురుచిరంబు మెఱుంగు
చిరచిర నిటునటు పరుగువాఱె
నామేఘ మంతంత నవనికి దిగి వచ్చు
నగ్నిల్ల పురోభాగమందు నిలిచెఁ
దన్మధ్యసీమ నుత్తమకాంతి యొకమూర్తి
తెరఁ బాయునర్తకి సరణి మెఱసెఁ 56.

గీ. గ్రమముగాఁ బూరుషుం డయి కదలఁజొచ్చె
నభయవరదముద్రాంచితహస్తయుగము
తలను జాబిల్లి కనుల మందస్మితార్ద్ర
కరుణ యురమేన సతి గల్గి గిరిశు డయ్యె. 57.

చ. అటువలెఁ దోఁచుశంకరుఁ గృతాంజలియై చలితాఖిలాంగుఁడై
చొటచొట నశ్రువుల్ దొఱఁగఁ జూపుల కందనిరూపు నేత్రసం
పుటమున నాని యాని స్తవముం బచరింపఁగ మాట రాక యు
క్కటా! భువి వ్రాలె నాద్విజుఁడు, గౌరి యయోయన జాలిఁదూలఁగన్.

క. హైమవతీవక్షోజమ్మృ
గీమదజంబాలమేచకితమై నిజభ
క్తామరతరు వగువలకే
లామృడుఁ డటుసాచి పట్టె సతినిఁ దటుకునన్

ఉ. పట్టి సుతుండ లె మ్మిఁకఁ దపంబులఁ గ్రుస్సితి వీవు జాయయున్
బొట్టకుఁ గూడెఱుంగర తినుం డొకపండనుచున్మహాత్త మంచుఁ బె
న్గట్టగ మావిపం డ్లనుపఁ గోమలకాంతిసుగంధపూర్ణమై
నట్టిది చిన్నపం డొకటి యాతఁడు సేకొనెఁ గేలుదోయిటన్ 60.

చ. కరయుగళంబునన్ సగముగాఁ బయి కెత్తుడుఁ దద్రసాలము
ర్వరఁ బడి తద్రసంబు పరివాహము గట్టఁగఁ బ్రదుమ్ళపాటుమై
నెఱిఁ గను విచ్చి నల్దిశ లనేకవిధంబులఁ గాంచియున్ హరున్
వరముగ నిచ్చుతత్ఫలమువాసనయున్ గనఁజాలఁ డింతయున్ 61.

క. వలిమలయల్లుఁడె చెంగట
నిలిచి ఫలం బొసఁగినటు గణించును గానీ
కల యని తెలియక యాతఁడు
కళవళమును జెందె నొక్కక్షణము మనమునన్. 62.

చ. మనసు దిటంబు సేసికొని మాయను జోపి పరిస్ఫుటంబుగాఁ
గనుఁగవ విచ్చి చూడఁ గఱకంఠునిలింగము గంటరీతి నుం
డిన యొకదివ్యగాట మగునిద్దురఁ గూరినయాలు దేవళం
బును గననైన నచ్చెరువు పొందెఁ గలం గనుఁగొన్నదానికిన్. 63.

క. ఇట్టికలఁ గంటి నక్కట
యెట్టిఫలం బొదవునో యనేకఫలంబుల్
గుట్టగఁ జాపఁగ ముట్టక
యట్టిఫలంబునకు నేల యాసించితినో. 64.

క. అని మది నాస్వప్నఫలం
బునకై కొండొక విచారమును జేసి తుదిన్
దనశాస్త్రానుభవబలం
బున నీగతి నిశ్చయంబు పొందఁగఁ గల్గెన్. 65.

చ. సుతుఁ డుదయించు నొక్కఁ డతిసుందరరూపుఁడు పాండితీసము
ద్గతసితకీర్తిచిక్కణసుధాద్రవలిప్తదిగంగనాకపో
లతలుఁడ యౌను గాక విరళం బగు నాయువు గాంచునంచు నెం
చితి నిది యెల్ల నీకు వచించినఁ గుందదె నేఁటినుండియున్. 66

క. భగవద్విలాస మట్లుం
డఁగ నెవ్వం డాఁప నోపు, నగజాపతి య
ప్పగిది వర మనుచు వగ లీ
యఁగ నెంచునె భక్తదుఃఖ మరయఁ దలఁచునే. 67.

వ. అని కొండొక కళవళ మొంది యొంది తుదకు. 68.

చ. అట నొకకంబ మానుకొని యప్పుడ నిద్దురఁ గొన్నముద్దియన్
దటుకున లేపి యెల్లకలఁ దప్పక యామెకుఁ జెప్పి యప్పలం
బటు భువిఁ గూలి రూపఱునుదంతము మాత్రము డాఁచెఁ జిత్త మ
క్కటికము సెందినన్ ముఖవికార మొకింతయుఁ దాల్ప కయ్యెడన్

క. ఆనందాశ్రుఝరంబులు
మేనఁ బొడమ గగుఱుపాటుమీఁదఁ బఱవఁగా
మానిని 'ధన్యాస్మి' యని భ
వానీపతి కాచరించె వందనశతముల్. 70.

మ. జననీ మాయెడ నీకు నెంత కృపయో సర్వేశుకారుణ్యదృ
ష్టిని మావంక మరల్చి వంశము ప్రతిష్ఠింపన్ బ్రసాదించి తే
మని నీశక్తి నుతింతు శక్తిధరునీడై నాకుమారుండు గూ
డను వర్ధిల్ల ననుగ్రహింపు మని తోడన్ మ్రొక్కె శర్వాణికిన్.

ఉ. ఆపరమానుభావు లటు సాంబశివుఁ గనుఁగొని యుండ ని
ష్ఠాపటిమన్ నుతించుచు నుషస్సమయంబున మెల్ల నేఁగి వ్రా
ర్ణాపగఁ గ్రుంకి వచ్చి తొలియ ట్లభిషేక మొనర్చి తద్వ్రతో
ద్యాపన మాచరించి నిజధామము యానువులై ముదంబునన్. 72.

సీ. వృషశిఖరీశ్వరశ్రీపాదములకు స
హసాభివాదము లాచరించి
యంబికాదివ్యపాదాంభోరుహపరాగ
పుంజము మస్తకంబుల ధరించి
గణనాథగండనిర్గళితమదాంబువుల్
మార్జించుకొని నిజమౌళులందు
శ్రీకుమారాంఘ్రివారిజగంధలహరుల
నాసాపుటికిఁ దర్పణం బొనర్చి

గీ. పారిషదవర్గమును బరిపాటిఁ గూడి
పాడి స్పృశియించి సెలవీయ వేఁడి వేఁడి
తిరిగి తిరిగి కనుంగొంచు గిరిని డిగ్గఁ
జాల కెట్టులో డిగ్గి రయ్యాలుమగలు. 73.

చ. అభవపరాత్ములై నియతులై పరిశుద్ధులు తత్సతీపతుల్
శుభదముగాఁ గలన్ దలఁచుచున్ జని యింటికి, నన్నవస్త్రదా
నభరసుతృప్తభూసురజనంబులదీవన లీశ్వరోక్తిసం
నిభములుగాఁ దలంచుచు ననీదృశమోదము నూఁది రాదటన్. 74.

ఆర్యాంబ గర్భము దాల్చుట.

ఉ. ఆదినమంద శాంకరమహార్మ్యిళితంబు ద్విజాతిభుక్తశే
షోదన మారగించెను దదాజ్ఞను శ్రీశివగుర్వభిజ్ఞుఁ, డ
పైపదలియున్ నిజేశుపదభక్తి మునింగి తదన్న భాగసం
ఖాద మొనర్చి తాల్చె శివగర్భము గర్భము నిర్భరద్యుతిన్. 75.

క. ఆరమణిగర్భ మెదుగ శ
రీర మ్మలరెను బ్రిభాతిరేకముచేతన్
వారితదృక్పాతజగం
బై రవిమధ్యాహ్నదుస్సహాలోకగతిన్. 76.

చ. జగములు నాలుగున్ బది నజస్రము దాల్చుచు భూజలానలా
శుగవియదర్కచంద్రపురుషుల్ నిజమూర్తులుగా వెలుంగుప
న్నగపతికుండలుండె లలనామణిగర్భమయత్వ మొందఁగన్
మగువ కఠోరగర్భ గతిమాంద్యము నొందె నటన్నఁ జిత్రమే. 77.

సీ. తన తేజమున సతితనువు నింపి జగన్మ
యుఁడు డాఁగె శివుఁను తదుదరమందు
సుదతి రమ్యసుగంధిసుమధారణం బోర్వ
దన రత్నభూషాది సహుగ నేల
యుంచుక బరు వైన దేపదార్థము గాని
దాల్పంగ నలయుఁ దద్దయు మృగాక్షి
విడిచినన్ విడువ కాబిడకు దౌహృదము చే
కూరిచె వెత దుశ్శరారివోలెఁ

గీ. గోరు దుర్లభవస్తు వాకోర్కె దీర్పఁ
దేర నది కా దనుచుఁ గోరు వేఱ యొకటి
నదియు నెటో తేర రోసి యన్యంబు గోరు
నవిద యది యీయఁ గనుఁ గొంచు నోకిలించు. 78.

ఉ. చూలును దాల్చువార్త వినుచున్ వెలలేనియపూర్వదుర్లభా
ర్థాళులు గూర్చి బంధునివహంబులు సూడిదగా నొసంగ నీ
లాలక యాస్వదించి యిసుమంత ముదంబును గాంచు, దుర్వ్యథా
మూలము గర్భధారణసముద్భవ మారయఁ బూవుఁబోండ్లకున్. 79

గీ. మనుజధర్మానుసార మిమ్మాడ్కి ననుటె
కాని శివ తేజమును దాల్చు కాంత కార్తి
గలుగు నెట్లఖిలార్తులు మలఁగ జగము
లభవు సేవింతు రంచు మహాత్మ లనరె. 80.

సీ. తాను స్వభావావదాతవర్ణం బగు
ఋషభ వాహన మధిష్ఠించినట్లు
సంగీతవిద్యావిశారదు లైన గం
ధర్వులు బలసి త న్బాడినట్లు
వినయానుయాను లై విద్యాధరాదిక
దివిజులు తను సన్నుతించినట్లు
"జయజయ రక్షరక్ష" యటన్నపల్కు లా
లించి తా వరము లందించినట్లు
గీ. కలలుఁ గని తుళ్లిపడి మేలుకాంచి లలన
తత్పునఃపునరుక్తశబ్దంబు నాల
కింపఁగాఁ జాల దాదృశ్య మించుకంత
గాంచఁజాల దచ్చెరువును గనుటదక్క. 81.

ఆ లలనఁ నర్మభాషలను బల్కఁ బర్యంక
మెక్క వేసటను వహించుఁ గాని
యితరులను జయించి హృద్యవిద్యారాజ్య
సింహపీఠి నెక్కఁ జింతసేయు. 82.

గీ ప్రథమగర్భనంస్కారసంపర్కమునను
సర్వగర్భపావిత్ర్యమ్ము సంభవింపఁ
బురుషసంతాన ముదయింపఁ బుంసవనము
సేసె నార్యాంబ కెలమి నాశివగురుండు. 83.

క. ధీమంతులు వొగడ విధి
శ్రీమంతముగా నభీష్టసిద్ధికి నై యా
ధీమంతుఁడు శివగురుఁ డల
సీమంతిని కాచరించె సీమంతంబున్. 84.

గీ. పరమసాత్వికవృత్తులపట్ల సమత
వైషయికవృత్తులందు నిర్భరవిరక్తి
నూనునానతిచేష్ట తదుదరవాసి
పుత్రచిత్రచరిత్రఁ దెల్పుచుఁ దనర్చె. 85.

గీ. అతివ కడుపుననుండియు నర్భకుండు
తలఁగఁ ద్రోచె నురోరుహాద్వైతఫణితి
తఱిమివైచె వలగ్నమాధ్యమికవాద
మరయఁగ మహాత్మగర్భ్యంబు లవ్వి యగుట. 86.

గీ. అంబుజబంధుగర్భ యగుప్రాగ్దిశ యొప్పు, నిగూఢకృష్ణవ
ర్త్మం బగుజమ్మి యొప్పు, యుదరస్థసురద్విప యైనగంగయం
దంబు నిధానగర్భ యగుధాత్రి బెడంగును శర్వపూర్ణగ
ర్భంబు భరించునాద్విజపురంధ్రియొడఁ గననయ్యె నయ్యెడన్. 87

గీ. కుత్తుకుత్తు మటంచును నత్తువింత
లేమి, యరుచియు, విసు వోకిలింత ..డరె
నగలు బిగువయ్యె వగలు మున్నగనె నడలె
గరిత కంతంత గర్భంబు పెరుఁగుకొలఁది. 88.

శంకరుని జననము.

గీ. సుఖముమైఁ బదియవనెల చొరఁబడంగ
నంత వైశాఖమాసంబునందు శుక్ల
పక్షపంచమి శర్వదైవతభ మైన
యార్ద్రయం దభిజిన్ముహూర్తాంతరమున. 89.

చ. రవిశశిభౌము లుచ్చతరరాసుల వెల్గ గురుండు కేంద్రమం
భవనమునన్ విరాజిల శుభగ్రహయుక్త శుభగ్రహేక్షితం
బవుశుభలగ్నమందు నచలాధిపకన్య కుమారునింబలెన్
శివగురుధర్మపత్ని సుఖసేవధియై కనియెన్ గుమారునిన్. 90

ఉ. కోరిక లెల్లఁ బండ ద్విజకుంజరుఁ డాత్మజుమోముఁ గాంచి ము
ద్వారిధి మగ్నుఁ డయ్యు శుచివారి మునింగి హిరణ్యనై చికీ
భూ రుచిరాంబరాది ద్విజముఖ్యులఁ దేలిచి జాతకర్మసం
స్కార మొనర్చె శాస్త్రముపకార ముదారవిహారహారిమై. 91

క. జను లెల్లఁ బొంగి వైరము
లను మఱచి ముదంబునం జెలఁగు టరుదే త
జ్జననమహిమ వ్యాఘ్రాదిక
వనమృగములె వైర ముడిగి వరలిన వనుచోన్. 92.

సీ. చిగురొత్తి పూచి కాచి ఫలించె మోద్రకైన
క్షితిరుహంబులు గూడఁ జిత్రముగను
నిర్మలమధురాంబు నిర్ఝరశాంతప్ర
చార మొప్పఁగ ధునీసమితి మెఱసె
యాయజూకగృహంబులందుఁ ద్రేతాగ్నులు
వెలిఁగెఁ బ్రదక్షిణార్చుల వహించి
సుమసౌరభము దాల్చి సుడియుచు హోమాజ్య
గంధిలంబై వీచె గంధవహము
గీ. పుష్పవర్షము సురహర్షమును నభోంగ
ణమ్మునం దోఁచెఁ బంచభూతమ్ము లిటు న
వాకృతి వెలింగెఁ బంచభూతాత్ముఁ డైన
భాలునుదయపరిభావసంబంధముననను. 93

గీ. జాతె నద్వైతమతవిపక్షమతవాది
బుధులహాస్త్రాగ్రముననుండి పుస్తకములు
శృతిశిఖాతతి నవ్వె వ్యాసునిమనోంబు
జమ్ము వికసించెఁ గలిగె స్వాస్థ్యమ్ము జగతి. 94.

క. సుతపూర్ణోత్సంగ యయిన
సతి రంజిలెఁ బూర్ణచంద్రసంగతిఁ బ్రాచీ
సతివలెఁ జలరుహాహితసం
గతిఁ బ్రాగ్గిరితటియుఁ బోలెఁ గన్నులవిందై. 95.

క. ధగధగ మనుతనుకాంతులు
నిగనిగ మనుచేర లంత నేత్రంబులు గుం
పగు కురుల మెఱయుబిడ్డని
మొగముం గని తల్లి నింగి ముట్టఁగఁ బొంగెన్. 96.

ఉ. ముద్దులు మూటగట్టునిజపుత్రునిరూపము గాంచి మోదసం
పద్దశ మించి కన్నప్రసవశ్రమ మంతయు విస్మరించి య
మ్మద్దియ డెందమం దుదయమున్ గనుప్రేమముతోడ స్తన్యముల్
తద్దయు వెల్లివాఱ మృదులంబుగఁ బొత్తుల నుంచి కంపిలున్. 97.

శా. అంభోజాక్షి పతిన్ వృషాద్రిశివుతాదాత్మ్యంబునన్ జిత్తమం
దుం భావించుచు గర్భదోహదమునందున్ దిన్నస్వాద్వన్నత
త్సంభారాది శివప్రసాదముగ సంభావింపఁగా నేమొ త
త్సంభూతుం డగుడింభకుం డలరె సాక్షాచ్ఛంభు దివ్యాకృతిన్.98.

సీ. అది యేమొ నొసటియం దక్షి యుండి నయట్టు
లానవా లున్నదో యతివ.కనుము
భుజములందుఁ ద్రిశూలమును బోలు రేఖలు
సుస్పష్టమై యొప్పు సుదతి! కనుము

చందమామయు వెలుంగుచందమై కచబృంద
మందమొందెను మందయాన!కనుము
స్ఫటికసన్నిభతనూచ్ఛవులందుఁ గన నగం
బతివయట్లగపడు నబల!కనుము

గీ. బిడ్డతనుకాంతిముందు దీపిక ల వేల?
యనుచుఁ గాన్కలఁ గొని యరయంగ వచ్చి
నట్టిప్రతివేశినులు శివుం డనుచు బ్రిమసి
పురుటియింటనె గుజగుజల్ వోయి రపుడు. 99.

చ. పురుటిదినంబు లభ్యుదయపూర్తిఁ దలిర్ప హితాప్తబంధు లం
దఱుఁ గవగూడి నామకరణం బొనరించెను "శంకరుండ" టం
చరసితిఁ బుత్త్రి శంకరదయాప్తి నటంచునొ "శమ్ కరోతి శం
కర"యని బాలు భావికథఁ గాంచియొ కాని ద్విజుండు పట్టికిన్. 100.

వ. అంత ధాత్రీజనసహాయయై యా యార్యాంబ శుక్లపక్ష శశాం
కుపగిది దినదినాభ్యుదయంబు నొంద నబ్బాలకు రాత్రిందివము
కన్ను మూయక యోముచుండు.

ఉ. బాలకుముద్దునెమ్మొగముపైఁ బడుముంగురు లల్ల నొత్తి కెం
గేల స్పృశించి యెత్తి గిలిగింతలు వాఱఁగఁ జేపువచ్చు చ
న్బాలను దావఁ బెట్టి వదనంబున లాలలుఁ బాలుఁ గాఱఁగా
సోలిన వాతెఱన్ దుడిచి జోటిక నిద్దురవుచ్చు సెజ్జపై. 102.

చ. జలకము లార్చి, మేనితడిఁ జల్వమడుంగున మెత్త నొత్తి, వీ
నులతడి వోవఁ జేలకొన నొవక ద్రిప్పచుఁ, జ న్నొసంగి, క
జ్జలమును గంటఁ దీర్చిఁ నునుఁజాదున బొట్టు నొసంటఁ బెట్టి పొ
త్తుల నిడి, జోల వాడుచు వధూమణి లాలనసేయు బాలకున్. 103.

సీ. కరము లాకసమువంకకుఁ జిమ్మ చూరక
పాలబుగ్గలు గుంటవడఁగ నవ్వఁ
గమికిళ్లు పట్టి ముఖమున్నందుఁ జొరనిచ్చి
యొకప్రక్క కొదిగి పవ్వండి కేరుఁ
జరణాంగుళముల హస్తముల నల్లనఁ బట్టి
నోటఁ జొన్పింప నారాట మొందు
నవ్యక్తమధురమై యమర నంగుంగ యం
చనితరాపేక్షంబ యాడుచుండు
గీ. నలుకు డెదిమైన వినఁ జూచుఁ బలుకరించు
వారి గుఱుతింప నేర్చు ఛీత్కారములకుఁ
గులుకుమై నవ్వ మఱి యెత్తుకొనుఁ డటంచుఁ
జేతు లందించు వేడ్క నాచిన్నికందు. 104.

గీ. బొజ్జ నును సెజ్జ మోవంగ బోరగిల్లి
పండి శిరమెత్తి కరములు రెండుమోపి
చిఱునగవు లాల లొలుకువా తెఱ నటింప
నాడుకొను బాలుఁడు కిశోరహారవిధాన. 105.

చ. క్రమముగఁ గూరుచుండుట కరంబుల మేదిని నాని జానుచం
క్రమణము నేర్చి యింట నెటు గన్నఁ గనంబడుచుండి లేచి వి
ద్దెము లొనరించుచుఁ జిలుకతీఱున 'అమ్మ' యటంచు 'అత్త' యం
చమృతరసంబు చిల్కఁ జెవులందు ద్విజార్భకుఁ డెల్లవారికిన్. 106.

సీ. అమ్మ యం చలఁత మాటాడ 'నో' మ్మని ప్రణ
వోపాసనము సల్పుచుండె ననుచు
'అత్తత్త' యనఁ దత్త్వమసి మహావాక్యార్థ
ముల్లమందు స్మరించుచుండె ననుచు

'అన్నన్న' యని పల్కఁ—నప్పుడు నేతినే
త్యేపలబ్ధి నూహించుచుండె ననుచు
నలరి 'హు' మ్మనిన బ్రహ్మోహ మ్మనుచుఁ దాస
యుపరతాత్ముం డగుచుండె ననుచు

గీ. సాంజలికిఁ జాచు 'దాసోహ' మంచు ముగ్ధు
డై యనంగఁ దా 'సోహ' మ్మటంచు హంస
జప మొనర్చునె యంచుఁ దచ్ఛైశవాస్ఫు
టోక్తులం దర్థ మూహించుచుండ్రుఁ దండ్రి.

సీ. ఏకాబ్దవయసునందే నేర్చె వర్ణస
మామ్నాయ మఖిలంబు నాత్మభాష
నబ్దద్వయవయస్కుఁ డయి లిఖితాక్షర
పరిజ్ఞుఁడై వ్రాసి చెప్పంగనేర్చె
హాయనత్రితయవయస్కుఁడై కావ్యపు
రాణముల్ విని తదర్థము తెలిసెంగ
గురుల కక్లేశ మానసరణి నేర్చిన విద్య
సహపాఠులకు బోధసలుపఁజాలె

గీ. ననుదితరజస్తమస్కుఁ డయ్యును రజోఽభి
ఖేలనమునాఁడె యెఱిఁగె నిఖిలము లిపులు
మధురభాషణములఁ బ్రజామానసములు
వెన్న నొనరింపఁజాలె నాచిన్నిబిడ్డ.

వ. అంత.

క. హుతవహు తేజం బాజ్యా
హుతులఁ వెలుఁగుపగిది నా శిశూత్తము తను వం
చితచౌలసంస్క్రియాసం
స్కృతమై ద్విశతద్యుతుల వహించి రహించెన్.

క. అతఁ డుపపాదననిరపే
క్షితమతి యయ్యును జదివె నిఖిలకావ్యము లా
వ్యాకృతిపూర్వక మాగమసం
హతిఁ గర్కశతర్కనయరహస్యము లెల్లన్. 111

గీ. వాదజల్పవితండాకథాదివిద్య
లై వచశ్శక్తి వాదిచయంబు దూల్చు
బుధులునేని సురేజ్యునైపుణి మెలంగు
శంకరునిముందు మాటాడ జంకుచుంద్రు. 112.

క. ఓడింపుద మని పంతం
బాడి బుధులు వక్రవచనులై మతముల మా
టాడిన నోడక వారలఁ
బ్రోడవలెన్ గెలుచు శంకరుఁడు శిశు వయ్యున్. 113.

క. ఫణిరాట్కథావధీరణ
చణ మగు నముకక్రమోక్తిసరణి విని సుధీ
మణు లగువాదులు నుత్తర
మణువంతయు నీరు తప్పు లగు ననుభీతిన్. 114.

గీ. ప్రథితుఁడై శేముషీమదగ్రణియు నైన
యతఁడు ఖండింప నట్టిదుర్మతము లేదు
ఖండితాత్మమతంబు నొక్కండుగాని
నిలుపుకొన్నది లేదు యత్నించియేని. 115.

క. రవివర్చోంచితుఁ డమ్మా
ణవకునిచే నిజకులము దనర్చె నవతు లే
కవనిన్ సుతవర్ధనమునఁ
బ్రవరుఁడ నైనాఁడ నని శివగురుఁడు దనిసెన్

శివగురునిర్యాణము.

క. నీతాబ్దత్రియు సుతు నుప
నీతు సలుప మోదవిపరిణీతుఁ డయి జనా
స్వీతుఁ డగు శివగురుఁడు విధి
నీతాయుష్కృత యమోపనీతుం డయ్యెన్. 117.

చ. తనయునికాన్ప దుర్లభము, తద్విభవాదులు చూచు టంతకం
టెను గడుదుర్లభంబు ధరణీసురుఁ డాతఁ డపారమౌ తపం
బును బచరించి యెట్టెటులో పుత్త్రుని గాంచెను గాని యక్కటా
తనతనయోదయంబు తనుఁదాఁ గనుభాగ్యము గాంచఁ డయ్యెడున్.

గీ. మూర్ధమున వేయిపిడుగులు మొత్తినటుల
తనువు బగ్గని మండిపోయినవిధాన
మానసము ఛిన్నభిన్న మౌమూర్ఛ నొంద
నవశయై వ్రాలె నార్యాంబ యవనియందు. 119.

చ. అటువలె మూర్ఛనొంది ఘటికాంతరమందు ససంజ్ఞయై యుర
స్తటమును మోదికొంచుఁ గనుఁదమ్ముల నశ్రులు వెల్లివాఱ ను
త్కటతమచింత మున్గి గళగద్గదికధ్వని హెచ్చుమీఱఁ జెం
గటిజను లేఁ? రాలుఁ గరఁగన్ విలపించెఁ బతిన్ స్మరించుచున్.

ఉ. ఏ మని నన్ను డించి హృదయేశ్వర! పోయితి ధర్మ మర్థముల్
గామముఁ బొందఁ జన్నెఁ ననుఁ గా దని పెండిలినాఁడు జాతవే
దోముఖదేవసాక్షికవిధుల్ సకలంబును విస్మరింప నా
నే మితి లేని నీవిరహ మెట్లుసహింతు ననాథనై కటా! 121.

ఉ. దీపిక యాఱఁ బాడఱినదివ్యగృహంబునలెన్ భవచ్ఛరీ
రాపగమంబుచే నశుభమై బరువై చెడి డిందకున్న యీ

పాపపుదేహ మగ్నిశిఖపాలొనరించియు వెంట వచ్చి నా
థా! పరమందు నిన్గలియుదాన నటంచు విలాపమొందఁగా. 122.

శంకరుఁడు తల్లి నూరార్చుట.

క. అంతట హితు లాయమ కుప
శాంతివచనములను జెప్పఁ జల్లాఱద త
త్సంతాప, మట్టు లనుగతి
కెంతయు జింతించు తల్లి కిటు శిశు వనియెన్. 123.

ఉ. అమ్మరొ! యిట్టు లేడ్వఁ దగునా? వగవన్ విని తండ్రి వచ్చునే
యిమ్మహి నెల్లకాల మెవఁడేని మనంగలవాఁడె? దేహి క
ర్మమ్మునఁ బుట్టు వృద్ధిగనుఁ మ్రగ్గును, నైజగుణంబు వావ దై
వమ్మునకే నసాధ్య మిటు వందురి చేయున దేమి చెప్పుమా. 124.

ఉ. ఈ వెటనుండి వచ్చితివొ యెచ్చటి కేఁగుదొ యెన్నిబాములం
దీవిభుఁ జెంది యుంటొ గణియించుకొనంగ సమస్తమోహముల్
ద్రోవకయే తొలంగుఁ గనుదోయి మొగుడ్ప జగంబె సున్న త
ల్లీ! విలపించు టేటికిఁ జలింపకుమీ భవితవ్య మెంచుచున్. 125.

క. ఏవాఁడు మడిసె నని వా
పోవుదువో యట్టివాఁడు పుట్టఁడు చావం
డీవివిధవికృతులును దను
భావము లని మది నెఱింగి పడయుము శాంతిన్ 126.

శా. మాయానాటక మీజగంబు తనువుం బాత్రమ్ముగాఁ జేసి య
న్యేయుం డౌపురుషుండు సౌఖ్యము మహార్తిన్ జెందిన ట్లాడి, యా
యాయుష్కాలము చెల్లఁగా యవనికాభ్యంతర్గతుండై పునః
కాయప్రాప్తి నటించుఁ జూ భరతవాక్యం బుండ దేనాఁటికిన్. 127.

క ఎవరికి వారే యనియెడు
వివేకిజనసూక్తి తల్లి వినవో కొంపతి వెం
ట వెడల మంటం బడిన ని
రువురుం గలియుదురో కలియరో కర్మగతిన్. 128.

మ. తనువుం దాల్పంగఁజాల దుస్సహము వైధవ్య మ్మటంచున్ దొలం
గ న దెల్లన్ జెడునే "యనశ్య మనుభోక్తవ్యం కృతం కర్మ" యం
చన రే విజ్ఞులు; నేఁడు గల్గువ్యథ రే పైనన్ మ తెందైన నీ
కనుభోక్తవ్యము సూవె మానుకొనుమమ్మా ఘోరనిర్యత్నమున్

క. అని నాల్గేఁడులబాలుఁడు
జననికి దుఃఖోపశాంతి సలుపఁగ విని లో
చనములు మనములు నీ రయి
జన మాతనియెుుక శాస్త్రి సంతన మెనసెన్. 130.

గీ. సాధ్వి యార్యాంబ పతివెంట సహగమనము
సేయఁ దలఁచియుఁ బుత్త్రుఁ బోషించుకొఱకు
బాంధవజ్ఞాతిపుత్త్రుల ప్రార్థనమునఁ
బ్రాణములు దాల్పవలసె దుర్భరము లైన. 131.

క. ఆతఱి నాబాలుఁ డనుప
నీతుఁ డగుటఁ దల్లియాజ్ఞ నెఱపిరి శ్రద్ధో
పేతు లయి యార్ధ్వదైహిక
మాతనిజనకునకు నాహితాగ్నికి జ్ఞాతుల్. 132.

శంకరుని యుపనయనము.

ఉ అంబుజమిత్త్రతేజుని నిజాత్మజు నోముచుఁ జిత్తమందె దుః
ఖంబును గ్రమ్మింగి వత్సర మెుకం డెటో పుచ్చి కుమారు పంచమా

బ్దాబు వయ స్సెఱింగి హితబాంధవున్ బిలిపించి మంచి ల
గ్నంబునఁ దల్లి దా వటుఁ గొనర్చె గనుంగవ నశ్రు లూర్చుచున్.

గీ. బలిని దలద్రొక్క రోదసీతలము గ్రమ్మ
వెడలువామనవటుమూర్తి విష్ణుఁ డనఁగ
సాంగ మగుబ్రహ్మవర్చసం బనఁగఁ బంచ
వత్సరవయస్కుఁ డానూత్నవటువు మెఱసె. 134.

శంకరుని వేదాదివిద్యాభ్యాసము.

క. ఉపనయనశబ్ద మర్థస
మువేత మగునట్లు గురునియొద్దకుఁ జని య
చ్చపుభక్తిఁ బఠించెను ద
న్నిపుణుఁడు సాంగముగ నాల్గునిగమము లోలిన్. 135.

ఉ. ఇంచుక గాని లేఁడ యెప్పు డింతటివిద్య గ్రహించె నద్భుతం
బంచుఁ బ్రజల్ నుతింప, వటు లందఱు తోడఁ బఠింపఁజాల కిం
చించుక వెన్కవెన్కఁ బడ నెవ్వఁడు వీనికి విద్యఁ జెప్పలేఁ
డంచు గురుండు జంక నతఁ డధ్యయనం బొనరించెఁ జెచ్చెరన్. 136

ఆ. ద్విత్రిమాసములయధీతి నాయావిద్య
గురుసమత్వ మొందె గురువుపగిది
నతఁడ వేదముల సహాధ్యాయులకు లెస్స
చెప్పఁజాలె నతివిచిత్ర మెన్న. 137.

మ. శ్రుతులన్ బ్రహ్మ, తదంగబోధమున గార్గ్యుం, డర్థతాత్పర్యసం
గతవాతత్కథలన్ బృహస్పతి, తదుక్తబ్రహ్మకర్మాంతర
జ్ఞతలన్ జైమిని, తద్వచఃకలితవిజ్ఞానంబునన్ వ్యాసమౌ
ని, తదీయాభినవాకృతిన్ వెలయువాణీపూర్ణుఁ డాతం డహో! 138.

మ. ఎనసెన్ గాపిలతంత్ర, మెల్లమఱుఁగుల్ వీక్షించె నాన్వీక్షికిన్
గనె భాట్టాగమఘట్టతత్త్వ, మనుగంటన్ గ్రోలెఁ బాతంజలం
బనినన్ దత్తదుపాత్తసౌఖ్య మఖిలం బద్వైతవిద్యాసుఖం
బున నే డిందెఁ బ్రహిప్రయోజనము పెంపున్ దీర్ఘమందుంబలెన్ 139

ఉ. మాధుకరాన్నభుక్తి గురుమందిరవాసము వేదపాఠమున్
బోధము దేశికాంఘ్రియుగపూజనమున్ సహపాఠిదుర్లభా
గాధమనీషయున్ మెఱయ గాంగతరంగఘుమంఘుమారవో
ద్బాధకవాఙ్ముఖంబుల నతండు హరించెఁ బ్రజాంతరంగముల్. 140

సీ. స్నానం బొనర్చి యుషఃకాలమున నె మా
ర్తాండున కర్ఘ్యప్రదానమిచ్చి
యష్టోత్తరము శతం బావృత్తి గాయత్రి
యంచితమనువు జపించి భక్తిఁ
బంచాక్షరం బుపాసించి తోడస యగ్ని
కార్యంబు విధిపూర్వకముగ నెఱపి
సబ్రహ్మచారు లాశ్చర్య మొందఁగ వేద
వికృతుల నవధానవిధుల పెఱసి
గీ. పరమసాధ్వులు వాత్సల్యభరితచిత్త
లగుచుఁ బెట్టెడు మాధుకరాన్న మెలమి
నారగించుచు బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు
గడుపుకొనుచుండు నిష్కలంకముగ నతఁడు. 141.

మ. జలపాత్రమ్మును జోలెఁ గైకొనుచు సాక్షాద్భూత వేదంబు నా
బలుతేజంబున మించి శంకరుఁడు తద్బాడబ్యగేహాంగణ
స్థలి మధ్యాహ్నము సేరుచున్ 'భవతి భిక్షాం దేహి' యన్నంత సా
ధ్వులు వడ్డింతురు షడ్రసాన్నములు పుత్రుం జూచిన ట్లాదటన్.

గీ. మాధుకరమును బెట్టు మమ్మా యటంచు
వేరిగృహసీమ కరుగు నవ్వార లెల్ల
ధన్యు లయినట్లు భావించి తడయ కింటఁ
గలిగి నంతటిలోఁ బెట్టి కడపుచుండ్రు. 143.

దరిద్రబ్రాహ్మణి కథ.

క. ఒకనాఁడు మాధుకరమున
కాకగర్భదరిద్రవసతి కొయ్యనఁ జని య
య్యకలంకచరిత్రిం డా
యకఁ గని "భిక్షాం ప్రదేహి" యని పలుకుటయున్. 144.

క. కనుమాపుచినుఁగుఁబయ్యెద
కొన కుతికంటున ఘటించుకొని చూగృహమే
ధిని దలుపోరగ దీనా
ననమాత్రమ తోఁప నిలిచి నలఁకువ ననియెన్. 145.

గీ. తొలుత నాతండ్రి యీపాదునిలయమునకు
నేల వచ్చితి పేదినం బెటకుఁ జనిన
నచట నిటు లగునేమొకో యనుచు వగతు
నెట్టిదుశ్శకునంబున నిలు వెడలితొ. 146.

చ. కటకట యిట్టియెండ నలిగాళులు పొక్కఁ జెమర్చ మోము మై
పటిమ మడంగ మాధుకరభైక్షుకుఁ డై యరుదెంతు బిడ్డ ని
న్నిటు చను మంచుఁ బొమ్మనక యే మొసరింపఁగఁ గల్ దరిద్రతా
ర్భటి నలపీనుఁ గై మనునభాగ్యను నీముఖ మెట్లు చూచెదన్.147

ఉ. గ్రామము వాడవాడల నిరంతరమున్ దిరిపంబు నెత్తి నా
స్వామి ననున్ దనూజులను సాకుచు నుండును దెచ్చుదానిలో

సాము మగంచు, సాము నిజనఁ తతియుర్, భుజయింపఁ బెట్టి యా
యామెతుకుల్ భుజించి కొఱపాత్రిణముతో మనుచుందు నందనా!

ఉ. ఇందలి స్త్రీలు మాధుకరవృత్తిని వచ్చెడివారి మందిరా
లిందమునందు గోమయవిలేపనపూర్వకరంగవల్లికా
సుందరసీమ నిల్పి పరిశోధితపాత్రిల పడ్రిసాన్న మా
నందముతోడఁ బెట్టుదు రనన్ వినుచున్ గనుచుందు నిత్యమున్.

క. ఐనన్ నా కటువంటిమ
హానందము నొందుభాగ్య మబ్బదుగద నా
దీనస్థితి కంతము లే
దేనే భిక్షించి తినుచు నేమి యొసఁగుదున్. 150

గీ. దాని కేమి నీవంటియుత్తముఁ డతిర్కి
తోషనతుఁ డైనఁ బనుపు టయుక్త మనుచు
నిలు నలుంగడ నరసి యామలకఫల మొ
కండు దొరుకంగ నది యిడఁగాఁ దలంచి. 151.

క. తలు పోరఁజేసి మొగమును
వలకేలును మాత్రి కానఁబడ మఱుఁగున న
న్నెలఁత నిలిచి యాయుసిరిక
ఫల మొసఁగుచు వటున కిటుల పలికెన్ గలఁకన్. 152.

గీ. నిజము వల్కెద నీవు నాత్మజునివంటి
వాఁడ వౌట నాయన్న యీపత్రిక నిలువ
నకట! కా ల్దిగినట్టిబట్టకును నోచు
కొనమి నని పల్కి కన్నీట మునిఁగి వగవ. 158.

క. కని నవనీతముకై వడి
మనసు కరఁగిపోయి ప్రితి...మాడ్కి నిలిచి యా

యనఘుం డాయమదారి
ద్రవ్యనిరాస మొనర్ప నెంచి దయ నిటు వలుకున్. 154.

శా. అమ్మా! చింతఁ దొలంగు తావకదరిద్రావస్థ యీనాఁడ భ
స్మీ మమ్మా నమ్ముము నీవు నీపతిసుతుల్ సంతృప్తిగా సర్వసౌ
ఖ్యమ్ముల్ శాశ్వతభక్తి నొందఁగలవా రయ్యిందిరాశ్రీకటా
క్షమ్మున్ గాంతురటంచు లక్ష్మిఁ బొగడంగాఁ బూనెను శ్రీత్యక్తులన్.

సీ. హైరణ్యవర్ణయు హరిణియు సౌవర్ణ
రాజతస్రజయు హిరణ్మయయును
బురుషగోశ్వహిరణ్యపరివ్యాప్తిసంధాత్రి
యశ్వగజస్యందనాభిరామ
కాకార హాటకప్రాకార సోత్స్మిత
యార్ద్రయు జ్వలియించునట్టిదియును
దృప్తయుఁ దర్పయిత్రియుఁ బద్మసంస్థిత
పద్మవర్ణయు శుభాస్పదవిలోక
గీ. చంద్రయు యశఃప్రభాస యుజ్జ్వలనశీల
దేవజుష్ట యుదార పద్మినియు ననఁగ
నాదిమధ్యాంతరహిత మైనట్టియాది
లక్ష్మికి నమస్కరింతు నలక్ష్మిఁ బాప. 156.

గీ. తల్లి! యాదిత్యవర్ణ నీతపమునకు వ
నస్పతియు బిల్వవృక్ష మన్ప్రథ జనించెఁ
దత్ఫలంబు లడంచు నీతపముకతన
నాంతరం బగుమాయ, బాహ్యం బలక్ష్మి. 157.

క. ఓముత దేవసఖుఁడు చిం
తామణితోఁ గీర్తితోడ నన్నైనయుచుఁ ద
ల్లీ మును జనియించితి నీ
భూమిని నా కొనఁగు కీర్తిపొలుపు సమృద్ధిన్. 158.

గీ. అంబరో! క్షుత్పిపాసావిలాత్మ జ్యేష్ఠ
యగునలక్ష్మిని మాయింతు నమ్మ నేన
యీవు నసమృద్ధిని నభూతి నెల్లదాని
నస్మదీయాలయమునుండి యపసరింపు.

క. భూరూప మొంది గంధ
ద్వార, దురాధర్ష, భూతతతి కీశ్వరి, ని
త్యారోపితపుష్టి, కరీ
షారంజిత యైనలక్ష్మి నాహ్వానింతున్.

క. చేతమునకుఁ గామము నా
కూతియు, వాకునకు సత్యగుంఫమ్ముఁ బశు
వ్రాతాన్నములకు రూపుం
బ్రీతి నొసఁగునీవు నను సమీషింపఁగదే.

క. శ్రీపుత్రిక! కర్దమ! కృపఁ
జేపట్టుము నన్ను, నావసించుగృహమునన్
గాఁపుంపు పద్మమాలిని
నీపడసినమాతఁ బద్మినిన్ శ్రీదేవిన్.

గీ. ఎలమి నబ్దేవతలు సృజియింత్రు నాదు
కార్యజాతమ్ము నెపుడు స్నిగ్ధమ్ము గాఁగ
నోయిచిక్లీత! నాయింట నుండునట్లు
చేయఁగదవన్న మాతల్లి శ్రీపురంధ్రి

గీ. పుష్టియును, బుష్కరిణి, యష్టి, యుష్టికరయు
నార్ద్రియు హిరణ్మయియు, నబ్జహైమమాల్య
చంద్రయును సూర్యయు సువర్ణసరసపింగ
ళాంగి యగులక్ష్మి జాతవేదా యొసంగు.

క. ఏదేవికరుణ బహుధన
గోదాసీతురగపురుషకోటిఁ గనెదనో
యాదేవి ననపగామిని
శ్రీదేవిని జాతవేద చెచ్చెర యిమ్మా. 165.

క. అని శ్రీసూక్తవిధానం
బున సంస్తుతిసేసి చిత్తమున శ్రీవిద్యా
మనువు జపియించి స్తోత్రం
బొనరించెను సరసపదసముజ్జ్వలఫణితిన్. 166.

సీ. క్షీరార్ణవాంతరశ్వేతాంతరీపమ్ము
నందు సంపుల్లపద్మాకరమునఁ
గాంచనాంబుజకర్ణికాసింహపీఠికా
సీనయై వృతసురీసేవఁ గొనుచు
సవ్యాపసవ్యపార్శ్వములఁ గుంభియుగంబు
స్వర్ణకుంభాంబుల స్నానమార్ప
శయయుగంబునఁ గుశేశయయుగ్మ మలర ర
త్నాభరణద్యుతు లలమ దెసలఁ
గీ. పార్వతియు భారతియు నిరుప్రక్క నిలిచి
నిటలతటమున నలకముల్ నటనసేయఁ
జామరలు వీచుచుండ నాస్థానిఁ దీర్చు
త్రిభువనైకమహారాజ్ఞి శ్రీ భజింతు. 167.

మ. నిధినిక్షేపము లెల్లఁ జుట్టి కొలువన్ హేమాబ్జసింహాసనం
బధిరోహించి సుపర్వమాళిమణిరుగ్వ్యాలీఢపాదాబ్జయై
విధివిష్ణ్వీశుల లోకపాలనకళావిఖ్యాతులన్ జేయునం
బుధికన్యామణి నాదిశక్తిని గరంబుల్ మోడ్చి సేవించెదన్. 168.

క. కామగవీకల్పకచిం
తామణులకుఁ దోడఁ బుట్టి ధనరూపిణివై
తామరసాక్షునివక్షో
ధామమున వసించుతల్లి ధ్యానమొనర్తున్. 169.

చ. అని యొనరించుశంకరునరమాభినుతుల్ విని పేదరాలు 'యా
చనికులు కాంక్షితార్థము లొసంగెడువారలవృద్ధిఁ గోరి దీ
వన లొనరింతురేగాదె' యని స్వాంతమునన్ దలపోయుచుండ మిం
టను శతకోటిశంపలబెడంగునఁ దేజ మొకండు దోఁచినన్. 170.

ఉ. మేను చలింపఁ జూపు మిఱుమిట్లుగొనన్ హృదయంబుజల్లనం
గా నఖిలేంద్రియంబు లడఁగన్ నిరుపేదనెలంత మూర్ఛవో
నానియతాత్ముఁ డామెఱుఁగునందు రమాకృతిఁగాంచినేమొ త
న్మానస మంటఁదాఁకెడు విధంబున సన్నుతి సేసె నీక్రియన్. 171.

గీ. అమ్మ! కడగంటనేని నీవరయు దేని
జడుఁడె గానిమ్ము పార్థివేశ్వరుఁడ యగును
ఒత్తిగిలి నీ వుపేక్షించి యున్నఁ జక్ర
వర్తియేని యాచకచక్రవర్తి యగును. 172.

ఉ. అంబుధిరాజునంతటి మహాత్ముని గర్భమునందుఁ బుట్టి పీ
తాంబరుచెట్ట వట్టి యమృతాదులసోదరివై జగత్ప్రభు
త్వంబునఁ బట్టభద్రవయి తల్లిరొ యీదృశులైన పేదవా
రిం బరికించి లోఁ గనికరింపవు న్యాయమె నీకు నిందిరా! 173.

సీ. అన్యాయకృత్యసమాచరణచణాత్ము
లైనవారలగృహాభ్యంతరముల
నతికేళివిహారాయత్త చిత్త వు
ర్వ్యసనసక్తులపదన్యాసములను

సద్వాగస్వాపతేయపాణిహారక
చోరనాయకులమంజూషలందు
విటధనాకర్షణవిక్రీతనిజతనూ
పుంశ్చలీదంతసంపుటికలందు
గీ. వాస ముందువు గాని పాప మ్మెఱుఁగని
సత్యశౌచదయార్జవశమదమాది
సుగుణనిలయుల నిలయముల్ చేర విదేమి
పాప మోతల్లి! యీపక్షపాత మేల? 174.

మ. సతతంబున్ భవదీయపాదసరసీజధ్యానముల్ జేయుచున్
బతి భిక్షించి గడించువస్తువుల సంతానమ్ముఁ బోషించుచున్
వెతలం జిక్కియు పట్టెఁడో రెమున కేనిన్ నోచుకోనట్టి యీ
సతి నీక్షించి కరంగ కున్నదె భవత్స్వాంతంబు పద్మాలయా! 175.

చ. అసువులు కంట నిల్పి కుతికంటునఁ జేలకొనన్ ధరించియున్
వసతికి వచ్చుయాచకుఁ 'జనంగదె' యంచు వచింప నాల్కరా
కుసిరికకాయ నిచ్చె నిది యొక్కటి భూరిగుణంబుగాఁ గృపా
ప్రసరణ మూన్చి యీయమదురంతదరిద్రత మాన్పు మిందిరా.176

క. అని మనసు నాటఁ బల్కుట
యును నభమునసుండి తద్ద్విజోత్తమభవనాం
గనసీమఁ గన రమాకృపఁ
గనకామలకములు ధారగాఁ గురియుటయున్. 177.

ఉ. చేతన నొందియున్ విగతచేష్టితయై సతి స్వప్నమో నిజం
బో తెలియంగరానిస్థితి నొక్కనిమేషముకాల ముండి య
త్యాతతభక్తి సిగ్గు నెడఁదట్టి వటూత్తము పాదపద్మముల్
చేతుల ముట్టి కన్నుఁగవ చేర్చి ముద్దిడి పల్కె నీక్రియన్. 178.

ఉ. నీఋణ మెట్లు దీర్చుకొననేర్తు మకారణ మేఁగుదెంచి బం
గార మొనర్చితయ్య మదగార మసాధ్యమహాదరిద్రతా
ధారమ, యింద్రజాలమువిధంబునఁ దోఁచును భాగ్యవార్ధితా
పారదురంతమత్కలుషభంజనముం గడగంటఁ జేయుటన్. 179.

క. ఎంతటిపాప మొనర్పక
యింతటి పేదఱిమిఁ గందునే నే నిఁకకా
సంతయుసిరిక ఫలంబున
కింతటిసిరి యెట్లు? నీకుహిమాంశుఁ గా కనఘా! 180.

ఆ. దానఫలము వృద్ధిహీనుల నొందుఁ బా
త్రానుగుణముగా నటంద్రు ప్రాజ్ఞు
లిట్టిపాత్ర మొదవునే యెంతపుణ్యుల
కైన? నాకె వేఁల నబ్బెఁగాక. 181

ఉ. ద్వారక కెట్టిటో యరిగి తాపము నొందుచు ద్వారమందు దౌ
వారికరుద్ధుఁడై యెటులొ వార్తను బంపు కుచేలుఁ దెచ్చి ధా
నారుచిఁ జొక్కి కాదొకొ ధనం బిడెఁ గృష్ణుఁడు మున్ను; నీవు దాఁ
జేరఁగ వచ్చి లచ్చి దయసేసితి నేఁ డిదె దీనురాలికిన్. 182.

గీ. అనుచు నాయమ వినుతించునవసరమున
నాయవారంబునకు నేఁగి యలసి వచ్చి
నట్టియాగృహమేధి యుదంత మెల్ల
విని తదంఘ్రులఁ బడి మ్రొక్కి వినుతిసేసె. 183.

చ. అది గని శంకరుఁడు దరహాసము మోము నలంకరింప భూ
త్రిదశునకున్ దదీయసుదతీమణికిన్ జరణాభివాదముల్
హృదయము పల్లవింప నొనరించి వచించెను 'మీయదృష్టసం
పద పరిపాక మొంది సిరివచ్చెను నేను నిమిత్తమాత్రుఁడన్. 184.

ఉ. నన్నును మించువా రనుదినంబును మీయిలు సేర రాకొకో మీ
కష్టదరిద్రలిండ్లకు నిరంతర మేనును బోనొకాని యీ

యున్నతి మున్నుమీ కొదవ, దొక్క ని కేను నొసంగనైతి; మం
దెన్నఁడొ మీ రొసంగినదియే ఫలియించెను గాల మబ్బుటన్. 185.

క. ధర్మార్థకామముల నతి
నిర్మలవిహృతిప్రసిద్ధినిం గనుచు మహా
శర్మమున వరలుఁ డిఁక, నని
యర్మిలి గురువసతి కరిగె నందఱు వొగడన్. 186.

క. ఆయుసిరికఫలముల నపు
డాయక పుట్టికల గాదియల ధాన్యమ్ముల్
పోయుగతిఁ బెట్టియలలోఁ
బోయుచు నానందసింధువున నోలాడన్. 187.

సీ. కాంక్షించు గృహమేధి కర్ణకుండలకంక
ణాంగుళీయకధారణార్థ మొదను
గోరుచుందురు పుత్రికలు కటకాంగద
కర్ణికాకాంచ్యాదికము ధరింప
నభిలషింతురు తనయులు హేమనూపుర
కేయూరహారకింకిణులు దాల్ప
బేరమ్ము సేయు సొనార్లిఁ బిల్చి పడంతి
సౌవర్ణపాత్రాది నంతరింప
గీ. నవుర! శంకరకరుణాకటాక్షసముప
లబ్ధకాంచననిత్యకల్యాణపూర్ణ
మందిరావాసముదితానందపరవ
శాంతరంగమ్ము తోడ నహర్నిశంబు. 188.

ఆ. మెఱపు మెఱసినట్టికరణి నవ్వార్త వ్యా
పింప నగ్రహారవీథులందు
జనులు గుములుగట్టి చనుదెంచి శంకరుఁ
గాంచి మ్రొక్కి యభినుతించి రపుడు. 189.

మ. "దివి మందారమహీజమట్లు భువి ధాత్రీదేవదేవవ్రజో
త్సవముల్ గూర్చు నుదారహారిగుణవిస్తారుండు శ్రీశంకరుం
డవురా" యంచుఁ బ్రజల్ నుతింప గురుసభ్యాశంబునం దభ్యసిం
చె విశేషించి సమస్త శాస్త్రముల నార్జించెన్ యశోరాసులన్. 190

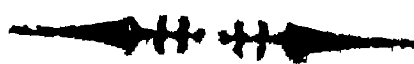
ఆశ్వాసాంతము.

శా. అర్ణోరాశిశయానసంధృతమనుష్యాకార! దీవ్యద్యశః
పూర్ణస్వర్వసుధారసాతలదిగాభోగా! దిశేభాహిరా
ట్కర్ణారుంతుదభగ్నశాంకరధనుష్టాంకారపాణౌకృణో
దీర్ణశ్రీవిజయేందిరాజనకపుత్రీసత్కళత్రత్రయా! 191.

క. సత్త్వానందాద్భుతసం
విత్త్వాకృతి! నిత్యసుకృతివేంకటరాయా
మాత్త్యవినుత్య! సుమిత్రా
పత్త్యార్హణకృత్యముదితభావ! విభావా. 192.

మాలిని. కుశికతనయయాగాకుల్యహేత్వామిషాశి
క్రిశిమకరణనానాస్త్రప్రయోక్త్రిర్భకాత్మ!
విశదపదపరాగస్పృష్టినష్టాశ్మభావా౽౽
విశ దపదప రాగస్పృష్టితుష్టర్షికాంతా! 1 3

ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదిత కవిత్వ 'కవితాభూషణ' వెంపరాల
సూర్యనారాయణనామధేయప్రణీతంబయిన
శంకరవిజయంబునఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీగురుమూర్తయే నమః.

శ్రీ శంకరవిజయము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

క. శ్రీదర వేంకటరాయ
శ్రీద రచిత సాదరార్ఘ్య ధృత మితిరహితా
మోదరసోదయ! మేదుర
సోదర సౌభ్రాత్రి పాత్ర సుచరిత! రామా!

వ. అవధరింపుము.

శంకరుని యాకారవర్ణనము.

క. కమనీయరూపవిలసిత
రమణులు తగుపతి వరించి రంజిలుక్రియ ను
త్తమ మగుసకలకల లను
త్తము శంకరుఁ జేరి భాగ్యదశ నింపారెన్. 1.

క. సరహస్యసకలవిద్యా
భరభరితుండై యశఃప్రభలఁ బ్రబలినశం
కరు దేహం బుపమానో
త్కరకథయును సైఁపనట్టికాంతి వహించెన్. 2

మ. జల మింపూపలమున్ స్రవించునెడఁ, దచ్చంద్రాశ్మమం దబ్జమే
మొలవం గల్గినఁ, దత్ప్రయోజనమున సంభూతంబయేనిన్ గొలం
కలశాసారమునన్ గుశేశయము మేలై పుట్టినే, నద్ది దాఁ
దులనన్ శంకరభవ్యపాదమున కొందున్గాక యెట్టట్టులో. 3.

చ. అమలినశంకరాంఘ్రి లలితాబ్జసమం బనుచున్ దదాస్యబిం
బము ద్విజరాజమండలనిభం బని యందురుగాక, పేర్మ్యభా
వ మెనసి పద్మపాదుఁ డలపద్మముఁ గాల సడంగఁద్రొక్క, వ
క్త్రము ద్విజరాజమండలనిరంతరసేవ్యము నయ్యె నారయన్. 4.

ఉ. "అంచితు లైనయోగు లనయంబతినిర్మల మాచరించుకో
నెంచి హృదంబుజమ్ముల వహింతురు శంకరుపాదపద్మముల్
నించుఁ దదాస్య మింద్రముఖనిర్జరదుర్లభ మాసుధారసం
బంచునఁదమ్మికంఘ్రి, శశి కాస్యము, మిన్నలు గావె యెన్నఁగన్.

మ. అమలజ్ఞానకళాఫలేగ్రిహి, ఘనవ్యామోహాముష్టింధయం,
బమితర్థివ్యసనోదరంభరి, యఘప్రాగ్భారకూలంకషం
బు, మదాద్యద్మర, మిద్ధతాపహరణంబున్ శాంకరం బావదా
బ్జము కారుణ్యరసామితంపచముగా భద్రంకరం బయ్యెడున్. 6.

మ. చరణాఘాతభిదావ్రిణోత్కటితభాస్వత్సూనుదోష్కంబు చ
త్వరపాదాహతిమారితప్రణతబృంద్రదోహివిఖ్యాతిమ
ద్బిరుదుం డౌపరమాత్ముఁడే యగుటఁ దద్దివ్యాంఘ్రి మాహాత్మ్యని
ర్భరు లౌవారినొనర్చు నెప్పుడు గతాపస్మారరోగార్తులన్. 7.

మ. నవనిత్యాభ్యుదయంబునన్ వెలుఁగుచున్ సారస్వతోజ్జృంభహే
తువునై ప్రాపితతారుఁడై తిమిరముల్ తూలంగ, స్వాలోకముల్
దవులన్ జిమ్మెడు తత్కళాధరునిపాదక్రాంతి మాధుర్యమై
భవయుక్తం బగుటన్ హరించు ఘనతాపం బూన్చుఁ బ్రహ్లాదమున్.

గీ. నతియె ముక్తిద మతనియానతపదంబొ
యనుచు వివదింతు ప్రౌఢి శ్రుత్యర్థవిదులు
గాని తత్పాదభక్తాంఘ్రి కమలస్మృతిర
జఃపరీరంభకృతియె మోక్షంబు నొసఁగు. 9.

వ. మఱియుఁ బాలకడలి పెన్నురువులమురువైన చౌదంతితొండంబుడం బు విడంబించుచు విమలపట్టాంశుకాస్తృతంబులగుతదూరుయుగంబు రా జిల్లఁ దిరిమేఖలాలంకృతంబగునప్పండితుకటీతటి హాటకవల్లీతమూంచిత స్ఫాటికశైలతటి గేలిసేయు. నాశ్రితిమార్మికుని కేలుదోయి పుస్తకరూప

వేదపాఠ మొక్కుంటను, వాదివినిహితతదామ్నాయాంతర్గతకంటకోద్ధారార్థంబుంబోలె బోధముద్రి నొక్కుంటం బూని మెఱసె. నతిమృదులంబులు లలితంబులు నగునమ్మహితు కరపల్లవంబులు పొందమ్మిడాలు నకుఁ బాటచ్చరంబులును, నమరద్రుమంబులలేఁజివుళ్లకు సహచరంబులు నయ్యె. శరదిందుకిరణధవళంబై బిసతంతుసుకుమారం బైనయుపవీతంబుఁ దాల్చి విజయలక్ష్మీశయ్యాతలంబై యరరవిశాలంబై మాంసలంబై తదీయోరస్థలి చూడ నొప్పారె. బహిరంతశ్శత్రునిగ్రహాలాంఛనజయస్తంభయుగీసంభావన శుంభల్లక్షణోపేతంబులు పరిఘాకారంబులునై తద్దోర్దండంబు లుద్దండకాంతి గండుమీఱెఁ. బ్రతిపక్షశిక్షణదక్షం బగువిజయశంఖంబుం బోలి ధీరధ్వనిం గంఠంబు దీపించెఁ. గెమ్మోవిఁ దవిలినపలువరుసబిరుసువెలిడాలు నవనవం బగు పవడంపుఁదీవెల నలమినశారదం బైనపండువెన్నెలలఁ దలదన్ని యొప్పె. సంతతముఖాశ్రిత సరస్వతికినై విధాత నెలకొల్పిన నిద్దంపుటద్దంబు లనఁ గపోలఫలకంబులు తులకించెఁ. బయోధిసంభూతం బగునిందుబింబంబు పగదిఁ గాక సర్వలోకసుకృతజలధిసముద్గతం బగుతదాననంబు సద్గణప్రకాశకంబై దీపించె. యదంతరావాసయై యిందిరాసుందరి దీనవసుమతీదేవపురంధ్రీదారిద్ర్యపిశాచోచ్చాటనమంత్రం బగు కనకధారావృష్టి నెఱపె నట్టి యయ్యనఘునిలోచనమహిమంబు వర్ణింప నరిది. దుర్వారవైరిదూషణవిజృంభణ క్షయసముల్లసితసేతుకారకంబులు, నతికాయవిభ్రమధ్వంసకంబులు, సంసారశాఖామృగహర్షాధాయకంబులుఁ బయోధివీచివదలంకారంబులును లంకారులు నగు నాతాపసకులచంద్రునికటాక్షాంకూరంబులు శ్రీరామచంద్రకటాక్షములకు వియ్యంబులయ్యె నంతియకాక. 10.

మ. అతిఘోరక్షితిరూక్షకంటకకులంబై మారదావాగ్నిహే
తిత్రితులంబై బహుళార్తిపంకిలతరంబై యామయానేహో
ద్ధతమై ధైర్యముఁ దూల్చుసంస్మృతికదధ్వం బిచ్చు నాయాసవి
స్తృతి మాయించుఁ దదీక్షణంబులు సుధావృష్టిక్రియాదక్షముల్ 11.

ఉ. ఆకరుణాబ్ధిఁ జేరుత్రిపథాపగ యంచుఁ దదాననాచ్ఛభ
స్మాకలితత్రిపుండ్రకము సంమరు కొంద, అదెట్టు లైనఁ నాఁ
గాక, త్రయీశిఖార్థము లంఖుడముగా వివరించుప్రౌఢిచేఁ
గైకొన నున్నకీర్తులత్రికంబునకుఁ బ్రతిభూత్రయం బగుఁ. 12.

గీ. కాంచి యెవ్వానినిరుపమాకార మెదఁ
నిపుణులు మనోజ్ఞు మదనుఁ దృణీకరింత్రు
తండు శాంభవలీలావతార మనుచు
సుందరుఁడు సంచు జను లెంచ సుగమమె కద. 13

చ. వికృతమహాజ్ఞతాగహనవీథులఁ జిక్కి భవాఖ్యదావపా
వకపరిపచ్యమాను లగువారల కందఱ కాత్మవిద్య లె
స్స కఱపి ప్రోవ, మాన మెడసల్పి వటద్రుమమూలమునుఁ దృజిం
చి కదలె శంకరాకృతిని జేకొని యింబుగ శంభుమూర్తి దా. 14

శా. స్వాయచ్ఛండవిరుద్ధవాదికుహానాపాండిత్యవైతండికుం
డై యాశంకరుఁ డుద్భవింపఁ బదభక్తానంతతాపవ్యథా
పాయం బాయె నధీరులై వడఁకి రావైభాషికాదుల్ కథా
వైయాత్యప్రతిభల్ నశింపఁ జెడి రవ్వైశేషికాద్యుద్ధతుల్. 15.

గీ. మదనజయమున సర్వజ్ఞమహిమ విబుధ
శస్యతను శంకరుం డల్లశంకరుండె
కాని యాతండు యజ్ఞవిఘాతకుం డి
తండో యజ్ఞక్రియాసాధకుండు దలఁప. 16.

క. ఆమహితుసముని నొకనిఁ గ
లామాత్రతులానుకారి లక్షింపఁగ నా
నేమి జగత్త్రయవిబుధ
స్తోమంబున? నతని కతఁడె తుల నిక్కముగా. 17.

క. నందనమున సురతరు లటు
మందారములందు బహుసుమములటు లం దిం
దిందిరములయటు శంకరు
నందు సుగుణబృంద మందమౌను ననంఖ్యన్. 18.

మ. ఘన మాకామము వస్తుచర్చఁ, బ్రతిఘాకార్కశ్యహింసల్ క్షమా
ర్జనచే, దైన్యపరిగ్రహానృతకథాశల్ తుష్టిచే, మచ్చరం
బనసూయన్, మదమానముల్ పర*మహాత్మ్యాధ్యానవిత్తాశయా
ప్తిని ఖండించె సతంబు తృప్తిపటిమన్ దృష్ణాపిశాచింబలెన్. 19.

గీ. చేరి తన్ను శుశ్రూషించుశిష్యజనుల
కామము సమూలఘాతమ్ముగా వధించె
నరవి రోషంబు చూర్ణపేషముగ నూఱెఁ
జెండె లోభాదికముఁ దృణచ్ఛేదముగను. 20.

సీ. ఘర్మమర్మచ్ఛిదాకారుఁడై దివమందె
కాంత యీచంద్రమఃకరము లేమి?
యవి కావు ముగ్ధరో! యభవనవీనావ
తారశంకరగుణోత్కరము సువ్వె.
ప్రాణేశ! యట్లైన వ్యాకోచ మెట్లొందఁ
జాలె నీయుత్పలమండ మెల్లఁ?
జెలియరో! వినుము విస్మేరదిక్కామినీ
పాండురాపాంగ ప్రభాప్రవాహ
గీ. మనుచుఁ బ్రశ్నోత్తరములు దిగంతదంతి
దంపతుల కయ్యె; శంకరాత్యంతవిమల
సుగుణనిబిడాంబరాచ్ఛన్నజగములందు
ముసువులో గ్రుద్దులాట చెంచెనఁగుకతన. 21.

* "పరు[illegible] [illegible]గ్గింపఁగా నేర్చు బుద్ధిని" అని పాఠాంతరము.

మ కనులం గాంచదు మాక్షికద్రవము, ద్రాక్షల్ శిక్షలం బెట్టు, నే
మ్మనమం దెంచదు క్షీర, మిక్షురసముం బాటింప, దాశాంతలం
ఘనజంఘాలము మాధురీమదభరాక్రాంతంబు నాశంకరా
ర్యనిసర్గామలసద్గుణోత్కర మనార్యారుంతుదాకారమై. 22.

సీ. త్యజియించుకొనుఁగాక ధాత్రి సర్వంసహా
ఖ్యానమ్ము శంకరుక్షాంతిఁ గాంచి
పరిహరించునుగాక బాహులేయుఁడు గర్వ
విస్మృతి శంకరువిద్య లెఱిఁగి
వఱువట్లుగొనుఁగాక బాదరాయణికీర్తి
శంకరువైరాగ్యసార మరసి
విడువఁజూచునుగాక వేధ వాక్చాతురి
శంకరువక్తృతాశక్తిఁ దెలిసి
గీ. యట్టిక్షాంతియు నట్టివిద్యామహత్త్వ
యట్టివైరాగ్య మట్టివాచాతిదాక్ష్య
మొక్కశంకరునందుఁగా కొరులయందుఁ
గాంచఁ దర మౌనె వేయి పల్కంగ నేల? 23

శా. గోముం గన్నతదీయమూర్తి క్షమ నా గోత్రాసగోత్రమ్ము, శో
భాముగ్ధం బగుకీర్తి విద్యఁ బడయుఁ భాషావిభాషత్వముఁ
గామంబుల్ శ్రితకోటి కిచ్చుతఱి నాఁ గల్పద్రుకల్పంబు సీ
మాముక్తద్యుతి దానిఁ బోల జగముల్ మందాక్షమందాక్ష మౌ.

క. కలుగఁడు తత్సదృశుఁ డిలా
తలమునను బురాతనాద్యతనులం దొకఁడున్
గలుఁగఁ డిక ననాగతమునఁ
గలిగెనె మేరువును బోలఁగలగిరు లెందున్. 25.

గీ. పొదలెఁ దత్కాల మక్కళావిదునిచేత
మెఱసె నతఁడును సౌశీల్యగరిమచేతఁ
దనరె నాసుశీలమును విద్యామహత్త
వెలిఁగె నావిద్యలును మహావినయలక్ష్మి. 26.

గీ. గుణములు చివుళ్లు, సత్కీర్తి కుసుమములు, శ్రి
యద్బుధులు తేంట్లు, శాంతి యనంతరసము,
బోధము ఫలంబు, గాఁగ స్వర్భూజమట్లు
రాజిలెను దద్విచక్షణరాజమౌళి. 27.

శంకరవాగ్వర్ణనము.

గీ. కవివరుం డగునతనివాక్చతురిమంబుఁ
గాణభుజవాణి, కాపిలవాణి, యౌర
గేంద్రవాణియుఁ గనఁజాల వింత యనిన
నితరఫణితులగతి వచియింపనేల? 28.

గీ. భట్టభాస్కరమర్దనప్రాప్తదుర్ద
శానిమగ్నాగమాంతహస్తగ్రహమ్ము
లయినశాంకరవాఙ్నివహమ్ము లోలుకు
నక్షరం బగుభవ్యరసాయనంబు. 29

శా. జూటాటీరజటాకుటీతటనటత్స్వర్ణిమ్నగాభూమిలో
కాటాట్యాప్రథమావతారపటుగర్వాటోపలుంటాకమై
ధాటిన్ గర్జిలుశంకరాచల లుఠద్వాణీస్రవంతీఝరుల్
దూటాఁడున్ జగతీభయప్రదము లౌదుర్భిక్షుదుర్భిక్షముల్. 30

సీ. మానసమత్తసామజయూథపమువారి
బోధభూపతివాసమునకు దారి

దురితపూర్ణాపారదుర్వాదవిస్ఫారి
సూరిహారీకృతాకారహారి
యమితచింతాతూలహరణవాతలహరి
తతసంసృతిపయోధితారణతరి
యగునశంకరు నిగమార్థవాగ్వైఖరి
వెలసెఁ గథాదర్పకలితసూరి
గీ. జాలకండూలరసనానసనాళిభూమి
పతనకారణారణ్యకశ్రుతినిపాత,
మచలితాద్వైతలక్ష్మీజయాంకఘంటి
కాఘణంఘణ ముపనిషద్గంధిలంబు. 31.

సీ. ఘనసారకస్తూరికాగంధసంరంభ
పరిరంభణప్రియంభావుకములు
తాపోపగమనిర్మథననిశాకరకరా
హంకారభారకూలంకషములు
ద్రాక్షాసితామధుగోక్షీరమధురిమ
వ్యాపారపూర్ణశివంకరములు
నవనవోద్భిన్నపల్లవగుచ్ఛకాంతిసం
దోహదోహలపశ్యతోహరములు
గీ. త్యక్తకంటక ప్రాజ్ఞపాంథప్రకీర్ణ
దీపితాద్వైతమోక్షఘంటాపథసమ
లంకృతమ్లానకుసుమమాల్యాంకతోర
ణములు శంకరుమృదుభాషణములగములు. 32.

ఉ. దవ్వుగఁ జిమ్మి దుర్ణయవితానరజంబుల, నీతిబాధలన్
ఱువ్వి, గుణాళి మేల్పడి, సిరుల్ గనుశంకరువాక్సమీరముల్
మవ్వపుఁదావు లొల్కి విషమంపుభవాటవిలోన నాధియన్
గ్రొవ్వినయగ్గిపేడిమిని గూరిననెవ్వగ తెల్లఁ జివ్వతన్. 33.

మ. రసనారంగనటచ్చతుర్ముఖవధూరత్నాంఘ్రిమంజీరభూ
రసితంబో! విలసత్తదీయకటిభారస్ఫారసౌవర్ణసా
రసనారావమొ! తచ్చలత్కరయుగీరాజన్మణీకంకణో
ల్లసితక్వాణమొ! నాఁగ శంకరుకలాలాపంబు లేపారెడున్. 34.

శా. ప్రావృట్కాలవిజృంభమాణఘనధీరధ్వానడింభంబు, వా
త్యావిభ్రాంతివిఘూర్ణదర్ణవచలత్కల్లోలజృంభంబు, మ
ల్లీవల్లీప్రసవోదయత్పరిమళాశ్లేషప్రలంభంబు, వి
ద్యావారాంనిధి యైనశంకరుపటీయస్సూక్తిగుంభం బిలన్. 35.

ఉ. * హృద్య సుపద్యముల్ జహదవిద్యములై యమృతోద్యమై సుధా
స్వాద్య మరాతిచోద్యకులిశాద్యవిభేద్యము సత్కళానిష
ద్యాద్యము యోగపద్యహృతసాద్యఘవద్యమునై ముముక్షుసం
వేద్యము లైనశంకరునవేలశివోద్య మిడున్ సుఖాద్యమున్. 36.

సీ. ఆయాసమునకు నవాంకూరమును బీజ
రూపంబు ఘనమనస్తాపమునకుఁ
బూర్వరంగమ్ము ప్రభూతసంక్లేశమ్ము
లకుఁ బ్రాగ్భవాపూర్వలబ్ధములకు
వినఁ జెప్ప రాని వేవేలదోషములకుఁ
బ్రస్తావనాడిండిమ స్తనితము
గార్మణం బనృతసంకథనమ్మునకు నిష్క
టమ్మసచ్చింతాచయమ్ములకును
గీ. నగు చమేయావిచింతనీయాప్రధృష్య
మైన దేహాద్యహంకార మంతరింప

* (1) సుధా=అమృతమువలె; సు=మిగుల; ఆద్యము=తినఁదగినది; (2) సాది=జీవుండొక్కఁడు; అఘవద్యము=పాపోక్తి; (3) శివోద్యము=శభోక్తి; (4) సుఖాద్యము=సు, ఖాద్యమగు సుఖమానందమే యాద్యము.

శంకరార్యోక్తి యనుపరశ్వథముదగ్ర-
నఱుకఁ జాలినసాధనాంతరము గలదె 37.

గీ. నాద్వైతనసూక్తిగర్భసూక్త్యంతరుదిత
మౌక్తికం బగుశాంకరీయోక్తివిపణి
కప్రతారణహాతి బౌద్ధకాపథహాతిఁ
జేసి పడినయాశ్రితులకు సంజీవనంబు. 38.

మ. ఘనఝుంఝానిలకంపితద్యుతటినీకల్లోలకోలాహల
స్వనసోదర్యము నైకదుర్మతరజఃపాళీహరం బౌచుఁ బే
ర్చినశ్రీశంకరకోవిదేశ్వరజరీజృంభద్వచోనిర్ఝరం
బనుకూలించు నధర్మదుర్మతనిఖాతాశాంతి శాంతింపఁగన్. 39.

ఉ. ఆరఁగ నవ్యమల్లెపువ్వులందలితావులఁ గాఁగిలించి మం
దారమరందధారల నణంగని కమ్మఁదనమ్ముఁ దేర్చి యా
చారవిచారసింధు వగుశంకరుప్రన్ననిపెన్నుడుల్ సుధీ
వారమనంబు లన్నుకొన బాళిగొనన్ వలపింపఁ జేయవే. 40.

మ అనవచ్ఛిన్నసుఖానుభూతి నిడునయ్యార్యోక్తిధారాసుధా
వనధిన్ దేలునెవండు నానపడునే ద్వైతిప్రబోధమ్ములన్?
గనునే కచ్చరదుప్పటచ్చగజరత్కంథానుబద్ధాదరం
బును జిత్రం బగుకాంచనాంబరశతంబున్ దాల్చువాఁ డెవ్వఁడున్.

చ. నిరుపమశంకరోక్తిపరిణీతమనస్కుఁడు తేనె నూనెగా
నరయుచు, ధాత్రి శిశు నిడి యద్దిర! క్షీరము క్షారమంచు వా
చఱచుచు మోచ కాచ మనఁ జాగి సితన్ భసితం బటంచుఁ జె
చ్చెర వెగటొందుఁ గుందు నిరసించు హసించు రసించుమించుగన్.

ఉ. తియ్యఁదనంబు నంతయును దేనియ యమ్మెను, ధాత్రి ప్రీతిచే
నొయ్యన నిచ్చెఁ, బాత్రి మనునూహను క్షీర మొసంగె, నిక్షువున్

గయ్యమునందుఁ గోల్పడె వగన్, సుధ చోరభయాప్తి డాఁగెఁగా
కెయ్యెడ లేనితియ్యదన మెట్టుల గల్గెను శంకరోక్తికిన్. 43.

ఉ. కప్పుర మప్పుగాఁ గొనియెఁ, గస్తురి గాంచెఁ బఱించి, మల్లియల్
చెప్పినసేవ సేసి పడసెన్, విలిచెన్ మఱి కుంకుమంబు దా
నెప్పుడొ చందనంబు హరియించెను శంకరుపల్కుఁదావులన్
జెప్పఁ దరంబె దన్మహిమ నిత్యసముల్లసనాతిధన్యముల్. 44

ఉ. చవిగలకుంపెరుంగు దిని, చాలఁగఁ బాలనుఁ గ్రోలి, యించులోఁ
జవులు నెఱింగి, త్రావి వరుసన్ బుప్పుఁదేనియ జుంటితేనె మే
లవుకదళీఫలాలు దనివార మెసంగినవాఁడు శంకరా
ర్యవచనమాధురిన్ గనుడు నవ్వియ కావు సుధన్ స్మరించునే? 45.

చ. భవదవధుప్రతప్తజనపాళికిఁ గప్రిపుజల్లు, మోక్షభా
ర్గవికి నిసర్గనిర్మలతరం బగుమౌక్తికయష్టి, యద్వయా
త్మవిపులసౌఖ్యవృష్టికృతతామరసాకరహంసి, శంకరా
ర్యవచనధార పుణ్యమున నబ్బును బుద్ధివిశుద్ధిసిద్ధికిన్. 46.

సీ. మహిమాభిరంజితామ్నాయశేఖరగణా
వాపమం దంకురారోప మొంది
యమలామలసురేశ్వరాదికశిష్యసూ
క్త్యంబుధారాసేచనంబు వడసి
కలితకైవల్యకాంతారూపలలితప
లాశసంహతుల నుల్లాస మూఁది
విజ్ఞానధనలిప్సువిబుధమనస్సాల
జాలాధిరోహణలీలఁ గాంచి
గీ. తత్త్వబోధప్రసూనసంతతిని బూచి
యమృతఫలమై ద్విజాతి కుపాస్య యగుచు

నలరుసోమావతంసనవావతార
గురువచోవల్లి యొసఁగు భక్తులకు శుభము. 47.

మ. నటదీశానకిరీటకోటివిలుఠన్మందాకినీద్వేషు లు
ద్భటనిర్భిన్నసుధాసరోవరపరీవాహాళవగాహుల్ మదో
త్కటతద్ద్వైతమతానుయాయిదురహంకారాభిచారుల్ పరి
స్ఫుటవేదాంతము లైనసూక్తులఁ దనర్చుళ్ శంకరుం డున్నతిళ్.

శా. సాహంకారసురాసురౌఘకరకిర్షాఘూర్ణదుద్దామమం
థాహార్యక్షుభితామృతార్ణవతరంగాకారవాచాసుధా
వ్యూహాసారమునళ్ భవాహ్వాయదవాగ్న్యుద్విగ్న మహాజంతుసం
దోహం బొందెడు తాప మార్చుగురుఁ డెందుళ్ నుత్యుఁడౌట్ఁబమే?

శంకరుని కీర్తి వర్ణనము.

గీ. కలశవారాశితోఁ గచాకచి యొనర్చి
కైరవాప్తునితో గదాగది యొనర్చి
రజతశైలంబుతో భుజాభుజి యొనర్చి
యుల్లసిలు శంకరార్యుసంఫుల్లయశము. 50.

క. పరిశుద్ధుఁ డెవ్వఁ డిల నను
తతి శంకరుకీర్తి కోడి తన్మదిత్రుఁడై
హరిణాంకుఁ డాకళంకము
దొఱఁగుటకే కాదె జలధిఁ దోఁగును నేఁడుళ్. 51.

సీ. ధమ్మిల్లమ్మున వినూతనమల్లికాసుమ
సృష్టినిర్మాణకౌశలిని జూపుఁ
గాంతలలాటభాగమునఁ జందవరస
చిత్రకశిల్పవైచిత్రిఁ జూపు

గీ॥ ప్రాంతరమునఁ దారావళీహారబం
ధురరచనాతిచాతురిని జూపు
మొనసి సర్వాంగీణముగఁ జంద్రికామల
క్షౌమధారణపటిమ తను జూపు

గీ. సహహా! బహుళదివస ప్రథివ్యంతరాళ
పూరితాపూర్వశాంకరీయోరుకీర్తి
పూరములు హారిదంగనావారముల క
నల్పితాకల్ప మొనరింప నాత్మ నెంచి. 52.

సీ. ఉత్సంగములఁ జేర్చు కొండొరుఁ దోఁపాడి
హారిదంబు జేతఃణోత్కరము వేడ్కఁ
గరముల నల్ల నాకర్షించుఁ దారకా
బృందమ్ము ప్రేమనిష్యంద మెసఁగఁ
దనివోవ ముద్దాడు దరికి రాఁ దివిచి యా
కాశమ్ము రాగసంగతిఁ జెలంగి
కై జాఱెనేని జిక్కం డటంచును వియ
ద్గంగ దివ్వొను నిజికౌఁగిలింతఁ

గీ. జకవాళమ్ము పిలుచుఁ బ్రసన్నవృత్తి
శేషఫణి యాటలాడుకోఁ జిత్తగించు
శంకరార్యయశోహారిణాంకమూర్తి
యద్భుతం బైనసౌందర్య మరసి మురిసి. 53.

గీ. *కాంచు హారిదంతపంక్తి సాంకాశినమ్ము
సర్చుఁ జంద్రుని సాంహాసినము వెలార్చుఁ
నమృతచతురిమ సాంలోపినమును సలుపుఁ
దిమిరసాంఘాతిన మ్మాసుధీయశమ్ము. 54.

---

* "అభివిధౌ భావఇనుణ్" సమ్=సమంతాత్, కాశః=ప్రకాశఇతి, భావేఇనుణ్ 'అణి నుణః' సం=కాశ్=ఇన్=సంకాశిన్=అణ్=సాంకాశినమ్. ఏవమేవ సాంహాసినం, సాంలోపినమ్, సాంఘాతినమ్.

చ. కుతుక పతన్మృగేంద్ర నఖకోటి విదీర్ణకరీంద్రకుంభ ని
ర్గతనవమౌక్తికచ్ఛవి నికాయనిబద్ధ నియుద్ధలై మహా
క్షితిధరఘూర్ణన క్షుభితసింధు చలత్పృథులోర్మి మైత్రిపే
క్షిత లయి లోకమందు విలసిల్లెను శంకరుకీర్తిమాలికల్. 55.

చ. చిరముగఁ జక్రవాళదరి! చెందె దనావిలభావ మల్లశం
కరుసితకీర్తి చంద్రు నిటుఁగాఁగిటఁ బట్టుముదంబుచేనొకో?
సరిసరి నీవు నుత్పలిని! సమ్మద మొందవె? యేలె? యన్న స
య్యిరువురకున్ స్మితంబు జనియించెను బ్రశ్నల కుత్తరంబుగన్.56

శా. దుర్వారాయతగర్వవైరిసుమనస్తూలౌఘవాతూలమై
నిర్వేలాద్భుతబోధశీతకిరణోన్మేషర్ధిదుగ్ధాబ్ధియై
నిర్విఘ్నప్రసరద్భవాహ్వయదవాగ్నిస్ఫీతసంతాపశాం
త్యర్వాచీనపయోదమై సితయశం డాశంకరుం డొప్పెఁగన్. 57.

క. ఇతిహాసపురాణంబులు
స్మృతులును శాస్త్రములు పోరిఁబోరిన్ బుధజనసం
యుతుఁడై యరసి యతం డు
న్నత మగు సర్వజ్ఞతాపదంబున్ బడసెన్. 58.

క. ఆయన మఱిమఱిఁ గాంచెను
వైయాసకి శాంతివాక్ప్రపంచము, నుపశాం
త్యాయత్త శుద్ధతం గనె
నాయెడ సర్వజ్ఞభావము ట్లలవోకన్. 59.

గీ. చక్కఁ జతురాస్యుఁ డయ్యె నసత్ప్రపంచుఁ
డనఁగఁ బురుషోత్తముండె యయ్యెను సభోగ
యోగి యనఁ, గామజేత యయ్యెను విరూప
దర్శనుం డనఁ బ్రథితుఁడై తనరె నతఁడు. 60.

ఉ. ఆననమందు వాణి యలరారుటఁ బద్మజుఁ డంచు, నస్త్రమా
శ్రీనిరతాభిషక్తి విలసిల్లుట వారిజనాభుఁ డంచు, నా
ర్యానుపమానభక్తిరచితార్ధ్వఁ బుఁ డౌటఁ బురారి యంచు న
మ్మానినమాను శంకరుఁ బ్రమాణపురస్సర మెంతు్రి కోవిదుల్. 61

ఉ. ఆపురుషోత్తముర్ గవియునాన నయోనిజుడై జనించి మా
యాపరభిక్షునీత యయి నైకనరానుసృతిభ్రమంబునన్
గోపన మైనసత్తఁ బ్రతికూలబుధారులఁ గెల్చి, కొన్నయా
తాపసరూపదేవునవతారము కాదొకొ 'శంకరుం' డనన్. 62.

గీ. సంతతబ్రహ్మచర్యదీక్షావిభూతి
నతఁ డనూచానుఁ డగుటె కా దనుపమాన
కుశలతను మహాంతర్వాణిగూడ నగుట
నడపె గురుఁడు సమావర్తనవ్రతంబు. 63.

క. ఏడేండ్లయీడునకు నిటు
లీడెఱుఁగని పాండితీమహిమఁ గని గురుల్
వేడి సెలవొంది వటువుల
వీడుకొని యతంఁడు నిజనివేశము సేరెన్. 64.

శంకరుఁడు తల్లికడకు వచ్చుట.

ఉ చేరి నిజాంబికాంఘ్రిసరసీజయుగంబున కొయ్యనన్ నమ
స్కారము లాచరించి స్వసుఖం బెఱిఁగించుచు నామెనేమ మిం
పార నెఱింగి బాంధవుల నందఱ సాదరసూక్తులన్ బుర
స్కార మొనర్చి శంకరుఁ డఖండసుఖంబున నుండె నింటిలో. 65.

ఉ. సప్తశరద్వయోంచితుఁడు శంకరుఁ డాక్రియ నిల్లుసేరి, య
త్యాప్తత మాతృదేవత సమర్చనలన్ దనియించుచున్ నరో

జాప్తుని సప్తజిహ్వుసి నుపాస్తి యొనర్చుచు వేదశాస్త్రసం
ప్రాప్తమతిప్రకాశనిరవద్యసముద్యముఁడై విరాజిలున్. 66.

క. తరుణుఁడు కినియఁడు వయః
పరిణతుఁ డాసన మొసంగుఁ బ్రణయమ్మున నె
ల్లరు నంజలి నౌదలఁ గూ
ర్తురు పసివాఁ డైన శంకరుం డగపడినన్. 97.

సీ. భయభక్తియుక్తులై పాయనివటుల న
ధ్యాపించుఁ గోరినయాగమములు
శ్రుతినదీష్ణులఁ బరాజితులఁ జేయు వధాన
మొనరఁగా వికృతుల నుగ్గడించి
పలుకుఁ ద్రయీవాక్యముల ననులోమవి
లోమరీతుల బుధాళులు నుతింపఁ
గమ్రవీణాక్వాణకల్పంబుగా సామ
గాన మ్మొనర్చు ఱా ల్గరఁగిపోవ.

గీ. నలువనలుమోముఁదమ్ముల మొలచినట్టి
మెలపు దులకింప నిర్దోషవిలసనముగ
వేదముల సాదనను జేయు విడువకుండ
శంకరుఁడు సజ్జనవ్రాతకింకరుండు. 68.

సీ. కఠవల్లితోడ శీక్షావల్లి శోధించు
వల్లించు నానందవల్లి యలరి
పఠియించు భృగువల్లి కఠమునర్థ మెఱుంగు
ఛాందోగ్యమున రహస్యములఁ దెలియు
వరయు శ్రద్ధను బృహదారణ్యకమ్ము న
ధ్యయనించి చూఁచు నారాయణమ్ము

ముండకమాండూక్యములయర్థములు గ్రోలుఁ
దాపనీయార్థముల్ తఱచి చూచుఁ
గీ. గనును భగవద్గీతార్థ మనుపదముగ
బాదరాయణసూత్రతాత్పర్య మరసి
సమ్మదాశ్రుపరిపూర్ణలోచనసరోజుఁ
డౌచుఁ బరవశుఁడై పోవు నాబుధుండు. 69.

గీ పాణినీయవార్త్తికమహాభాష్యవిరచ
నాధ్వముల నధ్వనీనుఁడై యనుపమాన
మైనతత్త్వప్రభావమ్ము లాత్మఁ దలఁచి
సలుపు జోహారు లక్షరాక్షరమునందు. 70.

ఆ భాట్టజైమినీయపటిమ మాస్వాదించి
గాఢగూఢనిరవకాశతత్త
దీయఫణితులను మదిం గండశిలలఛే
దనముగాఁ దలంచి వినతిసల్పు.

క పరివిమలమతి గురులొద్దను
శ్రవణము గనినట్టి వేదశాస్త్రమ్ముల న
ట్లవిరతమననక్రియ నా
త్మవశమ్ములు సేసికొనె నతం డనహితుఁడై. 71.

ఉ. పుత్రినిపాండితిన్ మతినముల్లసనంబు నిరంతరాశ్రిత
ఛాత్రగణప్రబోధము వచఃపటిమంబు తపశ్శికీర్ష న
నైశ్రతియుఁ గాంచి తల్లి ప్రమదంబునఁ బొంగుచు, నంతలో నిహా
ముత్రఫలానభీప్సితసముత్సుకతన్ గని క్రుంగు భీతినై. 72.

చ. ముదిసి హృషీకశక్తి గడముట్టుట నన్యులసాయ మొంద నె
మ్మదిఁ దలపోయుతల్లి కణఁమాత్రము కీడ పొసఁగకుండఁ ద

త్పదములఁ గొల్చు నా బుధుఁడు ద్వైవతభావన; బోధసేయు "న
య్యది యిటు లిద్ది యిట్టు" లని యాయుమకోర్థిక ముక్తిమార్గముల్.

క. కడుపునఁ గన్నం గన న
ప్పుడెతుక పడినట్టిపాట్లు, పతితో వహ్నిం
బడక తనకొఱకుఁ బ్రాణం
బాడల నిలుపుకొని తపించు టుల్లముఁ గలఁపన్. 74.

మ. 'తనవైదుష్యము తండ్రి కాంచకయ యంతం బొందె' నం చాప్తకం
టను నీ ర్వెట్టఁగఁ జూడఁజాల కడుగంటన్ సంస్మృతిప్రేమమున్
దునియన్ వేదపురాణశాస్త్రములయందున్ గన్నకైవల్యసా
ధనవైరాగ్యనిధానసూక్తి ఋషిగాథాబోధనన్ వేల్మిడిన్. 75.

ఆర్యాంబకొఱకు నదీపూర మింటిదరికి శంకరుఁడు దెచ్చుట.

క. ఒకనాఁ డాయమ గ్రామాం
తికతటినికి స్నానమాడ నిచ్చ నరుగు న
ట్లోకతెయు మధ్యాహ్నము సూ
ర్యకిరణపరితప్తసికతిలావనిఁ జనుచోన్, 76.

చ. చండకరప్రతాపహతి సొరుచెడన్ మయి వాఁడి ఘర్మవాః
కాండములన్ మునుంగ నఱకాళులు పొక్కఁ దమంబు కన్నులన్
నిండఁగ శ్వాస మాడ కవనీస్థలిఁ ద్రెళ్ళఁగ నయ్యెదంత మొ
వ్వండొ వచింప శంకరుఁడు వైళమ యేఁగి కలంక నొందుచున్.

క. వివశ యగుజననిఁ గని యా
స్రవంతి నీరమును దెచ్చి చల్లియుఁ దత్సం
భవనళినీదళముల మె
ల్ల విసరి యుపచారములఁ గలంగుచు సలుపన్. 77.

క. ఆర్యాంబఁ దేఱుకొని పరి
చర్యలు గావించుసుతునిసౌజన్యమహా
దార్యములకు జననీహిత
ధుర్యతకును బొంగు చలఁతతో నిలు సేరెన్. 79.

గీ. చేరుజననికి శిశిరోపచారవిధుల
దాహశాంతి యొనర్చి నాతల్లి నదికి
నరుగఁ జాలనిముదుసలి నైతి నకట!
'వల' దనుచు నీదుకోర్కె ద్రోవంగఁ జాల. 80.

క. అని పలుకుచుండునత్తఱి
చనుదెంచెను గేరళేంద్రుసచివుఁడు మీద
ర్శనభాగ్యకాంక్షియై మా
జనపాలుం డనిపె, ననుచు సంభ్రమయుతుఁడై. 81

ఉ. భక్తిభరంబునన్ వినతభావ మెలర్ప నమస్కరించి శాం
తోక్తులఁ దల్లిఁ దేర్చువిబుధోత్తముతో ననె నీదువైదుషీ
శక్తి జనంబు దెల్ప నృపచంద్రుఁ డనారత మాలకించి యా
సక్తిని నిన్నుఁ గాంచి నిజజన్మకృతార్థతఁ గాంచ నెంచుచున్. 82.

క. నన్నీపరివారముతో
నిన్నుం గొని తేరననిపె నేఁడ మహాత్మా!
సన్నిధి సేయుం డని తగ
విన్నప మొనరింప బుధుఁడు విని వినకున్నన్. 83.

ఉ. నివ్వెఱ నొంది మంత్రి జననీపరిచర్యల మగ్నచిత్తుఁ డౌ
నవ్విబుధావతంసునియుదంతము సాంత మెఱింగి యార్య! మీ
నెవ్వగ దీఱు టెంతపని? నీజననీహృదయాభిలాష నేఁ
డవ్విధినేని దీరు నృపుఁడే తలపెట్టిన నేది కాదిలన్. 84.

వ. అని పలికి పరివారము నచట నిలిపి పవనజవనం బగుహాయం బెక్కి యతిత్వరితగతిం జని యెదురుసూచుచున్నయన్నృపతికి శంకరుని మాతృ శుశ్రూషా దీక్షయు నితరానపేక్షయు నభివర్ణింప వినిపించెను దద్దయు దద్దరిల్లి ప్రగ్గడం గాంచి. 85.

క. నీరాకరాకృతిగ నొక
సారణి తద్భవనసవిధసరణిగ నెపుడుం
బాఱఁగఁ ద్రవ్వింపు నదీ
పూరమనోహరముగా నిపుడె యని మఱియుఁ 86.

మ. భూపాలోత్తముఁ డంత శంకరపదాంభోరుడ్ద్విదృక్షావశుం
డై పర్యంతపరీతమంత్రిభటసేనాధీశుఁడై యశ్వధా
రాపాండిత్యము మించ వేల్మిడిని జేరన్ వచ్చి తత్కోవిద
శ్రీపాదాంబురుహద్వయంబుఁ గయిసేసెన్ మౌళిరత్నచ్ఛవిన్. 87.

క. వటువై శిశువై వాచా
పటువై వెలుఁగొందునవ్విపశ్చిన్మణి నై
కటికుం డగున క్కేరళ
కటకాధీశ్వరు సుఖాదికము లడిగి తగన్. 88.

గీ. పరిజనసమేతుఁ డైనభూపతికి సముచి
తాదరోక్తుల సంతసం బావహింప
జనపతియు భక్తి మౌళి నంజలి ఘటించి
మృదులమధురోక్తులను వచియించె నిట్లు. 89.

క. ఆకాంక్షింతును మది యా
ష్మాకీనపదద్వయీసమర్చాణభాగ్య
శ్రీకల్పితజన్మపవి
త్రీకరణము; నేఁటి కయ్యదియు సిద్ధించెన్. 90.

శా. బాలుం డయ్యు శ్రుతిస్మృతానవరతవ్యాఖ్యావిధానైపుణో
ద్వేలుం డంచును వించు నిన్నుఁ గన నువ్విళ్లూరుచుండంగ నీ
వేళన్ సూర్యఖరాతపాహతిగతాభిజ్ఞానమాత్రింఘ్రిసే
వాలీనుం డయి తంచు మంత్రి వచియింపన్ వత్తు నాత్రమ్మునన్.

క. అని యార్యాంబాక్షేమం
బును మును విని వినయమునః నృపుఁడు మ్రొక్కి వచిం
చె నదీవిమలాంబువగా
హానమునకై చింత దక్కుఁ డంబయు నీవున్. 92.

క. పూర్ణాశైవలినీపూ
తార్ణోనిత్యావగాహానానందరమా
పూర్ణు లయి జనని నీవు ను
దీర్ణచరితు లగుదు రెల్లి తెలవాటినచోన్. 93.

గీ. వగవఁ బని లేదు దాని కోస్వామి యొక్క
మాఱు మన్మందిరము మీపదారవింద
రజమునఁ బవిత్రమొనరించి రాఁగ భద్ర
వారణముఁ దెచ్చినాఁడ నావాంఛఁ దీర్పు. 94.

వ. అని పూర్ణాపగాపూరపూర్ణంబుగ సారణి నిర్మింప నొనరించిన తనయ
త్నంబు తెలిపి గజం బెక్కు మని కోర శంకరుండు ఋషిప్రశస్యం
బుగ ని ట్లనె. 95.

గీ. అజినపరిధానమాధుకరాన్నభుక్తు
లమర శ్రద్ధ నంధ్యావందనాగ్నికార్య
వేదపాఠముల్ గురుసేవ విధిగ వటులు
చేయవలె నంచు శ్రుతియ శాసించుఁ గాదె. 96.

మ. నయమార్గప్రచరిష్ణుశీల! ధరణీంద్రా! నైజకర్మంబుఁ జా
సి యిభాద్యాధమభోగముల్ వడయ వాంఛింపంగ మాబోంట్లకున్
నయమా? వర్ణము లెల్లఁ దత్తదుచితన్యాయాధ్వవర్తిష్ణులై
నియమంబూనఁగ రాజు నిల్పవలెఁ గానీ వే ఱనన్ ధర్మ్యమే? 97.

వ. మజ్జననినిత్యమజ్జనక్రియ కీ వొనర్చినయుపకృతి కెంతయుఁ గృతజ్ఞుండ నంతియ కాని యాశ్రమధర్మోల్లంఘనము సేయ మనసొగ్గదనుటయు.

చ. అనయము వెల్లనై నృపతి యాతనిధర్మపథానువర్తనం
బును నుతియించి కాన్కఁగఁ బ్రభూతసువర్ణము నప్పనం బొన
ర్చి నతులు సేసి తాను విరచించిన నూతననాటకత్రయం
బును వినిపించెఁ, బ్రీతిఁ దెలుపన్ నెఱసుల్ గలవేని యన్మతిన్.

క. రసగుణరీతిలలితములు
సుసంధిరుచిరములు సకలసుకవీష్టము లై
యసదృశనాటకములు మా
నసమునకు ముదంబు గూర్చినన్ శంకరుఁడున్. 100.

క. "నరపాల యిట్లు రసనం
భరితము లయి నిష్కళంకభావము లగుసుం
దరకావ్యమ్ములు గలుగవ
ధర నీకు నావలన వాంఛితము గలదె? యనన్. 101.

గీ. అమృతధారాధురంధర మ్మమితహృద్య
సార మగుశాంకరీయభాషణము వినుచు
విరచితాంజలిబంధుఁడై ధరణివిభుఁడు
గోరె స్వోపమఁ బైనకుమారుఁ బడయ. 102.

ఉ. అంతట శంకరుండు వసుధాధిపు నిట్లను హాటకంబు నా
కింత ప్రియంబు గా దొసఁగుమీ యిట నుండు గృహాస్థకోటికిన్

గాంతుఁడు కామితం బచిరకాలమునంద చసంగఁదన్ను సు
స్వాంతముతో నటంచు జనవల్లభు నంపుచు నేకతంబునన్. 103.

గీ. రాజవరవంశవృద్ధికారణము గాఁగ
నుత్తమ్యాదిత మైనయిష్టి వాకుర్చిచ్చి యుచిత
సత్కృతులఁ దన్పి; తేఁడును సంతసించి
యతని గుణములఁ బొగడుచు నరిగెఁ బురికి. 104.

క. అరిగి మఱునాఁడ పూర్ణా
నరిదంభోర్ఘురము వాఱుసారణి యులశం
కరుభవనసవిధసీమం
బారయుచుఁ బ్రవహింపఁ జేసె నుత్సాహమునన్. 105.

ఆ. తివిరి శంకరోపదేశానుసారమ్ము
సలిపె నిష్టి శాస్త్రసమ్మతముగ
భక్తి గలుగువారిఁ బాలించు నామ్నాయ
మదియు కాదె సృష్టి కాదికర్త. 106.

వ. అంత. 107.

సీ. తనపుత్రుశక్తి కత్యద్భుతస్వాంతయై
యార్యాంబ యానందమందుఁ దోఁగె
జననీమనోఽభిలాషము దీరెఁ గద యని
శంకరునాత్మ స్వాస్థ్యమ్ము నొందెఁ
దనిసెఁ గేరళవిభుండును గురుకటాక్ష మ
భ్యర్థితంబుగ నీయ నబ్బె ననుచుఁ
బరమావధియ మాతృభక్తికి శంకరుం
డనుఁడనస్తవము లభ్యధిక మయ్యె.

గీ. వలరి రాబాలగోపాల మగ్రహార
వాసులును దత్సుధీంద్రప్రభానముదిత
వసుమతీపాలరచితశాశ్వతమహోప
కారభరితకృతజ్ఞతోదారు లగుచు. 108.

ఉ. కాలటియగ్రహారమునఁ గా లిడఁగా నవకాశ మబ్బ న
ట్లోలిని జుట్టుఁబట్టఁ గలయూళులవా రరుదెంచి దత్సుధీ
బాలశశాంకుఁ గాంచి పదపద్మము లక్షుల కద్దికొంచుఁ బొం
బూలను బూజసేసిరి యపూర్వతదీయమహత్త్వ మెన్నుచున్.109.

సీ. ధరణీసురార్యకపరివీతుఁడై యుదూ
త్కారవేష్టితామృతకరుని మించి
ధవళయజ్ఞోపవీతభ్రాజియై గాంగ
స్ఫురశోభి నీహారధరముఁ బోలి
లలితకృష్ణాజినాలంకృతుండై నీల
పటదీపితప్రలంబఘ్ను నవ్వి
ముంజమంజిమపుంజమంజుకటీరుఁడై
సహరితలతిక ద్యుశాఖి మీఱి 110.

గీ. బ్రహ్మవర్చసతాండవరంగమండ
పాయితానన నలినసప్రసన్నమధూళి
నిర్ఝరితవాఙ్ముఖోక్తి నిర్జితప్రబుద్ధి
వెలుఁగుశంకరుఁ గని జనుల్ విమలు లైరి. 111.

క. సకలార్థతత్త్వవిత్తా
ధికుఁ డయ్యును శాస్త్రవిహితదృఢతరభక్తిన్
బ్రకృతోపచారముల జన
నికి ముద మిడు నాతఁ డతివినీతి ప్రసంగన్. 112.

గీ. శంకరునకు శరణ్యము జనని యామె
కగు శరణ్యము పుత్రుఁ; డన్యోన్యయోగ
విరహ మెంతయు దుస్సహం బిరువురకును
సన్నిధానమ్మె త్రిజగతీశాసనమ్మె. 113.

శా. విద్యావంతుఁడు బుద్ధిమంతుఁడు గుణాన్వితుండు పూతుండు సం
పద్యుక్తుండు ప్రసూపదాంబుజయుగీభక్తుం డటంచున్ గృహ
స్థోద్యోగంబు ఘటింపఁ గన్యలఁ గులీనోత్తంసు లీ రాఁగఁ ద
ద్విద్యామూర్తి గొనంగ నొల్లఁ డసటన్ వ్రేలుంచు టేలాయనన్.

శంకరుని బెండ్లాడుమని తల్లి కోరుట.

శా. ఆయార్యాంబిక యొక్కనాఁడు సుతు నత్యాసక్తిమై డాసి "బి
డ్డా! యేనెల్లసుఖంబు లొంద నిఁకఁ గోడల్ వచ్చు టెన్నండో? యీ
కాయక్లేశము లెంతకాలము పడంగా నుండెనో? కాని నా
కాయుష్యంబు నశింపకుండె, నన వాహా పెండ్లిమా టెన్నఁడున్. 115

క. నీ వెంతో విద్య నేర్చి శు
భావహవిధిఁ బెండ్లియాడి యాలును బిడ్డల్
సేవింప వరలుతఱిఁ గనఁ
గావలె ననుకొనిన తండ్రి కనఁ డాయెఁ గదా. 116.

ఉ. వృద్ధను నేను నట్లు గతియింపక మున్న మదీయలాలసా
సిద్ధి యొనర్చి యింటను వసింపు సుఖంబుగ, నిప్పు డెందఱో
శుద్ధకులుల్ తనూజలను సుందరరూపలఁ బెండ్లి సేయువాం
ఛోద్ధతి వచ్చి చూచి చనుచుండి రిదే యదనయ్యె దానికిన్" 117.

చ. అని యిటు తల్లి పల్క విని యాత్మజుఁ డీక్రియఁ బల్కెఁ 'దల్లిరో!
వినిచితి నీమనోరథము వింటిని, బాలుఁడ నేఁడ పెండ్లియా

డ ననువె? పోద్రైనై యెటు కడంగుదునో యిపు డేమి పల్కుదుర్
వనటను గాంచు టేల? బలవంత మదృష్ట మ దెట్టు లున్నదో.118.

గీ. ఈశరీరబంధమ్మున కేవపడుచు
నుండ నొకబంధ మామీఁద నొకటి యిట్లు
బంధసందోహమునఁ జిక్కి బాధపడుట
కెట్లు మన సొగ్గుఁ గనుచుండి యెల్లజగము. 119.

ఆ. ఫలము వృంతమందు బద్ధమై వ్రేలుట
పాకదశకు వచ్చుదాఁకఁ గాదె
యవుల నీశ్వరుండె యగుఁగాక పడకుండ
నదుకఁగలఁడె వృంతమందుఁ దల్లి! 120

క. అని తన మనోభిలషితం
బునకు విరుద్ధముగఁ బలుకుపుత్రునిబోధం
బును గా దనఁజాలక య
వ్వనిత నిరుద్ధాశ్రువుల నవాక్కయి నిలిచెన్. 121.

శంకరునకుఁ గన్యనీయ నొక విప్రుఁ డేఁతెంచుట.

ఉ. అమ్మఱునాఁడ యొక్కవసుధామరుఁ డాతని కాత్మజన్ వివా
హమ్మొనరింప బంధునివహమ్మును దోడ్కొని తద్బుధేంద్రుగే
హమ్మున కేఁగుదెంచి తనయాశయ మార్యను గాంచి చెప్పి త
త్సమ్మతి శంకరాంతికము చయ్యనఁ జేరి కనంగ నయ్యెడన్. 122.

సీ. ఆసీనుఁ డయ్యెఁ గుశాసనమ్మందుఁ బ
ద్మాసనబంధదార్ఢ్యమ్ము మెఱయఁ
దాల్చె వక్షమున రుద్రాక్షమాలికలతో
విలసిల్లునజినోపవీతములను

దృఢముగాఁ దీర్చెనతిస్వచ్ఛభసితత్రి
 ర్యక్త్రిపుండ్రములు వెల్వఁగునొసంట
గాపీనమును మౌంజికటిబంధము వెలుంగ
 నలరె స్మితాంచితాస్యంబుతోడఁ

గీ. జుట్టుకొని భక్తి మీఱ శిష్యులు పఠింప
శాస్త్రముల నేకతాయనస్వాంతుఁడగుచుఁ
జెప్పుచుండె శంకరసుధీసింహుఁ డరయ
దుస్సహం బయి బ్రహ్మతేజస్సు పొలయ. 123.

శా. ఆవిప్రేంద్రును బంధువుల్ హితులు దా ఘంతంతఁ గూర్చుండి నీ
రావప్రక్రియ నాలకింప నిటు శాస్త్రప్రోక్తదుర్భేదస
ద్భావంబుల్ వివరించుచుండెను సుధాధారల్ విడఁబాఱ నం
తేవాసివ్రజసంశయచ్ఛటలు శాంతింపన్ బటాపంచలై. 124.

గీ. వింటిరే జీవుఁ డారీతి వెనుకభవము
లం దొనర్చిన పాపపుణ్యప్రభేద
కర్మ మనుభవించుచునుండుఁ గాయ మాఁది
మమత వహియించి యదె సాధనముగ నకట. 125.

గీ. అది ప్రబోధసుధాకరమందు దేహ
నిందనప్రకరణము సుండీ వచింతు
విషయనిందాప్రకరణమ్ము వినుఁడు శ్రీద్ధ
ఘోరభవవారిరాశిసంతారకంబు. 126.

ఆ. వెంగలీఁడు దేహి విషయజకర్దమ
మార్జనమ్ము ప్రాలుమాలి మఱచుఁ
బడు గృహస్థధర్మపంకమ్మునన్ దుర
దృష్టదృష్టి విరసవృత్తి యగుచు. 127.

ఆ. ఆలు రూపహీన యగునేని నరునకు
నంతకంటె దుఃఖ మనుచుఁ గలదె
యమితరూపయుక్త యగునేని దనకుఁ గా
కన్యపురుషవశము నందుఁ గాదె. 128.

ఆ బిచ్చగాఁడొ బంటొ నెచ్చెలియొ పర
పురుషుఁ డెవఁడొ కాని యరయు సాభి
లాషదృష్టితో విలక్షణోదారరూ
పవతియేని భార్యవంక నెలమి. 129.

క. తనభర్త కంటె నాసే
చనికాంగుని బురుషు నన్యుఁ జాన యరసి నె
మ్మనమున వానిని వెదకదె
మనమునఁ బురుషుండు పరరమణి వెదకునటుల్. 130.

ఉ ఆగతి మంజురూప యగు నాలిని జూచి ప్రతిక్షణంబు కో
పాగతి క్షీణుఁడై బలిభుగంతరపాతిబలిక్రియన్ సుఖం
బేగతిఁ బొందఁ, డా చెలియ యేతరిబైన తనయాజ్ఞ మీఱుచో
నాఁగద వైరి మించినది, యన్యులఁ గోరునదేని యేమనన్. 131.

క. అని పలికి దీనిపై వ్యా
ఖ్య నొనర్తును విపులముగ నమూకర్ణింపుం
డని కాంతాగర్హణ మెన
సినభణితమ్ముల నుపన్యసించె నిటువలెన్. 132.

మ. జననం బాదిగఁ జచ్చునందనుక పీసంబేని సౌఖ్యం బెఱుం
గనిజీవుండు దురాశఁ జిక్కుకొని సౌఖ్యభ్రాంతి నా లంచు నం
గన నోర్తున్ గళమందుఁ గట్టుకొని పంకంబందు నిర్మగ్నుఁడై
వనటం జెందుచు దిక్కుమాలి కృశుఁడై వర్తించు దీనంబుగన్.

గీ. సకలశాస్త్రార్థసారవిజ్ఞాతయేని
లేమ వాఙ్మ్రాపులకుఁ జిక్కి లేడిపిల్ల
వలె ననుగమించుఁ గాని గెల్వంగనేరఁ
డని వయస్యులతోడఁ బ్రహ్లాదుఁ డనఁడె 134.

చ. పరమరహస్యముం దెలియఁ బల్కెద నెంతటివిజ్ఞుఁ డైన సుం
దరియుఱిగుబ్బచన్గవ గనంబడునంత మనోజవిక్రియా
భరవికలాత్ముఁ డై సుకృతపాపవిభేదవిహీనుఁ డై వశీ
కరణవృథాప్రయాసమునఁ గాఱియపాటు వహించు నిస్సిరో. 135.

క. మూత్రపురీషాసృక్కృత
పాత్రములం దేమి సుఖము ప్రాప్తించును స్త్రీ
గాత్రమ్ము ముక్తివల్లీ
దాత్రం బని యెంచి బుధుఁడు దలఁగి చనవలెన్. 136.

శా. భిక్షాన్నాదనుఁ డై యెదో కడ సుషుప్తిం జెందునవ్వర్ణి కం
జాక్షిం జేకొనుటాదిఁ దృప్తియగునిద్రాహారముల్ లేక చి
త్తక్షోభంబున విత్తవద్గృహాబహిర్ద్వారంబులం జిక్కి త
ద్వీక్షాప్రాప్తికి మోక్షలక్ష్మికిఁ జెడున్ విజ్ఞానవిభ్రష్టుఁ డై. 137

క. "సంసృతిలతికాకందము
హంసగమన దాని కాస నందనివాఁ డే
హింసలఁ గాంచఁడు ముక్తవ
తంసుం" డని బలి యనండె దామోదరుతోన్. 138.

గీ. పుత్రకేదారధనధాన్యశత్రుమిత్ర
భావములకు నివాస మజ్ఞాతనయన
దాని నొక్కత విడువ నేతత్సమస్త
చింతలు నశించు నాశ్రయాసిద్ధివలన. 139.

సీ. లాలాంబుఝురపరిప్లావితం బగులేమ
మోవి యే ట్లమృతంపుబావి యగును
మసృణచర్మచ్ఛన్నమాంసగేందుక మైన
సతికుచం బెటు సుమస్తబక మగును
సంకులాంత్రాబద్ధకంకాళ మగుచెలి
దేహ మెట్లు మెఱుంగుఁదీఁగ యగును
దూషికాబాష్పసందోహప్రసవ మైన
చానక న్నెటు సరోజాత మగును.
గీ. అహహ! పాదాదిశీర్షపర్యంత మరయఁ
గుణలవము గోచరము గానికొమ్మఁ గాంచి
పురుషుఁ డాసాస వెంబడి పోవు టెన్నఁ
గామినీమూర్త గర్తసంగతికిఁ గాదె. 140.

క. అని యిటు శిష్యులమనముల
కును హత్త నుపన్యసింపఁ గూర్చుండిన వా
రనుమానించుచుఁ బరిణయ
మనఁజాలక యతనిసత్క్రియలఁ జేకొంచున్. 141.

ఉ. సంబర మెల్ల డిందువడఁ జల్లఁగ వారలు సేరవచ్చి యా
ర్యాంబకు నయ్యుదంతము సమగ్రముగా వినిపించి జన్మప
త్త్రంబును బుచ్చుకొంచు విశదంబుగ నయ్యది చూచి లేశమా
త్రంబు ముదంబు చూప రధరంబు మెదల్పర ఖిన్ను సూచుచున్.

శంకరుఁ దల్పాయుష్కని తల్లి విలపించుట.

చ. అది గని యాసుధీజనని యాత్రముతో "నది యేమి తంత్రులా
ర! దయ వహించి చెప్పరె చిరంబుగ నాయువు గల్గి సర్వసం
పదల మదాత్మజాతుఁడు శుభంబులఁ బొందునె' యంచుఁ బల్క న
మ్ముదితభయంబుఁ గాంచియు నమోఘవచస్కుఁడొకండుదానిన్

సీ. చదువు నీతఁడు వేదశాస్త్రముల్ సరహస్య
మఖిలవిద్యలు నేర్చు నరయుమాత్రఁ
బాండిత్యసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుఁడై
యెదురు లేక జగంబు నేలఁగలఁడు
యశముచే సర్వదిగంతవిశ్రాంతుఁడై
పరిపంథితతిఁ బాఱఁ బాఱఁ దఱుము
జ్ఞానామృతమ్ముఁ బైఁ జల్లి సంసృతికర్ద
మోద్విగ్న మగులోక ముద్ధరించు
గీ. శాశ్వతగ్రంథరచనావిశారదుఁ డగుఁ
జక్రవర్తిత్వమో లేక సన్యసనమొ
యొందునట్టిమహారాజయోగ మనసె
నన్నియును లెస్స కాని యే మందు నమ్మ! 144.

ఆ. అనుచు నంగుళమ్ములను లెక్కయిడి యుత్త
మాయు వరయ మధ్యమాయువేని
గానరాద యని సగంబు సగంబు మ్రిం
గుచు వచించె నామె క్రుంగి పోవ. 145.

ఉ. ఆద్విజుఁ డాప్తబంధుయుతుఁడై చనె వచ్చినత్రోవఁబట్టి యా
పద్విచలన్మనోబ్జ యయి పైదలి యంతట వంత మున్గ, యా
వద్విషయంబు శంకరుఁడు వచ్చి యెఱింగి సవిత్రిఁ బల్కె సం
విద్విభవాభిరామపదవీలలితోక్తుల శాంతియుక్తులన్. 146.

మ. జననీ యిట్టు లకాండశోకమును గాంచన్ ధర్మమే?కర్మ మే
మని శాసించినఁ దప్పునే ప్రబలవాతాఘాతనిర్ధూతకే
తనచీనాంశుకకోటిచంచలము గాదా దేహ? మేమూర్ఖుఁడున్
గనునే సుస్థిరబుద్ధి దానియెడ వక్కాణింపు కా దన్నచోన్. 147.

క. సుతు లెందఱొ సతు లెందఱొ
గతజన్మంబులను బొందఁ గంటివొ నీ కా
సుతసతు లిపు డుండిరె సం
సృతిసంగము పాంథసంగ మే కద జననీ. 148.

క. ఉపచయగతి దేహంబై
యపచయగతి నడె శరీర మా నని బుధు లం
దుపచయము నపచయం బీ
ప్రపంచమున సంతతప్రవాహములు గదా. 149.

ఉ. ఈనవరంధ్రముల్ గలమెయిన్ బవనం బెటు లిన్నినాళ్లు దా
నై నిలువంగఁ జాలె నని యచ్చెరు వొందఁగ నౌను గాక యే
దే నొక ఛిద్రమందుఁ బడియేఁగుట చోద్యమె యిన్నియున్ గృతాం
తాననపంక్తిగాఁ దలఁపుమా వలపున్ విడునాడు దీనిపై. 150.

క. మృతియే దేహంబునకుఁ బ్ర
కృతి యని జీవించుటే వికృతి యనియు మహా
మతు లనుట వివేకించిన
ఋతము; జగద్విపరిణామ మెవ్వం డాఁపున్. 151.

క. నేఁడో రేపో మఱి యే
నాఁడో యీదేహవితతి నశియించుఁ గదే
నేఁ డైన ఖేద మింకొక
నాఁ డైన ముదంబు గలుగునా నాతల్లీ. 152.

గీ. మర్త్యులు శతాబ్దినడుమన మాసిపో న
మర్త్యులు యుగాంతముననేని మడియువార
కాలమునఁ దారతమ్యంబె కాని మృత్యు
వొందనట్టివాఁ డొక్క మృత్యుంజయుండ. 153.

చ. తరతర మాయమోహము నమృతత్వనిదాను నుపాస్తి సేయ దు
స్తర మగుమృత్యువుం గెలువఁజాలుదు మంతియకాని యిట్లుదు
ర్భర మగువేదనన్ బొరసి ప్రాణము గావఁగలారమమ్మ నీ
తర మగునేని నాకు నమృతత్వము గాంచ వరం బొసంగుమా. 154

క విను మొకనుడి కైవల్యో
పనిషత్తు వచించు "నమృతభావము త్యాగం
బున నగుఁ గర్మమునఁ బ్రజా
ధనములఁ జేకూర దనుచు ద్రఢిమ మెలర్పన్. 155.

శంకరుఁడు సన్న్యసింపఁ దల్లిని గోరి నిరాకృతుండగుట.

చ. భ్రమవశతన్ భవాధ్వమున బమ్మరిలన్ సుఖలేశసంగ్రహం
బమరదు సర్వసంగపరిహారము గాఁగఁ దురీయ మైనయా
శ్రమమును బూని శంభునిఁ బరాత్పరునిం భజియించి జన్మ మ
ర్థము గన నీయనుజ్ఞ నమృతత్వము గాంచఁ దలంతు నంబరో. 156.

మ. అని సన్న్యాసజిఘృక్షఁ దెల్పునుడు లల్పాయుష్కుఁ డన్మాటకం
బెను నిర్ఘాతనిపాతమై ధృతిగిరిన్ భేదింప ఖేదంబుతో
నను "నాతండ్రి యి దేటివాంఛితము? ప్రాణం బున్నయన్నాళులే
ని ననున్ గాచుచు నుండకుండ నెటకేనిన్ బోదె సన్న్యాసివై. 157.

గీ. మాను మీబుద్ధి, యాలింపుమా కుమార!
పూని గార్హస్థ్యమును, గాంచి పుత్త్రకులను,
జేసి క్రతువులఁ, బొందు సన్న్యాస మవుల,
నిదియ సత్సంప్రదాయ మం చెఱిఁగి కొనుము. 158.

చ. అకట! త్వదేకపుత్త్రను గదా బ్రదుకంగలదాననే నినున్
వికలత వీడి; నేను మరణించినచో నెవరయ్య యౌర్ధ్వదై
హికవిధు లాచరింతు రతివృద్ధ నన్ విడనాడి పోవుకో
రిక యెటు గల్గె సర్వము నెఱింగియు నీక్రియ జాలిమాలితే. 159.

ఉ. నావుడు శంకరుండు కరుణంబుగ నేడ్చెడుతల్లిఁ జూచి చిం
తావిలచిత్తుఁడై జననియంగద నెల్ల నిస్తరమోహవా
చావిసరంబుచే నుడిపి సర్వవిధిజ్ఞుఁడు గాన నొంటిమై
భావమునం దిటుల్ తలఁపఁ బాల్పడె నెన్మిదియేండ్లయీడునన్.

గీ. సంసృతిని రోసె నామానసంబు మిపుల
విడువఁజాలక తల్లి తపించు నకట!
యెటులొ యొప్పించి చననింత యెంతుఁ గాని
బుద్ధిఁ దలపోయ ధర్మ విరుద్ధ మిద్ది. 161.

క. ఏయహము విరక్తుం డగు
నాయహమ పరివ్రజించు టది విధి యని యా
మ్నాయమ్ము తెలుపు టెఱుఁగనె
యీయమ యశరణ్య వృద్ధ యేడ్చుట కెంతున్. 162.

క. అని మనమున యత్యాశ్రమ
మును గోనఁగా నిశ్చయించి మోమున ఖేదగ
బును జూపక సేవలఁ ద
జ్జనయిత్రిని దనిపెఁ దగ యథాపూర్వముగన్. 163.

ఉ. ఆయమ కోర భాగవతమందలిపుణ్యకథానకంబు లా
ప్యాయన మొప్పఁగాఁ జదివి యర్థము సెప్పి తదీయఖేదమున్
బాయఁగ దట్టె సమ్మదమునన్ హృదయాబ్జము పల్లవించి నా
రాయణనైకరూపచరితామృతసేచనపూరితంబుగాన్. 164.

సీ. జనకుఁ గా దని నృసింహుని జేరుప్రహ్లాదు
ననితరసామాన్యమైనభక్తిఁ
బసిప్రాఁ డయ్యుఁ దపఃపటిష్ఠత ముకుం
దునిపదం బంటిన ధ్రువునిశక్తి

నిస్సంగుఁడై గోచినేని దాల్పక విరా
గకభావతార మహాశుకువిరక్తి
సంగదోషమున సారంగమై విప్రుఁడై
తరియించునాజడభరతుముక్తి
గీ. సాంద్రమోదాశ్రురోమాంచజడిమఘర్మ
ముఖ్యసాత్త్వికభావసమ్మృద్ధిరీతిఁ గు
డగుచు భావగతపురాణ మంబకొలఁదుఁ
జదివి వివరించె నారేయి శంకరుండు. 165.

క. భాగవతమందుఁ జదువువి
రాగులచరితములు హృదయరాజీవమునన్
మూఁగి యళులట్టుల మొరయ వి
రాగము ముప్పిరిగ దృఢతరంబై పొదలెన్. 166

మ. "గురు వెవ్వం డగునో? లభించునొకో నాకున్ బ్రహ్మవిద్యాధురం
ధరభావ" మ్మనుచింతచేఁ గొడుకు "వృద్ధన్ నన్నుఁ బోనాడి క్రి
చ్చుఱ యత్యాశ్రమ మూనునేమొ సుతుఁ డం చార్యాంబయున్ గన్నుమూ
యర యారాత్రి, సుషుప్తికిన్ రిపులు చేతోనంతచింతల్ గదా 167

గీ. ఎట్టకేలకు నిద్రించి రిరువు రరుణుఁ
డుదితుఁ డౌతఱి లేచి శిష్యులను గూడి
శంకరుం డేఁగె నదికి స్నానము వగుచు
సుప్త యగుతల్లి యింట నేడ్చుచును లేచె. 168.

చ. అటువలె మేలుకాంచి కలయన్ నలుదిక్కులు సూచి యింట నె
చ్చట సుతుఁ గానలేక తనుసంధులు వీడ్రిలఁగ ముక్తకంఠయై
యటమట నేడ్వఁజొచ్చె నదియం దవగాహ మొనర్చుచున్నయ
వ్వటువులఁ గూడి శంకరుఁ డవార్యగతిన్ బఱతేర నింటికిన్. 169.

శా ఆరీతిన్ హృదయంబు జాఱ నిది యే మమ్మా యటంచంబికన్
జేరన్ వచ్చుకుమారుఁ గంఠమున సంశ్లేషించి నాతండ్రి క
న్నారన్ ని న్గనఁగంటి, మంటి వెటు లన్నా డెంద మిందాఁకఁ గం
గారై నీ రయిపోయెఁ బ్రాణము గళాగ్రప్రాంతమై యాడెడిన్.

క. తనయా యది స్వప్నం బని
నినుఁ గని యనుకొనుచునుంటి నిజ మనుకొని పొం
దినవగకు మేర గలదే
మనుమా యతి వగుచునే నమందాయువ వై. 171.

గీ. అనుటయు వితాకు గదుర నయ్యనఘుఁ డాత్మ
నెట్టు లీయమ యిటు తెగియించెనొక్కొ
యనుకొనుచు నమ్మ దాని కే మల్లస్వప్న
మంతయు వచింపు మనుచు నార్యాంబ పలుకు. 172.

సీ. పరిపూర్ణ వారినిర్ఝర మహాచుఁ బూర్ణాత
రంగిణి మిన్నంటఁ బొంగినట్టు
లానదీపూరమం దవగాహ మొనరింప
నేను నీచేయూఁత నేఁగినట్లు
కటిదఘ్న మగునుదకముల నే నీరాడు
చుండిన ట్లీ వీఁదుచుండినట్లు
వలదు రార మ్మని పలుమ ఱే నన్నట్టు
లీ వీఁదుచును లోని కేఁగినట్టు
గీ. లంతలో నీవదాగ్ర ముగ్రాకృతి యగు
నొక్కమకరంబు వట్టిన ట్లుపతపించు
చనుమతింపు మిష్టేని సన్యాసమునకు
నంచు బల్కిన యటు కలయందుఁ గంటి. 173.

ఉ. కొండయె వ్రాలిఁ గూలినటు కొండొక నిల్చి తపించు చెంతరా
గుండియదానవో కద యొకొండు వచింపక మిన్నకుండ న
క్కాండములన్ బుటుక్కు మని కన్గొనుచుండ మునింగి లేచి నా
కొం డన కానతీవె యను చొక్కమునుం కిడినట్లు·గానరాన్. 174.

ఉ కోరిక దీఱకుండఁ బ్రతికూలమృతిన్ గన నేల తండ్రి నీ
కోరిన యాశ్రమంబె కయికొంచు సుఖంపడుమంటిఁ గాని వాః
పూరమునంద మాయమయి పోఁ గని యక్కట పుత్రి మ్రింగితిన్
గోరిక దీర్పనైతి నని కుందుచు నెవ్వఁడు గానరామికిన్. 175.

ఆ. ఱొమ్ము చఱచుకొనుచు నెమ్మోము నొదల
మోదుకొనుచు బాష్పపూరమగ్న
నగుచుఁ దీరభూమి నడలుచున్నటు పాడు
కలను గంటి మేలుకంటిఁ దుదకు. 176.

క. మేలుకొని యేడ్చుచునె నలు
మూలలు గృహ మరసి నీదుపోఁడిమి గనమిన్
గాలుం జే లాడక యిలఁ
గూలితి నే మందు నిన్నుఁ గోల్పోయినటుల్. 177.

క. అని యేడ్చుచుఁ గంఠము వీ
డనిజనని మొగంబు నిజపటంబున నొయ్యో
య్యన నొత్తుచు నిటులను, న
య్యనఘుఁడు దైవంబుచేఁత కబ్బురపడుచున్. 178.

శా. తల్లీ! యేటికి శోక ముందెదవు నాదైవమ్మ నీస్వప్నమై
తెల్లం బౌనలు తెల్పెఁ గాంచుము స్రవంతీరూపసంసారమం
దుల్లోలంబుల దుస్స్పృహామకరపీడోత్పాతినై మున్గి యా
పల్లుప్తాసువు గాఁగ నుంటి ననుభావం బందు దీపింపదే. 179.

శంకరుండు సన్న్యసించుట.

క. అని జననీభుజబంధం
బున నే భవబంధ మూడిపో సంన్యాసం
బును మానసికముఁ గొనె నో
య్యన "సంన్యస్తం మయా" యటంచు రయమునన్. 180.

ఆ. తెల్లఁబోయి తల్లి యుల్లంబు జల్లన
నెంతపని యొనర్చి తింతలోన
శోకవశత నంటిఁగాక నీవిప్రయో
గంబు సైఁపఁగలనె కన్నతండ్రి! 181.

శా. నా కెవ్వా రిఁక దిక్కు పుత్రక! నినుం గాపాడి నీప్రాపునన్
జేకొందుం సకలోపచర్యలు జరాజీర్ణాంగి నైనప్పు డం
చాకంతంబుగఁ గోరుకుల్ గలిగి కాదా నాఁడు నీతండ్రితోఁ
బోకున్నా; నెటుగాక యుండ నడవిం బోఁ ద్రోసి పో నుంటివే. 182.

క. శారీరపాటవముతో
ధీరతయుం దొలంగె నిట్టిదీనావస్థన్
భారము నీకే యగునెడ
నేరికిఁ గాకుందుఁ దండ్రి యేర్పడఁ జెప్పుమా 183.

క. నా విని యామాటలకుం
భావము చలియింప కతఁడు పల్కెను మమతా
భావ మభావ మ్మగుఁ జెడ
నేవంవిధమధురమృదులహితభణితములన్. 184.

ఉ. ఏల విలాప మొంద జననీ! భవ మీఁగి బయల్పడంగ? నా
భీలదవానలార్చిరభివేష్టితవాసనికుంజనిష్క్రమో
ద్వేలభయాకులైణముగతిన్ మన మల్లల నాడిపోవ, నె
వ్వేళనొ సన్న్యసింప కెటు వీఱిడి నైన చెడఁజూతు నెం సుమా 185.

క. కలలో ననుజ్ఞ యిడు ట
వ్వాలఁ బెట్టుము నన్నుఁ గాంచి పలుకవె యతివై
యిల బ్రతుకు మనుచు నిప్పుడు
కలఁగెద వేలమ్మ పోవఁగా నే నుండన్. 186.

గీ. పుత్రుఁ డనెడివ్యామోహమ్ము పొందకతన
నింత దుఃఖింతుగాక యొకింతతత్త్వ
మరసి యిటు సన్యసించునా కర్త్వాకృత్య
మెదియొ శాసింపు మఖిలమ్ము నెఱుఁగు దీవ. 187.

శా. నీదేహంబు రుజావశం బగునయేనిన్ గాతు రర్హోపచా
రాదిన్; మృత్యువశంబ యౌనెడయథార్హ్వప్రక్రియన్ సంస్కృతుల్
ఛేదంబెంచక చేయువారలు ధనాప్తిన్ సత్ప్రజాభీతి దా
యాదుల్ వీరలు నమ్ము మింక భయ మేలా నీమదిన్ దల్లిరో.

క. రే యైనన్ బగ లేనియు
నేయెడఁ గానిమ్ము నీకు మృతి యొదవెడుచో
నాయెడ నను మదిఁ దలఁచినఁ
బాయక యరుదెంచి పరమపద మొందింతున్. 189

క కొడుకు యతియైనచో జనకులకు సంత్య
సంస్క్రియలు లేకయున్న మోక్షమ్ము కలుగు
నేదియో లోక మొంది యం దెల్లపుణ్య
మఱిన భువిఁ గూలుపీడ నీ కమ్మ యేల?. 190.

గీ. విధవ ననదను నను నింట విడిచి సుతుఁడు
సన్యసించెనె యని కుందఁ జనదు నీకు
నిచట నే నున్న నీ వొందు దెట్టిఫలము
దానికి సహస్రగుణఫల మ్మానఁగలవు. 191.

చ. అని జననిన్ వచించి వినయంబున జ్ఞాతులఁ బిల్చి సన్యసిం
పను గడుదూర మేఁగెద సమస్తము మత్పితృవిత్తముల్ గ్రహిం
చి నెనరు పూని వృద్ధదశఁ జెంది యనాథగ నున్నకన్నత
ల్లిని నరయుం డటంచు మఁ గళించిన కేల్గవ వేడి యెంతయున్. 192.

గీ. అనఘుఁ డాతండు మమత నహంత వీడి
బాష్పపూరమ్ము లొలుకుననంబను నదీతు
నికటమునఁ బెట్టి జనని సంతృప్తిపఱచి
నవిధవిష్ణ్వాలయము సేరఁ జనియె భక్తి. 193.

చ. చని యదునందనాంఘ్రిజలజంబులకుం బ్రణమిల్లునంత నో
య్యన యశరీరవాణి విన నయ్యె "భవజ్జననీహితార్థ మా
జనపతి దెచ్చునిత్తటినిసారణి భంగము లీతటంబు భే
దన మొనరించె దేవళము తప్పక కూలు" నటంచు బోరునన్. 194.

శా. ఆశ్చర్యంబున ముగ్ది కేరళనృపాలాగ్రియు రాఁ బంచి "చే
తశ్చింతాపరిపూరకుం డగు ముకుందస్వామి నీ; కావగాం
భశ్చంగచ్చటులోర్మిభగ్నతటసంవాసాతిబిభ్యత్తథం
తశ్చింతల్ దొలఁగన్ స్థిరంబుగ గుడిన్ గట్టింపు మోభూవరా. 195.

క అనుడు మును తదాదేశం
బునఁ గ్రతు వొనరించి కామమును బడసినయా
జనపతి యప్పుడ కట్టిం
చె నబాధక మైనచోట శ్రీహరికి గుడిన్. 196.

వ. అంతదాఁక శంకరుం డద్దేవళంబునను ముకుందు నుపాసించుచు నిలిచియుండి నిజకరంబుల నాకృష్ణవిగ్రహ ముద్ధరించి మూపువ ధరించి తెచ్చి నూతనాలయమునఁ బ్రతిష్ఠించి చిరంబుసుఖంబుండు మని ప్రార్థించె నంత, 197.

క. జగతీసముజ్జిహీర్షుం
డగు పుత్త్రచరిత్ర మరసి యార్య యవిద్యన్
డిగ విడిచి యనుమతించియు
వగ పొందును మరల మాతృభావమ్రదిమన్. 198.

గీ. తల్లిచే యదుకులదైవతంబుచేత
నతఁ డనుజ్ఞాతుఁడై భవ మంద రోసి
సన్న్యసింప సుమూరము చనఁ దలంచె
నాస్థితుం డెంచునే యబ్ధినడుమ దుముక. 199

శంకరుఁడు బ్రహ్మోపదేశము గోరి యేగుట.

క. ఈరీతి మాతృమాధవ
కారుణ్యము వడసి విగతకామ్యార్థుండై
కూరిచి మదిఁ గృష్ణపదాం
భోరుహముల నతఁడు గేహమును విడిచి చనెన్. 200.

గీ. రూఢిఁ ద్రైయంబకాపరరూపుఁ డతని
యెదుటఁ గాముఁడు నిలువలేఁ డింత యనిన
నమ్మహానుభావున కెట్టు లంటుఁ గామ
మూలసంసారపాశబంధాలు తలఁప. 201.

ఉ. మున్ను విధుండు ధాత స్మరమోహితులై చని రుత్పథంబునం
దన్నన, మోహినీకచకుచాదుల నేనును గాంచి వెంబడిన్
సన్నకసన్నఁ బోతి నని శంభుఁడె నేఁడు స్మరార్తివార్త కా
సన్నుఁడు గానిభిక్షు వగు జాడ నకాముఁ తడండు రంజిలెన్.202.

క. సురపూర్వామరవిద్యా
ధరనరగంధర్వులకు మదం బడఁచెడుశం

బరవైరిం గెలిచిన శం
కరుఁడు మునిస్తుత్యుఁ డగుట కనఁ జిత్రించె. 203.

మ. ఎట వైరాగ్య మతండు ము న్గనెనొ కానీ, శాంతికిఁ లోఁగె న్వ్యా
త్పుట, మద్దెఁ గమనాదిక్రియల సొంపుఁ దాంతి, పాటించె వి
స్ఫుటమాక్షాంతి మృదుత్వ, మయ్యుపరతి న్బోయెఁ వ్యాప్తీకార్థసం
ఘటనం, బింక సమాధి ధ్యానవితతౌత్కంఠ్యమ్ము చేకూరిచెఁ.

ఉ. తీఱిని వేడుకఁ విధివితీర్ణకృతాత్మతనుస్థితిఁ గృహో
దారమమత్వముఁ విడిచి తత్పరతఁ శివు నిల్పి మానసా
ధారమునందుఁ దా విజనతాలలితాయనయానపూరితా
పారముగంబునఁ జనియె భారము దూరము నాక యెక్కటిఁ.205

గీ. పోవుచును మార్గమున వనమ్ములను నదుల
నగపురగ్రామనివసజ్జనంబు గనుచు
బ్రహ్మమే యైంద్రజాలికుపగిది నద్భు
తేంద్రజాలము సూపు నం చెన్ను మదిని. 206.

గీ. దండితాఖిలకాపథమండలుఁడు జ
గద్గురుఁడు దండ మూనెను గరమునందు
వాదినివహంబు నిజనిజాధ్వముల కీడ్చు
నలజరద్గవిఁ దన త్రోవ మెలపుకొఱకు. 207.

శా. దండం బూని యతండు కావనియెడఁ దైన్యంబునఁ వైదికుల్
కొండల్ పట్టరె విశ్వకద్రితతి కేల్గొంబోలె? నుచ్ఛృంఖలా
ఖండాహంకరణాన్యమర్మవిభిదాకండూలజిహ్వాగ్రపా
షండాఘాతము నొంది కుందుచును బెల్చఁ గాందిశీకాత్ములై.208.

శంకరుఁడు గోవిందయతికడ కరుగుట.

ఉ. ఇందుభవానదీతటి రహించుచు శాంతినిశాంత మైనగో
విందయతీంద్రునాశ్రమనివేశముఁ గావులు మేనఁ దాల్చి కై
యం దొకదండ మూఁది కదియం జనె శంకరుఁ డస్తశైలమా
ళిం దివసావసానమున లీల ఖరాంశుఁడు చేరె నయ్యెడన్. 209.

గీ. తటకుజాయాతవాతపోతముల సేద
యాఱఁగ నాతఁడు ధృతవల్కలాజినవిట
పములఁ దగువులు మునులవాస మని తెలుపఁ
గనియెఁ గోవిందయతితపోవనము వేడ్క. 210.

గీ. ఆయతీంద్రునియుపదేశ మందఁగోరి
యచటియతు లెల్లఁ దెలుప నాయనఘుఁ డెఱిఁగి
యరసె బ్రాదేశమాత్రవివరము ద్వార
మైనగోవిందసాధుగుహాలయంబు. 211.

క. ఆరసి ప్రసన్నసమ్మద
కారి యగు యతీంద్రగుహకుఁ గావించెను ము
మ్మాఱు ప్రదక్షిణనతు లటఁ
జేరి మునులు వినఁగ వినుతి సేసెను భక్తిన్. 212.

క. పక్షీంద్రధ్వజుపా న్పయి
త్ర్యక్షపదాంగదమునై సహాబ్ధిధరణిభృ
త్క్షితిఁ దలఁదాల్చు మహో
చ్చక్షుశ్శ్రుతినాథరూపు సన్మునిఁ గొలుతున్. 213.

గీ. నిజసహస్రముఖితాజనితభయమునఁ
బఱచిరే శిష్యు లని దానిఁ బాసి యేక

వదనమున శాంతుఁడై శిష్యపటలి బ్రోవ
నిల జనించు పతంజలి వీవ కావె, 214.

ఉ. అల్లపతంజలిన్ గొలుచునప్డు ప్రమాదము సేసి శప్తుఁడై
కల్లరి రక్కసుం డగు నొకానొకపండితుఁ గొల్చి భాష్యముల్
గోళ్ల వటద్రుపత్త్రములకోటి లిఖించియు లేఁగ మేయుటన్
జిల్లులు వోవఁ బూరణము సేసి మహిన్ వెలయింతు వీవకా. 215.

గీ. అవనివివరముననె యధోభువన మెనసి
తన్మహాభాష్యమును యోగదర్శనమ్ము
శేషఫణిసన్నిధిని విమర్శించి వసుధ
వితత మొనరింపనే జగద్ధితము గోరి. 216.

ఉ. వ్యాసతనూజుఁ డౌశుకమహామునిశిష్యుని గౌడపాదు నా
యాసము రోసి కొల్చి పరమార్థ మెఱుంగువిసృత్వరప్రభా
వాసము శాంతివాసము దయాంబుధి నిన్ను భజించి బ్రహ్మసం
స్థాసుఖ మొంద నీచరణసన్నిధిఁ జేరితి నంచు భక్తితోన్. 217.

మ. అసఘుం డాతఁ డిటుల్ నుతింపఁగఁ దదీయాదృష్టశక్తిన్ సమా
ధినిరుద్ధస్థితి వాసి చిత్తమలరన్ దెల్వొంది 'యెవ్వాఁడ వీ'
వను గోవిందయతీందుఁ బ్రాగ్జననపుణ్యవ్రాతజాతాత్మబో
ధనసంసూచకమైనవాక్కుల నన్ దాంతుం డతం డీక్రియన్.218

ఉ. కాను ధరిత్రి, నంబువులు గా, ననలంబును గాను, వాయువున్
గాను, నభంబు గా నెపుడు, గా నిఁకఁ దద్గుణముల్, హృషీకసం
తానము గాను; వాని కెడద వ్వగుచున్ బరమత్వసంపదన్
బూను శివుండ నేను బరిపూర్ణపరాత్మవిబోధసుందరా!. 219.

గీ. అనుచు నద్వైతదర్శనజనితము లగు
శంకరోక్తుల గురుఁడు హర్షంబు చెంది
"కంటిని సమాధిదృష్టి శంకరుఁడె భువిని
నవతరించెఁ ద్వదాకృతి ననుచు వత్స". 212.

క. అని చరణములు గుహాముఖ
మునఁ జూపఁగ శంకరుండు పూజించినతో
డన యాచార మిదియ యని
యనఘుం డుపదేశమిచ్చె నాశిష్యునకున్. 213.

క. పరమాత్మ నెఱిఁగి యుండియు
గురుశిష్యులసంప్రదాయగుప్తికినై శం
కరుఁ డాత్మవిద్యఁ గన న
గ్గురునకు శుశ్రూషసేసి కూర్చెను దృప్తిన్. 214.

—గోవిందయతి శంకరునకు బ్రహ్మోపదేశము సేయుట—

గీ. భక్తిపూర్వాచరిత తత్సపర్యలకును
ముదితుఁడై యుపదేశించె సదమలాత్ముఁ
డైనశంకరునకుఁ జతురాగమాంత
గతమహావాక్యముల నిట్లు యతివరుండు. 215.

ప్రజ్ఞానం బ్రహ్మ

గీ. కాంచ విన మూరుకొనఁగ బల్కంగ రుచుల
సంగతి నెఱుంగ జాలుప్రజ్ఞాన మేది
తనరు; నదె బ్రహ్మ మనునర్థమును వచించు
ఋగ్విగమశేఖరోక్తి నెఱింగికొనుము. 216.

అహం బ్రహ్మాస్మి

గీ. ఆత్మవిద్యాధికారి దేహంబునందుఁ
బూర్ణ మగుబ్రహ్మ 'యే' ననుబుద్ధిఁ బూని
సాక్షి యగు, నయ్యదియ బ్రహ్మసంజ్ఞ మనుయ
జుర్నిగమశేఖరోక్తి నెంచుము మనీష. 217.

తత్త్వమసి

గీ. తత్పదార్థంబు బ్రహ్మమ్ము, త్వంపదార్థ
మజ్ఞుఁ డగుజీవుఁ, డది యైతి వనుచు నైక్య
మును ఘటించెడి 'అసి' యని వినుచు సామ
వేదశేఖరవాక్యంబు వినుము తెలియ. 218.

అయ మాత్మా బ్రహ్మ

* గీ. స్వప్రకాశాపరోక్షత వరలునదియ
యాత్మ యనఁగ నహంకార మాది దేహ
మవధి యగుదానికంటె వే ఱగును బ్రత్య
గాత్మ యనియె నథర్వవేదాంతసూక్తి. 219.

వ. అని మహావాక్యచతుష్టయం బుపదేశింప శంకరునకు సందార్భం బగు 'ప్రజ్ఞానంబహ్మ' యను మహావాక్యముచే 'అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా' యని బ్రహ్మమ్మునంద సకలవేదాంతములకుఁ దాత్పర్యవర్యవసానంబు వర్ణించిన వైయాసకసూత్రగ్రంథమందలి ప్రథమాధ్యాయ మంతయుఁ గరతలామలకంబయ్యె. యాజుమంబగు "అ

---

* గీ. స్వప్రకాశము ప్రత్యక్ష మప్రమేయ
మయి యహంకార మాది దేహాంత మైన
దదె 'యిది' యనంగ వెల్గు బ్రహ్మం' బనెడున
థర్వవేదావతంసోక్తి తత్త్వ మెఱుగు.

హం బ్రహ్మాస్మి" యను మహావాక్యమున నహంకారోపలక్షితం బగునాత్మకు బ్రహ్మత్వవిధానమునెడఁ గలుగువిరోధముల నెల్ల సర్వప్రమాణావిరోధముగా వారించి సమన్వయించిన ద్వితీయాధ్యాయమంతయు హృద్గతంబయ్యె. సామవేదోదిత మగు 'త త్త్వమసి' మహావాక్యమువలన జీవబ్రహ్మభేదంబునకు సాధనం బగు తృతీయాధ్యాయమంతయు ముంజేతికంకణంబయ్యె. మఱియు నాథర్వణం బగు 'అయ మాత్మా బ్రహ్మ' యను మహావాక్యము వలన నిత్యాపరోక్షం బగుప్రత్యగాత్మకు బ్రహ్మత్వంబు చెప్పి య విద్యాధ్వంసన మొనర్చు చతుర్థాధ్యాయమందలియర్థ మెల్ల విస్పష్టం బయ్యె నిట్లు. 220.

గీ. సాంప్రదాయికవ్యాసవిజ్ఞాతృసూక్త
సూత్రమతగతి ననుసరించుటఁ గృపాళు
వైన తన్మని శాస్త్రగూఢార్థజాత
మిద్ధగతి శంకరుఁడు సూక్ష్మబుద్ధి నెఱిఁగె. 221.

సీ. నారాయణునకు ముక్ష నలినగర్భుఁడు పుట్టె
నతఁడు గాంచెను వశిష్టాఖ్యమౌని
నతనికి శక్తి నా సుతుఁ డుద్భవించెఁ గాం
చెను బరాశరుని నమ్మునివరేణ్యుఁ
డతనికిఁ గల్గె సత్యవతియం దలవ్యాసుఁ
డామహర్షికి సుతుఁడయ్యె శుకుఁడు
శుకమహామునికి శిష్యుఁడుఁ గౌడపాదుఁ డా
తనికి గోవిందనాథర్షి శిష్యుఁ

గీ. డట్టిగోవిందయతిశిష్యుఁ డై పఠించి
వడసెఁ బ్రాభాకగతఫణిపతికటాక్ష

సముపలబ్ధమహాశబ్దశాస్త్ర మెల్ల
గురుకటాక్షముక్కలిమి శంకరుఁడు తాల్మి. 2

గీ. ఇటుల ప్రాగ్జన్మపుణ్యసుఘటము నున్న
తంబు హంసాదికార్చ్య మహాస్థాన మైన
యంతిమాశ్రమ మాశంకరార్యుఁ డొంది
వెలిఁగె నాత్మానపాది రంజిలెడుపగిది. 2

ఆ శ్వా సాం త ము.

ఉ. అర్దితదుర్దమాచలభిదాత్మజశౌర్య! యజర్యసారి సా
హార్దనివృద్ధదోర్బలపరాస్తకణేహతికర్తృభూర్తహృ
ద్దుర్దశవక్త్రముఖ్యసురదుర్హృదనీక! కబంధదోర్యుగీ
నిర్దయమర్దనోద్యమితనిస్తటశక్త్యనలాహుతాశరా!

క. మాయామానుష! మాని
ధ్యేయానాద్యంతరంతతేజా! త్రిజగ
ద్గేయా! యాదర వేంకట
రాయామాత్యాత్మరాగరంజితచరణా!

పృథ్వీవృత్తము. త్రయీశిఖరధర్మహర్మ్యతలరోచమానాకృతీ!
వ్యయీకృతసుకేతుపుత్ర్యసుసమీరణోదీరణా!
భయంకరగతిస్ఫురత్పరశురామగర్జఘ్నన
స్మయోపశమహేతునిష్ప్రతివిధానరఘుంరఘూనిలా!

ఇది శ్రీ గురుకరుణాసమాసాదితకవిత్వ "కవితాభూషణ"
వెంపరాల సూర్యనారాయణనామధేయప్రణీతంబైన
శ ం క ర వి జ యం బు న
ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

శ్రీగురుమూర్తయే నమః.

శ్రీ శంకరవిజయము.

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీప్రియ! యాదరసుబ్బాం
బాప్రాణేశాంతరంగమణిసౌధవిహా
రప్రీణన! మానిత్రా
ణప్రీణితభావ! పూతనామా! రామా!.

వ. అవధరింపుము.

యత్యాశ్రమము స్వీకరించిన శంకరుని వర్ణనము.

క. యతిపతి యతం డలరె లో
హితశాటీపల్లవాపిహిత తనుఁడై యా
యతసంధ్యా రక్తాంబుద
తతిసంఛాదిత తుషారధరకూట మనన్. 1.

గీ. మృడుఁడె తా నాట నతఁ డబోధేభ మడఁచి
యుద్యదంభోజబంధు మయూఖరక్త
శాటికారుణ పల్లవచ్ఛద్మమునను
గళదసృక్స్ఫారతచ్చర్మ మెలమిఁ దాల్చె. 2.

చ. శ్రుతులకుఁ బ్రావుఁదోఁట యయి సుప్రథితోత్తమహంససంసదా
యతగతియై త్రిలోకముల కందఁగ రానిస్వసత్యధామమం
దతిరతి గాంచి యుంట నితఁడౌ పరబ్రహ్మ; బృహిక్రియార్థ మీ
యతియెడ నౌపచారిక మటంచనరాక యథార్థ మయ్యెడున్ .3.

శా. మృద్వేకాంఘ్రి మహఃఖనిన్ ద్రిభువనం బెల్లన్ మితిన్ బూన్చి సం
పద్వృద్ధిస్థయవేళఁ బాయక యతిప్రాంచద్దశాకారమై
సద్వైరాగ్యమనోజ్ఞమై యమల మాసత్వంబునన్ మించుటన్
'తద్విష్ణోః పరమం పద' మ్మనుచుఁ వేదం బీయతిన్ బేర్కొనున్.

ఉ. భూతివిలేప, గోవిహృతి, భోగిసమాశ్రియ, భూతసంగ మో
పేతుఁడు గాకయుఁ ద్రిపురభేదనదాహకుఁ డౌటఁ గేవల
ఖ్యాతు దశాతురీయుఁ బరమార్గము ద్వంద్వవిదూరు భావనా
తీతుని వీని వేదశిఖలెల్ల శివుం డని చేయు వర్ణనల్. 5.

చ. పురుషఫలోరురోపకృతి పూజ్యము- లేదు సువర్ణధర్మ మెం
దరయ మహర్నిశోజ్జ్వలవిభారసమేతము పార్థినంబు నా
నరద మిటుల్ సహాయవిరహంబున సప్తపురంబు లోర్చు శం
కరు నిగమాంతముల్ శివునిగా వచియింపక యుండు టెక్రియన్.

మ. వ్యసనాసార దురంత దుష్కృత ఘనం బై దుర్ధమాఘోర తా
మస మాసంసృతివర్ష వేళ కెడయగా * మార్గమ్ములన్ నిల్చి వై
రిసుధీకీర్తి బిసాంకురగ్రసనపూర్తిన్ హంసవంశోద్భవ మిం
చ్చు సమీచీనత రాశయీ స్థితి నలరున్ సన్మానసక్రీడలన్. 7.

ఉ. క్షీరము నీరమున్ గలియుచెల్వున బ్రహ్మజగంబు లేకమై
వే లోనరింపరానియెడ వేర్పడఁజేసి యశేషదోషదు
ష్పారము లైనశైలవరబుద్ధసుబుద్ధులు శుద్ధిసేసి యొ
ప్పారె నజస్ర మప్పరమహంస, ద్విజాతిలలామ మెంతయున్. 8.

శా. నీరక్షీరనయంబునన్ బుధులకేనిన్ దథ్యమిథ్యావిచా
రారంభం బొనరింపరానియెడ నొయ్యన్ జేయుటన్ శంకరుం
డారూఢిన్ బరమహంస యౌ- నటుల సేయన్ శక్తి లేనట్టిమొ
వ్వారున్ నింబఫలాశనై కగసికధ్వాంతోనుజన్ముల్ గదా. 9.

మ. వలువున్ బాహ్యాతమోహతిన్ గలుగు సర్వప్రాక్షిపృక్షాంద్య మం
దలునన్ మే లొనరింప మిత్రుఁడ యటన్- నాళీకబంధుం డగున్
హరియించున్ హితచక్రపీడఁ- బరమహంసా కారుఁడై యిట్లు శం
కరుఁ డర్థిన్ దెలుపున్ మహాత్ములకు జిజ్ఞాస్యార్థముల్ పెల్లుగన్. 10

---

*మహ్యాదయందుండి- పాఠాంతరము.

గీ. సంస్కృతిఁ దొరంగఁ గోరి హంసత్వ మొంది
యతఁడు గోవిందయతిఁ గొల్చు నవసరమున
విషయములఁ జంచలాచలవృత్తిఁ దెలుపు
కరణి మెఱసెను మేఘ మాకసమునందు. 11.

వర్షాకాలవర్ణనము.

సీ. భువి కిచ్చు మాపుష్పము హరించి తనైఁ బా
దముల నం చర్కు నబ్దమ్ము లడ్డె
విషయలోలమనీషిహృది బోధకళవోలె
క్షణికకాంతి మొగిల్ల శంప మెఱసె
విష్ణుపదాప్తి సుహృత్తులకును బ్రహ్మ
ముపదేశమిచ్చె నా నుఱిమె ఘనుఁడు
జ్ఞానగర్వులు యతుల్ నను యజింప రటంచు
నిందు్రెంతు విలు దాల్చి యెక్కె రథము
గీ. క్షోణి సత్త్వరజస్తమోగుణము లెనసి
మాయికము లౌవిలాసముల్ మలయునట్లు
కుటజకందళబాణాద్రికుసుమరజము
లలముకొని వనీవాత్య లందంద వీఁచె. 12.

క. ఘనదైత్యులు తిమిరచ్ఛవి
తనువులతోఁ జిత్రచాపతతి ఖరఘోషం
బున విద్యుత్పింగాక్షులఁ
జనుదెంచిరి మునుల ధ్యానసవములు సెఱుపన్. 13.

గీ. విస్ఫులమి వారిదంబు లమేయవారి
ధారలఁ దొరంగఁ జొచ్చె నంతతము నంత

శంకరుం డాత్మమున మానసంబు సేర్చి
యిందిౢయప్ౢవృత్తుల నంగ్ౢహించికొనియె. 14.

చ. ననయపథంబుగా నుపనిషత్తులు సెప్పెడుసాంత్వవాక్యులన్
దన సహజాభిమానము ఘనంబు చిరాత్తమునేని వీడి యె
య్యాన పిౢయుఁడైనయప్పరమహంసునిఁ జేరి స్పృశింప ధీరవృ
త్తిని గనలేక తోడనె తదీయమనీష యడంగె నెందునో. 15.

చ. సమయము రోదసుల్ జలదసంగతిలేని యఖండనైజసౌ
ఖ్యమె తనమూర్తిగాఁ గలచిదభ్ౢపథంబున సూర్యచందౢబు
ధములె వెలుంగనేర వనఁగా- నచిరద్యుతివల్లికల్ ప్రకా
శము నొకయింతయున్ వెలుఁగఁజాలునె మాటలు వేయు నేటికిన్.

ఉ. మాయఁ దొలంగి నైజమహిమస్ఫురణంబున నద్భుతావహం
బై యతినిర్మలంబు సహజామితశర్మము గుహ్యమున్ స్వభా
వాయితసత్య మాపరశివం బగునప్పదమందు నేది యీ
దేయము హేయ మెద్ది యనుధీ నతఁ డెప్పు డొనర్చుఁ జింతనన్.

గీ. తటిదమేయపౢభానుసృతంబు మేఘ
మల్లవిష్ణుపదం బొందినట్టిదయ్యె
మలినతం జెందె వర్షాగమమున ననిన
భువి విరాగంబు నెవ్వండు పొందకుండు. 18.

క. సలిలాశయ కలుషతఁ గని
కలహంసలు మానసోత్సుకములయ్యె నెవం
డిలఁ గనఁడొ యాశౢయము సెడ
నలి మానసచింత జీవనస్పృహచేతన్. 19.

గీ. శుభ్ౢరుచి యాకలానిధి యభ్ౢవీథి
పొందౢఘున మాటచేఁ బౢకాశంబు వాసె

వరలునొశో మలినాంబరవాసి యైన
యత్యంత నెంతకలావంతుఁ డైననరుఁడు. 20.

గీ. తతపిపాసువు లైనచాతకము లారఁ
గోరె నుదకంబులను జిరకాలమునకు
ఘనసమాశ్రితుఁ డనువగుకాలమందు
నందునేకద దుర్లభం బమృత మైన. 21.

చ. ఇటు చటులానిలక్షతమహీజము ప్రాణిచయప్రచారసం
కటము పయోదనీలరుచిగాఢము నౌనలవర్షవేళ న
ప్పటుమతి సుధ్యుపాస్యపదపద్ము గురున్ భజియించు చిందుభూ
తటమున నుండె నింద్రియవితానము లోఁచి ప్రమోదమగ్నుఁడై.

చ. తెలిపి గనంగరాక దశదిక్కులు నేకముగాఁ దటిద్రుచుల్
పరఁగ మనుష్యకోటులు కలంగ నభంబున నేన్గుతొండముల్
వరుసన వ్రేలఁ గట్టినబెళంగున నమ్మయధార లొప్పఁగాఁ
గురిసెను బంచరాత్రి మతిఘోరగతిన్ సురరాజు వర్షమున్. 23

—• శంకరుని యష్టవిభూతిసిద్ధి •—

గీ. తీరభూజాళితో నగ్రహారసమితి
నొఱసి లోఁగొని నర్మదాసరిదమేయ
పూర ముక్కుమ్మడిని బొంగి పోరు మనుచు
బ్రళయకాలాబ్ధియటు మహీతలము ముంచె. 24

ఉ. తోఁటలు దొడ్లు సర్వవసతుల్ జలపూరనిమగ్నమౌట న
ప్పాటను బెద్దఘోష మొదవన్ నరనారు లపత్యయుక్తులై
యోట మునింగి నొల్లు మను చొక్కమొయిన్ బలవంగఁగాంచియు
ప్పాటున కుమ్మలించి గురుభక్తుఁడు శంకరుఁ డాత్రి మొందుచున్.

క. గురుఁడగు గోవిందయతీ
శ్వరునచలసమాధి కెట్టిప్రత్యూహము చే
కుఱునో యని వెఱచి తత్పద
సరసిజములు మదిని నిలిపి చంచద్భక్తిన్. 26.

మ. అణిమాద్యష్టవిభూతిసిద్ధుఁ డగుసద్యోగ్యాచార్యమూర్తిన్ మనోం
గణమందున్ నెలకొల్పి, తన్నును బరీక్షన్ జేయ రేవాతరం
గిణిపూరంబు కమండలూదరమునన్ గీల్కొల్పి మాన్పెన్ దదు
ల్బణ మెల్లన్; గనె స్వస్థభావము జనం బాబాలగోపాలమున్. 27

క. అభిమంత్రించి కమండలు
వభిముఖముగ వఱుత నొడ్డ నంభోధులకుం
భభవునియాచాంతికి స
న్నిభముగ నది గ్రోలె జగము నివ్వెఱపడఁగన్. 28.

ఉ. యోగసమాధినుండి యువు డుత్థితుఁడై గురుఁడున్—జగంబు ల
భ్యాగతులై నుతించుస్వపదాశ్రితు శంకరుఁ జేరి "యింతలో
నీగతి యోగసిద్ధి గను టెంతయు మాకు ముదంబుగూర్చె నే
యోగియు నీక్రియన్ గనునొకో యణిమాదికసిద్ధు లిద్దిరా!" 29.

క. అని గాఢసమాశ్లేషం
బున శిష్యుని గారవించి పొంగుచు మదిలో
ననితరసాధ్యాద్వైతా
వనదక్షుం డయ్యె ననుచు స్వాస్థ్యము వడసెన్. 30

—• శరదృతువర్ణనము •—

క. అంతట మాయా దొఱంగి యు
[illegible]నందంబు బ్రహ్మ ముగ పడినట్టుల్

సంతతజలదచయావ
క్రాంతి నొదవెఁ బుష్పవత్ప్రకాశము మహిఁకిఁ. 31

ఆ. నీలకంఠనటనలీలకు భరతవా
క్యంబు కమలకుముదకాశసుమవి
కాసమునకు నాంది గాఁ దోఁచె శారద
వేళ పరమశాంతలీల మెఱయ. 32.

సీ, విద్యచే విమలమై వెలయుబ్రహ్మముభాతి
శరదాగతి నభంబు స్వచ్ఛ మయ్యె
నదుపదేశముల శిష్యజనంబు యతులట్లు
తనిపె నోషధుల నబ్దములు నీట
మాయికావరణావసాయశుభ్రవిబోధ
గతి మేఘముక్తుఁడై గ్రాలె విధుఁడు
మత్సరాదులు వోవ మైత్ర్యాదిగుణముల
ట్లబ్దముల్ దొలఁగఁ బొల్పారె దిక్కు-
గీ. లుదరవర్తిభువనము పద్మోల్లసితము
మత్స్యకూర్మమయంబు సంభ్రాంతచక్రి
మగుచు నర్మద పరమహంసౌఘసేవ్య
మగుట విష్ణుదివ్యాకృతి ననుకరించె. 34.

క. చిరసంభృతజీవన మ
బ్ధరములు ద్విజపంక్తి కొసఁగి త్యక్తతటిత్సం
దరులై ఘనవీథి గృహో
త్కరము విడిచి ప్రవ్రజింపఁగాఁ దొడఁగెఁ దమిఁ. 35.

గీ. కౌముదీధస్మచర్చితగాత్రి మొప్పఁ
జంద్రమండలకరక మానక్తిఁ దాల్చి

కమ్రబంధూకసుమశాటికను ధరించి
యతివిధంబున శరదనేహస్సు వరలె. 35.

క. సంగతహంసము వ్యాతరజ
ముం గతపంకంబు క్షోభముక్తము నై పొ
ల్చెం గాసారాంబువు లో
య్యెం గంభీరంబు శంకరాత్మవిధమునన్. 36.

గీ. గగన మింపారె శరదబ్దగణపరీత
మగుచు నుజ్జ్వలభానుబింబాంచిత మయి
గంధసారద్రవాక్తమై కౌస్తుభాంచి
తం బగుమురారివిపులవక్షంబు పోలి. 37.

క. సముదూఢహారు లగుటఁ గం
జములు విరిసి వెలిఁగె యోగసంపత్తిఁ బ్రఫు
ల్లములై యున్ముఖములునై
యమలము లగు మునులయంతరంగములక్రియన్. 38.

గీ. చిగురుటాకులకావు లచ్చుగ ధరించి
ధూళిభూతి నలంది మధువ్రతజప
మాలికలు వృంతకళికాకమండలువులు
పూని యతితౌల్యమును బొందె భూరుహములు. 39.

గీ. ప్రావృషేణ్యదినంబులు భవ్యమతులు
ధారణాదుల శ్రవణాదిధర్మములను
గడపి పదపద్మధూళి జగము పవిత్ర
మానటు చరింపఁ దొడఁగి రయ్యవసరమున. 40.

క. గోవిందయతీంద్రుం డం
తేవసదవతంసు బ్రహ్మనిష్ఠితమతి వి

ద్యావల్లభు శంకరుఁ గని
భావమ్మునఁ బొంగి యిటుల పలికెన్ బ్రీతిన్. 41.

గోవిందయతియనుమతిని శంకరుఁడు కాశికేఁగుట.

చ. శరదృతు వేఁగుదెంచెను దిశావలయంబు ప్రసన్న మయ్యె, సం
సరణదవానలాంబుధరజాలము వేదకదంబజంబునై
బెరసినతత్త్వపద్ధతి వివేచనసేసి యెఱుంగుపొంగె.న
త్వర మరుగంగదే హరనివాసపురీవర మైనకాశికిన్. 42.

ఉ. గురుదేవుం డగుగౌడపాదముని నాకున్ జెప్పె నొక్కప్డు త
చ్చరితంబున్ వివరించెదన్ వినుము వత్సా తొల్లి ప్రాలేయభూ
ధరమం దత్రిమహర్షి సల్పె నొకసత్రంబున్ మహేంద్రాదికా
మరజుష్టంబుగ; నచ్చొ దాసిఁ గన బ్రహ్మర్షివ్రజం బర్మిలిన్. 43.

క. ఆయెడకున్ గృష్ణద్వై
పాయనముని శిష్యగణసమావృతుఁడై వి
చ్చేయఁగఁ బ్రత్యుత్థానన
మోయుక్తిని బ్రహ్మసదము పూజ లొనర్చెన్. 44.

మ. ఒనరింపన్ దనివొంది వ్యాసుఁడు సదస్యుండై సభాస్తారు లో
య్యనఁ గోరన్ శ్రుతిమస్తకార్థము లవేలాద్వైతవిజ్ఞానసా
ధనముల్ పెక్కు లుపన్యసించెను సుధాధారామదాహంక్రియా
హాననోదారమృదూక్తిసారలహరీవ్యాపార మేపారఁగన్. 45.

మ. తమసందేహతమంబు లుల్చువిమలాద్వైతార్థసిద్ధాంతచాం
ద్రమసజ్యోతులఁ దావమాఱుట సభాస్తారుల్ నమస్కారపూ
ర్వముగా నిట్లని రైకకంఠ్యముగ దేవా నీమహత్త్వం బనూ
హ్యము నారాయణదివ్యమూర్తి వని కొండాడున్ గదే లోకముల్ 46

ఉ. వేదము లెల్లఁ జిక్కువడ విప్పితి వొప్పుగ భారతంబు న
ష్టాదశసత్పురాణములు చక్కఁ రచించితి యోగశాస్త్రము
త్పాదన సేసినాఁడవు, పవిభావము నూపితి బ్రహ్మసూత్రని
ష్పాదనమందు లోకహితభావుక భావమునన్ దయానిధీ! 47.

గీ. అల్లసూత్రములకు నేఁడు కల్ల లనక
పలుకుచున్నారు విపరీతపన్ను లగుచు
బుధతతి యథాయథం బర్థములను రేఁగి
వాని వారించుభాష్య మావశ్యకంబు. 48.

చ. అని మును లామపల్కులకు వ్యాసమహర్షి వచించె నిట్టు లో
యనఘచరిత్రులార! యిటు లాపరమేశ్వరు సత్సభాంతరం
బున నొకనాఁడు దేవమునిముఖ్యులు వాకొనియుండిరి నన్నుఁ గ
న్గొని, యనుకూలకాలము గనుంగొన నౌ నని యంటి వారికిన్.49

వ. అట్లనుటకుఁ గారణం బెద్ది యందు రేని

శా. ఆకర్ణింపుఁడు మానులార యొకగుం డన్మత్సమానుండు సు
శ్లోకుం డూర్జితశేముషీకుఁ డఖిలజ్ఞుం డుద్భవించున్; సము
ద్రేకం బొందుజలంబు కుంభమున సర్థిన్ గ్రోల్చు, గోవింద సు
శ్లోకాంఘ్రిద్వయసేవ సల్పుచును శిష్యుండై నయవ్యాళిఁ దాన్.

క. దుర్మతములఁ దూల్చు చతఁడు
శర్మదముగ భాష్యరచన సలిపి గురువరున్
నిర్మలయశోవియద్గం
గోర్మిఘటాడోలలందు నూఁగాడించున్. 52.

క. అని సాత్యవతేయుఁడు దాఁ
జని [illegible] గౌడపాదసన్మని యొకనాఁ

డని యోగసమాధిని నిటు
గనఁగొంటి నటంచు నిజముగా నేఁ డయ్యా. 53.

క. అణిమాదిసిద్ధిదూరుం
డణుమాత్రము సూత్రసంచయార్థ మెఱుఁగునై
పుణిఁ గనఁ డనుభావ మ్మా
భణితమ్ములఁ గలదుగాదె పడసితి సిద్ధుల్. 54.

గీ. ఇదివశిత్వవిభూతిసు మ్మెనిమిదవది
తొంటియేడును జిక్కక దొరుక దిద్ది
యరయ నెవ్వాఁడు దొలుదొల్తఁ బొరయలేఁడు
నీసుకృత మేమొ చిక్కె నెమ్మదియు లీల. 55.

క. ఉత్తమపురుషుఁడవై తను
పాత్తోపము! తత్త్వవిత్ప్రవర! క్రొన్నన న
త్యుత్తమనిబంధరచన జ
గత్తును నీ వుద్ధరింపఁగావలెఁ గరుణన్. 56.

ఉ. కావున వత్స! పొమ్ము శశిఖండకిరీటుపురంబు కాశికిన్
దేవనదీలలామకమనీయము సు మ్మది, యందు నాద్యయా
దేవత ని న్ననుగ్రహమతిన్ గరుణించును నమ్ము మంచు స
ద్భావముతోడ నానతిడెఁ దత్ప్రియశిష్యున కొజ్జ ప్రేముడిన్. 57.

గీ ఇట్టు లనుశాసన మొనర్చి యెప్పుడు స్వవర
మానితార్వాణకామయమాను శిష్యు
దృష్టులఁ బవిత్రుఁ జేయుచుఁ బ్రీతిఁ బుచ్చె
నూరతుం డగుగోవిందసువ్రతుండు. 58.

శంకరుఁడు కాశిఁ జేరుట.

ఉ. పంకజనన్నిభంబు గురుపాదయుగం బెడఁ బాసియుండఁగా
శంరుఁ డోర్వలేక నతినల్పి, మనంబును దత్పదాబ్జ ము

దా్రంకిత మాచరించుకొని ధారయు చేఁగెను నీపభూజపా
శ్యాంకితబాహ్యదేశ మయి యాగవిధూమితమైన కాశికిన్. 59.

చ. కనియెను శంకరుం డమితకర్కశతప్తభగీరథావనీ
శునరుతపఃఫలంబ యగుచున్ యతిసేవిత తీరకుంజపుం
జనిబిడ మౌచు భోగిపతిచారువిభూషణజాటజూటసా
మనసగుళుచ్ఛ మౌచు ననమం బయి పొంగెడుగంగఁ జెంగటన్.

క. హరినఖమునఁ బొడముటనో
హరమౌళిసుధాంశుసంగమాప్తినో హిమభూ
ధరశిరమునుండి పడుటనో
సురనది కనవచ్చె స్ఫటికశుభ్రజలంబై. 61.

చ. భ్రమరకలారవంబులను బాడుచునున్నటు మారుతోచ్ఛల
త్కమలగణమ్ములన్ నటనకౌశలి చూపుచు నున్నయట్లు ఫే
నముల హసించుచున్నటు లనారతసంచలదూర్మిపాణిసం
ఘములఁ గవుంగిలించునటు గాంగఝరం బలరారె నత్తఱిన్. 62.

చ. ఒకయెడ స్వర్విలాసినులయోరలువాఱుకటాక్షకాంతి చే
చక మయి, తద్విభూషణలసద్ద్యుతి నొక్కెడఁ జిత్రితంబునై,
యొకయెడఁ దత్కుచచ్యుతసముజ్జ్వలకుంకుమపంకనైకచ
క్రికములఁ బాటలం బయి, విరాజిలుచుండెను గంగ యెంతయున్.

క. సురసింధుసలిలముల శం
కరుఁడు మునిఁగి తేలె నీలకంఠజటాభ్యం
తరగంగాంబురయవ్యాతుం
డగుతద్యోగాత్తపుణ్యుఁ డుడుపతి యనఁగన్. 64.

గీ. స్వర్ణదీవారిబిందుసంకీర్ణ మగుచు
శంకరునిమూర్తి విలసిల్లెఁ జంద్రకిరణ
బృంద సంపర్క గళదంబుబిందు సుంద
రేందుకాంతాశ్మపుత్రికచంద మొంది. 65.

క. హరిముఖసురనుతకాశీ
శ్వరపదయుగళంబు నచలభక్తిఁ గొలుచు చా
పురిఁ గొన్నాళ్లుండెను శం
కరుఁడు ప్రియతచిత్తుఁడై సుఖస్థితి వెలయన్. 66.

సనందనుఁడు శిష్యుఁ డగుట

ఉ. అంతట నొక్కనాఁ డొకధరామరబాలుఁ డధీతవేదుఁ డ
శ్రాంతమహాస్రమేతుఁడు విరక్తుఁ డదారపరిగ్రహుండు దు
ర్దాంతభవాతిఘోరజలరాశితితీర్షను వచ్చి తత్పదా
బ్జాంతికమందు వ్రాలె "నిదుమా కరుణాప్లవ" మంచు వేడుచున్.

ఉ. వ్రాలఁగ నెత్తి విప్రగురువర్యుఁడు పల్కె నెవండ వోయి? యిం
దే లరుదెంతు? ఎందు వసియించెద వింతటిధైర్య మేలొకో!
బాలుఁడ వయ్యుఁ దోఁచెద నబాలునిలీల నొకండ వయ్యు వే
వేల యనేకుల ట్లగుదు నైకతనుప్రియభావ మొప్పఁగన్. 68.

గీ. అనుడు ద్విజపుత్రుఁ డనె-ననఘాత్మ! హరిప
దాబ్జభక్తిహేతూదక యగుఁక వేర
జాతటిని వాఱ సస్యవిస్తరము పొదలు
చోళదేశము వాసము శ్రోణిపురుఁడ. 69.

గీ. పూజ్యులను గాంచ దేశ మూమూల మే న
టాట్యమానుండనై వత్తు నయ్య యిటకు

సంసృతిపయోధి మున్గఁ ద్రాసంబు గంటి
మనుపుమా దేవ తత్పారగుని నొనర్చి. 70.

క. అమృతఝురభంగతుంగము
లమలాపాంగములు వఱపి యార్తుని ననుఁ గా
వుము నాగుణదోషవిమ
ర్శమునఁ జెడుఁ "గృపాబ్ధి" యనుయశం బిఁక జగతిన్. 71.

మ. నను రక్షించిన 'దీనబంధు' వనుచున్ బ్రఖ్యాతి చేకూరు కీ
ర్తిని శ్రీమంతుని బ్రోవ నీ కెటుల సిద్ధించున్? మరుత్క్షోణియుం
దున వర్షింప ఘనుండు సాధుజననుత్యుం డౌ క్రియన్ నూఱుహా
యనముల్ దాఁ గురియున్ బయోధివినుతుం డౌనా త్రిలోకీగురూ!

మ. భవదీయామలవాఙ్మయామృతసర్వస్వత్సారసాంచజ్ఝరీ
భవరుచ్యాంబువు నాను నామతి 'స్ఫురత్సంచేష్టనిర్వ్యంచితం
బవమం బాత్మహితజ్ఞతారహిత' మం చావారిజాతోద్భవం
బవువిశ్వంబు విలోకముల్ సలుపుకొం చట్టాడుతన్ స్వేచ్ఛమై. 73.

ఉ. ఆతతభానువాసము హిమాంశుపురంబు మహేంద్రధామముల్
వాత కుబేర వహ్నిసదనంబులు బ్రహ్మజగంబునేని య
ద్వైతమతంబు త్వద్వచనశక్తి నెఱుంగు విశుద్ధబుద్ధికిన్
ఖ్యాతవిరక్తి ఘాతుకముఁ గౌతుకమున్ ఘటియింపఁజాలునే. 74.

ఉ. ఐహికయోషిదాదివిషయంబు లిసీ విషవల్లికాఫల
వ్యూహము లౌటఁ గౌతుకము నూన్పవు మా కెపుడున్ మనోజ్ఞరం
భావ్యుదయంగమోరుకుచపాళ్యపగూహనసౌఖ్యహేతుస
మ్మోహనశక్తిలోక మది పుణ్యమయేని యగణ్యమే సుమీ. 75.

క. వైరించపదం బేనియుఁ
గోర నికఁ జకోరచంచుపుట్టితపూర్ణా

ఝ్ఝారిగళదమృతధారాం
కూర మగు భవన్నవోక్తిఁ గోరుదు దేవా! 76.

సీ. వాంఛింతు దేవ! ద్యావాభూములందు శి
వంకరం బౌట నీపాదపూజ
ప్రార్థింతు నవయశఃప్రస్తావసౌవస్తి
కం బౌట నీకుఁ గైంకర్య మెలమిఁ
గాంక్షింతుఁ బ్రాగ్భవాఖండతపఃపచే
ళిమఫలగ బౌట నీ కమితసేవ
నభిలషించెదను దీనాఢ్యంకరణ మౌట
యుష్మదీయపదాంబుజోపచర్య
గీ. మలినసంసృతివైరాయమాణము సక
లాధిముష్టింధయమ్ము నీయంఘ్రిసేవ
యబ్బుచో నలంకర్మీణమై ప్రసితము
నై మదీయమనంబు చెల్వారుఁగాదె. 77.

ఉ. క్షోభముఁ గూర్చుసంసరణఘోరరుజన్ శమియింపఁజేయ ని
న్నే భజియింతు వెజ్జులకు నెల్లను వెజ్జనుచున్ 'భిషక్తమం
త్వా భిషజం శృణోమి' యని వైదికవాగ్వినుతప్రభావుఁ డౌ
నాభవునూతనావతరణాకృతి వీవ కదయ్య దేవరా! 78.

గీ. అని నుతించెడుద్విజకుమారునకు దయ మ
హాత్ముఁ డతఁ డిచ్చెఁ బారమహంస్యపదము
నతని సనందనాహ్వయఖ్యాతశంక
రాదిశిష్యుఁడుగా మహితాత్ము లండ్రు. 79.

ఉ. ఆత్రము మీఱ సంసృతిభయంకరవార్ధి తరింపఁ గోరి సాం
యాత్రికుఁ డీవ యై 'మనుపుమా' యని చేరినవానిఁ బుణ్యా

రిత్రుని నుత్తమాశ్రమతరీనమధిష్ఠితుఁ జేసి సత్కృపా
రిత్రముఁ బట్టి త్రిప్పుచు దరిన్ గురుచంద్రుఁడు చేర్చెఁ జల్లఁగన్.

గీ. మఱియుఁ బెక్కురు దేవతాంశములఁ బుట్టి
నట్టుల తేజస్వులగువార లాయతీంద్రు
శిష్యతను బొంది రామహాక్షేత్రమునఁ ద
మంతట విరక్తు లయ్యు లోకానుగతిని. 81.

శా. మానవ్యాఖ్యను బ్రహ్మతత్త్వ మెఱిఁగింపన్ వామదేవాదిన
న్మౌనల్ శంకలు వాసి శిష్యు లయి సంభావింతు రేదేవు, నా
జ్ఞానానందమయుండె శిష్యజనరక్షాదీక్షు మర్త్యాకృతిన్
బూనన్ శిష్యతఁ గాంచి కొల్చెదరు ధన్యుల్ పల్వు రన్యాదృశుల్.

మ. పురుషార్థార్థుల సాధుశబ్దములనే భోగీంద్రుఁ డానందని
ర్భరులన్ జేయును, గల్పితార్థముల నంభావించు వాల్మీకి, తాఁ
జిరకాలార్థదదీర్ఘసూత్రసరణిన్ జి కుర్కున్చు వ్యాసుండు, శం
కరుఁ డింపారఁ గృతార్థుఁ జే నలుపు శీఘ్రం బతుయార్థంబునన్.

క. ఆతని పారినమమహిమా
స్వోతు నుపాసించి తన్మహిమ వశ్రపథ
స్థితనిజమతులు సాధువు
లై తనరఁ దలిర్త్రు కాశికావాసిజనుల్. 84.

గీ. భానుమండలములఁ జండభానునట్లు
విరులగమిఁ బారిజాతభూమిరుహ మట్లు
నేత్రకమలమ్ములను వృత్రశత్రునట్లు
శిష్యతతి శంకరుండు రంజిల్లుచుండె. 85.

శివుఁడు మాలనిరూపమున శంకరుని బరీక్షించుట.

క. అటువలె శుశ్రూషాలం
పటు లగుశిష్యులను గూడి మహాత్ముఁ డతఁడు త
త్పుటభేదనమున నుండఁగ
నట నొకదివసమునఁ బ్రాహ్ణ మపసరిలంగన్. 86.

సీ. ఆకాశపురవైరి యలికనేత్రాగ్నిక
ణము లట్లు తపనోపలములు వెలుఁగ
మాయిమై రవి త్రిప్పి మణిభూగతాంశుపిం
ఛము మరీచినదీర్ఘరము సృజించె
నంబుజపండమధ్యంబునందుఁ గుటుంబ
సహితంబు కలహంససమితి డాఁగ
వారిమధ్యాభిగత్వరములై మీనమ్ము
లతినిశ్చలత నిల్చి యాడఁదొడఁగ
గీ. సకలశాకుంతగణము భూజాతకోట
రాంతరశయాళువై మూఁగలట్టు లుండె.
బర్హితతి శైలకందరాభ్యంతరముల
నణఁగె నాఁటికఠోరమధ్యాహ్నవేళ. 87.

ఆ. అట్టిమధ్యమాహమం దబ్జకుముదర
జఃకషాయ మైనసారతటిని
నాహ్నికములు దీర్ప నంతేవసద్యుక్తుఁ
డగుచు శంకరార్యుఁ డరుగువేళ. 88.

సీ. శార్ఙ్మయి ళ్లలము తోలాక్షునాఁటియమాన
నడురేయిరుల నవ్వునల్లమేను
మొల నీలిగోచి యాదలఁ దెలయంపె కు
త్తుక వెండికంబె కాళ్లకును మెట్లు

కలు దాల్చినట్టిమైకము తలకెక్కి నె
త్తురు లొల్కునటులున్నతొగరుకనులు
కేలదుష్టును బల్కు నాలుక యొదుగమి
దడఁబడుమాటలతప్పుపాట
తనకు సమరంగఁ గఅఁగఁజిందమ్ము లూఁచు
పగిది మొఱుఁగుచు నల్వంక బలసి కుసుకుఁ
బరుగునన్ నాల్గుజాగిలా లరుగుదేర
న్నంటరానట్టివాఁ డెదురయ్యె నొకఁడు. 89.

క. బెదరుచు నడుగులు వడఁబడ
నొదుఁగుచు 'దూరముగఁ దొలఁగు మోరీ' యనుచో
విదవరు శంకరగురుఁ గని
పొదవయ్యా' యని జనంగముం డిటు లనియెన్. 90.

సీ. అద్వితీయ మంచు ననఘ మంచు నఖండ
మను చనంగ మను చనాది సత్య
బోధసౌఖ్యరూపము నటంచు శ్రుతు లెన్ను
నాత్మ వేఱుసేయు దబ్రమయ్యె. 91.

గీ. కేల దండకమండులుల్ గీలుకొల్పి
కావులను దాల్చికొని మాటకారు లగుచు
జ్ఞానగంధంబు లేక వేసాలు పూని
గేస్తులను గొంద ఱిటు మోసగింతు రకట! 92.

క. పా మ్మెడగా ననెదవు దే
హామ్మా దేహియొ తొలంగ నగునట్టిది? శ్రే
ద మ్మెన్న యన్నమయుఁడో
శమ్ముల కొండొంటి కటులె సాక్షుల కేనిన్. 93.

ఆ. ప్రత్యగాత్మయందు బ్రాహ్మణశ్వపచభే
దమ్ము నీకుఁ దలఁపఁ దగునటయ్య?
గంగలోనఁ గల్లుకడవలో బింబించు
నర్యమునకు భేద మనుచుఁ గలదె?. 94.

గీ. దేహముల నెల్ల వెలుఁగు చదేహుఁ డైన
పూర్ణుని బురాణపురుషుని బుద్ధి మఱచి
యేను శుచి ద్విజుఁడను మాల వీ వటంచు
నేల మిథ్యాగ్రహమ్ము యతీంద్ర! నీకు. 95.

గీ. అప్రతర్క్య మనంత మవ్యక్త మాద్య
మమల మగురూపమును విమోహమున మఱచి,
యక్కటా యేన్గుచెవివోలె నస్థిర మగు
దేహమం దె ట్లహంత సిద్ధించె నీకు. 96.

గీ. ముక్తికిని మార్గ మగువిద్యఁ బొంది కూడఁ
దుచ్ఛ మైనట్టి జననంగ్రహేచ్ఛ విడువ
వెంతవారు మున్గుదురు మాయికవరుఁ డనఁ
జాలు పరమాత్ముని మహేంద్రజాలమందు. 97.

ఆ. అంచుఁ బుల్కసుఁడు వచించిన విని మది
నంచితుండు గురుఁడు సంచలించి,
మించునబ్బురమున ముంచినయన్వాని
కించుప్రీతి మా ర్వచించె నిట్లు. 98.

చ. నొడివితి వయ్య సత్యము తనూభృదుత్తమ "వీఁడు మాలఁ" డన్
వెడమతిఁ బాసితిన్ బరమవేత్త వు నీవచనంబుఁబట్టి; ప్రా
నుదుల నెఱింగి తన్మననమాత్మవికాసము గాంచి యాత్మయం
దెడఁద ఘటింతు గాని బుధులెవ్వరు నేర్వ రభేదభావనన్. 99.

క. జగ మెల్లను గనఁబడు నా
త్మగ నేదృథబుద్ధి కెపు డతఁడు ద్విజుఁడేనిన్
దగ మాలఁడేని వంద్యుం
డగు నని దృఢనిష్ఠ నాకు ననవరతంబున్. 100

గీ. హరిమొదలు పుత్తికావధి పరఁగు దేహ
లందుఁదోఁచెడు చేతన యగుదు నేన
దృశ్య మెన్నండు కా ననుదృఢమనీష
వాఁడు పుల్కసుఁ డేని నాపాలిగురుఁడు. 101.

గీ. తత్త్వదర్థానుభవ మొందుతఱి నెటనెట
బోధ ముండునో యది యేన పూర్ణముగ ను
పాధిబాధను మిగిలెడుబోధ మేన
యనుధిమణిఁ గల్గునరుఁడు నా కగును గురుఁడు. 102.

చ. అని కనుదోయి మోడ్చి ఘటితాంజలియై క్షమియింప వేఁడున
య్యనఘునిలోనిచూపున సహస్రితటిల్లత లొక్కటన్ దళు
క్కనినటులై తదంతరమునందు నవేందుకిరీట మొప్పఁ బె
ల్లనిమొయితో శివాకృతి విలాసముగాఁ గనన య్యె నయ్యెడన్. 103.

సీ. కాదంబరీపూర్ణఘటి భక్తజనదిది
తాస్వధృతామృతకలశంబు గాఁగఁ
గరధృతలగుడ మగ్రిమున ముమ్మొన గల్గి
తళుకొందుశూలాయుధంబు గాఁగ
బలసి తో వచ్చు కుక్కలు తన్నుఁ బొగడ సాం
గము లైననాల్గువేదములు గాఁగ
శిరమునందలివటుచ్ఛరఖండ మరయుచుం
డఁగ సుధాభానుఖండంబు గాఁగ

గీ. నల్లనగు మేను క్రిమముగా దెల్లవాఱ
నెనొ్నసటఁ గన్ను మి న్నంటియున్నవాలి
యమరఁగా సచ్చిదానంద మష్టమూర్తి
మూర్తియై తోఁచె నాదివాకీర్తి యపుడు. 104.

క. భయభ క్తి వినయధృతివి
స్మయహర్ష సమేతుఁ డౌచు శంకరుఁడు దయా
మయు దృగ్గోచరు మృత్యుం
జయుఁ బొగడం దొడఁగె స్వప్నసదృశదశాప్తిన్. 105.

గీ. దేహదృష్టిని దాసుండ దేవ నీకు
జీవదృష్టిఁ ద్వదంశమై చెలఁగువాఁడ
నాత్మ దృష్టి నీ వౌదు సర్వాత్మ యిటుల
శాస్త్రతతిఁ గాంచి మతివినిశ్చయము గంటి. 106.

ఉ. లోకము నిస్తమస్క మగు లోపల వెల్పలఁ గూడ దేని యా
లోకముచేత; ముజ్జగములో నెది పేటిక శాణమున్ ఖనిన్
సోఁకక వెల్గు; నేకతమ చూడ మునుల్ ప్రియతింతు్రు దేనికై
యాకమనీయసర్వనిగమాంతవతంసముఁ గొల్తు రత్నమున్. 107.

సీ. గహన మాపరతత్త్వ మహహ దెల్పెడుశాస్త్ర
గురుత లక్షింప నెవ్వారితరంబు
గురువర్యుకరుణ చేకుఱదేనిఁ జదివిన
యాశాస్త్ర మెల్ల నిరర్థకంబు
జ్ఞానవైభవము లేదేని సంచిత మైన
గురుమాళికృప జలాక్షరము గాదె
పరతత్త్వ మది యలవడ దేని జ్ఞానవై
భవము నిరాలంబ మవ్వను దోన

గీ. యట్టితత్పదస్వపదలక్ష్యార్థ మగుచు
ననువమాద్భుతములపరమావధి యగు
పరమతత్త్వమునకు నమోవాకముల స
మర్పణ మొనర్తు నాయహంమతి గతింప. 108.

చ. అని వినుతించుచున్ ముకుళితాక్షులతెప్పలసందు లొత్తికొం
చును బ్రముదాశ్రువుల్ దొరుగఁ జొక్కెడునక్కమనీయమూర్తి కి
ట్లని యలదివ్యతేజమునయందు వెలుంగుకురంగపాణి కా
ననమునుండి పాయస మనన్ వినవచ్చె మృదూక్తి తియ్యనై. 109

ఆ. అస్మదాదిపదవి నందితి నీతపో
నిష్ఠ కొందితిని గరిష్ఠముదము
వ్యాసమౌనిరీతి నస్మదనుగ్రహ
సారపాత్రమైతి సద్వరేణ్య. 110.

మ. శ్రుతులన్ వే యొనరించి వ్యాసుఁ డటుపై సూత్రించె బ్రహ్మార్థసం
గత మాగ్రంథముఁ గూలముద్రిజముగాఁ గాణాదసాంఖ్యాదిదు
ర్మతముల్ బోరన పెల్లగిల్లి పడ ధర్మత్రాతమై; నేఁ డథో
గతి నొందెన్ గలిదుర్విలాసమున నాగ్రంథ మ్మపార్థంబునై. 111.

ఆ. మూఢమతులు రెండు మూఁడు వేదోక్తులు
బలముగా గ్రహించి భాష్యములను
గూర్చినారు; వానిఁ గోవిదుల్ పెక్కురు
కడఁకఁ జేసినారు ఖండనమ్ము. 112

గీ. కాన వేదాంతసారవిజ్ఞాత వైన
నీవు తద్దుర్మతముల ఖండించివైచి
సూత్రభాష్య మొనర్పు మచ్చుగను శ్రుత్యు
పోద్బలితయుక్తిజాతాభియుక్తముగను. 113.

క. శ్రావకమై యనవద్యం
బావిశ్రుతభాష్య మిందుఁ డాదిసురలనం
భావన వడసి విధాత్మన
భావరివస్యామహోత్సవము గూడఁ గనున్. 114.

గీ. భేదవాద భేదాభేదవాద శైవ
సౌర వైష్ణవ శాక్తాద్యసారమతము
లోడఁబుచ్చి మండనబుధు నోర్చి జగతి
స్థాపన మొనర్చు నద్వైతతత్త్వమతము. 115

ఉ ఛాత్రుల మోహసంతమసచండమయూఖుల నచ్చటచ్చటన్
ధాత్రిని నిల్పి యద్వయమతప్రథితాత్మవివేకపాలన
క్షేత్రములన్ బొనర్చి కృతకృత్యుఁడవై నను జేరు దంచు నై
చిత్రి శివుండు కన్నొఱఁగెఁ జెందె గురుండును స్వాస్థ్య మల్లనన్.

క. కని స్వాస్థ్యము నలువఁకులు
గని లోఁ గనినట్టినీలగళుఁ గాని, వెలిన్
గనినప్లవుఁ గాని కానక
మనమునఁ బరికించు చేటిమార్గము వట్టెన్. 117.

ఉ మాలనిమాటలన్ వినుచు మ్రాన్పడి దేశికుఁ డుండ ధారుణిన్
సోలుచు వ్రాలుశిష్యులకనుంగవ కప్పుచు గల్గఁ జేతనా
లీల; నలుంగడన్ గనుచు లేచి గురున్ వెదకొంచు నెండలోఁ
గాళులు గాల గంగ మునుఁగన్ జని రాత్మల నబ్రమొందుచున్.

చ. అటు చనుచున్ గురుండు మనమం దిటు తర్కము సేయఁబూనె ధూ
ర్జటి నను బట్టి చూడ నపరాధము నాయెడఁ గావరాద, తా
నటు ప్లవుఁడై కనంబడుట యద్వయనీతి కభేదభావనా
పటిమయు మాల మంచుఁ దెలుపన్ దలపోసియొకో విచిత్రమా.

సీ. నీపాలఁబడె భాష్యనిర్మాణ మని గురుం
డాడఁడే న న్నంపునాఁడ ప్రీతి
నదిగాక బాదరాయణువాంఛితముగూడ
నన్మదుద్దిష్టమే యని యనండె
వత్తు నీవురికిఁ దత్ప్రణయనార్థముగాదె
పరమపావిత్ర్యసంపత్తిఁ దలఁచి
మఱచినాఁడను శిష్యవరణమ్ములో నని
తలఁచినాఁడొకో యుమాదయితుఁ డాత్మ
గీ. గ్రంథలేఖనమునకుఁ బత్త్రములు గంట
ములును సంసిద్ధపఱుపనో మెలవు మీఱ
నీశ్వరుపరీక్ష కగ్గ మా కేల కలిగె
నలసత వహింప నావంతయైనఁ గాని. 120.

శా. 'అద్వైతార్థసుధారసం బొనఁగుభాష్యంబుల్ రచింపంగ రా
గద్వేషాదులఁ బాయఁగావలయు, లక్ష్యజ్ఞాన మీయోగికిన్
విద్వత్సమ్మతిఁ గల్గెఁ గల్గదొ స్వయంవీక్షాగ్రుఁ డం' చెంచి యీ
పద్యంద్వమ్మునఁ గాన వచ్చెనొకొ చెప్పం జాలఁ దల్లీలలన్. 121.

ఉ. పాశుపతాస్త్రలబ్ధికిఁ దపం బొనరించుకిరీటిఁ జూడ రాఁ
గా, శబరాకృతిన్ బడయఁగా రణమున్ బచరింపఁ గారణం
బాశివుఁడే యెఱుంగవలె నద్దిర భక్తులఁ జిక్కుత్రోవలన్
క్లేశము వెట్టి ప్రోచుటలు లీలలుగా శశిఖండమౌళికిన్. 122.

మ. అనుకొంచున్ జనుచున్న దేశికునితో నంతేపనచ్ఛ్రీశి యి
ట్లను దేవా! కన మిట్టిచిత్రము ప్లవుం డన్నట్టియమ్మాటలే
వినిపించెన్ దదుపర్యుదంతమును భావింపంగ వైవశ్యమున్
గనుటన్ మాలనిపోకయున్ దెలియఁ డొక్కండేని మాయందులన్.

క. అని కవళించుశిష్యులు
వెనుకొని రా ననుపదమ్ము విస్మితులఁ డగుచున్
జని మాధ్యాహ్నికవిధి సుర
ధునిఁ దీఱిచి మదిని గురుని ధూర్జటిఁ గనుచున్. 124.

ఆ. నిశ్చయించుకొనియె నిఖిలజగద్ధిత
మ్ముగ రచింప భాష్యమును గడంగి
విశ్వనాథుకరుణ వెల్లి వాఱుటఁ జేసి
కరతలామలకము కరణిఁ దోఁచె. 125.

శంకరుఁడు బదరికాశ్రమమున కేఁగుట.

ఉ. అంబుజకుట్మలాంతగసమగ్రనిరోధము వాసి యేఁగురో
లంబముకై వడిన్ యతిఁ.లాముఁ డతం డవిముక్తపట్టనేం
ద్రంబును వీడి మార్గసముదంచితుఁ డై వెడలెన్ బ్రసిద్ధమా
ర్గంబున వేడ్కమై బదరికావనసీమకు శిష్యయుక్తుఁడై. 126.

గీ. అరుగుచుండె నద్వైతవిద్యాభిరూప
సార్వభౌముం డటం చనస్త్రైల మూనెఁ
జంద్రబింబాతపత్త్ర, మాశాలతాంగి
చామరము దాలిచెను బ్రకాశచ్ఛలమున. 127.

క. 'దేవనరులకును శాంతం
బై వరలెడి నుత్తరాశ' యనుశ్రుతిసూక్తిన్
దోవన్ గల తీర్థములన్
సేవించుచు బదరికావనికిఁ జనఁజొచ్చెన్.

చ. ఒకయెడ నుష్ణపూర్ణమయి యొక్కెడ దారుణశీతలంబు నై
యొకయెడ నూటియై మఱియు నొక్కెడ వక్రమునై సకంటకం

బోక యెడనై యకంటక మిఁకొక్కెడ నై యతిమూర్ఖచిత్త ము
ల్లకట! వ్యవస్థ లేనిపథమం దతఁ డేఁగఁ దొడంగె ధీరతన్. 129.

చ. అనఘు మచేష్ట మన్వయము నొపరమాత్మను గాంచువాఁడ యు
య్యును బథమందుఁ బాంథజనయూథముతోఁ బయనించు వేళలన్
దినె మధురంబు లౌఫలతతిన్, సలిలంబులు ద్రావె, నిల్చెఁ గూ
ర్కెను శయనించె లేచెను జరించె యతీంద్రుఁడు లోకరీతిగన్. 130.

ఉ. వేగ మెలర్ప నయ్యతి దవీయసి యాపదవిన్ గ్రమించి గా
రీగురుసంస్రవద్వరఝరీజవరీతిపరీతమై గుహా
భాగనితాంతభోగపరవత్సరయావతపూర్ణమై ధరి
త్రీగతనాక మైనబదరీవనపుణ్యధరిత్రిఁ దార్కొనెన్. 181.

శంకరుఁడు ప్రస్థానత్రయాదిగ్రంథరచన మొనర్చుట.

చ. వన మది సొచ్చి శంకరుఁడు ద్వాదశవర్షవయస్సునన్ బూన
ర్చె నతిగభీరమున్ మధురరీతియు సొనటు సూత్రభాష్య, మం
దనయము బ్రహ్మసిద్ధు లయి* యాఱిట నేడిటఁ దొమ్మిదింట నా
ర్తి నెఱుఁగు మానులన్ గలసి ధీరత వేదశిరోవిహారియై. 132.

క. ఉదితోదితగుణయుతముగ
విదళితసుస్థిరవిమోహవిభవంబుగ సం
విదితాద్వయాత్మతత్త్వా
స్పదముగ విరచించె నుపనిషద్భాష్యంబున్. 133.

మ. మఱియు మహాభారతసారభూతము లగు భగవద్గీతలకు భాష్యంబు
నిర్మించె, నధ్యాత్మవేత్తృధ్యేయం బగుసనత్సుజాతీయమ్ము వ్యా
ఖ్యానించె; నృసింహతాపనీయమ్మునకు వ్యాఖ్య నొనర్చె; నర్థపరి

* (షడూర్ములు, సప్తధాతువులు, జ్ఞానేంద్రియపంచకరహితాంతఃకరణచతుష్టయ యుతునవకము)

శీలనంబున నవివేకధ్వంస మొనర్చి సకలజనుల విరక్తుల నొనర్పం జాలు నుపదేశసాహస్రికాద్యనేకగ్రంథంబుల నబ్బుధాగ్రియుండు సంగ్రథించె. 134.

గీ. శంకరార్యార్కుఁ డుదయించి జగతి వెలుఁగ
బళిర! దుర్వాదిచంద్రప్రభాయుతమ్ము
కుమతికృతదుర్వివరణాంధతమసపటలి
నామరూపమ్ము లొందకుండఁగ నశించె. 135.

సనందనుఁడు పద్మపాదుఁ డగుట.

గీ. పరులతర్కమ్ముల నరుణతరుణకిరణ
సరణి శంనిధివలె నశోష్య మగునైజ
భాష్య మెల్ల నధ్యాపించెఁ బరమవినయ
నిధు లగువినేయులను యథావిధి నతండు. 136.

సీ. అట్టుల శిష్యచిత్తాంబుజార్యముఁ డగు
శంకరార్యుని శిష్యసమితియందు
శమపూర్వగుణములఁ బ్రముఖతఁ గని సనం
దనుఁడాది కొంద ఱయ్యనఘునొద్ద
భాష్యములను బఠింపఁ దొడంగి రందు స
నందనుఁ డాశ్రిత లందరాని
యద్భుతవినయ మొప్పార నిజశ్రుతి
విని గహనార్థవివిత్సఁ జేసి
గీ. మరలఁ బఠియింపఁ గోర, శంకరుఁడు నిజప
దాబ్జ నిరుపమభక్తుని నతని నుపని
షద్రహస్యార్థకోశ మాస్వకృతకోశ
మెలమి మువ్మాఱు చదివించె నెల్లదియును. 137.

ఉ. చీటికి మాటికిన్ బ్రథమశిష్యు సనందనుఁ బిల్చుఁ, బిల్చి ధీ
పాటవ మొప్ప భాష్యములపట్ల రహస్యములన్ వచించు;మి
న్నేటికి స్నానమాడఁ జని యించుక నిల్చినఁ దోడి తేర న
ప్పాటన యున్నశిష్యులను బంపును తాఁ జనుఁ గొన్నివేళలన్. 138

ఉ. అల్లసనందనుఁడు గురునాజ్ఞను మౌళి ధరించి రేవగల్
వల్లె యొనర్చుపాఠములవంక జనించెడి సంశయంబు ల
ల్లల్లన యొజ్జకున్ దెలిపి యందు యథార్థ మెఱింగికొంచు రం
జిల్లు సతీర్థ్యులీరసముచే నుడుకన్ మనమందు నిచ్చలున్. 139.

ఆ. బుద్ధిశాలి శిష్యుఁ బుత్త్రునికంటెను
గూర్మి నాదరింత్రు గురువు లెపుడు
బుద్ధి గలుగ దంచుఁ బొగులకే మూర్ఖుఁడు
గలుగువానిఘనత కలుగుచుండు. 140.

సీ. అది యేమి మనకంటె నానసందనుఁ డూడి
పడినాఁడె యని యీర్ష్యఁ బలుకువారు
నాపాటిశుశ్రూష యహరహంబును మన
మొనరింపకున్నామె యనెడువారు
సకలభూతసమత్వసంపన్నుఁ డగుగురుఁ
డిటు సేయఁదగ దంచు నెంచువారు
నెంతవాఁడైన నే మిది సాక్షి పాక్షిక
బుద్ధి కంచె మేమొ మూల్గువారు.

గీ. నగుచు నీర్ష్యాభరాకులస్వాంతు లగుచు
నొక్కకొన్నాళ్ళు లోలోన నుడికి యుడికి
కుమిలి కుమిలి రవుల్కొని గురుని దూఱఁ
జాల కూరక యుండ్రి తచ్ఛాత్త్రగణము. 141.

ఆ. అది యెఱింగి యొజ్జ యదసీయభక్తిఁ జూ
పెదను వీరి” కనుచు సదనుకొఱకు
నరయుచుండి యొక్క.తఱి సనందనుఁ డభ్రి
గంగ కవలిదరి మెలంగుచుండ. 142.

ఉ. కాంచి లభించె మంచియవకాశము రా, యని యోసనందనా!
యంచును జీర ‘నో’ యనుచు నద్దరి నుండి యతండు వల్క ‘ర’
మ్మంచు గురుం డనంగ సరయుం బరుదే నిటు నట్టు నావకై
యుంచెలఁ గాంచి యేది నరయుంబడకున్న నతండు ధీరుఁడై. 143.

ఉ. అంతటిఘోరసంసృతిమహాజలరాశిఁ దరింపఁజేసి యె
క్కింతతరంగిణిన్ గడపదే గురుభక్త్యుడుపం బటంచు ని
శ్చింతమానస్సుఁ డౌచు నుని చెన్ బదమున్ గయిమోడ్చి గాంగపూ
రాంతరమందు ‘జా గురువరా’ యనుచున్ భువి నుంచుకైవడిన్.

క. పద మట్లుంచెడునచ్చోట
నుదితంబై కమల మొకటి యుండుట గని స
మ్మదమున గురు ధ్యానించుచు
ముదమునఁ బద ముంచి నిలిచె భువి నిలుచుగతిన్. 145.

ఉ. రెండవపాద మెత్తఁగ ఝరిన్ దనయంతన పుండరీక మిం
కొం డుదయించె దానఁ బద మూనె; నిటుల్ తటినీజలంబులం
దుండి తమంతఁ దా మనుపదోచ్చలనంబునఁ దోఁచుతమ్ము లా
తం డవలీల మెట్టుచు ద్రుతంబుగ నేఁగఁ దొడంగె గంగలోన్.

సీ. పుష్పాంతరమునకుఁ బోవుతుమ్మెదమాడ్కి
జలజాంతరమునందుఁ జరణ ముంచు
దోలికాకేలికాందోళితుండును బోలెఁ
గమలమ్ముతో బాటు గాలి కూఁగుఁ

బురుషరూపము దాల్చుసరసిజాలయవోలె
సలవోక నొకకంజమందు నిల్చు
నేకాసనం బూనులోకేశుఁడట్లొక
సితసరోజమున నాసీనుఁ డగును
గీ. అనుపదం బబ్రి మొందుచు నతఁడు గురుకృ
పాత్తలఘిమవిభూతిమహత్త్వమునను,
దేఁటికంటె వాయువుకంటె దేలిక యయి
పద్మవీథిని జని గురువరుని జేరె. 147.

ఉ. తామరసాంతరంబులఁ బదంబు క్రమంబున మోపి వచ్చును
ద్దామనిజాంఘ్రిభక్తిపరతంత్రుని శిష్యుని గౌఁగిలించి పూ
ర్ణామలయోగసిద్ధి దెలియం గురుచంద్రుఁడు 'పద్మపాదుఁ' డన్
నామనమునన్ బహూకృతు నొనర్చెను ఆవడి శిష్యు లారయన్.

వ. నాఁడాదిగ శిష్యు లందఱును భయభక్తులు మీఱఁ బద్మపాదు
నెడను గురువరేణ్యునెడను ననన్యసామాన్యవిశ్వాసమ్ముగలిగి గొలు
చుచుఁ బ్రస్థానత్రయ మధ్యయనించుచుండు రట్టియెడ. 149.

పాశుపత మతనిరాసము.

మ. అనవద్యం బగునాత్మవిద్య నిటు లధ్యాపించు నాశంకరున్
గని తత్త్వజ్ఞపదంబునం గలకనద్గర్వుల్ వివేకద్రుదు
ర్వ్యనవష్టబ్ధుల్ కుమతస్థపాశుపతు లొప్పన్ జేయునాక్షేపముల్
విని యాచార్యుఁడు తద్వికల్పనములన్ వేదోక్తులన్ దూలిచెన్. 150

క. అటు దూలిచి తద్గర్వా
ర్భటి యొకయించుక సడల్చి పటుతరయుక్తి
స్ఫుటము లగుతదాగమములఁ
జటులత మథియించె నీరసంపదునట్టుల్. 151.

ఆ. అద్వితీయనిరత యగునీశనమత మొ
ట్లగును ముక్తి? భేద మమరి యుండ
ధ్యానజన్య మాట నది నశింపదె? భావ
కార్యములకు నిత్యకలన గలదె? 152

సీ. అవయవహీనంబు లగుగుణంబులకు నం
కక్రమము గల్గక యుండుఁ; గానమోక్ష
దశ నీశునివులందుఁ బశుపతిగుణసంక్ర
మము గల్గునను టసమంజసమ్ము
వనజగంధము వాయువునఁబోలె నియ్యాత్మ
నమరునీశ్వరుగుణం బనుట పొసఁగ
దలగంధసమవాయి యనిలాప్తి నొసఁగుగం
ధజ్ఞాన, మున్ని వాతమునఁ దావి?
గీ. ముక్తులం బెందు శివుగుణంబు లన నేక
దేశమో కృత్స్నమో యన్వి తెలువవలదె
తొంటిపక్షానఁ బూర్వోక్తదోష మబ్బు
నబ్బు శివున కజ్ఞత్వాదు లవలిదాన. 153.

మ. అని యి ట్లయ్యతిమాళి వజ్రింకరిసం బౌతర్కపాళిఁ విరో
ధినిహీనార్థము లెల్లఁ గూల్ప స్మయవృద్ధిఁ బండితమన్యులై
మనునాతాంత్రికు లెల్ల వీడిరి- గరుత్మత్పక్ష ఘాతాతిపా
తన శీర్యత్ఫణనిర్వమద్గరళ ధూర్తవ్యాళసంకాశులై. 154.

శా. మానిస్తుత్యుఁ డతండు శేషఫణిరీతిఁ మందాతుముఁ గూర్చి వ్యా
ఖ్యానైపుణ్యమునన్; దనర్చి బహుశిష్యస్వాంతకంజార్కుఁడై,
జానొందించె యశస్సుమాళి జగముల్, శార్దూలవిక్రీడితం
బూనెన్ వాదిమృగప్రపంచము నెడన్ బోద్ధృత్పరాక్రాంతిమై.

క. తతనిగమాంతారణ్యా వి
హృతిమై యతినిశితయుక్తిపృథునఖదంష్ట్రా
తతిమై యతిమృగపతి దు
ర్మతవాదిద్విపభయంకరత వెలుఁగొందెన్. 156.

గీ. బాలుఁ డయ్యు నమానుషశీల మగు ప్ర
భావమున మించునయ్యతిపతిని గాశి
నగరవాసులు విస్మయానంత్య మెనసి
వినుతి సలిపి రిటుల్ భక్తి గొనలు నిగుడ. 157.

కాశీవాసులు శంకరు నుతించుట.

గీ. పలుగతుల సర్వతంత్రముల్ వెలువరించు
నిమ్మహితుచేత ధిక్కరణమ్ము వడసి
భేదవాది భేదాభేదవాదిముఖ్య
మతనదీష్ణులు సతత మమ్మలిక గొండ్రు. 158.

ఆ. వీని యాత్మనిష్ఠ కానందమున మున్ని
యంగజారి దోఁచి యాగమాంత
సూత్రభాష్యరచన సారిదిఁ గావింపఁ జో
దన మొనర్చెనంట ధన్యుఁ డితఁడు. 1ి9.

చ. అనఘుఁడు వ్యాసమౌని మును వర్ధి జరద్గవిఁ బట్టి దుర్విలో
కనతిమిరస్ఫురత్కుమతికర్దమమగ్న సముద్ధరించెఁ, ద
త్తనువును భాష్యసూక్త్యమృతధారలఁ జిల్కి యపంకఁ జేసెఁ బె
ల్చన శ్రితలోకశంకరుఁడు శంకరుఁ డాదర మూఁది యిత్తఱిన్. 160

శా. త్రైలోక్యం బెది యిచ్చుకర్మఫలదుగ్ధం బానునో హాయిగాఁ
గ్రోలన్ బ్రాజ్యనవప్రవృద్ధతరవిప్రస్తోమమం దెద్దిక్ యా

శ్రీలం బొగవిఁ దర్కపంకమున దుశ్శీలుర్వడం ద్రోయ స
చ్ఛీలుం డయ్యతి భాష్యసూక్త్యమృతవృష్టిం జేసె నిష్పంకతన్. 161.

సీ. బ్రహ్మేతరంబు సర్వము మిథ్య "యనె నంచు
నలిగి కొందఱు క్రూరు లయి తెఱుఁగ
నిగమకర్మనియోజ్యునిం గొల్వఁదగిన ది
య్యది యంచుఁ గొంద ఱత్యార్తిఁ గుడువ
నర్థచౌర్యమును నర్థాభాసమును బూను
పరులు గొంద ఱొనర్ప వంచనంబు
పరిపరిగతులఁ గొందఱు స్వరూపస్వభా
వము లెఱుంగకయ హాస్యము నొనర్పఁ
గీ. బెద్దయుం బ్రొద్దు దిక్కు కాన్పింప కల్ల
లాడిపోయినయుపనిషదబల నేఁడు
శంకరార్యాశ్రయంబు నిశ్శంక మెనసి
యనుపమానందరసలాభ మందఁ గల్గె. 162

ఉ. క్రొమ్ముడి వట్టి రాజసభకున్ వడి నీడ్వఁగ దుస్ససేనుఁ డు
చ్చమ్ముగ దిక్కులే కడలుసాధ్విని ద్రోవది శౌరి గాచిన
ట్లిమ్మెఱ భేదవాదిజను లీడ్చఁగఁ గుందుత్రయీలతాంగి దుః
ఖమ్ము దొలంచి కాచెను జగద్ధితబుద్ధి నితండు బాపురే. 163.

మ. కవితానర్గళనీరపూరముల సద్గ్రంథాచ్ఛగంధంబులన్
శ్రవణానందవచోవిభూషల, స్మృతిష్టప్రోక్తిదీపాళి దు
ష్టవచఃఖండనమండనమ్ములఁ బరేచ్ఛాపూర్తిహారంబులన్
మివులన్ బూజ లొనర్చు శంకరుఁడు వాణిన్ మంగబందీకృతన్.

సీ. తుంచివేయంగ బొద్ధుం డెంచి వెన్నంటి
భావింప నెట్టెట్టొ తప్పి బ్రదికె

నతికష్టమునను గణాదుచే స్వాత్మలా
భము గాంచి యొకయింత భయము వాసె
మార్గమాత్రమ్ము కౌమారిలాదులు సూప
నిజపదగమనంబు నేర్చెఁ గొంత
సాంఖ్యు లాఁర్తిని బాప సదయు లన్యులు ప్రాణ
ధారణార్హ్వాతఁ గూర్చ ధైర్య మొనసె
నిటుల వెతగూరి గతిమాలి కటకటఁబడి
యొట్టకేలకుఁ దేఱుకొన్నట్టిపురుషుఁ
జేసెను బరేశునిగఁ గృపాసేచనమున
శంకరుఁడు విశ్వలోకశుభంకరుండు. 165.

సీ. ఒకరు భూతగ్రస్తు నకట దేవుని గాంచఁ
జాలక లేఁ డంచుఁ జాటినారు
కాంచియు క్షణికవిజ్ఞాను లౌట నొకళ్లు
'లస్తి' యంచన విభీతాత్మ లైరి
భూతమాత్రవియుక్తుఁడై తనర్చును దేవుఁ
డని నిర్ణయించిరి యంత నొక్క-
రఖిలభూతములు గుణావళి వాసి యొ
ప్పారుచుండును దేవుఁ డనిరి గొంద
గీ. ఱంతియే కాని యందొక్క రైన భూత
చయమున కసత్త విధియింపఁ జాలకునికి
భయపడెడుబ్రహ్మ కొసఁగె నభయము భూత
నత్త విధ్వంస మొనరించి శంకరుండు. 166.

మ. మును చార్వాకులు నిహ్నవించిరి; వృపాభూతాకృతిన్ గూర్చి యా
త్మను గాణాదులు డాఁచి; రావయి బలాత్కారమ్ము చేతన్ నిమో
జ్యుని గావించెఁ గుమారిలుం, డమలు సాంఖ్యుల్ తత్ప్రధానాత్తి జే
సినవా, రాతని శంకరుండు పొనరించెన్ నేఁడు సర్వేశ్వరున్. 167.

ఉ. పూలును బండ్లు గ్రొలుసురభూజలతావితతిన్ హసింపఁగాఁ
జాలి ఫలంబు భాష్య మగు శాంకరభాష్యమునూత్నలన్ గనన్
జాలినవారి కన్వయగుణంబులశూన్యములై సరస్వతీ
ఫాలతలాంశుభాసురనిభంబులు దుర్వివృతుల్ రుచించునే. 168.

ఉ. ఘోరకిరాతతీక్ష్ణశరమర్దననిర్దళితాత్మధైర్యలా
వారలకల్పితంబులు నబంధహారంబులు నైనగ్రంథముల్
ధీరుఁ డెవండు గాంచు నొకతేప జగద్గురువర్యవక్త్రని
స్సారితశుంభదద్వయవిచారణధోరణి శుద్ధుఁ డైనచోన్. 169.

చ. అమృతఝరీమదాపహర మాయతిశేఖరుసత్ప్రణీతితో
సమముగ గ్రంథముల్ రచనసల్పి నిబద్ధ మొవంగు పూనెనే
ని మృడకిరీటకోటితటినీచటులోర్మ్మిలతుల్య మాతరం
గము లుపశల్యకుల్య కడఁకన్ సృజియింపఁ గడంగ కుండునే. 170.

గీ. వేదరాలికై బంగార మేది కురిసె
నహహా! యెది యుమాసౌందర్యలహరిఁ గూర్చె
శివభుజంగము భయహారిఁ జేసె నెద్ది
స్ఫటికవివరువాగ్ధార హర్ష మిడదె. 171.

మ. మృదువాగ్ధారలు కల్పసూనలహరుల్ హృద్యైతదీయార్థసం
పద చింతామణిరుగ్ఝరీగుణనికావారంబు వ్యంగ్యంపుసం
పద స్వర్ధేనుపయస్తరంగములు గా భవ్యస్వకావ్యంబులన్
త్రిదివంబున్ సృజియించె శంకరుఁడు, సంక్రీడింప నందున్ బుధుల్.

శా. రంభాపక్వఫలాభముల్ నుడువు, లర్థంబుల్ శ్రీమద్ధ్వంసనం
రంభంబుల్, మృదువై నవ్యంగము సుధామాధుర్యసాధీయమౌ
సంభావింపఁగ శంకరార్యరచితాంచత్కావ్యగవ్యంబులం
దుం భాసిల్లెడునొక్క పద్యమె కవిస్తోమంబు రంజించు దాన్. 173.

ఉ. నేత్రమనోహరంబు కురువిందనవాంకురతుల్య మైనవా
గ్వ్రాత్తుల కంజపుంజబిలవిచ్యవమానమరందధారకుఁ
బొత్తగునర్థరాశి సురభూజపుఁబూవల పూనువ్యంగ్యసం
పత్తిని మోదమిచ్చు నతిభవ్యము లౌయతివర్యకావ్యముల్. 174.

మ. యతిచంద్రోద్ధృతమాత్రియాశిఖరభాష్యం బట్టిమాహాత్మ్యసం
భృత మాటల్ విని స్వర్ధునీతటగతుల్ విద్వాంసు లత్యాంఘ్రిసం
మతపత్మాశ్రితులై పతంగహుతభుజ్మధ్యోత్థిపితాస్వర్ధ్వులై
మతి ఖండింపఁగ నెంచి రీసునఁ దలంపక్ లేక భావ్యర్థమున్. 175.

క. ఒరసిన నఱికినఁ గాల్చినఁ
బరమావధి వన్నెఁ గాంచుబంగ రటు, రిపుల్
తఱచినకొలంది రంజిలఁ
దొరఁకొనె శంకరునిసత్కృతుల్ భాష్యంబుల్. 176.

గీ. శంకరక్షీరవారాశి జనన మొంది
భాష్యశశి యమృతము బుధావళి కొసఁగుచు
నణఁచెఁ దనగోత్రతులఁ గుమతాంధకార
మవనిసురహృచ్చకోరచయంబుఁ దనిపె. 177.

గీ. మహి వనాదివాక్సాగరమంథనమునఁ
బొడమి ధిక్కృతరిపు లగుబుధులు గోత్రల
నను వగుయతీంద్రచంద్రభాష్యామృత మజ
రామరత్వం బొసంగుచుఁ గోముమిగిలె. 178

క. యమిపతిరవి భాష్యద్యుతి
తమ మడఁచుచు సుజనహృదయతామరసవికా
సము సేయుచు నహితదివాం
ధములకు వ్యథ నొసఁగుచును నతంద్రత మెఱయున్. 179.

ఆ. న్యాయమంథమంథనమ్మున నాగమాం
బుధిని భాష్యనూత్నసుధ జనించి
శ్రవణమాత్రమున నొసంగుఁ దా నమృతత్వ
మఖిలవిబుధజనుల కద్భుతముగ. 180.

గీ. కమలనాభునిపదమునఁ గలిగె గంగ
భాష్యసూక్తి శంకరముఖాబ్జమునఁ బొడమె
గనఁగ నొక్కటి తనవారి జనుల ముంచు
మగ్నులను దేల్చు నొకఁ డింతమాత్ర వాసి. 181.

శా. వ్యాసుం డమ్మెఁగఁ జూపె సూత్రికలితన్యాయాఖ్యరత్నంబు, ల
ర్థాసంపన్నత నాఁ డొకండు గొన రారా సూరు, లీనాఁ డనా
యాసం బయ్యవి దాల్పనే తొడఁగి రర్థావాప్తి విద్వాంసు, లా
వ్యాసుం డొందెఁ గృతార్థతన్, యతిలలామౌదార్యమూలంబునన్.

సీ. సకలపండితలోకజన్మసహస్రసం
పాదితాపాగతపఃఫలంబు
శ్రితసరోరుహదళాయతలోచనాబృంద
క్లృప్తధమిల్లమల్లీస్రజంబు
శుభదవైయాసికసూత్రసుందరమధు
రోద్గతాగణ్యపుణ్యోదయంబు
భారతీచిరభోగ్యభాగ్యవైభవవిస్త
రాయతామూల్యకోశాలయంబు
గీ. సయినశంకరభగవత్పదార్యరచిత
భాష్యమును గ్రోలుభాగ్యంబు పడయువారు
భావికాలజనుర్వ్యథాపాయ మెడలి
మోక్షలక్ష్మీస్వయంగ్రహమ్మున సుఖింత్రు. 183.

మ. శ్రుతివారాంనిధిమందరాద్రి యగు భిక్షుగ్రామణీగ్రంథప
ద్ధతి యానందమునన్ బరావరవిదుల్ తన్పొందఁగాఁజేసి దు
ర్మతదుర్భేదతమంబునన్ గనులు వోఁ బ్రాల్మాలునవ్వారికిన్
మృతి నింధానము లైనతర్కఖరరోచిర్దీప్తులన్ జూపుఁ దాన్. 184.

సీ. సీతామనోహరుసేతువుచే ద్వైత
ముద్రి గన్న సముద్రభూమిదాఁక
జివ్వాన రుద్రుండు తిన్నంగ వంగిన
శృంగముల్ గలమేరుశిఖరిదాఁక
నహరహ మ్మర్కుఁడు లగుగ్రహమ్ములు పుట్టు
పురుటిల్లుదయభూమిధరముదాఁక
నపరదిక్కున వరుణాలయవప్ర మ
ట్లలరునస్తాద్రియవ్వలనుదాఁక
గీ. నేఁటి సల్పు నిరాఘాటలీల లొప్పఁ
జతురుదధిమేఖలాపరిష్కృతిఁ దనర్చు
నుర్వి శ్రీశంకరార్యసముద్ధృత మగు
బ్రహ్మవిద్య యద్వైతాపవర్గపద్య. 185.

వ. అని.

క. ఇటు కాశీపురజనములు
పటుగతిశంకరువిరక్తి పాండిత్యయశో
నటనములు నుతింపఁగ న
క్కటకమె కా దఖిలదిశలు గ్రమ్మె మెఱుపటుల్. 186.

వృద్ధబ్రాహ్మణుఁడయి వ్యాసుఁడు శంకరుని బరీక్షించుట.

గీ. ఆయతీంద్రుఁడు పటుదీక్ష నభ్రతట్టిని
యంతికమునందు సూత్రభాష్యమ్ము శిష్య

తతికి శంకాపహాముగ బోధ మెచ్చనర్చు
చుండఁ గొన్నాళ్లు గడవంగ నొక్కనాఁడు. 187.

క. పాత్రతర్కోళన మేల్కని
స్నాతుం డయి నిత్యకృత్యసమవాయకృతి
ప్రీతుండయి యొకవటమహీ
జాతముక్రిందఁ గురుఁడు ఛాత్రులతోడన్. 188.

గీ. దర్భవిష్టరములను బ్రత్యగ్రపల్ల
వాస్తరణములఁ గూర్చుండి యలఘుపూర్వ
పక్షసిద్ధాంతముల నూత్రభాష్య మెలమి
బోధ మొనరించుచుండె నపూర్వశక్తి.

ఉ. చెంతల నున్న జంతువు లచేతనవస్తువులున్ గరంగి పో
నంతటివారు శిష్యు లవశాత్మతఁ జిత్రసమానులౌట తే
వింతకె శ్రుతిస్మృతిద్వయముగ వేయితెఱంగులఁ దేన లొల్క వా
క్సంతతి దేశికాగ్రణి విచారణపూర్వము బోధసేయఁగన్. 190.

క. కలకల సూర్యోదయ మగు
తటి గూర్చుండిరి యదేమి తన్మయతయొ భా
స్కరుఁ డంబరమధ్యమునకుఁ
నరుదెంచుట యెఱుఁగకుండి రాగురుశిష్యుల్. 191.

గీ. ఎట్టకేనియు నెఱిఁగి యిప్పట్టునందుఁ
గట్టిపెట్టుద మింక మాధుకరవుభిక్ష
మునకు నరుగుదమే యనఁగొనుచు నవ్వరు
నవ్వరులై వారు పోనెంచునవసరమున. 192.

సీ. తనయంతఁ దాన కంపన మొందుశిరమునఁ
జికిచికిపల్లవెండ్రుకలు దూల

బీఱనరాలు నిస్సారతఁ బ్రకటింప
  నుహ్హుహ్హు మని దగ్గులివు మీఱ
సాలెగూండ్లటు సితభ్రూలోమపంక్తులు
  గనుఁగవ గనరానికరణిఁ గప్ప
నొకచోట నిడఁబోవ నొకచోటఁ బడుచుండు
  నడుగుల తడఁబాటు నడఁ గుదుల్ప
గీ. నుదుట డాకేలు గదియించి యెదుటఁ గనుచు
దండమును వలకేలను దాల్చి వంగి
యుప్పనిన భూమిపైఁ బడునొక్కవృద్ధ
విప్రుఁ డరుదెంచె నచటి కవ్వేళ నలసి. 193.

ఉ. వచ్చి యి వేమిపాఠములు వత్సలు! మీరు పఠించుచుండిరి మీ
రెచ్చటివార లేతఁ డెవ రెయ్యది గ్రంథ మటంచు శిష్యులన్
మెచ్చికఁ బ్రశ్న సేయుడు నమస్కృతిపూర్వము లేచి యాసనం
బిచ్చి సపర్య సల్పి వచియించిరి శిష్యులు సుస్మితాస్యులై. 194.

ఉ. ఘోరభవాబ్ధి మున్గుజనకోటిఁ గృపామతి నుద్ధరింప శా
రీరకసూత్రముల్ మునివరేణ్యులు వ్యాసులు మున్నొనర్ప; ని
స్సారమతుల్ తదర్థము లసంగతముల్ పచరింపఁ గాంచి యా
ధీరుఁడు నూపె భాష్యఫణితిన్ మునియాశయముల్ సునంగతిన్.

మ. జగదాచార్యుఁడు భిక్షుకోత్తముఁడు ప్రస్థానత్రయీభాష్యక
ర్త గతాహంమతి భేదవాదికుమతధ్వాంతాంబుజాప్తుండు శ్రీ
భగవత్పాదులు శంకరుం డన జగత్ప్రఖ్యాతిఁ గన్నట్టి యా
సుగుడిన్ మాగురువర్యుఁగాంచి యెవరంచున్ బల్కు వింతయ్యెడున్

సీ. ఎఱుఁగవా మైదేండ్లయీడునఁ బేదకాం
  తకు లక్ష్మి నొసఁగునుదంతరీతి

నాలింపవా యష్టమాబ్దవయస్కుఁడై
సన్యసించినమహాశ్చర్యచరిత
వినవొకో యోగసిద్ధిని నర్మదాంబుపూ
ణమ్ము కుండికను నణంచుకథను.
దెలియవా వేదాంతకలశవారాంనిధి
మంథాద్రి యితఁ డనుమహితకీర్తి
గీ. జగ మెఱింగినమాగురుచరిత మేము
తెలుపఁ బునరుక్త మగు, నీక తెలియకుంట
యబ్బురం బంచు గర్వ మావంత యుబ్బఁ
బలుకుటయు శిష్యు లాచార్యపాటవమ్ము. 197.

చ. అనఘుఁడు తజ్జరద్ద్విజుఁ డహో భవదీయగురుండు బ్రహ్మసూ
త్రనివహభాష్యకర్తయె? కరంబు ముదం బుదయించె, నౌర! నా
జననము ధన్య మయ్యె నిఁక జ్ఞానసుధన్ గడుపారఁ గ్రోల న
య్యెనె యని యుబ్బిన ట్లభినయించుచు శంకరుఁ గాంచి యి ట్లనున్.

శా. స్వామీ మిమ్ముల భాష్యకర్తలను గాంచం గల్గె మీశేముషీ,
సామర్థ్యం బతిమానుషం బని భవచ్ఛాత్రాళి యగ్గించె నే
దీ మీదివ్యవచఃప్రభావము చవుల్ దీపింపఁ గొంతన్ జరా
భూమచ్ఛన్నమదీయకర్ణముల దుప్పుల్ దుల్లఁగా నింపవే. 199.

చ. అనుటయు లేఁతన వ్వొలయ సద్గురుమౌళి వినీతి నిట్లు ప
ల్కును ద్విజచంద్ర! పెద్దల కగున్ నియమింపఁగ నంతెకాని నే
ననెడియహంకృతిన్ బలుకు టర్హమె పిన్నల కెన్నఁడేని నీ
వనుపున నాయెఱింగినది పల్కెద నాజ్ఞయొసంగుమాయ నన్. 200

క. ఆముదుసలిపాఱుఁడు మదిఁ
బ్రేమం బిగురొత్తఁ బలికెఁ 'బ్రియ మయ్యె భవ

తో క్రమలవినీతసల్లా
పామృతపానమునననుచు నాస్థం బలికెన్. 201.

శా. సాధ్యం బైనది బ్రహ్మసూత్రముల భాష్యంబున్ రచింపంగ నీ
కధ్యాత్మజ్ఞవతంస! యెుద్ద కగునే? యాలించి పోదున్ దృతీ
యాధ్యాయాది 'తదంత' రేత్యుదితసూత్రార్థంబ భాషింపు, త
న్మధ్యాశంకలఁ దూల్చి నీసలుపుసిద్ధాంతప్రపంచంబుతోన్. 202.

వ. అనుటయు శంకరుండు వినయాలంకృతుండై 'ఓం నమో బ్రహ్మా
దిభ్యో బ్రహ్మవిద్యాసంప్రదాయకర్తృభ్యః పరమగురుభ్యో మహ
ద్భ్యః' యని. 203.

సీ. గురుపరంపరఁ గొల్చి గురువులదయఁజేసి
యరసిన యర్థ మేడ్తెఱ వచింతుఁ
గాని నాయది యించుకేని గల్గ దటంచు
వినతి సల్పి సుఖోపవిష్టుఁ డగుచు
'శుభమస్తు వినుమి యానూత్రార్థసారంబు
జీవుండు చనుఁ గరణావసాద
మందుఁ దద్భూతసూక్ష్మాంశమ్ములం గూడి
యనుచుఁ దాండిమశ్రుతియందుఁ గథిత
గీ. మయ్యె గౌతమజైమినీయంబు లైన
ప్రశ్నమ్ముల నుత్తరములఁ బ్రస్ఫుటముగ
దీని యర్థ' మ్మటం చసందిగ్ధముగను
పాత్రుకోనేగాదె మదిఁ దెల్పుమా ద్విజేంద్ర! 204

చ. అని యతిచంద్రుఁ డాడిన తదర్థము వించు జరద్ద్విజుండు ప
క్కున నగి వావదూకుఁ డయి కోవిదదిగ్గజమధ్యమందుఁ దా
నిని శతధావికల్పముల నీటుఁగ జేయుచు ఖండనం బొన
ర్చెను వినువార లద్భుతపరీతమనస్కులుఁ గాఁగ నీక్రియన్. 205.

వ. 'వేత్థ యథా పంచమ్యా మాహుతా వాపః పురుషవచసో భవంతి' అయిదవయగ్నియందు వేల్వఁబడిన యుదకములు పురుషుం డగు నని యెఱుంగుదువా' యను గౌతమప్రశ్నమునకు 'ద్యుపర్జన్యపృథివీయోషిత్తు' లను పంచాగ్ను లందుఁ గ్రమముగ శ్రద్ధా సోమవృష్ట్యన్న రేతోరూపంబు లగునైదుద్రవ్యములుగాఁ దెలిపి యైదవయాహుతియం దుదకములే పురుషరూపము నొందు ననిక దా! సమాధాన మంటివి. యతీంద్రా! జీవుఁడు కరణావసాదమున దేహాంతరము నొందుపట్ల రవంత విచారింతము. 'దేహాంతరప్రతిపత్తియందు వ్యాపు లగు నింద్రియములును, నాత్మయును గర్మవశంబులై పర్తిల్లునా? కేవల మాత్మయే యరిగి దేహమట్ల యింద్రియములఁగూడ నూత్నముగాఁ బుట్టఁగా నచట భోగస్థానమును గల్పించుకొనునా? కేవల మగుమనస్సే భోగస్థానము నుద్దేశించి యరుగునా? శుకము వృక్షమునుండి వృక్షాంతరమున కెగిరిచనురీతి జీవుఁడే దేహమును విడిచి దేహాంతరము నొందునా? యనెడు వికల్పజల్పనమ్ములఁ గూర్చి వినుము. దేహాంతరమునకుఁ బోవుజీవునితోఁ గూడుకొని యింద్రియము లరుగు ననుట శ్రుతి విరుద్ధము. ఎట్లంటేని. 'యత్రాస్య పురుషస్య మృత స్యాగ్నిం వాగప్యేతి' వాతంప్రాణ, శ్చక్షు రాదిత్యం, మన శ్చంద్రమసం, దిశ శ్శ్రోత్ర' మిత్యాది (మృతుఁ డగు పురుషునివాక్కగ్నిని, ప్రాణము వాయువును, చక్షువు సూర్యుని, మనసు చంద్రుని, శ్రోత్రము దిక్కులను బొందుచున్నవియను)శ్రుతివినవా?మఱియుఁబ్రథమాగ్నియందు వినఁబడని యప్పులు పంచమాహుతియందుఁ బురుషుఁ డగు ననుట యసాధ్యము. ద్యులోకాదిపంచాగ్నులు శ్రద్ధాదిహోమద్రవ్యపంచకమున కాధార మగు నని చెప్పఁబడెఁగదా! అందు బ్రథమాగ్నియందు హోమద్రవ్యముగాఁ జెప్పఁబడినశ్రద్ధను విడిచి చెప్పఁబడని యప్పులను గల్పించుట సాహసము. ఆశ్రద్ధనే

హోమద్రవ్యముగాఁ జెప్పఁబోవఁ బ్రత్యయ (జ్ఞాన) విశేషత్వప్రసిద్ధ మగు శ్రద్ధను హోమము చేయుట యెట్లు పొసఁగును? ఒకవేళ నప్పులే శ్రద్ధాదిక్రమమునఁ బంచమాహుతియందుఁ బురుషాకృతి నొందు నని యంగీకరించినను — తత్పరిష్వక్తుఁడై నజీవునకు గమన మెందును వినరామింజేసి జీవునిగమన మసంగతము' అని భూత సూక్ష్మాంశక్రమము, నాసూక్ష్మాంశములతో జీవుఁడు కూడుకొనుట, జీవునిగమనము నన్నియు మునుమిడి ఖండించునంత. 206.

గీ. అతఁడు జెప్పిన దంతయు ననువదించి
ప్రతిభటద్విజుగుండెలపట్టు జాఱ
తీర్థకరుఁడైనశంకర దేశికుఁ డిటు
ఖండన మొనర్చె స్వమతరక్షకము గాఁగ. 207.

వ. అదియెట్లన:— శంకరుం డాముదిపాఱుని గాంచి మహాత్మా; యవ ధరింపుము. జీవుని దేహాంతరప్రతిపత్తిని గూర్చినశంకాచతుష్టయము సాంఖ్య,బౌద్ధవైశేషికదిగంబరకల్పితములు, నుదాహృతశ్రుతికి విరుద్ధములును గావున ననాదర్తవ్యములు. మఱియు నప్పుబ్దశ్రవణసామర్థ్యమునఁ గేవల మగునుదకములతో సంపరిష్వక్తుఁడై జీవుఁడు పోవు నని కాదు. ఆభూతసూక్ష్మాంశములం దుదకములే యధికముగా నుండుటంజేసి యప్పుబ్దము ప్రయోగింపఁబడె ననుకొనినచోఁ బ్రశ్న ప్రతివచనములఁ గలుగువిరోధములు తొలఁగు. ఇఁకఁద్రివృత్కరణ శ్రుతియందుఁ దేజోబన్నత్రయమువలన దేహకార్యోపలబ్ధిగలుగుట వలనను, సద్త్రయాత్మకమగుటవలనను గేవల మప్పులకు దేహారంభకత్వము గలుగు ననుట పొసఁగదు. పార్థివధాతువే దేహములం దధికముగాఁ గానవచ్చుట లేదా యందు వేమో? వినుము. ఇతరాపేక్షచే నప్పులకే బాహుళ్యము కలుగుటవలన నప్పు లని గ్రహింపఁ బడెను. కావున నప్పు లన; — సకలము లగు దేహబీజము లని

గ్రహించుట యుక్తము. ఇంతియు కాదు. దేహాంతరప్రతిపత్తి యందుఁ బ్రాణములగమనము శ్రుతంబగుటలేదా; 'త ముత్క్రామంతం ప్రాణో నూత్క్రామతి, ప్రాణ మనూత్క్రామంతం సర్వే ప్రాణా అనూత్క్రామంతి' (ఉత్క్రమించుచున్నజీవునితోఁ బ్రాణ మనుసరించును ఆప్రాణము ననుసరించి యెల్లప్రాణములు ననుగమించును.) అనుశ్రుతియే ప్రమాణము. ఆప్రాణగమన మాశ్రయము లేక సంభవింపదు గానఁ బ్రాణగతిప్రయుక్తములును దదాశ్రయములును, భూతాంతరోపసృష్టములు నగు నప్పులకు గమన మర్థాపత్తిప్రమాణమున సిద్ధించుచున్నది. లోకమందు జీవించి యున్న వానిప్రాణములు నిరాశ్రయములై వేఱుచోటి కరుగుట గాని, యన్యత్ర యుండుటగాని కానము గదా! ఇఁక వాగాదు లగ్న్యాదుల నొందుట యన్ననో గౌణము గాని ముఖ్యముగాదు. ఆశ్రుతియందే చెప్పఁబడిన 'లోమము లోషధులను, కేశములు వనస్పతులను బొందు' ననువాక్యమునఁ గూడ ముఖ్యార్థబాధ కానవచ్చుటంజేసి వాగాదీంద్రియాధిష్ఠానదేవత లగ్న్యాదులు గావున మరణకాలమున వాగాదీంద్రియోపకారనివృత్తిమాత్రమే కలుగు నని పైశ్రుతి కర్థము. అట్లధిదేవతలు నివృత్తము లైనపిదప నింద్రియములు జీవు ననుగమించుట విరుద్ధము కానేర దని యౌపచారికార్థము గ్రహింపనగును. ప్రాణములు లేకయ దేహాంతరమం దుపభోగము గలుగుట యసంభవము. కావున వాగాద్యధిష్ఠాతృ లగునగ్న్యాది దేవతలు మరణము కలుగ నుపకరింపక నివర్తిల్లుట మాత్రము చెప్పఁ దలఁచి వాగాదు లగ్న్యాదులను బొందు నని యౌపచారికముగాఁ దెలుపఁబడె. అట్లయినఁ 'ప్రథమాగ్నియం దప్పు' లనుట యెట్లనిన నప్పుబ్దముచే నాశ్రద్ధయే యభిప్రేతమైనది. కాన నాది (శ్రద్ధాశబ్దవాచ్యాప్పులు) మధ్య (వృష్టిశబ్దవాచ్యాప్పులు) అంతము (రేతశ్శబ్దవాచ్యాప్పులు) లందు నప్పు

లుండుటవలనఁ బై వాక్య మనాకుల మగుచుండుట లేదా? మఱి యుఁ బంచమాహుతియందు నప్పులకుఁ బురుషవచస్త్వ మెట్లని ప్రశ్న కలుగఁగాఁ బ్రతివచనమున హోమద్రవ్యముగా శ్రద్ధాశబ్దా వతారము లేనిచోఁ బ్రశ్న మొకటియును, బ్రతివచన మొక్కటి యునై యేకవాక్యత లేకుండును. ఇందలి శ్రద్ధాశబ్దమునకు మాన సమగు ప్రత్యయము (జ్ఞానము) అని గాని, జీవుని ధర్మ మనిగాని యర్థము చెప్పునెడలఁ బశ్వాదులనుండి హృదయాదులు వేఱుపఱి చినటుల ధర్మినుండి ధర్మమును హోమార్థము విడఁదీయుట యసం భవము. కావున నాయప్పులే శ్రద్ధాశబ్దముచే నుపాదేయము లగు చున్నవి. 'శ్రద్ధావా ఆపః' అను వైదికప్రయోగముచే శ్రద్ధయన నప్పులనుటస్పష్టము. గమనకర్త లగునప్పులకు బీజరూపత్వముచేతను, సూక్ష్మత్వగుణయోగముచేతను మాణవకునందు సాహసపరాక్ర మాదిసామ్యంబున సింహశబ్దమువలెనే యాయప్పులందు శ్రద్ధాశబ్ద ముపపన్నమగుచున్నది. శ్రద్ధాపూర్వకకర్మసమవాయమువలనఁ బు రుషులందు మంచశబ్దమువలె నప్పులందు శ్రద్ధాశబ్దముపపన్నమగు చుండె. శ్రద్ధాశబ్దమున కప్పులను నౌపచారికార్థమునకేని బ్రసిద్ధి వలదా· యనునెడ స్వతఃప్రమాణ మగుశ్రుతియే కలదు. 'ఆపో హాస్మై శ్రద్ధాం సన్నమంతే పుణ్యాయ కర్మణే' (బురుషునకుఁ బుణ్యకర్మాచరణమున నప్పులే శ్రద్ధను గలిగించుచున్నవి) యను వేదవాక్య మప్పులు శ్రద్ధకు హేతువులని చెప్పుటఁబట్టి య ప్పులందు శ్రద్ధాశబ్ద ముపచరిత మగుచున్నయది. ఇందుఁ జెప్పబ డిన ప్రాణప్రయాణక్రమ మిష్టాపూర్తాదికర్తలై పితృయానమునఁ జను జీవులది గాని సామాన్యజీవులది కా దని యెఱుఁగనగు నని ప్రతివాదిఖండన మంతయుఁ దూల్చి స్వపక్షము మండన మొనర్చు చు నెన్నిపూర్వపక్షములు సేసిన నన్నింటికి రాద్ధాంతములు సోప పత్తికముగాఁ జేయుచుండ వాదం బతితీవ్రంబుగ నడువఁదొడఁగె.

చ. సురగురుకుండలీశ్వరవచోవిభవాంచితులై వెలుంగున
య్యిరువుర కయ్యె వాక్కలహ మిట్లు దినాష్టక మట్టిచో నిరం
తర మెడఁబాయ కుండుహితతంత్రుఁడు పద్మపదుండు మ్రొక్కి శం
కరగురుచంద్రు నిట్లను నఖండితభక్తివినీత్యుపేతుఁడై. 209

క. దేవా నీ వలశంకర
దేవుం డవ! ని న్నెదుర్ప దిట మూనినభూ
దేవుఁ డితఁడు వ్యాసుండే
కావలె లేకున్న నిట్టికౌశలి గలఁడే. 210.

గీ. శంకరుఁడ శంకరుండు, సాత్యవతేయుండుఁ
డైనహరి బాదరాయణుఁ డంతవారు
కింకరోని వాదుచలువంగఁ గింకరుండ
నైన నే నేమి యిపుడు సేయంగలాఁడ. 211.

వ. అనునప్పలుకులందు వ్యాసమహామునిదివ్యనామామృతవర్ణములు
చెవుల సోఁకుటయు నొడలు జల్లు మన హృదయంబు దిగ్గన తఱ
కాలంబు మాఱ్పడియు జగద్గురుం డాజరద్ద్విజునకు సాష్టాంగనమ
స్కారము చేయుచు భూమియందు దండమువోలెఁ బండుకొని
యుండి తదీయపాదపద్మంబులు నిజకరపద్మంబులఁ బూని యి ట్లని
వినుతింపఁ దొడంగె.

మ. కనిపింపంగదె మౌనిచంద్ర! యసితాంగజ్యోతు లుద్యత్పయో
దనికాయంబులఁ జిమ్మఁగా, జడలు తప్తస్వర్ణవల్లీచయం
బును మించన్, గరుణామృతం బొలుకుచున్ భూభాగమున్ జ్ఞానస
న్యనితాంతోన్నతిఁ దేల్చునీయనఘ మానాకార మింపారఁగన్.

సీ. శరదిందుబింబభాస్వరకమండలు వొప్పఁ
దాపింఛసచ్ఛాయతనువు మెఱయ
సప్తవిశంతిమౌక్తికాస్థామాల యా
శ్రితతారకావళి చెలువుమీఱ

శార్దూలచర్మవస్త్రజటాదిభూతిరు
దాక్షధారణ శివు ననుకరింప
నద్వైతవిద్యాంకుశాంచలమ్మున కహం
కారకరీంద్ర మగ్గలము లోఁగ
గీ. నాత్మకృతశాస్త్రశంకూజ్వలాచ్ఛసూత్ర
దామముల నకృత్రిమగోవితానములను
గట్టి యిర్వుగేవ శిష్యులు చుట్టువాఱ
వెలయునీరూపుఁ జూపింపవే మహాత్మ. 214.

వ. అనుచు నానందబాష్పసంప్లుతాక్షుల నుతితుండై. 115

క. అటువలె నాబుధవృద్ధునిఁ
బటుమతి ద్వైపాయనునిగఁ భావించి విశం
కటభక్తిని నిటలతటీ
ఘటితాంజలియై నుతింపఁగాఁ దొడఁగె నిటుల్. 216.

ఉ. పాలితశిష్యలోక! ద్విజవల్లభ! దుర్లభతావకీనని
ర్వ్యాలవిచక్షణత్వము నెఱింగినయంతటినుండి ధాతవో
శూలివో హేళివోక్కొ యనుచున్ వెఱగొందుదు నంతెకాని నా
పాలిటిభాగధేయ మగువ్యాసగురుం డని యెంచ నయ్యెదన్ 217

క. ఈమాడ్కిని శారీరక
మీమాంసాంభోధిఁ దఱచుమేటిని గన మే
నీమను సాత్యవతేయుమ
హాముని గా కెవని కగుఁ దదాశయ మెఱుఁగన్. 218.

క. ఆకారమాత్రభేదము
చేకొనువ్యాసర్షి వీవు చిరజీవివి యి
చ్ఛాకల్పితసృష్టివి యే
యాకృతిఁ గనలేవు సంశయము నా కేలా? 219.

శంకరకృతవ్యాసస్తుతి.

ఉ. స్వాగతమయ్య నీకు మునిచంద్ర! పరాశరమౌనిపుత్ర! నీ
వీగతి నాదుభాష్యము పరీక్ష నొనర్చి పరోపకారదీ
క్షాగరిమంబు చాటితి జగద్ధితబుద్ధిఁ బురాణముల్ సమ
స్తాగమసారగర్భము లహో రచియింపవె యెంతవాఁడవో. 220.

సీ. కలగూరగంపయై గాసిఁ జెందెడు శ్రుతు
లచ్చుగట్టి విభాగ మనువుపఱచి
వేదసారమ్మున వెదవెట్టి యష్టాద
శపురాణనిర్మాణసఫలతఁ గని
గీతామృతాసారపూత భారతపంచ
మామ్నాయవిరచన యశము గాంచి
యుపనిషత్సారమ్ము నొగి సూత్రములుగ ని
ర్మించి బ్రహ్మంబు చిత్రించి చూపి
గీ. కరతలామలకముగా జగచ్చరిత్ర
మెఱిఁగి వెలుఁగొందు నీయొద్ద నేను నాదు
భాష్య మన నెంత? శోధింపవచ్చు టరయ
ననుఁ గృతార్థు నొనర్చు నూహనె కదయ్య! 221.

చ. కలియుగమందు పామరులు కాఁగల రెల్లద్విజన్ము లంచు సం
కుల మగువేదవారిధి నకుంఠితశేముషిఁ జీల్చి నాల్గు శా
ఖల నొనరించి వ్యాసుఁ డనఁగా జగమందుఁ బ్రశస్తిఁ గన్ననీ
యులఘుమహానుభావమున కంజలి యొగ్గెద బాదరాయణా!. 222

క. ఎఱుఁగక త్రికాలముల నే
వరున సృజించితివి భూతభావిభవంతీ
చరితప్రబంధములఁ దా
నరసినక్రియ; నెంతవాఁడ వయ్యా మహాత్మా! 223.

గీ. అంతరాంగమ్ము నైతమ్ము నలరిచి బహి
రంతరాంధ్యమ్ము స్థూలసూక్ష్మాంధ్య మెల్లఁ
దఱిమి హరియింపఁగలభారతమ్ముపాక
రుఁడు మెఱసె వ్యాసవారాశిఁ బొడవుసూపి. 224.

గీ. సాంగషట్కమ్ము లగుశ్రుతు లఖిలశాస్త్ర
మమ్మహాభారతాంభోధి యలపురాణ
సముదయం బెల్ల నీయంద సంభవిల్లె
నీది కానట్టి వాఙ్మయం బేది జగతి. 225.

చ. ఋత మగు బ్రహ్మ దాఁ బొడమి ద్వీపమునందు సహస్రశాఖకా
యుత మగుచుం ద్వకామితసముత్సవమై, మునిచంద్రరూపక
ల్పతరువుగాఁ దనర్చి, నిజపాదసమాశ్రయు మొందునాసుదృ
క్తతి కొనఁగుఁ మహోన్నతముగాఁ దనరారుఫలంబు నర్మిలిఁ.

గీ. ఆర్తిశమనార్థము గిరీశు నాత్మఁ దాల్తు
ప్రాక్తనగవీచయమ్ము వక్త్రమునఁ గాతు
పరకృపాదృష్టిఁ దొలఁగింతు నరకబాధఁ
జెప్ప నెటు నీగుణమ్ము విచిత్ర కృష్ణ! 227.

గీ. కలుగక మలంగక వెలిలోపలలు లేక
యుండు నని దేని వివరించుచుండును శ్రుతు
లట్టి సచ్చిదానందఘనాకృతి పర
మాత్మ వీవ నారాయణాంశావతార! 228.

సీ. అని కేలుదోయి మాళిని జేర్చి మొక్కుచుఁ
గనుచుండ మదికోర్కి కనుగుణముగ
ముదుసలిపాఱురూపునన ద్వైపాయనా
కారమ్ము తనకు నొక్కనికి తోఁపఁ

బరవశుం డగుచు నిర్భరతరానందన
త్యన్మానసుం డయి యంతలోనఁ
దెలివొంది పరగురుదేవ! యనుచును వృద్ధ
విప్రసంఘముల వ్రాలి వినువకున్న
గీ. నాదరంబున నిరుగేల యతిలలాము
నెత్తి కౌఁగిటఁ జేర్చి యవ్వృద్ధవిప్రుఁ
డపరిమితహర్ష వారాశియందు మునిఁగి
యిట్టు లనుఁ దేనియలసోన లుట్టిపడఁగ. 229.

వ్యాసుఁడు భాష్యమును శోధించి చూచి వరము లిచ్చుట.

ఉ. చక్కని జ్ఞానదృష్టిని నిజంబుగ నన్నును వ్యాసపీఠమం
దెక్కఁగఁజేయుసీప్రతిభ కెంతయు సంతస మొందినాఁడ నీ
వెక్కటి వ్యాసుఁ డాదియగుసిద్ధచరిత్రుల లెక్కలోనికిన్
దక్కఁగ నేలుకొంటి సముదంచితపారమహంస్యరాజ్యమున్. 230.

వ. పరమఋషీంద్రకోటులు భవత్కృతభాష్యమహత్త్వమున్ నిరం
తరము నుతింపఁగా విని సదాశివుప్రేరణచేతఁ బట్టలే
కరయఁగ వచ్చినాఁడ ముద మయ్యె భవత్ప్రతిభావిశేషభా
సుర మగుభాష్యధోరణికి సూరివతంస! చిరాయు రస్తు తే. 231.

గీ. అనుచు దీవించు వృద్ధువాక్యశ్రవణన
ముత్థహర్షము రోమాంచపూర్ణకైత
వమున వెలి కుబ్బ, శంకమతవార్ధిచందుఁ
డయినశంకరుఁ డవ్వాని కనియె నిటుల. 232.

ఉ. పైలసుమంతుముఖ్యులు తపస్వులు శిష్యులుగాఁ జెలంగు న
ద్వైలవిభూతి వ్యాసగురుదేవునిముందు తృణంబునేని గా

నేల తదీయసూత్రరవి కేత్తైల మామకభాష్య మెత్తి ని
వ్వాళి యొసంగ నెంచితి నపత్రపనేఁ దలంప కక్కటా!

ఆ. మున్ను సాహసము స్వబుద్ధిఁ గావింతు వ్యా
సప్రశిష్యబిరుదశాలి నగుచు
నరసి తత్సదుక్తులందలిమద్దురు
క్తుల సమీకరింప వలఁతి వంటి. 234.

ఆ. అని వచించుశంకరాచార్యుచే నున్న
భాష్య మాదరమునఁ బాణియుగళిఁ
బుచ్చుకొని సమస్తమును బ్రసాదాదిగు
ణాంచితమ్ము ద్విజుఁడు గాంచె వరుస. 235.

ఉ. అంతట బ్రహ్మసూత్రహృదయానుగుణార్థము గల్గి నైజవా
క్సంతతిఁ బూర్వపక్షములకచ్చణఁగించుచు యుక్తియుక్తసి
ద్ధాంతములన్ దనర్చుయతితల్లజుభాష్యము నెల్లఁ గాంచి చే
తోంతరసీమ సంతస మనంతము గాంచి వచించె నీక్రియన్. 236.

ఆ. గురునియాజ్ఞఁ జేయ దొరఁకొంటి సూత్రభా
ష్యమ్ము; గానఁ గాదు సాహస మది
యింక సాహసముగ నెంతు సూక్త దురుక్త
ములు పొసంగు నిందుఁ దెలుపు మనుచు. 237.

క. మీమాంసకాగ్రగణ్యుఁడ
నామూలము శబ్దశాస్త్ర మరసితి గోవిం
దామలచరితునిశిష్యుఁడ
నేమొయి వెలువడు దురుక్త మెది నీనోటన్, 238.

గీ. అంధకారమ్ము హరియించి యర్కుఁ డట్లు
వెడలితివి బ్రహ్మతత్త్వాన విషయములను
జక్కఁ డంచి యుపాశ్రితజనుఁడ వౌటఁ
బరమపురుషుఁడ వీవు సర్వజ్ఞమౌళి 239.

క. అమితార్థగర్భములు నిరు
పమలఘురూపములు గూఢభావము లగుసూ
త్రములు మదీయములు వివర
ణము సేయఁగ నీవు గాక నాథుఁడు గలఁడే. 240.

గీ. చాలు నెవఁడు నిసర్గదుర్జ్ఞానతరము
లైనసూత్రములర్థమ్ము లాకళింప
నెంత క్లేశ మ్మగును రచయితకుఁ దలఁప
నంత క్లేశమ్ము వ్యాఖ్యాత కగును గాదె 241.

గీ. అస్మదాశయ మెఱిఁగి యుదార్థముగను
భాష్య మొనరింపఁజాలు నెవ్వండు ? సాంఖ్య
ముఖ్యపీడిత మగుశ్రుతిమార్గపథముఁ
జక్క నెవఁ డొత్తుఁ బరశివాంశంబుదక్క. 242.

గీ. రోసము సుదూరముగఁ ద్రోసివేసి సకల
కలల మదిఁ దాల్చి గిరజాధికరణసర్వ
మూర్తి యొప్పారవెలుఁగు నపూర్వశంక
రుఁడవు నిన్ను వర్ణింప నెవ్వఁడు ? వలంతి. 243.

మ. మును వ్యాఖ్యల్ రచియించి రెంటటో బుధుల్ పూర్ణంబు సూ
త్రాశయం
బును సర్వజ్ఞుఁడ నీ వెఱింగినటు లల్బల్ వారెటుల్ కందు? కా
వున శ్రీదాన్వయగామికోవిదులఁ బెంపున్ మాల్చి వేదాంతవి
ద్యను గ్రంథమ్ము లొనర్చి కావు మిఁక నన్నా పోదునా యిచ్చమై?

వ. అనుటయు శంకరుండు మహాత్మా నావిన్నపం బవధరింపుము భవదనుగ్రహంబున భాష్యములు రచించితి శిష్యులకు బోధించితి ధైర్యమ్ము వీడక కుమతముల హతాహత మొనర్చితి నాచేయఁదగిన దీలోకంబున నేదియుఁ గానరాదు ముహూర్తమాత్రము మణికర్ణికాతీరంబున సన్నిధానంబుసేసితేనిఁ జిరాయుష్మంతుండ నగునీసన్నిధి నీహేయం బగుకాయంబు వాయ నుంటి ననుటయు ముదుసలిపుడమివేలు పి ట్లనె. 245.

శా. వత్సా! యింకను నీ కనిర్జితులు భూభాగంబునం దుండ్రి వి
ద్వత్సింహంబులు, వారినిన్ గెలిచి యద్వైతాధ్వరత్వాచణో
ద్యత్సిద్ధాంతములన్ స్థిరంబులుగ సంస్థాపింపఁ బెక్కేఁడు లా
నుత్సర్జించినచో ముముక్షు జనసీన్యానాశ్చకంబై చెడున్. 246.

ఉ. సారతరార్థసంభృతనిశంకటభానయుతప్రసన్నగం
భీరభవత్ప్రణీతకృతిబృందవిలోకజహర్ష పూరముల్
ప్రేరణసేయుచుండె యతిబృందము పేండ్రుడ నైన నీకు స
త్కారముగా వరంబు నొసఁగన్వలె నంచు నిదే యొసంగెదన్.

సీ. అంబుజాసనుఁ డిచ్చినట్టియాయువు నీకు
నెనిమిదేఁడులె జనియించు తఱికి
నీభాగ్యమహిమ నెన్మిది కెన్మిదేం డ్లొక్క
గురుతరంబగు తపోభరముబలిమి
నీక నొక్కపదియునాఱేఁడులయాయువు
నామాటఁ బట్టి యున్నావు లభించు
నాచంద్రతారార్క మవని భాసిలు భవ
త్కృతమైన భాష్యమ్ము రతనమట్లు
గీ. మొనసి దుర్వాదిగర్వముల్ తునియునట్టి
ఘనితములఁ జేయుమా! యెల్లవారి కెద

బుద్ధిరహితుల నద్వైతశుద్ధమార్గ
గాములుగను బ్రహ్మానందధాములుగను. 248.

క. అనుజరదవనీసురునకు
ననుమితపారాశరునకు యతిపతి యనుఁ 'బా
వనయుష్మత్సూత్రసహో
చనమున నాభాష్యమును బ్రచారము వడయుఁ. 249.

చ. అని తనకన్నుదోయి కమృతాంశునికైవడిఁ జల్లనైన రూ
పున వెలుఁగొందు వృద్ధమునిపుంగవు నంఘ్రులు నెన్నొసంటసోఁ
క సతు లొనర్చి శంకరుఁడు గద్గదికస్వరసంభృతాస్యుఁడై,
కనుఁగొనుచుండ నాద్విజుఁడు కన్గొనెఁ గలఁగన్న వైఖరిన్ 250

వ్యాసునిగూర్చి పద్మపాదునకుఁ గలిగిన సందేహమును శంకరుఁడు శాంతించుట.

ఉ. ఆజరదగ్రజన్ముఁ డటు లంతరితుం డగునంత నొజ్జకం
భోజపదుండు మ్రొక్కి వెఱపుట్టఁ జలించుచు 'దేవ! యెవ్వఁడో
యాజగతీసురుం డెఱిఁగి తయ్యె వచింపు పరాశరాత్మజుం
డో, జితకాముఁడైన శుకుఁడో, హరుఁడో, హరియో, విరించియో.

మ. భగవంతుం డగుబాదరాయణమహాబ్రహ్మర్షి గా కున్న మీ
జగదుద్ధారక మైనభాష్యమునఁ బెల్చన్ బూర్వపక్షం బొన
ర్పఁగలాఁడే యనుచున్ ఘుణాక్షరముగా వ్యాసుం డటం చంటి నెం
చఁ గలిద్వాపరసంధి నుండె నని భాష్యంబందు నేఁ జూడనో. 252

శా. ఆనాఁ డుండినభాష్యకర్త యిపు డయ్యా యెట్లు తా వచ్చి మీ
తో నుచ్చావచవాదముల్ నెఱపి తోడ్తో నేఁగెనో యంచు డెం
దానన్ సందియ మొప్పుచున్నది భవత్కారుణ్యపాత్రింబ యా
నేనిన్ దీనుఁడు వీఁడు వేఁడినది స్వామీ చెప్పి రక్షింపుమా. 253

గీ. అనినఁ జెలువవ్వ నవ్వి యి ట్లనె గురుండు
బలియు ద్రోణియుఁ గృపుఁడును వ్యాసుఁడును వి
భీషణుం డాంజనేయుండు భృగుకులుండు
ననెడు నేడ్గురు చిరజీవు లనుట వినవొ. 254

క. విరచించెనఁట కలిద్వా
పరసంధిని బ్రహ్మసూత్రపటలి ననిన ని
త్తఱి వ్యాసుఁ డుండునా యని
యఱమఱ నీ కేల గలిగె నన్నా చెపుమా! 2255.

సీ. జ్ఞాననేత్రమ్మునఁ గాని గానఁగరారు
జ్యోతిర్మయులు మహాసుకృతతనులు.
జ్ఞానపరిమాణానుసారంబు వారల
దర్శనం బబ్బుఁ దత్తద్విధమునఁ
దొలుత నజ్ఞానంబువలన వృద్ధిఁజెం
డట్టులై తోఁచె మాయామయముగఁ
గ్రమముగా జ్ఞానదీపము జ్వలింపఁగఁ గృష్ణ
తనుఁ డైనవ్యాసుఁడై కనఁగనయ్యె

గీ. నతఁడు చిరజీవి యగుట భక్త్యతిశయమునఁ
గొలుచువారికిఁ దద్భక్తికొలఁది వివిధ
రూపములఁ దోఁచి నేఁడును బ్రోచుచుండు
నందియమము డిందఁ దన్నామజపము సలుపు. 256.

గీ. నాల్గుమోములఁ దాఁచిననలువ యతండు
రెండుచేతుల నారాయణుం డతండు
కన్ను నొసలను లేని మఱొక్కంటి హరుఁడు
వ్యాసముని నాఁగ సామాన్యుఁ డని తలఁతె. 257.

సీ. బ్రహ్మాండగోళపరంపరల్ తనబొజ్జ
యందుఁ దాలిచిన నారాయణుండు
అజానశుద్ధదివ్యజ్ఞానకళికల
నలరారెడు పరాశరాత్మజుండు
సరయసద్యోగర్భజనురాత్తతాపస
తేజుఁ డౌ సత్యవతీసుతుండు
అఖిలవేదాంతవిద్యాలాభమునకుఁ ద
పోధికుం డగు బాదరాయణుండు

గీ. భారతమ్ముఁ బురాణముల్ పదునెనిమిది
విరచన మొనర్చినట్టికవిద్రుహిణుఁడు
అతఁడు వ్యాసుఁడు తన్మహితానుభావ
మెంచఁగా సాధ్యమౌనె విరించికైన. 258.

ఉ. ప్రాకృతదృష్టిఁ దొల్తఁ గన బ్రాహ్మణవృద్ధయి కానిపించి నీ
వాకున జ్ఞానదృష్టిఁ గన వ్యాసుఁడవై కనుపించె నాకు; నీ
కో కడముట్ట వృద్ధదశ నుండినపాఱుఁడుగాఁ గనంబడెన్
గైకొనఁజేయు భేదముల జ్ఞానమునందలి తారతమ్యముల్. 259

చ. ప్రతిపరమాణువందు నిజభాస్వరతేజము నించి లోకసం
తతిఁ దనయందుఁ గూర్చుకొను తాత్త్వికులైనమహాత్ముల న్మహిన్
వెతకుట యేల జ్ఞానులకు? వీతుణరోధక మాతమంబుఁ బ్రా
కృతులు జయింపనేరక 'యదృశ్యులు'గా భ్రమ గొందురిగా కదన్.

మ. కర మీక్షింపఁగరానిద వ్యోగిరి కంక శ్యేనగృధ్రంబు లం
బరమం దుండి యిలాగతార్థముల విస్పష్టంబుగాఁ గాంచు వై
ఖరి నజ్ఞానులదృష్టి కందనియనేకంబుల్ మనోవృష్టి గాం
చురు జ్ఞానుల్ తమజ్ఞానశక్తికొలఁదిన్ లోకంబులం దన్నిటన్. 261.

సీ. జనుసాంధుఁ డీజగంబును శూన్యముగఁ జూచుఁ
గను లున్నవాఁడు నమ్మునె తదుక్తిఁ
ఘ్రాణశూన్యుండు మకరందవార్త న
మ్మనిమాత్ర వార్త లే దనుట యొల్లు
బధిరుండు శంఖరావము శూన్య మని పల్కు
విశ్వసింతురె ధ్వనిన్ వినెడువారు
ముక్కిడి సుమనస్సామోదమ్ము లే దన్నఁ
బూవున నెత్తావి పొనుఁగువడునె.

గీ. యటులె యజ్ఞాని ప్రత్యక్ష మాదరించి
లే దనఁ బరోక్షవస్తువు పోదు దానిఁ
గాంచ దక్షుండు జ్ఞాని యొక్కండ కాన
జ్ఞానము నరుండు గడియింపఁ గడఁగవలయు. 262.

గీ. తపమునను గాని రాదు చిత్తపరిశుద్ధి
జ్ఞాన మాచిత్తశుద్ధిచేఁ గాని రాదు
తెలియ దపరోక్ష మాజ్ఞానబలము లేక
యిన్నిటికి మూల మాగురుకృపయె సుమ్ము. 263.

క. అనుచుం బల్కెను గాసీ
మనమునఁ జే నెట్టి కలఁచుమాన్కిని నావ్యా
సునివిరహ ఖేద మెట్టిటు
పనివడి గురుఁ డొందె స్వస్థభావము తుదకున్. 264.

సీ. గురుని మాణాతి విజ్ఞతుస్థిరమనీషుఁ
డై శుష్మారిల షట్టువే నాత్మించి
భావ్యమునకు వార్త్తకముఁ గూర్పంగఁ జేసి
వెడలె [illegible] నగస్త్యంబు విడియుదిశకు. 265.

ఆశ్వాసాంతము.

శా. ధర్మగ్లాన్యపనోదనార్థగతమర్త్యక్షోణి! తత్త్వార్థవి
త్కర్మంద్యాంతరచక్షురధ్వగతలక్ష్యజ్యోతి! యాహాత్యలం
కర్మీణోద్యతకార్ముకక్షపితరక్షశ్చక్రి! యాపజ్జగ
న్నిర్మాణాదిమహేతుభూతమయమూర్తీ! జానకీనాయకా!

క. వేంకటరాట్సచివమణీ
సంకల్పఫలీకృతిప్రసన్నసురమణీ!
సంకల్పజన్మజనక! ని
రంకుశపౌలస్త్యమదనిరాస శరాసా!

పంచచామరము

చలాఽచలాకృతిప్రజద్విశాలకీశరాట్చమూ
చలాచలాఽవనీతలా! నిశాటవాటపాటనో
చ్చలాఽచలాఽఽయుధోజ్జ్వలాజిసాంయుగీనశౌర్య! చం
చలా చలాము రేంద్రి లక్ష్మ్యజస్రసుస్థితిప్రదా!

ఇది శ్రీ గురుకరుణాసమాసాదితకవిత్వ "కవితాభూషణ"
వెంపరాల సూర్యనారాయణనామధేయప్రణీతంబైన
శంకరవిజయంబున
తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీశంకరవిజయము.

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీక్షిద్వేంకటరాయా
లక్షితమాహాత్మ్య! భరత లక్ష్మణశత్రు
ఘ్నక్షితితనయానిలతన
యాక్షామక్షేమకామనాశ్రయ! రామా! 1.

వ. అవధరింపుము.

కుమారిలభట్టు పూర్వవృత్తాంతము.

ఉ. అట్టుల జైత్రయాత్రకు మహామతి శంకరదేశికుండు దన్
జట్టులు గొల్చిరాఁ బథమునన్ జనుచుండఁగ నొక్కవృద్ధుఁ డ
ప్పట్టున వారిఁ గొల్చి చనువాఁ డొకరుం డలపోకపోలెఁ ద
ద్భట్టబుధేంద్రపూర్వచరితం బిటు చెప్పఁదొడంగె నేఁగుచున్. 2.

క. సర్వజ్ఞ! తమ రెఱుంగని
దుర్వి నెదియు లేదు గాని యున్నవి కథ లా
యుర్వీసురుఁ గూరిచి యవి
సర్వము విని చెప్పవలయు సాం నమ్మందున్. 3.

చ. అతని మహేశునాజ్ఞ ధరయందు నరాకృతిఁ గన్న పార్వతీ
సుతుఁ డగునక్కుమారుఁ డనుచున్ శ్రుతిరక్షణదీక్షితుం డటం
చతిమహిమాన్వితుం డనుచు నందఱు సెప్పుదు రావిచిత్రపుం
గథ లవి యెంత విన్న మదిఁ గౌతుక మాఱదు దేశికేశ్వరా! 4.

గీ. కలదు జయమంగళమ్మను గ్రామ ముత్క
లాంధ్రదేశమ్ములకు సంధియందు నందు

నంద నాంధ్రులె యందు ద్విజాన్వయమునఁ
బుట్టెను గుమారిలుం డనుప్రాతవృత్తి. 5.

క. పొడమి సకలసంస్క్రియలను
బడసి శ్రుతులు స్మృతులు శాస్త్రపటలిఁ జదివి యె
య్యెడ సాటిలేనిశౌర్యము
కడలొత్తఁ గుమారిలుఁడు జగంబున మించెన్. 6

గీ. భట్టపాదాహ్వయాంతరప్రథితుఁ డగుచు
జైమినిమునీంద్రవిరచితశాస్త్రవార్ధి
గుంభజునివోలె నలవోకఁ గ్రోలి తేర్చి
తంత్రవార్తిక మనెడుగ్రంథము రచించె. 7.

శా. మీమాంసాగమవజ్రపంజరము బంహిష్ఠార్థనిక్షేప ము
ద్దామామ్నాయతరీనియామకము శ్రౌతస్మార్తకర్మాకృతి
గ్రామాదర్శము తత్పురాణనిచితార్థగ్రావటంకంబు ప్ర
జ్ఞామంతవ్యము తంత్రవార్తిక మనంగా గ్రంథసామాన్యమే. 8.

వ. అది యట్లుండె నత్తఱి. 9.

సీ. సర్వవస్తులు పరోక్షజ్ఞానవిషయంబు
లనుచు వాదించు సౌత్రాంతికులును
సకలమ్మున కపరోక్షజ్ఞానవిషయతఁ
బటుమతిఁ జెప్పువైభాషికులును
విశ్వంబు విజ్ఞానవిపరిణామమె యంచుఁ
బలుకుయోగాచారపండితులును
దేహాతిరిక్తంబు దేహప్రమాణ మా
త్మం బని యనుచు దిగంబరులును
గీ. బరఁగ దేహాత్మవాదిచార్వాకమతులు
భూమి యీనినయటు నిండిపోవ వేద

మాంత గళహస్తమునఁ ద్రోసి మట్టుచుండఁ
గనులు చిల్లులువోవఁగాఁ గాంచె నతఁడు. 10.

గీ. క్రముకతాంబూలపత్త్రచూర్ణములు గలియ
మదము నారుణ్యము జనించుమాడ్కి దేహ
పరిణతము లైనభూతాళివలనఁ బొడముఁ
జేతన యటన్న చార్వాకనీతి కడలు. 11.

సీ. వేదవాదులఁ జూచి వెక్కిరించెడువారు
శీలవంతులను దూషించువారు
యజ్ఞసంభారమ్ము లపహరించెడివారు
ఋత్విగ్గణంబు గాఱించువారు
క్రొత్తషలను జెఱగొంచుఁ గూడెడివారు
దైవమ్ము లే దంచుఁ దలఁచువారు
ప్రకృతియే సృష్టికారణమం చఱచువారు
ప్రత్యక్షవాదులై పరఁగువారు

గీ. వర్ణభేదమ్ము తలఁగింపవలె నటంచు
నఖిలపాషండసంప్రదాయములఁ దెచ్చి
యలజడి యొనర్చునాగిరి నాస్తికౌఘ
మవధి దాఁటుమహాంభోధియనువు దోఁప. 12.

సీ. అకృతకమ్ములు శ్రుతు లనుమాట నమ్మరా
దున్న దే కర్త లే కొక్కటియును
నాకమే లేదు జన్మమ్మున నెటుగల్గుఁ
బహుమాంసకాత్తపాపంబు గాక
పారవశ్యమ్మె నిర్వాణమ్ము గాన సీ
ధురసేవన యాది దొరకు హేల

నింద్రియక్షోభమ్ము హింస యాట యథేష్ట
విహరణంబే ధర్మవృత్తిహేతు

గీ. వనుచు స్వేచ్ఛాపరిచారులై యాదిగాత
మోదితసుశీలమునుగూడ నుజ్జగించి
కేవలము వేదచోదితక్రియల కెదురు
పలుకుపుటె మతంబుగా నాస్తికులు ప్రబలిరి. 13.

మ. అది యెల్లం గని యక్కుమారిలుఁ డహింసాదిప్రబోధం బొన
ర్చ్చదయాళుం డగుబుద్ధదేవుమతముల్ గ్రూరంబుగాఁ జేసి రీ
వదరుంబోతులు పెక్కురై యెటు సహింపన్ జెల్లు నీపీఠ దు
ర్మదులన్ వీరి నడంపకున్న శ్రుతిధర్మం బెల్ల వమ్మయ్యెడున్. 14.

మ. మసి యూరేర్ గులరీతి వేదము కళామాత్రింబు శేషించె పె
క్కనమారేర్ జినధూమకేతువుల లెక్కం బెట్టవా యంచు మా
నస మింతింతగ వీరిల నాస్తికమతాంతర్వాణులన్ గెల్వ నెం
చి సభారంగములందు నోటువడెఁ దత్సిద్ధాంతమర్మాజ్ఞతన్. 15.

గీ. శత్రుపక్షరహస్యవిజ్ఞాత కాక
జయము నెటు పొందనౌ నంచు సొగతాగ
మంబు పఠియించువూన్కిఁ దన్మతగురువుల
నెంగటినొ వేఁడి వైయర్థ్య మొనపి పొగులు. 16.

ఉ. వైదికకర్మశీలుఁడు నవంబు లొనర్చినసానికుండు చీ
చీ దయమాలువాఁ డని హసించుచుఁ దిట్టుచుఁ బొమ్మటంచు మ
ర్యాద దొలంగి పల్కుట్లయును నక్కట తొట్టు లెట్లుగు టడచ్చుఁ జిం
తాడహానంబు నిచ్చలు నమనం బెరియుగ్రవ సహించె నాత్మలోన్.

క. ఆరీతి గొన్ని దివసము
లోరిచెఁ గానీ జిగీష యుక్త్యాయుక్తా

చారవిదూరుని జేయఁగఁ
జోరక్రియనేని జదువఁ జూచి మనమునన్. 18.

కుమారిలుఁడు బౌద్ధాగమము నభ్యసించుట.

మ. "కపటోపాయము పన్ని యైన రిపుమార్గంబున్ గ్రహింపందగున్
గపటిన్ గైతవరీతిచే గెలువ నౌఁగా" యంచు భావించి జై
నపరివ్రాజకవేష మూని యొక జైనప్రాజ్ఞు శుశ్రూషచే
సి పఠించున్ సుగతోక్తిమర్మమ్ములఁ దచ్ఛిష్యాంతరాసీనుఁడై. 19.

క. కించిన్న్యూనముగా గ్రహి
యించెను దన్మతరహస్య మెల్లఁ దెలియ, నా
వంచన మెఱుంగకుండఁ జ
రించుచు నుండఁగ నొకప్డు క్రించుఁదనమునన్. 20.

క. ఆగురువు వేదమాతను
వేగతుల వినింద సలుప వీనులు ప్రిదులన్
మూఁగయటు లుండె నైనను
నాఁగక యాసుధికిఁ గనుల నశ్రులు వొడమెన్. 21.

గీ. నింద హెచ్చ బుధేంద్రుకన్నీరు వెచ్చ
నయి కణాకృతి నొక్కమా ఱవని రాలె
బౌద్ధమతలక్ష్మి గూడ నప్పట్ల విడిచె
నాత్మసంశయభీజనితాశ్రుకణము. 22

గీ. పాఠము సమాప్త మయ్యె నప్పట్ల నుండ
కటకటా యాతఁడు సనుదు నచ్చట సతీర్థ్యు
లెల్ల గుమిగూడి 'కనుఁబ్రామి యెవఁడో వీఁడు
మనరహస్యము లెఱుఁగవచ్చినఖలుండ. 23.

క. కాదేని మనగురుం డటు
వేదము దూషింప నట్లు విలపించునొకో
వైదికుఁ డగుటయు నిజము ప్ర
మాద మ్మొసీచుపొత్తు మన కందఱకున్. 23

క. అని తర్కించి వినిశ్చయ
మును గురునకుఁ జెప్ప నగుఁ దపూర్వామర్షం,
బున వీనిని కే నిద్రిం
చినతఱి సౌధంబునుండి క్షితిఁ ద్రోయుఁ డనెన్. 24

ఉ. నా విని శిష్యు లెల్లరు మనంబునఁ బొంగుచు వల్లె యంచు నా
రే వివశత్వ మొంది నిదురించుతఱిన్ మహిఁ ద్రోయఁ గూలుచున్
దైవవశాన మేల్కొని యెదన్ దలఁచెన్ 'శ్రుతులే ప్రమాణ మౌ
చో విపులాధిపాతహతి సుంతయుఁ బొంద' నటంచు ధీరుఁడై. 25

గీ. అటుల తలఁచుచు సౌధాగ్రమందునుండి
పుడమిఁ బడి కీడొకింతయుఁ బొరయఁ డయ్యె
గాని 'శ్రుతియే ప్రమాణంబ యేని' యనిన
సంశయార్థక మొకకన్ను చదిపి వైచె. 26

—:కుమారిలునిదిగ్విజయము:—

మ. తొలుతన్ సౌగతు లన్న నేవపడు, నందున్ దన్ను వారట్లు గా
సిలఁ ద్రోయన్ మఱియింత దాని బలియించెన్ జెప్ప నే మున్న ద
య్యలఘుజ్ఞాని త్రయీవిఘాతకుల మాయం జేయ మాత్సర్యనం
కలితాంతఃకరణంబునన్ వెడలె దిగ్యాటంబు లూటాడఁగన్. 27

శా. క్రౌంచారాతి వతారమన్న ప్రథతో రాజిల్లుచున్ భట్టపా
దాంచన్నామమునన్ జరించు చరణవ్యక్తీకృతం బౌజగం

బించెన్ జేయుసహస్రరశ్మివలె గౌరీశాజ్ఞ ధాత్రిన్ వెలా
రించెన్ జైమినిసూత్రితం బగుక్రియాబృందంబుతాత్పర్యముల్. 28

గీ. అటుల ప్రకటించుచు జయించు చఖిలదిశలు
క్రమముగ సుధన్వనృపతి పురంబు సేర
నెదురు నను దెంచి మ్రొక్కి భూమీశుఁ డపుడు
పూజ లొనరించె విధ్యుక్తముగను భక్తి. 29

మ. నరనాథార్చితుఁడై బుధుండు ముద మూనన్ జేరి దీపించి త
త్పరిమన్మధ్యసువర్ణపీఠి నమరోద్యానం బధిష్ఠించునా
సురభింబోలె నలంకరించి సవిధక్షోణీజరాజత్ప్రక
స్వార మాలించి నచించె భూభుజుని దద్వ్యాజంబునన్ ధీరతన్. 30

క. శ్రుతిదూషకరుతి చలినా
కృతి నీచైర్గతియు నైనయికాకవిసం,
తతిసంగతి నీ కోపర
భృతమ కలుగ దేని ఖ్యాతి కిగవా దనినన్. 31

క. సాక్షిప్రియుం బగుద్విజ
నాభాషణ మాలకించి యంఘ్రితలస్పృ
ష్టాభీలభుజగములవలె
క్షోభించిరి కినుక నచటిసుగతమతస్థుల్. 32

గీ. బుద్ధసిద్ధాంతధాత్రీజములను యుక్తి
పరశువునఁ దున్మి తూటాడి భట్టపదుఁడు
ప్రోగు సేసినతద్గ్రంథరూపకేంధ
నముల రవులించెఁ గ్రోధాగ్ని నాల్గుకడల. 33

క. రోషారుణరుచికలితము
లౌషధభిజ్ఞానవనముల నానృపసభ చ్రి

తూర్యాపాతపతామ్రసలిన
భూషితసరసీప్రకారమున నలరారెన్. 34

మ. వా రాక్షేప మెలర్ప నొండొరుల గెల్వం బూనువాదోపవా
దారావంబు రసాతలం బవియఁ జేయన్ సాగె; నాధీసుఁ డే
పారన్ గూర్చె నధోగతిన్ క్షణములో నాజైనగోత్రాళికిన్
సారామేయశరోరతర్కములఁ బక్షచ్ఛేదమున్ జేయుచున్. 35

ఉ. విజ్ఞుఁడు భట్టపాదుఁ డరిబృందముఁ దాల్పువనన్యసాధ్యస
ర్వజ్ఞపదంబు నోర్వని తెఱంగున వారిని బొమ్మలట్టు ల
ప్రాజ్ఞులభాతి మానపరిరబ్ధులఁ జేసి,నరేంద్రు డాసి, స్వ
ప్రజ్ఞఁ బ్రశంససేసె శ్రుతివాఙ్మహిమంబు సుబోధ మాసటుల్ 36

ఆ. అప్పుడు రాజు పలికె నాకుమారిలుని వి
ద్యావశంబు గద జయాజయంబు?
లీయహార్యశృంగ మెక్కి వేదమహత్త్వ
మెఱుకపడఁగఁ బుడమి నుఱుకఁగలవె? 37.

ఉ. వేదము బ్రహ్మరూప మసి వేదమ సర్వచరాచరంబు ను
త్పాదనఁ జేయుఁ బ్రోచును యథార్థ మటంచు వచింతు త్వత్త్రయీ
మేదురశక్తి నీవు పుడమిన్ బడి చావక నోప కున్న నీ
పాదము లాశ్రయించెద భవద్గురుభావము నమ్మి యుండెదన్. 38.

వ. అని ధీరముగాఁ బలికెనంత.

చ. అది విని బౌద్ధులొండొరుల యాననముల్ గనుఁగొంచు నుండ భూ
త్రిదశుఁ డకృత్రిమోక్తుల స్మరించుచుఁ దద్గిరిశృంగ మెక్కి స
మ్మదమున బొంగి 'వేదము ప్రమాణమ కాన నొకింత హాని నా
కొదవదు వేదమాతృపదయుగ్మమె నాకు శరణ్య మయ్యెడున్. 40.

శా. ఆలింపుండి సమస్తలోకులు త్రయీవ్యాహారముల్ శాశ్వతం
బాలోచింపఁగ దైవ మాశ్రుతిచయార్థాధీనమై వెల్గుఁ, ద
ల్లీలాకల్పితలోకసంచయుఁడు నాహృద్వర్తియై యుండి యీ
శైలాగ్రచ్యుతు నన్నుఁ బ్రోవఁగ నుపేక్షం జేయఁడే నమ్మితిన్. 41

మ. అని యుచ్చైర్నినదంబునన్ నిగమమాహాత్మ్యంబు నగ్గించి మె
త్తనిపూసెజ్జను వ్రాలుచందమున గోత్రిన్ వ్రాలె నాకాశచుం
బనచుంచుక్షితిభృన్మహోన్నతశిరోభాగంబునం దుండి 'జై'
యనుచున్ నిర్భరధైర్యమూని జనహాహాకారముల్ మీఱఁగన్.

క. దాహిత్రవితీర్ణశ్రీ
రోహానిచ్యుతసురాలయు యయాతిఁగ సం
దేహించిరి చూపఱు తుం
గాహార్యశిరోనిపతదనంతామరునిన్. 43.

ఆ. కొండనుండి తూలపిండంబు డంబున
నుఱలు నితఁడె, లోకగురుఁ డటంచుఁ
దన్ను నమ్మువారి దైన్యమ్ము పోకార్చు
ప్రకృతియ యనుచుఁ బలుకఁ జొచ్చె జనము. 44.

శా. జీమూతోర్జిత గర్జిత శ్రవణ సంశ్లిష్టాత్మకం జాహ్నభు
క్షోమాకార తదద్భుతక్రమకృతి శ్రుత్యుద్గతానేకది
గ్ధామ బ్రాహ్మణవృత్తు నక్షతు బుధుల్ దర్శించి తేఁడున్ శ్రుతి
ప్రామాణ్యమ్ము గ్రహించి మాఱుకొనుచున్ బౌద్ధాళితో నిట్లనున్.

గీ. కంటిరే వేదవాక్యులఁ గలుగు మహిమ
మొఱఁగితిరె దేవుఁ డున్నట్టు లిప్పుడేని

యనుటయు సమస్తభద్రమతానుయాయు
లని దనంగీకృతిఁ దెల్పు చవనిపతికి. 46.

గీ. 'అవనిపాలక! మతనిర్ణయమున కిది ప్ర
మాణ మెటు? లోషధుల మణిమంత్రముల శ
రీరరక్ష యగు' ననుచు నైంద్రియికవిషయ
మవలంబింపఁగ నృపుఁ డల్గి యనియె నిట్లు 47.

శా. ఆకాశోన్నతభూరిభూమిధరశృంగారోహియై వేదవా
చాకారుణ్యబలంబునన్ ధరణిపైఁ జాకుండ వ్రాలంగ, ని
ర్భీకప్రక్రియ నప్రమాణ మనినారే మిమ్ముఁనే త్రోయ నే
పీకన్ మందులఁ జావకుందురో కదా వీక్షింపఁగాఁ దగ్గదే. 48.

గీ. అని కుమారిలు బలసియున్నట్టిద్విజుల
బౌద్ధపండితమండలిఁ బాఱఁజూచి
'వేదమునకును మణౌషధాదులకును
గలమహిమభేదములు చూపవలయు నేఁడ. 49.

చ. అడిగెద నొక్కప్రశ్న మిము సందుల కుత్తర మేరు చెప్పలే
కెడయుదు రట్టివారి వధియించెద యంత్రశిలావిఘట్టనన్
బడ' నని భూరికుటీభయదఘాలము దోఁప ద్వివక్షవాదులున్
గడగడలాడి పోవఁ బ్రికిన్ నహియించి క్షితీశుఁ డర్యోడన్.50.

క. ఏకతమున నొకఘటమునఁ
గాకోదర ముంచి మూఁత గట్టిగ నిడి మీ
రీకడవ నేమి యున్నదొ
వాకొనవలె ననుచుఁ బిడుగుపాటుగఁ బలికెన్. 51.

క. ద్విజులును సౌగతులును భూ
భుజుఁ గని మొల్లటిప్రభాతమునఁ జెప్పెద మీ

నిజ మని ప్రసన్ను నొనరిచి
నిజవసతుల కరిగి రెదల నెవ్వగ మిగులన్. 52.

మ. ప్రచరించెన్ ద్యుమణిన్ గుతించి తప మాబాదబ్ద మారేయి ప
ద్మచయప్రక్రియఁ గంఠదఘ్నజలమధ్యస్థానులై; యంతటన్
వచనీయాంశ మిషంబు చెప్పి యపిధానం బొంద నేతెంచె వి
ప్రచయం; బట్టులె వచ్చె జైనతతి కుంభస్థాపితార్ఘజమై 53

చ. క్షితిపతి నిండుకొల్వున వసించి సభన్ నలువంకఁ గాంచి చే
రితిరె ద్విపక్షవాదులు నెఱింగితిరే ఘటగుప్తవస్తు వం
చితికుతుకమ్ముతో నడుగ నాస్తికు లప్డు గణించి జ్యోతిష
ప్రతిభ వచించి రందు నొకపన్నగ మున్నది యంచు సత్యమున్. 54

వ. అంత భట్టారకుఁడు సభామధ్యస్థం బగుకుంభంబున కెట్టయెదుట
నిలిచి యంజలిబంధ బంధురుండై. 55.

సీ. ఆమ్నాయపేటిక యైనమార్తాండుండు
ప్రాసాదరాజ మేప్రభువరునకు
శబ్దశాస్త్రానుశాసకుఁడైన శేషాహి
హారంబట్టుతలిమ మేహరాయలుకాని
కఖలాంతరస్థుఁడై యాడించు బొమ్మల
మాడ్కి లోకముల నేమాయలాఁడు
యజ్ఞమ్ములందు హవ్యప్రీతుఁడై స్వర్గ
ఫలమిచ్చు యాయజూకులకు నెవ్వఁ
గీ. డట్టిశ్రీపతి యాదినారాయణుండు
శంఖమును జక్రమును గద శార్ఙ్గధనువు
కరచతుష్టమున కలంకారములుగఁ
గుండలోఁ గుండలీంద్రుపైఁ బండియుండె. 56.

క. అనుటయుఁ దోడిద్విజన్ములు
నని రటువలె; మింటనుండి 'నది సత్య మటం
చు నొకయశరీరవాణియు
వినవచ్చెను సభ్యు లెల్ల విస్మయ మొందన్. 57.

క. నరనాథుం డది విని య
బ్బురపడి తత్సమితిమధ్యమునకు రయమునై
నరుదెంచి కాలుఁ గేలుం
గరము వణఁక ఘటము మూఁతఁ గ్రక్కునఁ ద్రోచెన్. 58.

శా. కుంభాచ్ఛాదనముం దొలంచుటయు నక్కుంభీనసాంగంబునం
దంభోజాక్షుఁడు దోశ్చతుష్కమునఁ జక్రాద్యాయుధంబుల్ వెలుం
గం భాషాపతి నాభిపద్మమున వెల్గన్ లక్ష్మి కాళ్లొత్త నీ
లాంభోదమ్మటు లెస్స పండికొనినట్లై మాయమయ్యెన్ వెసన్.

సీ. పృథివీశ్వరుం డశరీరవాక్యముఁ గుం
భాచ్ఛాదన మ్మూడ్చి యరసె లోన
నరయ వాసవునకు సమ్మతమ ట్లాఘట
మందుఁ జూపట్టెఁ గంజాక్షుమూర్తి
న్యస్తాన్యవస్తుసందర్శనమ్మున ధరా
పతి సంశయము వాసి శ్రుతిని నమ్మె
శ్రుతివినిందకులు దుర్మతికి సిద్ధులుగం డ
టంచు ఘోరముగ రాజాజ్ఞ వొడమె
గీ. నాతుషారాద్రి యాసేతు వవనిఁ గలత్రి
యీవిరుద్ధుల నాబాలవృద్ధకముగ
సంహరింపనిభృత్యుండు చచ్చువాఁ డ
టంచు నతిభీకరముగ శాసించె నృపతి. 60.

ఆ. త్రుంతు రిష్టునేని దోష మించుక సేయు
నంతమాత్రమున మహాత్ము లలిగి
చంపలేదె తొల్లి జామదగ్న్యుఁడు పాడి
తప్పె ననుచుఁ గన్నతల్లిఁ దాను. 61.

క. స్కందానుచరుం డగునృప
చందిరుచేఁ బడిరి ధర్మశత్రులు జైనుల్
క్రిందుగఁ; దత్త్వాలంబా
ప్తిం దనరెడుయోగిచేత విఘ్నములగతిన్. 62.

సీ. శ్రుతి ప్రమాణముఁగా మతిఁ దలంచెద మంచు
నిలిపించి మొక్కువారలను దక్క
శ్రౌతకృత్యముల మూఱు మిఁకెన్న డంచుఁ గం
పిలి యుంగలార్చువారలను దక్కఁ
జీనాదిదేశముల్ చెదరిపోయి స్వమతంబుఁ
దొలఁగక బ్రతుకువారలను దక్కఁ
నవమానమున నాత్మహత్య కొగ్గి శరీర
ముల విసర్జించువారలను దక్క
గీ. నెల్లెడ వసించు నాస్తిక బృందములను
వెదకి వెదకి వధించిరి విపులయంత్ర
శిలలఁ గదియించి నృపునాజ్ఞఁ దల ధరించి
కలికమునకేని లేకుండుకరణి భటులు. 63.

ఉ. తాలగతిన్ దమం బడఁగ గాంతితతిన్ రవియట్లు జైను ల
న్వేళ నశింప వేదపదవిన్ బ్రసరింపఁగఁ జేసె విప్రుఁ, డా
లీల మృగేంద్రుఁ డెంచుఁ గబళించె రిపుద్విపకోటిఁ గావునన్
గ్రాలె నిరంతరాయగతిగా శ్రుతిశాఖలు క్రమ్మ నల్దిశల్. 64.

కుమారిలునిపశ్చాత్తాపము.

మ. అవమానంబున కోర్వ కాత్మవధకృత్యాయత్తు లావారిలో
మిన్నలన్ ముఖ్యుఁడుగాఁ గుమారిలునకున్ బెంపార బౌద్ధాగమం
బు వినేయుం డని నేర్పినట్టిగురుఁడున్ ముందై నశింపం, దదీ
యవినాశంబున కేన హేతు వని నిత్యం బాద్విజుం డార్తుఁడై. 65.

ఉ. వంచన మేన చేసి చదువన్ దొరఁకొంటినిగాక మాయ యొ
క్కించుకయున్ గురుం డెఱుఁగునే జయకాంక్ష యిసీ నయానయం
బెంచఁగనీయ దొజ్జ వధియించినపాపము వాయ నిష్కృతిన్
గాంచనె? యెట్టిదుష్క్రియ నొనర్చితి? నాజయ మేల? కాల్పనే. 66

మ. అని మీమాంసకుఁ డాకుమారిలుఁడు ప్రాయశ్చిత్తమున్ గోరి స
జ్జనసంఘంబుల డాయ, వారు "జయదీక్షన్ గొన్న తేజస్విఁ గం
టునె పాపంబు? గురున్ వధింప నఘమున్ బుణ్యంబు సామాన్యు
లన్ మనువున్ గల్గునె? యేటికింత కలఁగన్ దోషజ్ఞ! యాలింపుమా.

శా. తేజశ్శాలికిఁ బ్రత్యవాయ మనుసంధింపంగ రా దంచు ని
ర్వ్యాజస్ఫూర్తి స్మృతుల్ వచించును; ద్వదారంభంబు వేదాధ్వర
ప్రోజాగ్రిన్మహిమాఢ్య నూ, నఘము రాగద్వేషమూలంబు నీ
వాజన్ రాజభటుండువోలె నిగమజ్ఞా! నిత్యశుద్ధుండ వే. 66.

శా. ఐనం గాని యుధిష్ఠిరుండు తనప్రోత్సాహచారత్వముం బూని యే
నానావైరులఁ ద్రుంచి, యందు గురులన్ బంధూత్కరం బెంచి శో
కానంత్యమ్మునఁ గ్రాఁగి దానికయి ప్రాయశ్చిత్తముం బూనుచం
దానన్ దృష్టికి నీ వొనర్పు తపమున్ ద్యాగంబు యాగంబులున్. 67

క. అన స్వస్థచిత్తుఁడై తా
య్యనఘుఁడు సర్వస్వ మప్పుడ యాచకుల కొసం

గెను గేహక్షేత్రము లి
చ్చెను భూసురతతికి దండసిలఁ బావంబుల్. 68.

ఉ. యాగములం దొనర్చిన సహస్రగుణం బగుటన్ బ్రయాగ మా
యాగము మాని యున్నను బ్రయాగము యాగఫలంబు లిచ్చు నం
చాగమ ముంట నాతఁడు ప్రయాగకు నేఁగి వసించి యెన్నియో
యాగములన్ బొనర్చి చరితార్థతఁ గాంచినవాఁడు సత్తమా. 69.

ఉ. కర్మఠుఁడై యఘోరకలికాలమహోఘము లొత్తగిల్లి పో
దుర్మతమర్మహుం డయి శ్రుతుల్ స్మృతులున్ విరులట్ల విచ్చి గం
ధోర్ముల సర్వలోకముల నూఁపఁగఁ జూచుచు నీ ప్రయాగనే
శర్మమునన్ వసించు శ్రుతిజాగర జైమినిశాస్త్రవర్మనై. 70.

వ. అని కుమారిలభట్టచరితంబు వృద్ధవిప్రుండు దెలుపుచుండ నాఁకొ
నుచు మార్గాయాసంబు గణింపక కతిపయప్రయాణంబుల
సశిష్యుఁడై చని చని. 71.

—:శంకరుఁడు ప్రయాగ కేఁగి కుమారిలుని దర్శించుట:—

గీ. ఔపనిషదరహోవేత్త యఖిలకుమత
భేత్త యతివాళి సాధితవేదకర్మ
జాలుని గుమారిలుని వాదకేళి విజితుఁ
జేయువేడ్కఁ బ్రయాగమ్ము సేరి యంత 72.

చ. అవహితభక్తి మున్క లిడునట్టి నరాళి మెయిన్ సితాసిత
చ్ఛవిగ నొనర్చుపొంకెఁ గృతసంగకళిందతనూజ యైన జా
హ్నవి నఘహంత్రి భవ్యపురుషార్థపథం బగుదాని భిక్షుసా
ర్థపుఁడు ప్రయాగమధ్యగతఁ బ్రేమ కడల్కొనఁ జేరె నొయ్యనన్ 73.

సీ. భాగీరథీఝురీపరిరుద్ధవేగయై
కాళింది యెచ్చోట జాలువాఱు
నమలరుక్సంప్రదాయము నేర్వ నెందేని
నంచలు జలము సేవించుచుండు
శర్వరీసహవాసశ్లాఘ్యార్థులై చక్ర
యుగము లెచ్చటినీట నోలసి యుండు
నాచంద్రతారకం బమరాకృతుల సుఖ,
యింతు రెచ్చో మునుక లిడినవారు
గీ. గ్రాలునంతఃప్రవాహ సరస్వతి యెట
యమున యై గంగయు నయి సితాసితముగ
నట్టి వేణీత్రితయసంగమాంబులందు
మునిఁగి శంకరగురుఁ డిట్లు వినుతిసేసె. 74.

గీ. సిద్ధనది! శంకరజటోపరుద్ధ వగుటఁ
గ్రుద్ధ వయ్యుఁ దన్నిభుఁ బెక్కుర స్పృజింతు
బద్ధఁ జేయరె జటల నవ్వారలు జడ
బుద్ధు లెఱుఁగంగలారె రాఁబోవుదాని. 75.

ఉ. అంబరొ సత్పథానుసరణాతికుతూహల వయ్యుఁ దాల్తు పే
యం బగునస్థులన్ సతత మక్కట యే మనుకొంటిఁ గాని స
త్యంబు నెఱింగితిన్ ద్వదమలాంబునిమజ్జను లైనసజ్జనౌ
ఘంబు నలంకరించుటకుఁ గా నివి యెల్ల గ్రహింతు వాస్థమై 76.

గీ. ఔర స్వాపానుషంగజాడ్యము గనుజ
నాళి స్వాపానుషంగజాడ్యాపగతుల
నల్పుదువు విషయవిరక్తజనుల ధూర్త
వకాళుల నొనర్తు విది యేమి మార్గమమ్మ. 77.

సీ. అనుచుఁ ద్రివేణిని వినుతించుచుఁ గటీర
మున శాటికను జుట్టుకొని కరయుగి
నైణవదండ ముప్పర మెత్తికొని పట్టి
యఘమర్షణావగాహం బొనర్చి
చరితార్థుఁ డయ్యెఁ దా జనసంగ్రహార్థమ్ము
సచ్ఛాత్రుఁడై యందు స్నానమాడు
సత్త్రణిఁ దనుగర్భమందుఁ దాలిచి కని
పెంచఁ బాల్గొందుసవిత్రిఁ దలఁచి
గీ. తీర్చికొని యనుష్ఠాన మత్తీరమునఁ ద
మాలసుచ్ఛాయఁ గల్హారపాళిశీత
వాతసేవల విశ్రాంతి వడయువాఁడు
శంకరుం డొక్క జనవార్త సరగ వినియె. 78

—: తుషాగ్నిప్రవిష్టుఁ డగుకుమారిలుని శంకరుండు దర్శించుట :—

గీ. సజ్జనుల కేడ్గడయునై యచలమునుండి
యిలఁ బడి శ్రుతిప్రమాణత నెవఁడు చాటె
నెవ్వనిప్రసాదమున వేల్పు లెప్పటట్ల
యజ్ఞభాగంబు లొందుభాగ్యంబు గనిరొ. 79

క. అట్టిఘనుండు కుమారిల
భట్టపదుం డకట స్వగురువధపాప మణఁగ
జిట్టుముకచిచ్చులోఁ బడె
నట్టె త్రయీహృదయవిజ్ఞుఁ డాస్తికుఁ డగుటన్. 80

గీ. ఆతఁ డొకపాటివాఁడె యధీతవేద
జుష్టమంత్రుండు దూరితదుష్టతంత్రుఁ
డఖిలతంత్రస్వతంత్రుండు నిఖిలభువన
మండలీభ్రాంతకీర్తియంత్రుండు దలఁప. 81

క. అనువార్త విని యతియుఁ జ
యన్యాఁ జని తుషరాశిసంస్థు నాభట్టపదున్
గనియెఁ బ్రభాకరముఖశి
ష్యనివహ మశ్రువులు గాఱ నర్చు లొనర్పన్. 82

క. పొగయుచు రవులుతుషాగ్నుల
సెగల నశేషముగ మేను చిటచిటఁ గాలన్
వగలేని మొగము బాష్ప
పగతాబ్జ మనన్ వెలుంగు వానిం డాసెన్. 83.

సీ. చరమదేహము భస్మసాత్కృత మయి లోని
యస్థులు కాలి మ్రగ్గుచు రాల
ద్రవగర్భనాడికాంత్రములు చిమ్మనఁ గ్రొవ్వు
లన నిప్పఁ జుంయి చుం య్యనుచు నార్పఁ
బలలపిండమ్ములు భస్మమ్ము గాఁ జి
ట్టెము గట్టి కమరుగంధములు గ్రక్కఁ
గాలఁగా మిగిలి సూక్ష్మముగఁ గాలెడుచర్మ
మున బుస్సు మని కప్పపొక్కు లెగయ
గీ. మలయునిష్కలదహనధూమ్యాప్రతాన
మునఁ గనుంగవ గనరాక కనుచు నున్న
భట్టపాదుని గని యార్తి పట్టఁజాల
కంతటివిరాగి శంకరుం డశ్రు లొడ్చె. 84.

ఉ. అంతలపొంతలన్ గనఁగ నౌననఘున్ యతిచంద్రునిన్ గటా
క్షాంతనిరీక్షఁ గాంచి జ్వలదగ్నినిభుండు జితారి వేదవా
క్సంతతిరక్షకుం డగు ద్విజన్మ్ముఁ డదృష్టచరున్ నిబుద్ధవృ
త్తాంతుని గంటి నేఁ డనుచు నానినమోదము చెప్ప సాధ్యమే. 85.

గీ. అవశుఁడై పడియుండియు నాద్విజుండు
శిష్యతతిచేత భక్తిఁ బూజింపఁ జేసె
భిక్షుగాని శంకరుండుఁ దృప్తిని దనర్చి
స్వకృతి మగు బ్రహ్మసూత్రభాష్యంబు చూపె. 86.

క. అది యట్టిద సుజనదయా
స్పద మయిననె నిఖిల మగునిబంధనము యశః
పద మొందుఁ; గానియెడ నం
దదుకుబ్రిదుకు గాంచవచ్చు నణఁగఁగ వచ్చున్. 87.

వ. అంత భట్టపాదుం డాగ్రంథమును గన్నులఁ గాంచి యుప్పొంగి
వగచి యిట్లను. 88.

గీ. ఇట్టి దీక్షను నేను గ్రహింపనేని
భాష్యములకు రచింపనే వార్తికములఁ
గనఁగఁ దత్ప్రథమాధ్యాయమున కెనిమిది
వేలవార్తికముల యవలీలఁ గావొ. 89.

ఉ. పారవిహారసంసరణసాగరమగ్నులకున్ భవాదృశో
దారచరిత్రులైనమహాత్ములసంగతి యొక్కటే సుమీ
పారము సేరఁగాఁ దగునుపాయము గా కితరంబు లేతదు
త్తారణశక్తి నుత్తవె కదా వగ ద్వా నలువన్ జగద్గురూ! 90.

క. చిరముగ భగవంతుని నిను
వరయుం గోరెదను నేఁటి కది తీఱెను సం
వరణాధ్వగు లగు నరులకుఁ
గర మభిమతసిద్ధి యిష్టగతిఁ గలుగునొకో. 91.

గీ. కాల మిష్టులతో నొకవేళఁ గలుపుఁ
గలుపు నొకపు డరిష్టు లౌఖులులతోడ
నటుల కలిపియు నెడఁబాపు నంతలోన
కష్టసుఖములు కాలంబుకైవసములు. 92.

వ. అనవుడు యతిపుంగవుఁడు 'విబుధేంద్రా! భవదీయచరితం బంత యు వింటి. భావత్కం బగుతంత్రవార్తికం బధ్యయనించితి. నీవు మహీతలంబునం దవతరింపవేని జైమినిప్రయాసంబు వ్యర్థంబు గాదె. హవ్యంబుల దేవతలను గవ్యంబులఁ బితరులను దనియించితి. వైదికమతకంటకు లగుజైనాదిపాషండజనంబుల నుచ్చాటనం బొన ర్చి జన్మం బర్థవంతము గావించికొంటి వైన నేమి నేఁ 'డాజైనగురు ద్రోహము నీశ్వరనిరాస మనునిజదోషద్వయపరిహారకంబుగఁ దు షాగ్నిఁ జొచ్చి' తని కింవదంతి యీక్షేత్రంబునందు యాలించితి. తుషాగ్నిప్రవేశ హేతు వదియ యగునే వినవలతు ననుటయుఁ గుమారిలుఁ డిట్లనె. 93.

సీ. చదివినాఁడను వేదశాస్త్రమ్ము లామూల
మాచూడముగ బాల్యమందె శ్రద్ధ
విరచించినాఁడ నిర్భరదీక్షఁ దంత్రవా
ర్తికముఖ్యకృతులు సుశ్రీప్రియముగ
గెలిచినాఁడ సభాస్థలుల వితండావాదు
లగుజైనకోటిఁ బెంపడఁగ గడంకఁ
బొందినాఁడ ననర్ఘములు భోగములు యాగ
ముల దైవతర్పణంబు దొలఁచికొంటి

గీ. వేదమార్గరిరక్షమై వెదకి వెదకి
నాస్తికులఁ బలుమారు వేటాడినాఁడ

వార్ధకమునఁ బ్రయాగకు వచ్చినాఁడ
వ్రతి నాచుఁ గాల మిటఁ బుచ్చినైచినాఁడ. 94.

సీ. అక్షర మ్మొక్కటి యైనఁ జెప్పినవాఁడు
గురుఁ డనుమాట నే నెఱుఁగనొక్కొ
స్వమతాభిమానవిజ్ఞానంబుల గురుఁడు
తనుఁ దా నశింప నాతప్పు దెట్లు
గురుఁడు సౌధమునుండి కూలఁద్రోయింప జీ
వించియు నింత నిందించితినొకొ
నృపతి యారీతివన్నిదము వెట్టెను గదా
నేన యోడినఁ జాక నిలుతునొక్కొ
గీ. కుమతవిధ్వంసనము సేయుకొఱకుఁ గెలుతుఁ
గాని గురుఁ జంప నూహించి కాదుగద! యు
జాకృపాణీయముగ నది సంఘటిల్లెఁ
జేసికొంటి దానికిని బాచితము దేవ! 9 .

శా. నామూలంబున దేశికుండు బలవంతం బైనచాఁ వొందినాఁ
డేమో యంచు ననేకనిష్కృతులు మున్నే చేసికొన్నాఁడఁ జు
మ్మా మీమాంసకుఁ డౌట; "శత్రుజయమం దేదోషముఁ లేదటం
చామోదించిరి ధర్మవేత్తలలనాఁ డాసేతుశీతాద్రిలోన్. 96.

మ. భృగుపాతంబా తుషాగ్నిలోఁ బడుటా వారిం జొచ్చుటో నల్పఁగా
నగుఁ గాయం బసమర్థ మానెడలఁ గర్మాసక్తుఁ డౌ వేత్త' పు
ణ్యాగతుల్ హ స్తగతంబు లాత్రవతి' కటం చామ్నాయముల్ దెల్పవో
పగవా రట్టుల కింవదంతులను నాపై మోపినా రేమొకో 97.

క. వాని నటుపెట్టు పాండవు
లాన్నాఁడు తనూనిరీహు లగుచు మహాప్రి

స్థానమ్ము నలువరే యటు
లేనుఁ జొచ్చితిఁ దుషాగ్ని నిది వ్రతము సుమీ 98.

చ. శ్రుతియ స్వతఃప్రమాణ మనుచుం బ్రకటింపఁగఁ బూని వేనినం
గతి యెడఁబాయ నించుకసుఖంబును గూడఁ బ్రపంచ మీయన
ర్థ్యాతఁ గనఁ జాలదో- యొకపు డైనను నాశ్రుతిలోకసిద్ధు నం
చితపరమార్థు నీశు నిరసించితిఁ గాని యెనర్ప నిష్ఫలతన్. 99.

గీ. నీవు భాష్యమ్ము సేత వింటిని ముదంబు
గంటి వర్ధానికిని వార్తికంబు గూర్చి
యశము గనువాఁడ వనుకుతూహలము గంచు
నేమి లాభ మామాట నే నిపుడు నుడువ 100.

ఉ. ఆతతసారతత్త్వమున నార్యజనంబులఁ బ్రోవఁగావ న
ద్వైతము, భూమిఁ బుట్టుభగవంతుఁడ వంచు నెఱుంగుదుం యతి
వ్రాతలలామ! మున్న కనుపట్టి ననుం జరితార్థుఁ జేయుచో
నీతతి నిట్టిదీక్ష వహియింప నిఁ కేమన లాభ మే మగున్. 101.

గీ. అకట దీక్ష వహించి తుషాగ్నిఁ బడితిఁ
గాన శాబరభాష్యమ్ము కరణి నీదు
భాష్యమునకును వార్తికపాఠమును ర
చించి యశ మొందుభాగ్యము చెందనైతి. 102.

క అన నీషద్వికసితముఖ
వనరుహుఁ డయి గురుఁడు పలుకు వైదికధర్మా
యనకంటకు లగుజైనులఁ
దునుమఁగఁ బొడమినయుమాసుతుఁడవు గావే. 103,

గీ. ఆజనుఃశపావనుఁడవు నీకఘము గలదె
యేటి కీదుష్కరవ్రతం బిదె కమండ
లూదికము చల్లి బ్రతికింతు నొసర భావ్య
వార్తికమ్ము రచింపు ధీవర్య లేచి. 104.

ఆ. అనెకుబుధవతంసు నాత్మవిద్వర్యుని
శమధనైకధుర్యు శంకరార్యుఁ
బ్రశ్రియంబు దోఁచఁ బలికె విద్యాధనుం
డైనభట్టపాదుఁ డనువుమీఱ 105.

సీ. నీపల్కు లెన్న గానీ, శుద్ధమైనను
లోకవిరుద్ధముల్ సోఁకఁజాల
నాజానకుటిలులంటైన వింటనుబోలె
గుణమె మహాత్ములు గూర్చుచుందు
చిరమృతునేని సంజీవింపఁజేయుదు
పటుదయోర్మిళి దృష్టిపాతమునన
వ్రత మాగమోక్త మారభించి త్యజియించి
బుధజనాదర మెట్లు పొందువాఁడఁ
గీ. దెలియనె భవన్మహత్త్వ? ప్రాణులను ద్రుంచి
మరల సృజియించునీకు నమ్మనువు కొంత
యైన విడఁజాల నీపూనినట్టివతముఁ
దారకబ్రహ్మ మెఱిగించి ధన్యుఁ జేయు. 106.

గీ. జగతి నద్వైతపథము విస్తరిలఁజేయఁ
దలఁచితేని జయింపు విద్వత్పరార్ధ్యు
మండలనాఖ్యు దిగంతసంభ్రాంతయశుని;
నతఁడు జితుఁడైన జగమెల్ల హస్తగతము. 170.

ఉ. ఆతఁడు కర్మయోగమును వ్యాప్త మొనర్చుచు విశ్వరూపవి
ఖ్యాతిని మించె ధాత్రిని; మహాగ్రహియై శ్రుతికర్మనష్టుఁడై
ప్రీతిఁ బ్రవృత్తిశాస్త్రపదవిన్ బడి, రోయు నివృత్తిశాస్త్ర మ
న్నా! తగుయుక్తి వశ్యుని నొనర్చుకొనన్ గడముట్టుఁ గోరుకుల్. 108.

వ. "ఉంబేకుం" డనుపేర లోకంబునం బరఁగు నవ్విశ్వరూపుఁడు నాశిష్యుఁడై సకలవిద్యామండనుండు కావుటంజేసి మండనుం డనుబిరుదనామంబున వ్యవహృతుం డగుచు నుండు, నుభయభారతి యను పేర నొప్పునయ్యాయజూకశిరోమణిజాయ "యుంబ" యనునామంబున బంధుజనులచేఁ బిలువంబడుచుండు. నాయమ దుర్వాసోముని శాపంబున మానవియై జనించినభారతియ యని ప్రసిద్ధిగల దది యట్లుండనిమ్ము. 109.

క. ఆవిబుధుఁ డఖిలశాస్త్రక
లాన్వలి నను మించు శిష్యులందుఁ బ్రియతముం
డీ వతనిసతిని సాక్ష్యవి
ధావర్తినిఁ జేసి గెలు మతని వాదమునన్. 110.

గీ. ఇతనిచేఁ దావకీనభాష్యమున వార్తి
కముల గ్రథియింపఁజేయుమీ యమలచరిత!
సమయమునకు విశేషచందమున వత్తు
తారకముఁ దెల్పి నను ధన్యతముని సల్పు. 111.

మ. నిలు నిర్వ్యాజకృపా! ముహూర్త మిచటన్, నీరూపు యోగీంద్రహృ
న్నలినాంభోరుహభాగ్యమున్ గనుచుఁ బ్రాణంబుల్ విడంజాతునం
చలఘుజ్ఞాని యనం డనన్ గురుఁడు శుద్ధాద్వైత మంత్రప్రహి
ర్గళితాజ్ఞానము బ్రహ్మమున్ దెలిపె నిష్ఖండామలజ్ఞానమున్. 112.

క. శంకరుఁ డిటు సకలజగ
చ్ఛంకరుఁ డుపదేశమిచ్చి శౌరాపథని
శ్శంకగతి మండనాఖ్యుని
భంకరభవనమున కేఁగ వాఛించుటయున్. 113.

ఉ. మాటలు మాని శాంతిధనమాన్యుఁడు భట్టపదుండు హృత్తమః
పాటన మాయమత్వవినివారక మద్వయతత్త్వ మూని జం
జాటము లెల్ల నూడిచి ప్రసన్నము వైష్ణవధామ మొందె న
ప్పాటన శంకరార్యునికృపారస మందుటఁ జూచుచుండఁగన్. 114

—:శంకరుఁడు మండను దర్శింప నరుగుట:—

గీ. అపుడు భగవంతుఁ డగుశంకరార్యుఁడు సహ
శిష్యుఁడై యోగశక్తిఁ జెచ్చెర నభోయ
నమునఁ జని చేరుకొనియె మండనబుధేంద్రు
కాఁపురం బైనమాహిష్మతీపురంబు. 115.

గీ. రత్నకిమ్మీరవరణ మబ్రమ్ము గూర్చ
నరసి మాహిష్మతిపురాభ్యర్ణవనిని
నంబరవతీర్ణుఁడయ్యె నారాయణావ
తారుఁ డగుభార్గవుని శేవ దండియతఁడు. 116.

చ. వికసితవారిజాతవనవీథుల నాటల నాడు, చూర్మిక్షో
దకకణశీకరంబులను దానములాడుచుఁ, దీరసాలమా
లిక లెగఁబ్రోఁకి యింత గదలించుచు నయ్యెడ నర్మదానిలా
ర్భకములు భాష్యకారుశ్రమభార మడంచి భజించెఁ జల్లఁగన్. 117.

ఉ. ఆహరితాపలోపనమునందుఁ గృతాహ్నికుఁ డౌచు స్వస్తికా
రోహణశాలియై ఖరకరుండు వెలుంగ గురుండు శిష్యసం

దోహము గొల్పి రా బుధవిధుం డగుమండనుఁ గాంచువేడ్కఁ ద
ద్గేహము సేరుచుండ గనెఁ దదీయభుజిష్యలఁ దోవ నొక్కెడన్.

గీ. నీరు దే నేఁగునప్పరిచారికలను
మండనసుధీంద్రుగృహ మెట నుండు ననుచు
నడుగ నద్భుతశంకరు నతనిఁ గాంచి
ముదితలై యిట్లు పల్కి రమ్ముదిత లాఁగి. 119.

సీ. మహి వేదము స్వతఃప్రమాణమా పరతఃప్ర
మాణమా యనెడుసంభావణముల
ఫలము నిచ్చునది నిచ్చలు కర్మమా పర
మాత్మమా యనెడు వ్యాహారములను
జగము శాశ్వతమా యశాశ్వతమా యన్చు
గెరలి వాదించెడుగీఃఫణితులఁ
యత్యాశ్రమంబా గృహస్థాశ్రమంబా మో
క్షోధాయకం బగు ననెడునుడులఁ
గీ. గీరభామిను లేగృహద్వారబద్ధ
పంజరస్థమ్ములై శాస్త్రపటలి ఋత్రితులఁ
జదివి వాదించుకొనుచుండు నదియ మాప్ర
భుండు మండనపండితుం డుండుగృహము. 120.

సీ. ప్రాకారతోరణవ్యాకీర్ణ మయి శిలా
స్తంభశతభ్రాజితంబు నగుచు
గర్భగృహేశ్వరాగారశయ్యాగార
శిల్పనైపుణ్యప్రసిద్ధ మగుచు
సర్వవిద్యాపాఠశాలాప్రపంచసం
భావితతత్పరోభాగ మగుచు

నఖిలర్తు ఫల లతాంతాంచిత తరులతా
భ్యర్హితప్రమదావనాఢ్య మగుచు
గీ. విబుధమండనమిశ్రు నివేశ మదిగొ
తాళభూజోచ్ఛ్రితంబు విద్యాలయాంక
విలసితంబయి రెండువీథులకు నడుమ
వైజయంతంబు తలఁదన్ని తేజరిల్లు. 121.

క. అందాక పెద్దవితర్దిక
యందున్ గద్దియ వసించి యావిబుధుఁడు రా
త్రిందివము శిష్యబృందము
లం దనువు శ్రుతిస్మృతమ్ములను నేర్పుచున్. 122.

గీ. గృహమునందె యుండె నేఁడు పైతృకము నెఱపు
చున్నవాఁ డన్యులను జూడ నొల్లఁ డితరు
లింటఁ గాలిడకుండ బహిష్కవాట
బంధన మొనర్చె నెటు లేఁగువాఁడ వనుచు. 123.

మ. పటువాగ్వైఖరి నిట్లు వా రనఁ బరివ్రాణ్మౌళి తాఁ బాదుకా
ఘుటికాసిద్ధు లెఱుంగుటన్ దివిఁ జనన్ గోర్కెన్ మదిన్, గాని యం
తటిలో నెంచెఁ నతండు ధిక్కరణమున్ గావించు నేమో విశం
కటదీక్షన్ పితృకార్యమున్ నెఱప విఘ్నం బొందు నస్థితిచే. 124.

క. కావున ముందుగ నీయం
తేవాసుల నంపి వార్త తెలిపినచో న
న్నావిప్రుం డతిథిగఁ గొని
పోవును దనయింటి కనుచు బుద్ధిఁ దలఁచుచున్. 125.

శంకరశిష్యులకును మండనశిష్యులకును వాక్కలహము:

ఉ. అచ్చట నొక్కెడన్ నిలిచి యారసి శిష్యుల 'మీర లేఁగి మే
మిచ్చట నున్నవార్త వచియించి బుధేంద్రుఁడు సమ్మతించెనే
నిచ్చటి కేఁగుదెం, డవుల నేఁగుద మప్పుడ' యంచుఁ బంపఁగన్
జెచ్చెర వారు మండనమనీషి గృహావరణంబు సేరుచున్. 126.

ఉ. కాంచ బహిష్కవాట మతిగాఢపినద్ధమహార్గళంబు గా
వించుట గోచరించుటయుఁ బెద్దయెలుంగునఁ బిల్చి పిల్చి 'యో'
యం చొకమాట పల్కినటు లైన నొకింత దిటంబునన్ బ్రతీ
క్షించుచు నుండ మండనుభుజిష్యులు తీసిరి తత్కవాటమున్. 127.

ఆ. తీయునంత లోని కాయతుల్ బిఱబిఱఁ
జొచ్చి వచ్చుచుండఁ జూచి మీర
లెవ్వ రేమిపనికి నేఁతెంతు రివ్వేళ
ననఁగ వారు మండనార్థ మనుచు. 128.

చ. మొదలిటికత్త్యె దాఁటి చనఁ బో నట మండనుశిష్యు లొక్కమై
యెదురుగ నేఁగుదెంచి జనియించెడికోపము డిగ్గఁద్రావునె
మ్మదులఁ జలాచలావయవమండలిఁ గోకనదోపమాక్షులన్
మదము బయల్పడన్ దదయనం బరికట్టిరి క్రోఁతిమూఁక నాన్. 129

క. ముండితశిరములు కావులు
దండములు కమండలువులు దాల్చుపరివ్రా
ణ్మండలము గువ్వకరిగొని
దుండగమునఁ బెలుచ నవ్వఁదొడఁగిరి వారల్. 130.

ఆ. నవ్వి పువ్వఁదిట్టి చివ్వకుఁ జేసాచు
మండనాంతవాసిమండలికిని

శంకరార్యశిష్యనమితికిఁ గొండొక
నడచెఁ దీవ్రజల్పనములవాదు. 131.

వ. అట్లు పెద్దరొదగాఁ గొంతతడవు వాదు నడచినపిదప నద్దుమాన్చి మండనశిష్యుం డొకండును శంకరశిష్యుఁ డొకండును నిట్లు వివదింపఁజొచ్చిరి. 132.

సీ. ఎటనుండిరా ముండ యిహిహీ యనుచుఁ బల్కె,
నాగళం బే ముండ ననుచుఁ బల్కె
నది కాదు నీతోవ నడిగితి నాఁగ, నా
తెరువు నీతో నేమి తెల్పె ననియె
నీయంబ ముండ పోరా యన్నది యనంగ,
నడుగు ని న్నట్లంట న్యాయ్య మనియె
బీతమా సుర యిట్లు పేలుచుంటివి నాఁగఁ,
బీత మె ట్లగు సుర శ్వేత మనియె

గీ. నెఱుఁగుదువె దాని రంగు నా, నేను రంగు
నీవు తద్రిచి నెఱుఁగుదు మింత నిజము
టంచు వక్రోక్తులను నిరసించుకొనుచుఁ
గినుక వెలిఁబుచ్చుకొనిరి ప్రాకృతులపగిది. 133.

గీ. అలకళంజభక్షణమదాత్మజాత
దుష్ప్రలాపంబు లిట్టులే తోఁచు ననఁగ
సత్య మాడితివి త్వదాత్మజాతుఁడు పిత
వలెఁ గళంజాశియై పేలువాఁడ యనియె. 134.

గీ. ఖరము మోయుంగఁ జాలనికంథ నకట
మోయఁగలనీకు దుర్గ్రహమ్ములుగ దోఁచె

నా శిఖాయజ్ఞసూత్రంబు లధమచరిత
బ్రహ్మబాధుఁడ నినుఁగన్నఁ బాతకముర. 135.

క. నీజనకుఁ డేని మోహం
గాఁజాలనిభ్రాంత మోవఁగలిగితిఁ గానీ
యోజాల్మ! సిగయు జన్నిద
మోజన్ శ్రీశిఖార మగుట నుత్సర్జింతున్. 136.

క. ఆలికి నన్నము పెట్టం
గా లావఱి శిష్యపుస్తకభరము మోవం
జాలినబ్రహ్మవినిర్మతఁ
దాలుచునీగుట్టు ప్రకటితం బయ్యెఁగదే. 137.

క. గురుజనశుశ్రూషఁ దొఱఁగి
తరుణీశుశ్రూషయందుఁ దర్పరమతివై
వరలెడుకర్మవినిర్మతఁ
దరలెడునీనడత ప్రకటితం బయ్యెఁ బలే. 138.

క. భామలకడుపునఁ బుట్టియు
భామలు పెంపంగఁ బెరిఁగి బాలిశ నేఁ డా
భామల దూఱుచు నుంటి వి
దేమి కృతఘ్నత్వ మూని యేలా బ్రదుకన్. 139.

క. ఎవ్వరినుండి జనించితొ
యెవ్వరిచనుఁబాలఁ గ్రోలి యిటు పెరిఁగితివో
యవ్వెలఁదుల నెఱు గవయుదు
పువ్విలుతుసకేళిఁ బశువుపోలిక మూఢా. 140.

గీ. యత్నపూర్వ మగ్ను లకట! యుద్వాసించి
వీరహత్యఁ గొంది తౌర జడుఁడ!
పరమపదము బ్రహ్మ మెఱుఁగఁగాఁ జాలక
యాత్మహత్యఁ గంటి వౌర ఖలుఁడ! 141.

క. చోరునివలె దౌవారిక
వారము వంచన మొనర్చి వచ్చెద విస్సీ
పారాశర్యునకుఁ గూడ
కౌరా యెటు కుమతుఁ డేగఁ జుట్టుల ఛీఛీ 142.

గీ. కర్మకాలమునందు మూర్ఖాళితోడ
మాదృశులకు వాకొంట ధర్మమ్ము గాదు
తెలివి యతిభంగముగఁ బల్కఁ దెలిసె నౌర
యతికి భంగ మొనర్చు నా కగునె దోసఁగు 143.

క. "యతివలన భంగ" మని స
మ్మతిఁ బంచమ్యంతమున సమాస మ్మౌదు
ర్మతి! చెప్పకొనుము కా కటు
యతి భంగింపంగ నీకు నానియె యెప్పుడున్. 144.

ఆ. బ్రహ్మ మేడ? నిద్దురాచారరతు లేడ?
నెచటిసన్న్యసనము లిట్టికలిని
మృష్టభోజనార్థ మిట్టుల యతివేష
ధారి వైతి వంచుఁ దలఁపవచ్చు. 145.

ఆ. నాక మేడ? నిద్దురాచారరతు లేడ?
నగ్నిహోత్ర మేడ? నకట కలిని
గార్హ్యధర్మతత్పరత నె కర్మఠరూప
ధారి వైతి వంచుఁ దలఁపవచ్చు. 146.

క. అని గృహి, యతి, శిష్యద్వయ
మనయము కినుపొంది తీవ్ర మగువాకమునన్
తనతనమర్యాదోల్లం
ఘనమున కై రాత్మకర్తృకతఁ గన కుంటన్. 147.

ఉ. కొండలు లోని కేఁగి తనుకున్ యతిరాజికి నైనవాడప్పుం
దండడిఁ దెల్పఁ గొండొక విశాఖము నుండనుఁ డాత్మ నెంచెఁ "గ
ర్మందిని జూడ" నన్ననియమంబున నుండఁగ నాగురుండె తా
నందెనటే తురీయ మగునాశ్రమ మే మొనరింతు నిమ్యోడన్. 148.

క. గురుఁడు గురుపరుఁగ శంకరు
వరియించి తరించె నంచు వార్త వినియు నుం
దిరమం దమగిడువారా
శరుల నరయ కుంట శిష్టసమ్మత మగునే?. 149.

సీ. ప్రబలసిద్ధాంతనిబద్ధ పూర్వమీ
మాంసాగమ ప్రమాణ మెట్లు
లెందుఁ బ్రాయశ్చిత్తమే నెఱుంగక సల్ప
కర్మకాండము మానఁగల్గు టెట్లు
సర్వజ్ఞుఁ డస్మదాచార్యుఁడే మారసి
సన్యసించెనొ యెంచఁజాలు టెట్లు
శ్రాద్ధకాలమునఁ బారాశరిభిక్షాప్ర
దాననిషేధవిధాన మెట్లు
గీ. పాయు టెట్టుల గురుసంప్రదాయసరణి
నిష్టమేని యనిష్టమే నేకమతిని
శిష్యుఁ డాచార్యుమతమునే స్వీకరింపఁ
దగు నటం చప్రసూచించెటు తెలుసు టెట్లు. 150.

వ. అని తనమనంబునఁ గొంతసేపు మథనము గావించి భట్టపాదులపా
దముల నమ్మినవాఁడగుటం జేసి యాసుధీసింహుఁడు యతివదనవిలో
కననిరాకరణవ్రతంబు తత్క్షణంబ యుత్సర్జించుకొని. 151.

—: మండనుఁడు శంకరునకు భిక్షువందన మొనర్చుట :—

శా. సందేహమ్ములు వాయఁదట్టి నిజశిష్యశ్రేణి నీక్షించి 'క
ర్మందుల్ పూజ్యులు శ్రాద్ధవేళ గృహిధర్మం బీఁగ న్యాయంబె? వా
రిందుల్ రాఁ గని మీరు దూఱఁ దగునే యెచ్చోట నున్నా' రటం
చుం దోడ్తోడన మండనుండు సహశిష్యుండై యెదుర్వచ్చి తాన్.

గీ. అర్ఘ్యపాద్యాదికంబుల నర్పి లిచ్చి
తనవినేయులయవినయమును క్షమింప
వేఁడుకొని శంకరార్యుఁ డవ్వేళ నుండె
ననుపలుకు వినుచు హర్షించి యంగవించి. 1 3.

శా. పౌరుల్ పిన్నలుఁ బెద్దలున్ హితులు సంబంధుల్ నిజాంతేవస
ద్వారంబున్ దను నంటి రాఁ జని పురాంతర్వర్తిదేవాలయ
ద్వారోపాంతవితర్దికాసమతలాధ్యాసీను ధీశ్రీసమా
హారున్ శంకరుఁ జేరి తా సలిపె సాష్టాంగప్రణామంబులన్. 154.

క. ద్విజుఁ డట్టు 'నకర్మణా న
ప్రజయా' యను శ్రుతిఁ బఠించి వందన మిడఁగా
బుజగతి 'నారాయణ' యనుఁ
ద్విజగద్వంద్యుండు తద్యతిగ్రామణియున్. 155

ఉ. వందన మావిధిన్ సలిపి పాద్యము నర్ఘ్యము నిచ్చి భక్తి మా
మందిరమున్ దొరంగొనవలె మత్పితృదేవత లెల్ల నేఁటితో

సందెడు రూర్ధ్వలోకముల సంచును శాస్త్రము నేఁడ యంచుఁ గ
ర్మందిలలోను శంకరుని బ్రార్థనసేయు ననున్ స్మితాస్యుఁడై. 156.

ఆ. అన్నభిక్షఁ గోరి యడుగేర నోయన్న!
వాదభిక్ష మిడఁగ వలఁతి వేని
ఋణము నందువాఁడఁ; గాదందువా చెప్పు
వచ్చినట్టి త్రోవఁ బట్టి పోదు. 157.

క. ఓడనివానికి నోడిన
వాఁ డంతేవాసి యగుటె పన్నిదము సుమీ
నేఁడే వాదింతము తగు
ప్రోడల రావింపు ధర్మమూర్తుల సభకున్. 158.

క. యత్యాశ్రమి వయ్యు విశా
దాత్యాసక్తుండ వగుట యర్హమె యంతే
శ్రుత్యంతపథావనకై
యత్యమె హేతువుగఁ దెలియుమా బుధవర్యా! 159.

చ. జగతిఁ ద్రయీశిరఃపథము జాగృతి నొంది ప్రచారమందు నుం
డఁ గనుట దక్క వాంఛితము నా కెదియుం గనరాద, నీవు రే
వగలు తదేకదృష్టిని సవంబుల మున్గి భవాగ్నితాప మా
ర్పఁగఁ దగు మన్మతంబును దిరస్కృతి సేయుదు వట్టి దిట్టవై. 160.

ఆ. అభిభవించి నిన్ను నఖిలవివాదిని
జగతిఁ దన్మతమ్ము చాటువాఁడఁ
గొనుము నామతమ్ము గొనకున్న వివదింతు
వో జితోఽస్మి యందువో వచింపు. 161

గీ. అను యతీంద్రునియర్థయుక్తాభిభాష
ణముల కరుదంది కీర్తిసంతతుఁడు బుధుఁడు
నపహరిభావ మొనసియుఁ బ్రవచియింపఁ
బూని నిజగౌరవము మనంబునఁ దలంచి. 162.

గీ. అనునె వీఁడు 'జితోఽస్మి' యంచును సహాస్య
వదనములవాఁడె వాదింప వచ్చుఁగాక
వేదసమ్మతమతమును వీడి యెప్పుడు
మానిపరికల్పితమతంబుఁ బూనఁబోఁడు 163.

ఉ. 'వచ్చునె యెన్నఁడే నొకవిపశ్చిదపశ్చిముఁ, డౌనె వానితో
వచ్చుగ నాకు వాదకథ' యంచుఁ గుతూహల మొందునా కదే
వచ్చె జయోత్సవంబు, మనవాదకథన్ ఫలియించు విద్యలం
దొచ్చెము లేని నాశ్రమ; మహా! సుధ యబ్బె నెవండు గాదనున్.

సీ. శమియింపఁ జేయుదు యమమహాంతనేని స్వ
యమ్ముగా నామహిమ మ్మెఱుఁగవో
శానిమ్ము కలహమ్ము కలహాంససత్కలా
భరితయాష్మాకీనభాషణముల
వినవో దర్శనపాతజనిత మానాపోధి
వైరిగర్వవనీకుఠారధార
నాసించి తి ట్లేల యత్యల్పభిక్షమ్ము
వాదభిక్షమె యిచ్చువాఁడ నిచ్చ
గీ. వాద మన సిద్ధముగ నున్నవాఁడ జిరము
గా నభిలషింప వాద యొక్కరుఁడు. రాఁడ
యట్టిలోపంబు దీఱంగ నరుగుదెంతు
వింక సందేహమేల యతీంద్రచంద్ర. 165.

క. కాని యిటఁ బ్రొద్దివాకుని
గానన: గెలుపోటములు తగన్ దెలిపెదవి
జ్ఞాని లభింపనివాదున
మౌన కుభయకంఠశోషమాత్రము మిగులున్. 166

క. వాదముల వాదియును బ్రతి
వాదియుఁ గొందురు విపక్షపక్షము, గానన్
వాదించుమనకుఁ దెలుపుమి
యేది ప్రతిన? యేది ప్రమాణ? మెవ రధ్యక్షుల్? 167.

గీ. ఏను గృహమేధిముఖ్యుండ నీవు భిక్షు
కాధిపతి విందు మనవిజయాపజయము
లకును బణనిర్ణయము సేయు మకుటిలముగ
నవ్వుల వాదింతము జిగీష యచ్చుపడఁగ. 168.

క. ధన్యుఁడ నైతిని యతిమూ
ర్ధన్యుఁడు వివదింప నాకుఁ దారసిలుట, వా
గ్జన్యము రే వగు, నిప్పు డ
నన్యమతి నొనర్తు మధ్యాహ్నక్రియలన్, 169.

వ. అని యాబుధుండు కుతపకాలము సమీపించుటఁ దెలిసి పునః పున
రభివాదనపూర్వకంబుగాఁ దనగృహంబునకు విచ్చేయఁ బ్రార్థిం
చుటయు, దండకమండలుధారియై యిలాగతుం డగుసరోజహితుం
డుంబోలె స్వశరీరకాంతుల దశదిశలు వెలిగించుచుఁ బాదచారియై
సహశిష్యసంతతికంబుగ మౌనియై శంకరార్యుండు రాజవీథిం జని
చని యొక్కయెడఁ గక్ష్యాంతరమ్ములు గడచి మండనమందిరమ్ము
దరియం జొచ్చి యర్ఘ్యపాద్యాద్యుపచారంబులం బడసి నిమంత్రిత

బ్రాహ్మణద్వయం బెదురు వచ్చి వందనంబు లాచరింప ముదితుండై యుండ.

శంకరుఁ డుభయభారతిని దీర్పరిగ నిర్ణయించుట.

ఉ. ఆసరసీజసంభవకులాభరణంబులు జైమినీయులై
యాసకశాస్త్రపారగు లటంచును వారలలో నొకండు ధ
ర్మాసన మెక్కి వాదముజయాజయముల్ ప్రకటించు నంచు స
న్యాసివరేణ్యుతో విబుధనాథుఁడు దెల్పుచు నుండునత్తఱిన్. 171.

చ. కలువల నీనుసోగ తెలిగన్నులు వీనులకోన లానఁ జె
క్కులఁ జిఱునవ్వువెన్నెల లిగుర్పఁగఁ గొప్పవటూర్ణలిన్ విభా
సిలఁ దెలిపట్టుఁగంచెలయుఁ జీరయుఁ దాలిచి విశ్వరూపుకో
మలి యరుదెంచి యయ్యతికి మన్నన మిన్నగ మున్ను గానరాన్.

క. పూఁదీవ కమ్మ తెమ్మెర
చే దుసికిలునటుల వంగి, చేర్చి నొసంటన్
జేదోయి వందనం బిడెఁ
బైదలి తను వ్రీడ ప్రౌఢి భక్తియు వంపన్. 173.

ఉ. ఆయెడ భట్టపాదుఁ డవిసట్టినుతుల్ మది నెంచి శంకరుం
డాయతివర్ మహావిదుషి యంచుఁ దలంచి బుధేంద్రుఁ గాంచి 'యే
లా యొరు లీవివాదముజయాజయముల్ వివరింప? నీవె యే
న్యాయము దీర్చు దానిఁ దలయందు ధరింతుఁ ద్రిశుద్ధిఁ బల్కితిన్',

క. అనుటయు నందఱు నౌ నౌ
నని రమ్మండనుఁడు నాలు నంగీకృతిఁ దె
ల్పెను గర్మకాల మెఱిఁగి భ
వనాంతరాళమున కేఁగె బాడబ్యమ్మున్. 175.

ఉ. అందఱు లోని కేఁగి సరయుంబుగ స్నానము లాచరించి మా
ధ్యందినకృత్యముల్ నెఱపు నంతటఁ బైతృకకర్మదీక్ష ని
ష్పందతఁ దాల్చి మండనుఁడు భక్తిసయుక్తి సపర్యఁ దన్పెఁ గ
ర్మందిని వ్యాసజైమినులమాఱట యాక్షితిదేవయుగ్మమున్. 176.

గీ. మోదమున శంకరునకు హస్తోదకమ్ము
"నమృత మ"స్తని మండనుం డమర నొసఁగ
శాశ్వతబ్రహ్మలోకవాసమున కరిగి
రతనిపితరులు విశ్వేదేవతలు నపుడ. 177.

ఆ. భక్ష్యభోజ్య చోష్యపానీయలేహ్యాది
వివిధభోజనముల నవనిసురులు
ముగుర కిడిరి బ్రహ్మముగ సర్వమెంచుచుఁ
దృప్తి గదుర గృహియు గృహిణి శ్రద్ధ. 178.

క. 'తృప్తా స్స్మ' యనఁగ ముప్పుర
సప్తార్చిస్సముల నన్నజలదానములన్
దృప్తుల నొనర్చి యనిపి ని
జాప్తులతో నన్నశేష మతఁడు భుజించెన్. 179

గీ. చామర లిడంగ శిష్యు లిష్టప్రసంగ
ముల నొనర్చుచు వైదుష్యవిలసనముగ
భోజనాయాస మెడయ నమ్ముగురు కొంత
సేపు మొగసాలయందు నాసీను లైరి. 180.

క. ఆవిధి శ్రమ ముడిగి మహీ
దేవు లిరువు రరిగి రెవరి తెన్నున వారల్
రేవాతీరగతం బగు
దేవాలయమునకు నరిగె దేశికప్రభుఁడున్. 181.

చ. అరిగి కదంబసాలవివహాంచిత మానొకమండపంబునన్
స్థిరముగఁ గూర్చుచుండి నిజశిష్యులు కోరఁ గురుండు గేస్తుతో
జరిగిననాఁటివృత్తముఁ బ్రిసన్నవచస్సరణిన్ వచించుచున్
జరిపెను నాఁటిరే యమృతసన్నిభమై క్రిమియింపఁ జల్లగన్. 182.

శంకరమండనమిశ్రుల వాదసభ.

శా. ప్రాతశ్శోణసరోజబంధురుచి నభ్రిం బుల్లసిల్లన్ యతి
వ్రాతాధ్యక్షుఁడతండు కాల్యములు నిర్వర్తించి పచ్ఛాత్రుఁడై
పీతిన్ మండనపండితౌకమునకున్ విచ్చేసి చొచ్చెన్ సుధీ
వ్రాతాలంకృత మాసభాభవనమున్ వాదంబు గావింపఁగన్. 183.

చ. సకలకలావిశారదను శారద నాత్మసధర్మణిన్ సమా
ధికరహితన్ బ్రితీతపతిదేవత సాక్షిణిఁ జేసి వాదకౌ
తుకమున నుండె మండనుఁడు దొయ్యలియున్ బతియాజ్ఞఁ బాడ్వివా
కకృతికి మేకొనెన్ జనులు కన్నులపండువుగాఁ గనుంగొనన్. 184.

క. అధ్యాసించెను బరిష
న్మధ్యస్థితధర్మపీఠి మహిళామణి త
త్సధ్యభిరూపత్వవివే
కాధ్యాసను వచ్చుశారదాంబిక వోలెన్. 185.

గీ. మండనునివాదకుతుకసమ్మర్ధ మెఱిఁగి
యులరుచుఁ బరావరజ్ఞుఁ డౌయతి మహేశుఁ
డూనెను బరావరైక్య సంధాన పరము
గా స్వకీయప్రితిజ్ఞ నుత్కంఠ నిట్లు 186.

సీ. అనఘమై పరమార్థమై సచ్చిదమలమై
యద్వైతమై యొప్పునట్టిబ్రహ్మ
మనవధికాజ్ఞానమునఁ జిక్కి ముత్తెపుఁ
జిప్ప వెండిగను దోఁచిన తెఱఁగున
బూావజ్జగదూభ్రివమై వెలుంగును దత్ప

రావరైక్యజ్ఞాన మబ్బనేని
విశ్వప్రపంచంబు విలయంబునొందునం,
తన తెల్ల మగును స్వాత్మవ్యవస్థ
గీ. దాన నబ్బు నిర్వాణ ముత్తమము దానఁ
గలుగుఁ దప్పక జన్మమోక్షము ధ్రువముగ,
నిందులఁ బ్రమాణ మెయ్యది యందువేని
సకలనిగమాంతవాక్యప్రపంచంబు సువ్వె. 187.

చ. విజయముగొందు నిందు, నొకవేళఁ బరాజయమే ఘటిల్లుచో
నిజము వచింతు సన్న్యసననిష్ఠ సమస్తము వాసి, కావులన్
ద్విజవర! రోసి, తాల్చెదను దెల్పుల వాదమునందులన్ జయా
పజయఫలంబు లియ్యుభయభారతియే మన కేర్పఱించుతన్. 188.

క. అనుచును శంకరభిక్షుం
డనల్ప మగుస్వప్రతిజ్ఞ నటుపూనఁగ మం
డనుఁడు స్వమతప్రతిష్ఠా
పన మగుశపథమ్ము నెఱపె స్పష్టముగ నిటుల్. 189.

సీ. చిదూప్రవస్తువుఁ జెప్పఁ బూనఁగ శబ్ద
శక్తి కయోగంబు సంభవిలుట
నప్రమాణమ్ము వేదాంతమ్ము- లిఁకఁ బూర్వ
భాగమో యటుగాక, వాక్యగమిత
మైన యశేషకార్యంబుల పట్లను
దాఁ బ్రమాణం బయి తనరుచుండుఁ
గనఁ గ్రియామాత్రంబునను బ్రసిద్ధమ్ములౌ
శబ్దంబులకు శక్తి సంఘటిల్లు
గీ. నాయువు సమాప్త మగుదాఁకఁ బ్రాణికోట్లు

సలుపవలెఁ గర్మకాండ మాసక్తి మిగులఁ
గర్మ మటు శ్రద్ధఁ జేయఁగాఁ గలుగు ముక్తి
యంతియే కాని లభియింప దన్యయుక్తి. 190.

క. వాదున జయేతరం బా
పాదిల్లిన నీప్రతినకుఁ బరమ విరుద్ధం
బూఁదెద నీ వనినటు లీ
నాదయితయె సాక్ష్యపదమునన్ వర్తిలుతన్. 191.

వ. అని. 192.

క. యతియున్ గృహపతియుఁ బరా
జితుండు జేతా శ్రమంబు సేకొనునట్టుల్
ప్రతిన లిటు నెఱపి యాభా
రతి నిలిపిరి సాక్ష్యవిష్టరభాజితగాఁగన్. 193.

మ. పరమోత్కంఠ యతీంద్రుఁడున్ గృహియుసభ్యశ్రేణి కైమోడ్పుఁద
త్పరిమద్వేదిక నాభిముఖ్య మమరన్ దర్భాసనాసీను లా
తఱి వారిర్వురకంఠసీమ సుమనోదామంబులం బూన్చి యు
య్యరవిందాయతపత్రనేత్రి యని ట్లాలింప సామాజికుల్. 194

క. ఎవ్వరిగళమున విలసిలు
మవ్వపుఁబువుమాల తొలుత మ్లానంబగునో
యవ్వానిది యోటమి యగు
నెవ్వరు వచియింపఁదగ్గ దే మింక నిఁకన్. 195.

గీ. అంచు దివ్యప్రమాణ మయ్యతివ దెలిపి
యతియుఁ బతియు భుజింప భిక్షాశనముల
నాయితి మొనర్చ నంతర్గృహమ్ము సొచ్చి
నవ్వుల వాదింప వారలు దిప్పరుచుండ. 196.

—:శంకరశిష్యులకును మండనశిష్యులకును జరిగినవాదము:—

క. మీ రేల మేము చాలమె
యారయుచుండుం డటంచు నాబుధుశిష్యుల్
పారాశరివరు శిష్యులు
నారంభించిరి వివాద మందఱు వినఁగన్. 197.

వ. అందు మండనశిష్యుం డొక్కరుండు శంకరగురుచ్ఛాత్రు నొక్క-
నిఁ గాంచి. 198.

క. ఓయతిశేఖర! నీవు తు
రీయాశ్రమ మెట్లు గొంటి స్మృతులన్ శ్రుతులన్
వేయిగతుల సన్న్యాసం
బీయుగమునఁ ద్యాజ్య మనుట యెఱుఁగవె యకటా. 199.

గీ. మఱియు శ్రుతులును స్మృతులుఁ బ్రమాణములుగఁ
దెలియఁ బల్కెడ వినుమయ్య! కలినిషిద్ధ
ములు తురగమేధ గోమేధ పలలపైతృ
కాంతిమాశ్రమ దేవరన్యాయ విధులు. 200.

సీ. యజ్ఞాధ్యయనహీన మానాశ్రమచతుష్ట
యమ్ము బ్రాహ్మణ్య మెనుట్లవుపలుచు
'నహరహ స్సంధ్యా ముపాసీత' యనువిధి
దూరుఁడై యగునె శుద్ధుఁడు ద్విజుండు
యజ్ఞోపవీతచూడాపవర్జనమున
నిరయమ్ము ద్విజుఁ డెట్లు నిస్తరించు
సత్కళత్రమునందు సంతతిఁ గనక వి
ప్రుం డెట్టుల పితౄణమును దొలంగుఁ

గీ. గాన వేదోక్తకర్మసంధానపరత
నంది యక్షయపుణ్యలోకాప్తిఁ గోర
వలయునే కాని యతి యీట కలియుగమునఁ
దలఁపరాని దటంచు విద్వాంసు లనరె. 201.

చ. యతివర! స్వర్గరాజ్యతనయాదికముల్ లభియించుఁ గర్మప
ద్ధతిఁ జరియింప నంచు శ్రుతితత్త్వవిదుల్ ద్విజు లెల్లఁ గర్మముల్
మతి నొనరింత్రు; కర్మ మణుమాత్రము వాయఁగరాని దంచు న
చ్యుతుఁడు కిరీటికిన్ దెలుపుసూక్తి నెఱింగియు భ్రష్టు లైతిరే 202.

గీ. కర్మమును గాల మెఱిఁగి తత్కర్మ మర్హ
కాలమున సల్పువానినే జ్ఞాని యండ్రు
విహితకర్మాచరణనిష్ఠ వెలయువాఁడె
భక్తిమంతుండు మఱి జ్ఞానవంతుఁ డనఘ. 203.

ఆ. కలినిషిద్ధ మనుట తెలిసియు సన్న్యాస
మెట్లు మీగురుఁడు గ్రహింపఁ దెగియె
నందు బ్రహ్మచారి యయి సన్న్యసించెనే
ప్రక్రమంబు విడిచి వక్రబుద్ధి 204.

క. అన శంకరశిష్యుం డనె
మనీషివర! యింత చదివి మందప్రజ్ఞ
జనుక్రియం బగుజ్ఞానం
బు నెఱుంగక యుంట యబ్రముగఁ గన్పట్టున్. 205.

క. ఎందాఁక వర్ణభేదం
బెందాఁక శ్రుతిప్రచార మెసఁగుఁ గలియుగం
బం దంతదాఁక నిలుకడ
నొందును సన్న్యాస మగ్నిహోత్రము లుర్విన్. 206.

వ. మఱి సంతానజదోషసంహతులఁ గర్మప్రోక్తదోషంబులన్
దరికొల్పఁగా దుష్కవహ్ని స్వర్ణమటు సన్న్యాసంబు; సంసారమం
దరయఁగా రాగవిదూరుఁ డౌతఁడియు సన్న్యాసాప్తికిఁ గాల మం
దురు శాస్త్రజ్ఞులు, బ్రహ్మచారియు విరక్తుం డైన నర్హుం డగుఁగా.

సీ. సకలచరాచరస్థానమై వెలుఁగొందు
బ్రహ్మంబె యజ్ఞసూత్రంబు గాఁగ
బరమవిజ్ఞానభాస్వద్దీపకళికయే
జ్ఞానైన కేశపాశంబు గాఁగ
జన్మమృత్యుభయార్తి సమయించు ముక్తియ
యమృతోక్షేమానన యర్థాంగి గాఁగ
నాత్మైక్యజాత మహానంద ముద్రానుఁ
భవ మాత్మజాత లాభంబు గాఁగ

గీ. నేను నీ వనుభేద మొక్కింత లేక
జగము తా నయి యుంట సంసారముగను
బరమవిజ్ఞాని భాసిల్లు నిరత మైన
సచ్చిదానందరససమాస్వాద మొనసి. 208.

గీ. వాఁడె యజ్ఞోపవీతి యవ్వాఁడె శిఖియు
వాఁడె సూ దారవంతుఁ డవ్వాఁడె పుత్ర
వంతుఁ డగు; వాఁడు పొందులాభంబు బ్రహ్మ
కైన హరికైన హరునకు నైనఁ గలదె. 209.

గీ. యజ్ఞసూత్రంబు కర్మాంగ మనిరి బుధులు
కర్మములె వీడుపోఁ దదంగంబు సూత్ర
మేల తాల్పఁగవలె? జ్ఞాన మెపుడు పొడమ
నప్పుడు శిఖఁ దాల్పకున్న నే మగుఁ గొఱంత. 210.

ఉ. కావున యజ్ఞసూత్రము శిఖల్ త్యజియించును యోగి కర్మముం
డావిలబుద్ధిఁ దాలిచి నిరంతరకర్మఫలానుభోక్తయై
పోవుచు వచ్చు చెందుఁ గడముట్టఁగఁ జాలక జీవభావముల్
దోవఁగఁ జాలఁ డంచు విబుధుల్ వచియింతురు పెక్కురీతులన్. 211.

సీ. కటిసూత్ర మాచ్ఛాదకముగఁ గౌపీనంబు
శీతార్తిఁ బాపి రక్షింపఁ గంథ
నక్షమాలిక సవ్రణాంచితవైణవ
దండంబు నుదకకమండలువును
మధుకరవృత్తిసంపాదితానేకాన్న
భుక్తి శిఖాసూత్రములవిముక్తి
నిత్యకర్మాదికనిరసనంబును బర
బ్రహ్మానుసంధానపాటవంబు
గీ. నిరతమును బూని జ్ఞానసందీప్తి నెనసి
మాక్తికప్రోతసూత్రసంభావనమునఁ
బరమహంస గనందగు బ్రహ్మతేజ
మాపిపీలిక మాబ్రహ్మమైన జగతి. 212

గీ. అనుచుఁ జకచక మనుదివ్యమైనవచన
రచన యతిశిష్యుఁ డాగ్రహింపధమ శిష్యు
నధరము మెదల్పనీయక యాతఁ డెట్టు
వంత విన వచ్చె మధ్యాహ్న మయ్యె ననుచు. 213

వ. తోడన గోష్ఠి చాలించి సాంతేవాసులై యతియుం గృహపతియు
నిశాంతాభ్యంతరమ్మున కరిగి మాధ్యాహ్నికక్రియాకలాపనిర్వర్తన
పూర్వకంబుగా భిక్షులు భోజనమ్ములు నిర్వర్తించుకొని విశ్రాంతి
నొలుంగకయ యప్పుడ గోష్ఠీమందిరము సొచ్చి వివిధవిద్వజ్జనసము

క్షణంబున నిరువాగుశిష్యులు సకలశాస్త్రసమ్మతంబుగా న్యాయము వాదముసేయఁ జూచుచు దివసావసానమున యథేచ్ఛ మ్మరిగి, రమ్మఱుదినమునుండి యథాపూర్వము సపరివారంబుగ పరిష త్తలంకరించి యుత్తరోత్తరము లగు ఛాతుర్యలవాదము లందలి జయాపజయం బుల మోదవిషాదము లొందుచు వచ్చుచుఁ బోవుచుఁ దదేకధ్యా నమగ్నమానసులై దివసపంచకం బేఁగించి షష్ఠవాసరమున వేఁ బోకఁ గరణీయంబులు తీర్చుకొని సభకు విచ్చేసి మాలాలంకృత కంధరులై శంకరమండనులు తామె వాదమునకుఁ బూనుకొని రయ్యవసరమున. 244.

ఉభయభారతీసాక్షికంబుగ శంకరుఁడును మండనుఁడును వాదమొనర్చుట.

శా. నానాదేశసమాగతుల్ బుధులు నానాటఁ గుముల్గట్టి యా
స్థానం బెల్ల నలంకరించి విన నుత్సాహంబుతో నుండ, శి
ష్యానీకంబులు నొజ్జలఁ గలసి యాయాగ్రంథముల్ చేతి కం
దీ నుండఁ గనవచ్చునాగరజనం బేసద్దు లేకున్నెడఁ. 215.

ఆ. సాధువాద మొకట సభ్యులు గావింప
శ్రుతుల సాక్ష్యమున స్వమతము నిలుపు
కొనుచు నొండొరులకుఁ గుతుకమ్ము మోదమ్ము
గూర్చునుడుల వాదు కొనలు నిగిడె. 216.

ఉ. ఒండొరులుఁ బ్రగల్భు లయి యుత్తరముల్ విదళించు చర్థిఁ గూ
ర్చుండి స్మితాంచితాననము లొప్పఁగ మేనుల స్వేదకంపముల్
మెండుకొనంగ మిన్నుదెస మిన్నక చూచుచు, నుత్తరంబు లే
కుండుచుఁ, గ్రోధవాక్ఛలము నొందుచు నుండిరి యిర్వు రయ్యెడన్.

గీ. అపుడు క్షోదక్షమం బైనయాబుధేంద్రు
దాక్ష్య మరసి యతీంద్రుఁ డుద్దవిడిఁ దూల్చె

శోభితాఖిలపక్షు సత్కోవిదాంతి
కాప్రకాశితకక్షుని నల విపక్షు. 218.

ఉ. అంతట మండనుండు స్వమతావననైపుణశూన్యుఁ డయ్యు వే
దాంతవచఃప్రసిద్ధ మయి యద్వయమార్గము సూపునట్టిసి
ద్ధాంతముల౯ బరశ్శతవిధంబులఁ దూల్చుచుఁ బల్కఁ జొచ్చె ని
క్లింతయు మచ్చరంబు జనియించి జయించుతలంపు మించఁగ౯ 219

క. శమధన! హేయోపాదే
యముల విడిచి సిద్ధ మగుపదార్థముఁ దెలుప౯
క్షమ మగువేదాంతోక్తులు
ప్రమాణ మనఁగఁ బొసఁగు నెటు పరిశీలింప౯. 220.

సీ. కర్తృతాధర్మయుక్తుఁడై క్రాలు జీవుఁ
డీశ్వరుఁ డకర్తృతాధర్మ మెనసి యుండు
నట్టి ప్రవిరుద్ధధర్మాశ్రయముల కెట్లు
లైక్య మమరుఁ? బ్రమాణ మిం దరయ మనిన. 221.

గీ. యతివరుం డను నుద్దాలకాదిగురులు
శ్వేతకేతుప్రముఖశిష్యవితతిఁ 'దత్త్వ
మసి' యనుచు నైక్య మెఱిఁగించి యలరఁ జేయు
వాక్యము ప్రమాణ మగు బుధవర్య! యనుడు. 222.

తే. హుంఫడాదులమాడ్కిఁ బాపోపశాంతి
కై జపార్హమ్ము లైనవేదాంతవిదిత
తత్త్వమస్యాదివాక్యము లర్థమ్మనను వి
వక్ష యెటు లొందఁగల్గుఁ జెప్పంగదన్న. 223.

శం. అర్థవిదులు హుంఫడాదిశబ్దమ్ము ల
ర్థప్రతీతిచే ననర్థ మనిరి

యర్థ మిట్లు తెల్ల ముగుచుండఁ దత్త్వమ
స్యాదికము జహార్థ మనుట యెట్లు? 224.

మం. వన్నుగఁ 'దత్త్వమసి' యనుట
విన్నన్ జీవేశ్వరుల కభేదము స్మృత మా
యెన్న మఖకర్త యీశా
భిన్నుం డనుస్తుతినిబోలి విధిశేష మగున్. 225.

శం. యూపముఖాధ్వరాంగములయుష్ణకరాదిసురాకృతిస్తవా
లాపము కర్మకాండపరిలబ్ధము గావున నర్థవాద తా
ప్రాపణ మొప్పుఁ గాని యెటు పల్కెదు తత్త్వమసీతివాక్య మా
రా! పరకాండదృష్టముగదా 'విధిశేషమ' యంచు ధీనిధీ. 226.

మం. మ. పవమానాన్న మనోద్యులాదియగు నబ్రహ్మంబునన్ బ్రహ్మబు
ద్ధి విధింపన్ జనుమాడ్కిఁ గర్మపరివృద్ధిం గోరి యాసూక్తి దాఁ
దివుచున్ జీవునినంక బ్రహ్మమనుబుద్ధిన్; గాన నారోపితా
త్మవిభాసం బగుఁజీవుఁ గొల్చునిగమాంతంబుల్ ప్రమాణంబులే 227

శం. మనమును బ్రహ్మమంచుఁ గొలుమా యనువాక్యమునందు బ్రహ్మభా
వనకు లిఙాదికంబు గనుపట్టినయట్టుల ధీవరా! విధా
ననియతి తత్త్వమాదివచనంబుల నున్నదె? జీవునే యుపా
సన మొనరించు నయ్యుపనిషత్తు లటంటివి సత్య మెట్లగున్. 228.

మం. చ. యతివర! రాత్రిసత్రమునయందు విధిన్ ఫలదర్శనాప్తి నే
గతి ఘటియింతు, రాపగిదిగా నిట ముక్తిఫలశ్రుతిన్ బ్రక
ల్పితవిధి యంచు నీశ్రుతి వివేచనసేయుట పాడి, కానిచో
వితథము గాదె యద్ది "పృథివీపతి రేవ" యటన్న కైవడిన్. 229.

శం. సరి నీ వన్నటులేని మోక్షము కి; మూజన్యంబ కాఁగన్ విన
శ్వరమా స్వర్గమువోలె, సల్పఁగను సల్పన్ మానఁగా నన్యమా

కరణిన్ సల్ప వశం, బుపాసన మనఃకార్యంబు దా నాట; న
క్కరణిన్ గామిని జ్ఞానలబ్ధ మగు మోక్షం బెన్న నిత్యం బగున్. 230

మం. తత్త్వ మసి యనుసూక్తి నీతలఁచినట్టు
లే యుపాసనాపర్యవసాయి గాక
పోవుఁగా, కీశ్వరునితోడ జీవునకును
దెలుపుచుండుట లేదె సాదృశ్య మనఘ. 231

శం. సాదృశ్యం బనఁ జేతనత్వకృతమా? సార్వజ్ఞ్యసార్వాత్మ్యధ
ర్మాదిప్రాప్తమొ? యేక్రియన్ దెలిపె—నాద్యం బంటివేనిన్ బ్రి
ద్ధోదంతమ్ము వచించు టెందులకు? నోహో యన్య మంటేని ద
ద్భేదస్థాపక తావకీనమతసూక్తిప్రాతికూల్యం బగున్. 232

మం. ఆత్మగుణనిభ సుఖవిబోధాదిగుణము
లలయువిద్యావృతిని జీవునం దభాస
మాన మగుఁగాక; నిత్యతామాత్రమునన
సామ్యము వచింప సుక్తదోషంబు తొలఁగు. 234.

శం. నీ వనువాక్యపఙ్క్తినె మనీషిమణీ! "పరమాత్మభావ మా
జీవున కబ్బు నా నలుకఁ జెందఁగ నెందులకయ్య? యయ్యవి
ద్యావరణంబునుండి పరమాత్మత కాప్రతిభాసశంక నీ
వే వెడలించినాఁడవుగదే నిజ మారయుమా మనంబునన్. 235

మం. జీవునకుఁ జేతనత్వమ్మచే జగత్ప్ర
సూతి యగునాత్మకును సాటిఁ జూపుత; జగ
మనఘ! చిజ్జన్య మగుట సాంఖ్యాదికథిత
మగుప్రధానాదివాదమ్ము లంతరించు. 236.

శం అటు లగునేని 'దత్త్వ మసి' యంటకు నీమతమందు 'అస్తి' యం
చటఁ బలుకన్ వలెంజుమి 'తదైక్షత' యన్నశ్రుతిన్ గనన్ జగ

ఘటితజడత్వశంక తొలఁగంగఁ దదీక్షణశబ్ద మొప్పఁగా
నటులు; ప్రధానవాదము నిరాసము సేయు టసంగతం బగుక్. 237.

మం. 'నాహ మీశ్వర' యనెడుభేదావగమము
తత్త్వమసివాక్యజన్యబోధమున కతి వి
రుద్ధమై యుండ నైక్యసంసిద్ధి కలదె?
యదియు స్వాధ్యాయవిధి జపార్థంబ నూవె. 238.

శం. భేద మెఱిఁగెడి శక్తి యవ్విషయుఁకున్న
నాదవెడి నభేదవాదవేదోక్తిబాధ
కరణమునకు భిదాసన్నికర్ష మమర
దెట్లు ప్రత్యక్ష మనెదు జీవేశ్వరభిద. 239.

మం. ఈశభిన్నుఁడ నే నన నెసఁగుభేద
శబ్ద మాజీవునకు విశేషణ మగుటను
గలుగుఁ దత్సన్నికర్షమ్మ; కరణభేద
ములకు * సంప్రయోగాభావ మెలయుచున్న. 245.

శం. కనద యతిప్రసక్త మగుఁ గానఁ దదేకవిశేషణత్వ మే
యనువున సన్నికర్షత; భిదాశ్రయ మింద్రియసన్నికృష్టమై
తనరినచో విశేషణత దాఁ గనఁజాలును సన్నికర్షతక్;
గనఁగదె సన్నికర్ష మెటు గల్గు నతీంద్రియ మైనయాత్మకుక్. 241.

మం. అరయ భేదాశ్రయ మ్మగునాత్మ కింద్రి
యమునసన్నికర్షమ్మ లే దంటి వహహా
ద్రవ్యములె కానఁజిత్త మాత్మయును వాని
కబ్బఁగాదె సంయోగసమాశ్రయతయు. 242.

* సంయోగాదికసన్నికర్షము లేకున్నను.

శం. ఆగుము పల్క కాత్మ విభువౌ నటుగా కణు వౌతఁ జిత్తసం
యోగిత రెండుపక్షముల నూహ యొనర్చినఁ గానరాద యో
* యోగివరేణ్య! సావయవ మొందును సావయవంబుతోన సం
యోగము, గాని తా నవయవోజ్ఝితుతో నెపుడేనిఁ బొందునే. 243

చ. మన సొకయింద్రియంబ యని మాటకు నంటిమి- లోచనాదికం
బునకు సహాయమాత్రమయి పొల్చును దీపమువోలెఁ గావునన్
మనసున కింద్రియత్వ మణుమాత్రము లే, దిఁక 'నింద్రియంబులన్
మనసును నేన యంట 'యుడుమండలిఁ జంద్రుఁడ' నన్నరీతి నౌ.

మం. అతులతతిని భేదజ్ఞాన మబ్బదేని
వరలుఁగాక సాక్షిస్వరూపమయి; దాని
తో విరోధ మెనయునీశజీవు లొక్కఁ
డన నెటు ప్రమాణ మాత త్త్వమాదికోక్తి. 245.

శం. అలయవిద్యావృతుం డైనజీవునకు మా
యావృతుం డగు పరమాత్మునకును
సాక్షిస్వరూపమై జానొందుప్రత్యక్ష
మెఱిఁగించు భేదంబు పరఁగినట్లు
యాశ్రుతి శుద్ధజీవాత్ములయైక్యంబుఁ
దెలుపు భిన్నాశ్రయంబులు గనుటను
నవిరోధ మగును- గా దంటేని ♦ పూర్వమై
వెలయుప్రత్యక్షంబు ‡బలవిహీన

---

* మండనుని సంబోధించుట.

♦ 'పౌర్వాపర్యే పూర్వదౌర్బల్యం ప్రకృతివత్' అను జైమినీ
యసూత్రము ననుసరించి 'ప్రత్యక్షము- శ్రుతి' యను నీరెండిటఁ బ్రి
ధమమగు ప్రత్యక్షమును చరమమగుశ్రుతి బాధించునుగదా పూర్వం

గీ. మఱి (3) యపచ్ఛేదనయరీతి ననుసరించి
చరమ మగుశ్రుతిచే బాధ పొరయఁ గాదె
మును గలుగురజతిజ్ఞానమునకుఁ బిదపఁ
గలుగు శుక్తిప్రమ ప్రబాధక మ్మగునటు. 246.

పర మజాతత్వా దబాధిత్వైవ జాయ తే। పర స్యానన్యథోత్పాదా న్నత్వబాధేన సంభవః' అను శాస్త్రమునఁ బరము పుట్టనికారణమునఁ బూర్వశాస్త్రము దేనిని బాధింపకయే పుట్టును. ఇఁకఁ బరశాస్త్రమో పూర్వశాస్త్రబాధకుఁ గాక యితరథా పుట్టనే పుట్టదు. కావునఁ బర మెల్లప్పుడు బాధకమే యగును. ఎట్లనః:— బ్రకృతియాగమమునఁ గృతోపకారు లగుకుశలు ప్రథమాతిదేశమున వికృతియాగమునఁ బ్రసక్తము లయ్యును గల్ప్యములును, జరమభావులు నగునిరపేక్షము లైనశరములచే బాధింపఁబడుట లేదా? అట్లే యుండును.

(3) అపచ్ఛేదన్యాయము:— బహిష్పవమానస్తోత్రము నుద్దేశించి యన్వారబ్ధముగా గమనము చేయుచుండు ఋత్విజులలో నుద్గాతకుఁ గచ్ఛాపచ్ఛేదము కలుగుచో 'యద్యుద్గాతాఽపచ్ఛిద్యేత అదక్షిణం యజ్ఞం నిష్పాద్య తేన పున ర్యజేత' యను శ్రుతిచే నారంభింపఁబడిన క్రతువును దక్షిణారహితముగ సమాప్త మొనర్చి, సదక్షిణాకముగ మరల యజ్ఞము చేయుట ప్రాయశ్చిత్తముగా విధింపఁబడె. ప్రతిహర్తకుఁ గచ్ఛాపచ్ఛేదము కలుగుచో 'యది ప్రతిహర్తాఽపచ్ఛిద్యేత సర్వవేదసం దద్యాత్' అను శ్రుతిచే సర్వధనదానరూప మైన దక్షిణతో నారబ్ధయాగము సమాప్త మొనర్చుట ప్రాయశ్చిత్తముగా విధింపఁబడె. క్రమమున నుభయాపచ్ఛేదము కలుగుచో, దొలిదాన దక్షిణారాహిత్యము, రెండవదాన సర్వస్వదక్షిణయును నుభయమునకు విరోధము కావున నుత్తరనిమిత్తకప్రాయశ్చిత్తముతోడనె యారబ్ధక్రతుసమాప్తి నొసర్పవలె' ననెడు నపచ్ఛేదన్యాయమునఁ బూర్వ మగు ప్రత్యక్షము పరమగు శ్రుతిచే బాధిత మగును.

మం. సంయమిరాండ్రి ఘటాదికసరణి జీవుఁ
డఖిలవి త్త్వము లేమిఁ బరాత్మభిన్నుఁ
డగు నసెడియనుమానాన నయ్యభేద
వేదమున కప్డు బాధ రాలేదె కనుమి. 247.

శం. నీవు నుడివినభేదమ్ము నిక్కవమ్మొ
కాల్పనికమో వచింపు నిక్కంబయేని
దవులు దృష్టాంతహాని రెండవదియేని
సిద్ధసాధనదోషంబు సెందు మరల. 248.

మం. వినుము స్వప్రత్యయాబాధ్యభేదవత్త్వ
మలఘటాదికమందు సాధ్యంబు నూవె
* యాత్మబోధముచే నబాధ్యప్రభేద
మొప్ప ననినంత నేదోష మున్నదయ్య. 249.

శ. ఎనయ స్వశబ్దము బోధిం
చినది సుఖాదులను జెందుజీవుఁ డనిన మా
♦ కు నభీష్టము-తదభిహి తే
శుని నన దృష్టాంతహాని చొప్పడు మరలన్. 250.

---

* ఘటజ్ఞానముచేఁ బటజ్ఞానము బాధింపఁబడనట్లే స్వజ్ఞానముచే నబాధిత మగు భేదము ఘటాదులందు సాధ్యము' అని మామతము. ఆత్మజ్ఞానముచే భేదమునకు బాధ లేదని నీమతము (అద్వైతము) నగుటచే సిద్ధసాధనదోషము తొలఁగినది.

♦ స్వప్రత్యయాబాధ్యభేదాశ్రయత్వరూపసాధ్యమునందు స్వశబ్దమున కర్థము సుఖాదుల నొందుజీవుఁడా? శబ్దహితుఁ డగుపరమాత్మయా? జీవుఁ డనినచో నట్టి భేదాశ్రయత్వము మాకును నిష్ట మగుటచే సాధింప నక్కఱలేదు. అనఁగా సిద్ధసాధనదోషము. పరమాత్మ యనినచో ఆత్మజ్ఞానముచే సర్వజ్ఞానములు నశించుఁ గాన దృష్టాంతమైన ఘటమందు ఆత్మప్రత్యయాబాధ్యభేదాశ్రయత్వరూపసాధ్యము లేదు.

మం. వ. యోగీంద్రా! మామతమం దీయనుమానప్రమాణమున జీవే శ్వరులకు నిరుపాధికము సాధ్యము. నీమతమున జీవేశ్వరుల కౌపా ధికభేదమే గదా. అదియు యగునెడల నుపాధియగు నవిద్య తత్త్వ జ్ఞానముచే నివర్తింప భేదమునకు మిథ్యాత్వము సిద్ధించుం గా వున నీవు సాధించునది జీవేశ్వరుల కౌపాధికభేదమును మేము సా ధించునది నిరుపాధికభేదము నగుటంజేసి సిద్ధసాధనదోషము పరి హృతం బయ్యెం గాదె. 251.

శం. ఆర్యా! నిరుపాధికభేదంబునకు (6) దృష్టాంతముగాఁ జూపఁబడిన ఘటేశ్వరభేదముగూడ నవిద్యోపాధిక మగుటచే నచ్చట నిరుపా ధికభేద మంగీకరింపఁబడమింజేసి దృష్టాంతహాని కలిగెను. మఱి యు నీయనుమానమున 'సాధ్యవ్యాపకత్వేసతి సాధనావ్యాపకత్వ ముపాధిః' అను లక్షణముంబట్టి బ్రహ్మనిరూపిత నిరుపాధికభేదము ఘటాదులందుఁ దప్పక యుంటంజేసి సాధ్యవ్యాపకమై, యసర్వ జ్ఞత్వరూపసాధనము గలజీవునియందు జడత్వము లేకుంటంజేసి సాధనావ్యాపకత్వము గల జడత్వ ముపాధి యగుటచే నీవు హేతు వనుకొనినది సోపాధికమై హేత్వాభాస మగుచున్నయది. మఱి యు 'ఆత్మా పరస్మా దభిన్నః, చిత్వాత్, పరవత్ (పరమాత్మ వత్) అను ననుమానముచే జీవునకుఁ బరమాత్మాభేదమును సా ధించు చిత్త్వరూప హేతువు గలుగుటంబట్టి నీచూపిన హేతువు స త్ప్రతిపక్షితము గూడ నయ్యెనే. 252

మం. వ. (బ్రహ్మపక్ష మగుననుమానము ప్రయోగించి సిద్ధసాధ్య త్వాదిపరిహారమును శంకించుచు) బ్రహ్మ జీవప్రతియోగిక ధర్మి ప్రమాఽబాధ్యభేదవత్ । సంసృతిశూన్యత్వాత్ । అని మేము సా ధించుచుంటంజేసి జీవభేదము బ్రహ్మజ్ఞానబాధ్య మని నీ వొప్ప

(6) దృష్టాంతము వాదిప్రతివాద్యుభయసంప్రతిపన్నమే కావ లయు నని శాస్త్రనియమము.

దానికి విపరీతమునే సాధించుచుండుటచే సిద్ధసాధనదోషము లేదు. ఘటాదిప్రమచే జీవభేద మబాధ్య మని నీ వంగీకరించుటంజేసి దృష్టాంతహానియు లేద 253.

శం. ఆజీవప్రతియోగికభేదము యావద్ధర్మిప్రమాబాధ్యము కా దనియా? యత్కించిద్ధర్మిప్రమాబాధ్యము కా దనియా? అచ్చట ఘటగతమైన జీవభేదమునకుఁ గూడ స్వధర్మిబ్రహ్మజ్ఞానబాధ్యత్వము స్వీకరించుటచే యావద్ధర్మిజ్ఞానాబాధ్యత్వము సంప్రతిపన్నము కామిం దృష్టాంతహాని ఘటిల్లుటంజేసి ద్వితీయపక్ష మాశ్రయింపనెంచ నందు స్వరూపాతిరిక్తభేదవాదిమతమున ఘటాదికమందును బ్రహ్మమందును గలజీవభేద మేక మే గావున నాభేదధర్మి యైన ఘటము సంబంధమగు జ్ఞానమున నబాధ్యమైన జీవభేదము బ్రహ్మయందు మా కంగీకృత మగుటచే నీకు సిద్ధసాధనదోషము. ఇంతియు కాదు. సాధ్యకోటియందలి ధర్మిపదముచే వివక్షితము సగుణమా? నిర్గుణమా? సగుణ మందువేని సగుణస్వరూపజ్ఞానముచే భేదమున కబాధ్యత్వము మా కిష్టమగుటచే సిద్ధసాధనదోషము నిర్గుణ మందువేని యదియు దోషాయుత్త మే యగు, నెట్లంటేని వినుము. ఆనిర్గుణస్వరూప మైనబ్రహ్మము తాను బక్షముగాఁ బ్రమిత (ప్రమాణసిద్ధ) మై యగునా? యప్రమితమై యగునా? అందు ద్వితీయపక్షమున నాశ్రయాసిద్ధి కలుగు, నికఁ బ్రథమపక్షమం దన్ననో:— జీవాభిన్నముగాఁ బరమాత్మ తత్త్వమస్యాది వేదాంతవాక్యములం బ్రసిద్ధ మగుటచే నీవు చూపిన యనుమానమువలన నావేదాంతప్రమాణమునకు బాధకలుగు 'జ్యోతిష్టోమో న స్వర్గఫలదః, క్రియాత్వాత్, మర్దనక్రియావత్'' అను ననుమానము 'జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గకామో యజేత' అను వేదవాక్యమునకు విరుద్ధార్థబోధక మగుటచే నెట్లాభాసరూపమో నీయనుమానమును నట్టిద.

మం. (అనుమానస్థాపనమునం దసమర్థుఁడై యామార్గము వదలి శ్రుతి
విరోధము చూపనెంచి.)

ఉ. వాని చెలంగఁ "దత్త్వమసి' వైదికసూక్తిని మాల్చు 'ద్వాసుప
ర్ణా సయుజా'యటన్న *శ్రుతిరాజము జీవున కాత్మకుఁ భిదా
న్యాసము గల్గ నయ్యెరువురం డొకఁ డాస్థను బిప్పలాదియై
భాసిల; నొం డభోక్తయయి భాసిలు నం చెఱిఁగించి మస్కరీ. 255

తే.గీ. వినుము ప్రత్యక్షసిద్ధమై విఫల మగుప
రాత్మభిద కేల శ్రుతి మాన మగుట; నితర
థా తెలియఁగాదె యద్ది; స్వార్థమ్మునం ద
తత్పరము లయ్యు నర్థవాదములు దనరు. 256.

వ. అజ్ఞాతార్థంబునందె శ్రుతికిఁ బ్రామాణ్యము జైమిని చెప్పుటం జేసి ప్రత్యక్షసిద్ధమును ఫలరహితము నగుజీవాత్మభేదము దెలుప శ్రుతి యేటికి? తత్త్వమస్యాదివాక్యవిరుద్ధము లగు నేతాదృశశ్రుతులు స్వార్థమునం దతత్పరములయ్యు నర్థవాదతామాత్రములు గాకపోవు.

మం.క. శ్రుతిమూల మగుట గీతా
స్మృతిప్రసిద్ధార్థవాక్యరీతిఁ, బ్రమాణ
స్థితిఁ గనుఁ బ్రత్యక్షసమా
ర్జితార్థవాక్యమును నిగమజీవక యగుటన్. 258.

వ. "క్షేత్రజ్ఞం చాపి మాం విద్ధి సర్వక్షేత్రేషు భారత" యను గీతావాక్యమునకు మూల మగు తత్త్వమసి యనుశ్రుతి ప్రమాణమగు నట్లె ప్రత్యక్షముచే సిద్ధమగు నర్థము బోధించు 'ద్వాసుపర్ణా'యను నీయభేదశ్రుతియుఁ బ్రమాణమే యగును. 259.

*శ్రుతి. ద్వాసుపర్ణా సయుజా సఖాయా సమానం వృక్షం పరిషస్వజాతే తయో రన్యః పిప్పలం స్వాద్వ త్త్యనశ్న న్నన్యో అభిచాకశీతి. అని

శం. వేదమూలం బగుట వేదవిత్స్మృత్యర్థ
మందు శ్రుతియ ప్రమాణమౌ నందువేని
యెటు శ్రుతి ప్రమాణ మగును జీవేశభిదను
శ్రుతిలవాజ్ఞులు సైత మెఱుంగుదాన. 260.

ఉ. ఆనిగమంబు జీవపరమాత్మలఁ జెప్పు నటంచు మాటమా
త్రానకు నంటేఁగా, కిది యదార్థము- సత్త్వమునుండి వేర్పడం
గా నలపూరుషుఁ దెలిపి క్రిచ్చఱ వానికి సర్వసంస్మృతి
న్యూనత పాదుకో నుడువుచున్నది తన్నిగమమ్మె యెన్నఁగన్ 261.

మం. దేవ యీ శ్రుతి సర్వజ్ఞజీవులను ద్వ
జించి తా సత్త్వజీవులఁ జెప్పునేని
జడమునకు భోక్తృతను జెప్పఁజాలు నేత
దాగమమునకుఁ బ్రామాణ్య మమరు టెట్లు? 262.

శం. నేము నీ కళంకనీయుల మౌ పైంగ్య
మగురహస్య మిట్లు వ్యాఖ్య సేసె
'సత్తి సత్త్వ' మంచు 'నభిపశ్యతి జ్ఞ' యటం
చు నదసీయ మంత్రమునకు సరిగ. 263.

వ. ఎట్లంటేని 'తయో రన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్తీతి సత్త్వం, అనశ్నన్నన్యో అభివాకచశీ త్యనశ్నన్నన్యో అభిపశ్యతి జ్ఞః, తావేతౌ సత్త్వక్షేత్రజ్ఞౌ' అని పైంగ్యరహస్యము. పిప్పలభోక్త సత్త్వ మనియు నభోక్తయై సాక్షిమాత్రుఁడుగా నుండువాఁడు క్షేత్రజ్ఞుఁ డనియు వివరించుటం జేసి సత్త్వజీవులను గ్రహించిన మావాదము నీ కళంకనీయము. 264.

మం. ధీర సత్త్వశబ్దమ్ము శారీరవాచి
యగుట క్షేత్రజ్ఞపదము పరాత్మవాచి
యగుటఁ బైంగ్యరహస్యాదితాత్పర్యమునను
నల్లవాక్యమ్మునకుఁ దోఁప దన్యపరత. 265.

శం. పాత్రిప్తరూప! తదేతదిత్యాదిసూక్తిఁ
జిత్తమున సత్త్వపదవృత్తి సెప్పఁబడియె,
దానసే చెప్పఁబడియె క్షేత్రజ్ఞశబ్ద
వృత్తి శారీరకద్రిష్టవిషయమందు. 266.

వ. సత్త్వ మన నంతఃకరణ మనియు క్షేత్రజ్ఞుఁడన శారీరుఁడనియుఁ బ్రసిద్ధమగుటవలనను పైంగ్యరహస్యమందు నట్లే వ్యాఖ్యాతం బగుటవలనను రూఢియైనది. ఆపైంగ్యరహస్యమున (8) త దేత త్సత్త్వం యేన స్వప్నం పశ్య త్యథ యోఽయం శారీర ఉపద్రష్టా సక్షేత్రజ్ఞ స్తా వేతౌ సత్త్వక్షేత్రజ్ఞౌ' అనియుండె. కావున సత్త్వమనఁ జిత్తమనియు క్షేత్రజ్ఞుఁడన శారీరుఁ (జీవుఁ) డనియు నిశ్చితము. 267.

మం. 'యేన' యని స్వప్నదృశిధాతు వూని కర్త
చెప్పఁబడెఁ గాన నత్యాది జీవుఁడె యగు
నెట్టి క్షేత్రజ్ఞశబ్దాభిహితుఁడు స్వప్న
దృక్కు. నఖిలవిదుం డగు నీశ్వరుఁ డగు 268.

శం. అభిహితం బయ్యెఁ దిజ్ప్రత్యయమునఁ గర్త
యనఁ రెఁ గరణార్థమునఁ దృతీయావిభక్తి
ద్రిష్ట శారీరధర్మవిశిష్టు డగుట
యేనపదవాచ్యుఁ డనఘ! కాఁ డీశ్వరుండు. 269.

---

(8) యేన=సాధనమగు నేచిత్తముచేత, స్వప్నం=స్వప్నమును(క్షేత్రజ్ఞుఁడు) పశ్యతి=చూచుచున్నాఁడో, తదేతత్=అయ్యది, అనఁగా ఆచిత్తము, సత్త్వం=సత్త్వము. అథ, యః=ఎవఁడు, శారీరః=శరీరగతుఁడై, ఉపద్రష్టా=చూచువాఁడై యుండునో, సోఽయం=అట్టియీతఁడు) క్షేత్రజ్ఞః=క్షేత్రజ్ఞుఁడు. తౌ ఏతౌ=అట్టియీరాద్వయము, సత్త్వక్షేత్రజ్ఞౌ=సత్త్వమును క్షేత్రజ్ఞుఁడును. అనివ్యాఖ్య.

మం. శారీరపదమువృత్తి 'శ
రీరే భవతి' యనునర్థరీతి నగుఁ దదా;
ధారముగ వెలుఁగు నీశుఁడె
శారీరపదాభిధేయసమయమున నెసయున్. 270.

శం. ఈశుఁడు వెలుంగఁడే శరీరేతరమునఁ
దెలియ శారీరశబ్దాభిధేయుఁ డెట్టు
లగును? నభము శరీరమం దఖిలమందు
నుండుఁగద దాని శారీర మండు రెవరు. 271.

మం. జీవునిఁ బ్రాజ్ఞునిన్ దెలియఁ జెప్పక బుద్ధిశరీరభాజులన్
గేవల మిద్ది చెప్పనేల నిత్యజడం బగుబుద్ధి 'యత్తి' యం
చేవెర వూని భోక్త్రిగ యతీంద్ర! వచింపఁగవచ్చు, నట్లయే
నీవు ప్రమాణ మెద్ది వచియింతువొ చూతుము గాక యియ్యెడన్.

శం. ఇను మదాహక మయ్యు దా ననలయుక్తి
దాహకతఁ గాంచుగతి నచేతనమ యయ్యు
బుద్ధి చిదనుప్రవేశము పొందుకతన
భోక్తృధర్మంబుఁ బొందుఁ బ్రబుద్ధబుద్ధి! 273.

మం. నీడయెండధోరణిని జీవుఁ డీశుండు
గనఁగ భిన్ను లనుచుఁ గాఠకములఁ
బరఁగు; శ్రుతి "ఋతం పిబంతౌ" యని యభేద
వేదబాధకమ్ము గాదె యదియు 274.

వ. ఋతం పిబంతౌ సుకృతస్య లోకే గుహాం ప్రవిష్టౌ పరమే పరార్ధే, ఛాయాతపౌ బ్రహ్మవిదో వదంతి పంచాగ్నయో యేచ త్రిణాచికేతా, అనికఠవల్లీస్థయగుశ్రుతియు "ఋతం కర్మఫలం, పిబంతౌ-పానప్రయోజ్యప్రయోజకౌ" యనితద్వివరణమును ప్రమాణములు 275.

కం. వ్యవహారసిద్ధిభేదము
వివరించు చబాధక మ్మభేదశ్రుతి కా
చవులను భేదశ్రుతి కది
యవు బాధక మత్యపూర్వ మగుటఁ బ్రబలమై. 276.

మం. మానాంతరోపబృంహిత
మానాభేదశ్రుతియు బలాఢ్య యగుటచే
మానాంతరవిధుతార్థం
బా నైక్యశ్రుతికి యతివరా! బాధక మా. 277.

వ. ఇందుఁ బ్రమాణాంతర మనఁ బ్రత్యక్షప్రమాణము యుపపన్న మగు. దాన నుపబృంహితం బగుట భేదశ్రుతి బలిష్ఠమై యాప్రత్యక్ష బాధితార్థ మగు నభేదశ్రుతిని బాధించునే కాని యభేదశ్రుతి భేద శ్రుతిని బాధింపనేరదు. 278.

కం. నిగమజ్ఞ! ప్రమాణాంతర
మొగిఁ బ్రబలములుగ నొనర్ప నోపక శ్రుతులన్
దగ దుర్బలములుగాఁ జే
యఁగడంగునుజుమి గతార్థతాదానాదిన్. 279.

క. అని యీతీఱున శంకరుఁ
డనయము వాదించి మండనాస్యపిధానం
బొనరించెఁ దత్కళత్రం
బనుమోదింపఁగఁ దదీయ మగువాదంబున్. 280.

వ. అట్టియెడ సభ్యులసాధువాదంబు లొక్కపతి మిన్నంటి దేవతూర్యంబుల నతకరించె. 281.

—♦ ఆ శ్వా సాం త ము ♦—

మ. దివిషత్తూర్యధిమింధిమిస్వనమిళద్గీతిస్ఫురద్దానవా
హావరంగాత్తజయేందిరాశుభవివాహాశీఃప్రముక్తాఫలో
త్సవసంసూచకపుష్పవర్షనిబిడద్యావాపృథివ్యంతరా
ళవలక్షద్యుతిలిప్తకీర్తిలలనాలాస్యోర్ధ్వవేద్ధాకృతీ!

క. పుణ్యాజనపణ్యాపుణ్యావి
గణ్యా! ఖరదూషణాదిశతపస్విద్రు
ట్పుణ్యాజనాగ్రీణ్యమితా
రణ్యానీదావదహన! ప్రశమితకుహనా!

ఉ త్సా హ ము .

నల సుషేణ మైంద వాలినంద నార్కనంద నా
నిలజ జాంబవ ద్గవాక్ష నీల ముఖ్యకపిచమూ
విలసనాత్త విజయపూర్తి! వేంకటాఖ్య మంత్రిహృ
జ్జలజ సతతవాస లోల! తరణివంశ వార్తికా!

ఇది శ్రీ గురుకరుణాసమాసాదితకవిత్వ "కవితాభూషణ"
వెంపరాల సూర్యనారాయణనామధేయప్రణీతంబైన
శం క ర వి జ యం బు న

చతుర్థాశ్వాసము.

——

శ్రీ శంకర విజయము.

పంచమాశ్వాసము.

శ్రీయుత! యింాదరవేంకట
రాయామాత్యార్చితాంఘ్రిరాజీవ! ముని
ధ్యేయైకజ్యోతీరూ
పా! యామ్నాయాంతదివ్యదాకృతి! రామా!

వ. దేవా! అవధరింపుము.

—మండనుని శిరాజయము—

శా. సంధ్యానానటదిందుశేఖరశిరశ్చంచద్ద్వియన్నిమ్నగా
వంధ్యోర్మిస్ఫుటఘుంఘుమారవసదృగ్వాగ్గుంఫసౌభాగ్య మా
సాంధ్యంబుం బచరించి శంకరుఁ డనుచ్ఛ్వాసంబుగా మండనుం
వింధ్యాహార్యము సూర్యునట్లు నిలిపెం వేదాంతివాదంబులం. 1

క. గిరిశిఖరనిస్సరన్ని
ర్ఝరధారాధోరణీవిరాజితమై వా
క్తరుణీచరణాంగదరవ,
పరిహాసకమై తదుక్తిపఙ్క్తి సెలంగెం. ౨.

ఉ. సభ్యులుమందహాసవిలసన్ముఖులై యతి మెచ్చ వైమనీ
లభ్యయశఃప్రకాండవికలత్వము మండనుఁ డొందెఁ, దత్సతీ
బిభ్యదుదారచిత్త మసభీష్టము తెల్పక తీరమిం వ్యథా
క్షుభ్యదుదంత మయ్యె సభ ఘూర్ణిత మయ్యెను దక్షణంబునం. 3

శా. దక్షుండై యతిమాళి నించెను సుధావాప్రిఖౌసదృశ్శ్లోక్తివై
చక్షణ్యంబులు విశ్వరూపమహిళాసంమానముం గాంచి యా

ధ్యతుత్వంబున మించి సభ్యుల కమందానందసంధాయులై
విక్షోభం బొదవించె మండను మనోవీథిన్ గళన్రిగుప్రిచిన్. 4.

గీ. ఉభయభారతియును భర్త యునమునందు
వాఁడి వ్రేలెడు సుమమాలవంకఁ గాంచి
కాంచి నిలువెల్ల స్వేదప్రకంపనములు
గండరువు నా నచేష్ట యై యుండు సంత. 5.

ఉ. దుర్మతఖండనైకనిరతుం డగు శంకరు నైగమాంతవా
గూర్ముల నాగ్రహం బుడిగియున్ విచికిత్సఁ జలాచలాత్ముఁడై
కర్మజడుండు గేస్తనియె 'గాసిల నేఁటి పరాజయార్థ మా
నిర్మలజైమినీయమతనిర్మథనార్థము కుందినంతగన్. 6.

ఉ. నైగమకర్మమార్గఘటనాచతురుండు తపస్వి యాగతా
నాగతవేది లోకహితయత్నుఁడు జైమిని వ్యర్థసూత్రక్ర
ద్యోగము సేయువాఁడె? యని యుల్లము తల్లడ మొందు' నన్న న
య్యోగివరుండు పల్కె విశదోక్తుల డెందము కందళింపఁగన్. 7.

క. కానంతయేని యపనయ
మాసంయమివంకఁ బొడము, దజ్ఞుల మాటల్
వీసంబు నెఱుఁగఁ జాలుదు
మే సత్యాత్మనమానిహృదయాం బనుదున్. 8.

గీ. పండితాజ్ఞేయ మంటి వహ్నారికాంక్షి
హృదయ; మది యెట్టిదయ్యె వర్ణించి చెపుమ
యుక్త మని తోఁచెనేని నీయుక్తి దశద
హాంక్రియుఁడనై గ్రహింతు నిండారు మదిని. 9.

క. అని మండనపండితుఁ డన
విని శంకరదేశికుఁడు వివేకమునన్ వం

దనపూర్వముగా నా జై
మిని పాండిత్యాదికము సమిద్ధతఁ బల్కెన్. 10.

మ. వినుమా జైమిని సచ్చిదాత్మకలనాభిప్రాయుఁడయ్యెన్ జగ
జ్జనముల్ నైపుయికేచ్ఛ మున్గుటను దత్సంతారణార్థంబు బ్ర
హ్మనిదానాప్తికిఁ సాధనం బైన పుణ్యంబెన్నఁ గర్మప్రవృ
త్తి నిరూపించెను దత్త్వదర్శ మగు కీర్తిన్ జాతకారుణ్యుఁడై. 11.

క. జ్ఞానావబోధకహేతుక
మైన 'తమేతి' మను వచన మది ధర్మచయో
త్థానకముగఁ జూపుటఁ ద
న్మానియు మోక్షేచ్ఛ వని సమర్థింతు మిటన్. 12.

వ. అదియెట్లంటేని వినిము 'తమేతం వేదానువచనేన బ్రాహ్మణా వివి
దిషంతి యజ్ఞేన దానేన తపసాఽనాశకేన' యను శ్రుతి బోధోత్పత్తికి
హేతువగుటం జేసి బ్రహ్మచర్యాదికధర్మంబుల నాచరింప విధించు
చుండెఁ దద్వచనాపేక్షకంబుగా జైమిని బ్రహ్మనిరతుండ కానఁ
గర్మ మవశ్యాచరణీయ మని నిర్ణయించె. నియ్యది యయ్యనఘు
నభిప్రాయం బనుటయు. 13.

గీ. అడిగె నిటుల గృహస్థు "క్రియార్థకంబు
లగుట శ్రుతులు సఫలము లన్యార్థకోక్తు
లెల్ల వృథ" యని సూత్రించి ఋషి శ్రుతులకె
సిద్ధవస్తుపరత్వ మేబుద్ధిఁ బలికె. 14.

వ. 'ఆమ్నాయస్య క్రియార్థత్వా దానర్థక్య మతదర్థానా' మను సూత్ర
మునందు గ్రియార్థకంబు లగుటం జేసి శ్రుతులు సఫలము లగు నక్రి
యార్థకంబు లగు వాక్యంబులు నిరర్థకంబు లని జైమిని వచించియు

నిగమవాక్యాలె సిద్ధవస్తుపరములని యేల తలంచెనో యని సందియ
మొందుచుంటిని. 15.

చ. అనుడుఁ బరంపరాగతి హితాధ్వయ మయ్యును వేదరాశి దాఁ
గనుఁగొన నాత్మబోధఫలకం బగు కర్మముచేఁ గృతార్థమై
తనరుటఁ గర్మకాండ భణితంబులు కర్మపరంబు లంచు జై
మిని విరచించినాఁ డని యమిప్రవరుం డన మండనుం డనుఁగా. 16.

గీ. అఖిలవేదములకు సచ్చిదాత్మపరత
యభిమతం బేని జైమిని,కపురుష మగు
కర్మమున కేల ఫలదాతృకత వచించు
నేల పరమేశు నిరసించు సిద్ధచరిత. 17.

వ. అనుటయు శంకరుండు. 18.

సీ. కర్తృపూర్వక మీజగం బను ననుమాన
మే యీశుఁ బ్రకటింప నింక వేద
మనువాద మాత్రమై యలరుఁ గా''కనెను కా
ణాదసిద్ధాంతమ్ము నరసి మాని
యశ్రుతివిదు లోప రౌపనిషదపురు
షు నెఱుంగనంచు నాశ్రుతులె తెలుప
ననుమాన మోపునే యనుభావమున నీశ
పరమైన యనుమాన మురలునట్లు
గీ. యుక్తిశతముల నిరసించు చొగిని జగము
పుట్టుట వశించుటయు ఫలంబును సమస్త
మీశ్వరుని వంకఁ గా వనియెను మదుక్త
మంతయును జైమినీయాశయమ్మె సుమ్ము. 19.

చ. అపిదితతన్నిగూఢమహితాశయులై బుధు లమ్మునీశ్వరుఁ
దనిలి 'నిరీశవాదియు యితం డను నంత నిరీశవాదిగా
నవునె పరాత్మవిన్మణి? యహస్కరదీప్రమయూఖపుంజముఁ
బవలు నిశాటనాహితతమంబు మలీమసముఁ బొనర్చునే. 20.

మండనుని సంశయములు తొలంగ జైమిని ప్రత్యక్షమై చెప్పుట

క. అని యిటు జైమిని హృదయం
బును యతిశేఖరుఁడు దెలుప బుధుఁడును సభ్యుల్
వనితావతంసమును గని
రనన్యసామాన్యమైన యానందంబున్. 21.

గీ. అంత నప్పండితుఁడు విదితాశయుండ
యయ్యుఁ గించిద్విశయుఁడై హృదంతరమునఁ
దద్వచఃశ్రమజిజ్ఞాసఁ దలఁచు నంత
జైమినియుఁ గోచరించి యీసరణి ననియె. 22.

క. విను భాష్యకారుఁ డగునీ
యన నాసూత్రముల కెద్ది యర్థ మని వచిం
చెనొ యది నాహృదయము సుమి
మనమున సందియము వీడుమా యిఁక సుమతీ. 23.

క. గురుఁ డటు చిదేకరసత
త్పరతన్ శ్రుతిశీర్షభాషితములకుఁ దెలుపన్
బెఱరీతి నొక్కసూత్రము
విరచింతునె తదుపలబ్ధవిజ్ఞానుఁడనై. 24.

క. చాలింపుము సందియపడు
టాలింపుము దెల్పెదను రహస్యం బిటఁ గు

ద్వేలభవమగ్నలోకము
పాలింపఁ జనించి నట్టి పరమాత్మ సుమూ. 25.

ఉ. ఆదియుగంబునన్ గపిలుఁ డన్యయుగంబున దత్తమౌని యా
మీఁది యుగాన వ్యాసుఁ డటుమీఁదియుగంబున శంకరుండు జ్ఞా
నాదిక మిచ్చి ప్రోత్తు రిల నంచును శైవపురాణ ముండె నీ
వీవమిచక్రివర్తి మతమే గ్రహియింపు తరింపు సంసృతిన్. 26.

మండనమిశ్రుఁడు శంకరుని స్తుతించుట.

గీ. అనుచు మండను బోధించి యతిలలాము
మనమునం గౌఁగిలించి జైమిని తిరోహి
తుండయిన యంత నయ్యతీంద్రునకు మ్రొక్కి
యాయజూకావతంస మిట్లని నుతించె. 27.

క. ప్రకృతివి జగములకు సమా
ధికరహితుఁడ వతులబోధ దేహుఁడ వయ్యుం
వికలాత్ములఁ బ్రోవఁగ భౌ
తిక దేహుఁడ వైతి వని మదిం నినుఁ గంటిం. 28.

ఉ. ఓయతివర్య! యౌపనిషదోక్త్యది తైకపదంబుఁ దత్త్వమ
స్యాయుధ మీవు గైకొని నిరంతర మౌరయ వేని భ్రష్టతా
ప్యాయనసౌగత ప్రలపితాంధకకూపపిచండపాతమున్
బాయఁగఁ జాలునే ప్రియభావముఁ గాంచక యున్న యింతకుం.

చ. కలఁ గని మేలుకొంటి ననుగాఢమతిం గలయందె యన్య మా
కలఁ గను మూర్ఖరీతి నవగాఢతమోవశు లౌచుఁ గొంద ఱా
త్మలఁ బరలోక మందు టమృతత్వ మటంచుఁ దఃంతు రట్టివా
రలఁ గని నవ్వుచుందురు నిరాకృతమాయులు తావకాశ్రితుల్. 30.

ఉ. ఆరయఁ గర్కశాముఖరమై గతసారము నా భవంబుఁ బోఁ
గోరవి భేదవాదిమతకుత్సితయుక్తి యిపీ యదేల?? యో
ధీర! త్వదుక్తయుక్తిఫణితిన్ గనఁ జూతు సదాతనంబు సం
సారహరంబు చిత్సుఖరసప్రద నిర్ఝరమాట నీపయిన్. 31.

ఉ. రాక్షసకామినీవృత ధరాసుత నీకు ప్రియన్ గనంగ నే
యాక్షితి వాయుసూతి నుతికెక్కెను, మింగిన యాశకై యని
ద్యాక్షణదాచరీజఠరదారణమున్ బచరించి యాశు న
ద్వీక్షణపాత్రుఁ జేయు భవదీయమహత్త్వ కియత్త యున్నదే. 32.

క. జగదార్తిహరణచణ! భవ
దగణితమహిమంబు దెలియ కాముని వాదిం
పఁగడఁగిన మదపరాధము
తగ క్షమియింపఁగదె సూరత ప్రథముఁడనై. 33.

గీ. అప్రమేయప్రతిభు లౌకణాదకపిల
గౌతమాదులె వేదసంఘాతభావ
నిర్ణయ మొనర్ప మోహ మొందిరి యనంగఁ
జాలుదురె యన్యు; లోకశివాంశంబుదక్క. 34.

మ. అమృతాసారకిరద్భవద్వదనజాతాలాపపీయూషభా
స్సముదాయంబు దిశావకాశముల మించన్ జిత్తమాలిన్యబీ
జములై కూడినకాణభుక్కపిలపశ్యత్ప్రోద శాస్త్రోక్తిసం
తమసస్తోమముతోఁ బ్రయోజనము కానన్ వచ్చునే లేశమున్.

సీ. దేవుని భేదించి గోవుల భజింపఁ
దివిరెడు నభినవయువననివహ
మవని యంతయుఁ బర్వె, నవ్వారి సేవించు

నవ్వారి కెచ్చట నెవ్విధమున
ముక్తి గల్గునె యంచు ము న్నహర్నిశము
జింతించు చుందుదుఁ జిత్తమంద
వద్వాదిరాజు లుత్సారితకలిమలుల్
విష్ణుతత్త్వాభినివిష్టమతులు

గీ. పరమనిపుణులు నైన భావత్కశిష్య
కుంజరులు సర్వదిక్కులు గూడముట్టి
జృంభణము నూప నిఁక నేల చింత నొంద
సత్వభావితభావ! యాచార్యదేవ!. 36.

గీ. మందమతికృతవివరణదండకూక
విక్షతిహతంబు లగు శ్రుతుల్ విమలయుష్మ
దుక్త్యమృతసేక మొదవక యున్న వరలఁ
జాలునే యాత్మవిధృతానుశయము లగుచు. 37.

గీ. తీవ్రతరదుస్సహాభవోష్ణదీధితిప్ర
బలతరాతపజాతతాపంబు శాంతి
నందునే భవదీయసూక్త్యమృతకరమ
యూఖసంపర్కముచేఁ దక్క నొండొకంట. 38.

ఆ. అకట! కర్మయంత్ర మందెక్కి శ్రుతతపో
దారపుత్రగేహదానవిత్త
ముల జనించు మానమునఁ గూలు నన్నెత్తి
తల భవాంధకూపబిలమునుండి. 39.

క. తొలుబాముల దుష్కర మగు
నలఘుతపము చేసికొంటి; నటుగాక కృపా

జలధి! జగదీశ నీతోఁ
గలుగున యీవాదజల్పకథ లిటు నాకున్. 39.

సీ. శమరూప పూర్వపుణ్యమున కంకుర మెద్ది
దమ సముద్గతి కెద్ది తలిరుటాకు
నై భాగ్యవిటపికిఁ గోరకం బెది సహా
నత్వవల్లికి నెది ననలజొంప
మేకాగ్రతాసుమ బృందంబునకు నమం
దమరందబిందు సంతాన మెద్ది
సంతతశ్రద్ధకు సముదితఫల మెద్ది
ధీరవృత్తులకు విందేయ మెద్ది
గీ. పరమగురువర్య! యట్టి తావక మనోజ్ఞ
వచనపరిచయమును బూర్వభవసహస్ర
సముపలబ్ధ సంఖ్యాతీతసారపుణ్య
పటుపరీపాకమునఁ గాదె పడయఁగంటి. 40.

గీ. నాకసంవాసులకుఁ బూరుషార్థ మొసఁగు
భుజసి భవమగ్నజనులకు మోక్ష మొసఁగు
సత్కృపోర్మిళి నీకటాక్షఝరి దలఁప
ధన్యుఁ డగువాఁడ మున్ను నద్దానియందు. 41.

చ. పొలఁతులచన్నుదోయి పయిఫుట్టపుఁగొంగు దొలంచి ముట్టి కోఁ
గిలిగొని వాళిఁ జొక్కి కరఁగించి రమించుచుఁ గొంద అందుఱ గా
కలఘుయశోర్జులై నిపుణులై తగువీరలు దేశికేంద్ర వా
గ్గళితసుధాఝరీప్లవనకౌతుకులై విహరింతురు ధీరతన్. 42.

చ. తిమిరహారంబు లౌ విశదదీప్తుల భాసిలు ధ్యానతంతుగుం
ఫమిళితభావకోక్తిపృథుమౌక్తికహారములన్ ధరించి మ్రో

దమునఁ జరించు వీరిఁ దనుఁ దాన వరించును హృద్య విద్య య
య్యమరవరాదులన్ గొనక యంతటి భూష బుధాళి కున్న దే. 43.

ఉ. వేదవికాసహేతు వగు విశ్రుతతావకకీర్తికిన్ బుధుల్
మోదముఁగండ్రు గాఁ కలనభోమణిదీప్తికి గూబ లట్లు మో
హోదధి మున్గుతన్ ఖలసముత్కరముల్ గురుశంకరార్చనా
సాదితమోహరాశి నయి శాశ్వతికాత్మసుఖాబ్ధి దోఁగెదన్. 44.

సీ. సంతానశాఖ యుష్మచ్చింతనమ్ము నం
దనవనమ్ము భవత్పదప్రణామ
మమరభూరుహావల్లి యనఘ! భవత్సమా
రాధనాతంత్రిదుర్వార వాంఛ
మందాకినీనది సుందరభవదీయ
వరగుణనికురుంబవర్ణనంబు
స్వర్గంబు నేత్రగోచర మా భవచ్చర
ణాంభోజయుగళంబునర్హణంబు
గీ. గానఁ బ్రాజ్ఞు లనూనచింతానిధాను
లగుచు భవదాశ్రయము గాంచి యాత్మలందుఁ
దృణసమంబుగ గణియింతు త్రిదివజగము
సచ్చిదానందధుర్య! యాచార్యవర్య! 45.

గీ. కాన సంతానకాంతానికాయ్యవిత్త
ములను గార్హస్థ్యకర్మశృంఖలఁ ద్యజించి
శరణముగ వరియింతు నీచరణయుగళి
కరుణ నను నేలుకొనుము కింకరుని దేవ. 46.

చ. అని యిటు మండనార్యుఁడు యథార్థతఁ దద్గుణముల్ నుతింప, వి
చ్ఛిన్నమది నాత్మవేది గురుశేఖరుఁ డప్పు డనుగ్రహించి యా

తనిఁ గొన నెంచి వాని సహధర్మచరిణ్ గన, నాపెయుణ్ యతీం
ద్రుని మహితాశయంబును గనుంగొని యల్లనఁ బల్కెఁ నీక్రియణ్.

—: భారతి తనపూర్వ వృత్తాంతమును జెప్పుట:—

క. యతివర! యెఱుఁగుదును భవ
న్మతిఁ దొల్లిటఁ దెల్పె నొకఁడు మానీంద్రుఁ డనా
గత మగునావృత్తం, బ
క్కృతను వచించెదను శ్రద్ధగా విను మనఘా! 48.

ఉ. శైశవమందు మజ్జననిసన్నిధి నుండ నొకప్డు వచ్చె మా
నీశుఁ డొకండు పింగళగుదీర్ఘతటిత్ప్రతిమానజాటజూ
టీశిరుఁడై త్వగావృతకటీరుఁడు నై సకలాంగలిప్తభ
స్మాళితికాంతిమండలుఁడు నై వసుధాగతశంభుఁడో యనణ్. 49.

గీ. వచ్చినమునీంద్రునకు నర్ఘ్యపాద్యముల నొ
సంగి నాతల్లి మ్రొక్కి నంజలి ఘటించి
నాభవిష్యచ్చరిత్ర మంతయును దెలుపఁ
బ్రార్థన మొనర్చె నిటు లనురాగ మొలుక. 50.

క. మహనీయ! యెఱుంగను నా
దుహిత భవిష్యంబు; తెలియుదు తపో మహిమణ్
మహితాత్ములు ప్రణతులకుం
బహుళకృప రహస్య మెఱుకపఱచెదరు గదే. 51.

ఉ. ఈయమ కాయు వెంత? సుతు లెందఱు గల్గుదు రెట్టి వాఁ డగుణ్
నాయకుఁ? డధ్వరంబుల నొనర్చునొకో? ధనధాన్యపూర్ణ యౌ
నే? యని భావ్యదంతమును బృచ్ఛ నొనర్ప నిమీలితాక్షుఁడై
యాయతి పల్కెఁ జూచినక్రియణ్ మదుదంతము నెల్లఁ జిత్ర మా.

ఉ. ధారిణి వేదబాహ్యమతధాటికి వేదపథంబు గూల నం
భోరుహసూతి యుద్ధరణమున్ సలుపన్ జనియించు బ్రాహ్మణా
కారవిహారుఁడై; గిరిశు గాఁచి, హరిన్ సిరివోలె, నమ్మహా
సూరిని నీవె పెండ్లియయి సూనులఁ గాంచును గాంచు సౌఖ్యముల్

గీ. అంతట దురంతకుమతకృతాంత మయి వి
నష్ట మగునాపనిమదసన్మతము ప్రోవ
మానుషాకార మూని యీశానుఁ డవని
నిజపదాబ్జవిన్యాసమండిత నొనర్చు. 54.

క. యతిరూపుఁ డైనగౌరీ
పతితో నీకూఁతుపతికి వాదము గలుగున్
జితుఁ డగు విస్మృష్టగృహుఁ డయి
గతి నీ నని కొలుచు నాజగద్రక్షకునిన్. 55.

గీ. అని చనియె నమ్మునీంద్రువచోనుసార
ముద్భవించినదాది నా దోట యెఱుఁగ
నట్టిమత్పతి వేదవేదాంగవేత్త
జితు నొనర్చితి నీవ నూ శివుఁడ వార్య. 56.

—: భారతి శంకరునితో వాదింపఁ గోరుట:—

ఉ. ఐనను నామనోహరు సమగ్రముగా జితుఁ జేయు టైతి సా
మే నగునన్నుఁ గెల్చి కొనుమీ యితనిన్ నిజశిష్యుఁగా యతీ
శాన! లభించుఁ బూర్ణజయశంసలు నీకు, భవాదృశున్ మహా
జ్ఞాని నెదిర్చి వాదము నొనర్పఁగ నాకును వేడు కయ్యెడున్. 57.

క. అనియాయజ్ఞాకవరవ
ర్ణిని యనపేతార్థమును ననింద్యము మధురం

బును నగుపలుకుం బలుకఁగ
విని యయ్యతి ప్రీతి నచింప వేడుక గనుచున్. 58.

క. చిత్రము వాదాత్మస్త్రీ
యుత్తమైన దంటి; పంబుజాక్షులతో ధీ
రోత్తములు వా దొనర్చరె
మెత్తురె యెవ రైన ననుడు మెఱతుక పలికెన్. 59.

చ. గరితలొ లాఁతులో యెవరు గాని స్వకీయమతంబు నొంప నో
ర్తురె స్వమతానవద్రతపరుల్ వివదింపక? యాజ్ఞవల్క్యుఁ డు
ద్ధురగతి గార్గితో, సులభతో జనకుండును మున్ను వా దొన
ర్చరె? ధర వారకీర్తి కొక పాటియును నేని గళంక మబ్బెనే? 60.

గీ. అని తరుణి యుక్తియుక్తముగఁ వచింప
శ్రుతినదీవారిరాశిగురుండు ముదితుఁ
డై యొడంబడె విద్వత్సభాంతరమున
నుండి యాసాధ్వితో వాద మొనరఁ జలుప 61.

ఉ. అంతట నొండొరుల్ గెలుచునాదట నయ్యతిరాజమౌళి క
క్కాంతకు వాద మయ్యె మతికౌశలగుంఫితశబ్దనిర్ఝరీ
కాంతము తచ్ఛ్రుతిప్రభవగాఢతరాద్భుతవత్సుధీస్తవా
క్రాంతము నొచు సభ్యజనకర్ణపుటామృతబిందుధారయై. 62.

గీ. వారలవిచిత్రపదయుక్తిభరితవాద
మాలకింప సహస్రాస్యుఁ డలతియౌత
నుండు వాచస్పతియు నళినుండుఁ బోలఁ
జాల రనిపింప నెవఁ డింకఁ జాలు జగతి. ౬౩.

క. పగ లనక రేయి యన కి
ట్లగణితమై వాదకథ నియమకాలము ద
క్కఁగ నయ్యతి కాసతికి జ
రిగెఁ బదునేడహము లొక్కరీతిని యవురా. 64.

గీ. అపుడు భారతి యకృతకోక్త్యాదులందు
సకలశాస్త్రములను వీఁ డజయ్యుఁ డనుచు
మది విచారించి యొక్కింత కొదికి యంత
లోన దిటపడి నిశ్చయ మూనె నిటుల. 65.

ఆ. పుట్టుబ్రహ్మచారి పురిటింట సన్న్యాస
మూని సతతనియమధాముఁ డౌటఁ
గామశాస్త్రగంధ మేమియు లేకుండుఁ
గాన నేఁడు గెల్చుదాన దాన. 66.

వ. అని నిశ్చయించుకొని పూర్వాహ్ణముపూర్వాహ్ణమున నడచినబ్ర
వృత్తినివృత్తిమార్గద్వయమునందలికీడుమేళ్లు వాసి మరలఁ బ్రసంగం
బునకు రాఁ దివిచి యాగరితయి ట్లను. 67.

—:ఉభయభారతి శంకరునిం గామశాస్త్రమునఁ బ్రశ్నించుట:—

చ. యమిజననాథ నీసమయమందు వచింతు 'మనంబె బంధమో
క్షములకు హేతు' వంచు విన సంతస మయ్యె, మనంబు హేతు వే
క్రమమున నయ్యెనో తెలుపఁగావలెఁ? గర్మము తాన బంధమో
క్షములకు హేతు వౌ మనసు కర్మవశంవద మండ్రుగా బుధుల్. 68

గీ. అనుడు శంకరార్యుఁ డనె సాధ్వి కర్మము
ననుసరించు బుద్ధి యనుట నిజము

మనసు లేని బంధమును గూర్చి యొడసేయు
ముక్తి; తనయభావమున ఘటించు. 69.

వ. మనంబు తానుండి బంధమును, నశించి మోక్షమును గల్గించునది
కావున భావాభావములచే బంధమోక్షములకు హేతు వగు, బుద్ధి
కర్మానుసారిణి యనుటయు నవిరుద్ధంబ. 70.

క. అది సంకల్పవికల్పా
స్పద మయి సత్పదమునం దసద్బుద్ధి, యస
త్పదమున సద్బుద్ధి సదా
యుదయింపఁగఁజేసి జీవు నుద్ఘాడించుౘ. 71.

సీ. తనముద్రయున్నట్లు ధనము నా దనిపించి
వనటల ముంచును మనసు గాదె
తనకర్మమున జనించినవాని నాత్మజుఁ
డని సేవ సేయించు మనసు గాదె
యెచటనో జనియించునింతి యిల్లా లని
తనవారి మఱపించు మనసు గాదె
తనశరీరము శాశ్వతం బనిపించి ముం
చును లోభవారాశి మనసు గాదె.
గీ. యెఱుక యేలవ మే నుదయించె నేని
మఱఁపి యపథమ్ముౘం బెట్టు మనసు గాదె
రాగకలుషితమై కామరాక్షసునకు
జననకారణ మైనది మనసు గాదె. 72.

క. ఏతాదృశదుర్మానస
జాతం బగుకామమునఁ బ్రసక్తమయినస్తా

ఖ్యాతిశయము నాభాసిక
మై తనరు నిమిత్తకారణానుగుణముగాన్. 73.

చ. కలుగు నెడన్ మనోలయము, కల్గదు కామము, దానఁ గామినీ
కలుషముఁ బుత్రమోహమును గాడ్పడు, దేహమునన్ మమత్వమున్
దొలఁగు లభించు మోక్షము; మనోలవ మున్నెడఁ గామపీడ వ
ర్థిలి సుతదారబంధపరిధిన్ బడి జీవుఁ డభావ్యుఁడై చనున్. 74.

ఉ. నా విని పల్కె నవ్వనిత నాయమె కామము నట్లు దూఱ? దే
వా! వినవా తృతీయపురుషార్థ మటంచన ధర్మ మర్థమున్
గావలెనా? త్రివర్గమునఁ గామము త్యాజ్యమె? వీని మూఁడిటిన్
బోవ నడంచి యుద్దవిడి మోక్షము నొందెడివాఁ డెవం డిలన్. 75.

క. ధర్మము విశేష్యమై తోత్తుఁ దక్కు రెంటి
కిని విశేషణమై పొసంగును గదన్న
ధర్మమును ధర్మమైన నర్థమ్ము కామ
మాను మోక్షసాధమ్ముసోపానపంక్తి. 76.

క. మోహమున, సురమున, దేహము
సాముస భామల ధరించి సంతతము మహా
కామపురుషార్థదీక్షితు
లామూర్తిత్రయము ముక్తు లగుదురొ కాదో. 77.

క. ధర్మార్థంబుల నారసి
మర్మ మెఱిఁగి విడిచి నట్లు మాటాడితి, వే
మర్మ మెఱిఁగి కామమ్మును
నిర్మమతిఁ దొఱంగి ముక్తినిం గనఁ దలఁతో. 78.

మ. అనుడున్ శంకరుఁ డిట్లు పల్కె సుచరిత్రా! తత్త్రివర్గంబు దాఁ
బునరుత్పత్తికిఁ గారణంబు లగుటన్ మోక్షార్థి యమ్మూఁట ము

న్గినఁ దప్పించుకొనన్ వలెన్ మునుఁగఁడేనిన్ దప్పఁగా నేఁగనౌ
నని శాస్త్రంబులు దెల్పవే శుకుఁడు ప్రహ్లాదుండు దృష్టాంతముల్.

క. జనకాదులు సంస్కృతి తే
పనదూరులు త్రివర్గభాజనులై ము
క్తిని గనుట విశేషవిధి య
గున; యది సామాన్యమగునొకో జగములకున్. 80.

ఉ. ముక్తులు గా రటందురె త్రిమూర్తుల వారలు, దారలన్ దనూ
సక్తులఁ జేసికొన్నవరుసన్ గనుపింత్రు తమఃప్రసక్తిఁ, బ్రి
త్యక్తమతత్రయంబున భిదాప్రథ లేనివిధాన దంపతి
త్వోక్తికి స్త్రీత్వపుంస్త్వములయూహములున్ శశశృంగభంగికల్.

ఉ. జ్ఞాని శ్రుతిస్మృతంబుల జనప్రకృతిన్ మదిఁ జొన్పి దానఁ బూ
ర్ణానుభవంబు గాంచుఁ, దన కక్కట గల్గ సుసాధ్య మా నిహం
బేని పరంబునేని-యది యెల్లను జ్ఞానమహత్తఁ జేపడున్
గాన వృథా శ్రమంబు గలుగన్ వివదింపకు నమ్ముచో ననున్.82

గీ. ధర్మమట్టుల యర్థ, మర్థమ్మునట్ల
కామమును జ్ఞానశక్తి నిగాఢముగఁ బ
రీక్ష సేసియు రోసి యీమోక్షపథము
నందుఁ జరియింతు నా తెలియనిది లేద. 83.

క. అన నమ్మానిని యతి వం
చనఁ బలుకుచునుండె ననుచు స్వాంతమ్మున యం
దనయము తలపోసి తనకు
ననయం బని దైన నెంచ కనె సీరితిన్. 84

శా. ద్వైతజ్ఞానరహస్యముల్ దెలియ కద్వైతంబు సిద్ధించునో
క్కో తద్ద్వైతపథానుయోగమును వాకో నుండ ని ట్లాడ నౌ

నే? తప్పించుకొనంగ యుక్తు లిటు చనే్న పన్నఁగా; జ్ఞాని కూ
హాతీతంబు ఘటిల్ల దంటి విది చోద్యం బద్దియుఁ జూచెదఁ. 85.

వ. అని కామపురుషార్థంబు ధర్మ్యం బనియు సాక్షాత్సాధనము గా
కున్నను మోక్షమునకుఁ బరపరాసాధనం బేని గాక మాన దనియుఁ
గా దనియుఁ గొంత సేపు వివదించి ప్రసక్తానుప్రసక్తంబు గా స్త్రీపురు
షజాతివిశేషంబులంగూర్చి చర్చించితుట్టతుద కయ్యెందువదన కేవల
జిగీషాయత్తచిత్తయై యెదిరిం దన్ను మఱచి యి ట్లని ప్రశ్నించె.86

గీ. ఇంచువిలుకానికళ లెన్ని? యెట్టి వవ్వి?
వానినెల వెంచ నెది? శుక్లబహుళపక్ష
ములను నెట్లు ప్రవర్తిల్లుఁ? బొలఁతులందు
నెటుల తోఁచును? బురుషులం దెటుల తోఁచు? 87.

వ. అనుచు నతర్కితోపనతముగాఁ బలుకుటయు. 88.

క. విద్యలగని యగునయ్యన
వద్యాంగి జిగీషఁ బిడుగువడినటు లనునా
చోద్యమునకు భిక్షుకపతి
చోద్యమున మునింగి నింగిఁ జూచి నిగిడ్చెన్. 89.

క. ఘనుఁ డతఁడు మాఱు పలుకక
మనమున నిటు లెంచెఁ గళలమర్మమ్ముం జె
ప్పనియెడ జితుఁడ నగుదు జె
ప్ప నెటుల మన మొప్పు రచ్చపట్టున సతితో. 90.

ఉ. అంతియ కాదు కామకళయందుఁ బరాజయ మొందుమాత్ర నో
క్కింత కొఱంత గాంతునె? యి దెల్లరు జూచుప్రజల్ యతీంద్రుఁ డ
క్కాంతకు నోడె నేదొ యనుగఁ దగునుత్తర మీయ నేర కం
చెంతయు వింతఁ జెప్పుకొనరే సకలజ్ఞత యోదె నేఁటితో. 91.

శంకరుఁ డుభయభారతిని గడువు వేడుట.

మ. అని భావించి సభాంతరంబున లతాంతాస్త్రాగమమ్ముల్ వచిం
పను సందేహముతో నచుంబితకళాప్రశ్నంబు గావించి తం
గన యిమ్మాడ్కి గడు వొక్కమాసము సమగ్రం బద్ది నే నేర్చి వ
చ్చి నినుం గెల్చెద నిద్ది ధర్మమె కదా చింతింప వాదమ్ములన్. 92.

ఉ. మానిని! నాకు నెట్లొ యవమానము చేయుట వాదరీతికిన్
గాని యనంగశాస్త్రవచనంబులఁ బ్రశ్న మొనర్చి నిగ్రహ
స్థానము నొంది, తైనఁ బరిషత్సునసాక్షిణి నిన్నుఁ గా దనం
గా నగునే, యు దేల యొసఁగంగదె సమ్మతి పోయి వచ్చెదన్. 93.

క. నావుడు మండనమిశ్రుని
దేవియు సభ్యులును ననుమతింపఁగ శిష్య
ప్రావృతుఁడై దవుల నొకవ
నీవీథిగతాద్రి కతఁడు నెమ్మిం జనియెన్. 94.

వ. మండనమిశ్రుపున్నకభాండాగారమునుండివలయుకామశాస్త్రగ్రంథ
ములు గొంచు నటుల చనిచని యచ్చ్యటవి నిరుపహతి యగునొ
క్కకొండ నెక్కి యందొక్కగుహం గాంచి శిష్యులంబిలిచియిట్లను.

చ. సమతలమై పురస్థితవిశాలశిలాఫలకాభిరామమై
యమరిన దామహాగుహ; తదగ్రపటద్రువు తత్సమీపమం
దమలజలాప్తమై ఫలభరానతభూరుహషండరమ్యతీ
ర మగు సరోవరంబును విరాజిలుచున్నవి కాంచిరేగదా. 96.

వ. ఇది వసింప ననువుగ నుండు నని పలికి కందమూలఫలాశనుండై
యచటన నిలిచి. 97.

శంకరుని కామకలాధ్యయనము.

సీ. అధిగమించెను సుమనోస్త్రసంప్రోక్తమౌ
రతిశాస్త్రజలధిఁ బారంగతముగఁ
జదివె నామూలాగ్రముదితకౌతుకుఁడౌచుఁ
గూచిమారవచోనిగుంఫనముల
నభ్యసించెను బహువ్యాఖ్యాపరీక్ష వా
త్స్యాయనకామసూత్రముల నెల్లఁ
గఱచెఁ బ్రత్యక్షరపరిశీలన మొప్పఁ
గూలంకషముగఁ గొక్కోకకృతిని
గీ. నాయికానాయకులవిభిన్నతలు తెలిసె
హావభావంబులు రసంబు లాకళించె
భరతమునినాట్యశాస్త్రము నెఱిఁగె, నంది
కేశ్వరకృతాభినయశాస్త్రహృదయ మరసె. 98

క. శారీరవిచారంబుల
నారయుచు యోగాగమమ్ము నాయుర్వేదం
బారతిపతిశాస్త్రముతో
వైరుధ్యము నొందుచోట్ల వరుసఁ బరీక్షన్. 99.

మ. అగునే యిట్టు లలంక్రియాభినయనాట్యంబుల్ 'రసో వై స' య
న్నిగమాంతోక్తి ప్రమాణమై వెలయ వర్ణించున్ రసోత్పన్నహృ
ద్యగుణానందము నెల్లతావులను బ్రహ్మానందసబ్రహ్మచా
రిగ, సత్యంబొకొ స్తావకంబొ యని తర్కించున్ గ్రహించున్ మదిన్

గీ. అటులఁ గౌతుకముగ నయ్యతి సుమాస్త్ర
శాస్త్రపాథోధి మథియించి సార మధిగ
మించెఁ దల యూఁచె మెచ్చె హాసించెఁ బెద్ద
నిశ్వసించె జుగుప్సించె నెమ్మనమున. 101.

మ. మఱి యాసంయమిచంద్రుఁ డీక్రియ మదిన్ భావించె నాతన్వి దు
ర్భరవాదోత్సుకతానిమగ్నమతి సప్రష్టవ్యసంప్రశ్నముల్
బురుషుల్ న న్నడిగెన్, సభన్ నిలిచి పూవుంబోణి కే నెట్టు లు
త్తర మిత్తున్ మది మెత్తురే జనులు నిందల్ క్రిందుకో కుందునే.

చ. ప్రజ గనుచుండ నిండుసభ భామినితో మదనాగమంబు ని
ర్లజగముగఁ బల్కు నెట్టు లబలామణి యొంటి వసింపఁ గాంచి చె
ప్పఁ జనునె, చేర నౌనె, మగవాఁడఁ గదా;గన నొం డుపాయ మం
చజగవపాణిరాణి హృదయాబ్జముఁ జేర్చి భజించు భక్తితో. 103.

క. అంతట దశమదివసమం
దంతేవాసులను బిలిచి యతిపతి యనుని
శ్చింతముగ సమాధిస్థితిఁ
గొంతతడవు పూన నెంచికొంటిని మదిలోన్. 104.

చ. అనవరతంబు మీరలు గుహాముఖమంద వసియించి యుండి నా
తనువున కేయుపాయమును దాఁకని నైఖరిఁ గాచి యుండుఁ డం
చును గుహ సొచ్చి యొక్కెడ విశుద్ధమనంబున దర్భశయ్యపైఁ
దనువును వ్రాల్చి ప్రాణతతిఁదట్టి సమాహితుఁడయ్యె నొయ్యనన్ 105

—:ఉభయభారతికిఁ బరాజయభయము:—

ఆ. సభ ముగించి యుభయశారద యానాఁడు
మొదలు భర్తృవిరహమునకుఁ గలఁగి
శారదను భజింప సాగెను నియతోప
వాసదీక్ష గొని దివానిశంబు. 106.

ఉ ఓటమి తప్ప దన్నతలఁపుల్ల మగుల్పఁగఁ బ్రాణనాథుభ
తూటన మెట్లు కంటనరయంగల నన్నభయంబు జీవితో

చ్చాటన కుద్యమింప నిజసంస్మృతివైభవమున్ స్ఫురింప, క
జ్జోటి పరాభవానలముచొప్పు దలంచి కృశించు నెంతయున్. 107.

ఉ. పుత్త్రులఁ గాంచఁ బో,దుడిగపుంజెలులం బనిఁ బూన్పఁబో, దహో
ధాత్రిము ముద్దుసేయుశుకరాజి మృదూక్తుల మెచ్చఁబో, దిహా
ముత్రఫలానురక్తి మనమున్ జొరనీదు, నిజేశునిన్ గలా
మాత్రముఁ బాయనేర, దలమానిని భావి స్మరించి భీతయై. 108

క. ఉండు నెడ నట కిరువదొ
క్కండవదినమందుఁ జెలిమికత్తె యొక, ర్త
య్యండజగమనకడకు ను
ద్దండరయంబునను వచ్చి దశయ కిటు లనెన్. 109.

—:శబరుం డుభయభారతికిఁ జిలుకను దెచ్చి యిచ్చుట:—

గీ. అమ్మ మనవీథిద్వారంబునందు నున్న
వాఁడు శుకయుక్తపంజరపాణి యైన
శబరుఁ డొకరుండు నీదుదర్శనము గోరు
చున్నవాఁడు శుకంబు నీ నున్నవాఁడు. 110.

క. మనకీరవారమునకం
తెను దక్కరంబు కళల నిపుణం బని పే
ర్కొనె శబరుఁ డిబుసుపోకకుఁ
గొనవే నీమదికి శాంతి కుదురును జూవే. 111.

సీ. అనవుడుఁ దోడి తె మ్మనుచు నంగన పల్క
వేవేగఁ జని బోటి వీథి నున్న
శబరు సకీరపంజరసమేతాగ్రహ
స్తుని లోనికిని దోడుకొనుచు వచ్చె

నంత వనేచరుం డాపంజరము గృహా
ధీశ్వరి గన నెట్టయెదుట నునిచి
మృగయార్థ మేఁగునా కగపడె నీకీర
మటవిని నొకసర స్తటి ద్రుమంబు

గీ. నీడఁ గన్నులు మూసి మౌనిక్రమమున,
నది యరసి యుబ్రపడి మెల్ల నడుగు లిడుచుఁ
జేరి పట్టంగ నామోము తేఱి చూచి
యేమి ధైర్యము గాని తా నిటుల వలికె. 112

శా. అన్నా! నే నొకమౌనియాశ్రమమునం దాబాల్య మిన్నాళ్లుగా
నున్నా, నెల్లకళల్ గ్రహించి జగమం దున్నట్టిశాస్త్రజ్ఞులన్
గన్నారం గనఁ గోరి వచ్చుచును నీకైఁ జిక్కితిన్ నన్నుఁ జం
ప న్నీక కోఁడొకముద్దుఁ గానె యనుకంపన్ నింపి రక్షింపుమా. 113.

ఆ. చదువుకొన్నవారిసన్నిధి ననుఁ జేర్పు
మ నెదుఁ గొదువవిద్యలను గ్రహింతుఁ
బారితోషికములఁ బడసి బిడ్డలతోడఁ
బెద్దకాల మనుభవింతు సుఖము. 114.

చ. అనుటయు నల్లఁ బంజరమునం దిడి, పండ్ల నొసంగఁ గంటితోఁ
గనమికి వింత నొంది, నుడికారపుసొంపున కుబ్బి, యాపురం
బున కరుదెంచి యిందు బుధముఖ్యుఁడు మండనుఁ డుండునంచు విం
చు నిటకుఁ దెత్తు, నీ వతనిజోటికి వంటగదమ్మ నావుడున్. 115.

శా. ఔ నేనే యనియాపురంధ్రి ధనధాన్యాన్నాంబరశ్రీల స
మ్మానింపన్ శబరుండు తద్గుణములన్ బల్మారు కొండాడి యెం
తేనిన్ బొంగుచుఁ గానకున్ జనుడు; నాధీమత్ప్రయోజాస్య దా
సీనీతం బగుపంజరంబు తిలకింపన్ గేలఁ బైకెత్తి తాన్. 116.

ఉ. అంతటిదాఁక మూఁగయటు లందు వసించుశుకంబు సాధ్వి! న
న్నంతకహ స్తముక్తుఁగ దయామతిఁ జేసితి నీకు భ ర్తకున్
సంతతికిన్ బ్రిభూతశుభసంపద గల్గుత షుంచుఁ బల్కఁ ద
త్కాంత మనంబునన్ దదుచితజ్ఞతకున్ వెఱఁ గంది చెచ్చెరన్.

గీ. చల్ల నైనహిమాంబుల జలకమార్చి
చక్కెర లనంటిపండ్లు రసాలఫలర
సములు దాడిమఫలముబీజముల మేపి
యలసటను దీర్చి పతిమోల కపుడ తెచ్చె. 118.

ఉ. తెచ్చి తదు క్తియాచితి నుతించి కిరాతుఁ డొసంగువా ర్త వా
కుచ్చి తదీయవిజ్ఞత నెఱుంగఁ గుతూహల మొందుభ ర్తకై
మచ్చుగ శా స్త్రవాద మొకమాత్రి మొనర్చి ముదంబు గూర్చి లో
మెచ్చుచు గృహ్యాకీరముల మించిన దంచును సంతసించుచున్.119

ఆ భవనకీరపం క్తిఁ బరిపాటిఁ దెప్పించి
వేదమందు శా స్త్రవాదమందుఁ
బోటి పెట్టి, పెద్దపొద్దు వాదించి జ
యించునాశుకఁబు నెఱుక కలరు. 120.

సీ. అష్టవిధం బైనయవధానముల వేద
ములు తలకిందుగాఁ బలుకునేర్పు
పూర్వపక్షముల నొప్పుగఁ దా ననువదించి
నిర్నిబంధముగ ఖండించునేర్పు
వాచావిరోధ శాఖాచంక్రమములందు
నిగ్రహస్థాన మొందించునేర్పు
తతవాఙ్మ్ముఖము లుపోద్ఘాతోపసంహార
గుంఫితమ్ములుగ వాకుచ్చునేర్పు

గీ. మెఱయఁ దద్గృహాశుకముల వరుస గెలిచి
నవ్వినూతనశుకము 'శుకావతార
మిది' యనుచు మండనుండు సమ్మదితుఁ డగుచు
మెచ్చి చూడంగ నిల్లాలు మే లనంగ. 121.

క. తపముల నుపవాసంబుల
నపగతబల యయినయబల కది కాలక్షే
పపదం బగునని బుధుఁ డా
తపసియోఁ జిరకాలమైత్ర్యసంబంధమునన్. 122.

ఉభయభారతినిశ్శిని జిలుకకునుజరిగిన శాస్త్రసంవాదము.

వ. అంత నయ్యంతి యాశకుంతకులావతంసంబు నంతిపురికిఁ దోడ్కొని పోయి తగిన యాహారంబు లిడుచు నాయాశాస్త్రంబుల వాదము లొనర్చుచు, నలవోక నమ్మఱునాఁడు ప్రసంగవశంబున శంకరాచార్యునకుం దనకు నడిచినవాదోపవాదంబులఁ జెప్పునంత నక్కీరంబు తెక్కల టిక్కించి యిక్కవదండంబున ముక్కు నిటునటుఁ జక్కఁ జేసికొని యొయ్యారంబు మీఱ పతివా! శంకరు నిరుత్తరుఁ గావించిన నీప్రశ్నమున కే నుత్తరం బిత్తునె యన నమ్మదిత సమ్మదితయై యేది చూత మనుటయు. 123.

గీ. ఇంచువిలుకానికళ లెన్ని? యెట్టి వవ్వి?
వాని నెల వెంచ నేది? శుక్లబహుళపక్ష
ములను నెట్లు ప్రవర్తిల్లుఁ? బొలఁతులందు
నెటుల తోఁచును? బురుషులం దెటుల తోఁచు? 124.

వ. అని కదా భవదీయప్రశ్నంబు.

గీ. అంగభవుసికళల్ పదునైదు నువ్వి
సతులయంగుష్ఠ పద గుల్ఫ జాను జఘన

నా భ్యూరః కక్ష కంఠ గండ రదన వద
నాక్షి ఫాల శిరమ్ముల నవ్వి యుండు. 125.

ఆ. అవి యణీయ మైనయాకృతి రోమకూ
పాష్టమాంశమందు నధివసించు
నతివ! పద్మినీప్రభృతిజాతిసతులకు
నింక వానిగతుల నేర్పఱింతు. 126.

చ. క్రమగతి నెక్కి డిగ్గు రతిరాట్కళ లింతికిఁ గృష్ణశుక్లప
క్షములఁ బ్రతీకపంక్తిఁ బడిఁ జానరా! యార్తవదర్శనాదిప
క్షము సుమి శుక్లపక్ష మనఁగాఁ; బెఱపక్షము సూవె కృష్ణప
క్ష మనఁగఁ జెల్లు దీని రసజ్ఞు లెఱింగి సుఖింతురు చాతురిన్. 127.

వ. ఇయ్యది సామాన్యంబు, విశేషంబు వివరించెద నవధరింపుము. 128.

సీ. పద్మిని కెడమకేల్రవను నెక్కి సితపక్ష
మున: డిగ్గు బరపక్షమునఁ గుడిగతి
సితపక్ష మెక్కి దక్షిణగతి హస్తిని,
కపరపక్షమున సవ్యముగ డిగ్గుఁ
కృష్ణపక్షమున దక్షిణగతి నెక్కించి
త్రిణి కాద్యపక్షమ్ము దిగు నెడమగ
శంఖిని కసితపక్షమ్మెక్కి యెడకేల్రవ
వలకేల్రవ డిగు శుక్లపక్షమందు

గీ. పక్షభేదముచే నిట్లు పథము మాఱి
మెలఁగు నాల్గుజాతు లింతులకు వరున
మదనకళ కాలి బొటవ్రేలుమొదలు మస్త
కావధిగఁ దోఁచుఁ బదియునైదవయవముల. 129.

గీ. వరవి హ స్తినీ,చిత్రిణీ,శంఖునులకుఁ
బద్మినికి, నవయవపరిపాటి దినది
నమ్ముగాఁ గామకళ యావనమునఁ బ్రబలి
పార్థ! శంబునఁ గ్రమకృశ్వంబు వడయు. 130.

వ. ఇయ్యది వాత్స్యాయనునిమతము.ఇఁకఁ గొక్కోకునిమతం బన్ననో యింతులకునసంగకళ శుక్లపక్షప్రతిపదాది నంగుష్ఠప్రభృత్యవయవముఖ వామపార్శ్వంబుగా నెక్కి కృష్ణపక్షంబున వలపటివైపుననుండి డిగ్గువిధమునఁ బురుషునకును గృష్ణపక్షప్రతిపదాది దక్షిణపార్శ్వముగా నెక్కి శుక్లపక్షమున వామపార్శ్వముగా డిగ్గు ననియు, శుక్లకృష్ణపక్షవిభాగమా ర్గవదర్శనాపేక్షితంబేని బురుషునెడ వ్యభిచరితం బగుటంజేసి చాంద్రమానమాసప్రథమద్వితీయపక్షము లని గ్రహించినటు తోఁచు, స్త్రీపురుషు లిరువురయందుం గ ర్తృతాసామ్య మున్నను బురుషకళావివేచనము వాత్స్యాయనుం డేల డిగ్గవిడిచెనో కొక్కోకుండు గ్రహింపఁజాలఁ డయ్యె నది యటుండనిమ్ము అట్లుకళామర్మవిదులై తాడనపేషణదంతనఖక్షతచుంబనచూషణవపట్కృతాదు లగుదశసంస్కారములును; బేటిలకుట్టిలక్లీతనామితఘట్టితాఖ్యలం బరఁగుపంచతంత్రములును, జతురశీతిబంధమ్ములను దెలిసి ప్రయోగనిపుణు లగురసికులకు నీయడిగినయర్థంబు కరతలామలకం బనుటయు, నశ్యాంతారత్నము తదీయవైదగ్ధి కబ్రపడుచుఁ గొక్కోకవాత్స్యాయనులమతభేదము నుద్దేశించి యి ట్లను. 131.

కొక్కోక వాత్స్యాయనుల మతభేదముపై నడచిన వాదము.

మ. చిలుకా! నీమతి మెచ్చఁగాఁదగు, సమీచీనంబు లౌ నీదుప
ల్కులు; కానీ తుదిఁ దత్కళావిధమునన్ గొక్కోకవాత్స్యాయన

ర్షులకుఁ బల్కిరి భిన్నవాక్యతను-బూర్వుల్ సెప్పినద్దాన న
వ్యులతాత్పర్యమ యాటఁ; జెప్పఁదగు నెట్లో యేకవాక్యత్వముల్.

ఆ. అఖిలశాస్త్రములసమన్వయపద్ధతి
యిదియ పూర్వపూర్వఋషిమతంబు
లుత్తరోత్తరిస త్తమాభిప్రేత
మగుటఁ దదనువాద మగును గాదె 133.

వ. కావున వాత్స్యాయనుమతం బిదియ నందురంజనీయయు నధికర
ణంబు నగుస్త్రీకళాస్థానంబులు కర్త యగుపురుషునకుఁ బ్రథమజ్ఞేయం
బు లగుట వివరింపంబడె దానం బురుషకళాస్థానంబులుం గమ్యమానం
బులగుట లేదె? తదంశముం గొని కొక్కోకుండు ప్రస్ఫుటీకరించె నని
యేకవాక్యత వచియింప సమంజస మనుటయు నాశుకతిలకం బిటు
పలుకు. 134.

ఉ. పంచశరాగమాధ్యయనపద్ధతి నెట్టులొ యట్టులే ప్రయో
గించుటయందుఁ గూడఁ బతికిన్ సతికిన్ సమకర్తృభావ మూ
హించి వచించె నాఋషికులేంద్రుఁడు కారకభేద మున్నటుల్
గాంచఁగ నా నటన్న "మతికల్పిత" మంచు నిరాకరించుచున్. 135.

వ. సతీపతుల కధికరణకర్తృభావ మసంగతంబగుట గర్తృత్వసామాన్య
ముచితం బనుటయు నయ్యింతి యిట్లను. 136.

గీ. మారనిగమాధ్యయనమాత్రఁ బూరుషుండు
నింతియును గర్తృతను వహియింతురుగాక
యధికరణ మింతి, కర్త నాయకుఁడు నరణి
దండములవైఖరిఁ బ్రయోగదశను గాదె 137.

క. అనవిని కిలకిల నవ్వుచు
వనితయె శుకము మదననిగమ మాత్యంతము వెఱిం

గినదానవై సుచరిత్రా
జనతిలకమ! యిట్లు పలుకఁ జనునే నీకున్. 138.

క. మేషయుగళకృతసమీకమందుఁ గపిత్థ
యుగళభేదమున నొగిని మల్ల
యుద్ధమందుఁ గర్త లుభయమ్ము లైనట్లు
లాలుమగలు కర్త లగుదు రతివ. 139.

వ. కావున నే 'తే నోభరోూ స్సదృశీ సుఖప్రతిపత్తి' యని యుభయు
లకు సుఖసామ్యము సిద్ధాంతీకరింపఁబడె ననుటయు నాకొత్తడితల
మానికంబు తెలియూఁచి కామతంత్రముసఁ బురుషుండు స్వతం
త్రుండా యస్వతంత్రుండా యని యడుగ నాకీర మిట్లనె 140.

క. కర్మబద్ధుండు పురుషుఁ డాకామతంత్ర
మందె కాదు ధర్మార్థమ్ములందు నైన
మస్వతంత్రుండె కర్మఫలానుమంగ
ముక్తుఁ డౌదాఁక స్వాతంత్ర్యమును గనండు. 141.

క. అనుటయుఁ గొండొకతడ వం
గన యుత్తర మీయఁ గానఁగాలేక నభం
బును గాంచి చూపు మరలిచి
యనియెఁ జిలుకతోడ నూతనాంశము గొనుచున్. 142.

శా. కోకోక్తికర్షి మతంబు నాకిత్తుఁ దృణాంతరంబు చందంబున్
న్యక్కారింతువు పారదారికమునన్ వాత్స్యాయనుం డేవియో
వక్కాణించె న వెల్ల ధర్మ్యములె? లేవా వైశికంబం దస
మ్యక్కృత్యాచరణోపదేశములుసద్ధాంతాంగనాద్రోహముల్ 143

సీ. అన శుకం బిట్లు పల్కెను సాధ్వి కొక్కోకుఁ
డటుల వాత్స్యాయనుం డాడఁ జెప్పుడు
సాధ్య కాని పడంతి సాధించుటయు సాధ్య
మైనచెలి నలర్పు, టాత్మ రక్త
రతిఁ గరంచుట "స్మర శుక్రతముప్రయోజన
మనినఁ గొక్కోకు నే మనఁగఁ గలదు
ధర్మార్థకామత్రితయము పరస్పరా
నుపహతముగఁ బొంద నొప్పు ననుచు
గీ. నందు నైకైక సేవ యనర్థ మనుచు
నైహికాముష్మిక సుఖాప్తి కనువు కాఁగఁ
బలుకు వాత్స్యాయనుం డొకపాటివాఁడె
యగునె నరులకుఁ దద్ధృదయంబు నెఱుఁగ. 144.

మ. పరదారాభిగమంబు సేయువిటు లుత్పాదించుమాయాధురం
ధరమార్గమ్ముల నెల్లఁ జెప్పి "పరకాంతాలౌల్య మాయుర్యశో
హరణం" బంచునఁ బారదారికరహస్యజ్ఞాత కాఁడేని నే
ర్పరి గాఁ డాత్మకళత్రగుప్తి నరుఁ డెవ్వాఁడేని యం చాడఁడే. 145.

క. తనదారల నితరుఁడు వం
చన నిటు లొనరించి కైవసము చేసికొనున్
గనుచుండ ననుచు గృహులకుఁ
ముని సేయుప్రబోధ మెంతముఖ్యమొ తలఁపన్. 146.

ఉ. వైశికమందు వేశ్య విటవర్గము నొంచి తదీయవైభవం
బాశుగతిన్ హరించుట కుపాయములన్ బ్రవచించు టెన్న ని
ర్వైశరసాభిలాషమున వేశ్యను జేరినవారు దుస్సహ
క్లేశము గాంతు రంచు నెఱిఁగించి జగద్ధిత మూన్పఁగాదొకో. 147.

గీ. అంతిపురికాంతలను గవయఁగ నుపాయ
ములను దెలుపక యున్న తాఁ బలుకలేదె
రాజదారల గమ్య లౌరాయమలందు
ముఖ్య లని తల్లితో సామ్యమును ఘటించి. 148.

క. ఈరెండుప్రకరణంబుల
వైరుధ్యము స్పష్టపఱచువాత్స్యాయనుచే
తోరీతి; నది సదసదా
చారంబులఁ గలిసి చేయుచాలన యనుచుఁ. 149.

వ. మఱియు గ్రంథాంతమ్మునఁ గామశాస్త్రతత్త్వజ్ఞుఁడు ధర్మార్థకామ
మ్ములను బ్రత్యయమ్మును లోకస్థితి నెఱింగి వర్తించునే కాని రాగ
మ్మున వర్తింపఁ డనియు, నవ్వాఁడు త్రివర్గపాలకుఁడై లోకవర్తిని య
గున్యస్థితిని బోధించుకొనుచు జితేంద్రియుం డగు ననియుఁ, దెలిపి
తాను బ్రహ్మచర్యమ్మున సమాహితచిత్తుఁడై లోకయాత్రార్థ మీశా
స్త్రరచనకుఁ బూనుకొంటిఁ గాని రాగవశమ్మునఁ గా దని పలికినపలు
కులవలన నమ్మునిహృదయంబు స్పష్టంబు కాదే కావున మోక్షాధికా
రలిప్సులై త్రివర్గోపాసనాశీలు రగుశ్రోత్రియులకు నంతర్యాణులకు న
య్యార్ష గ్రంథ మొక్కటియే ప్రమాణం బనుటయు నవ్వారవర్ణినీలలామ
నివ్వెఱపడియు యథాపూర్వముగ నిట్లను. 150.

క. ఈశాఖాచంక్రమమే
లా శుకమా పురుషునెడ సుమాత్రుకళలపై
నాశంకించెదునా కే
వో శాస్త్రము లంచుఁ బల్కెఁ దొండుప్రసక్తిఁ. 151

గీ. కర్తలే కద సంప్రయోగమున సతియుఁ
బతియు నీమతమందు నోపతగ రాజ!

తరుణికిం గల్గు స్మరకళల్ పురుషునకును
గలవో లేవో వచింప కీపలుకు లేల. 152.

చ. అన విని కీర మి ట్లను లతాంగి యనంగకళల్ నృదేహ మె
ల్లను గబళించి రాగముబలంబునఁ బ్రస్ఫుట మౌట వానిని
బనివడఁ జెప్ప వ్యర్థ మని పల్కరు, పూర్వులు స్త్రీకళాధిరం
జనపరమావధుల్ మదనశాస్త్రవిధుల్ సకలంబు మానినీ 153.

మ. అటు పుంస్కాండగతాంగజన్మకళ వ్యాఖ్యఁ జేయనే కాదె చె
ప్పుట గల్గెఁ గళరూపుఁ దద్గమనతన్మఖ్యస్థలంబుల్ తదు
త్కటతాకాలముఁ దన్నిరూపకమతద్ద్వంద్వాంతరం, బందు న
క్కట ప్రాబల్యనిరూపణం, బదియు శాఖాచంక్రమం బయ్యెనే. 154.

వ. మన్మథకళాస్థానతదారోహణావరోహణాదిభేదంబులమతద్ద్వయంబు
నే నుపన్యసింపఁ గోణికవాత్స్యాయనుల ప్రామాణ్యాప్రామా
ణ్యంబుల కీవ తివిచి శాఖాచంక్రమదోషంబు నాయం దారోపింప
వాదధర్మంబే. 155.

క. అన నుభయభారతీసతి
యను-శాఖాచంక్రమమున కగపడి తనుచున్
గనుఁబ్రామఁ జూచె దవె న
న్ననుటయు శుకమిట్టు లను రుషాకులితమతిన్. 156.

చిలుక తగవుదీర్ప శంకరుఁ గోరుట.

ఉ. ఇద్దరవాదమున్ విని సమిద్ధమతిన్ గుణదోషముల్ గనన్
ముద్దియ చెప్ప నీపతి ప్రభుండు సుధీ యన నమ్మృగాక్షి, త్వా

సుద్దవిడిన్ నిజాధిభునొద్దకు నేఁగి సమ సవృత్తమున్
గద్ద వచించి తెచ్చెను క్షణంబున వాదజయాభిలాషచే. 157.

క. తెచ్చి యుచితాసనమునన్
మచ్చికఁ గూర్చుండఁబెట్టి మహిళామణి వా
క్రుచ్చెను దనకుం జిలుకకు
వచ్చినవాదోపవాదవైఖరి మరలన్. 158.

ఉ. అంతట నాబుధేంద్రులకు జయాపజయంబుల నిర్ణయింప లే
కెంతయు గీరశక్తి నుతియించుచుఁ గామకళారహస్యసి
ద్ధాంతము లభ్యసింప గడు వంది చనెన్ గద శంకరార్యుఁ డ
ద్దాంతుఁ డాకండ తీర్చుటకు దక్షుఁ డతం డెట నున్నవాఁడొకో.

చిలుక చెప్పినప్రకార ముభయభారతి భర్తయు శంకరుని సన్నిధి కేగుట.

చ. అనుకొనుచుండ నిట్టు లను నాశుక మోబుధచంద్ర! శంకరుం
డు నతనిశిష్యు లుందురు గడుంగడుద వ్వగుకాన నొక్కకొం
డ నిచటి కేగుదెంచుతరుణంబున నయ్యటవిన్ మహీజశా
ఖను వసియించి నేను గనుగంటను గంటిని వింటి జిత్రమున్. 160.

శా. కండోలమ్ములఁ గందమూలఫలముల్ గైకొంచు నుద్యానమా
ర్గాండద్యోతవిభీతులై యతులు మద్వాసద్రుమచ్ఛాయఁ గూ
ర్చుండన్ వచ్చి ప్రసంగమున్ సలుపుకొం చుండంగ నాశంకరా
ర్యుం డాకొండగుహన్ సమాధిగతుఁడై యున్నట్టు లాలించితిన్.

గీ. ఆయనఘచరితుఁ డెపుడు బాహ్యప్రపంచ
సంగతుం డానొ కాని చూడంగవచ్చుఁ
బంచపాహప్రయాణసంప్రాప్య మగుచుఁ
గ్రాలుఁ దద్వాసగుహ యుత్తరముగ నిటకు. 162.

ఆ. అనుచు శుకము పలుక నాద్విజుం డాలును
సపరివార మటకుఁ జనఁగ నెంచి
రార వివదమాను లన్ననిద్రలు గొండ్రె
గెలుపొ యొండొ యాలకించుదాఁక 163.

వ. బిడ్డలను గొంత పరివారంబును గృహంబున డిగ్గవిడచి యమ్మఱునాఁటివేఁబోక. 164.

సీ. అర్హభృత్యానీతయాప్యయానము నెక్కి
యాత్మకళత్రమ్ము నరుగఁ బనిచి
శాస్త్రపుస్తకములు ఛాత్రులు గొని పాండు
కంబళిరథము లెక్కంగఁ బలికి
యన్నదానార్థపదార్థముల్ వైయాఘ్ర
శకటాళిఁ దేర నాజ్ఞప్తి సేసి
పటగృహపంక్తిఁ గాంబలశకటంబులఁ
బదిలంబుగాఁ దేరఁ బనుపు వెట్టి
గీ. యగ్నిహోత్రమ్ములను దేవతార్చనాప
దార్థములఁ గొంచు మత్తవృషాంచితశక
టాంతరమ్ము నధిష్ఠించి యపుడు వెడలె
మండనుఁడు శంకరుండుండు కొండగుహకు. 165.

సీ. పర్యంక శయన దర్పణ దంతకంకతి
కా తాలవృంతాదికముల గములు
కార్పాస వాల్క రాంకవ కౌశేయ ర
ల్లక నిచోలాదిచేలవ్రజంబు
కలశ కందు గళన్తికా శరావ ఋజీష
దర్వ్యాది పచనపాత్రముల గములు
తైలాజ్య గుడ మధు దధి శర్కరాదులు
శాలితండుల సూపసంచయంబు

గీ॥ గొనుచు దాస దాసీజనం బనువుమీఱ
శకటముల నెక్కి తోలుదొర్లఁ జనుచు విడియు
వలనుపడుచోట్ల నిలిచి లోపములు లేని
యట్టు లమరింప సతనిప్రయాణ మొప్పె. 166.

క॥ ఆసన భోజన నిద్రా
వ్యాసంగంబులను స్వగృహమందటు లట నా
భూసురుఁ డొందుచు నగ్నిను
పాసించును వశమె వానిభాగ్యము పొగడన్. 167.

ఉ॥ శంకరుఁ డేమి తీర్చునో విశంకటయుక్తుల నీశుకంబు న
న్నంకిలిపెట్టెనే యని నిరంతర మాంతరచింతతో శుకా
లంకృతపంజరమ్ము కరలగ్న మొనర్చి తపించుచుండు న
ప్పంకజపత్త్రనేత్ర పతిపజ్జను బాయక త్రోవ నేఁగుచున్. 168.

గీ॥ స్వయముగాఁ గిరమునకు నాచార్యబుద్ధి
నాసతీమాళి మ్రొక్కి నీరార్చి భక్తి
ఫలరసముతోడఁ దేనెఁ ద్రావంగఁబెట్టు
దాడిమీబీజములఁ దన్పు దారిఁ జనుచు. 169.

చ॥ యమిపతిఁ గాంచువేడుక ద్విజాగ్రిణి తాను గుటుంబినీసమే
తముగ శుకోపదిష్టమగుదారిని భృత్యులు గొల్వ నేఁగి స
ప్తమదిన మొక్క శైలమునుపత్యకఁ జేరి యతీంద్రశిష్యు ల
గ్రమునను దృష్టిగోచరముగాఁగ మనంబున హర్ష మొందుచున్.

సీ॥ సరివారమ్ముగా జాయసమేతుఁడై
శైలాగ్రమును చేరి శంకరార్య
శిష్యులఁ గని గురుశేఖరుఁ జూపరే
యని వేఁడ వార లిట్లనిరి ధీర!

యీగుహాంతరమునం దేకాంతయోగస
మాధి నున్నారు సుమ్మా ప్రబోధ
మొనరింప నాజ్ఞయీయను లేద నేఁటితో
గడువు పూర్ణం బగునుడి మఱచెనె
యనుచు మాలోన మే మీయహర్ముఖాదిఁ
గలఁతనొందుచున్నాము నిలువుఁడయ్య
యని తదభ్యాగతులకు నర్ఘ్యంబు బాద్య
మిచ్చి పూజించి యుపచరించి రింపుమీఱ 171.

ఉ. అందఱు తద్గుహాంతికమహావటభూజము పెద్దనీడ నం
దందు వసించి డప్పిఁదీఱుసుమంత దొఱంగుచు నుండునంతలో
సుందరసూక్తులన్ బొగడఁ జొచ్చె నృసింహుని మాశకరందని
ష్యందము లందుఁ జిందునటు లాశుక మాశుకవిత్వవిత్తమై. 172.

శంకర మొనర్చినరసింహాస్తవము.

ఉ. శ్రీనిలయాబ్ధిమందిర! సరీసృపరాజ ఫణామణీఘృణీ
స్నానపవిత్రగాత్ర! మునిసంచయనాథ! ధురీణాత్మ! చక్రపా
ణీ! నతలోకరక్షక! యహీనభవాంబుధినావ! దేవ! ల
క్ష్మీనరసింహ! నా కొసఁగుమీ భవదీయకరావలంబమున్. 173.

ఉ. మానితపద్మగర్భశతమన్యుపినాకికిరీటకోటిసం
ధానవిరాజమానసలిపప్రతిమానపదాబ్జకాంతికాం
తా! నిరవద్య! కంజభవనాకుచవారిజహంస! ల
క్ష్మీనరసింహ! నా కొసఁగుమీ భవదీయకరావలంబమున్. 174.

ఉ. మానసశోకఘోరగజసూదనబాధఁ గలంగి మత్సరా
హీనవిదాఘపీడఁ గృశియించుచు సంసరణాఖ్య మహామహా

తానసమందుఁ జిక్కి కడఁగానక చింతిలుదున్ మురారి! ల,
క్ష్మీనరసింహా! నా కొసఁగుమీ భవదీయకరావలంబమున్. 175.

ఉ. దీనత మున్ని పోయితి నిదే యతిఘోర మగాధమూల మ
న్యూనతరవ్యథాశతమహోరగసంకుల మౌచుఁ దోఁచునీ
హీనభవాంధువందు, నెటు లీకృపణాస్పద ముద్ధరింతు ల
క్ష్మీనరసింహా! 176

ఉ. పూని భవాబ్ధిలోపలను బొల్చెడుభీకరశాలనక్రము
గ్రసనరోకమున్ దెలిచి యక్కట! దేహము స్రుక్కఁ బట్టి యిం
పూని గ్రసింప రాగరసనోర్మిహతిన్ మతిదప్పియుంటి ల
క్ష్మీనృసింహా! 177.

ఉ. కానఁగఁ బాపబీజ మురుకర్మలతాశత మింద్రియచ్ఛద
వ్యానత మంగజప్రసవ మార్తిఫలం బగు సంసృతిద్రుమం
బూని యధోముఖాప్తిఁ బడుచుంటి—నటంచు నతాస్యమై శుకం
బానిమిషంబ క్రిందఁబడె నక్కట! పంజరమంద జాఱుచున్. 178.

గీ. అర్థపద్యంబుఁ జదివి యధోవనతవ
దనముతోఁ బంజరస్థితాధారయష్టిఁ
బాసి యడుగునఁ బడి యుండెఁ బక్షి, యుభయ
భారతియుఁ జూపఱును విన్నపాటు నొంద. 179.

ఉ. ఆనగగహ్వరాంతరమునందుననుండి వినంగవచ్చె సు
స్వాన మొకండు దాని విన స ద్దొనరింపక యెల్ల రుండఁగా
మానితకీరసూక్తికడుమున్ గొని—కావవె దేవదేవ! ల
క్ష్మీనరసింహా! నాకొసఁగుమీ భవదీయకరావలంబమున్. 180.

క. అని పఠియించుచు శంకర
మునిచంద్రుఁడు రాహువదనమును బాసినయిం

దునివోలె గహ్వరాంతర
వినిర్గతుండై వెలింగె వికసన్ముఖుఁడై. 181.

క. అటు తోఁచి నిటలతటసం
ఘటితాంజలి యగుచుఁ గన్నుఁగవ మోడిచి యి
ట్టటు గనక నృసింహస్తవ
మిటు పూరింపం దొడంగె హృద్యరచనచే. 182.

ఉ. ఆనఁగ రానిసంసృతిమహాహిరదోగ్రవిషంబు సోఁకి బా
హ్యాగ్నశరీర మూని, ప్రణయానలమధ్యపతత్ప్రణాకృతిక్షా
హానికి లోఁగి యుంటి భుజగాంతకవాహ! సుధాబ్ధిగేహ! ల
క్ష్మీనరసింహ! 183.

ఉ. మానవిదూరసంసృతిసమాఖ్యదవాగ్నికరాళకీలసం
తానము చుట్టు ముట్టికొన దగ్ధతనూరుహరాజినై త్వదీ
యానఘపాదపంకజజలాశయ మాశ్రయ మొంద నెంతు ల
క్ష్మీనరసింహ! 184.

ఉ. హీనభవాఖ్యజాలముల నిట్టె తగుల్కొని యింద్రియార్థసం
తానము లన్నగాలములఁ దక్కఁగ మ్రింగి విశీర్ణతాలుమ
స్థానసమైనమీన మయి యత్యధికార్తి నశింప నుంటి ల
క్ష్మీనరసింహ! 185.

ఉ. మానక ఘోరసంసరణమత్తకరీంద్రము మర్మపంక్తి శుం
డానిహతిక్షా నలంప నలినజ్జయి మేను చలింపఁ బ్రాణముల్
స్థానము వాసి పోవ ననుత్రాసము గాంతు జగన్నివాస! ల
క్ష్మీనరసింహ! 186.

ఉ. జా నగుమద్వివేకధనసంపద దుర్గము లైనయింద్రియ
స్తేనచయంబు దొంగిలి త్యజింపక మోహమహాంధకూపగ
ర్భానఁ బడంగఁ ద్రోచిరి దురంతమదంధత గుర్తెఱింగి ల
క్ష్మీనరసింహా! 187.

ఉ. శ్రీనలినేక్షణాధిప! కుశేశయనాభ! జనార్దనా! సురే
శాన! సితాబ్జనేత్ర! మధుశాసన! కేశవ! శౌరి! కృష్ణ! వి
ష్ణూ! నిఖిలాసురాంతక! యశోనిధి! దీనుఁడ నం చెఱింగి ల
క్ష్మీనరసింహా! 188.

మ. అని యీరీతి శుకోజ్జ్వలం బగునృసింహస్తోత్రముల్ గాంగపూ
రనిర్ఘాటవచఃప్రణీతిఁ బరిపూర్ణం బాచరించెన్ మనో
వనజంబుల్ నరసింహపాదయుగళీభక్తిప్రపూర్ణంబులై
వినువా రందఱు తాండవింప యతిభూభృన్మౌళి హేలాగతిన్.

గీ. పద్మపాదాదు లగుశిష్యపటలి సంభ్ర
మమున సాష్టాంగముగ వందనము లొనర్చి
పాద్య మర్ఘ్యంబు నొసఁగ నాశ్వాస మొంది
మ్రొక్కు మండనుఁ దజ్జాయఁ జక్కఁ జూచి. 190.

గహ పెదలిశంకరుఁడు మండను సుభద్రయభారతిని సంభాషించుట,

క. ఓపుణ్యదంపతులు మీ
రీపట్టున కేఁగుదెంతు రేటికిఁ బరివా
రోపేతమ్ముగ శ్రమమున
కోపి యయో! నేఁడు రానొకో గడు వగఁటన్.. 191.

క. అని యందఱుఁ గల్గయుంగాఁ
గనుఁగొని కూర్చుండఁ బనిచి క్రమముగఁ గుశలం

బును బృచ్ఛచేసి దర్భా
సనమున నాసీనుఁ డయ్యె శంకరుఁ డంత. 192.

క. యోగక్షేమము లరసెను
యోగీంద్రునిచరణకమలయుగళి నిటలసం
యోగము గన మండనుఁ డను
యోగమ్ము నొనర్చెఁ బ్రీతియోగము మెఱయన్. 193.

శా. దేవా! నీమహిమంబు మాదృశభవాబ్ధిక్రీడనిర్మగ్నదు
ర్భావుల్ జీవు లెఱుంగు టెట్లు? లిది స్వప్నంబో మహామాయయో
భావింపంగ మహేంద్రజాలమొ మహీభాగంబు రూపాంతర
వ్యావృత్తిన్ గనెనో వచించుటకు సాధ్యంబేని వాక్రువ్వవే! 194.

ఉ. యోగమహత్త్వ గీరతను వొయ్యనఁ బ్రాణముతోన చొచ్చి శ్రా
మాగమవాదమందుఁ దృణమట్టుల మత్సతి నోర్చి తత్త్వనా
యోగము బంధ మంచు నది యూత్మ స్మరింపనునుతించిపూర్వదే
హాగతిఁ గన్న నిన్గని కృతార్థుఁడ నైతి మహాత్మ! నేఁ డిటన్. 195.

శంకరుఁడు గెలుపొందినటు లుభయభారతి యంగీకరించుట.

మ. అనువేళన్ క్షితి సోఁక నెన్నొసలు సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి త
ద్వనితో త్తంసము నాయవజ్ఞ తమియింపం జూడు గౌరీశపా
వనరూపాంతర! జ్ఞానరత్నఖని!సర్వజ్ఞుండ వీ వన్న రూ
టను భావింపక లేనిపోనికడగండ్లన్ బెట్టితిన్ మూర్ఖనై. 196.

ఉ. ఉల్లమునందు నీవు గెలుపొందు టెఱింగియుఁ గూడ వల్లభా
యల్లకదుఃఖభీత నయి యుద్ధము సొచ్చి స్మరాగమంబునన్
గాళ్లకు బందమున్ వయితుఁ గాని య పెల్లఁ దృణీకరించి నా
వల్లభు డించి పోవ వనువార్త స్మరింపను మందబుద్ధినై. 197.

క. ఆశ్రైశవసన్యాసిగ
దా శంబరవైరినిగ మశక్త్యవిమూఢుం
డా శోధింతము దాన;ని
భాషుం డగు; గెలిచెనేని యవక్షీణ యగుఁ గా. 198.

ఆ॥ అనెడు నల్పబుద్ధి నంది నీ సర్వజ్ఞ
తామహత్వ మకట తలఁపనేర
కిట్టి క్లేశమునకు నెర సేసి నా మహా
త్మెల్ల వెల్లడింతు హీనగతిని. 199.

ఉ॥ కాపటికత్వ మెల్ల వెలిగ్రక్కక తజ్జనితాఘ మెట్లు పో
నోపును దేవ! నిండుసభ నుక్కలితోఁ సుమనాయకాగమా
లాపము లెత్తి సన్యసనలక్షణముల్ దిగఁద్రావి పల్కఁగా
నోపక యోడుఁ దా నను మహాహఁ బ్రవర్తిలితిన్ క్షమింపుమా.

శా॥ నీ యౌదార్యము సన్నుతింపఁ దరమా నే? నీ యుచిత్యంబున
ట్లే యస్మత్ప్రతి దేవతానియమముం బాలింపఁ దలంపు పూని కా
దా యీకీలము మేము సాధ్వి స్మరశాస్త్రార్థప్రసంగక్రియా
మేయాభిజ్ఞతఁ జాటి సన్నెలుతు స్వామీ! ధర్మరక్షార్థివై. 201.

క॥ స్వేచ్ఛ నగుధర్మపక్షమున
నచ్ఛస్మరకళలు సమయ మని కినసీసం
విచ్ఛిత్తి కసాధ్యంబు జ
గచ్ఛంకర! శంకరా! జగంబుల నున్నే? 202.

క॥ తల యెత్తి నీముఖం బెటు
తిలకింతుఁ బలుక యనుమతిఁ దలఁచితిమి
న్కల సిగ్గుమాలి నీతోఁ
బలికినధార్ష్ట్యమ్ము జ్ఞప్తి వచ్చిన దేవా! 201.

గీ॥ శుకము పద్యార్థమును జదివించుచు నె కూలి
ప్రాణము దొఱలంగ గుహనుండి పయనగంబు
చదువు చేఁతెంచు నినుఁ గాంచ నయ్యయొ మాడి
నోడలుం జచ్చినట్టు ట్లయి యున్నదాన. 202.

గీ॥ సర్వవిద్యల కీవ యీశానుఁడవును
సర్వభూతమ్ములకును నీశ్వరుఁడ వీవ
బ్రహ్మకధిపతి వోపరబ్రహ్మమూర్తి
తలఁప నీవ ప్రత్యక్షసదాశివుఁడవ. 203.

చ॥ మదనమదాపహర్త!సుమమార్గణశాస్త్రవివాదపద్ధతిన్
సదమున నన్నెటుల్ గెలువఁజాలక నివ్వెఱ నొంది తత్కళన్
బదఁపడి నేర్వఁగాఁ గడువు నన్నటు నోరి శ్రమంబు నొందుటల్
మది నరయంగ నీకు నవి మర్త్యచరిత్రవిడంబనల్ గదా. 206.

క॥ ఇరువురమే మటు నీచేఁ
బరాజయము గనుటకును దర్పణ గాంచము, భా
స్కరుచే నిశాకరాదులు
పరిభవ మొందుట యకీర్తివహ మగునొక్కో. 205.

సీ॥ బాల్యంబునన్ యోగి పల్కినపల్కు ప్ర
త్యక్షమ్ముగా నయ్యె నక్షరాల
నీవు సాక్షాచ్ఛంకరావతారం బాట
మాజన్మములు బుధమాన్య మయ్యె
నాప్రాణనాథుఁ డెంతటివాఁ డగుఁగాక
యయ్యె శిష్యుండు నీ కనఘ యిపుడు
పతివిప్రయుక్తనై బ్రతుకు భారముగ నె
ట్లుంచు నీలోకమం దొంటిపాటు

గీ. పతికి నాకు దాంపత్యసంబంధసాక్షి
యైనగృహపతి వహ్ని త్రేతాగ్నిరూప
యజ్ఞపురుషుండు నను డించి యకట భర్త
యాత్మలో లీన మాచుండ నరయఁగలనె? 208.

శంకరుఁ డుభయభారతి పాండిత్యమును నుతించుట.

మ. అని దుఃఖంబు సుఖంబు గానియొకచిత్తావస్థలో మున్గి యుం
గన యుండన్ యతిశేఖరుండును నమస్కారంబు గావించి నా
జననీ! నీ వొకమర్త్యభామ యన దోసం; బీధరిత్రిన్ బవి
త్రనౌనర్పన్ జనుదెంచువాణి వని తథ్యం బేను వాక్రుచ్చెదన్.

మ. భవదీయాచరమాఖిలాగమకళాపాండిత్య, వాగ్యుక్తిపా
టవ,గార్హస్థ్యవిధానసైకదృఢనిష్ఠా, నాథపాదారవిం
దవిలీనాంతరవృత్తివర్తనము లత్యాశ్చర్యనిర్ణిద్రగా
రవమున్ నామదికిన్ ఘటించె సుచరిత్రాలోకచూడామణీ! 210.

గీ. మర్త్యజగమున నేనరమాత్రునకును
నీయభిజ్ఞత లే దన్న నెలఁతుకల వ
చింప-నేటికి? నీవు విరించిసతివొ
యంబ! వేదాలఁ గన్నగాయత్రివొటు. 211.

క. అని యిటు వినుతించుయతీ
శుని పదముల కలికతలము సోఁక నెఱఁగి మం
డనుఁడు దనపురికి యతి ర
మ్మని సాంతేవాసుఁ గోరి యనుమతి గనుచున్. 212.

సశిష్యుండయి శంకరుఁడు మండనదంపతుల కోర్కెపై మాహిష్మతీపురంబు చేరుట.

ఉ. వచ్చినతోవఁ బట్టి పరివారముతో శకటంబు లెక్కి ము
చ్చిచ్చును దేవతాతతి భజించు,తెఱంగున శిష్యులన్ గురున్

బాష్పము లేనిభక్తిఁ దగుపూజలఁ జన్పుచు దీర్ఘమూర్తి నే
ట్లచ్చట నప్పుడున్ వినియు చాగృహమేధి యొసర్చెఁ బైనముల్.

సీ. అది సమాధిస్థితి యనుకొంటిమే కాని
యెఱుఁగము గురునియుద్యోగశక్తి
యోగవిద్యాశక్తు లూహింప నబ్రమ్ము
శవదేహ మం దెట్లు చొచ్చె నొక్కొ!
చొచ్చెఁ గా కేమను వృద్ధి వేల్మిడి మన
యెదుటనే తనదేహ మెటుల చొచ్చె?
నణిమాదిసిద్ధుల డౌనాచార్యునకుఁ బర
కాయప్రవేశ మగ్గలమె తలఁప
గీ. ననుచు గురునద్భుతావహ మయినయోగ
శక్తి కడుగ్రొత్తనందు నాశ్చర్యపడుచు
నరుగఁ ద్రోటకగిరి పద్మపాదాదు లోలసి
తత్కలాలాభలోభసోత్కంఠబుద్ధి. 214.

ఉ. అటు గొని వచ్చి యాబుధుఁడు నాలు సశిష్యుని శంకరార్యుఁ బ్రి
స్ఫుటతరభక్తి భిక్ష లిడి పూజలఁ జేసెది బంధుతానుహ్వా
త్పుటలికి సర్వమున్ వినిచి శ్వస్తనకార్యములన్ స్మరించి తే
వెటువలెనో క్రమించి రుచయించె నహస్కరుఁ డంతఁ బ్రొద్దినన్.

క. కొడుకులకుఁ గూతులకుఁ దమ
విడిముడిఁ బొలములును బైఁడి వెండియు సమమౌ
వడువున విభజించి యొసఁగె
నెడ మమతం ద్రెంచికొని మహీనిర్జరుఁడున్. 216.

క. యతిపతిజితనిజపతిగళ
గతావగతకాంతిమాలఁ గనుఁగొని గనా

పతి యుపవాసవ్రతదీ
క్షిత యగుటను నవసె వేసఁగిసి గకళిక నాఁగ 217.

ఉ. దంపతు లిర్వు రాత్మ మమతల్ విడనాడి కృతావగాహులై
సొంపడఁ గట్టి కావుల విశుద్ధనుసంబులఁ, దోఁచినట్లు గా
సంపద లెల్ల యాచనికసాత్కృతముల్ బచరించి చుట్టముల్
గుంపులు గట్టి రాఁగ సభకుల్ జనుదెంచి రపూర్వసైఖరిల్. 218.

సీ. స్వస్తివాచనికశైవల్యోపనిషదుక్తి
ఘోషమ్ము దశదిశల్ కొనలు నిగుడ
సాపాసనాగ్నిఁ దేత్రాగ్నులఁ బుత్రులు
ధాతురులు కయికొంచు సరస నడువ
నుపవాసములఁ గృశిస్ని యుష్ణవ నిలఁ గూలు
ధర్మగేహిని తోడఁ దరలి రాఁగఁ
గన్నీరు కాల్వలు గట్ట బంధుభుజిష్య
వితతి యంజలి గూర్చి వెనుకొనంగ

గీ. శాంతరసమున కధ్యవసాయ మనఁగ
దోఁచుమండను నంతంతఁ జూచి సభ్యు
లననిఁ జాఁగిలి మ్రొక్కి జయారవముల
వెల్లడించిరి మది వెల్లివిరియుభక్తి. 219.

క. గురుఁడును శిష్యులుఁ జుట్టలుఁ
బరిషజ్జనములును నుభయభారతి పతితో
నరుదేఁ గని విస్మయసా
గరమందు మునింగి రొక్కతఱి మయ్యెడలన్. 220.

సంన్యాసము స్వీకరింపనున్న మండనుని దేహమున
నుభయభారతి యోగశక్తిచే లీన మగుట.

సీ. ఆడుదానికిని సన్న్యాసమ్ము గొనఁగ న
ర్హత యున్నదే విధులందు ననుచు

సన్న్యసించెడువేళ సతిఁగూడఁ బతితోడ
ని ట్లుండఁగానలే నేమొ యనుచు
మన కేమి దెలియు ధర్మరహస్య మీమెకం
టెను శాస్త్రములను గంటిమె యటంచుఁ
బతితోడఁ బ్రివ్రాజింపఁగ నీపె-బిక్షల
కాధారముగ నెవ్వ రగుదు రనుచుఁ
గీ. బరమవైరాగ్య మాకృతిఁ బడసినట్టు
లరుగుదెంచెడు నాగేస్తురాలి నరసి
గుములు గట్టి వికల్పజల్పము లొనర్ప
సాగి రాక్కుమ్మడీన సభాస్తారు లెల్ల. 221.

క. అయ్యెడ మండనవిబుధుం
డయ్యతిపతి కెఱఁగి భవమహాబ్ధిఁ దరింపన్
జయ్యనఁ గృపాతరణిసా
హాయ్యము నీవయ్య శాశ్వతాన్వృత మెనయన్. 222.

క. అని యటఁ బ్రాజాపత్యే
ష్టిని విధివిహితముగఁ జేసి చెచ్చెర నగ్నుల్
గొని యాత్మారోప మొన
ర్పను గడఁగెడువేళ యనికి భారతి పలికెన్ . 223.

శా. దేవా! నాపతి సంన్యసించి చన నీదేహంబు సంతాన మీ
యావాసంబును నాకుమాత్ర మిఁక నేలా? మాకు దాంపత్యదీ
క్షావిద్యాదిమసాక్షి యిద్యనలుఁ డస్మత్కాంతు నాత్మంబునం
దావాసింపఁగ నెందునేఁ మిగిలి వైయర్థ్యంబునన్ భూమిపై. 224.

ఉ. ఏను దివానిశంబు హృదయేశ్వరుభవ్యపదాంబుజద్వయీ
ధ్యానము దక్క స్వప్నమున నైనఁ దదన్య మెఱుంగనేని నే

సీనియుతాత్మునాత్మకళ నేనిఁ దదాత్మను చొచ్చునగ్నితో
మానుగఁ జొత్తుఁగాక యసమానమదీయసతీత్వశక్తిచే. 225

క. అని భర్తృపాదజలజము
లను శిరమునఁ జేర్చి యసువులకు నధిపతి నీ
వనుమాటఁ దలఁచి నీయా
త్మను నాప్రాణములు సేర్పుమా యగ్నులతో. 226.

ఆ. అనుచు నొడివి లేచి యాత్మేశుపాదాబ్జ
సన్నిధానమందు సాధ్వి యామె
పరమయోగసరణిఁ బద్మాసనాసీన
యగుచుఁ బ్రాణవాయు నవధిఁ బెట్టె. 227.

మ. చరణాంగుష్ఠతలాది వాయుగతి సంస్తంభించి నాభిస్థలం
బురముల్ గంఠము బ్రహ్మరంధ్రమునునొయ్యొయ్యన్ సమాకర్షణం
బరుదారన్ బొనరింపఁ బ్రాణములు దివ్యజ్యోతిరాకారవి
స్ఫురణన్ దేహము వాసి యగ్నిశిఖలన్ జొచ్చెం దటిత్ప్రాయమై.

ఆ. పిడుగుపడినరీతి విజమూఁకిడినట్లు
క్షణముకాల మచటిసభ్యజనము
మూఁగలట్లు చిత్రములపోల్కి నోటమా
టయును గంటఁ జూపడంగి యుండె. 229.

—: ఉభయభారతి భారత్యవతారమని శంకరుఁ డెఱింగి స్తుతించుట :—

సీ. ఆదివ్యతేజముం దరసి వాణీయావ
మొదలు జల్లన శంకరుఁడు నుతించెఁ
దీవ్రమానామె పాతివ్రత్యశక్తికిఁ
జేయెత్తి మ్రొక్కిరి శిష్యకోటి
యాసాధ్వి విమతేంద్రియత్వసంపత్తిని

నోరారఁ బొగడిరి పౌరసమితి
స్వచ్ఛంద మైనతత్సతిమరణంబున
కాస్థాన మాశ్చర్యమందు మునిఁగె

గీ. క్షణముకాలంబు మాత్రిన్నాఁటు గనియుఁ దెలిసి
తదయ కాత్మను నారోపితము లొనర్చెఁ
దత్సతీదివ్యతేజోవితానలీన
మైనవైతానికావ్యగ్ను లాబుధుండు. 230.

ఉ. సాంజలిబంధుఁడై నిలిచి యత్తఱి శంకరదేశికుండు త
న్మంజులదీప్తిపుంజము మనంబున శారదఁగాఁ దలంచి యో
కంజజురాణి వాణి కనుగంటిఁ గనుంగొనుమంచు నహీనలో
సంజాతబాష్పపూరములు న్యాయము మెండు నుతించె నార్తుఁడై.

శా. పాండిత్యప్రతిభావమున్ గంజా చాటి చెప్పంగ నీ
వేతన్మానుషజన్మ మొందితని యూహింతున్ భవత్పాండితీ
చాతుర్యంబుఁ దలంప మర్త్యభువనాజయ్యం బమోఘ్యంబు, వి
ద్యాతత్త్వస్థితి యాపరస్వతిగ సిద్ధాంతీకరింతున్ నిజున్. 232

గీ. నాథ జితుఁడై భవుండు సన్న్యాస మూనఁ
దనకు వైధవ్య మబ్బుటఁ దలఁచి యీవు
యోగశక్తి నాత్మశాంత్ర నొనరఁ జొచ్చె
లే వస్థాధ్యమ్ముఁ దిలఁ బతిదేవతలకు. 233.

మ. అమృతం బొల్కెడుపల్కులన్ వివిధశాస్త్రార్థప్రసంగంబులం
దమరాచార్యఫణీంద్రషణ్ముఖుల లజ్జాయుక్తులం జేయునీ
విమలప్రజ్ఞఁ దలంప మానుషివె నాస్త్రీ మహాదేవివో
హిమవత్పుత్త్రివొ లక్ష్మివో యుబదు కాదేఁ దల్లి వాగ్దేవివో. 234.

ఉ. అంతరదృష్టిఁ గాంచ నిగమాంతసరోజవనాంతరాంతరా
శ్రాంతవిహారహంసి వని శంభురమేశవిధాతృసేవితా
నంతమహత్త్వమంచుఁ బరమాణుగతస్థితి వంచు భారతీ
కాంత వటంచుఁ దోఁచె నరకాంతవు మాత్రము గావు మాతృకా.

గీ. వైఖరీరూపవై వెలువడుదు జగతి
మధ్యమాఖ్య నుందఁట గళమధ్యమందు
నగపడుదు యోగదృష్టిఁ బశ్యంతి నాఁగఁ
గాని నీపరావాఙ్మూర్తిఁ గనుట యరిది. 236.

క॥ కనుకలికి వినుకలికి వా
ఙ్మనసముల కగమ్య మయి సమాధి మెఱుపు నాఁ
జనునప్పరాఖ్యవాక్కగు
నిను నస్మాదృశులు చూడ నేర్తురె దేవీ. 137.

గీ. మనుజదృష్టి నుపాసించుమంత్ర మీవ
జీవదృష్టి ననుం గన్నదేవి వీవ
జ్ఞానదృష్టి మదాంతరశక్తి వీవ
యాత్మదృష్టి నే నన్నపదార్థ మీవ. 238.

చ. ఎఱిఁగితి నాత్మ నిన్నుఁ జననీ! పరమేష్ఠికళత్ర మంచు నీ
శ్వరుని సగర్భ్య వంచఖిలవాక్కుల కాదిమదేవతాకృతిన్
బరఁగెదుదాన వంచు భువనంబులఁ బ్రోవ రమాదిరూపభా
సుర మగు చిత్కళాంశ మనుచున్ బరమార్థవిచారధోరణిన్. 239.

సీ. సర్వకాలము నీసుచరిత సాధ్వుల కొజ్జ
బంతియై జగతి నేర్పడుటకొఱకుఁ
బరమపాతివ్రత్య మరవిందదళనేత్ర
కలషుతవం బంచుఁ దెలుపుకొఱకు

దత్తపశ్చర్యాతిధన్య కసాధ్యవి
జ్ఞానమెుం డుండమిఁ జాటుకొఱకు
నట్టి జ్ఞానమున యోగాతీతశక్తి ల
భించు నంచును బ్రకటించుకొఱకు
గీ. శృంగగిర్యాదిక క్షేత్రరంగములను
బీఠములను స్థాపింతు నీపేర నందు
శారదాంబ! నీదివ్యతేజం బజస్ర
మావహించి మదర్చితం బౌను గాక. 420.

ఉ అంచు నుతించు చొక్కగడె యయ్యతి చొక్కన నుండి మీాలితా
క్ష్యంచలనిస్స్రితాశ్రుఝురుస్రలాస్యము ముంపఁగ లోని చూపునన్
బ్రాంచిత చిత్సుధాంబుధి తరంగదభంగతదంగనాకృతిన్
గాంచి యభీష్టమా మెయొసఁగన్ గొనినట్టుల విచ్చెఁ గన్గవన్. 251.

మండనుని సంన్యాసస్వీకారము.

ఆ. అగ్నిహోత్రముల నిజాత్మ న ట్లారోపి
తములుగా యథావిధాన మాచ
రించి కామములఁ ద్యజించి యమ్మండనుఁ
డాశ్రయించె శంకరాంఘ్రియుగళి 242.

గీ. ఎలమి గురుఁడును సంన్యాసగృహ్యవిధిని
మండనున కంత సకలధర్మముల నడపి
నిఖిలభవదుఃఖహాతికిఁ గర్ణజప మగు
'తత్త్వమసి' సూక్తి నొడివెఁ దత్కర్ణసీమ. 243.

క. సన్న్యాసపూర్వముగ నా
ధన్యుఁడు భిక్షించె; నాత్మతత్త్వము గురురా
జన్యుఁడు గఱపి శ్రుతిశిరో
మాన్యము తత్త్వమసి సూక్తిమర్మముఁ దెలిపెన్. 244.

గీ. ఘటమటుల జాతిరూపాదికమ్ముకలిమి
నాది యనెడు భిదాపత్రిథనమ్మునను న
నాత్మ యగు దేహ మీవు కా; వం దభేద
సంస్కృతి విపర్యయజ మంచుఁ జక్క నెఱుఁగు. 245.

సీ. దండఘాతమున ధ్వస్తంబగుఘటము లో
ప్యమ్ము; దండాది లోపక మనఁబడు
నాలోప్యమునకు స్వవ్యతిరిక్తదండాది
క మ్మెన్నఁగా లోపకముగ నౌను
అటు స్వవిలక్షణం బగు దష్ట్రయైనట్టి
యాత్మనస్తువు జ్ఞాత మైనయంత
దేహాతిత్రియమును దృశ్యత్వ మెనసిన
హేతువుచేఁ నశియించు; నిట్టు
గీ. లాత్మ మేనికి లోపక మగుచు వెలయు
దేహమునె బ్రహ్మ మనుచు సాధించు టెట్లు
పొసఁగు? ద్రష్టకు మఱి దృశ్యమున కభేద
వచన మున్మత్త విప్రలాపంబు గాదె. 246.

ఉ. ఆదినె నీవు కావు సుమి యక్షము లయ్యవి సాధనాళి దా
త్రాదులపోల్కి; వానియెడ నాత్మత చెల్లదు, కన్ను నాదియా.
భేదము లేదె స్పష్టముగ వీనియభావము జూడవే సుషు
ప్త్యాదికభావమందు? నటులౌట ఘటాదులపాటి వవ్వి యా, 247.

గీ. ఆత్మభావము దా నింద్రియములకు సము
దయగతం బేని యఁం దొంకు వ్యయము నొంద
నాత్మత నశించుఁ; బ్రత్యేకమందు ననినఁ
గాయమె నశించు బహునాయకత్వమునను. 248.

గీ. చక్షురాద్యన్యతమగ మెంచంగ నాత్మ
భావ' మనఁ గన్ను వో స్మృతి పాయఁవలదె?

స్మృత్యనుభవంబు లే కాశ్రయేద్ధ మగుటఁ
జూచువాఁ డొక్కఁడు మఱొండు శ్రోత యగును. 249.

క. 'చనె నామన మొకయెడ?' కనఁ
గను భేదము కలిమి సుప్తికాలలయంబుల్
గనుఁ గానఁ జిద్విభిన్నమ
మన, మది గా దాత్మ, కరణమాత్రంబ యగుల్. 250.

క. భేదావగతి ననన్వయ
మాదుకొనుట నిటులె బుద్ధి యాత్మం బెపుడున్
గా దది, కరణాదింబలెఁ
దాదాత్మ్యభ్రాంతి విడువఁదగు నీ కార్యా! 251.

గీ.*చరమకృతిధాతుపదయుక్తి పరఁగుకతనఁ
గా దహంకృతియును నాత్మ; నాదు ప్రాణ
మనుప్రతీతిఁ బ్రాణమును గా దాత్మ, సకల
ముపరతం బగు సుప్తియం దుండుఁ గాక. 252.

గీ. ఇటుల దేహాదిభిన్నమై యొసగు నాత్మ
తదవివిక్తమై త్వంపదోక్త మగు విశ్వ
హేతు వగు నాత్మ తత్పదఖ్యాత మగును
దదుభయైక్య మసీతిపదంబు తెలుపు. 253.

క. అన నుండనుఁ డనూ దేజం
బునకుఁ దమంబునకు నైక్యమునుపలె సర్వ
జ్ఞునితోఁ గించిద్జ్ఞున కే
యనువున నీవాక్య మైక్య మది కనో యనుడున్. 254.

వ. శంకరాచార్యుండు నవ్వి యిట్లను. 255.

* 'అది వికారాశ్రయం బగునట్టికతనఁ' అని పాఠాంతరము.

మ. అరయన్ వాచ్యగ మిద్విరోధ మగుతన్ 'సోయం పుమా' నన్నవై
ఖరి; నిప్పట్లను దద్విరోధ మెడయంగా నిర్విరోధత్వభా
స్వరవాచ్యంబున కొంచు నేక మగులక్ష్యంబే వచింపంగఁ ద
త్పర మూఁ దత్పదయుగ్మ మన్నెడ విరోధం బెద్ది వాకుృవ్వమా!.

వ. నీ వనిన విరోధ మిద్ది వాచ్యగత మగుం గాక. నిన్న చూచిన పురుషుని నేఁడు విలక్షణవేషంబున నుండఁ జూచినను వాఁడే వీఁడన విరోధహాని గలుగు. నటుల తత్త్వంపదద్వయవాచ్య మగు పదార్థ మొక్కటియే యని చెప్పు నాశ్రుతియందు విరోధ మేమియుఁ గానరాదు. 257.

ఉ. కావున నిర్వివేకమతిఁ గర్మశతాపరిహార్య మై చిరం
భావిత మై తనూపప్రభృతిభావగతం బగునయ్యహంమతిన్
ద్రోవుము ఘోరసంసరణదుఃఖవిముక్తికి హేతు వన్న స
ద్భావన నాత్మభావమున భావము దార్పు మజస్ర మోసుధీ !258.

గీ. కాయమున వీడు మమతను గాక భూరి
మాయువహ్నిమాతాదిసామాన్య మగుట
నటులె బహిరర్థమమతఁ బోనాడు నిర్వి
కంక మగుచిత్తముఁ బరాత్మవంక నిలుపు. 259.

ఉ. తీర మొకండు వాసి పెఱతీరము సేరెడుదీర్ఘమత్స్య మా
తీరముకంటె భిన్న మయి తీరవిలిప్తము గాక పొల్చునా
ధోరణి జాగ్రదాది విహృతుల్ గయికొంచును దేహి వానికిన్
వేఱయి యుంటె కాదు విన వేకనఁ డించుక వానిధర్మముల్. 260.

శా. జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థలు చిదంశం బైననీయందె ధీ
వ్యగ్రత్వంబునఁ గల్పితంబులు; మహీశ్వభ్రాహిదండాదిరూ
పోగ్రత్వంబులు రజ్జువందు భ్రమచే నుత్పన్నమౌఁ గాన నీ
వ్యగ్రియంబు తురీయతత్పదమ యై కాద్యభ్రమల్ వాయుమీ. 261

సీ. ప్రత్యక్తమము పరపదము వేత్తకుఁ జేరు
వగు; నజ్ఞునకు దూర మగును జూవ్వో
యంతర్బహిర్వర్తి యైనఁ జిత్తును వెలి
నెమకి యజ్ఞు లెఱుంగ నేర రాత్మఁ
బాంథపాసంగపక్కి నానాఖ్యల
గృహము లౌచు దేహము లేఁగెదరు తుదకు
ననిశసుఖాద్యకృత్యములు దుఃఖదము లౌ
సుఖము జన్మాంతరసుకృతహేతు
గీ. వాక్పతి విన్న శ్రుత్యుక్తి నొదవును బరి
పక్వమతి కాత్మవిజ్ఞానపాటవంబు
మందగతిఁ బట్టువడు మందమతికిఁ గూడ
సద్గురువరాంఘ్రిసారసాశ్రాంతసేవ. 262.

ఆ. ప్రణవసాధనము నుపాదిష్టకర్మముల్
సేసికొనుచు గురునిసేవణమున
మలము లెల్లఁ దొలఁగ,మానసంబు ధరింప
నొప్పుఁ దత్త్వబోధ ముక్తరీతి. 263.

క. మనసు దివానిశమును గురు
ననువర్తించునది -వేత్త యగుగురుఁడె శివుం
డనఁదగు-నసువర్తనఁ దు
ష్టిని గనినా కృపను జూచు శిష్యునిమోమున్. 264.

సీ. ఆమోదపాలనీయము గురునాజ్ఞ, య
య్యది కల్పలత యభీష్టార్థఘటన
నలుగ గురూపదిష్టాత్మదేవత గురుం
డోము -నాతఁడె యల్ల నున్న దిక్కు

ఆచార్యసేవ యిష్టాపూర్తనిష్ఠనా
శములకై విధినిషేధములఁ దెల్పఁ
గొల్చువే ల్పానఁగుఁ గోర్కుల నైన గురుఁడు లే
క వ్వేల్పుఁ గనఁ దెలియంగ రాని

గీ. గురుఁ డలరెనేని దేవతోత్కరము నలరు
గురుఁ డలిగెనేని దేవతోత్కరము నలుగు
నాత్మభావన సమాప్తు లగుసురతతి
మదిఁ దలఁచు దేశికుఁడు విశ్వమయుఁడు గాఁడె. 265.

చ. అని యిటు లప్పురాణగురుఁ డర్థిమెయిన్ బరమాత్మతత్త్వమున్
వినిచిన మండనుండు భజనీయగురుప్రవరాంఘ్రియుగ్మమం
దు నొసలు సోఁక వ్రాలి త్వదనూనదయామృతముప్కటాక్షపా
తనమున నిన్నినాళులకు ధన్యుఁడ నైతి నటంచుఁ బల్కుచున్. 266.

క. గురుఁ డతనికి నొనరిచె స
త్సురేశ్వరాభిఖ్య దిగ్వధూకృతసఖ్యన్
మెఱసె విధాతృసుఖాదిక
తరశంకరముఖ్యశిష్యతతి గని వాఁడున్. 267.

చ. అటు లతఁ డాసురేశ్వరసమాఖ్యను నర్మద నర్మదాధునీ
తటతల మాని యున్నమగధక్షితిఁ జేరి త్రయీశిరోవచః
పటలవిచింతనన్ స్వపదభాగురుసౌఖ్యములో మునింగి త
త్కటకమునందె యుండి బహుకాలము పుచ్చె మమత్వదూరుఁడై.

సీ. పండితాజయ్యమహామండనబుధమదే
భముఁ బట్టి కట్టుఁగంబమునఁ గట్టి
ప్రణతవిద్వత్త్రికరణగతదోషపం
హతి పొల్లువోవఁ దూర్పారఁ బట్టి

సద్గుణాంచితు లైనజనుల కవ్వారి యూఁ
తంగేటిజున్ను చందమున నడరి
దుర్గమదుష్కర్మతా(దులపక్షుల నెల్ల
బిఱుగుపాటుగను నొప్పించి తు)ంచి
గీ. శంకరాచార్యవర్యుఁ డచ్చటు దొలంగి
చనియెఁ గీనాశపాలితాశకును గుసుమి
త వివిధపలాశ వి(భ్రమదభ్ర)మర గీత
మధుర రుతి పూర్ణ వనమార్గ మధిగమించి. 269.

ఆశ్వాసాంతము.

శా. విద్యుత్ప్రింగ పటీవృతాసితపయోభృ త్కోమలాంగాంచితా!
స్వాద్యామేయ దయాంబువర్ష శమితాచ్ఛ స్వాంతతాపత్రయా!
విద్యాలాంగలఫాలకృష్టి గళితాజ్ఞానద్రుమాజ్యాంతరం
గోద్యత్స్వాత్మవివేకసస్యఫలరూపోదార మోక్షప్రదా. 270.

క. అస్త్రాయితతృణఖండ! ము
నిస్త్రీకృతగండశిల! తృణీకృతశివచా
పా స్త్రైణాభినవప్రస
వాస్త్ర! పవిత్రేద్ధరాన్వయాబ్ధీందునుతా! 271

సుగంధివృత్తము.

శంకరా బ్జగర్భ జంభశాస నాదిపాయకా!
న్యంకురూపదేవశత్రువాసుమోక్షనాయకా
పంకజాతలోచనాప్రపంచపంచసాయకా!
కంకకాకదాశకీశకామితార్థదాయకా! 272.

ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదితకవిత్వ 'కవితాభూషణ'
వెంపరాల సూర్యనారాయణనామధేయప్రణీతంబైన
శంకరవిజయంబున
పంచమాశ్వాసము.

శ్రీగురుమూర్తయే నమః.

శ్రీ శంకరవిజయము

షష్ఠాశ్వాసము

శ్రీవేంకటరాయసచివ
భావగగనవీథికానపాయిసమున్ గేం
దీవరబాంధవ! మైత్ర్యా
కావనిపాలకమతల్లికా! రఘురామా!

వ. అవధరింపుము!

గీ. సనకసముఁడైన శంకరాచార్యుఁ డల ది
శను మహారాష్ట్రముఖ్యదేశముల శమిత
వినుతమతమానుఁడై గ్రంథవితతి వెలయఁ
జేయుచుఁ గ్రమక్రమమున శ్రీశిఖరిఁ జేరె. 1.

క. ఆకొండ వెలుంగు స్వయం
భూకాశలమై యహీంద్రభూషప్రియమై
వ్యాకోచమల్లికాగం
ధాకలితక్షితిజమై ద్విపారినిబిడమై. 2.

వ అందు. 3.

క తొలిచెఁ దనమేను యతిరా
ట్తిలకుఁడు కలికలుషభంగ ధిక్కృతతుంగ
జలదుత్తుంగతరంగా
సలలితపాతాళగంగ శైలానంగా. 4

చ. నతజనమోహభంగము ననంతపథస్పృగమేయశృంగముల్
హతపటుపాపసంగముఁ గలాలపదభ్రగభృంగముల్ నమా
శ్రితపృథుగంగముల్ సుకృతశృంగముఁ దుంగమునైన యాగిరిన్
యతిపతి యెక్కి, కాంచె నఖిలాంగము పొంగఁగ నీశు లింగమున్.

క. నతజనభవభర్జను నతి
నుతిమాత్రామృతరమార్జనుని భ్రమరాంబా
కృతసంసర్జనుఁ గొలిచెన్
యతి ప్రణతార్జనుని మల్లికార్జును భక్తిన్. 6.

గీ. తీరరుహభూమిరుహవినివారితోష్ణ
ప్రమథితాఖిలతృష్ణ నిరస్తకార్ష్ణ్య
యైన కృష్ణాధుని తటమ్మునందు సంవ
సించెఁ గొన్నాళు లాచార్యశేఖరుండు 7.

చ. అచటఁ బవిత్రకీర్తి విమలాద్భుతవర్తి గురుండు దా స్వయం
రచితము చిత్రవాక్యరుచిరంబు నసద్గ్రహనిగ్రహార్థ మా
ప్రచురకృతివ్రజంబు గుణరాజివిరాజితు లౌ బుధాళికిన్
స్వచతురిమంబునన్ దెలియఁ బల్కి యొనర్చెను సుగ్రహంబుగా. 8

చ. ఇతరము లాశ్రితంబుల జయించెడి తచ్ఛ్రితభాష్యసంచయం
బతఁ డదర్థధిక్కరణ మబ్బ వచింపఁగఁ గాంచి యీర్ష్యయే
వ్రతముగ దూఱు పాశుపత,వైష్ణవ,శైవ,మతాద్యజస్రదీ
క్షితుల సురేశ్వరాదియతిశిష్యులు లీల జయించి రత్తఱిన్. 9

గీ. అందుఁ గొందఱు గతమత్సరాభిమాను
లై స్వమత మొల్ల కయ్యతి కైరి శిష్యు
లవులఁ గొందఱు ధృతమన్యులై జఘన్య
మతులు తన్నిధననిరీక్షమాణులైరి. 10

మ. ఖలనీచోక్తులె వేదమాళు లనుచున్, గల్పించుచున్ వేదముల్,
ఖలవృత్తిన్ నిజవేదమార్గ మెఱియంగాఁ గూల్చుచున్ గొందఱి
చ్చల సాక్షాత్పరమాత్ము శంకరు నెదన్ స్పర్ధాగతిన్ గృష్ణ నం
దలుకన్ బౌండ్రకుఁ డట్లు పొందఁ గని రంత్యం బాగతిన్ జెచ్చెరన్.

మ. యతిరాట్సూక్తి నదీష్ణశిష్యుల కథావ్యాపారపారీణభా
షితముల్ వెల్గఁ గణాదవాజి గణాశ్రీఁ గోల్పడెన్, గాపిలం
బు తిరోధానము నొందె, శైవ మశివంబున్ బొందె, గర్వాహ్వా మ
హ్వాత మాయెన్, గనె వైష్ణవంబుగతి దార్గం బారయన్ దుర్గతిన్.

చ. అదయుత శంకరార్యుఁ డటు లన్యమతంబుల సంకరం బడం
పఁ దొలఁగె బౌద్ధవాద, మడె పద్ధతిగాఁ గొనెఁ దార్కికోక్తిసం
పద, యిఁక నెత్తువెట్టినను బల్కదు భాట్టమతంబు, కాపిలం
బది స్ఫుటచాపలం బయి యనాదృత మయ్యెను దగ్ధబుద్ధికిన్. 13

కాపాలికుని చరిత్రము.

ఉ. కాల మొకింత యయ్యతి సుఖంబుగ నచ్చటఁ బుచ్చ, నొక్కనాఁ
డాలరి రావణుం డటు సమాత్తమునీశ్వరవేషుఁడున్ సము
న్మీలదనల్పదోషుఁడు వినింద్యకృతిప్రవణుండు నైన కా
పాలికుఁ డొక్కరుండు గనవచ్చె నమాయు నమాను నమ్మునిన్.

గీ. అతుల దగ్గతిఁ గాంచెఁ గామాద్యవశ్య,
వశ్యవిషయతురంగ తపస్విలోక
మృగ్య, గురుమౌళి నుత్య మాత్మీయభాష్య
మెలమిఁ గలిపి రహస్థలి మెలఁగువాని. 15

క. చిరముగఁ గోరెడు యతివరు
నరసి మనోరథము సిద్ధి నంది నటు ముదం
బరసి నిజలాభముదితుని
దరిసి గురు నచించెఁ జేయఁ దలఁచినది యిటుల్. 16

మ. సదమాత్మా! భవదీయమైన గుణముల్ సార్వజ్ఞ్యసౌశీల్యభూ
తదయాదుల్ విని కాంచ వచ్చితి సముత్కంఠాతిరేకంబుచే
త దవీయఃకృతదేహమాను, విజితద్వైతుక్తి, విధ్వస్తమో
హు దృఢాద్వైతుని నిన్నుఁ గా కొరుని నీయుర్విన్ గనన్ శక్యమే?

ఆ. పరుల మేలుకొఱకె పడపితి వీమూర్తిఁ
గంటి దివ్యగేయక్రమకీర్తి
డులు తపాంగలేశముల సజ్జనులయార్తి
విమలసూక్తిఁ గొందు విశ్వమూర్తి. 18

చ. అమలగుణాకరత్వమున నందితివే భువనైకమాన్యతన్
గ్రమగతి; విశ్వవిత్త్వమునఁ గంటివయా యభిమానశూన్యతన్
రమణవిజిత్వరత్వకలనన్ గనవో గళహాస్తితాన్యతన్
శమివర! కంటి స్వాత్మమ యొసంగు కడంక మహావదాన్యతన్. 19

ఆ. అఖిలశుభగుణాలయములుం బరాపర
జ్ఞులును నగు భవాదృశులను గోరి
యెట్టి దుర్లభేష్టమేని బొందకయ కా
ర్యార్థు లెన్నఁడైన నరుగువారె? 20

క. కావున సర్వజ్ఞుఁడ వగు
నీవు సలుపు మేలు వడసి నృకరోటిధరున్
దేవుఁ దనియించి తత్కృపఁ
గావలె ధన్యుండ ననెడు కడఁకను వత్తున్. 21

ఉ. ఈతను వ్రాఁది రాజతమహీధరసీమకుఁ బోయి శర్వుతోఁ
బ్రీతి వసింపఁ గోరి, శతవర్షము లుగ్రతపం బొనర్ప; సం
ప్రీతమనస్కుఁడై శివుఁడు దృగ్గతుఁడై యనెఁ "గాంతు నీయభి
ప్రేతపుమర్థ మయ్యది లభింపఁగ నొక్కటి చేయఁగాఁ దగున్. 22.

క. సర్వజ్ఞశిరమొ యగ్నిని
నుర్వీపతి శిరమొ వేల్చు టొప్పు ననియె మున్
శర్వుఁ డది మొదలు వెదకియు
సర్వజ్ఞుని గననియట్లె జనపతిని గనన్. 23.

గీ. కంటి నేఁడు భాగ్యగరిమ జగద్ధితా
చరణు సర్వవిదుఁ బ్రశాంతు నిన్ను
నింక మదనుబంధ మీడేఱు; జనుల బం
ధములు నిన్నుఁ జూచుదనుకఁ గాదె 24.

ఆ. చక్రవర్తి శిరసా సర్వజ్ఞపుటియయో
యస్మదిష్టసిద్ధి కగును హేతు
వందుఁ దొంటి దాత్మనైనఁ దలంపరా
దున్న దపర; మీర లున్నవారు. 25.

క. శిర మొసఁగ మీకుఁ జేకుఱు
స్థిరయశ, మభిమతము నాకు సిద్ధించు "విన
శ్వరము తను" వనుట బుద్ధిం
దలఁచి మది రుచించునో యొనర్పుము దానిన్. 26.

చ. శమధన! నిన్ను దేహము నొసంగు మనన్ మన సొప్పకుండె, స
ర్వ మొసఁగు దాత వైన నొసఁగంగలఁడే స్వశరీర? మీవు ని
ర్మముఁడవు దేహమం దభిమానుఁడ వంచుఁ బరోపకారకృ
త్యమునకె మేను దాల్చినమహాత్ముఁ డవంచుఁ దెగింతుఁ గోరఁగన్.

ఆ. పరుల క్లేశ మింత పాటింతురొకో యహ
ర్నిశము స్వార్థపరత నెగడుజనులు
పగఱఁ జంప వజ్రి పవి కంచు దాధీచ
మైన యస్థి నిర్దయముగఁ గొనఁడె. 28.

క. తృణమటు దధీచిముఖ్యులు
క్షణిక మ్మగు నొడలు పరులకై విడిచి జగ
ద్గణముఁ గయిసేయరే గుణ
గణమున స్థిరకీర్తిమూర్తికాళితు లగుచున్. 29.

సీ. ధిక్కృతైషణులు త్వాదృశులు శాంతులు పర
తుష్టికై కాదె తాల్తురు శరీర
మాచంద్రతారార్క మనపాయయశమును
వరలఁడే జీమూతవాహనుండు
స్వార్థపరాయణు లస్మాదృశులు దయా
హారులు కొంద ఱుందురు మహాత్మ
సంతతవాంఛావశంవదులై వివే
కము గోల్పడెదరు కార్యములయెడల
గీ. పరయుఁ దనుధారుల కదేయ మఖిలసుజన
గర్హ్యమగు కోర్కెఁ గోరుదుఁ గాక నీకు
ధృతవిరాగున కీరాని దేది యుండు
నిష్ట మొసఁగ నీకంటె నా కెవరు గలరు. 30.

క. దేవా మ్రొక్కెద నీశిర
మీవే యని కాళ్లఁ బడిన హీనుఁ గని దయా
సేవధి యాసుధి విశ్వ
వ్యావృత్తమనస్కుఁ డగుచు నసియె నిటువలెన్. 31.

ఉ. ఈ విటు గోరితే చలుగ నిచ్చెద శీర్షమె, యేబుధుం డపా
యావిలకాయ మీయ వెనుకాడునొ యర్థులు వేఁడ; నెట్టి ర
త్నావిధు లున్నఁ గాలమువశం బయిపోయెడిపాడుమేనిచే
నావల మేల కల్గు నెడ నద్దియ కాదె పుమర్థ మేరికిన్. 32.

చ. వినుము సమాధి నుండెద వివిక్తమునం, దొకరుండ వీవు వ
చ్చినయెడ నిచ్చువాఁడ నిజశీర్షము; నంద తెఱుంగ నిచ్చుచోఁ
బని చెడు, వీరె శిష్యు లతిభక్తు లెఱుంగ సహింప; రెవ్వఁడై
నను దను వీఁగ నైచునె? స్వనాయకుకాయము డిందు టోర్చునే? 33

క. అని సంకేత మ్మొనరిచి
యనిపినఁ గాపాలికుఁడు నిజావసథము చే
రెను శంకరుఁడును దనయు
న్కిన మిన్నక యుండె భావనిష్ఠతి తనరన్. 34.

శా. ఆకాపాలికుఁ డాత్తశూలుఁడు త్రిపుండ్రాంచల్లలాటుండు నా
నాకంకాళవిభూషితాంగుఁడు నితాంతక్షీబుఁ డుష్ణాంశుబిం
బాకారోగ్రవిలోచనుండు నయి ఝట్టట్టింత గన్గోక ని
ర్భీకుండై యతిమాళివాసమహిఁ జేరెన్ ధీరసంచారుఁడై. 35.

క. స్నానాదికనిత్యాను
ష్ఠానములకు శిష్యు లెల్లఁ జన సంకేత
స్థానమున స్థిరత నాత్మ
ధ్యానమ్మొన నుండె శంకరాచార్యుండున్. 36

గీ. భైరవాకారుఁడైన కాపాలికుని గ
నుంగొని గురుండు దేహ మొసంగ నెంచి
యాత్మ నాత్మను గూర్చి సమాహితాత్ముఁ
డౌచుఁ గరణోపసంహార మమర నుండె. 37

సీ. నిజసౌఖ్యధిక్కృతానిమిషరాజ్యుం డౌచు
నిర్వికల్పసమాధి నెగడువానిఁ
జిబుకంబు జత్రువుఁ జేర్చి జానూపరి
నుత్తానకరముల నొప్పువాని
సామిమీలితవిలోచనుఁ డౌచు నాసాగ్ర
సీమఁ జూపు ఘటించి చెలఁగువానిఁ
బూర్వాంగ మెత్తరంబుగను సిద్ధాసన
మమర సమాసీనుఁ డైనవాని

సీ. ధిక్కృతైషణులు త్వాదృశులు శాంతులు పర
తుష్టికై కాదె తాల్తురు శరీర
మాచంద్రతారార్క మనపాయయశమున
వరలఁడే జీమూతవాహనుండు
స్వార్థపరాయణు లస్మాదృశులు దయా
దూరులు కొంద ఱుందురు మహాత్మ
సంతతవాంఛావశంవదులై వివే
కము గోల్పడెదరు కార్యములయెడల
గీ. సరయఁ దనుధారుల కదేయ మఖిలసుజన
గర్హ్య మగు కోర్కెఁ గోరుదుఁ గాక నీకు
ధృతవిరాగున కీరాని దేది యుండు
నిష్ట మొసఁగ నీకంటె నా కెవరు గలరు. 30.

క. దేవా మ్రొక్కెద నీశిర
మీవే యని కాళ్లఁ బడిన హీనుఁ గని దయా
సేవధి యాసుధి విశ్వ
వ్యావృత్తమనస్కుఁ డగుచు నసియె నిటువలెన్. 31.

ఉ. ఈవిటు గోరితొ చలుగ నిచ్చెద శీర్షమె, యేబుధుం డపా
యావిలకాయ మీయ వెనుకాడునొ యర్థులు వేఁడ; నెట్టి ర
తూవిధు లున్నఁ గాలమువశం బయిపోయెడిపాడుమేనిచే
నావల మేల కల్గు నెడ నద్దియ కాదె పుమర్థ మేరికిన్. 32.

చ. వినుము సమాధి నుండెద వివిక్తమునం, దాకరుండ వీవు వ
చ్చినయెడ నిచ్చువాఁడ నిజశీర్షము; నంద తెఱుంగ నిచ్చుచోఁ
బని చెడు, వీరె శిష్యు లతిభక్తు లెఱుంగ సహింప; రెవ్వఁడై
నను దను వీఁగ నైఁచునె? స్వనాయకుకాయము డిందు టోర్చునే? 33

క. అని సంకేత మ్మొనరిచి
యనిపినఁ గాపాలికుఁడు నిజావసథము చే
రెను శంకరుఁడును దనయు
న్మౌన మిన్నక యుండె భావనిష్ఠతి తనరన్. 34.

శా. ఆకాపాలికుఁ డాత్తశూలుఁడు త్రిపుండ్రాంచల్లలాటుండు నా
నాకంకాళవిభూషితాంగుఁడు నితాంతక్షీబుఁ డుష్ణాంశుబిం
బాకారోగ్రవిలోచనుండు నయి యుట్టట్టింత గన్గొనక ని
ర్భీకుండై యతిమౌళివాసమహిఁ జేరెన్ ధీరసంచారుఁడై. 35.

క. స్నానాదికనిత్యాను
ష్ఠానములకు శిష్యు లెల్లఁ జన సంకేత
స్థానమున స్థిరత నాత్మ
ధ్యానమ్మున నుండె శంకరాచార్యుండున్. 36

గీ. భైరవాకారుఁడైన కాపాలికుని గ
నుంగొని గురుండు దేహ మొసంగ నెంచి
యాత్మ నాత్మను గూర్చి సమాహితాత్ముఁ
డౌచుఁ గరణోపసంహార మమర నుండె. 37

సీ. నిజసౌఖ్యధిక్కృతానిమిషరాజ్యం డౌచు
నిర్వికల్పసమాధి నెగడువానిఁ
జిబుకంబు జత్రువుఁ జేర్చి జానూపరి
నుత్తానకరముల నొప్పువాని
సామిమీలితవిలోచనుఁ డౌచు నాసాగ్ర
సీమఁ జూపు ఘటించి చెలఁగువానిఁ
బూర్వాంగ మెత్తరంబుగను సిద్ధాసన
మమర సమాసీనుఁ డైనవాని

సీ. ధీకృత్రైతేషణులు త్వాదృశులు శాంతులు పర
తుష్టికై కాదె తాల్తురు శరీర
మాచంద్రతారార్క మనపాయయశమున
వరలఁడే జీమూతవాహనుండు
స్వార్థపరాయణు లస్మాదృశులు దయా
హీనులు కొంద ఱుందురు మహాత్మ
సంతతవాంఛావశంవదులై వివే
కము గోల్పడెదరు కార్యములయెడల
గీ. నరయఁ దనుధారుల కదేయ మఖిలసుజన
గర్హ్య మగు కోర్కెఁ గోరుదుఁ గాక నీకు
ధృతవిరాగున కీరాని దేది యుండు
నిష్ట మొసఁగ నీకంటె నాకెవరు గలరు. 30.

క. దేవా మ్రొక్కెద నీశిర
మీవే యని కాళ్లఁ బడిన హీనుఁ గని దయా
సేవధి యాసుధి విశ్వ
వ్యావృత్తమనస్కుఁ డగుచు నసియె నిటువలెన్. 31.

ఉ. ఈవిటు గోరితం చలుగ నిచ్చెద శీర్షమె, యేబుధుం డపా
యావిలకాయ మీయ వెనుకాడునొ యర్థులు వేఁడ; నెట్టి ర
త్నావిధు లున్నఁ గాలమువశం బయిపోయెడిపాడుమేనిచే
నావల మేల కల్గు నెడ నద్దియ కాదె పుమర్థ మేరికిన్. 32

చ. వినుము సమాధి నుండెద వివిక్తమునం, దొకరుండ వీవు వ
చ్చినయెడ నిచ్చువాఁడ నిజశీర్షము; నంద తెలుంగ నిచ్చుచోఁ
బని చెడు, వీరె శిష్యు లతిభక్తు లెఱుంగ సహింప; రెవ్వఁడై
నను దను వీఁగ సైఁచునె? స్వనాయకుకాయము డిందు టోర్చునే?3

క. అని సంకేత మ్మొనరిచి
యనిపినఁ గాపాలికుఁడు నిజావసథము చే
రెను శంకరుఁడును దనయు
న్కిన మిన్నక యుండె భావనిష్ఠతి తనరన్. 34.

శా. ఆకాపాలికుఁ డాత్తశూలుఁడు త్రిపుండ్రాంచల్లలాటుండు నా
నాకంకాళవిభూషితాంగుఁడు నితాంతక్షీబుఁ డుష్ణాంశుబిం
బాకారోగ్రవిలోచనుండు నయి యుట్టట్టింత గన్గోక ని
ర్భీకుండై యతివాళివాసమహిఁ జేరెన్ ధీరసంచారుఁడై. 35.

క. స్నానాదికనిత్యాను
ష్ఠానములకు శిష్యు లెల్లఁ జన సంకేత
స్థానమున స్థిరత నాత్మ
ధ్యానమ్మున నుండె శంకరాచార్యుండున్. 36

గీ. భైరవాకారుఁడైన కాపాలికుని గ
నుంగొని గురుండు దేహ మొసంగ నెంచి
యాత్మ నాత్మను గూర్చి సమాహితాత్ముఁ
డౌచుఁ గరణోపసంహార మమర నుండె. 37

సీ. నిజసౌఖ్యధిక్కృతానిమిషరాజ్యుం డౌచు
నిర్వికల్పసమాధి నెగడువానిఁ
జిబుకంబు జత్రువుఁ జేర్చి జానూపరి
నుత్తానకరముల నొప్పువాని
సామిమీలితవిలోచనుఁ డౌచు నాసాగ్ర
సీమఁ జూపు ఘటించి చెలఁగువానిఁ
బూర్వాంగ మెత్తరంబుగను సిద్ధాసన
మమర సమాసీనుఁ డైనవాని

గీ. శోషితవిబోధమాతృ హృషీకలయు స
మాహితుండై జగంబు నేమఱినవాని
ఘను సనత్సుజాతాదిసంకాశు శంక
రార్యుఁ గని డగ్గఱగ నయ్యనార్యుఁ డరిగె 38

వ. ఇట్లరిగి బాహ్యప్రపంచంబు మఱచి నిర్వికల్పసమాధి నున్న స
య్యాచార్యు నరసి మురిసి యెదుట నిలిచి శూలంబు నెత్తి కంఠం
బు గుఱిసేసి యేయ నుంకించు నత్తఱి. 39

ఆ. అయ్యతీంద్రు పిఱుఁద నల్లంత నొక మూలఁ
గోనచీఁకటిని రగుల్కొనియెడి
చండ్రనిప్పులట్లు జ్వలియించు తేజోయు
గంబు గానన్నైనఁ గంప మూని. 40

క. ఎత్తిన కాలును గేలును
నెత్తిన యట్లుండఁ బ్రాణ మిట్టట్టయి, వా
యెత్తి నెఱపి యాక్రోశం
బత్తులువ పడెన్ ధరిత్రి నపగతసంజ్ఞన్. 41

మ. పడి యొక్కింతటఁ జేతనన్ బడసి దేవా కావవే నాపయిన్
బడ నుండెన్ గుటిలాంతదంతచలజిహ్వాభీకరం బాననం
బడరన్ వక్రనిశాతవిస్ఫుటనఖం బా హస్త మొప్పారఁగా
మెడజూల్నిక్కమృగేంద్రమొక్కఁ డదిగో మిన్నంటుశౌర్యోన్నతిన్

క. ఆతతబిల మన నోరును
జ్యోతు లనఁగ గ్రుడ్లు మెఱయ నుఱుకఁగ నుండెన్
జేతమ్ము పగిలె శరణా
యాతుని భీతుని ననున్ మహాత్మ మనుపవే. 43

మ. అని యుచ్చైర్ధ్వని మొఱ్ఱవెట్టఁగ గురుండాత్మానుసంధాన మం
తన కోల్పోయి బహిఃప్రపంచగతి నేత్రద్వంద్వముఁ విచ్చి కాం
చినఁ, గాపాలికుఁ డగ్రభూమిఁ గనిపించెన్ జెమ్మటల్ దోఁగి కం
పనముఁ బొందెడిబొందెతోడఁ దిరుగం బడ్డట్టి కన్గ్రుడ్లతో. 44.

క. గిలగిలలాడుచుఁ గన్నుల
వలవల నశ్రువులు గాఱ వాతను లాలా
జలములు దొఱలంగ భయమునఁ
గలఁగెడునవ్వానిఁ గాంచి కరుణామయుఁడై. 45.

గీ. అభయహస్త మొసంగి కాయంబు నిమిరి
యొయ్యఁ జేయూఁత నొసఁగి కూర్చుండఁబెట్టి
చల్లని కమండలూదక మల్లఁ జల్లి
ధీర మగు మాటల నొకింత తేర్చ వాఁడు. 46

ఆ. కుదురుకొని యొకింత గురుని పిఱిఁది మూ
లకు నిగిడ్చి చూపులను దటాన
గొంతు కౌఁగిలించుకొని చచ్చితి నటంచుఁ
జావుఁగేక వైచె సరభసముగ. 47.

చ. గురుఁడచలాత్ముఁడై వెనుకకున్ మెడఁ ద్రిప్పి కనంగ నొక్కటన్
నరహరి దివ్యమూర్తి నయనంబుల సోఁకె రసాయనంబుగా
సురుచిరబోధదీపికరుచుల్ హృదయంబునఁ బండువెన్నెలల్
నెఱపె ముహూర్తమాత్రము యనిర్వచనీయ మవస్థ పైకొనన్. 48.

క. నయమున నాఖలు వీడిచి
భయమున భక్తిని నిటాలబద్ధాంజలియై
రయమునఁ దజ్జ్యోతి కెదుర
శయయుగి ముకుళించి నిలిచి చక్కఁ గనంగన్. 49.

సీ. కటకటజంజాటజూటాటకడ సోఁకి మబ్బు లే
కినదూదిపింజలై తునిసి చెదర
నుబ్బి గొబ్బునఁ బెట్టు బొబ్బరింతకు భూత
బృందంబుగుండియల్ వేటులెత్తఁ
బృథుహుంకృతులకు మూర్ఛిల్ల లోక మిదేమి
వచ్చెనో యని సురల్ బమ్మరిల్లఁ
గలఁగ మున్నీరు రక్కసులు కూయిడ నద్రి
కూటముల్ వగుల దిక్కులు జ్వలింపఁ

గీ. ధైగి నభము గూల ధాత్రి దిర్దిర భ్రమింప
నసమలయకాలకాలాట్టహాసహాసి
ఖరనఖరశాతదంష్ట్రాప్రకాశచక్ర
మొలయఁ గనవచ్చె నారసింహోగ్రమూర్తి. 50

క. కరవాలము శూలము భీ
కరదృక్జ్వాలమ్ము దంష్ట్రికానఖరాంత
ర్జ్వరితాసురాంత్రజాలము
నరసింహుఁడు మెఱవ యతి వణంకెఁ గలంకన్. 51

శా. నాకంబున్ మహియున్ హరిద్వితతి ఛిన్నాభిన్నమై కూల, ఘో
రాకారంబున మాఱుమోగెడు నృసింహాట్టోళి నాలించి చిం
తాకూలంకషచిత్తవృత్తు లయి తత్తత్తుల్యుల్ జనుల్ గాంచ రా
నాకాపాలికుఁడున్ యతీంద్రుఁడును నృసింహస్వామియున్ గానరాన్.

ఉ. భీతిలి కొంతసేపు పెదవిన్ గదలింపక చేష్ట దక్కియున్
జేతము సక్కఁజేసికొని జీవము లేనటు కూలి యున్న య
ప్పాతకిఁ జూచి "దేశికుని భంగమొనర్పఁగ వచ్చి నారసిం
హాతిరుషన్ మృతిన్ గనియెనా" యని యెంచుచునుండి రంతలో.

ఉ. మానవపంచవక్త్రుని సమక్షమునన్ బద మబ్జాది భిక్షుకే
శానుఁడు ధీరభావము ప్రసన్నతరార్థము నూఱ నంబుధా
రానిభమైన సూక్తిమధురస్ఫురణన్ గవితన్ నుతింపఁగాఁ
బూనె విశుద్ధసత్త్వమయబోధ మగాధముగాఁ గడల్కొనన్. 54.

సీ. అట్టహాసభయంకరాకార మేటికి
మందస్మితానన మిందుఁ జూపు
శతకోటిభానుదీధితి సంహరించి పూ
ర్ణేందుకోమలకాంతి విందొనర్పు
తివిచి నెన్నొసటి తార్తీయీక నేత్రంబు
సదయశీతల కటాక్షములఁ గనుము
శితకఠోరసటావిజృంభణం బుడిచి ము
ఖేందుమరీచులై యెసఁగ నెఱపు
గీ. వైజయంతికతోడ శ్రీవత్సముద్ర
తోడ శ్రీకాంతతోడఁ గన్దోయి దనియ
శాంత మగు నీస్వరూప మచ్చముగఁ జూపు
మోడెదను జూడ దేవ నీవేఁడిరూపు. 55.

క. ఉపసంహరింపు కోపము
కృప ననుఁ గావంగదన్న కిల్బిషమతి పీఁ
డపగతచేతనుఁడై పడె
విపులాస్థలి, పీనిఁ బ్రోవవే తొలుదొల్తన్. 56.

క. నీరూపు సాత్త్వికం బఁట
ఘోరము క్రోధనము రూపుఁ గొనఁ దగునె? సుఖ
శ్రీ రేకెత్త శమము గను
మారా! హరి వయ్యు హరగుణాశ దగునొకో. 57.

గీ. ఎల్లభయముల నిను స్మరియింప నరుఁడు
వానిఁ బోనాడి సుఖ మొందు వైళ మనినఁ
గనుల నినుఁ గాంచ నింక నేమనఁగఁ గలదు
భవదవేక్షణమే దుర్లభమ్ము గాని. 58.

క. స్మరియించి భవచ్ఛరణాం
బురుహమ్ముల నెల్లవాఁడు ముక్తుండగు నం
దురు, నినుఁ గని యీభైరవుఁ
డొరఁగెఁ గ్నృతి దొఱఁగి వీని నోముట భరమే. 59.

గీ. పితృకృతవ్యసనార్దితదితితనూజు
రక్షణ మొనర్ప సర్వాంతరాళగతుఁడ
వనుటఁ బ్రకటింపఁ దలఁచి కాదా నృసింహ
మూర్తివై వెల్వడితి కంబమున మహాత్మ! 60.

సీ. విశ్వమ్ము సృజియింతు నృతరజోగుణుఁడవై
చతురాననుం డనుసంజ్ఞ నెనసి
సృష్టి నంతయుఁ బ్రోతు శ్రితసత్త్వగుణుడవై
విష్ణుసంజ్ఞాపరిభవిష్ణు వగుచు
దాని హరింపఁగాఁ బూని తమోగుణం
బలరెదు హరసమాహ్వయుఁడ వగుచు
జగదనుగ్రహబుద్ధి శర్వాదులై తోఁతు
గాక నీ కెవి పుట్టుకయు గుణములు
గీ. వాఙ్మనసదుర్లభంబు తావకపదం బ
టంచు నామ్నాయసూక్తి వెక్కంజ చేసి
తెలుపఁగా నేర కెట్టులో తెలియఁ బలుకు
నట్టి నిను దేవ! తెలియఁగా నగునె మాకు. 61.

క. ప్రమథపిశాచకగుహ్యక
సమితియు నరహరి! త్వదాఖ్య శ్రవణము సోఁకన్
దెమలుదు రన రక్కసు లే
క్రమమున నీయెదుట నిలువఁగాఁ గల రరయన్. 62.

ఉ. ఈవ జగంబు లెల్ల సృజియింపఁగఁ బెంపఁగ నాదికారణం
బీవ నియంత వౌదు నృహరీ! యనవద్యమనంబునన్ సదా
నీవ కదా విచింత్యుఁడవు నిన్నునె చిన్మయు నాశ్రయింతు నీ
కావలుఁ డోడె పీడు మలుకన్ మహి కిమ్మభయమ్ము గమ్మునన్.

చ. జగములు కోరుచుండె నిను శాంతిలు మంచు భవత్కృపాతిదూ
రగులకుఁ గోటిశంపలతెఱంగున వెల్గెడు నిట్టిరూపు చూ
డఁగఁ దర మౌనె? వేగమె యడంపకయున్న నశించిపోవు ము
జ్జగ,ముడిగించి కోపము ప్రసన్నుఁడవై ననుఁ బ్రోవు మోహరీ!64.

మ. సమయం జేయుత నామహాకలుషముల్ సంవర్తకాలోద్యత
ప్రమథాధీశలలాటపావకశిఖాపాపచ్యమానత్రిలో
కమిళద్ఘోరపటత్పటధ్వనిసదృక్షం బౌనృసింహాట్టహా
సము బ్రహ్మాండఘటోదరభ్రమణనాశస్త్యానమై యొప్పుటన్. 65.

సీ. ఆనద్ధవాతంధయగుణమంథానసం
క్షుబ్ధాబ్ధికల్లోలసుహృద మగుచుఁ
బ్రళయనిర్ణిద్రరుద్రప్రోచ్ఛ్రతరహాత
డమరుకధ్వానలుంటాక మగుచుఁ
గల్పాంతజృంభితానల్పాంబుదస్ఫూర్జ
దురువజ్రగర్వసంహారణ మగుచు
నాదిఘోణీంద్రఘోణాతిస్యదోద్గత
ఘుర్ఘురనిర్ఘోషఘోర మగుచుఁ

గీ. ఎల్లభయముల నిను స్మరియింప నరుఁడు
వానిఁ బోనాడి సుఖ మొందు వైళ మనిసఁ
గనుల నినుఁ గాంచ నింక నేమనఁగఁ గలదు
భవదవేక్షణమే దుర్లభమ్ము గాని. 58.

క. స్మరియించి భవచ్చరణాం
బురుహమ్ముల నెల్లవాఁడు ముక్తుండగు నం
దురు, నినుఁ గని యీాభైరవుఁ
డోరఁగెఁ స్మృతి దొఱఁగి వీని నోముట భరమే. 59.

గీ. పితృకృతవ్యసనార్దితదితితనూజు
రక్షణ మొనర్ప సర్వాంతరాళగతుఁడ
వనుటఁ బ్రకటింపఁ దలఁచి కాదా నృసింహ
మూర్తివై వెల్వడితి కంబమున మహాత్మ! 60.

సీ. విశ్వమ్ము సృజియింతు నృతరజోగుణుఁడవై
చతురాననుం డనుసంజ్ఞ నెనసి
సృష్టి నంతయుఁ బ్రోతు శ్రితసత్త్వగుణుఁడవై
విష్ణుసంజ్ఞాపరిభవిష్ణు వగుచు
దాని హరింపఁగాఁ బూని తమోగుణం
బలరెదు హరసమాహ్వయుఁడ వగుచు
జగదనుగ్రహబుద్ధి శర్వాదులై తోఁతు
గాక నీ కెవి పుట్టుకయు గుణములు
గీ. వాఙ్మనసదుర్లభంబు తావకపదం బ
టంచు నామ్నాయసూక్తి వెన్కంజవేసి
తెలుపఁగా నేర కెట్టులో తెలియఁ బలుకు
వట్టి నిను దేవ! తెలియఁగా నగునె మాకు. 61.

క. ప్రమథపిశాచకగుహ్యక
సమితియు నరహరి! త్వదాఖ్య శ్రవణము సోఁకన్
దెమలుదు రన రక్కసు లే
క్రమమున నీయెదుట నిలువఁగాఁ గల రరయన్. 62.

ఉ. ఈవ జగంబు లెల్ల సృజియింపఁగఁ బెంపఁగ నాదికారణం
బీవ నియంత వౌదు నృహరీ! యనవద్యమనంబునన్ సదా
నీవ కదా విచింత్యుఁడవు నిన్నునె చిన్మయు నాశ్రయింతు నీ
కావలుఁ డోడె వీడు మలుకన్ మహిఁ గిమ్ము భయమ్ము గమ్మునన్.

చ. జగములు కోరుచుండె నిను శాంతిలు మంచు భవత్కృపాతిదూ
రగులకుఁ గోటిశంపలతెఱంగున వెల్గెడు నిట్టిరూపు చూ
డఁగఁ దర మౌనె? వేగమె యడంపకయున్న నశించిపోవు ము
జ్జగ,ముడిగించి కోపము ప్రసన్నుఁడవై ననుఁ బ్రోవు మోహరీ!64.

మ. సమయం జేయుత నామహాకలుషముల్ సంవర్తకాలోద్యత
ప్రమథాధీశలలాటపావకశిఖాపాపచ్యమానత్రిలో
కమిళద్ఘోరపటత్పటధ్వనిసదృక్షం బౌనృసింహాట్టహా
సము బ్రహ్మాండఘటోదరభ్రమణనాశస్థానమై యొప్పుటన్. 65.

సీ. ఆనద్ధవాతంధయగుణమంథానసం
క్షుబ్ధాబ్ధికల్లోలసుహృద మగుచుఁ
బ్రళయనిర్ణిద్రరుద్రప్రోచ్చుతరహాత
డమరుకధ్వానలుంటాక మగుచుఁ
గల్పాంతజృంభితానల్పాంబుదస్ఫూర్జ
దురువజ్రగర్వసంహారణ మగుచు
నాదిఘోణీంద్రఘోణాతిస్యదోద్గత
ఘుర్ఘురనిర్ఘోషఘోర మగుచుఁ

గీ. బ్రహ్మాండకటాహావిపాటనచణ
కర్ణఘోరధ్వనిస్ఫూర్తినిర్ణిరోధ
మైన శ్రీనృసింహాట్టహాస మస్మ
దనవధిక పాపసంఘాత మడఁచుఁగాత. 66.

క. అని భక్త్యావేశంబునఁ
గనుఁగవ నానందబాష్పకణములు జాలై
తనువును ముంపఁగ మ్రాన్పడి
కనుఁగొను చుండంగ నానృకంఠీరవుఁడున్. 67.

చ. క్రమముగ వాలి జూలు, నలికస్థలనేత్రము, వక్రదంష్ట్రి, లు
గ్రము లగు పంచశాఖనఖరంబులుఁ, గన్నులకెంపు, నట్టహా
సమును, బయోదలీన మగుచంచల లట్టు లణంగి పోవ రూ
పమునను బ్రహ్మపాదుఁ డయి భాసిలె నెల్లరు వెల్లఁ బాఱఁగన్.

ఉ. కాలును గేలు గూర్చికొని కంఠము శోషిలఁ గ్రిక్కవేయఁగాఁ
జాలమిఁ గుందుచున్ బవనచాలనలాలస శుష్కనాసికా
పాళిఁ గదల్చుచున్ గనులపాప లణంగమి కుబ్బు గొంచుఁ గా
పాలికుఁ డల్ల లేచి నలువంకఁ గనుంగొన సాగె వెఱ్ఱినాన్. 69.

క. "నరహరి యెటు కను మొఱఁగితి
కరుణను దర్శన మొసంగి కావుము నీతీ
వ్రరుపాపప్రసాదములు పయిఁ
బఱచుట నేఁ డిచటఁ జచ్చి బ్రదికితి దేవా." 70.

క. అని పేరెలుఁగున నుతువుచుఁ
జని శంకరదేశికాంఘ్రివరసీజమ్ముల్
కనుఁగవకు నద్దికొని శిరఁ
మునఁ బూనిచి ముద్దువెట్టి మ్రొక్కి వచించున్. 71.

ఉ. చేసిన తప్పు చెప్పుకొనఁ జెల్లు నటందురుగాదె నిన్ను సం
న్యాసిని సంహరించి మహి నాస్తికవాదము నుద్ధరించు వే
రాసను వచ్చి మాయ నుడులాడి యలీక మొనర్తుఁ గాని కై
లాసవిభుండ వీ వని తలంపన యెంతటి పాపజీవినో. 72.

శా. శూలం బూని భవచ్ఛిరోపహరణౌత్సుక్యంబునన్ వచ్చి యా
లీలాకేసరిమూర్తి యైనవనమాలిన్ గంటి మోక్షేందిరా
లాలిత్యంబును జూడఁగొంటిని జగచ్ఛ్లాఘ్యుండ నౌనీమనో
లీలల్ గా నఘముల్ దొలంగి శుభముల్ సిద్ధించునే పాపికిన్. 73.

మ. తలలన్ బోడు లొనర్చి కావులును గంతల్ దాల్చి భిక్షాన్నభు
క్తులకై గేస్తులఁ బీడవెట్టుచు విరక్తుల్ గాని వేదాంతు లీ
యిలఁ బెంపెక్కిరి వీరిఁ జక్కడఁచుటే యిష్టార్థ మన్బుద్ధి మా
యల వంచింపఁగ వచ్చి నీమహిమఁ దత్త్వార్థంబు వీక్షించితిన్. 74.

క. క్రూరుఁడఁ గాపాలికమత
చారుఁడ నద్వయమతాభిచారుఁడఁ బాపా
చారుఁడఁ జారుఁడఁ జోరుఁడ
భీరుఁడ నీకడను గప్పిపెట్టుట మేలా. 75.

ఉ. తప్పుల నొప్పుకొంటి నిదె దాసుఁడ నైతి శిరంబొసంగ నీ
వొప్పిన యప్పుడే నెఱుఁగకుంటి భవన్మహిమంబు; కన్నులం
గప్పినచిమ్మచీఁకటు లణంగె నృసింహమహోనిరీక్షచే
నిప్పు డెఱింగితిన్ నృహరి యీవు నొకండె యటంచు దేవరా! 76.

క. అపరాధము క్షమియింపుము
కపటాత్ముని నన్ను శుద్ధుఁగా శిష్యునిఁగా
నెప మెన్నక నొనరిచి భవ
విపులాబ్ధిఁ దరింపఁ జేయవే నాతండ్రీ. 76.

మ. అని వజ్ఞోడు నిరంతరాశ్రిత యతీంద్రాంఘ్రిద్వయీతోశనం
బును గావించి స్వపాపకృత్యపరితప్తుం డైన కాపాలికుఁ
దన కేల్మోడ్చి యతీంద్రుఁ డెత్తి చెవి నద్వైతార్థముం జెప్పఁ దో
డనె వాఁ డొప్పె యతీంద్రుఁడై, భ్రమరకీటం బట్లు తద్భావనన్. 78

క. అంతట నాతఁడు కలలో
వింతలు గని మేలుకొన్న విధమునఁ గనులం
దంతలుఁగ విచ్చి యార్చుచు
వంతలు దిగఁద్రావి యిటు స్తవం బొనరించెన్. 79.

సీ. పొందితోఁ గైలాసమునకుఁ బోవ నిజోత్త
మాంగ మొసంగుమం చడుగు వేళ
నేకతంబునఁ గేల భీకరశూల మం
కించి ద్రుంచుటకు నుంకించు వేళ
నాభీలనారసింహాట్టహాసవిదీర్ణ
హృదయుఁడై యిల మేను చెదరు వేళ
శరణన్నమాత్ర నాదురితంబు మఱచి య
ద్వైతామృత మొసంగి తనుపు వేళ
తే. నొక్కవిధమునఁ గన్పట్టుచుంటి నీకు
లే దహంకారమమకారలేశములు వి
దూరితద్వంద్వ! త్రిజగదుద్ధారకావ
తార! యుష్మచ్చరిత్ర మత్యద్భుతమ్ము. 80.

అనుచుఁ గొండాడి గురునికటాక్ష మొంది
వాఁ డలరుచుండ నప్పద్మపాదుఁ గని ప్ర
సాదితు నొనర్చె నెట్లు ప్రహ్లాదవశ్యు
వనెడు స్నిగ్ధుల కిటు తెల్పె నాచరిత్ర. 81.

ఉ. ము న్నొకయప్పు డేను దపముం బచరింప నహోబిలాద్రియం
దున్నయగణ్యపుణ్యవన మొక్కటి సొచ్చి యనేకఘస్రముల్
తిన్ననిభక్తిఁ గొల్చితిని దేవు నృసింహుని భక్తవశ్యు నా
కన్నులఁ గాంచఁ గోరి కుతుకం బతిమాత్రముగాఁగ రేపగల్. 82.

క. అంత నొకనాఁడు తమి నా
చెంతకు నరుదెంచె బోయశిశు వొక్కం డ
త్యంతాద్భుతరసకాంత
స్వాంతుండై యిట్టు లడిగె సవినయఫణితిన్. 83.

ఆ. కాన నేఁ యొంటిగా నుంటి వోయయ్య
యేల మాట మాని జాలిపడెద?
వని యమాయికోక్తి నతిమూఢభక్తి న
న్నడుగ నిట్టులంటి నలఁతి నగుచు 84.

క. ఆకంఠ మ్మద్భుతమను
జాకృతి, కంఠీరవాత్మ మవులఁ గలమేకం
బీకాన నుంట విని నే
నై కోనఁగా వెదుకుచుంటి నగపడ కుండెన్. 85.

క. అని యంటినో లేదో య
వ్వనేచరార్భకుఁడు కాన వడిఁ జొచ్చి లతా
వినిబద్ధుఁ జేసి నరహరి
గొని తెచ్చెఁ గనుంగొనఁగ నకుంఠితభక్తిన్. 86

గీ. యతులయాతులభక్తులతలకుఁ జిక్కక
మతుల పాలఁ జుంచుమహాయతులాఁడు
నేఁడు చెంచుబుడుత నెఱిఁ గట్టువనలతా
వితతిఁ జిక్కి చూచు వెఱ్ఱివోలె. 87.

క. అనుకొనుచు లేచి సాష్టాం
గనతులఁ గావించి మునినికాయంబునకున్
మనములకు నగమ్యుఁడ వి
ప్వనచరునకుఁ జిక్కె నెట్లు పరమాద్భుత మా. 88.

గీ. అంచు నేఁ బల్కు వించు హాసించు మొగము
తోడ నొడివెను నరమృగేంద్రుండు వీని
యట్లు బ్రహ్మాదులైన నేకాగ్రచిత్త
మమర ధ్యానింపలే రొక్కడైన నన్ను. 89.

ఉ. చెంచులు చెంచితల్ విపినసీమలఁ బాడెడునావిలాస మా
లించి శివత్వ మాది యచలీకృత మానసమందు నన్ను బం
ధించి వశంవదుండ నయితిన్ పర మిత్తు' ననన్ హసించుచున్
లంచము లేల నాకుఁ గరుణామయ! యన్న నిరీహుఁ డారయన్ 90.

శా. ఆనాఁ డాదిగ సర్వకాలముల సర్వావస్థలం జిత్త మం
దీనామూర్తి నె నిల్పి' రమ్మనిన రమ్మా పొమ్మనం బొమ్మటం
చానందంబునఁ జెంచులక్ష్మి మును నన్నన్నట్టి యాపల్కులన్
గానం బీతఁ డొనర్ప సామనిగమోద్గానంబులై పోలుదున్. 91.

క. రమ్మన్న రమ్మ పొమ్మనఁ
బొమ్మని స్వాధీనపతిక పోలిక నాదే
శమ్ముగఁ బాడఁగ వీనివ
ర విమ్మదె యని వచ్చి పోదు రాత్రిందివమున్. 92.

శా. అధ్యర్థాబ్దముగా మదాకృతి నిదిధ్యాసాక్రియన్ గొల్చు, బ్రి
హ్మధ్యానాత్ముఁడ వైన దొక్కక్షణమే నం డున్న దే? నేఁడుగా
దా ధ్యాతవ్యు నెఱుంగఁజాలితి కిరాతాలాపమూలంబుగా
సధ్యగ్రంబునఁ దోన నిల్వనె? యటం చత్యర్థితుం డాటయున్. 93.

చ. అకట వివేకశూన్య శబరాత్మజ చిత్తవిశుద్ధిలేక మ
బ్బక యిటు భక్తిహీనతను నావ జనం బనకట యేలబ నంగ 'నోడకో
డకు రిపుపీడ గల్గిన రొవ్వరు నిన్ను జేరెద' వంచు నభ్రవా
క్యోక్తిక విని నిను మది నూఅడి కొల్తు నృసింహ సర్వదా. 94

గీ. ఒజ్జకును నాకు నెవు డభేదోపచార
మగుట నమ్మహితుని జంప నరుగుదెంచు
రిపుని శిక్షించి జగ ముద్ధరించె దేవు
డందఱము ధన్యులము దక్కెనయ్య గురుడు 95

గీ. ఈచరిత్రి త్రిసంధ్యమ్ము నెవడు చదువు
విను నెవం డాతడ కపచ్యుత్యువు దరించి
భక్తుడై భుక్తభోగుడై ముక్తి నెనయు
ననిన ముద మంది రంవ బోహారిడ దలంచి. 96

గీ. శ్రీనరసింహపిచిత్రిక
థానకసంశ్రవణాజాతకన్మయుతాము
దానిరతిడ దచ్ఛుభాహ్వాయ
గానమ్ములు నెల్ల రాడగా దొనగి కొరిగె. 97

గోకర్ణస్తుతి.

. అంత నొకనాడు సహశిష్యుడై యతీంద్రు
డఖిలతీర్థమ్ములం జరించు చపవిత్రమ్మ
మైన కలినుండి ధర్మమ్ము నరయ చుదధి
తటిడ దనర్చు గోకర్ణతీర్థమున కరిగె. 98

. హాటకగర్భకైటభనిశాటవిపాటనపందితుండ జగ
న్నాటకసూత్రధారు లలనాకలనార్థశరీరునిక సమ్ము

చ్ఛాటితకామలోభముఖశాత్రవజృంభణు వైదికాధ్వశృం
గాటకు శ్రీమహేశుఁ గనుఁగంటను గాంచి నుతించె నీక్రియన్. 99.

గీ. జలధరాద్వైతవక్త్రలక్ష్ములను నొక్క-
చక్కి, నొకటఁ దటిల్లతాసాధితాంబు
దావినాభావసంప్రదాయమును జాటు
చున్న మన్మథరిపుమూర్తి సన్నుతింతు. 100.

క. వలకేలికురంగము డా
పలిమెయి డాల్గతికిఁ గొలుకఁ బలుక, నెడమచేఁ
గెలు శుకి వరియెన్నని వల
పలిడాల్ తిసఁ బలువ వెలుఁగు భాసము నేనే 101.

క. అంబాగళమంగళసూ
త్రంబే యుద్గళమునం గరాళవిష మసా
రంబుగఁ జేసెనో యాభూ
మంబున నైక్యానుభావసుహితుఁడ నైతిన్ 102.

గీ. అని గుణత్రయాతీతమహర్షి జనవి
భావ్యుఁ గోకర్ణపతి వచఃప్రసవములను
బూజ లొనరించి సుఖమునఁ బుచ్చె మూఁడు
రాత్రులు జగత్పవిత్రక్షేత్రమందు. 103.

ఆ. అంత వేగఁ జేరె హరిశంకరాఖ్యది
వ్యస్థలము యతీంద్రుఁ డద్ది భక్త
పాపహారకముగ వైకుంఠకైలాస
పురవివర్తభూతముగ నెఱింగి. 104.

గీ. అఖిలభేదవాదులభ్రమ లడఁచివుచ్చఁ
దలఁచి యద్వైతముద్రాప్రదర్శకు లయి

మించు హరిశంకరులను బూజించి యతఁడు
ద్వ్యర్థ మగుసూక్తితతి నిట్లు లభినుతించె. 105.

హరిహరస్తుతి.

సీ. *విమలసోమకలావిలాసమును వంద్య
మైనమైనమహం బూని యయ్యనాది
1. గోసమాకర్షియై జగద్గోప్త యగు వి
భుం డొసంగుతఁ గుశల మెప్పుడును నాకు. 106.

క. గిరిలీలోచిత దేహా
స్ఫురణమహామందరాగమును దాల్చి సుధక
2. సురల కొసఁగ నవిషాదిగ
వరలెడు దైవతము కరుణ వాంఛింతు నెదన్. 107.

---

* 'విమల' యను పద్యము మొదలుకొని పది పద్యములందు విష్ణుద
శావతారములను శివుని శ్లేషముచే స్తుతించుట.

1. మత్స్యావతారము:— విమల = మిక్కిలిపాపముగలవాఁడగు, సోమక = సో
మకుఁడను రాక్షసునకు, లావి = నాశకమగు, లాసము = క్రీడయును, మైనమ
హము = మీనసంబంధ మగుతేజమును, ఊని = పొంది, అనాదిగో = పురాతన
వాక్కు లగువేదములను, సమాకర్షి = ఆకర్షించినవాఁడు—
శివపక్షమున:— విమల, సోమ, కలా, విలాసము = స్వచ్ఛ మగుచంద్రకళయొక్క
సొగసును, మైనమహము = మేనాపత్యమగుతేజమ, అనఁగాఁ బార్వతిని, ఊని=
గ్రహించి, అనాదిగో = పురాతనవృషభము = సమాకర్షి = ఆకర్షించినవాడు
2. కూర్మపక్షము:— గిరిలీలోచితదేహాస్ఫురణన్ = గిరియొక్క భ్రమణమునకు తగిన
దేహముయొక్క స్ఫూర్తితో, మహామందరాగమున్ = గొప్పదగుమందరగిరిని,
దాల్చి, సురలకుసుధ నొసఁగ, నవిషాదిగ = విషాదములేనివాఁడుగ, వరలెడు=
ప్రకాశించు దైవతము
శివపక్షము:— గిరి = కైలాసమందలి, లీలా = క్రీడకు, ఉచిత = తగిన, దేహాస్ఫు
రణన్ = దేహస్ఫూర్తితో, మహ = ఉత్సవమునందు (దేవతలది) అమంద = హె
చ్చైన, రాగమును = ప్రేమమును, దాల్చి, సురలకన్ = దేవతలకు, సుధన్ =
అమృతమును; ఒసఁగన = ఇచ్చుటకే, విషాదిగన్ = హాలాహలభక్షకుఁడై, వర
లెడు = ప్రకాశించు— దైవతమునని.

క. మహిమానసముల్లాసకుఁ
డహహా వరాహీశతనుసమంచితుఁ డాద్యుం,
3. డిహపరసుఖదుఁడు దేవుం
డహరహ మేలుత మదర్పితాంజలిఁ గొనుచున్. 108.

గీ. సటలపెంజాలు మెఱయ నస్వప్నరిపుమ
తంగజముఁ గూల్చి యుల్లాసితమ్ముగాఁగఁ
4. బేర్చు ప్రహ్రాదరేఖ నొనర్చు నలపు
రాణపంచాస్యుఁ డగుదేవుఁ బ్రస్తుతింతు. 109.

గీ. ప్రథితసవదక్షబల్యాహరణదృఢేచ్ఛ
ధృతి నజిన మూని వామనాకృతిని దాల్చి

---

3. వరాహపక్షమున:— మహీ = భూదేవియొక్క, మాన = చిత్తమున్నతిని, సముల్లాసకుఁడు = తేలింగించువాఁడు, వరాహీ + ఈశ = సూకరీభర్త, అట్టి సూకరముయొక్క తను = శరీరముచే, అంచితుఁడు = పూజ్యుఁడు,
శివపక్షమున:— మహిమానన్ = మహిమమున, గొప్పతనముచే, సముల్లాసకుఁడు = తాండవముచేయువాఁడు, వర = శ్రేష్ఠమగు, అహీశతను = పాఁపఱేనిమేనిచే, అంచితుఁడు = కూడినవాఁడు.

4. నృసింహపక్షము:— సటల = జూలుయొక్క, పెంజాలు = పెద్దగుంపు, మెఱయన్ - అస్వప్నరిపు మతంగజమున్ = రాక్షసశ్రేష్ఠుఁడగుహిరణ్యకశిపుని, కూల్చి ప్రహ్రాదరేఖ = ప్రహ్లాదునిరూపు-(రలయోరభేదః) ఉల్లాసితముగాఁగన్ = ప్రకటనమగునట్లు-పురాణపంచాస్యుఁడు = పురాతనసింహము.
శివపక్షము:— సటలపెంజాలు = జటలయందలిపెద్దపది, మెఱయన్-అస్వప్నరిపు = రాక్షసుఁడైన, మతంగజము = ఏనుఁగును, అనఁగా గజాసురుని, కూల్చి ప్రహ్రాదరేఖ = పెద్దధ్వనియొక్కరూపు.

5. వామనపక్షము:— ప్రథితసవ = ప్రసిద్ధయాగమున, దక్ష = సమర్థుఁడగు, బలి = బలియొక్క, ఆహరణ హరించుటయందు = దృఢేచ్ఛన్ = దృఢమగునిచ్ఛచే. కాంతార, హితుఁడు = వనవాసముగోరినవాఁడు, ఆశ్రమిజనతకు, ఆహ్లాద్ర [illegible], ఆద్యుఁడు = ప్రథముఁడగు బ్రహ్మచారి.

5. చియును గాంతారహితుండై విశిష్టతపము
సలుపు నాశ్రమిజనతాద్యుం డెలమిం గాచు. 110.

గీ. కరధృతలసన్మహాఖండపరశు వయిక
నత్తపఃకృతవీర్యనందనుని నర్జు
6. నాఖ్యు నోర్చి నక్షత్రేశ్వరావతంస
విస్ఫురణుం డైనవే లోపము విడక నన్ను. 111.

ఉ. నాళికమిత్రాత్మకర్మకలనంబు దయామయుండై ఘటించు నా
ళీకభవోగ్రతేజమున లీల రతిప్రియు దుర్దశాననుం
బోకడవెట్టు విక్రమధనుం డగు జోదు, ధరాత్మజాకుచా
7. హైమకరహస్యసాక్షి యయినట్టి రసజ్ఞుండు దేవుం డెప్పుడున్. 112.

శివపక్షమున:— ప్రథితసవ = ప్రకటింపంబడి యాగముగల, దక్ష = దక్షునివలన, బలి = బలిని, అహగణ = గ్రహించుటయందు, వృథేచ్ఛన్ = గొప్ప యిచ్ఛచేత, వామన్ = భామను -భార్యను, అకృతిన్ = శరీరమున, తాలిచియును = ధరించియును, కాంతారహితుండు = కాంతతో రహితుండు. (విశోధము.)

6. పరశురామపక్షము:— కరధృత = చేత ధరింపంబడిన, లసత్ = పదనుగల, మహా = పెద్దదియు, అఖండ = పూర్ణమగు, (మహః = ఉత్సవముచే, (అఖండ = పూర్ణమైనది.) పరశువు = గొడ్డలిగలవాడు, కనత్తపః = మెఱయు తపస్సుగల, కృతవీర్యనందను, నర్జునన్ = కార్తవీర్యార్జునుని, ఓర్చి = ఓడించి, క్షత్రేశ్వరావతంస విస్ఫురణములేనివాడు.

శివపక్షమున:— చేతం బూనంబడిన గొప్ప ఖండపరశువుగలవాడు, కనత్తపః = మెఱయు తపస్సులచేం జేయంబడిన, వీర్య = శౌర్యముచే, నందనన్ = ఆనందించునట్టి, అర్జునన్ = ఓర్చి, నక్షత్రేశ్వర = చంద్రరూపమగు, అవతంస = శిరోభూషణముయొక్క, విస్ఫురణుడు = ప్రకాశముగలవాండు.

7. రామపక్షము:— నాళీకభవ = బ్రహ్మ (అస్త్రము) సంబధమైన, ఉగ్రతేజమునన్ = భయంకరతేజముచే, రతిప్రియున్ = కాంతాసంభోగేచ్ఛగలగు, దుర్దశాననున్ = దుష్టుండగు రావణుని, ధరాత్మజ = సీత.

శివపక్షము:— అళీకభవ = అలికమునం బుట్టిన, ఉగ్రతేజమునన్ = అగ్నిచే అలికమునకు రూపాంతరము అళీకము, తత్సంబంధమైనది ఆళీకము, అగుపుట్టువుగలది ఆళీకభవము— ధర = కొండయొక్క, ఆత్మజ = కూంతురగుపార్వతి.

మ. అవదాతస్థిరధర్మమూర్తి యగుచున్ హాలాహాలస్వీకృతి
ప్రవణోదగ్రగళంబు రాజిల వృషావష్టంభకోత్తాలకే
తువు భాసిల్లఁగ, రోహిణీరమణుఁ డెంతో ప్రేమ ముద్దాడు హా
8. లివిరాజిల్ల-వెలుంగు దైవతము పాలించున్ ననున్ సర్వదా. 113.

గీ. పరఁగ నాకలితాహితాపముగ నంక
సీమను వినాయకుండు వసింప నుల్ల
9. సిలుచుఁ బూతనామోహాకచిత్తవృత్తి
యగు కలాప కలాపుఁడు నాకు దిక్కు. 114.

---

8. బలరామపక్షము:— అవదాత = తెల్లని, స్థిరధర్మ = చలింపని ధర్మముగల, మూర్తి = మేనుగలవాడు, హాల = కల్లును, హాల = నాఁగటిని,- స్వీకృతి = గ్రహించుటయందు, ప్రవణ, ఉదగ్ర = మీఁదియగ్రముగల, గళము = కంఠము, రాజిలన్ వృష = ధర్మము, అవష్టంభక = ఆధారము గాఁగల, ఉత్తాల = పెద్దతాళవృక్షము అనెడుకేతువు, రోహిణీరమణుఁడు = వసుదేవుఁడు, ముద్దాడు హాలివిరాజిల్లన్.

శివపక్షమున:— హాలాహాల = కాలకూటముయొక్క, స్వీకృతి,- వృష = వృషభమునకు, అవష్టంభక = అవలంబనమైనదియు, ఉత్తాల = ఎత్తైన- రోహిణీరమణుఁడు = చంద్రుడు.

9. కృష్ణపక్షము:— అంకసీమను = సమీపస్థలిని, ఆకలిత = కలిగింపఁబడిన, అహితాపంబుగన్ = పాములకు బాధకలుగునట్లుగ, వినాయకుఁడు = పక్షీంద్రుఁడు వసింపన్, పూతనకు మోహము కలిగించు మనోవ్యాపారము గలవాఁడై.

శివపక్షము:— ఆకలిత = తొండముచేఁ దాల్చఁబడిన, అహిత = శిరమున నున్న, అపము = గంగోదకము కలుగునట్లుగా, వినాయకుఁడు, అంకసీమను, ఒడియందు, వసింపఁగా, పూత = పవిత్రమగు, నామ = నామమును, ఊహాక = ధ్యానించువారి, చిత్త = చిత్తములందే, వృత్తి = వర్తనముగలవాఁడు, కలాప = చంద్రుఁడు- కలాపుఁడు - భూషణముగా కలవాఁడు.

ధ్వాంతసామ్రాజ్యసింహాసనాసీన! శ్రీశ్యామలాకార! మూకాంబికా
రూపకామేశ్వరి! కామితార్థప్రదాత్రీ! నమస్తే నమస్తే నమః. 126.

క. అని వాక్పూజల మూకాం
బను గొల్చి యతండు భైక్షభక్తమునన తు
ష్టిని గనుచుఁ గడపెఁ గొన్నా
ళ్లనయము సాధకులు తనమహత్త్వము పొగడన్. 127.

వ. అనంతరంబ. 128.

సీ. హుతవయస్స్వేద్ధగ్నిహోత్రనిర్గతపావ
నామోద మనుగేహ మల్లుకొనఁగఁ
నిజకర్మనిరతసద్విజులఁ గన్గొని యుప
మృత్యు వల్కుచు వెలికేఁగి బ్రదుక
ద్విసహస్రసంఖ్యశ్రుతిశ్రుతిపాఠకు,
లాహితాగ్నులు పొలుపాఱుచుండ
శ్రౌతరహస్యవిజ్ఞాతలౌ నాగ్నివ్రజీ
నవిధానచతురు లెందఱొ వసింప

గీ. మధ్యనివసదుమానాథమండితమయి
యలరు శ్రీబలినామాగ్రహారమునకుఁ
జనియె మూకాంబికానివాసమును వీడి
శమధనుఁడు శంకరుండు సచ్ఛాత్రకముగ 129.

హస్తామలక చరిత్రము.

మ. కలఁ డా బ్రహ్మపురిన్ బ్రభాకరుఁ డనంగా సర్వశాస్త్రార్థతుం
దిలధీశాలి, ప్రవృత్తిశాస్త్రకలనాధీనుండు విప్రుం డొకం
డలఘువ్యాప్తియశోనిమగ్నభువనుం డయ్యాయజూకుండు వు
మ్మలకై దార్ఢ్యహిరణ్యధేనుసదనాగారాన్వితుండై రాజిలున్. 130.

క. ఆతనికి సర్వసంపద
లీతీరున నమరియున్న నేమయ్యె యథా
జాతుం డగు నొక్కతనూ
జాతుఁడు సంజాతుఁ డయ్యె సతతము వగవన్. 131.

ఉ. రూపునఁ గాముఁ గాంతి మిహిరున్ ముఖరోచి విధున్, క్షమన్ క్షితిన్
రావులఁ బెట్టువాఁడ యయినన్ విన వాకొన నేరఁ డింత యా
లాపమునేని, ధ్యానపథలగ్నమనస్కత మందచేష్టుఁడై
యాపసివాఁడు తండ్రికి నిరంతర మాంతరచింత గూర్పగన్. 132.

ఆ. జడుఁడువోలె సుతుఁడు చరియింపఁ 'బ్రాక్కర్మ
మా? స్వభావమా? గ్రహాగ్రహామ్ర
హేతు' వంచు నెవ్వఁడేని బహుశ్రుతుఁ
డరుగుదేరఁ దండ్రి యడుగ నెంచు 133.

గీ. అంత శిష్యప్రశిష్యు లత్యమితపుస్త
కాఘభారికులై వెంట నంటి రాఁగ
వచ్చె నాయూరి కొక పూజ్యపాదుఁ డనుచు
విని తనూజుఁ దదంతికమునకుఁ బంపి 134.

ఉ. 'కూడదు శూన్యహస్తముల క్షోణివిభున్, గురు, నిష్టదేవతన్
జూడఁగ' నంచు శాస్త్రములఁ జూచుట నాసుధి సోపహారుఁడై
పోఁడిగ నొజ్జ డాసి ఫలముల్ దరిసించి తదంఘ్రివాలి కొం
డాడి, కుమారు భస్మపిహితానలసన్నిభు మ్రొక్కఁ జేయుచున్. 135.

ఉ. ఆవటుఁడున్ స్వజాడ్యము బయల్పడఁ దత్పదసీమ వ్రాలియున్
లేవమిఁ గాంచి, దేశికుఁడు నెమ్మదిగాఁ జెయి పట్టి యెత్తి భూ
ళీవికృతాంగమున్ గవుఁగిలించి కపోలము మెత్తి నొత్త; భూ
దేవుఁడు విన్నఁబోయి గురుదేవునితో నిటు పల్కు దీనుఁడై. 135.

క. దేవా! దేవర వాకొనఁ
గావలె నదనీయజాడ్యకారణ; మితరుల్
నీవలె నెఱుంగ, రీతని
జీవిత మాలించి యవులఁ జెపుమా వెరవుల్. 136.

మ. పదుమూఁడేడుల యీడు వీని కిపు డప్రస్తావబోధంబుగా
నుదితుం డౌటఁ బఠింపలేఁడు నిగమ మొక్కవర్ణమున్ వ్రాయలేఁ
'డది మేధాప్తికి హేతు' వం చుపనయం బత్యాస్థ గావింతు నె
య్యాదియున్ మేల్ గనరాదె యేమనెదనయ్యా! నామహాపాపమున్.

సీ. తన కీడుజో డ్డైన దారకు లంతుకోఁ
బిలువ నేగం డాడఁ దలఁపఁ బోఁడు
పలుగాకు లగుబాలకులు ముగ్ధుఁడని కొట్ట
వెతనొందఁబోఁడు కోపింపనేరఁ
డొకనాఁ డుపవసించు నొకనాఁడు భుజియించు
స్వైరియై చెప్పిన పనియొనర్పఁ
డులుకండు పలుకండు మొలఁకువ గలిగియు
నింట నందఱు నెలుఁగెత్తి పిలువఁ
గీ. గొంద ఱందు రనేడ మూకుం డటంచు
నం డ్రొకండు గ్రహావిష్టుఁ డనుచుఁ బూర్వ
పాపకలితుండొ దైవశాపోపహతుఁడొ
యం డ్రొకం డ్రీను దల్లియు నడలి పోవ. 138.

క. అనెడు ప్రభాకరు మాటలు
విని శంకరదేశికుఁడు సవిధవర్తిఁ గుమా
రుని నీ వెవండ విటు జడుఁ
డన నుం దేల నుడు నమ్మహాత్ముఁడు పలుకున్. 139.

ఆ మనుజ దేవ యక్షులును గాను బ్రాహ్మణ
క్షత్రియార్య శూద్రజాతిఁ గాను
బ్రహ్మచారిగేహివనవాసిభిక్షువుల్
గాను బోధరూప మైనవాఁడ. 140.

క. జడ మేను గాని, నిక నా
కడ నుంటను జడమె కదలఁగలుగు ననుట కె
న్నఁడు సంశయింప నపగత
మదూర్మిమదాభవవికృతి సచ్చిన్మయుఁడన్. 141.

ఆ. నాకుఁ బోలెఁ గలుగుఁ గాక యిద్ధ్యానుభూతి
భువి ముముక్షువర్గమున కటంచుఁ
బదియురెండు మేలి పద్యాల నొకయిమెఁ జి
దాత్మతత్త్వ మెల్లయది ఘటించి. 142.

గీ. మిహిరుఁడే లోకచేష్టానిమిత్త మగు ప్ర
మితి మనోచక్షురాదివృత్తినిమిత్తములు, న
భంబువలె నిర్గతాఖిలోపాధిక మగు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను. 143.

గీ. జ్వలనమును నుష్ణ మటు మనశ్చక్షురాది
నిత్యబోధాత్మ మేకమై నెగడు దేని
నూఁది తా మబోధాత్మ మయ్యును దనర్చు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను. 144.

గీ. ఆననాభాసకమ ముఖవ్యాప్తి నద్ద
మందుఁ దోఁచిన, లేదన్య మటులె జీవుఁ
డొగిఁ జిదాభాసకుం డన నొప్పు మతుల
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను. 145.

క. సర్వజ్ఞభావుఁ గరుణా
ఖర్వుని మారారి గ్రతువిఘాతుకకృతపూ
10. జోర్వాదరు బోధనిధిని
నిర్వృతిఫలదున్ బరాత్మునిన్ స్మరియింతున్. 115.

క. జనముల చేతోవిషయం
బును దాఁటి వెలుంగునది, తమోహారకమున్
11 గనఁగ సదావాసవిధృత
మనమును నా భూమమునకు మఱిమఱి వినతుల్. 116.

వ. అని భక్తిరసావిష్టచేతస్కుఁడై.

క. మోచాఫలరుచిసూచక
వాచాఫణితుల వృషాకపాయీశులకున్
వాచంయముఁ డర్చన లిడి
వే చనె మూకాంబికానివేశమ్మునకున్. 118.

శంకరుఁడు మృతుఁడగు బాలుని బ్రతికించుట.

ఉ. అచ్చట నొక్కఁడన్ సుతు గతాసువు నంకమునేర్చి సారెకున్
హెచ్చిలు వంతఁ గుందెడు తదేకతనూజులు విప్రదంపతుల్

---

10. బుద్ధపక్షమున:— సర్వజ్ఞుఁడు, మారజిత్తు, బుద్ధుని నామములు, క్రతు విఘాతుకులొనర్చు పూజలయందు గొప్ప ఆదరముకలవాఁడు.

శివపక్షము:— క్రతుఘాతుక = వీరభద్రుని. పూజ = పూజయందు ఉరుఆదర = పెద్దఆదరముకలవాఁడు.

11. కల్కిపక్షము:— సదావాస = సత్యయుగమందు, కృతయుగమందలి, ఆవాస = నివాసమందు. విధృత = ధరింపఁబడిన, మనము = అభిప్రాయము గలది

శివపక్షము:— సత్ = సత్పురుషులయొక్క, ఆవాస = నివాసములయందు, లేక సత్ = ఉత్తమములందు, ఆవాస = ఉనికి.

సచ్చరితుల్ గనంబడఁగ శంకరుఁడుం గరుణాళు వౌటఁ దా
నొచ్చిన మానసంబునఁ గనుంగొని వారలఁ దూలె; జాలిమై. 119.

ఆ. అటుల కుందుచుండ నాకాశవాణి వి
నంగనయ్యె 'రక్షణంబు సేయఁ
జాలనట్టి నరు దయాళుత్వ మెంతయు
దుఃఖమునక యౌను తుది' కటంచు. 120.

క. అశరీరవాణి విని య
వ్వాశి యనె 'నీమాట నిక్కువము ముజ్జగముం
గుశలమున మనుపఁ జాలిన
కుశలున కొకనీక సుమి తగుం దయ నూపన్' 121.

ఆ. అని యతీంద్రుఁ డన క్షణాంతరమంద సు
ప్రోథితాకృతిని ద్విజోత్తమాత్మ
భవుఁడు లేవ నచటి ప్రజలు సార్వజనీన
తచ్చరిత్రి కద్భుతంబు గనిరి. 122.

వ. అటుల కర్తృతారాహిత్యమును భూతదయాపరతయుఁ బ్రకటించి
యాజన పదంబున నొక్కెడ

మూకాంబాస్తవము.

క. సాలకృతమాలతాలర 123.
సాలతమాలాది సాలశాల్యుపశల్య
శ్రీలము సొచ్చెను మూకాం
బాలయ మఖిలార్థసిద్ధి కది తా వగుటన్. 124.

సీ. చొచ్చి యుచ్చావచానందజోచ్చబాష్ప
ముగ సముద్గీర్ణరోమాంచముగ నుదార

భక్తిఁ గరుణావలంబ నంబను నుతించె
నాగమాద్వైతములకు నైక్యము ఘటిల్ల. 125.

దండకము:— శ్రీమజ్జగన్మాత! సామాగమోద్గీయమానానుభావా త్రిలోకోద్భవాపేత! యామ్నాయమాళ్యంత రాలక్షితజ్ఞానదీపాయితా! శీతశైలేంద్రసంజాత! మాతా! భవద్దివ్యమాహాత్మ్య మగ్గింపఁగా వేదవేదాంతరాసుల్ పురాణంబులున్ సర్వశాస్త్రంబులున్ జాలవంచెంచ నస్మాదృశుం డల్పబుద్ధిన్ దలంపన్ సమర్థుండె? తల్లీ! మితోక్తిన్ నుతింపం బ్రవీణుండె? యాదిత్యసంస్తుత్యనిస్తుల్యచారిత్రి! పారేపరార్థమ్ముగా వెల్గు నీపాదకంజాతసంజాతభాస్సంచయంబందు మున్నూరునై నార్పదుల్ దీధితుల్ పావకార్కేందులన్ జొచ్చి యావజ్జగచ్చక్రమాలోకవంతంబుగా లీలఁ గావించు విశ్వోదయైకప్రసూ! చిత్తవీథిన్ మహాభాగు లాకొంద ఱావాహనాద్యంబు లౌతచ్చతుష్షష్టిరాజోపచారంబులన్ బూన్చి దివ్యాచ్ఛపటీదానపూర్వంబు త్వత్పూజఁ గావింత్రు ధన్యాత్మ! సౌజన్యసమ్మాన్య! లాకొంద ఱేతచ్చతుష్షష్టిసంఖ్యోపచారంబులం దొక్కఁ డొక్కండె కొంచున్ విశుద్ధాఖ్య నాజ్ఞాఖ్యఁ జెన్నొందు చక్రద్వయిన్ దోఁచు పద్మంబు సదంబుగా వెల్గు ని న్నవ్యయానంద మబ్బంగఁ బూజింత్రు సంశుద్ధిదం బంచుఁ గాత్యాయనీ! ప్రాకృతుల్ మర్త్యలోకం డొనర్తు ర్బహిష్పూజనే; మధ్యముల్ గొంద ఱంతర్బహిఃపూజఁ గావింత్రొకం డుత్తముల్ గూర్తు రంతస్సపర్యైకమాత్రం; బొకం డుత్తమోత్తంసు లిచ్చన్ ద్వదైక్యానుభూత్యేకలగ్నాత్ములై యుండి యేపూజయున్ జేయనే చేయ రోయంబ! లంబాలకా! నీలకాదంబినీడంబరాలంబ తన్వంగి! దీపించు నష్టోత్తరత్రింశతిప్రఖ్య మాతృకాలావాటిలో మేటి యాబోధినీముఖ్య చంచత్కలాపంచకమ్మందు వెల్గొందు యుష్మత్పదాంభోజముల్ పండితుల్ భక్తిఁ బూజింతురు కళ్యాణి!

కల్పాంత కాలాగ్నిరూపంబునన్ నీవ లోకంబులం గాల్చి, పీయూషరూపంబునన్ వహ్నిం జల్లార్చి, యవ్వాని సృష్టించి, చంచత్సుధామూర్తివై పెంచు దీవే యటంచున్ నినున్ ధ్యానమున్ సల్పువారౌదు రీసృష్టికెల్లన్ స్వయంకర్త లో యమ్మ! బ్రహ్మాండ భాండోదరీ! భవ్యశాతోదరీ! దేశికోక్తిప్రభావమ్మునన్ మున్న తాగన్న యానిన్నె 'సైవాహ మస్మీతి భావంబునన్ బ్రత్యభిజ్ఞాన లక్ష్యంబుఁ గావించుకో నేర్చువారే కదా ప్రత్యభిజ్ఞామతాంతర్య విజ్ఞాతలై ధన్యతన్ మించువారంబరో! యైహికంబైన భోగమ్ములం బొందఁ గాక్షించి యాధారచక్రంబునం దుత్తరం బౌనధిష్ఠాన చక్రంబునందున్ నినుం గాంచి యారాధనన్ జేయువారున్ మణీపూరకంబందు నిన్నుం గనుంగొం చుపాసించువారున్ భవత్పట్టన ప్రాంతసీమాంతవాసంబునే కందురో దేవి! నిన్నున్ శ్రితానాహతాభిఖ్యచక్రన్ భజం తెవ్వ రవ్వారు త్వత్పట్టణాంతర్నివాసంబు గైకొందురో గౌరి! విశుద్ధాఖ్యచక్రస్థితన్ నిన్నుఁ గన్గొన్నవారల్ త్వదీయంబు సామీప్యమున్ గాంతు, రాజ్ఞాఖ్యచక్రంబు నందున్న నిన్నర్చనల్ సేయువారల్ భవత్సారూప్యముం గాంతు, రావైధ్రువాభిఖ్య నేవే సహస్రారపద్మంబునం గర్ణికాసీనఁగా నిన్ను వీక్షించి యొయ్యార జతూరీతి నైక్యానుభూత్యస్తతాపత్రయుం డైన యానాథ కేంద్రుం డొకొక్కండు సాయుజ్యమున్ జెందు వందారు బృందారకాపీడసందీపితామందరత్నప్రభాబృంద సిందూరితాత్మీయ పాదారవిందా! చిదానందసద్వల్లికాకందా!

తొల్దొల్త నానాథ కేంద్రుండు శ్రీచక్రషట్చక్రకైక్యంబు భావించి యామీఁదఁ జక్రార్చనన్ నీకు నేకత్వమాకాంక్షించి, మంత్రానకున్ నీ కభేదంబు లక్షించి, ధ్యానించి ధ్యానించి నీతో నభిన్నత్వముం గాంచు నంచున్ సముత్సాగమంబుల్ ప్రపంచింప మాహాత్మ్య మీ రేడు లోకంబు లింపారఁగా నేలు శ్రీరాజ్ఞి! యద్వైతసి

గీ. అద్ద మెడలింప నాభాసహాని నొక ము
ఖమె యకల్పనముగ వెల్గు గతి మతిలయ
మునఁ జిదాభాసకుం డయి తనరు నెవ్వఁ
డట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను. 146.

గీ. ద్యుమణి బహుఘటజలములఁ దోఁచు గతిఁ దే
వఁడు స్వతఃప్రకాశుండు కేవలుఁడు శుద్ధుఁ
డయ్యు బుద్ధులఁ బెక్కైన యట్లు వెలుఁగు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను. 147.

గీ. నిర్మలశ్చక్షురాదికేంద్రియుఁడ యయ్యు
నల మనోక్ష్యాదులకు మనోక్ష్యాది యాచ్ఛుఁ
దన్మనోక్ష్యాదులకును నందం డెవండో
యట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను. 148.

గీ. నైకదృక్ప్రకాశుఁడు రవి యౌగపద్య
గతిఁ బ్రకాశ్య మ్మటు లనేకమతుల నెవ్వఁ
డేకబోధాకృతిని బ్రకాశీకరించు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను. 149.

గీ, అర్కుఁ డొకఁడయ్యుఁ జలితాంబులం దనేకు
లై స్థిరాంబుల నగ్నిభావ్యత నొకఁ డగు
* గతిఁ జలస్థిరమతుల నెక్కటి వెలుంగు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను. 150.

---

* గీ. తరళజలమం దనేకమై స్థిరముల నొకఁ
డవు చనలభాతి నొకఁడయ్యు సవిత వెలుఁగు
గతిఁ జలస్థిరమతుల నొక్కఁడయి వెలుఁగు
నట్టి — అనిపాఠాంతరము.

గీ. జలధరచ్ఛన్నదృష్టి యౌ జనుఁడు సూర్యు
నిష్ప్రభునిగ ఘనచ్ఛన్నునిగఁ దలంచు
నటు విమూఢదృష్టికి బద్ధుఁ డటుల తోఁచు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను 151.

గీ. అఖిలవస్తువులను బోఁతమై యనన్య
మయిన నేద్దాని నావస్తు లంటఁ జాల
వభ్రమటు సదా శుద్ధుఁ డచ్ఛాకృతి యగు
నట్టి సచ్చిత్సుఖస్వరూపాత్మ మేను. 151.

గీ. తగ నుపాధుల మణుల భేదతయుఁ బోలె
నమరు భేదత బుద్ధిభేదముల నీకు
జలములను వెన్నెలలకుఁ జంచలత పగిదిఁ
జుట్టు కొనె నీకుఁ జలత విష్ణూ! చిదాత్మ. 152.

క. అని చెప్పిన యాశ్లోకము
లను బరమార్థమ్ము కరతలస్థామలకం
బన నుంట వానికిని గవి
కిని హస్తామలకసంజ్ఞ క్షితి నెలవుకొనెన్. 153.

ఉ. అంతట దేశికేంద్రుఁడు ద్విజార్భకుఁ డిట్లుపదేశమేని లే
కంతటి బ్రహ్మబోధము తనంత నెఱింగెనొ యంచు నద్భుత
స్వాంతమునన్ దలంచి ద్విజబాలకు మౌళి స్వహస్త మూన్చి న
త్యంతకృపామృతాతిశిశిరాయితదృగ్రుచివీచు లూఁచఁగన్. 154.

గీ. హస్తమస్తయోగ మటు సల్పి దీవింప
మాటలాడకుండ మాణవకుఁడు
పోయె నాత్మగేహమున కెల్ల రరుదంద
నపుడు తండ్రిఁ జూచి యనియె గురుఁడు. 155.

ఉ. నీసుతుఁ డిట్టి మందమతి నేరఁడు నీవని సేయ, నెందులన్
శాసట గాఁడు నీకు నెవి పల్కఁడుగా కెఱుఁగున్ బురాభవా
భ్యాసమునన్ సమస్త; మటు లౌటన స్వానుభ వైకగర్భప
ద్యాసమసృష్టి సేసెను నిరక్షరకుక్షియ యైన నేర్పునే. 156.

క. లే దితని కింత సక్తి గృ
హాదులయెడ లేదు స్వతను వందును బ్రాంతిన్
దాదాత్మ్యస్థితి; లేదు పెఱల
నాదనుమతి యనినఁ గలుగునా యెందేనిన్. 157.

క. భవబంధముక్తుఁ డగు ని
య్యవధూత గృహస్థుఁ జేయ నలవియె విద్వ
త్ప్రవరా! యనుపమ, నాతో
నవు నీకు శుభంబు లనుదినాభ్యుదయంబుల్. 158.

శా. అం చాశీస్సు లొనర్చి దేశికుఁడు విప్రాంగీకృతుండై వటున్
గొంచున్; దూర మనువ్రజించిన ద్విజన్మున్ దాంతుఁ గావించి వీ
డ్కొంచున్ స్వైరగతిన్ జసంగ-విబుధుండున్ జేరె స్వాగార మ
ధ్యంచ ద్దానవిర స్త పుత్రీకర హాోద్య త్స్వాంతచింతాకుఁడై. 159.

వ. తదనంతరంబ. 160.

శృంగగిరియందు భారతిని ప్రతిష్ఠించుట.

సీ. ఉండు నేఁడును దప మ్మొనరించుచును ఋష్య
శృంగుఁ డాత్మభృదంతరంగుఁ డెచటఁ
బ్రవహించు నెచ్చోట స్పర్శమాత్రవితీర్ణ
రంగన్మహాభద్ర తుంగభద్ర
యెట నుండు ప్రాజ్ఞ లధీతస్వశాఖు ల
భ్యాగతార్చాల్పిత స్వర్గశాఖు
లెందు నుందురు యజ్వ లిజ్యాశితాధిపు
లశ్రాంత మంతరితాంతరాయ

గీ. మట్టి శ్రీశృంగగిరికి నయ్యతివిభుండు
పద్మపాదాదిశిష్యులు వజ్జ రాఁగ
వెడలె శతధృతి మఘవత్ప్రభృతిసుపర్వ
కాండవినుతుం డవాప్తకాముండు నగుచు. 161.

క. సిగ్గువడ భుజగపతి, కగ్రతు
భుగ్గురువర నిర్విశేషముగ వాకొనె నం
దగ్గురుఁడు ప్రాణిలేమములు
మొగ్గఁగ జీవేశభేదమును నెగ్గొందన్. 162.

గీ. హరిహయవిమానకల్ప మనల్పశిల్ప
మైన ప్రాసాద మచ్చట నలవరించి
యందు బ్రహ్మాదిపూజిత యైన దేవి
కన్వహార్చననియమమ్ము ననుపుఁజెంచె. 163.

సీ. ఏలేమ బ్రహ్మకిల్లాలుఁగొమ్మగ నెంత్రి
పారపాండితిఁ బట్టి పేరిఁ బట్టి
యేదేవి వైదగ్ధి కెదురాడఁ జాలక
శంకరుం డంతవాఁ డింకఁ బాతె
నేయమ్మ కెదురు లే రీరేడుజగములఁ
బరమపాతివ్రత్యపాలనమున
నేసాధ్వి యోగమహిమ నగ్ని సొచ్చి ప్రా
జేశులో లీనమయ్యెను గడంగి
గీ. మండనార్ధాంగలక్ష్మి యేమానవతియొ
యట్టి భారతిపేర నయ్యాదిశక్తి
నచట నద్వైతపూర్ణసిద్ధాంతలక్ష్య
ముగను స్థాపించె భిక్షుకపుంగవుండు. 164.

ఆ. ప్రబలిన నెఱపి యచట భారతీసంప్రదా
యుని సురేశ్వరాహ్వయుని విధేయు
నెలవుకొల్పె దేవి నిరత మర్చించు చ
ద్వైతమతము జగతి వ్యాప్తి సేయ. 165.

క. భారతి యన శారద యనఁ
బేరొంది నిజాశ్రితుల కభీష్టము లిడుచున్
గారుణ్యమూర్తియయి శృం
గేరిని నా దేవి నేఁటికిని వెలుఁగొందున్. 166.

ఉ. ఆజగదేకశిక్షుఁ డహర్నిశ మావరదేవతాపదాం
భోజయుగంబునన్ హృదయమున్ గదియించి సపర్యలన్ మహా
రాజుల కట్టు లాభువనరాజ్ఞి కొనర్చుచు నుండు నంతఁ బూ
ర్ణాజుఁడు బ్రహ్మచారి యొకఁ డాగురుఁ జేరె భవోత్తితీర్షువై. 167.

ఆ. ఆత్మధర్మచార యాచార్యచిత్తాను
సారి యల్పతరవచఃప్రసారి
భూతదయకు జన్మభూమి యై వాఁడు శు
శ్రూషసలుపు శంకరునకు భక్తి. 168.

సీ. తొలుత మేల్కాంచి స్నాతుం డయి గురుఁడు సు
ప్తోత్థితుం డగు వేళ కుండ నెదుట
సలిలాదికము బహిష్కార్యార్థ మొనగూర్చి
దంతకాష్ఠమ్మును సంతరించుఁ
గంబళాదుల మెత్తగా నాసన మమర్చు
నందిచ్చుఁ దనుమార్జనాంబరంబు
లుదికి చక్కఁగ గావు లోర్మిమై నీటార్చు
నమరించు దేవతార్చార్థ మెల్ల

గీ. వినయమున వేఁడి శ్రీపాదవనజయుగళి
మెత్తమెత్తన నొత్తు 'సామీ'యటంచు
నేఁగుదెంచు సుషుప్తి యందేనిఁ బిలువ
నాతఁ డానందగిరి సమాహ్వాయమువాఁడు. 169.

గీ. ఆవులింపండు హాసియింపఁ డండఁ గాళ్లు
సాఁచి కూర్చుండఁ డనఁ దగ్గ సమయమందు
నూరకుండఁడు, మాటాడఁ డొకటి వృథగ
వెన్ను కననీఁడు గురుచెంత నున్నయపుడు. 170.

క. గురుఁడు విడియు నెడల విడియు
నరిగెడుచో నరుగుఁ, జెప్ప నడఁగువ వినుఁ, జె
చ్చెర సేయుఁ జెప్పక యహిత
మరసి యొనర్పండు గురున కహిత మ్మెదియున్ 171.

చ. ఒక దివస మ్మతండు నికటోర్వి బాఱుస్రవంతి నొజ్జశా
టిక లుదుకన్ దమిం జని కడింది విలంబ మొనర్ప వాని రా
కకు నయి పాఠ మాపఁ యటు గాంచుచు నయ్యతి శాంతపాఠ ము
త్సుకు లయి చెప్ప శిష్యతతితో 'గిరి రాఁడొకొ తాళుఁడా' యనన్.

ఉ. అంబుజపాదుఁ డప్డు నిగమాన్తగురూక్తికి నవ్వి బుద్ధిమాం
ద్యంబున శాస్త్రముల్ గన నసర్హునకై గిరికై ప్రతీక్ష సే
యం బనియేమి? యం చవినయంబున భిత్తిని జూప వాని గ
ర్వంబు నడంప–స్వాశ్రియులవంక దయన్ బ్రకటింప–నొజ్జయున్.

క. కరుణారసమ్ము చూపులఁ
దొరుఁగ నొసఁగె మనసున చతుర్దశవిద్యల్
గిరి కద్దిర! గురుకృప ని
ర్జరధేనువ కాదె శిష్యసమితికి నెందున్. 174.

ఉ. పోఁడిగ సర్వవిద్యలును బుద్ధిఁ దమంత స్ఫురింప వైళ మా
మోదితవిస్మయంబున సమీపగతుం డయి పాదుకాద్వయిన్
దోడన వ్రాలి దేశికుని దోటకవృత్తకవిత్వశక్తిఁ గొం
డాడఁ దొడంగె నాతఁ; డరయన్ బరతత్త్వము వెల్లివాఱఁగన్.

తోటక వృత్తము } జనురత్యయతోయము సౌఖ్యవిప
ద్ఘనమత్స్యము సౌఘవకంధి మునుం
గు ననున్ శరణాగతుఁ గూర్మిని దే
ల్చి నిరంతర మారయు లీల గురూ. 176.

తోటక. తెగిపో విషయేచ్ఛలు, దేహగభీ
తెగిపో నొసరించి మతిం బరమా
త్మగతం బొసరించి సదా వరలం
దగు దీవు విమోహ మణంచి సుధీ. 177.

తోటక. అది నాయది నే నది యన్మతి నీ
హృది నన్నమయాదుల నీఁగు మజన్
హృదయస్థు వసంతుఁని నీవుఁ జిదా
స్పదు 'నే' నని యెంచుము భవ్యగుణా! 178.

తోటక. అలవారిభిదన్ జలజాప్తునకున్
వలెనే-కలశాది దివంబునకున్
బలె-బుద్ధిభిదామహిమన్ బహుతా
కలనం బది నీకును గల్గుఁ గదే. 179.

తోటక. రవిరుఙ్నిభచిత్ప్రసరంబునఁ గం
దువు బుద్ధిని లోకమనోగత మా
నవి యెల్లను; గావున నౌ దవికా
రివి సత్పద మాదువు శ్రీచరణా. 180.

క. అని తోటకవృత్తంబుల
ననితరసుజ్ఞానమైన యధ్యాత్మజ్ఞా
ననిదానం బగు స్తవమును
నొనరిచె గురుమూర్తి యాత్మయు నొకండ యనన్. 181.

సీ. శ్రీశంకరాచార్యహృద్యపదాంభోజ
ములు పంటపొలముగా మొలిచె నెద్ది
ప్రాకె నెయ్యది రోదసీకటాహము దాటి
తద్దేశికోపఘ్నదండ మూది
మోక్షరక్తిఁ బ్రివాళములఁ గాంచె నెద్ది త
త్కరుణామృతావసేకంబుఁ బడసి
శీతలతదపాంగపూతమై యెది భవ
తాపవారక మనాతప మొనంగు

గీ. నట్టి గిరిభక్తివల్లి యింపారఁ గాంచె
నమలతోటకవృత్తవృంతావలంబ
నం బగుఫలంబు భోక్తృమనస్సురూప
శుకగణాస్వాద్యమాన మాచును దనర్పు. 182.

చ విశతనమున్నతిన్ బడసి పృథ్వీపయిన్ జద మూఁది ప్రాలి యు
న్నతపద మొందఁ గోరెడు జనంబులకై మిను ముట్టి తా నధః
కృతభువనత్రియం బగుచు నేదిరొ యొ వంశము గల్గు నిచ్చ నా
యతిపతిసేవ శిష్యతిమ మంతయు నంత మొనర్చు టబ్రిమే. 183.

క. ఎఱుఁగకె సుపర్వసూక్తులు
గురుదయ నానందగిరి యశంశితఫణితిన్
వరవేదశిఖార్థమ్ముల
విరచించెను దోటకాఖ్య వృత్తమ్ములుగాన్. 184.

క. అమృతరసమధురిమధురీ
ణము లగు తద్వాక్యగుంఫనమ్ముల నాశ్చ
ర్యముపడిరి పద్మపాదా
దిమహామతు లకట! తత్సతీర్థ్యులు మతులన్. 185.

గీ. అమితభక్తిఁ దదీయాననాబ్జ మాక
రందనిష్యంద మయి పుట్టునొందుతోట
కాఖ్యపద్యకవిత్వంబు నరసి శిష్ట
జనము లాతనిఁ దోటకాచార్యుఁ డనిరి. 186.

గీ. అలఁతి యయ్యు మహార్థ మనల్పనీతి
యుపనిషద్వేద్యవరమతత్త్వోపహితము
శిష్టపదజుష్టమును నౌట శిష్టజనగృ
హీత మయి తత్ప్రకరణము ఖ్యాతి కెక్కె. 187.

క. శంకరుచేఁ దోటకనా
మాంక మొనసి పద్మపదనిభాతిప్రతిభా
లంకృతుఁ డాటఁ దదాది న
వంకిలగతి ముఖ్యశిష్యపద మతఁ డొందెన్. 188

సీ. అవని పర్యటనేచ్ఛ యతివరాకారభా
గ్ధర్మార్థకామమోక్షమ్ము లొకొ
సర్వలోకవ్యాప్తికాంక్షోద్ధృతమానవ
తనుకఋగాదివేదమ్ము లొకొ
యామ్నాయపఠనపాఠాదరవిచరిష్ణు
కమలగర్భచతుర్ముఖమ్ము లొకొ
సామీప్యసారూప్యసాలోక్యసాయుజ్య
చతురభిదానమోక్షమ్ము లొకొ

గీ. యని వసుంధరఁ గల విబుధాగ్రియాయు
లెదల నుత్ప్రేక్షసేయఁ బెంపెక్కి వెలసె
నబ్జపాద సురేశ హస్తామృతఫల
తోటకాఖ్యతచ్ఛిష్యచతుష్టయమ్ము. 189

శా. స్ఫారద్వాఃప్రఘణాద్వ్యపేంద్రికటచంచద్దానకల్లోలవి
స్తారాస్వాదనలోలబంభరవధూఝంకారనీరంధ్రది
గ్ద్వారం బైన మహేంద్రసంపద లనన్ గ్రాయున్ యతీంద్రోక్తవి
ద్యారాజన్య మకింపచానతతి బ్రహ్మానంద సంధానమై. 190

ఉ. ఆనతమంథశైలమథితాంబుధిగర్భసముద్భవత్సుధా
ఫేనసమానమై యమృతవృష్టినిభం బగు కీర్తితో, నన
న్మానసమార్గ మెల్లఁ గనుమాత్ర నిషిద్ధ మొనర్చు నయ్యతీ
శానుఁడు రాజిలెన్ ద్విపదజయ్యులు శిష్యులు చేరి కొల్వఁగన్ 191.

సురేశ్వరుని గ్రంథరచన.

వ. అనంతర మొక్కనాఁడు గురుసార్వభౌముఁడు విశ్రాంతుండై యు
న్నతఱి సురేశ్వరాచార్యుండు సమీపించి వందన మొనర్చి తద
నుజ్ఞ నొంది జగదుద్ధారకంబు నద్వైతసిద్ధాంతప్రచారకంబు నగు
నెద్దియేని గ్రంథంబు రచియించి గురువుల కార్యభారంబు గొంత
యుపనయింపఁ దలంచి యిట్లను. 192

క. గురువర! నీకయి నాకుం
గరణీయం బెద్దియేని గలదే సద్వా
వరముగ ననుఁ బనిగొనుమీ
గురుభక్తుని జీవితము యగున్ సార్థకమై, 193

చ. అనుచు సురేశ్వరుండు వినయంబునఁ గోర గురుండు పెద్దయూ
ర్పును నిగుడించి యిట్లను నిరుత్తరులై ప్రతివాదు లెందు నం

దును జెప వాదమం దొడిచి తుత్తుములుల్ బచరించినట్టి స
జ్జనమణి యుక్కుమారిలబుధప్రవరుం డెనఁ బాయఁ జేయెదన్.194.

ఉ. నీకు గురుండు నాకు భజనీయుఁడు వైదికధర్మమార్గర
క్షాకృతకృత్యుఁ డాతఁ డవసానదశన్ నను దేశికుండుగాఁ
గైకొని సన్యసించి తనకామిత మొక్కటిమాత్రి దీఱమిన్
వ్యాకులుఁడై శరీర మెడఁ బాసెనె యంచుఁ దపింతు నిచ్చలున్ 195.

చ. ఎనిమిదివేల వార్తికము లేన రచించి భవత్కభాష్యము
ర్విని వితతప్రచార మొనరింపఁ దలంతును గాని తీఱ ద
య్యెను మదభీష్ట మంచుఁ దపియించె ననుం గనిబ్రహ్మభూయమున్
గనుతఱి దాని కై వగవఁగాఁ బనిలే దని యెంత సెప్పినన్. 196.

గీ. జైమినిమతంబు చేపట్టి జైనమతము
నడఁచి నట్టి యుగ్రింపశ్యుఁ డగు హరుండు
ప్రచురపాండమతిగిరీవహ్మద మగు
నతని మది కోర్కి పాలనీయంబు గాదె. 197.

ఉ. ఆతని యంతరాత్మకు నిరంతరశాంతియు, మత్ప్రణీతభా
ష్యాతిరహార్థవిస్ఫురణ మబ్బి జగంబు తరించుటల్, త్వదీ
యైశదభీష్టసిద్ధియును నిన్నియుఁ జేకుఱుఁ గాన వార్తిక
వ్రాతము నల్పుమా విబుధవంద్య! సమర్థుఁడ వీ వొకండ వే. 198

క. నావుడు సురేశ్వరుం డను
భావత్కము భాష్య సురటు వశమె నతర్కం
బై విపులగభీరార్థం
బై వెలయుట జంకెనను మహాత్మ మనమా నన్. 199,

గీ. అయిన రచియింపఁ బూనెద నమితకరుణఁ
జల్లనై పండువెన్నెల పరణిఁ దోఁచు

భవదపాంగేక్షణములు నాపైని బడుట
సాధ్వసధ్వాంత మింతింత శాంతిగనుట. 200.

ఆ. కొండ యెక్కినట్లు గురుఁ డుల్లమున నుబ్బెఁ
బూని గ్రంథరచనమున కతండుఁ
జెంత వినుచునున్న చిత్సుఖాదులు శిష్యు
లనిరి గురు నొకప్పు డరసి యిట్లు. 201.

సురేశ్వరునిపై సతీర్థ్యుల యీర్ష్య.

క. గురువర! మీకంటెను మే
మెఱిఁగిన దేది లేదు గాని యిందఱు విద్యా
ర్థు లైన శిష్యు లుండఁగ
దొరకెన యీకర్మవాది తోడ్పడ మీకున్. 202.

సీ. బోధింపఁడే స్వయంబుగఁ గర్మమార్గమ్ము
నిరతమ్ము కర్మతత్పరత మనఁడె
డీకొనఁడే సార్వలౌకికు నీశ్వరే
శ్వరు యుక్తిబహుళి నభావుఁ జేసి
నిరసింపఁడే స్వర్గనిరయాదిదము కర్మ
ఫలము కాకీశుండు గలుగ డంచుఁ
దలఁపఁడే యీశ్వరప్రక్రియమ్మును బురాణ
తతి వ్యాసశిష్యశిష్యతను గనుట
గీ. నీదృశుండు వ్యాఖ్యాత యౌనేని లోక
హితము మాట యటుండ నహిత మనర్థ
మగును మీభాష్య, మీతని యర్థ మెఱిఁగి
మెలఁగుఁ డని విన్నవింతు మాయలఘుమహిమ. 203.

గీ. వెలయ గురుశిష్యులకుఁ బక్షభేద మొదవ
వారి కెటు గురుశిష్యభావము పొసంగుఁ

బోసఁగినను శిష్యపక్షంబు పూర్వపక్ష
మౌను గురుపక్ష మవుల సిద్ధాంత మవును. 204.

శా. ఆజన్మంబుగఁ గర్మనిర్వహణదీక్షాయ త్తచి త్తంబుతో
నీజాగ్రన్మతి తా ననర్పుటయ తా కెల్లప్పుడుఁ గర్మమే
బీజం బౌఁ ద్రిదివాదిసౌఖ్యమున కన్వీక్షించి తద్భావనల్
రోజింపుండి మనం బటం చితరులన్ బోధింపఁడే యెల్లెడన్. 205.

ఆ. ఇట్టివాని కానతిచ్చుచో మీాభాష్య
మందుఁ గర్మమతము నదుకకుండ
విడువఁ, డీరు తదభివృద్ధిఁ గోరుచు మూాల
మునఁ కచ్యుతిని జేయ ననుమతింతె్రి. 106.

ఆ. వాదమందు నోడి బలవంతముగ సన్న్య
సించి నాఁడు విశ్వసింపఁజాల
మితని మానిపింపుఁ డీభాష్యము నిబంధ
నమ్ము గూర్చ్చి నుద్యమమ్మునంది. 207.

ఉ. ప్రీతి నభీష్టకర్మ మొనరింప సమర్థత గల్గు నెవ్వఁడే
నేతఁడేఁ గర్మ మింత త్యజియింపఁగరాదు యతిత్వమున్ గొనన్
ఖ్యాతదురాగ్రహంబె యయినన్ జనుపాంథులు మాఁగ లర్హు తా
రీతిక నంచుఁ జాటుదురె రెకొక్కని భాట్టమతానువర్తనుల్. 208.

గీ. అట్టి సన్న్యాసదూషకం బైన భాట్ట
మతమునన్ పక్షపాతి యౌా నితఁడు గాన
భాష్యవార్తిక మొనరింపఁ బంపు మన్య
దక్షు నొక్కని శిష్యబృందమున నెంచి. 209.

చ. నెమకుట యేల యుగ్రధరణిన్ లఘిమాదివిభూతిభూషితుం
డమరఁడె పద్మపాదుఁ? డవురా! వివరింపఁ దరంబె తత్కృశా
గ్రమతి యుపాంశుపాండితి నఖండభవత్ప్రభక్తి శాంతశీ
లము మహితాత్మ! యాతఁడవిలంబమొనర్పఁగలఁడు గ్రంథముల్.

సీ. కైశోర మాది నిష్కలుష మానైష్ఠిక
బ్రహ్మచర్యమునఁ బేర్పడినవాఁడు
సన్న్యాస మెనసి యుష్మత్కృపఁ బ్రస్థాన
ధర్మమర్మజ్ఞుఁడై తనరువాఁడు
ప్రాంచితాద్వైతసిద్ధాంతసంవ్యాప్తికై
బద్ధకంకణుఁ డయి పరఁగువాఁడు
లఘిమవిభూతిఁ గాల్నడ గాంగఝరము ను
త్తరియించి మహిమ మించు బిరుదువాఁడు
గీ. సకలవిద్యలఁ బుంభావశారదాంబ
యగు సనందనుఁ డిదిగో మీయడుగుఁదమ్ము
లండఁ గొని యుండ వెదుకంగ ననునె యొరుని
భాష్యవార్తికరచనకై పనుపు పెట్ట. 211.

గీ. యుష్మదంఘ్రిసంవాహనాత్యుగ్రతపముఁ
జేసి పరమేష్ఠిపత్నీదయాసుధఁ గొని
వరలు నానందగిరి భవద్భాష్యములకు
సరిగ వ్యాఖ్యాన మొనరింపఁ జాలుఁ గాదె. 212.

చ. అనునెడఁ బద్మపాదుఁడు గృతాంజలి యై యిటు వల్కె 'దేవ! యి
య్యనఘుఁ డొకండె దక్షుఁడు కరామలకుం డఖిలాగమాద్వయా
ర్థనిధి' యటంచు దేవరగడా బిరుదాఖ్య నొసంగి మెచ్చి రీ
తని నియమింప నాను ద్వరితంబుగఁ గూర్తును వ్యాఖ్యయొప్పుగన్.

క. అను పద్మపాదుఁ గని గురుఁ
డనె దరహాసము ముఖాబ్జ మం దుదయింపన్
వినుమీ హస్తామలకుం
డనితరసామాన్యమతియు యగు జ్ఞానమునన్. 214.

ఉ. కాని సమాహితుం డగుటఁ గాంచఁడు లోకచరిత్రి, విద్యకై
పూనికఁ దండ్రి యెంత శ్రమముఁ గనినన్ జడువం డాకతురం
బే నుపవీతుఁ డయ్యు శ్రుతు లించుక నేరఁడు ద్గొజ్ఞఁ గొల్చి, యే
డ్పైన నవేదబోధుఁ డగునా? శ్రుతిమర్మము లగ్గడింపఁగన్. 215.

ఆ ఇతఁ డనేడమూఁకగతి వర్తిలుట మీరు
నరసినారు గాదె యట్టివాఁడు
తగఁడు దీని;కిఁక యథాశాస్త్రము గురూప
దేశ మొందు శ్రుత్యధీతి వలయు 216.

ఆ. జనన మొందు నపుడ సకలశాస్త్రమ్ములు
శ్రుతులు నెఱుఁగు బ్రహ్మరతుఁడ కాని
యెఱుఁగఁ డెటు బహిప్ప్రవృత్తిఁ గావున నన
ర్హుఁడు రచింప గ్రంథ మొకటి యైన. 217.

క. నావుడు శిష్యులు వల్కిరి
దేవా! యీయర్థ మడఁగఁ దివురుదు మీతం
డేవిధి శ్రవణాదులు లే
కేవిజ్ఞత నల్లఁ బడసె నెఱిఁగింపు దయన్. 218

హస్తామలకుని పూర్వజన్మవృత్తము.

వ. అనుటయు గురువరుం డిటు లనియె. 219.

మ. యమునాతీరమునందు సాధుచరితుం డా నొక్కవాచంయమో
త్తముఁ డత్యంతవిరక్తుఁ డుండు నెడ; నేతన్మాత తత్సన్నిధా

సమునన్ బాలుని పీని డించి తుణ మన్నా! చూడవే యంచు స్నా
నముకై బోటులతోడ నేఁగుటయు నంతన్ వీఁడు దోఁగాడుచున్

చ. చని విధి దుర్విపాకమునఁ జయ్యన నన్నదిఁ గూలి మ్రిందఁగాఁ
దనువును గొంచుఁ దల్లియును దత్సఖులున్ యతిమౌళి నుంచి బో
రన విలపించుచుండఁగ సమాహితుఁ డౌ యతి బాహ్యవాసనల్
గని మది ఖిన్నుఁడై శిశువుకాయము సొచ్చెను యోగశక్తిచే.

ఆ. పరతనుప్రవేశవరయోగశక్తి నీ
తనువునంద నిలిచెఁ దావసుండు
చచ్చి బ్రదికె నంచు జనులు ఘోషింప హ
స్తామలకుఁ డనంగ నయ్యె వీఁడు 222.

ఆ. విదితవేదశాస్త్రవిజ్ఞానుఁ డయ్యు బా
హ్యప్రవృత్తి లేక యులరు చుంట
భాష్యమర్మములను వ్యాఖ్య నొనర్పఁగా
నర్హుఁ డౌట యరిది యన్నిగతుల. 223.

క. మఱి పండనుం డనంగా
సరస్వతీసాక్షికముగ సర్వజ్ఞత్వం
బరుదారఁ గనియె నతఁ డా
శ్కరుఁ డిక కృతిఁ జేయ వలఁతిగాఁ గన్పట్టున్. 224

ఉ. అంతియ కాదు దక్కొరు లనర్ఘలు వ్యాఖ్య నొనర్పఁ; జెక్కర
శ్రాంత మనస్మృతిన్ దెలుప గ్రంథ మొనర్పఁగఁ బూను టున్నఁగా
వాంతవిఘ్న మొందునొక్కొ! యన్విచికిత్సను మాన్పువైతు వీ
రింత విచారమున్ సలుప రేమనువాఁడను మీ శదంకరున్. 225

సీ. అనఁ జిత్సుఖాదు లి ట్లనిరి 'భవన్నిదే
శమున సనందనుం డమలచరితుఁ
డొనరించుఁ మీతలంచిన భాష్యము నిబంధ
న మ్మెల్ల నొక్క క్షణమ్ములోన
బ్రహ్మచర్యమునుండి పడసెఁ దురీయాశ్ర
మము శేముషీప్రకర్షమున వెలసె
జను లెల్ల రానందమున మునింగెదరు త
ద్రచన కాతఁడె సమర్థత గలాఁడ
గీ. టంచు నమ్మండనునికంటె నర్హుఁ డన్యుఁ
డుండె నని తెల్పుచుండు శిష్యులకు ననియె
భాష్యమున కన్య మైన నిబంధనమ్ము
పొందుగాఁ జేయుఁగాక సనందనుండు. 226.

ఆ. తివిరి తాఁ బరప్రతిజ్ఞ మహావార్త్తిక
మతఁడు సేయ వలవ; దది యొనర్పఁ
గా సురేశ్వరుండు గావించెఁ బ్రతిన దీ
క్షను వహించెఁ గానఁ జనదు మాన్ప. 227.

క. అని శిష్యుల నాదేశిం
చినగురుని సురేశుఁ డరసి చింతగొనక యి
ట్లను దేవ! యొక్కరును మె
చ్చని వార్త్తికరచన సేసి శ్రమపడు టేలా? 228.

శా. గార్హస్థ్యంబున నుండి కర్మకలనాగాధాభిమానుండనై
యర్హత్వంబును గంట యిప్యెడ నవద్యం బయ్యెనే? హేయతీ
గర్హింపన్ గలనేని; సన్న్యసనమున్ గైకొంచు బ్రహ్మైక్య మ
భ్యర్హం బంచుఁ దలంపలేని కుమానాభ్యాపారినే దేవరా! 229.

మ. శ్రుతి మర్మంబుల నెల్ల వార్తికములన్ జొప్పింప నాకేలవి
శ్రుత మా వేఱొకగ్రంథమున్ సలిపి మెచ్చన్ గాంచరాదో? యహం
కృతి మున్నే విడనాడి యీకృతికినై యేలా యహంకార? ము
ద్ధతపాటచ్చరవృత్తి కీర్తి ననుసంధానించునే చెప్పుమా. 230.

గీ. వేదమున లేమి సన్న్యాస మాదరింప
రా దనుమతంబు నాది యన్వాదు నమ్మి
రాది మనవాదములఁ బూనినట్టి ప్రతిన
లెఱుఁగరో వీర లవి శ్రుతిహితము గావొ. 231.

ఉ. వీరలు భిక్షమాణు లయి వేశ్మముఁ జేరుటఁ గాంచి మత్ప్రతీ
హారులు వారణన్ సలిపి రంచు ననున్ యతిమూషకుండు గా
దూఱుట విందు; న ట్లయినఁ దోడన మీ కెటు భిక్షకై నమ
స్కారముసేసి భిక్ష విధిసమ్మతమై తనరారఁ జేయుదున్? 232.

ఆ. జితుఁడ నౌట సన్న్యసించితి నన మేలె
యాత్మతత్త్వమెఱిఁగి యతివిరక్తి
సన్న్యసింతు వాదసంరంభ మెన్నంగఁ
దత్త్వనిర్ణయంబు దలఁచి కాదె. 233.

మ. అవమానం బని యెంచఁ గాని యిటు లధ్యాత్మజ్ఞు లావీర లి
ట్టివిధిన్ న న్నెద నమ్మకుండుటకుఁ గంటిన్ దావ మీనాఁడు సౌ
ష్ఠవ మొప్పన్ రచియించి వార్తికము భాష్యవ్యాప్తిఁ గావించు స
త్కవి యీపద్మపదుండె కావుత భవత్సంకల్ప సంసిద్ధిగన్. 234.

క. అని కేల నున్నగ్రంథం
బును గురువరు పాదపద్మముల దాపున నుం
చెను దన విరచించిన ద
త్త్వనఘము నైష్కర్మ్యసిద్ధి యనునద్దానిన్. 235.

గీ. కాంచి చేకొంచు గురుఁడు నిష్కర్మతత్త్వ
విషయబోధపరిధానమై విపులయుక్తి
యగుచు నాద్యంతహృద్యపదానుగుంఫ
మగుమహాగ్రంథ మరసె నాద్యంతముగను. 236.

క. అరసి ముదితాత్ముఁడై య
వ్వరకృతి శిష్యులకుఁ జూపె వారలకుం జే
కుఱెఁ బ్రీత్యాయు మింతవిబుధు
నరయము దత్త్వజ్ఞు నన్యు నని రేకముగాన్. 237.

సీ. ఇంతటివైరాగ్య మెటు దెల్పఁ గలైనీ
కర్మనిర్మగుష్టఁ డక్కజము గాఁగ
నాపూర్వపక్షమ్ము లరయ గుండియ లావు
లింప విపక్షు లెల్గింప కుండెరి
యాకృతాంతచ్ఛాయ కడలి నోరెండి మూ
ర్ఛిల్లరే పరమతస్థిరమనీషు
లాయర్థయుక్తి భావాధిక్యము నెఱుంగ
వశ మానొకో బృహస్పతికి నేని
గీ. యనుచు రచనాపటిష్ఠత యర్థగరిమ
భావగాంభీర్య మద్వైతభణితిఁ గాంచి
చిత్సుఖాదులు మదియందు సిగ్గుభయము
నచ్చెరువు నొంది గుసగుసలాడుకొనిరి. 238.

ఉ. అంత సురేశ్వరుం డను మహాత్మ! 'యిదంకృతిపూరణార్థమం
దింత యశంబొ విత్తమొ యొకించుక గౌరవమో లభించు' నన్
స్వాంతమునన్ బ్రవర్తిలఁ, నిజంబు జగద్ధితకృత్య మంచుఁ జిం
తింతుఁ ద్వదాజ్ఞ మీఱి గణనీయుఁడ నౌదున శిష్యకోటిలో. 239.

గీ. ఆక్రమింపదు బాల్యమ్ము యౌవనస్థు
యౌవనము వృద్ధుఁ జేరరా దటులె మున్ను
దవిలి గృహినైనఁ గలుగునే తత్స్వభావ
మరుగు నరుఁ డొందునే పూర్వమైన స్థితిని. 240.

సీ. పూర్వమీమాంసాప్రభుండు కుమారిల
భట్టదేశికు నంత్యవాంఛ యనియు
నటుమీఁదఁ ద్విజగదేశాచార్యుఁడవు పరి
శీలించి నన్ను శాసింతు వనియు
నుభయులశుశ్రూష నోలి మతద్వయిఁ
గల లక్ష్యముల సిద్ధిఁ గంటి ననియు
సన్న్యాసధర్మనిష్ణాతుండనై లోప
మొందు లేనటు చరియింతు ననియు

గీ. గురువుల ఋణంబు దీర్పఁ జేకుతెను సదవ
కాశ మనియును దలఁచి తత్కోశరచన
పూనుకొనునాకుఁ బ్రత్యూహములు ఘటిల్లె
నకట! నాదైవసంకల్ప మట్టిదేమొ. 241.

గీ. నన్ను మాత్రమ గృహి ననఁ జన్మ మున్ను
కాని వా రెవ్వరయ్య మోక్షమును బంధ
మును మనంబె ఘటించుఁ గావున మనోవి
శుద్ధుఁ డౌనేని యగుత గేస్తుండో యతియొ. 242.

గీ. మున్ను గృహినై మహార్థసంపన్నముగ ర
చింతు నైయాయికాదివిశిష్టకృతుల
నిపుడు నామది భవదీయవిపులసేవఁ
బెక్కు వన్యంబు గావింపఁ దలఁపఁ బోదు. 243.

మ. ప్రకటోజ్జీవనగా నొనర్తు వటు యర్వాచీనదుర్వాదిగ
ర్వకరాళానలకీలలం బడఁగ నద్వైతార్థబద్ధాదరా
త్మక విద్వద్వరబుద్ధి సంస్థితము శ్రద్ధన్ వాక్సుధల్ జిల్కఁ; వే
నికి సాధ్యం బగునో యెఱుంగను నిన్నుఁ సేవించి యప్పింగఁగన్. 244

క. అని భాష్యమునకు గురునా
జ్ఞను గొంత రచించు వార్తికమును శపిం
చినగతి నపు డన్యాల నై
చెను నిర్మముఁ డౌచు నాసుశీలుం డంతన్. 245.

చ అది తిలకించి భిక్షుజనతాగ్రణి భాష్యముపైని వార్తికం
బొదవదె యక్కటా యనుచు నుల్లమునం దుడుకెత్త ధీరుఁడై
యదియు వివేకనీరముల నార్చి, సురేశ్వరుఁ జేయఁ బంచె స
మ్మదమున వేదభాష్యముల మర్మము దెల్పెడు వార్తికద్వయిన్.

వ. అట్లు చేయం బంచి. 247.

గీ. భావనిభమృదువాక్యసంపాదితార్థ
మాత్మపదభూతపూర్వపక్షానుగతము
యుక్తిసాధిత సిద్ధాంతయుతము తత్ప
దము కృతిని గాంచి మెచ్చి మోదమున ననియె 248.

సీ. వినవైకధన! నీ వనినదె సత్యం బగు
యాజుషశాఖ నాయది, తదంత
గతభాష్య మనిన నా కతిముదం బగుఁ గానఁ
దద్వార్తికము మదర్థము రచింపు
మఱి కాణ్వశాఖ. నీయది. తదంతగతాస్మ
దీయభాష్యమునకుం జేయు వృత్తి

సన్మార్గగాము లౌ జనుల వర్తన మెన్నఁ
బరహితాచరణైకఫలము సూవె

గీ. యార్తిహారిగ నారెంట వార్తికమ్ము
సలిపి కార్తికచంద్రికాసదృశకీర్తిఁ
దనరుమా దుశ్శ్లోక్తిరోధంబు తొంటి
యట్లు కలుగదు నామాట నండఁ గొనుమ. 249.

మ. అని శ్రీశంకరపూజ్యపాదుఁ డనఁగా నవ్విశ్వరూపుండు స
ద్వనచైత్రుండు రచించె నాగమశిరోభాష్యద్వయీవార్తికం
బును, గుర్వాజ్ఞ యలంఘనీయ మని; సంపూరించి గ్రంథమ్ము పా
యనముం బట్టెను దేశికాగ్రణికి సీమాతీత మౌ భక్తితోన్. 250.

గీ. వర్ణించె సనందనుం డొక్కటీక
భాష్యమున కొజ్జ యానతి వడసి, యదియుఁ
బంచపాదిక యనఁ బూర్వభాగ మమర
వృత్తి యన నుత్తరార్ధ మింపెనయఁ దనరె. 251.

ఉ. ఆరసి వ్యాససూత్రనివహార్థవివేచనముల్ స్వకీర్తి డిం
డీరసమృద్ధికిన్ విజయడిండిమనామక మైన వ్యాఖ్య గం
భీరతరోక్తి యుక్తి పరిమృష్టముగా విరచించి యొజ్జ కం
భోరుహపాదుఁ డిచ్చెను బ్రమోదము మీఱ నుపాయనంబుగాన్.

క. తదనంతరమ్ము గురుఁడును
మది గ్రహసంచార మెంచి మంతనమునఁ దన్
గదిసిన సురేశ్వరున కని
సదయాంతఃకరణుఁ డగుచు సాంత్వనఫణితిన్. 253.

సీ. ప్రారీప్సితగ్రంథ మంతరాయము గాంచు
మంగళాచరణసామర్థ్య మెఱయు
నామంగళంబు ననంతజన్మాచరి
తంబై యుదాసీంతనంబుఁ బోఁచు
నెవ్వాఁడు బహుజన్మకృతమంగళుఁడొ వాఁడు
సంసిద్ధిఁ గను నేఁడు సలుపకున్న
నద్యతనప్రాక్తనానందమంగళుం
డయ్యు సజ్జను లున్న రనినఁ జెడును.

గీ. నీకృతికి నేఁడు విఘ్నమ్ము సోఁకు టెన్నఁ
జాల దనుకొందు మంగళాచరణబలము
ఉల్లమున నున్న రనుచు నీ వుపతపింప
నెటు ననందనుఁ డింక గ ట్టెక్కఁగలఁడొ. 254.

వ. అని యించుకతడవు కన్నులు మూసి ధ్యానించి నిట్టూర్పు పుచ్చి యిట్లను. 255.

గీ. ఈననందనుకృతటీక నేనుపాడ
ములె వెలయు, నూత్రియుగమె యంచుల రహించు
నీవు ప్రారబ్ధవశమున దేవగురుఁడ
వై పొడమి చేయుదువు భాష్యమందుఁ డీక. 256.

శా. ఆకల్పం-బలరారుఁగాక భవదీయం- బంచు దీవించి భి
క్షాకాధీశుఁడు తోటకాదుల మహాగ్రంథమ్ము లద్వైత దీ
క్షాకంబుల్ విరచింపఁ బన్నఁగ ననేకగ్రంథముల్ బ్రహ్మ వి
ద్యాకల్పంబులుగా రచించి రల విద్యార్థుల్ యథాశక్తిగన్. 257.

ఆశ్వాసాంతము.

శా. కస్తూరీహిమవాలుకాఘుసృణసౌగంధ్యా ప్తపీతాస్యయుం
హా స్తప్రాపితవీటికారసన జాతానందవీప్సాయుతా
ధస్తాధూర్ధ్వగసారవాబ్జమధుగంధగ్రాసమందానిలో
పా స్తిప్రస్ఫుటమోదకారణదయోధ్యాసౌధమధ్యస్థితీ. 258.

క. నిధ్యానమాత్రపావిత
మధ్యేటవివ ర్తిశబరమహిళా! మహిమ
కాద్యతా! వేంకటరా
యాధ్యాత్మారామ! జనకజాత్మాధీశా! 259.

స్వాగతము. శర్వరీట్ఛకలసన్నిభగండా!
యుర్వరోరుభరయుగ్భుజదండా!
శర్వచాపబలచండిమఖండా!
గర్వితాహితవిఖండనచండా! 260.

ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదిత కవిత్వ 'కవితాభూషణ'
వెంపరాల సూర్యనారాయణనామధేయప్రణీతంబైన
శంకరవిజయంబున

షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీగురుమూర్తయే నమః.

శ్రీశంకరవిజయము

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీమత్కౌసల్యాగ
ర్భామలశుక్త్యుదితమౌక్తికా! వేంకటరా
యామాత్యజపన్యానామ! ని
రామితతాపసమనోభిరామా! రామా!

వ. దేవా! అవధరింపుము

ఆ. అవుల నొక్కదినమునందుఁ బద్మపదుండు
తీర్థయాత్ర సేయుదివుట నొంది
యభ్యనుజ్ఞ వేఁడ నాచార్యుఁ డీరీతి
ననియె యాత్ర మాన్ప నాశయమున. 1.

సీ. సత్క్షేత్రవాస మొజ్జలచెంత నుంటయు,
యనఘతీర్థము తదీయాంఘ్రిజలము
తదుపదేశకృతాత్మదర్శనం బఖిలదై
వతదర్శనమ్ము తద్వాక్యు ఋక్కు
శుశ్రూషమాణశిష్యున కొజ్జచెంతఁ జౌ
ర్యము గూడ దితరత్ర యరుగఁ గూడ
దమితమార్గాయాస మందరా దందిన
నిద్రచే స్వాధ్యాయనిష్ఠ చెడును

గీ. సన్న్యసనము విద్వత్సన్న్యసన మటంచు
వివిదిషాసన్న్యసన మంచు ద్వివిధ, ముభయ
మందుఁ దత్త్వంపదార్థైక్య మాప్య మగుట
గమ్యము త్వమర్థమే కాని కా ద్గితరము, 2.

క. అలవడు నొకచో సలిలము
లలవడ వొకచోట; నొకట నమరును శయ్యా
స్థల మొకట నమర దిటు వాః
స్థలివ్సం బథికుఁ డేమి సౌఖ్యము వడయున్. 2.

గీ. జ్వర మతీసార మాదియౌ వ్యాధు లలమ
నేయుపాయంబు గానరా కేఁగుటకును
నాఁగుటకు సాధ్యపడ కల్లలాడుపాంథుఁ
డట్టితఱిఁ జాసి చనును సహాయుఁ డేని. 4.

ఆ. అధ్వగునకు నబ్బ వహారాది స్నానశౌ
చాదికము సమాధు లమరపూజ;
లొదవ రా ప్తమిత్రు, లదన నన్నము రాదు
మొగము వాఁచు శాకమునకుఁ గూడ. 5.

చ. అనుటయు శిష్యుఁ డి ట్లను మహాత్మ! భవత్కథితంబు కాదనం
జను నె గురూపకంఠమున సంస్థితిఁ గల్గుసుఖంబు గల్గ దెం
దు నయిన దేశపర్యటనదుస్త్యజవాంఛ బలాత్కరించుచుం
డెను బరదేశయాత్రల గణింతునె కష్టము లవ్వి క్రొత్తలే? 6.

గీ. అష్టకష్టమ్ములందు హెచ్చైనకష్ట
మరయఁ బరదేశయాత్ర గృహస్థతతికి
నేఁ బరివ్రాజకుఁడనయ్యు నెమ్మనమునఁ
దలఁతునే ద్వంద్వజన్యబాధాలవంబు. 7.

గీ. ఆత్మ కంటవు కష్టసుఖాదికమ్ము
కలుగుఁ గర్మానుసారము కాయమునకుఁ
గర్మమో కాలపరిపాటిఁ గలుగుఁ గాల
గతికి దేశవిభేదమ్ము గలుగ దండ్రు. 8.

ఉ. కావునఁ బో ననుజ్ఞ నొసఁగన్ మిముఁ గోరెదఁ బ్రేమతోడ మీ
దీవన నాకుఁ దోడయి విదేశమునన్ దొలఁగించుఁ, గ్లేశముల్
గావలె నన్న దుర్ఘటసుఖంబులనేని ఘటించు ధర్మదీ
క్షావిహితక్రియావనవిచక్షణమై నను జేయు ధన్యునిన్. 9.

క. అనుచు గురూక్తనిషేధము
లను బ్రతివచనములచే మలంపఁగ గురుఁడున్
మనమున నలరుచు ననె నీ
మనసుద్రఢిమ మరయఁ దత్క్రమమున నుడివితిన్. 10

ఆ. పిన్నవయసువాఁడ వెన్నయొ వెత లబ్బ
నొంటిగా భ్రమించుచుండు వేళ
నమ్మరాదు జనుల నమ్మకపోవరా
దన్యదేశగామి యగునరుండు. 11

సీ. విహితకృత్యమ్ము లన్వాహము పాల్యము లవి
స్మర్తవ్య మధ్యాత్మతత్త్వచింత
విదితసంవిదుల సౌహార్దము సంపాద్యము
శ్రోతవ్య మాత్మైక్యరూఢరీతి
యనఘచరిత్రు లాయతు లభిగమ్యులు
సహ్యమ్ము దైహికశ్రాంతిభార
మాపద్రహితపదం బాశ్రయణీయ, ము
త్సర్జనీయమ్ము మితంపచాళి
గీ. విమతు లమతులు కుమతులు వెలయుచోట్లు
త్యాజ్యములు సూవె యేవేళలందు నీకు
వితత మొనరించు చద్వైతమతము జగతి
వివిధపుణ్యస్థలములు సేవించి రమ్ము. 12.

క. అని గురునివాగమృతఝుర
మును గ్రోలి ప్రహృష్టహృదయమునఁ జని దేశా
టనమునకుఁ బద్మపాదుఁడు
చనె గురుఁడును శృంగగిరికి సహశిష్యుండై 18.

చ. అచట సురేశ్వరాదిమహితాత్ములు శిష్యులు గొల్వ శారదా
పచితివిలగ్నచిత్తుఁ డయి భాసిలుచుండఁగ నొక్కనాఁడు మా
తృచరణసేవ లేవడి స్మృతిం దవులన్ బుణ మీఁగియున్ ద్రిఋణో
పచయమునందు బద్ధుఁ డగుభాతిఁ గలంగి యనున్ స్వశిష్యులన్.

శంకరుఁడు తల్లిసమీపమునకు యోగశక్తిఁ బరుగుట.

మ. అది యేమో పరదేవతార్చనము సేయన్ నేఁడు గూర్చుండ నె
మ్మది చే వెట్టి కలంచిన ట్లయిన; దస్మన్మాత ప్రాణావసా
నదశన్ నన్ను స్మరింపఁ బోలుఁ జని జ్ఞానప్రక్రియన్ ముక్తిసం
పద చేకూర్పఁగఁ బోదుఁ గావవలదే ప్రాగ్దత్తవాగ్దానమున్. 15.

ఆ. సన్న్యసించుతఱిని జనయిత్రి వేఁడ బ్రా
ణావసానకాలమందు వచ్చి
నినుఁ దరింపఁజేయుదు నటంటిఁ దత్క్రియైన
యటుల యోగశక్తి నది స్ఫురించె. 16.

క. అని యవలంబితగగనా
యనుఁడై క్షణమంద జననియంతికమునకున్
జనియె నసాధ్య మ్మని క
ల్గునె యెయ్యెడ యోగసాధకున కెన్నంగన్. 17.

క. చని యాతుర యగుమాతను
గని తత్పదములకు మ్రొక్కఁ గాంచి, జలదమున్

గను ఘర్మతప్తుఁ డటు ల
వ్వనిత తనూతాప మపుడ వాయఁగ దట్టెన్. 18.

గీ. తా ననంగుండ యయ్యుఁ జిత్తమునఁ గరఁగి
యమితమోహాంధతమసాపహర్త యతఁడు
తల్లి యిదె వచ్చినాఁడ సంతాప ముడుగు
నిపుడ యొడఁగూర్తు నీకోర్కె లేమి యనుచు. 19.

క. చిరమున కనామయుని సుతు
నరయుట హర్షించి మంద మగు స్వరమున ని
త్రతి భాగ్యమ్మునఁ గుశలిని
నరసితి నిను నింతకంటె నభిమత మున్నే. 20.

ఆ. నేఁడు వేగుఁబోక నిన్నుఁ దలంచితిఁ
బ్రాణ మింక దేహమందు నిలువ
దనుభయంబు నూని యన్న యొచ్చో నున్న
వాఁడొ యెపుడు వచ్చువాఁడొ యనుచు 21.

ఉ. పుత్ర! జరాతిశీర్ణ నుగుమూర్తి భరింపఁగఁజాల, దీనికిన్
బాత్రతఁ గల్గ శాస్త్రవిధిపద్ధతి సంస్కృతిసేసి భవ్యచా
రిత్రక! పుణ్యలోకచిరవృత్తి నొసంగఁ గదన్న! యన్నఁ దా
పత్రయవారకుం డతఁ డభంగవిమోహు మొసంగుభావనన్. 22.

శంకరుఁడు తల్లికిఁ దత్త్వోపదేశము సేయుట.

చ. అమితము, నద్వితీయము, మహాసుఖరూప, మపాస్తమాయ, మ
చ్ఛమహిమ, మప్రమేయమును స్వప్రభమున్ విగతామయంబు జ
న్మమృతిజరాదిదూరము సనాతన మాపరమాత్మతత్త్వమా
యమ కుపదేశమిచ్చె సనకాదివినుత్యుఁ డతండు భక్తిమై. 23.

గీ. అపుడు జనయిత్రి యను సౌమ్య యగుణ మాత్మ
నాకు రుచియింప దీక సగుణమ్ము రమ్య
మైన దైవతమును దెల్పు మకట! బుద్ధి
కంద దేక మనాకార మగుపరాత్మ. 24.

ఆ. అనుచుఁ దల్లి యన దయాళుఁ డాయతి
భుజంగప్రయాతవృత్తకవనరీతి
భక్తి శివు నుతింప భవుఁడు ప్రసన్నుఁడై
యనిపె నాత్మదూతలను ద్రుతంబ. 24.

ఉ. శూలపినాకపాణు లగుచుక్ జనుదెంచిన ఫాలనేత్రుదూ
తాళిని గన్నులారఁ గని యాయమ వీరలవెంటఁ బోవఁగాఁ
జాల నటంచుఁ బల్కుటయు శాంకరదూతలఁ బోవ వేఁడి స
చ్ఛీలుఁడు శంకరుండు వినుతించె రమాధవు నాదరంబునన్. 25.

వ. అంత.

సీ. కమలామృదూరుభాగప్రసారితపాద
సరసీజయుగళు నాజానబాహు
నీళామహీకరాలోలచామరవీజి
తుని వినతాసుతస్తూయమాను
దేహభృదస్త్రాధిదేవతాపంచకా
ర్చితుఁ దమాలాసితద్యుతిశరీరు
నుదయదుష్ణమయూఖసదృశరత్నకిరీటు
నుత్ఫుల్లపుండరీకోపమాక్షు

గీ. భుజగరాజన్యభోగతల్పుని ముకుందు
సుతుఁడు వినుతింప నారూపె మతి ధరించి
పరమయోగీంద్రకరణి సంసరణ మెడయఁ
దన్మయత నొంది యార్యాంబ తనువు దొఱఁగె. 27.

చ. అంత శరత్కలానిధికరామలదీప్తి చలద్ధ్వజాఢ్యమై
గాంతము నౌవిమానమును గైకొని వచ్చిన విష్ణుదూతలన్
శాంతమనోజ్ఞవేషులఁ బ్రసన్నులఁ గాంచి సుతుల్ నుతించున
శ్రాంత విమానమం దునిచి గ్రక్కునఁ దోడ్కొని వార లేగఁచో.

గీ. అర్చి, రహ, రాద్యపక్షమ్ము లతికరించి
నుత్తరాయణ మబ్దమ్ము లుత్తరించి
పవన రవి విధు తటి దబ్ధిప హరి విధిజ
గంబులను దాఁటి పరమపదంబు చేరె. 29.

శంకరుఁడు స్వయముగఁ దల్లికి నుత్తరక్రియలు నెఱవేర్చుట.

ఉ. ఆయెడ గేహముల్ పొలము లర్థములున్ దన వెల్ల గొన్నగో
త్రీయులఁ బిల్చి యీయమ మృతింగనె నుత్తరకర్మ మీరు శా
స్త్రీయముగా నొనర్పుఁ డనఁ జెంతను బుత్త్రుఁడ వుండి మమ్ములన్
జేయుఁ డటందు వేల తగునే యిటు పల్కఁగ నీకు శంకరా. 30.

గీ. నీయభావమ్మునం దేము చేయువార
మాత్మజుఁడు చెంత నుండియు నౌర్ధ్వదైహి
కక్రియలు తల్లి కొనరింప జ్ఞాతిజనుల
కిటు నియోగించు టాలింప మెచట నెవుడు. 31.

చ. అనుటయు సంయమీంద్రుఁడనునక్కటయింతటివాఢ్యమొందునుం
డునె చరమాశ్రమస్థితు ననున్ గృహిధర్మముఁ బూను మందురే
జనని యటంచు వచ్చితినె చక్క వినుండు ముముక్షు వీమె, శా
వునఁ దదభీష్టమున్ నెఱవుపూన్కిన వత్తు నొసర్తు నిష్టమున్. 32.

క. పూర్వాశ్రమసంబంధము
సర్వము తెగె నాకు, మీరు జ్ఞాతుల రేత

త్సర్వస్వ మనుభవించుచు
గర్వంబున శాస్త్రపథము గాదనఁ దగునే. 33.

మ. మమతల్ నే నరుదెంచినాఁడ ననుచున్ భావింపఁ బాపంబు ని
ర్మమతన్ గర్మము లుజ్జగించి శ్రుతిధర్మం బోముచున్ జ్ఞానవ
ర్త్మమునన్ సంసృతిభీతు లౌజనుల సంరక్షింప దీక్షించున
త్తములన్ సంయములన్ గృహస్థునటువల్కన్ నాల్క యెట్లాడెనో.

శా. ధర్మాధర్మవివేచనన్ మఱచి యర్థంబే ప్రధానంబుగా
దుర్మోహంబున బ్రుంగి శాస్త్రవిదులన్ ద్రోపాడి పాపంబునన్
నిర్మగ్నాత్ములు గాఁదలంతురె? విధానిష్ణాతు లౌ పెద్ద లీ
మర్మంబున్ వివరింతురు పోయి యడుగన్ భావ్యంబు మీకియ్యెడన్

ఆ. గురువు నౌదుఁ గాని కొమరుండఁ గా నీపె
కేను సన్యసించి యేఁగి యుంట
నిదిగో చనుచు నుంటి నీకర్మలోపంబు
పఱచు మిమ్ముఁ గంఠపాశ మగుచు. 34.

సీ. ధృతి సర్వసంగపరిత్యాగినై యేఁగు
నా కింతికలుషంబు సోఁకఁ బోదు
నను సన్యసించుపుత్రుని గన్న యీమె కే
కర్మలోపములు మోక్షమ్ము చెఱుప
నీకర్మలోపంబు మీకులంబులు తర
తరములు చెఱుపక సురిఁగిపోవ
దర్థాశ విహితకర్మానుష్ఠితిఁ దొఱంగు
ఖలులఁ బూతుల శ్రుతుల్ సలుపలేవు
గీ. శాస్త్ర మాచారముఁ దలంచి సత్పథమునఁ
బొందు ఫోకున్నఁ గులహాని పుట్టితీఱుఁ

గేరళమున కకీర్తి చేకూఱు నూర
మఱయుఁడీ తప్పుత్రోవను మరలుఁ డీరు. 37.

క. అని ధర్మము లెంతగఁ జె
ప్పిన జ్ఞాతిచయంబు పెడచెవిని బెట్టిరె కా
ని నిదానింపర యతిపతి
వనుపానరింపకయ యిట్లు పలికిరి పెలుచన్. 38.

సీ. పితృకర్మ మొనరింపఁ బిఱుతివిసిరె యతీ
శ్వరులు వారికి లేవె శాస్త్రవిధులు
యతి నంటి వవులఁ బ్రాయశ్చిత్త మొనరించు
కొనఁదగు నిది త్రోసి చనఁగఁ దగద
యాత్మజుం డెట్టివాఁ డౌఁగాక పితృపార
లౌకికవిధులు సల్పంగఁ గర్త
తదభావమునఁ గాక దరి కేఁగ నన్యుల
కధికార మిసుమంత యైన సున్న
గీ. విహితకర్మము మానుసీవిధమున నవి
హిత మొనర్చినమేము నిష్కృతివిరహిత
మైనప్రత్యవాయమ్మున కగ్గ మాదు
మిందు నందును గతులు లేకుందు మకట. 39.

ఆ. ఇది గృహస్థకృత్య మే మన్నయట్లీవు
సేయవలయు నొండు సెప్పఁదగదు
కా దటందువేని బోదుము నీయిచ్చఁ
జేసికొనుము మాకుఁ జెప్ప కనుడు. 40.

క. ఆపలుకులకుం గనలుచు
నీపై శ్రుతికర్మబాహ్యు లీ రయ్యెద రం

చాపాపచరితులకు యతి
శాపమొసఁగ యతిని దిట్టి చని రెటకేనిక. 41.

క. అది ధర్మ మిది యధర్మం
బది కార్య మ్మిది యకార్య మని తోఁపద దు
ర్మదులమదికి భగవంతుం
డెదురఁ బడి నిజమ్ము దెలుపనీ యెటు గానీ. 42.

శా. శాపం బిచ్చి యతీంద్రుఁ డాత్మజననీసంతారకుం డయ్యె సం
తాపం బందుచు 'వీడి పోఁ దగ దనాథప్రేతసంస్కారరూ
పాపద్ధర్మ మి'దంచు మాతృశవదాహార్థంబు వైశ్వానరం
బాపల్లెం గలవారి వేఁడ, నిడరై రాపుల్కస మ్మెవ్వరున్. 43.

ఉ. తా నఖిలజ్ఞుఁడే యగుత ధర్మము సెప్పుమ మున్ శపించి య
ద్దానికి సిద్ధమయ్యెనె యధర్మము గాదొకొ తా నొసర్ప వై
శ్వానర మిం డటంచు మము శప్తుల నేఁ డెటు వేఁడ వచ్చె? ని
ప్పైన నొసంగ మారసెద మాశవ మెుక్కఁ డెటుల్ దహించునో

క. అనువార కాని యచటికిఁ
జనువా రనలమ్ము నొసఁగి సాయపడఁ దలఁ
చినవారు లెక్క కొకరును
గనరా రతిచిత్రి మూరఁగలమెవ్వారుక. 45.

మ. అటు లింటింటికిఁ బోయి 'ని ప్పడిగి వ్యర్థాయాసుఁడై శంకరుం
డట నున్నట్టి నిజాన్వవాయులయకృత్యం బెంచి కోపించి యం
తటఁ దన్మాత్రిపసవ్యదోర్మథనమున్ గావించి దీప్రాగ్ని న
ప్పటఁ బుట్టించి దహించెఁ దత్కుణపముక వాసోపకంఠస్థలిక. 46.

క. దహియించి యాదురాత్ముల
బహుళాహంకారపంకపటల మిగుర న

మ్మహితుఁడు వా రందఱ శ్రుతి
బహిష్కృతులుగా శపించి వదలక వారిన్. 47.

ఆ. యతులు మీగృహమ్ములందు భిక్ష యొనర్ప
రిఁక గృహోపకంఠమే స్మశాన
మగును మీ కటంచు నతిఘోరశాపమ్ము
నిడియె నీట నగ్గి వొడమినట్లు.

క. అదిమొద లాదేశస్థులు
చదువరు శ్రుతి, యతులు భిక్ష సలుపర తద్దే
హ్యాదవసితముల, స్మశానము
సదనాంతికభువియె గాఁగ జరుగును నేఁడున్. 49.

చ. అకట మహానుభావులయెడాటమునన్ బచరించుబుద్ధిపూ
ర్వక మపరాధ మేరికి శుభంబు ఘటించును? శాంతుఁ డంచు మి
న్నక సుజనున్ వ్యథాకులు నొనర్పఁ బ్రమాదము; చందనద్రుశా
ఖక యని రాపువెట్టఁ బటుకీలలతో ననలంబు పుట్టదే? 50.

మ. తిలకింపన్ యతిమాళి చేసిన దశాస్త్రీయంబుగా నున్నఁ గే
వలధర్మావనబుద్ధిఁ జేయుటను నాపద్ధర్మ మాఁ దాదృశో
జ్జ్వలతేజస్కులు దూల్చి వైచెద రవశ్యంభావ్యధర్మక్రియా
కలనాయాతము ప్రత్యవాయముఁ దపోగాఢప్రభావంబునన్. 51.

గీ. అద్ది ధర్మవ్యతిక్రమంబట్లు తోఁచు
నరయ సాహస మా నది యైన;నమ్మ
హాత్ము లొనరించి రని యన్యు లాచరింప
రాదు మోస మా నవరదౌర్బల్యమునను. 52.

క. లోకావనార్థజన్మల
లోకాతీతప్రవృత్తి లోకుల కెపుడున్

స్వీకారము కా; దీక్షఁ ద
ద్వ్యాకులతె గ్రాహ్యమ్మ లంచు వాకొనును స్మృతుల్. 53.

చ. ఇటు జననిన్ మునీంద్రసమభీప్సితమున్ వితమస్కమున్ సుఖో
త్కటముఁ బునర్జనుర్విరహితం బగుసద్గతిఁ జేర్చి యాతఁ డం
తట ధరఁ బాడుకొన్నవిమతంబు లడంపఁగ దీక్షఁబూని ప
ర్యటనవిలంబనమున్ సలిపి సజ్జపదాగమనంబు గోరుచున్. 54.

పద్మపాదుఁడు దక్షిణదిగ్యాత్ర నొనర్చుట.

ఆ. మున్ను గురుననుజ్ఞఁ జన్నట్టియప్పద్మ
పదుఁ డుదీచ్యతీర్థపటలిఁ గొల్చి
చనె నవాచిదిశకు సకలామయఘ్నకు
నెందుఁ గలశజన్ముఁ డెపుడు నుండు. 55.

చ. కనె సుభగోరగాభరణకమ్రితనున్ బృథులింగసన్నిధా
నుని గరుణారసాప్లుతమనోయుత యానుమఁ గూడి మాళిఁ జం
ద్రనికళఁ దాల్చి సమ్ముదఘనుం డగువానిని గాళహస్తినా
థుని సురపాదిదైవతనుతున్ శివు నయ్యతి గాఢభక్తిమై. 56.

శా. స్నానం బాడి యతండు కాంచనముఖీస్వచ్ఛాంబుపూరంబునం
దానంత్యంబున భావపుష్పనికరం బర్పించి యగ్గించె వా
క్ప్రీనృత్యమ్మున భక్తిపూర ముబుకన్ శ్రీకాళహస్తీశ్వరున్
జ్ఞానానందమయుప్రదీపకళికన్ జ్ఞానప్రసూనాంబికన్.

గీ. కాళహస్తీశునమ్మతిఁ గాంచి, కాంచి
కరిగెను బవిత్ర మగుక్షేత్ర మగుటఁ దెలిసి
భవమహోదధిసంతితీర్షువుల కదియ
తరణసాధన మనుచుఁ బెద్దలు వచింతురు. 58.

గీ. ఆత్మభాగ్యాతిశీతిచే నచటివిశ్వ
పతిని నేకామ్రనాథుని నతులఁ గొలిచి
యంతకాంతకుఁ డగురుద్రుహార్ద మరయ
వన గృహాంతర్గత యగు కామాక్షిఁ దెలిచె. 59.

వ. మఱియు నాతిదూరమున నలశారుపురాణపురుషుఁ గరుణారసస్నిగ్ధ స్వాంతు ననాదిమధ్యాంతు లక్ష్మీకాంతుఁ గల్గాలేశుఁ గాంచి నుతించి, యచటఁ గదలిశుచిస్మితవదనమునఁ బార్వతీరూపపరిణత యగునాదిమప్రకృతికిమాత్రము గోచరింప సదా నృత్యము సలుపు సదాశివునివాస మగుపుండరీకపురమున కరిగి, నిర్మలస్వాంతంబును దివ్యచక్షువునై మునిజనంబు తన తాండవము చూచి జన్మమృత్యుజరాభయ మపనయించి తరింప నేత్రమనోవినోదకారకుం డగు పరమేశ్వరు భజించి శివభక్తులం గని తత్తీర్థమహాత్మ్య నడుగ నందొక్కఁ డిట్లు తత్తీర్థము నెఱిఁగించె. 60.

ఉ. భక్తుల కోర్కెమై శివుఁడు భావమునన్ స్మరియింప గంగ యా
సక్తిని జెంతఁ బాఱుటఁ బ్రజల్ శివగంగ యనంగఁ దీర్థమై
ముక్తి శివాజ్ఞచే నొసఁగు మున్గినమాత్ర నఘంబు వాసి స
ద్భక్తులు గాంతు రీశ్వరునితాండవ మందురు కొంద ఱుత్తముర్.

క. కొందఱు నాట్యంబున శ్రమ
మందిన శివుఁ దేర్ప శివయె యమరాపగ రూ
పొంది ప్రవహించుటన యిది
పొందెను 'శివగంగ' నామము నటం డ్రిమ్మిన్. 62.

చ. నటదభవోత్తమాంగకపినద్ధచలాచలజాటజూటసం
పుటగళితాభ్రగాంగజలముల్ ప్రణటత్తటరుద్ధనిర్ఝరీ
త్రుటితపతత్కణంబు లయి తోడన పార్శ్వమునుండి జాఱి పా
ఱుట శివగంగ నాఁగఁ బనరుఁ దదభిఖ్య యటండ్రు పండితుల్.

చ. అనితరసాధ్యభక్తివివశాత్మకుఁడై నరుఁ డేఁగి గంగలో
మునుకలు వెట్టివెట్టి మఱి పుంగవకేతనుపాదపద్మముల్
కనుకలి ముట్టిముట్టి హృదిఁ గ్రిన్నన శోధన చేసిచేసి తా
ననవరతంబు గాంచఁగలఁ డంగజసంహరుదివ్యనాట్యమున్. 64.

క. శివగంగ మునింగి యుమా
ధవునిన్ గనుఁగొన్నఁ నరుసుదారసుకృతవై
భవము వివరింప దక్షుఁడు
భవుఁ డొక్కం డగును గాక పరు లర్హు లొకో! 65.

గీ. అన విని పయోజపదుఁడు జితాత్ముఁ డభవ
యోజితాత్ముఁడై సమ్మదం బూని తీర్థ
మందు మజ్జన మొనరించి యఖిలలోక
భర్త యగుశంభుపదముల వ్రాలి మ్రొక్కె. 66.

ఆ. అచటు వాసి దశరథాత్మజకృతసేతు
దర్శనార్థ మరుగఁ దలఁచి యయ్యు
నుత్తముఁడు మునీంద్రుఁ డొయ్యనఁ జనువాఁడు
సరణిఁ గనెఁ గవేరజాప్రవంతి. 67.

క. క్షీరోదవాసరసికుఁడు
వారిజనాభాదినామవర్ణితుఁ డగునా
హైరణ్యచేలునకుఁ గా
వేరిపులినసీమ నుంట వేడ్కయఁట మదిన్. 69.

గీ. సహ్యపర్వతకన్యాప్రసన్నతరప
యోభిషిక్తముల్ భగవత్పదాబ్జములు ద
లంచి బహుశిష్యగణము సేవించుచుండ
వెడలె నభిరుచితస్థలి వేగఁ జేర. 69.

పద్మపాదుఁడు మేనమామ యిలు సేరుట.

క. పోవుచు మధ్యేమార్గ
మ్మావిమలుఁడు మాతులునిగృహమునకు బహుశి
ష్యావృతుఁడై చేరుటకు సు
ధీవరుఁ డగుమేనమామ దేలె ముదబ్ధిన్. 70.

వ. అంత నయ్యెడ నున్నసుహృద్బంధుగణంబు లప్పద్మపాదుఁ జూడ
గుములుగట్టి యొక్కపఱి వచ్చిరి. 71.

ఉ. వచ్చినవారిలోఁ నొకఁ డవారితసమ్మదజాశ్రు వయ్యె, వా
విచ్చి యొకండు గోడ్వడె, నవేళ ముదం బొకఁ డందె, నొక్కఁ డ
త్యచ్ఛముగా హసించెఁ, బ్రియదోన్నతి నొక్కఁడు ప్రాక్చరిత్ర వా
క్రుచ్చెమితోక్తి; మ్రొక్కె నొకరుండనుముల్ దిగమ్రింగి వైచుచున్.

చ. ప్రియదము మీఱ వానిఁ గని బాంధవు లిట్లని రార్య! యెంతకా
లమునకుఁ గాన వచ్చి? తఖిలం బగుబంధుత హార్దపూర్ణచి
త్తములను గోరు నీదుశుభదర్శనభాగ్యము నొంద, నేమి పా
పమొ యొకమాఱునేనిఁ గనుపట్టవు చుట్టఱికంబు వోయెనే. 78.

క. కలుగరు సుతులు సఖులు బం
ధులు యతికిన్ రాజబాధ తోఁప దెపుడు చో
రులవలనిభీతి పొడమదు
తలఁప యతిత్వము కృతార్థతామూలము సూ. 74.

గీ. సుమఫలాభ్యంచితంబుఁ బ్రాంశువు సశాఖ
సోపశాఖాక మగుశాఖి నుర్విజనులు
పీడ వెట్టెడుగతి ధనాన్వితు దరిద్రు
లండఁ జేరి పీడించెద రనుదినంబు. 75.

గీ. రాదు నిష్ఠుర, లేదు శర్మము కుటుంబ
రక్షణవిలు ప్తచిత్తు లౌవ్రిజల కింక
దేవతాభ్యర్థనం బేడఁ? దీర్థయాత్రి
యేడ?వ ర్థన్నిషేవణం బేడఁ దలఁప. 76.

ఆ నీవు సన్న్యసించునావా ర్త వింటిమి
తెలుప నొక్కవిప్రకులుఁడు తొల్లి
యెంతకాల మైన నీవు రా విపుడు నీ
ర్థముల కనుచు వత్తు దైవవశత. 76.

సీ. సౌఖ్యమ్ము నొసఁగుపృథ్వీజముల సమాశ్రయిం
చియు వానివిడుచువిహ్వరములట్లు
పరక్లప్తమఠసురావసథమ్ము లాశ్రయిం
చియు యతి వానిఁ ద్యజించి యేఁగు
సుమముల వ్రాలి సారము సంగ్రహించి భృం
గములు తద్రస మానుకరణి వెలయు
నిల్లిల్లు దిరిగి యోయిరము భిక్షించి త
త్సార మాని తపస్వి సౌఖ్య మొందు
గీ. ఘనవిరాగోదితాత్మవగతియ భార్య
తనువె భవనంబు మతి సంయుతంబె సుఖము
ధృతవిరాగులు శిష్యులే సుతులు గాఁగ
నలరుయతులకు నర్థనీయంబు గలదె. 78.

ఉ. దారపరిగ్రహార్థము సదా మనుజుం డొనరించి యత్నముల్
దార లభింపఁ బుత్త్రులఁ గనన్ మదిఁ గోరెడి, నిల్లి కోర్కులన్
సారెకుఁ బర్వలెత్తి కనఁజాలఁ డొకింత ఫలంబు ధాత్రిఁ జే
కూరునొకో సమాప్తి యని కోర్కుల కారయ నెన్నఁడేనియున్.79.

గీ. కోరుకొన్నట్టికోర్కి చేకూరదేని
యమితదుఃఖంబు గను నరుం డభిలషితము
తొలుఁగ నేరఁడు కామతత్పరున కెందు
వెతలె కాన ధరింప నౌ మతి విరక్తి. 80.

ఆ. అనఘ! చిత్తశుద్ధి యగు మూలము విరక్తి
కదియు మూల మగు మహాన్నిషేవ
కందు రౌ గాన దిరుగుచుందురు భవాదృశు
లుర్వి నల్దిశలఁ బరోపకృతిగ. 81.

క. అజ్ఞాతగోత్రులై బ్ర
హ్మజ్ఞానుల యయ్యు జడులయటు కనఁబడుచున్
ప్రాజ్ఞులు ప్రాణ్యనుకంపా
భిజ్ఞు లయి చరింతురు విషయవిముఖతె వెలయన్. 82.

క. చరియింతురు లోకసంగ్రహ
పరులై తీర్థములు శుద్ధభావులు మహితుల్
దురితవిదూరులు వారలు
కరమున సోఁకిన జలంబె ఘనతీర్థంబౌ. 83.

గీ నీదు దర్శన మనుపమామోద మొసఁగె
నుంతు కతిచిద్దినంబు లోపండిత! యిట
నేఁగఁగల వంచు నేమ్యద్విమోగచకితు
లగుచు బంధువు లిప్పుడే వగచుచుండ్రి. 84.

సీ. నాట్యమందిర మనంతక్లేశములకునౌ
హాసకృత్యముల కెల్ల నాశ్రియంబు
ప్రాసాదరాజంబు పైశున్యమున కన
శ్లాలాపకోటికి నాలయంబు

హింసావిశేషాతిమాంసలమ్ము హిరణ్య
బహుళతృష్ణాలతోపఘ్న యష్టి
ఖలజనోరగసముత్కరవామలూరువు
జ్ఞానవంతులకు స్మశానభూమి
గీ. యగుగృహం బాశ్రయించుకొన్నట్టిక్రూర
చరితులము మేము నీసాంద్రకరుణఁ జిలికి,
శుద్ధుల నొనర్చి యతిచంద్ర! యుద్ధరింప
కున్న నోయన్న! యెన్న మా కున్న దిక్కు. 88.

క. అని వాత్సల్యము దైన్యము
నినుమడియగాఁ బలుకులందు నెసఁగ మెసఁగఁ బ
ల్కినతనచుట్టములకు ని
ట్లనియెఁ బరివ్రాట్టతం డుదారార్థమునన్. 89.

గీ. అధికతాల్పత్వములఁ నెంచ కదిర! దేహి
కూర్చు దైవమె యోగవియోగములను
నుండవలె నిర్వికారచిత్తుం డయి నరుఁ
డిష్టము ఫలించినను ఫలియింపకున్న. 90.

ఆ. అన్నదాత యెవ్వఁ డగు నా కటంచు మ
ధ్యాహ్నవేళ క్షుత్తృడార్తి వచ్చు
నతిథిక్షుత్తు దీఱ నన్నంబు నిడ్డ సు
శీలు పుణ్యమహిమఁ జెప్పఁ దరమె. 91.

ఉ. స్నాన మొనర్చి యగ్ని నిరుసంజను వేలిచి తాల్చి, దండముం
బూని మృగాజినంబు శ్రుతిఁ బోలఁ బఠించుచుఁ జేరువర్ణిచం
దానన మధ్యాహ్నమున దండియు గేస్తులయిండ్లు సేరు బి
క్షానకునై యతాత్ముఁడును శాస్త్రవదావదుఁ డౌచు నిచ్చలున్.

ఆ. తనువు నెవని యన్నమునఁ బెంచుకొనుచుఁ ద
పంబు సేయు నత్తపస్వితపము
దక్కు నట్టియన్నదాతకు సగము ద
క్కును సగమ్ము కర్తకు ననె స్మృతులు. 93.

చ. అరయ విచక్షణుం డగుగృహస్థు గృహస్థితుఁ డయ్యుఁ గ్లేశముల్
బొరయక తైర్థికుల్ గనెడుపుణ్యము నొందు; ధనాఢ్యుఁడేని యం
దఱును గృహస్థుఁ జేసికొని దానముచేతనొ ప్రీతితోనొ త
స్కరగతినో బలాత్కృతినొ చక్క భుజింతురు తదీయవిత్తముల్.

క. తనుపఁదగు వేడపిడు వి
ప్రుని దాన సమస్తనిర్జరులు తనియుదు ర
య్యనఘునియం దఖిలసురలు
ననయము వసియింతు రనె స్వాయంభుగ శ్రుతియే. 95.

సీ. నిజధర్మనిష్ఠులు నిఖిలార్థవేత్తలు
విజితేంద్రియులును సేవితనమస్త
తీర్థుల్ పరోపకృతివ్రతుల్ మహితు
లేఁ తెంతురు గేస్తు నిశాంతమునకు
కావునఁ దత్తీర్థసేవాఫలంబు గే
హమువనుండియె తద్గృహస్థుఁ డొనయు
గృహికి టఁజావాసమే తీర్థ మగుట వ
దాన్యుండు గావలె ధనికుఁ డెపుడు
గీ. మూషికాద్యంతరస్థితిమ్ములును గోమ్రు
గాభ్రగాదిబహిస్థమ్ము లైనజీవ
సృష్టి జీవించు గృహి నాశ్రయించి కాన
గేస్తు సర్వోత్తమునిగ నంకింతు మదిని. 96.

గీ. తనువు మూలంబు పురుషార్థములకు నన్ని
మాతనువునకు మూలమం చనె నిగమము
లన్న మొదవ మూల మ్మాగృహస్థు మాకు
నఖిలఫలము గృహస్థాశ్రమాశ్రయంబ. 97.

క. మఱిమఱి చెప్పెద వినుఁ డా
దరమునఁ బూజింపుఁ డతిథిఁ స్వగృహమున కా
తురుఁడై రాఁ బూజితుఁ డు
ద్ధరించు, ధిక్కృతుఁడు కులము హరియించు వడిన్. 98.

క. చేయుఁ డనభిసంధిగ నా
మ్నాయోదితకర్మములు, సమస్తము పరమే
శాయత్తము సేయుం, డటు
సేయంగాఁ జిత్తశుద్ధి సిద్ధించు వెసన్. 99.

చ. జవమునఁ గౌఁగిలించు నెలజవ్వని మన్వపుఁ బైఁటఁ ద్రుళ్లుచ
న్గన నునుఁజందనద్రవమునన్ విలసిల్లునురమ్ము తోడివా
రవుదురె కాక వీ; రిఁక మహాయతివర్యపదాబ్జపూజనో
త్సవగతపాపులై దయయు ధర్మము గల్గి తరింతురు గా కొగిన్. 100.

చ. అని తనబంధువిప్రతతి కబ్జపదుం డుపదేశ మిచ్చి స
ల్పె నపుడు భిక్ష మాతులునివేశమునందు; భుజించి కూరుచుం
డినతఱి మేనమామయు వినేయుని కేలఁ గలట్టిగ్రంథమున్
గని యడిగెన్ సరోజపదు'గ్రంథ మిదేమి'యటంచుఁ బ్రీతిమై. 101.

—: పద్మపాదుఁడు తనభాష్యటీక మేనమామకడ దాఁచుకొని యరుగుట :—

క. మామ యన నసామాన్యుఁడు
మీమాంసాశాస్త్రమున నమేయప్రతిభా

ధాముఁడు ప్రాభాకరమత
గామి యఖిలవేదవిదుఁ డఖండయశస్సంపూర్ణా. 102.

ఆ. అంతవాఁడు తన్ను నాదృతి నడిగె నం
చపరిమితముదంబు నంది యార్య
వర్య! శంకరార్యభాష్యమునకుఁ డీక
యనుచు మామ కద్ది యరయ నొసఁగె. 103.

ఉ. కాంచి తదీయటీక మతికౌశలికిన్ ముద మొందెఁ గాని యిం
చించుక యొంట రెంటఁ గనియెన్ వెత, తద్రచనాచమత్కృతిన్
గాంచినమోద మన్యమతఖండనలక్షితదుర్గ్రహోక్తియు
క్త్యంచితరీతి న స్తమయ మయ్యెను మామకు నేమి చోద్యమో. 104.

క. స్వాభిమత మై తనర్చెడు
ప్రాభాకరమతమునకు నిరాకరణం బా
యాభాగమ్ములఁ గని మది
క్షోభించి యసూయ మాటికొని వినుతించెన్. 105.

ఆ. అపుడు భాగినేయుఁ డనె మాతులునకు నే
తువు భజింపఁ బోవుదును ద్వదాల
యమున గ్రంథ ముంచి యరయు మోయార్య! నా
ప్రాణ మెల్ల దానిపై నె యుండు. 106.

గీ. ఇతరులకు నొగృహాదులయెడల నెంత
ప్రేమ ముండునో యంత సంప్రీతి పుస్త
కములయెడ మా కటంచు నాగ్రంథ మప్ప
గించి వెడలెను సేతువుఁ గాంచు కోర్కె. 107.

చ. అటు చనఁ జూచుచు ప్పదరె నాయతివామభుజోరునేత్రముల్
తటుకునఁ దుమ్మ నొక్కఁ, డఖిలం బది కాంచియు దుర్నిమిత్తసం

కటత గణింప శాతఁ డధికం బగు వేడ్కఁ జనెన్ సశిష్యుఁడై
యెటు విధి త్రిప్ప నట్లె. భ్రమియించుట నైజగుణంబు ప్రాణికిన్.

శా. చింతించెన్ మది నప్డు మాతులుఁడు 'స్వీయుండు పేర్కొన్నసి
ద్ధాంతంబుల్ గురుపక్షహాని సలుపన్ దక్షమ్ము; లీగ్రంథమున్
సాంతంబున్ దహియింప, నాగురుమతం బవ్యాహతిన్ వ్యాప్త మా
నిం తేలా యన; వాక్యలన్ పలుఁపరా దీగ్రంథ మావంతయున్.

ఆ. నైజపక్షనాశనముకంటె గృహనాశ
నంబు మే లగుట గృహంబుతోడఁ
బుస్తకము దహింతుఁ బొడ గానరా దంచు
నింటి కగ్గి వెట్టె యిట్టు లేడ్చె 110.

ఉ. అక్కట! జాలిమాలి గృహ మగ్ని యిదే దహియించుచుండె జెం
పెక్కిన సర్వసంపదలు నీక్రియ బూడిద యాట కేనవన్
దక్కక మేనయల్లునమితశ్రమ మాకృతి కేద్తు నింటిలోఁ
జిక్కి నశించె నే మనుచుఁ జెప్పుడు రే పతఁ డేఁగుదేరఁగన్ .111.

గీ. అనుచు విలపించె నని యెల్లజనులు చెప్ప
గొనెను నైతిహ్య మీవిరచనకు మూల
మగు మొనర్చెడువాని కెంతగు ఫలంబు
దాని కినుమడిగాఁ జెప్పువాని కబ్బు. 112.

పద్మపాదుఁడు దర్భశయనాదిపుణ్యస్థలముల కేగుట.

మ. అటు లాపద్మపదుండు శిష్యసహితుండై యేఁగుచోఁ ద్రోవచ
క్కటి ఫుల్లశ్రీవరాశ్రమంబు గన రాఁగాఁ బొంగి యం దేఁగి న
చ్చటఁ ఘమున్ రాముఁడు రావిచెట్టు మొదలన్ జాపంబు దాన్నుంచి నీ
స్తటచింతన్ జలరాశిలో మునిఁగెనో దర్భాసనాసీనుఁడై. 113.

ఉ. ఏగతి సాగరంబుఁ దరియించెను జానకి నెట్లు చూచెను నిం
కేగతి భూచరిష్ణు లగునిక్కపివీరులసేన లబ్ధిపైఁ
బోఁగల రంచు జింత మనమూఁ దథియింపఁ గుశాసనస్థుఁడై
రాగవుఁ డుండఁ గానఁబడెఁ గ్రిచ్చఱ జ్యోతి యొకండు దవ్వులన్.

చ. అభిముఖమై తదుజ్జ్వలమహ స్సరుదెంచుట గాంచి కీశరా
ట్ప్రభ నిలుచుండి ఫాలతటసంఘటితాంజలియై కనంగఁ ద
త్ప్రభయుఁ గ్రమక్రమంబుగను బంచజనాకృతిఁ దోఁచి తాపస
ప్రభుశుభరూపమై నయనపర్వ మొనర్చుచుఁ జేరవచ్చెడున్. 115.

క. పాపాపహాంత సౌమ్యుఁడు
లోపాముద్రాయుతుం డలోకద్యుతి వా
తాపిదమనుఁ డర్ణవనివ
హాపోశనపటు వగస్త్యుఁ డై కనఁబడియెన్. 116.

వ. రాముండు నక్కుంభసంభవసందర్శనంబున హృదయంబునం గల
ఖేద ముపశమిల్లి వల్లన సతీయుతుం డగునమ్మహర్షి కర్ఘ్యాదు లొ
సంగి తత్పదంబుల శిరంబు సేర్చి కొండొకతడ వట్లన యుండి ధృ
తిఁ బూని యుత్థితుఁడై యిట్లను. 117.

ఆ. జనకసముని నిన్నుఁ గనఁ గల్గుట శమించె
నెల్లదుఃఖ మబ్ధి యింకి నటుల
యే నవాప్తకాముఁ డైనాఁడ మాసూర్య
వంశ మొందె నేఁ డవార్యమహిమ. 118.

సీ. తొలుత రాజ్యపదచ్యుతుఁడనై సతీభ్రాతృ
సహిత మరణ్యవాసము నొనర్తు
నచట మారీచుమాయల నేను ద వ్వేఁగ

నవనిజ రావణుం డపహరించెఁ
గొనిపోయి యసుర సీత నశోకవని డాఁచె
నని మే న్దొఱఁగనున్న దనియు వింటెఁ
దనుచరాధిపునిమైత్ర్యము గాంచి తత్పైన
గొలువ రా నడ్డ మీజలధి దగిలె
గీ. దాఁటు టెటు? దీని రక్కసు గీటడంచు
టెట్లు? జానకిఁ దెచ్చుట యెః? ట్లటంచు
పాయ మెఱుఁగక యుండ నాపాలిదైవ
మనఁగ నీదర్శనం బబ్బె మునిలలామ! 115.

వ. అనుటయు నత్తాపసలలామం బిట్లనియె. 120.

చ. వగవకు వత్స! భానుశశివంశజు లైనమహాత్మ్ము లెందఱో
వగల మునుంగ రే వ్యసనవర్జితులై విలసిల్ల రొక్కొ! ము
జ్జగమున నీసహోదరునిసాటి ధనుర్ధరుఁ డుంట కల్ల, యి
య్యగచరనేత శాసటగ నబ్బె ననాథుఁడ నంట లెస్సయే. 121.

గీ. ఇంతటిసహాయసంపత్తి యిరవుకొనియె
నే నిదె హితోపదేష్టనై యేఁగుదెంతు
నింక నివ్వారిరాశి ని న్నేమి సేయు
స్వాంతమందుఁ గలంపు గోష్పదము గాఁగ. 122.

చ. కలికములోని కేని యుదకం బొకబొట్టును లేనియట్లు లీ
జలధి నొనర్తు, నీవుఁ గపిసైన్యము నేఁగఁగ వచ్చుఁ గాని యం
దులయశ మెల్ల నాదె యగుఁ, దోయధి నీ వెటు కట్టితేని య
య్యలఘుయశంబు నీది యగు యత్న మొనర్చి రచింపు సేతువుఁ-

మ. అరిఁ జెండాడి ధరిత్రిపుత్రిఁ గొని నీ వాచంద్రతారార్క మౌ
స్థిరకీర్తిన్ గను మంచు నగస్త్యముని యాశీర్వాదమున్ జేసి క
న్మొఱఁగన్ సేతువు గట్టి వార్ధికిఁ గపీంద్రుల్ సేనతోఁ గొల్వఁ జె
చ్చెర లంకాపురి సొచ్చి వ్రచ్చి రిపు, దెచ్చెన్ రాముఁ డాభూమిజన్.

వ అని యాక్షేత్రమహిమ వర్ణించి తత్తీర్థంబున నాభిక్షువు స్నానం బాచరించి రామనాథునకుఁ బ్రణామము లొనర్చి మనుజులకు శ్రద్ధ గలుగుటకై తద్వైభవం బంతయు శిష్యులకుం జెప్పుటయు నందొ క్కపండితుం డగుశిష్యుండు 'రామేశుఁ' డనునామ మేసమాస మ నుటయుఁ దత్పురుష కర్మధారయ బహువ్రీహిభేదంబుల ముత్తెఱం గగు. 125.

గీ. తత్పురుష మంచుఁ దొలి రఘూద్వహుఁడు నుడివె
నభవుఁ డనియె బహువ్రీహి యనుచు భక్తి
నమరు లది కర్మధారయం బనిరి సమస
నమ్ము వివరింప 'రామేశ' నామమునకు. 126.

చ. అనుచు సమాసమున్ దెలుప నచ్చటికోవిదలోక మెల్లఁ ద
ద్వనరుహాపాదుధీపటిమ భక్తి నుతింపఁగఁ గొంతకాల మం
దున వసియించి శిష్యసహితుం డయి తీర్థము లెల్ల నాడి య
య్యనఘుఁడు మాతులీయనిలయంబును జేరెను బర్యటించుచున్.

సీ. గృహదాహమును విని ఖిన్నుఁడై యాపద్మ
పాదుఁ డాగ్రంథావసాదనమున
కందిన యత్యార్తి కంటెను మాతులు
నిల్లుపోకకు దురటిల్లి మిగుల
'నను విశ్వసించి దాఁచిన గ్రంథదాహమ్ము
నకె కాని గృహనాశనమున కడల

ననెడుమాతులుని నూరార్చి నాబుద్ధిలోఁ
గలదు గ్రంథ మ్మని తెలిపి యప్డు

గీ. వ్యాఖ్య మరల రచింప నుపక్రమించు
టెఱిఁగి బుద్ధిఘ్న మగుద్రవ్య మిరవుకొల్పి
యోగిరము వెట్టి తినిపించె భాగినేయు
నప్పయోముఖవిషకుంభ మండ్రు జనులు. 128.

పద్మపాదాదిశంకరశిష్యు లొక్కటఁ గూడుకొని యాచార్యులం జేరుట

వ. ఆసమయంబునఁ దన్నుంబోలెఁ దీర్థయాత్రాపరు లగుసతీర్థ్యులు కని
ష్ఠాశ్రమస్థు లగుకొందఱ తావృత్త మెఱిఁగి యరుదెంచి కృతప్రణా
ములై యనేకదివసయోగజైక్యమునఁ బరస్పరప్రశంసల నొనర్చు
కొనిరి. 129.

మ. పటువాచావిజితాంగిరఃఫణిపతిప్రాచేతసుల్ తద్వశుల్
ఘటితాచార్యపదాబ్జచిత్తు లయి శంకల్ దక్కి యాపల్లవో
త్కటతర్క బ్బల్లవ మట్లు ద్రుంచి యసుహృత్తార్క్యాహితార్క్యాహితా
ర్భటి దీపింతురు; దేశికాంఘ్రి పురుషార్థం బెద్ది చేకూర్పదో. 130.

గీ. అంతఁ దచ్ఛంకరార్యశిష్యప్రతాన
మాలకించె స్వదేశకీయమును సుఖద
మైనయొకవార్త నఖిలతీర్థాటనంబు
సలిపి వచ్చినయొకవిప్రకులునివలన. 131.

చ. గురువరుఁ జూడఁ జాలమికిఁ గొందల మందెనుశిష్యబృంద మ
క్కరణి నెఱింగి పొంగి కనఁగాఁ జనఁగోరిరి కేరళాన; క
త్తఱిని గురుండు గూడఁ దనతల్లికి సంత్యవిధుల్ పొనర్చి ని
బ్బరముగ నాత్మధర్మపరిపాలనసక్తి విరక్తి రాజిలెన్. 132.

కేరళమున విష్వక్సే
చారుండై మానసమున ధాతుస్థిలరాక్
గోరి చని పొగడె దేశికుఁ
డీరీతి మహాసురాలయేశు నొకతఱిన్. 133.

పరిపూర్ణుఁడవు జగత్పతి నీవు దలచే
నపరిణామాజనవాంఛ నధిగమించి
సృజియింతువఁట చిదచిద్రూపముగ జగ
మపగతసపనసత్వ మైనప్రకృతిఁ
ద్రిగుణమ్ము లూని యీజగము పుట్టించి ర
క్షించి తుదింతువు త్రిమూర్త్యంచనమున
వివిధజలప్రతిబింబితరవియట్లు
విశ్వగతిన్ బహువిధముఁ గందు
వని యభిష్టుతు లొనరించు చావిశిష్టుఁ
డమరసద్మమ్మునం దుండుసవసరమున
సుచిరవిరహార్తు లైనశిష్యులు నమస్క
రించిరి తదంఘ్రి యుత్తంసవృత్తి మెఱయ. 134.

కుశలానుయోగపూర్వము
వశిచంద్రుఁడు శిష్యతతిఁ గృపం దీర్ప వ్యథా
కృశుఁ డజహద్గదగదికా
వశుఁడై కంపిలుచుఁ బద్మపాదుం డనియెన్. 135.

దేవా! శ్రీరంగేశ్వరు
సేవించి మిమున్ భజింపఁ జేరుచు నుండన్
దోవను మాతులుఁ డగపడి
స్వావసథము సేర్చెఁ బ్రశ్రియమ్మున నన్నున్. 136.

ఆ. అతఁడు భేదవాది యని యెఱిఁగియును బూ
ర్వాశ్రమీయవాసనానుబంధ
వశత యుష్మదీయభాష్యటీకఁ బఱిచి
తీర్చితిని గృతానుయోగు మాను. 187

గీ. దగ్ధముద్రాస్యముద్రమంత్రమ్ము లగుచు
ధ్వస్తగురుతర్కకపిలతంత్రమ్ము లగుచు
నిగమసారామృతముఁ జిల్కునీదుసూక్తు
లనెడు వర్మము దాల్చి మానను జయింతు. 138

సీ. కాణాదసేనాముఖమున ఖడ్గాఖడ్గి
విహరణంబున నింత వెతను గనునె.
పశ్యత్పదానీకపటలిశస్త్రాశస్త్రి
రణరంగమునయందు శ్రమ మొనయునె
కాపిలబలముతోఁ గడఁగి యష్టీయష్టి
యొనరింప నాయాస మొందునొక్కొ
జైనబౌద్ధాదిపాషండులతోఁ గదా
గది యాజి నస దైనఁ గందునొక్కొ
గీ. ధీర!యాక్తికవంశమాక్తికమయమ్ము
లైనభవదీయసూక్తిసంతానములను
వ్యూఢకంకటుఁ డైనయేబుధుఁడు గాని
యఖిలజగములఁ గాలత్రయంబునందు.

వ. అది యట్లుండె నవధరింపుము. 140
సీ. అతఁడు గూఢోత్కుఁడై యభినందన మొనర్చి
నన్ను నావ్యాఖ్యను, మున్నువోలె
నమ్మి మామకము గ్రంథమ్ము దగ్గృహమందు

విన్యస్త మొనరించి వెడలినాఁడ
నర్ధరాత్రిము స్వగేహముఁ గాల్చి మామ మ
త్కృతకృతి భస్మసాత్కృతము గాఁగ
బుద్ధిహీనికి భైక్షమునఁ బెట్టె గరళమ్ముఁ
గృపణుఁడై యని పుట్టెఁ గివదంతి

గీ. యేది యెటు లైన దుర్విధి నాదునుది య
సంశయ మ్మాచుఁ బూర్వప్రిసాద మెనయ
దామె భవదీయసేవాపరాయణులకు
నిట్టి విషమోగ్రిదశ యుక్తమే మహాత్మ! 141.

ఆ. అట్టు లగ్ని గొనినయాటీక నెల్లని
మరలఁ గూర్పఁ బోవ మందమతిని
యుక్తిపాటవంబు స్ఫూర్తి మున్నట్లు
కలుగ దామె నెంత గాసిపడిన. 142.

చ. పరమదయాస్పదం బగుభవత్పదముల్ శరణొందునట్టియం
దఱు నతిదీను లైనఁ బరితప్తుల యైనను గందు రమ్మహే
శ్వరుపద మార్య! త్వచ్చరణభక్తుఁడ నాకపరాధ మున్నె? యే
దురితము మాపదార్ణవముతోఁ జెడు సంద్రిది సేయు సార్థముల్.

చ. అని వచియించు పద్మపదు నాగురుపాదులు వల్కి రుత్తమా
ర్ధనిబిడతన్ దయారసకరంభితచిత్తసరోజు లౌచు సాం
త్వనవచనంబులన్ శ్రవణతత్పరచిత్తతమోపహారకం
బు నమృతసాగరోపమితముల్ బుత మాఘనితిన్ స్మితాస్యులై.

క. విషమము కర్మవిపాకము
విషమోహాసమం బవార్యవిక్రిమ మనుచుసీ

విషయము సురేశ్వరునితో
మృష గా దెవు డనుచుఁ బల్కనే యానాఁడే. 145.

ఆ ఒనర వార్తికమున కుత్సాహిఁడై యుండు
నతని కీరుగూర్చునలపరాభ
వాగ్నిసుమి త్వదీయ మగుగ్రంథమును గాల్చెఁ
గాదు మేనమామ, గాదు వహ్ని. 146.

క. ఇతరులమన ముస్నరు మను
గతి నిర్హేతుకము మసలఁ గా, దయ్యావసూ
నితుచిత్తక్షోభము సం
తత మేర్చుక్ భస్మపిహితదవానోపమమై. 147.

క. ఎంతవిరాగము గల్గిన
నెంత తప మొనర్చినను మఱెంతగ శాంతిక్
దాంతి గడించిన నేని ర
వంతయనూయకును లోఁగ నఖిలము ఖిలమా. 148

వ. అది యట్లుండ నిమ్ము మున్ను శృంగరిక్షేత్రంబున నామూలాగ్ర
ముగాఁ బంచపాది వినిపించితివిగదా; దాని నేను మఱువలేదు ఖేద
మ్మడిగి క్రమ్మఱ లిఖించుకొమ్మని యాఱడిల్లఁ బలికె నప్పుడ.

కాలిపోయిన పంచపాదిగ్రంథమును శంకరులు ధారణాబలమున జెప్పుట.

ఉ. చెప్పెను బద్మపాదుఁడు రచించినతొల్లిటియానుపూర్వితో
నొప్పఁగఁ బంచపాది కృతి నొయ్యన నయ్యతి-సర్వవిద్యలక్
గుప్పి జగత్త్రయంబును గళుప్పలఁ గప్పెసుజ్ఞానశక్తిచే
నొప్పెడు దేశికాఖ్యపురుషోత్తముఁ డట్టుల సెప్ప టబ్రమే? 150.

గీ పద్మపాదుండు రభస ముప్పంచపాది
వ్రాసికొని పరమానందభరితుఁ డగుచు

లేచు గూర్చుండు విలపించు నాచికొనును
బరవశుం డయి యెలుఁగెత్తి పాడు నాడు 151.

వ. అంత. 152.

శంకరుఁడు కేరళరాజునకు నాటకత్రయము జెప్పుట.

మ. కవితాప్రౌఢుఁడు రాజశేఖరసమాఖ్యాకుండు తత్కేరళో
ర్వీవిభుం డాయతిచిత్రవార్త వినుచుణ్ విచ్చేసి కోటీరర
త్నవిఘృష్టాంఘ్రిపయోరుహుణ్ సలుపఁదత్కర్మందియానందమొం
ది విభుణ్ దత్కృతనాటకత్రయమువ్యాప్తింగూర్చిప్రశ్నించుచుణ్.

క. మొగ మింత సేసికొని య
జ్జగతీవరుఁ డనియెఁ బద్మచరణరచితకో
శగతినె నానాటకములు
దగులంబడె వీతిహోత్రధాటికి లోనై. 154.

క. అన విని శంకరసంయమి
మును వినుటను నాటకములు మూఁడింటేఁ బఠిం
చిన లిఖియించుకొనియెఁ ద
జ్జనపతి విస్మయతరంగితస్వాంతుండై. 155.

ఉ. స్పష్టముగా లిఖించుకొని పార్థివచంద్రుఁడు పొంగుచుణ్ మనో
భీష్ట మెదేని యున్న వచియింపు మొనర్చెద నంచుఁ బల్కె ని
ర్దిష్టభవానుబంధుఁడు యతీంద్రుఁడు వల్కెను వైదికక్రియా
భ్రష్టులు గాఁగఁ గాలటినివాసుల కిచ్చితి నేఁడు శాపముణ్. 156.

క. నాయిచ్చినశాపము భూ
నాయక పాలింపు మీ వనారతమును వై
ధేయులు వారలు నీకు వి
ధేయులు సుమి యనుచుఁ బలికె దేశికుఁ డంతణ్. 157.

గీ. పద్మపాదుఁడు నష్ట మౌపంచపాది
నెనసి సంతుష్టిఁ గనఁ గేరళేశ్వరుండు
నాటకత్రియ మొంది ప్రీణంతి యగుచు
గురుపదధ్యానరతుఁ డౌచు నరిగెఁ బురికి. 158.

—: శంకరుఁడు జైత్రయాత్రకు వెడలుట:—

ఉ. చెంతలఁ జేరి కొల్చుచు స్వశిష్యసహస్రములుం సుధన్వభూ
కాంతుఁడు వచ్చుచుండ నధికం బగుసర్వదిశాజిగీష నా
దాంతుఁడు శంకరుండు దొలుతన్ జని సేతువు దాఁకఁ బోవ మా
ర్గాంతర వర్తమాన కుసుతాంతరవర్తి జవార్తికంబుగన్. 159.

వ అట్లు పద్మపాదహస్తామలకసమిత్పాణిచిద్విలాస జ్ఞానకందవిష్ణుగుప్త
శుద్ధకీర్తి భానుమరీచి కృష్ణదర్శన బుద్ధివృద్ధి విరించిపాద శుద్ధానం
తానందగిరి ప్రముఖసహస్రశిష్యులతోఁ గూడి శంకరుండు చనుచు
మధ్యేమార్గంబుమధ్యార్జునంబనుశివావిర్భూతక్షేత్రరత్నంబుసొచ్చి

గీ. వనజగర్భాదిపూజితాంఘ్రిని నదృష్ట
చరుని మధ్యార్జునాహ్వయపరమశివుని
బుద్ధి నుపచారములఁ గొల్చి పొడవుమీఱు
పాపముల వీడ్కొని ఫలైకపాత్రమయ్యె. 161.

వ. అట్లు కొలిచి యాభగవత్పాదులు మధ్యార్జునక్షేత్రాలంకార
మగుమహాదేవు నుద్దేశించి యి ట్లనియె. 162.

క. నీవే యుపనిషదర్థము
నీవే సర్వజ్ఞుఁ డగుట నిగమాభిమతం
బై వరలున ద్వైతమొ
దేవా! ద్వైతమ్మొ తెలిపి ప్రోవుము శంకర్. 163.

మ. అన మధ్యార్జునలింగమౌళి నొకదివ్యజ్యోతి తోఁతెంచి బో
రన "యద్వైతమె సత్య" మంచును ద్రివారం బార్చి మాయంబుగా
గను, దద్ద్రష్టలు నద్భుతంపడి యశంకన్ శంకరాచార్యపా
వనపాదాశ్రయులై గ్రహించి రపు డద్వైతాధ్వమున్ భక్తిమై. 164

వ. మఱియుఁ బ్రాతఃస్నానాదివిశుద్ధులై యాదిత్యాంబికావిష్ణుగణనాథ
మహేశ్వరాత్మకపంచాయతనపూజాతత్పరులుం, బంచయజ్ఞపరా
యణులు శ్రౌత్యాచారరతులు శుద్ధాద్వైతబద్ధబుద్ధులు నగుట
యు వారల వీడ్కొని శంకరుఁడు సశిష్యంబుగ రామేశ్వరంబు
సేరుటయు నచ్చట. 165.

—: శంకరులకు శాక్తులతో వాదము :—

క. జరిగె గిరిజార్చనాచ్ఛల
పరిపీతాసవము శాక్తపటలముతో శం
కరులకు మతవాదము పరి
సరజనదత్తానుమోదసద్యుక్తికమై. 166.

వ. అది యెట్లన:—నాశక్త్యుపాసకు లెల్ల యతిశేఖరునకు మ్రొక్కి—
"స్వామీ మామతంబు పావనం బవధరింము. శంభుగుణముల కవ్వ
లిదియు, నశేషకార్యజననియు, నాద్యయు నగుశక్తిచే మహదాది
సకలజగం బుత్పన్న మగు. 167.

గీ. అల్లపరశక్తి వాఙ్మనసానవాప్య
యగుట సేవింపరామిఁ దదంశ మగుభ
వానిపాదాంబురుహము లన్వహము పూజ
సలుపుచుండుదు మార్య! నిష్కలుషభక్తి. 168.

క. శ్రీవిద్యోపాసకులకు
జీవన్ముక్తిని ఘటించు శ్రీశక్త్యంఘ్రుల్

గాత్రునఁ దాల్తుము బుజముల
శ్రీవాస్థలి వాని స్వర్ణకృతచిహ్నములన్. 169.

గీ. విద్యను నవిద్య నెఱుఁగు నేవేత్త;యతఁ డ
విద్యఁ గొని మృత్యువు జయించి విద్యచేత
నమృత మెనయును గాన విద్యాస్వరూప
యుంబయ ముముక్షువుల కవలంబ మగును. 170.

గీ. ఈశరూపిణి ప్రకృతి యాః;యీశ్వరప్ర
కృతులకు నభేదకలనము శ్రుతికథితము
కన 'సదైవ'మాదివాక్యములు తత్ప
రమ్ము లౌట నవ్వియె ప్రమాణమ్ము లిందు. 171.

సీ. ప్రణవస్థ మగునకారప్రభృతుల కట్ల
శాంభవీప్రముఖతచ్ఛక్తులకు స
ముత్పత్తి గలుగుచునుండు; సమస్తదే
వతకారణం బగుప్రభునకుఁ బర
మైన చంద్రునకు జ్యోత్స్నయటుల రుద్రోద్బోధ
కస్వరూపిణి యాచుఁ గ్రాలుచుండు
స్వాధీనవల్లభ యనఁబడురుద్రశ
క్తి భవాని యని నమ్మితిమి త్రిశుద్ధి
గీ. పురుషోత్తమ!తచ్చిహ్నధారి వగుచు
నావిముక్తిద నాజగదంబ నీశ్వ
రినె యుపాసింపవలయు నీ వనుచుఁ బలుక
వారితో నిట్టు లాచార్యవర్యుఁ డనియె. 172.

క. వరఁగ నిది సత్య మైనను
'బురుషోత్తమబోధముననె ముక్తి' యని శ్రుతో

త్కర మనుట; నాత్మ నాత్మను
బొరసిననే కలుగు ముక్తి, పాడము దిఁ గొంటన్. 173.

క. ఇందులఁ బ్రమాణ మగుఁ 'దమేవైవ'మాది
వాక్యతతి, యజామిత్యాది వాక్య మయ్యా
జాస్వరూపమ్ము దెల్పి, మోక్షమ్ము వడయు
కొఱకని పరేశతత్త్వమే యెఱుక పఱిచె 174.

మఱియును సాంఖ్యులు ప్రకృతిని
నెఱిఁగి, వికృతిదూరుఁ బరుని నెఱుఁగుటనే చె
ప్పిరి ముక్తిగఁ గాన సుఖా
కరు నీశ్వరు నెఱుఁగ ముక్తి గలుగును జూరే. 175.

బ్రహ్మేత్యాదికనిగమము
బ్రహ్మముతో జ్ఞాని కైక్యభావము నొడివెన్
'బ్రహ్మైవ' యనుచుఁ గావున
బ్రహ్మజ్ఞానమ్ము మీరు పడయఁగవలయున్. 176.

ఏయుమ భవాని యని వచియింపఁబడియె
నామె యద్వైతబోధినిద్యాస్వరూప
విడువ కమ్మహాదేవి సేవించుచుండ
శీఘ్రముగఁ గైవసం బగుఁ జిత్తశుద్ధి. 177.

కావున మీరు కుంకుమపుండ్రాంకమును హైమపాదాదిచిహ్నము
లను విసర్జించి 'బ్రహ్మహా'మ్మనెడువిద్యయందు నాసక్తులరు గం
డనుటయు 178.

వారు చిహ్నములను వడి వీడి శంకరు
గురునిగాఁ దలంచికొనుచు స్నాన

గావునఁ దాల్తుము బుజముల
శ్రీవాస్థలి వాని స్వర్ణకృతచిహ్నములన్. 169.

గీ. విద్యను నవిద్య నెఱుఁగు నేవేత్త;యతఁ డ
విద్యఁ గొని మృత్యువు జయించి విద్యచేత
నమృత మెనయును గాన విద్యాస్వరూప
యంబయ ముముక్షువుల కవలంబ మగును. 170.

గీ. ఈశరూపిణి ప్రకృతి యా;యీశ్వరప్ర
కృతులకు నభేదకలనము శ్రుతికథిత మ
కన 'సదైవ'మాదివాక్యములు తత్ప
రమ్ము లౌట నవ్విధమె ప్రమాణమ్ము లిందు. 171.

సీ. పరిణవస్థ మగునకారప్రభృతుల కట్ల
శాంభవీప్రముఖతచ్ఛక్తులకు స
ముత్పత్తి గలుగుచునుండు; సమస్తదై
వతకారణం బగుప్రభునకుఁ బర
మై చంద్రునకు జ్యోత్స్నయటుల రుద్రోద్బోధ
కస్వరూపిణి యాచుఁ గ్రాలుచుండు
స్వాధీనవల్లభ యనఁబడురుద్రశ
క్తి భవాని యని నమ్మితిమి త్రిశుద్ధి
గీ. పురుషోత్తమ!తచ్చిహ్నధారి వగుచు
నావిముక్తిద నాజగదంబ నీశ్వ
రినె యుపాసింపవలయు నీ వనుచుఁ బలుక
వారితో సిట్టు లాచార్యవర్యుఁ డనియె. 172.

క. వరఁగ నిది సత్య మైనను
'బురుషోత్తముబోధముననె ముక్తి' యుని శ్రుత్యో

త్కార మనుట; నాత్మ నాత్మను
బొరసిననే కలుగు ముక్తి, పొడమ దిఁ కొంటిర్. 173.

గీ. ఇందులఁ బ్రమాణ మగుఁ 'దమేవైవ'మాది
వాక్యతతి, యజామిత్యాది వాక్య మయ్యు
జాస్వరూపమ్ము దెల్పి, మోక్షమ్ము వడయు
కొఱ కని పరేశతత్త్వమే యెఱుక పఱిచె 174.

క. మఱియును సాంఖ్యులు ప్రకృతిని
నెఱిఁగి, వికృతిదూరుఁ బరుని నెఱుఁగుటనే చె
ప్పిరి ముక్తిగఁ గాన సుఖా
కరు నీశ్వరు నెఱుఁగ ముక్తి గలుగును జూడే. 175.

క. బ్రహ్మేత్యాదికనిగమము
బ్రహ్మముతో జ్ఞాని కైక్యభావము నొడివెన్
'బ్రహ్మైవ' యనుచుఁ గావున
బ్రహ్మజ్ఞానమ్ము మీరు పడయఁగవలయున్. 176.

గీ. ఏయమ భవాని యని వచియింపఁబడియె
నామె యద్వైతబోధినిద్యాస్వరూప
విడువ కమ్మహాదేవి సేవించుచుండ
శీఘ్రముగఁ గైవసం బగుఁ జిత్తశుద్ధి. 177.

వ. కావున మీరు కుంకుమపుండ్రాంకమును హైమపాదాదిచిహ్నము
లను విసర్జించి 'బ్రహ్మహ'మ్మనెడువిద్యయందు నాసక్తులరు గం
డనుటయు 178.

ఆ. వారు చిహ్నములను వడి వీడి శంకరు
గురునిగాఁ దలంచికొనుచు స్నాన

సంధ్యలందుఁ గనిరి శ్రద్ధ శుద్ధాద్వైతు
లగుచుఁ బంచపూజనాదిసక్తి. 179.

లక్ష్మీభక్తులతో వాదము.

ఆ. అంత నటకు శ్రీమహాలక్ష్మిభక్తులు
వచ్చి గురున కెఱఁగి పలికి రిట్లు
వినుము దేవ! శాస్త్రవిహితంబు యుక్తిస
హంబు నైనమామతంబురీతి. 180.

సీ. బ్రహ్మాండజనని సర్వఫలప్రదాత్రి మ
హాలక్ష్మియే యాద్య యైనప్రకృతి
యగు 'సస'దిత్యాదినిగమోక్తి; నిఁక 'సదే'
వేతి వేదోక్తి విధాతృముఖ్యు
లమల మహాపురుషోత్తమాంగమ్మునుండి యే
యింతియందు జనింతొ, రెవ తెయంద
పరమేశునకుఁగూడఁ బరఁగునంత ర్భావ
మా దేవి సేవ్య మోక్షార్థులకును
గీ. కుంకుమాంకితమహాళు లబ్జాంకలసిత
భుజులు పద్మాక్షమాలావిభూషు లగుచ
మానసారాధనాసక్తమతులకుఁ గర
గతమ యగు ముక్తి, కాన మామతము గొనుము 181.

వ. అనుటయు శంకరుం డాశ్రీభక్తులతో దత్త్వంబు దెలిపెద వినుం
డని యి ట్లను. 182.

సీ. సదసత్స్వరూపుఁడై జానొందు నద్వితీ
యుఁడు పరమాత్మ యొక్కఁడ జగంబు

సృజియించువాఁడు గా కిలరుండు లేఁడు 'స
　　ఆత్మ 'యను శ్రుతిచేత వ్యాహృతుఁ డగు
నానందరూపుఁడై యలరు సదా తద
　　ధీన యాప్రకృతి కెందేని మోచ
కత్వమ్ము చెల్లునే? కడఁక నెవ్వండు "బ్ర
　　హ్మహ"మ్మను ధ్యాన మాచరించు
గీ. వానికి విముక్తి కరగతం బౌ ననిత్య
దేవతోపాసకులకుఁ దద్విధజగము లె
తాఱుఁ గానఁ గుంకుమపద్మధారణంబు
విడిచి కైకొనుఁ డద్వైతవిద్య ముక్తి. 183.

క. అని శంకరుఁ డుపదేశిం
చిన వా రద్వైత మూఁది శిష్యత్వము గాం
చిన యావృత్తాంతము విం
చును జేరఁగ వచ్చి రాశుశుష్ణీకల్పుల్. 184.

శారదోపాసకులతో వాదము.

ఉ. భాసురపుస్తపుండ్రకవిభావరిచిహ్నితు లౌచు శారదో
పాసకు లయ్యతీంద్రునకు వందనముల్ పచరించి,నిత్యతన్
భాసిలు వేద;మట్లగుట భారతి నిత్యయు లోకహేతువున్
హ్రాసవిదూరరూపయుఁ బరాత్పరమూర్తియునై విరాజిలున్. 185.

గీ. ఆమెయే బ్రహ్మ హరి హ రాద్యఖిలశబ్ద
గమ్య, యాదేవియే జగత్కర్త్రి నిత్య
యనె శ్రుతి, ముముక్షువులకు నుపాస్య యగుట
నాగుణాతీత నీకు నుపాస్య యగుత. 186.

గీ. పర మయిన వాక్స్వరూపంబు నెఱుఁగఁ డింత
శ్రుతిగ తార్థానభిజ్ఞుఁ డంచును వచింపఁ
గాదె 'నావేద'యనుసూక్తి? గని తదర్థ
మానఁ దగు వాక్స్వరూపసంధాన మవుల* 187.

చ. అనుటయుఁ "గంఠ తాలు రదనాదిక సంగతిఁ బుట్టువేద మే
యనువున నిత్య మా"ననియు నయ్యతి యి ట్లను-వర్ణమాత్రమా
కన ధ్రువ మైన?దతఁ రనికాయమ?యాదిమ మెప్పు గాదు గ్ర
న్నన నవియుఁ జగల్లయమునఁ లయ మొందు ధ్రువంబులెట్టులౌ?

క. అమరు శ్రుతు 'లీశునిశ్వసి
తము లై' యనుసూక్తి జన్యధర్మమ్ములవ; జ
న్యము లెల్ల ననిత్యము లను
ప్రమాణమునఁ గాదు నుఁడి ధ్రువం బంతిమముఁ. 189.

సీ. అంగసమన్వితం బగు వేదము యుగాంత
మున లయం బొందును, మునులకు రవి
సెప్పె నంచును సూర్యసిద్ధాంతమున నుండెఁ
బ్రళయ మొందిన వేదరాశి కర్తు
వలనఁ బ్రవర్తనం బలవడుటను శార
దకు నెట్లు గల్గు సత్యత్వ మకట!
సుర లనిత్యుల మైనఁ బరమేష్ఠి ధ్రువుఁ డౌట
నిత్యయే వాణి యండ్రేని వినుఁడి

*క. వేదార్థవివేకరహితుఁ
డే దెసబర వాక్స్వరూప మెఱుఁగఁడ యని "నా
వేదేత్యాద్యుక్తి"లిమి
వేద మెఱిఁగి వాక్స్వరూపవిదుఁ డౌట తగుఁ.

గీ. యాదిమప్రాణి యాట నిత్యత్వశూన్యుఁ
డగుచతుర్ముఖముఖముల నలరుశారద
దకు ననిత్యత్వ మర్థసిద్ధమ్ము కాన
శ్రీమ మదేల వాఙ్నిత్యతాసాధనమున. 190.

వ. పరమాత్మాతిరిక్తంబునకు మృషాత్వంబు సిద్ధంబ కానఁ బరమయుఁ బ్రకృతియు నగుశారదయె మహదాదివిశ్వంబునకుఁ గారణం బగుట యసంగతము. వాగాద్యతీతం బగునప్పరమభూమం బొక్కటియ సదాదిశబ్దబోధనీయము కాని ప్రకృతి కాదని యెఱింగి సదాదిశబ్దంబుల బ్రహ్మజ్ఞానము సాధనీయంబు, ముక్తిపదంబు నొంద నాత్మజ్ఞానముదక్క నన్య మగునుపాయంబు లేదని వేదము పలుకుట లేదే? అట్లుగాన శుద్ధాద్వైతబద్ధబుద్ధులరై మీరు స్నానాదిసకలకర్మమ్ము లీశ్వరార్పణబుద్ధి సలిపి దురితములఁ దొఱఁగి శుద్ధులై యానందఘన మ్మగుబ్రహ్మము నెఱింగిననే ముక్తు లగుదురు కాని యన్యథా కానేర రనుటయు నాశారదోపాసకు లెల్లను శంకరార్యశిష్యులైరి. యంత వామాచారు లగుశాక్తులు కొందఱు జగద్గురుఁ గాంచి యి ట్లనిరి. 191.

—: వామాచార శాక్తులతో వాదము :—

మ. వెడ వేసమ్ము ధరింతు, వారయవు సంవిదాప్రమున్ మూఢుౖవై
వడి, వంద్యాత్మనయోఽవమం బైనయద్వైతప్రబోధంబునన్
బడె, దద్వైతమె సున్న, భేదము లయావస్థాప్తినే నుంట—మా
నుడు లాలించి గ్రహించి శక్తిమతమున్, మోక్షమ్ము చేకోఁగదే.

సీ. పృథగాకృతిని నెద్ది యీశునందు విమర్శ
మనుసంజ్ఞతో వెల్గు ననవరతము
నెయ్యది లేక షరేశుఁడు నల్పకి

చ. ఇటు పటుయుక్తిసూక్తుల యతీంద్రుఁడు దక్షిణ వలగొంచు నీచవా
క్ఛటల నెదిర్చువారి ద్విజజాతిబహిష్కృతు లౌననార్యులన్
బటుమతు లైనశాక్తుల క్షణంబునఁ దత్ప్రతివాక్యలాపనా
పటువులఁ జేసి లోకహితవాంఛ రచించెను గర్మసేతువున్. 202.

—: శంకరుఁడు రామేశ్వరమున కరుగుట :—

మ. క్రమ మొప్పం గనుఁగొంచుఁ బూర్వరరమున్ రామేశ్వరక్షేత్రసీ
మము నెల్లన్ వడిగొంచు వచ్చి కనెఁ దన్మధ్యస్థసౌవర్ణహ
ర్మ్యమునన్ రాఘవసంప్రతిష్ఠితుని సవ్యార్ధాంగమాతాగ్రహ
స్థు మహానీలలసత్కిరీటు జగదీశున్ రామనాథేశ్వరున్. 203.

సీ. సేతుపరిష్కృతసింధూర్మికల రామ
నాథార్పణముగ స్నానం బొనర్చి
నభిషేక మొనరించె నమలంగంగాంబులఁ
బొంగి తత్సైకతలింగమునకు
నారగ్వధాబ్జదుత్తూరప్రసవ బిల్వ
పత్రరాసులతో సపర్య నడసె
నానాఫలమ్ముల నైవేద్య మర్పించెఁ
గమ్మని కవిత స్తోత్రమ్ము సేసె
గీ. శంకరాచార్యుఁ డిటు నిజచ్ఛాత్రసమితిఁ
గూడుకొని బ్రహ్మభావన షోడశోప
చారముల రామనాథు హార్దమునఁ దేల్చె
రెండుమూనము లచటనే యుండఁ దలఁచె. 240.

వ. అంత నాక్షేత్రవాసులును, దత్పరిసరజనపదనివాసులు నగువ్రజ
లును శంకరాగమనంబు విని దర్శింప గుములు గట్టి నిరంతరం బరు
దెంచి తదోబ్ధమునఁ దనియుచుండుదు రట్టియెడ. 205.

సీ. అద్వైతదూషకు లంచితలింగాంక
బాహుయుగ్మకులు శైవవ్రజంబు
శూలాంకచిహ్నితఫాలస్థలులు లింగ
ముద్రితాఖిలతనుల్ రుద్రభక్తు
లురుడమరుకాంకబాహులు లింగధరులు మ
స్తకధృతశూలురు జంగమాళి
శూలాంకలక్షితఫాలవక్షోనాభి
బాహావిరాజితుల్ పాశుపతులు
గీ. గుములు గుములుగ వచ్చి యగ్గురులలామఁ
గాంచి ప్రణమిల్లి యీరీతిగా వచించి
రఖిలమతముల సత్తంప మని యొకొక్క
రాత్మమతగతవివిధసిద్ధాంతములను. 206.

వ. అందుఁ బాశుపతు లిట్లనిరి; 207.

క. కారణ మీశ్వరుఁ డగుటస
దారాధ్యుఁడు చిహ్నధారు లగువారి కప
ర్గారమణుఁడె యను నిగమస
మీరితములె మానములు సుమీ మతమునకున్. 208.

గీ. ఋతము సత్యమ్ము పరము నై యొసఁగు బ్రహ్మ
మనఁగ, నూర్ధ్వరేతుఁడు విరూపాక్షుఁ డైన
కృష్ణపింగళపురుషుఁగా నెంచ యుట్టి
విశ్వరూపున కర్పించువినతి యుద్ది 209.

సీ. ఏదేవునకు దివం బెసలారు శిరసుగా
నభ మొప్పు నెవనికి నాభి గాఁగ
భాస్కరుఁ డిందుఁ డెవ్వని కగుఁ గనులు గా

నెవని కాది కర్త శ్రవణములుగ
మఱి విస్పత్తంబు లామ్నాయంబు లెవనికి
వెలయు వాక్కు గ నంచు వేదకథితుఁ
డగునట్టి వానిమోక్షార్థినై శరణంబు
వేఁడెద నను వాక్యవిధముఁ బట్టి

గీ. శివుని యెడ భక్తి గల్గి తచ్చిహ్నచిహ్ని
తాత్ము లగుభక్తజనముల కనవరతము
నభవలోకనివాస రూపామృతంబు
హస్తగత మౌఁ జుమీ యనాయాసముగను. 210

వ. ఇంతియ కాదు! జగత్కారణం బెద్ది యని యొకప్పుడు దేవతలు ధ్యానించుచుండ నంబరంబున నంబరాంబరుండు దివ్యదర్శన మొసంగి నీ వెవ్వఁడ" వని యడుగు నిర్జరుల కిట్లను. వేల్పులార! తొలుదొల్త నే నొక్కండ నుంటి నాకంటె నన్యుండు లేఁడ నేఁడు జగదీశ్వరుండ నగుట సర్వయుండనై నేన యుందు" ననియెఁ గావున నుపాదానకారణం బగుటం జేసి ప్రభు వగుశివుండ సద్బ్రహ్మాత్మాదికము లగుసామాన్యశబ్దములకు వాచ్యుం డయి జగత్కర్త యగు.

ఆ. లేఁడు తొల్లి బ్రహ్మ లేఁడు శంకరుఁ డొక్క
వాసుదేవుఁ డున్నవాఁ" డను నెడ
నగును వాసుదేవుఁ డన మహాదేవుండె
విను తదర్థ మింత విస్తరింతు. 212.

వ. తనయందు జగము లన్నియు వసించుటను వాసు వనంబడు, నట్టిదేవుండ వాసుదేవుం, డతండ జగత్కర్త యగుమహేశ్వరుండు. శ మ్మన సుఖంబు,దానిం గలిగించువాఁ డగుటం జేసి శంకరుం డనం బరఁగు నట్టిచో విష్ణుండు పాలకుం డనుట యెట్లు పొసంగును? ప్రకృతిప్రళయంబునఁ బాల్యం బగుజగం బెల్ల నభావంబుం

పొందఁ బాలకుం డగువిష్ణువును లేకుండుట ధ్రువంబు 'రుద్రులలో శంకరుఁ డను నేన' యనిన కృష్ణోక్తియే శంకరుండు పరమాత్మ యనుటకుఁ బ్రమాణము. మఱియు దుర్వాసునకు మహాదేవుండు సెప్పిన కొన్ని వాక్యంబులు గలవు సావధానంబుగ వినఁగదనవి 213

సీ. అరయ నే నొకఁడ నక్షరుఁడఁ గర్తఁ బరాత్ప
రుఁడ శివుండను సదాత్ముఁడను జువ్వొ
యజ విష్ణువులకు లోకావళి కాదికా
రణ మైనవాఁడఁ బురాణవస్తు
వను బూర్వగుఁడను బూర్వజ్యేష్ఠుఁడను శ్రేష్ఠుఁ
డను నద్వితీయుండ ననఁ దనర్తు
నస్మదిచ్ఛారూప యగుశక్తి లోకసం
హారమ్ము సేసి నాయం దణంగు

గీ. సృష్టిసేయుదు నేఁ బున స్సృష్టి దాని,
నది ప్రకృతియై గుణత్రితయాంకురప్ర
ధానకారణ మగు మహత్తత్త్వమును సృ
జించె మత్సాత్త్వికము స్వతంత్రించి యంత. 214.

మ. కలిగించెన్ ద్రిగుణాత్మకం బగునహంకారమ్ము, దానన్ గుణా
త్ములు రుద్రుల్ పదునొక్కరున్ బొడమ, నందున్ సృష్టికై రాజసా
త్ముల, రక్షార్థము సాత్త్వికాత్ముల, లయంబున్ జేయఁగాఁ దామసా
త్ములఁ గావించె యథాప్రకారముగఁ బెంపుంగాంచు నట్లాదృతిన్

క. ఆవిర్భవించిరి యువ
* ర్ణోవర్ణ మవర్ణములఁ బయోజాసనల
క్ష్మీవర శివు లనఁ గ్రమముగ
మూవురు సకలమ్మునందు ముఖ్యులయి తొలిన్. 216.

క. 'అ'నుండి పొడమె ద్రుహిణుం,
* 'ఉ'నుండి జనించి విష్ణుఁ డుదితుఁడై 'మ'వ
ర్ణాన మహేశుఁడు, సకలము
లోన ప్రముఖభావమున వెలుంగుదు రెలమిన్. పాఠాంతరము.

ఆ. వారి ననుసరించి వర్తింతు రితరు లే
కాదశేశు లిట్టి క్రమమువారు
తద్విభూతు లీపృథక్పృథగాఖ్య మా
నమరతితి చరాచరము జగములు

క. నానాత్వము తత్తత్క
ర్మానుస్మృతిని జెందినట్టి యఖిలమును లయం
బౌ నలబ్రహ్మజ్యోతి, న
నూన ప్రలయావసర మహోగ్రావస్థన్.

సీ. అఖిలంబు లోఁగొని యరుణ మహారాజస
తేజంబు మలయ వర్తించు బ్రహ్మ
శ్యామలం బైన నారాయణ తేజంబు
నందు నస్తంగతుం డైనయంత
నంతర్భవించు నారాయణుండును శుక్ల
దీధితి యగురుద్ర తేజమందు
నారుద్రుఁడు స్వకీయ మగుశుక్ల తేజంబు
తోఁ బ్రకృత్యంతర్గతుఁడుగ నౌను

గీ. బ్రకృతినామయు శుక్లవర్ణయు నగు మ
దిచ్ఛ నాయందె డిందుఁ జుమ్మీ యు పాట
నను ననంతు సర్వజ్ఞు లౌజనులును గన
లేరు; నామాయఁ దెలియఁగా లేఁ డెవండు.

సీ. కాన శ్రీరుద్రసూక్తజపాశ్రితులు రుద్ర
భవ్యపూజాదితాత్పర్యమతులు
పంచాక్షరీమనూపాసకుల్ భసితలి
ప్తాంగులు రుద్రాక్షహారధారు

లవిరతధ్యానపరాయణులును నౌచు
నవ్యక్తు వ్యక్తాత్ము నభవు రుద్రుఁ
బూజింతు రేనరపుంగవుల్ వారికి
నిశ్శ్రేయసమ్ము ప్రాణిష్ఠ మగుట

గీ. భూతిరుద్రాక్షధారణంబును బొనర్చి
యమల మగు భక్తిరీతిఁ జిత్తమును గూర్చి
శ్రీమహాదేవు సర్వాణిశ్రీఁ దనర్చు
ద్వంద్వముక్తుండవై భవవ్యథ విదిర్చు. 220.

క. అని యభవుఁడు దుర్వాసో
మునికిఁ దెలిపి మాయమయ్యె మునియుఁ దదాచా
రనిరతుఁ డయ్యెను గావున
జనులు ముముక్షులు పరాత్ము శంభు భజింపరే. 221.

గీ. ధృతిని నారాయణుం డద్వితీయుఁ డగుచుఁ
బ్రజల సృజియింపఁ దలఁచునప్పుట జనించె
భూతములు, తద్విధాన విధాతయును బ్ర
జాపతియుఁ బుట్టి రని శ్రుతిసరణి లేదె? 222.

శా. ఆనారాయణశబ్దవాచ్యుఁడు శివుం డౌ నార మన్నల్ విధిం
ద్రానంతాదిన్యకోటి, యద్ది యయనం బౌవాఁడ నారాయణుం
డౌ నాదిత్యతతుల్ తదంశములె సుమ్మా భూద్యురాదిస్థితా
నానారుద్రులర్క నమస్సనెడు నామ్నాయంబు మానం బిటుల్ 223

గీ. ఎవనివలనఁ ద్రిమూర్తు లుద్భవము గనిరొ
తత్పరేశుండె కారణత్వమున జ్యేష్ఠుఁ
డైనచందానఁ దాన కార్యత్వమునఁ గ
నిష్ఠుఁ డగు నని వాకొనె నిగమ మరయ. 224.

ఆ. జ్ఞానమయు ననంతు సత్యుని బ్రహ్మ గుహా
నిహితు నెఱుఁగఁ దగు ననియెను శ్రుతికిఁ
బరఁగ లక్ష్యమైనవాఁ డమ్మహేశ్వరుఁ
డతఁ డొకండు జగదుపాస్యుఁ డెన్న. 225.

క. నిర్గుణుఁడ యయ్యు నీశుఁ డ
నర్గళ చిరకాల చింతనాయత్తుండై
సర్గ మొనరింతు నని యం
తర్గతిఁ జింతించి పెక్కునాళులు కడకున్. 226.

సీ. ఆత్మతేజంబు సూర్యాకారముగ, మనం
బును జంద్రునిగ, సత్త్వమును గుజునిగ
సర్వవాఙ్మయమును సౌమ్యునిగా, సుఖ
జ్ఞానపుంజమ్ము వాచస్పతినిగ
వీర్యమ్ము దానవాచార్యునిగాఁ, గ్లేశ
మును శనైశ్చరునిగా, ఘును సృజించె
వెలుఁగు సూర్యాదిమండలములు తత్తేజ
మునఁ గాని వెలుఁగనేర్చునె తమంత?
గీ. నిందులఁ బ్రమాణముగ గ్రహియించి పలుకఁ
జను 'న తత్ర సూర్యో భాతి చంద్రతార
క'మ్మని యుఁ 'దస్య భాసా జగంతి భాంతి'
యనియుఁ జాటెడు వేదమ్ము యతిలలామ! 227.

క. ఆనారాయణపదమున
కా నీశునివలన బ్రహ్మ యయ్యెఁ జుమీ ప్రజే
శానుఁడుగ, విష్ణు వయ్యెఁ బ్ర
జానీకాజనపాలనాధారుఁడుగన్. 228.

ఉ. పాయక తొంటినుండియును బ్రహ్మయు నీశుఁడు లేనిచుప్డు నా
రాయణుఁ డుండె నంచు శ్రుతియందు శ్రుతంబగుఁగా కభావమై
యీాయఖిలంబు డిందినను నీశుఁడు విశ్వజగన్నిదానుఁ డే
చాయ నభావ మొందఁ డని చాటదె వేదము యప్పరాత్పరుఁ. 229.

క. కర్మమునఁ బుట్టు లోకము
కర్మమున నశించు నను నిగమనూక్తిని ద
త్కర్మము కారణ మను టెటు?
కర్మము జడ మిడదు శివుఁడు గాని ఫలంబుఁ. 230.

గీ. ఈశ్వరు నభావునిగ గ్రహియించువాని
నిందనొనరించి, యున్నవానిగ నెఱుంగు
బహ్మవేత్తను వేదమ్ము ప్రస్తుతించెఁ
గను "మసన్నేవ స భవతి,యనువచనము. 231.

ఆ. కాన లోకకర్త యా నీశరూప వ
రాత్మ సంతత మ్ముపాసనమ్ము
సేయుచును దక్షిణచిహ్నమ్ము లొడల న
వశ్యముగ ధరింప వలయు నియతి 232.

—: శంకరులు శైవమతమును ఖండించుట :—

చ. అనవుడు శంకరుం డనె నహో సృజనస్థితినాశముల్ షావ
ర్చును దుహిణాబ్జనాభహరరూపము లొంది యొకండె దేవుఁడం
చును శ్రుతి యుండె; మాకును ద్విశుద్ధిగ నిష్టము; లింగధారణం
బున కెచటఁ గనంబడదు మూలము కావున మానఁగాఁదగుఁ. 233

వ. మఱియు వేదవేదాంగవేత్త నాభి కూర్థ్వమున సోమపురుషునుదర
దేశంబున నసోమపులును వసియించుట శ్రోత్రియమార్గంబు కాదె!

సీ. కైశిక శీర్షాలిక శ్రివో ఘ్రాణ క
పోల జిహ్వోష్ఠ చిబుక గళములు
నసంద్వయ ద్విబాహా పాణ్యురో నాభి
కటి దేశ లింగ ముష్కములు మఱియు
నంఘ్రిజంఘాయు గ్ర్వోష్ఠీవ వంక్షణ
వస్తి పాయ్వాది కావయవములును
నాలంబనములుగా నస్మదాదిక సర్వ
బృందారకులు మునుల్ పితృగణంబు
గీ. స్నానపానాన్నమిశ్రితం బైననిత్య
కృత్యములఁ దృప్తు లగుదు మం చీశుఁ డయిన
బ్రహ్మ యరుణకేతువునకు వక్కణింప
లేద శ్రోత్రియమూర్తి నిలింపు లునికి. 235.

క. సకలామరమయ మగు మే
నికిఁ దాపము గూర్పఁ గలుగనేరదు శ్రేయం
బకట! యనూచానుని మెయి
సకలామరు లుందు రనుచుఁ జాటవొకో శ్రుతుల్. 236.

క. 'చితిశ్యాష్ఠ మటుల వీఁ డెఁకఁ
బతితుఁ డగుత' మని శపించి వడిమీఱఁ బలా
యితు లగుదురు శీర్షాది
స్థితులు సురలు తాప మింత దేహము సోఁకన్. 237.

ఆ. కర్మయోగ్య మైనతన్మె దేవుతనువుప
వ్యాధి లేక తాల్చి నట్టి చిహ్న
మఱఁ బడిన సూర్యు నప్పుడ వీక్షింప
వలె, హ్రదమునఁ నేని వలయు మునుఁగ. 238.

గీ. ఈదృశాగమవాక్యంబు లెన్నొ కలవు
వినఁడు 'యోఽన్యా' ద్యనేకశ్రుతి భేదకలిత
మగునుపాసన గర్హణీయంబ యంచు
వక్కణించెను హేతువుల్ పెక్కుఁజూపి 238.

చ అవనిసురుండు కర్మచిత మైనసమస్తజగంబు లెన్న న
ధ్రువములుగా నెఱింగి, విరతుం డగు రాగమునుండి యాత్మవి
త్ప్రవరుఁ ద్రియాఁగతార్థవిదు బ్రహ్మముఁ దెల్పుమటంచు నాశ్రయిం
పవలె నటం చికొక్కశ్రుతి పల్కెను ముక్తికి వేద్య మాత్మయే.

వ. కాన నన్యచిహ్నధారణంబు వ్యర్థంబు ముక్తికి బ్రహ్మజ్ఞాన మొ
క్కండ సాధనంబు. 240.

క. కన రా కనుప్రవిష్టుం
డును గూఢుఁడు గహ్వరేష్ఠుఁడు గుహానిహితుం
డు నపూర్వుఁ డయిన దేవుని
గని యాత్మజ్ఞాని వాయు గాసియు ముదమున్. 241.

గీ. ప్రవచనమ్మునఁ బరమాత్మ పట్టువడఁడు
చిక్కఁ డమితశ్రుతంబుల, శేముషిని ల
భింపఁ డెవ్వఁడు వరియించుఁ బ్రీతిఁ దన్నుఁ
దన్నరుశరీరము వరించుఁ దప్పకుండ. 242.

ఆ. తనువులందు నతనువును, ననవస్థవ
స్తువులయం దవస్థితుఁడును గాఁగ
నమ్మహావిభుని బరాత్ముని ధీరుండు
మనన మొనరఁ జేసి వనట లుడుగు. 243.

గీ. ఆకసమ్మును గృష్ణాజినాదిక మటు
చుట్టగాఁ జుట్టఁజాలినచో నరుండు
స్వాత్మము నెఱుంగకయ భవానంతదుఃఖ
మును దరించు నటంచు వాకొనియె శ్రుతులు. 244.

క. అటు గాన గురునికరుణా
కటాక్షమున నాత్మవిద్యఁ గఱచి యభేద
స్ఫుటవాదసుధాస్వాదన
పటుతృప్తిం గనుము గురుని భక్తిఁ గొలుచుచున్. 245.

క. అని యుక్తియుక్తముగ గురుఁ
డన విని విద్వేషవీరుఁ డనులింగధరుం
డనయము ప్రీతుండై వం
దన మిడి యగ్గురులలామునకు ని ట్లనియెన్. 246.

శా. స్వామీ! నాకు శరణ్య మీవ, మును సంసారాహిదంష్ట్రావిష
వ్యామగ్నాత్ముఁడ నైతిఁ బ్రోవు, భవదచ్ఛామ్నాయవాగ్రీతిచే
నామూలంబు నశించె ఖేదము 'శివోహ' మ్మంచు నద్వైతవి
ద్యామాహాత్మ్య మెఱుంగఁ గంటిఁ జరితార్థం బయ్యె నాజన్మముల్.

క. నీవ మహాదేవసప
ర్యావాప్తఫలంబ వనఘ! యద్వైతసుధా
సేవధిదాతవు కావున
నీవ యనుత్తముఁడ విశ్వేశ్వరుకంటెన్. 248.

గీ అనుచు నుతిపాత్రుఁ డగుశంకరార్యుఁ బొగడి
యొయ్యన నమస్కరించి పాదోదకములఁ
ద్రావి తత్కథితాచారతత్పరుఁ డయి
త్రిప్పె నద్వైతమునకు స్వదేశ మెల్ల 249.

—: విపక్షశూలాది లింగధారులతో శంకరుఁడు వాదించి జయించుట :—

వ. అంత నవ్వృత్తాంత మెఱింగి విపక్షశూలుఁడు మున్నగులింగధారులు మఱి కొందఱు భూతిరుద్రాక్షధారులై లింగచిహ్నాతులై యుగ్రాకారముల వచ్చి యయ్యతీంద్రున కిట్లనిరి. 250.

ఆ. మాయవేష మూని మావాని బ్రామాణి
కమతదూరుఁ జేసి కుమతమందు
నిటు ప్రవేశపెట్టి యేఁగుచునుంటి నీ
కంటె వంచకుండు గలఁడె జగతి? 251.

సీ. "బ్రాహ్మణ్యమునకంటె వైష్ణవం బగ్ర్యము
త్తమము శైవం బెన్న దానికంటె"
నని చెప్పఁడే నారదున కజుం డటుగాన
నారూఢుఁ బతితు నేలా యొనర్చి?
తౌర 'నమస్తే' యటన్న వేదోక్తిసం
స్తుతుఁడు విశ్వాత్ముఁ డీశుండ కాఁడె?
యతఁ డఖిలాస్యోత్తమాంగకంఠుఁడు జగ
ద్వ్యాపి భూతౌఘగుహాశయుండు
గీ. కాన శివుఁ డొక్కరుఁడ సర్వగతుఁ డటంచుఁ
బురుషసూక్తము శ్వేతాశ్వతరమునందుఁ
బలికి విరమించెఁ గాన విశ్వస్వరూపుఁ
డభవుఁ డంచు నిరూపితుం డయ్యెఁ గాదె? 252.

గీ. హ్రీయు లక్ష్మియుఁ బత్నులం చిఁక నహస్సు
రాత్రియును బార్శ్వము లటంచుఁ బ్రస్తుతించు
వాక్యయుగళంబు శివపరత్వమె నిరూప
ణంబు నిశ్శంకముగను బొనర్చెఁ గనుము. 253.

గీ. గంగయే హ్రీ యటంచుఁ దద్ద్వారి లక్ష్మి
యనుచు వా రిర్వురకుఁ బతి యల్లశివుఁడ
యనుచు యామళమున స్కాందమునను గొన్ని
వాక్యములు పొల్చు విను మోతపస్వి! వాని. 254

వ తొల్లి హిమాచలంబున శివమౌళి గంగ డిగ్గ నుఱికిన దదీయభార సంభ్రాంతుండై రుద్రుండు హ్రీమతివై యుచ్చైర్వర్తనశూన్యవై బ్రహ్మవిష్ణ్వాదికారణం బగుపరమపురుషశ్రేష్ఠు నొందె యడంగి యుందువు గా కని యానతిచ్చిన మందాకిని హ్రీభారపీడిత యగుచు నప్పరమేశుజటాటవి భక్తి నణంగి వర్తించుటం జేసి హ్రీ యని బుధజనాభిహిత యయ్యె. 255.

గీ. ఆసదాశివు నంకపీఠాధిరూఢ
యగుచు నేటికి వెలుఁ గొందునట్టిశ్యామ
విశ్వమోహనరూప మహేశ్వరి యన
నలరుపరశక్తియే 'లక్ష్మి' యయ్యె నయ్య! 256.

ఉ. ఆగిరిరాజనందిని మహఃకణమందు జనించు నిందిరా
వాగయుతంబు; లీశ్వరునవార్యమహస్సున నిందిరాధిభూ
వాగధిపాదికోట్లు ప్రభవం బగు వారికి నాశ మబ్బినన్
వేగ సృజించు నాశివుఁడు; నేతృఁడు వారికిఁ దానె కావునన్. 257.

క. అచ్చపుఁబటికమునకు సరి
వచ్చెడుకుడివైపు దివసభావము, నైల్యం
బెచ్చునెడవైపు రాత్రిత
యచ్చుపడఁగఁ దనకు, నాపరాంబిక యొప్పన్. 258.

గీ. నేను నిత్యుండ మఱియు ననిత్యుఁడ నని
తన్ను సర్వాత్మకునిగ జగన్నిదాన

భూతునిగఁ జెప్పె సురల కిమ్మగ శివుండె
యని యథర్వశ్రుతిని గాన నగును వింటె. 259.

వ. మఱియు శివరహస్యఖండమ్మున శివుండె ధ్యేయుం డని చెప్పంబ
డఁదె? 260.

సీ. 'శివుఁడె ధ్యేయుం డని చెప్పఁగా దివ్యవా
చంయమాగ్రేసరసమితి సాక్షి
'జ్ఞానప్రదాత యీశానుఁ డొక్కఁడ' యని
ప్రకటింప మహితుఁ డౌశనుఁడె సాక్షి
'జ్ఞానసంవేద్యుఁ డీశ్వరుఁడే' యటంచుఁ ద
థ్యముగ వాక్రువ్వ వేదమ్మె సాక్షి
'స్వకభక్తవినుతశిక్షణవిచక్షణుఁ డుమా
పతి' యన శమనప్రభృతులె సాక్షి

గీ. 'నిత్యుఁ డీశ్వరుఁడే' యన నీరజోద్భ
వోత్తమాంగకమాల్యసంపత్తి సాక్షి
'యాది యంతమ్ము లేనివాఁ'డనఁగ సాక్షు
లాత్తకిరిహంసరూపు లాహరియు నజుఁడు. 261.

వ. అని యిట్లు జగత్కారణ మీశ్వరుం డగురుద్రుండ యని శ్రుతులం
దెల్లెడ నుల్లసిల్లుఁ గావున నాతండె జ్ఞేయుండు. రుద్రకాండమ్మునఁ
దప్తలింగాంక, రుద్రాక్ష, విభూత్యాదికధారణంబును, బీఠాద్యర్చ
నంబును, రుద్రాధ్యాయజపమును, సర్వకిల్బిషహరణకారణము
లనియు, శివరూపాపాదకము లనియు నిరూపింపఁబడె. 262.

గీ. స్తేయ గురుదారగమన మైరేయపాన
విప్రహత్యాది నేది గావించెనేని
యాతఁ డఘముక్తుఁ డగు లిప్తభూతియై వి
భూతిఁ బండి రుద్రాధ్యాయమును జపింప. 263.

ఉ. ఆవలఁ గోటిజన్మనముపార్జితపుణ్యము లున్ననే మహా
దేవునిపట్ల భక్తి పొడతెంచును, దద్దృఢభక్తి గల్గున
ద్భావుఁడు పాతకమ్ము లుపపాతకముల్ పొరివుచ్చి, ముక్తికిఁ
బోవు నటంచుఁ జెప్పెఁ గనవో శివగీతలయందు సత్తమా! 264.

వ. మఱియు నాశివగీతలయంద ధర్మార్థకామమోక్షములపార మొందఁ
గలవా రని మునులకై శివుండు తెల్పిన పాశుపతవ్రతక్రమంబు సె
ప్పెద వినుము. 265.

క. విరజాహ్వయదీక్షం గొని
హారాక్షములఁ దాల్చి భూతి నలఁదికొని నిరం
తరము శ్రుతిసార మనునీ
శ్వరనామసహస్రమును జపము సలుపవలెన్. 266

క. దాన నరత్వ మ్మఱి యీ
జ్ఞానతనువు గలుగ లోకశంకరుఁడు శివుం
డానతులయెడఁ బ్రసన్నుం
డౌ నని కైవల్య మొసఁగు ననియు వచించెన్. 267.

సీ. బ్రాహ్మణులకు విభూతిధారణ మవశ్య
మనుచుఁ గాలాగ్నిరుద్రవేదాంతసూక్తి
యలరుఁ గాన విభూతిమాహాత్మ్య మెల్ల
నెఱిఁగి వచియింప నెవ్వానితరము ధరణి. 268

క. ఔదల నొసటను మెడను శ్రి
వో దోర్యుగముల హారాక్షములఁ దాల్చు నరుం
డౌ దిగ్వాసుడు వాఁడ ధ
రాదివిజుం డయ్యెనా పరాత్పరుడె యగున్. 269.

చ. అనుచు నగస్త్ర్యసంహిత నిరాకులరీతి వచించు నంతఁ గా
దనఘ! "యత్ర తద్దేహుఁడు చిదాత్మమునొందఁ" డనన్ బ్రమాణముం
ట నటు ముముక్షువుల్ తనువునన్ శివలింగము ముద్రలన్ ధరిం
ప నగు నవశ్యమంచును విపక్షులనన్ యతివర్యుఁ డిట్లనున్. 270.

గీ. అట వివక్షిత మరయఁ గృచ్ఛ్రాదితాప
మనలతాపమ్ము గాదు -'కృచ్ఛ్రాదికృశుఁడై
తపుఁ' డని పేర్కొనినబృహన్నారదీయ
మున కతివిరుద్ధ మీరు పల్కినవిధంబు 271.

సీ. లింగాంకితాంగు రథాంగశంఖాంకితాం
గునినేని కన నీట మునిఁగి కాని
సూర్యుఁ గన్గొని కాని శుద్ధుఁ డౌఁ దప్తలిం
గాంకన తప్తచక్రాంకనులను
పాషండధర్మతత్పరులైనవారి వా
ఙ్మాత్రినే నర్చింపఁ గాదు మఱియు
హవ్యకవ్యమ్ములం దవ్వాఁడు త్యాజ్యుండు
త్యాజ్యంబు తద్వీక్షితాన్న మెపుడు
గీ. లింగచక్రాంకమాత్రి వేదాంగవేత్త
యగుచు వైదికాచారపరాయణుఁ డగు
నట్టిఁడేనియుఁ బతితుఁ డౌ నంచు నుండె
నలబృహన్నారదీయమం దరసికొనుఁడు 272.

వ. అంతియకాదు. మార్కండేయపురాణమ్మున నొకవ్యా పెుక్కండు
గలదు. తొల్లి గాయత్రితో విప్రులకుం బెద్దవాదు పుట్టుటయు నం
దమ్మహాదేవి కుపిద్ధయై మీరెల్లరు పాషండులై వేదోక్తకర్మదూరు

లును దాంత్రికాచారపరతంత్రులును నయ్యెద రని శపింప నాబ్రా హ్మణులు గజగజ వణంకి పాదంబుల వ్రాలి ప్రార్థింప నద్దేవి కరుణించి నావాక్యమోఘంబు మీరు కలియుగమున నధమవర్ణులై, వేదార్థహీనులు, లింగచక్రచిహ్నితులు, జ్ఞానకర్మపదభ్రష్టులుఁ, గామక్రోధాదిపీడితులు నై పుట్టి, యాయుగము మూవ్పదివేల వత్సరంబు లరుగ, నద్వైతార్థానుచింతకులై సత్యధర్మపరాయణు లయ్యెద రని శాపమోచనంబు చెప్పెం గావున లింగాదిధారణం బనార్యం బగుట స్పష్టంబకదా! 273.

క. మానసముతోడ వాక్కు
వ్వాని నెనయలేక వెనుకఁబడె నాసత్య
జ్ఞానాదిలక్షణున కెం
దేని నుపాస్త్యనవబోధమే యెసలారున్. 274.

గీ. దానికంటెను బ్రహ్మావతారుఁ డైన
శివునుపాసన శ్రుతులందుఁ జెప్పఁబడియె
దాని నిరసింప నెవ్వానితరము? చేయఁ
దగినదియు భూతిరుద్రాక్షధారణంబు. 275.

వ. అంతియ కాని లింగాదిచిహ్నధారణమునఁ బ్రమాణం బరయ మనుటయు శివభక్తాగ్రగణ్యుం డగువిపక్షశూలుం డిట్లను, నార్యా! ప్రమాణంబు లేక పోలేదు. వలయునేని యిదె తెల్పెద నాలింపుము. 276.

చ. మును త్రిపురాసురక్షయసముద్యములై సుర లంద, ఱాది వహ్నిని, నడుమన్ శశిన్, దుది రమేశు ఘటించి సృజించి యొక్కయమ్మును—దమలో నెవండు నది పూన సమర్థుఁడు గామి నెవ్వఁడో వని మది నెంచుచోఁ గలిపయూషురు లి ట్లని రంతరజ్ఞులై. 277.

క. జ్వాలనాదులు రుద్రుని యు
జ్జ్వల తేజంబులె; కృశానుచంద్రులు నేత్రం
బులు, హరి తద్దేహజుఁ, డ
ట్టు లగుట గా దిద్ది యమ్మృడునకు భరంబై. 278.

ఆ. అనఁగ దక్షుఁ గల్గునమరు లా నంచుఁ బ్రా
ర్థించి రంబికేశుఁ బృథులభక్తి
హరుఁడు గోరె సురల వరమొండు
పశువుల కేను బతిగ నుండ నిచ్చగింతు 279.

క. అనుటయు దేవత లని రే
మును నలినజుఁ డాది పసులము సుమీ, మా కె
ల్లను బతి వీ వని తాల్పఁగ
మొనసిరి లింగాదిచిహ్నముల దేహములన్. 280.

ఉ. అంతట నల్లె వాసుకి, శరాసము మేరువు, చక్రముల్ వివ
స్వంతుఁడుఁ జంద్రుఁడున్, రథము క్ష్మాస్థలి, వాజులు వేదరాశి, త
ద్యంత విరించి, గాఁగ సకలామరసన్నుతుఁ డౌచుఁ గాళికా
కాంతుఁడు తచ్ఛరాగ్నులను గాల్చెఁ బురత్రయితో సురారులన్.

గీ. కాన లింగాదిచిహ్నముల్ పూన న్యాయ్య
మేము సేవకులము పరమేశుచిహ్న
ముల నవశ్యమ్ము దాల్పంగ వలదె? సేవ్య
సేవకుల కిట్టిధర్మంబు చెల్లు గాదె. 282.

క. నావుడు శంకరుఁ డిట్లను
దైవతతతి లింగశూలధారు లనంగా

లేవు ప్రమాణము, ఁగపడు
దేవతలు హరాక్షభూతి ధృతినిరతు లనఁగ. 283.

క. అల కైవల్యోపనిషత్సూ
క్తుల 'శ్రద్ధాభక్తులను నకుంఠధ్యానా
కలన నెఱుఁగు మాత్మం' బన
నలరును, లింగాదిచిహ్న మగపడ దందుఁగ. 284.

గీ. జ్ఞానమునకు శూలాదిచిహ్నమ్ము లంగ
ములుగ నెందును గనరాద, బోధలిప్సు
జనులు ధరియించి రనుటయు విన మొకప్పు
గాన లింగాదిధృతి పాతకమున కగును. 285.

వ. 'నాన్యః పంథా విద్యతేఽయనా' యేత్యాదివేదవాక్యములు ము
ముక్షువున కపరోక్షజ్ఞానము వలయు నని తెలుపునే కాని యెందుం
దేహసంతాపాదికమ్ము వలయు నని తెలుపవే! మఱియు నయ్యది
శాస్త్రవినింద్యంబు. 286.

ఉ. తమ్మదయి తేంద్రుచిహ్న మగుఛత్రము భృత్యునియందుఁ గానఁగా
రాదు; మహేశచిహ్న మని రాజితభక్తిఁ దలంచి మీరు శూ
లాదులఁ దాల్ప నాగ్రహవశాత్ముల రేని యయోమయంబు శూ
లాదినిమాత్రిఁ దాల్పవలె నబ్బను భారము మాత్ర దానిచేఁ. 287.

మ "హరభక్తుండు భుజాదిభూషణముగా వ్యాళాదిచిహ్నంబులఁ ద
త్పరచిత్తంబునఁ దాల్పఁగావలె" నన భావ్యంబె? యేరజ్జువో
యురగభ్రాంతిని గాంచుమాత్రమునఁ ద్రాసోద్రేకసంజాత దు
ర్భరకంపావిల చిత్తుఁ డౌనరుఁడు తాల్పన్ జాలు టెట్లారయన్.

క. కావున నిష్కామరమతిఁ
బోవిడిచి త్యజించి చిహ్నములు వృత్తిహితక
ర్మావహితుఁడవై కనుమా!
జీవేశ్వైక్యానుభూతి స్థిరచిత్తమునన్. 289.

ఆ. అట్టు లాత్మబోధ మలవడెనేని య
జ్ఞాననాశనమ్ము గలుగు దాన
ముక్తుఁ డౌదు వన్యమున నెన్నఁటికిఁ గావ
టంచుఁ బలుక గురున కతఁడు మ్రొక్కె. 290.

వ. అట్లు మ్రొక్కి పశ్చాత్తప్తచిత్తంబుతోఁ గలంగి నలంగి. 291.

ఉ. వీతసమస్తచిహ్నుఁ డయి వేగ సపుత్రికబాంధవమ్ముగా
నాతఁడు శంకరార్యచరణాశ్రియలబ్ధవివేకభావితా
ద్వైతమతావలంబి యయి భాసిలెఁ; గొందఱు శైవు లంత న
ద్వైతమతప్రవిష్టు లయి తత్త్వ మెఱింగి చెలంగి రయ్యెడన్. 292.

ఆశ్వాసాంతము.

శా. మాద్యద్రావణ నక్రవారిజ వనీ మాతంగ! సుత్రామ పు
త్రోద్య ద్దుర్దమ కాద్రవేయ గిలనాత్యుత్సాహ పిత్సత్పతీ!
ఖద్యత్తాపస తాప హృత్యభినవాక్షీణాంబుమోహాబ్ద! బ్రి
హ్మాద్యారాధ్య పదాబ్జ పాంసు లగ నాబ్జాక్షీభవ త్ప్రస్థరా!

క. సగుణ భగవ త్సపర్యా
నిగమన పర నైకమత గణిత లక్ష్యాత్మా!
యగుణ భగవ దగణిత మహి
మగ వాఙ్మనసానవాప్య మాహాస పుంజా!

మత్తకోకిలవృత్తము.

దుష్టశిక్షణ శిష్టరక్షణ దుష్కరవ్రత దీక్షితా!
భ్రష్టధర్మ పునఃప్రతిష్ఠితి రక్షణాత్తవతారకా!
హృష్టవేంకటరాయమంత్రి హృదీడ్య మందిరవాస సం
తుష్టమానస! ముష్ట దుర్దమ దుష్ట విద్విష దిందిరా!

ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదిత కవిత్వ 'కవితాభూషణ'
వెంపరాల సూర్యనారాయణనామధేయప్రణీతంబైన
శంకరవిజయంబున

సప్తమాశ్వాసము.

శ్రీగురుమూర్తయేనమః.

శ్రీ శంకర విజయము

అష్టమాశ్వాసము.

క. శ్రీత్ర్యంబక బింబా! గా
యత్రీంచితపురుషరూప! హస్తధృతలస
ద్ధాత్రీత్మజ! వేంకటరా
ద్ధాత్రీమరస్తుత్యనామ! దశరథరామా! 1.

వ. అవధరింపుము.

శంకరుఁ డనంతశయనక్షేత్రమున కేగుట.

ఉ. ఆనియతాత్ముఁ డట్లచట నద్వయనీతిఁ బ్రతిష్ఠ సేసి స
న్మానితుఁడై యనంతశయనం బను క్షేత్రముఁ జేరి యాహరిన్
బూని భజించు చొక్కనెల పుచ్చుడు; వైష్ణవపాంచరాత్ర,వై
ఖానస, భక్త, భాగవత, కర్మవిహీన, సమాఖ్య తాద్విజుల్.

క. షడ్విధములవారు పరి
వ్రాడ్వరుదరిఁ జేరఁ బ్రాడ్వివాకుం డయి "వి
ద్విడ్వృత్తి విడచి మీ మీ
షడ్విధమతరూపములఁ బ్రసంగింపుఁ" డనఁగ. 4.

భక్తమతనిరాసము,

సీ. అందు భక్తాఖ్య విష్ణుమతావలంబు
లనిరి- సర్వజ్ఞుఁడు జగన్నియంత యజుఁడు
నైనవాసుదేవుండె రామాదికావ
తారముల నెత్తె భూభారహారకముగ. 5.

క. మూఢుల మే మాదేవు ని
గాఢముగ నుపాస్తిసేసి కాంతుము తద్భా
సాఢ్యాకన మనుబుద్ధిని
రూఢిని వర్తింతు మని యెఱుంగుము మమ్మున్. 6.

శా. కౌండిన్యర్షికి సుప్రసన్నుఁ డయి లోకత్రాత యానిత్యానం
తుం డస్మత్సముపాస్యుఁ డైనభగవంతుం డింక నాచారవం
తుం డౌ 'కర్మము జ్ఞాన' మం చెఱుఁగవే స్వామీ! మాలోఁ గ్రియా
కాండాసక్తులు కొంద ఱుండి రరయంగా బ్రహ్మగుప్తాదికుల్. 7.

ఆ. జ్ఞానసరణి విష్ణుశర్మాదులము మేము
నడతు మనుచు యతియు జ్ఞానలక్ష
ణంబు తెల్పుఁడా యనంగ నీక్రియఁ దెల్పె
విష్ణుశర్మ సూక్ష్మవిధము దోఁప. 8

క. శరణం బనంతభగవ
చ్ఛరణం బని మిన్న కుంటె జ్ఞానము సుమి; యే
వారియాన లేక తృణమే
నటిమఁటఁ జలియింప నేర కవనిం బడునో. 9.

వ. అనుడు శంకరుం డవ్విష్ణుశర్మ కిట్లనె. 10

సీ. జనియించు శూద్రుఁడై జన్మమ్ముచేఁ గర్మ
మున జనించు ద్విజన్ముఁ డనఁగ నవ్వల
సంధ్య నుపాసింపఁ జను నిత్య; మన్యథా
యగునేనిఁ బ్రత్యవాయము ఘటిల్లుఁ
నహరాదివేళలం దగ్నిహోత్రాదిక
మును భక్తి మెఱయఁ బూజన మొనర్చి.

సకలభద్రము లొందఁజాలెడు విద్వాంసుఁ
డగు బ్రాహ్మణుం డంచు నిగమసూక్తి
గీ. లభినుతించును నిత్య మైనట్టికర్మ
మిట్లు గావున శ్రుత్యుక్త మైనకర్మ
మెల్లవారికిఁ గర్తవ్య మెపుడు; విధిని
విడువ వెత గల్గు నని మున్ను నుడివె మనువు. 11

క. క్రమ మఱి కర్మపరిత్యా
గముఁ దాఁ బ్రదికియు నొనర్చుకష్టున కాక
ల్పము నరక మ్మగుఁ; గర్మం
బమరదె స్నానామరార్చనాది యతులకేఁ. 12

కతిపయవత్సరములుగ వి
హితకర్మముఁ దొఱఁగువారి కెటు బ్రాహ్మణ్యాం
చితగతి యలవడు నను న
య్యతిపతిఁ గని విష్ణుశర్మ యనియె నిటువలెఁ. 13.

గీ. 'నాకు సప్తమపురుషుండు నాపము డఁట
వానిపిత సుంత కర్మతత్పరుఁ డటంచు
బాల్యమున వింటిఁ బెద్దలవలన' ననుచుఁ
దొలఁగు దూరము ముం దంచుఁ బలికె గురుఁడు. 14.

చ. అనవుడు విష్ణుశర్మ స్వగణావృతుఁడై వ్యథఁ గూరి వండరీ
తిని భువి వ్రాలి మ్రొక్కులిడి దేవ! మముఁ క్షమియింపు మన్నవా
నిని దగుపాచితంబున వినిర్మలుఁ జేయుఁ డటంచు శంకరుం
డనుటయు శిష్యులెల్ల గురునానతిఁ బాలనసేసి రయ్యెడఁ. 15.

క. ప్రాయశ్చిత్తముల విమలు
లై యెల్లరు కర్మనిష్ఠు లగుచు నపుడు వా
రాయతిపతిఁ గని బ్రాహ్మణ్యాం
బియెడ నీకరుణఁ గంటి; మిఁక ముక్తి యెటుల్? 16.

క. నావుడుఁ బరమగురుం డు ద
యావృతమతియై ద్విజాన్వయాచారములన్
సేవింపుఁడు నిచ్చ శివ,ర
మావిభు,రవి,విఘ్నప,త్ర్యంబా,పంచకములన్. 17.

సీ. పంచాయతనపూజ బ్రహ్మార్పణ మ్మని
నిష్కామబుద్ధిమై నెఱపవలయు
నటు నిత్యకర్మమ్ము లాచరింప మనంబు
విమలమ్మై జీవేశభేద మడఁగు
నాభేద మడఁగ మూలాజ్ఞాన మెల్లఁ బ
టాపంచ లగు; నది రూపణంగ
జ్ఞానమ్ము పొడతెంచు, దాన లింగశరీర
మస్తమించును, దాన నబ్బు ముక్తి
గీ. గాని వేఱొకదారి మోక్షంబు గలుగ
దనుచు వచియించునాచార్యునంఘ్రియుగళి
నగణుఁడై వ్రాలి యవ్విష్ణుశర్మ నిత్య
కర్మములఁ దత్పరతఁ జేయఁ గడఁగె నెలమి.

వ. స్మార్తాచారరతుండై భస్మంబునం జందనంబునంద్రిపుండ్రంబు దాల్చుచు, స్నానం బొనరించి మృత్తిక నూర్ధ్వపుండ్రంబు దిద్దుచుఁ బంచాయతనపూజాపరుండై యుండు నంతఁ గర్మమార్గగాము లగు బ్రహ్మగుప్తాదు లరుదెంచి వందన మిడి. 19

శా. స్వామీ! స్మార్తమతావలంబనులమై బ్రహ్మార్పణం బన్నధీ
నే మెల్లప్పుడు కర్మముల్ నెఱపుకొం చీక్షేత్రముల్ బాయ కు
న్నా మంచుల్ బలుకన్ గురుం డనె 'నికన్ బంచార్చనానిష్ఠఁ జే
తోమాలిన్యము వాసి, భేదమతికిన్ ముందు వీడం దగున్.

గీ. ఆత్మబోధాప్తి లింగదేహము నశింప
నద్వయము సచ్చిదానంద మైనబ్రహ్మ
మందుదు రఁటన్న, బ్రహ్మగుప్తాదు లెఱిఁగి
శంకరునిశిష్యు లైరి, స్వార్థ్యమ్ము గనిరి. 21.

భాగవతమతనిరాసము.

ఉ. అంత నొకండు భాగవతుఁ డొద్విజుఁ డయ్యతిఁ గాంచి పల్కె నో
క్కింతగ మామతంబు వినుమీ! 'సకలశ్రుతిలబ్ధపుణ్య, మ
త్యంతము సర్వతీర్థములయందలిసత్ఫల మొందు మర్త్యుఁ డ
శ్రాంతజనార్దనస్తుతివశంవదుఁడై' యను సూక్తి చొప్పునన్. 22.

ఆ. విష్ణుకీర్తనం బవిరతం బొనర్చుచు
శంఖచక్రచిహ్నశాలుల మయి
యజితితులసిపేరు లలికోర్ధ్వపుండ్రమ్ము
లమర నిందు నుందు మబ్బె ముక్తి. 23.

ఆ అనుడు శంకరార్యుఁ డనియెఁ జక్రాద్యంక
నము ప్రమాణవిరహితము వినింద్య
మనుచు నెఱుఁగ కక్కటా! భాగవతుఁడ నం
చనఁగ నెంత ధైర్యమును వహింతు? 24.

క. భగవంతుని మూర్తులు నా
లుగు దెఱఁగులు; వానిలోఁ దొలుతది పరాఖ్యన్
గగనాకృతి యగు, నది వా
గగోచరం బనఁ బ్రమాణ మాలింపగ దే. 25.

వ. 'యతో వాచో నివర్తంతే-ప్రాప్య మనసా సహ' అను నేతాదృ
శశ్రుతివాక్యంబుల నెఱుంగవే? అట్టి నిరాలంబస్వరూపునకుఁ జి
హ్నమేడ? దానిసీ మీరు దాల్చు టేడ? 26.

మ. హరికిన్ రెండవమూర్తి వ్యాసమభిఖ్యన్ సర్వలోకాత్ముఁ డై
పరఁగున్ శస్తుఁడ వేవి దాల్చు మది, యాపాదోత్తమాంగంబు చె
చ్చెరఁ దప్తంబుననో, మఱొక్కటనో; నాశంబొంది యాబొంది వే
నరదుష్ప్రాపము వైష్ణవత్వమును బొందం జాలె దాసంస్కృతిన్.

గీ. అచ్యుతుతృతీయమూర్తి మత్స్యావతార
మాది యగు నవి, తప్తలోహమున వాని
చిహ్నములు దాల్చు; శంఖాదిచిహ్న మేల?
విష్ణువటు లోహచక్రాది వెస ధరింపు 28.

క. అదిగాక విష్ణునాలుగ
వది యగుమూర్తియ శిలామయార్చామూర్తుల్
వదలక తనువు తదాకృతి
పదచిహ్నిత మాచరింపు బాలిశ! యిఁక నేన్. 29.

వ. అని తదీయచిహ్నధారణంబు నిందించి, దిగులొంది యున్న యా
భాగవత మతానుయాయియందుఁ గరుణ వొడమి యతిచంద్రుండు
మంజులఫణితి ని ట్లను. 30.

గీ. ఆలకింపుము విష్ణుచిహ్నము లవశ్య
ధార్యము లటన్న పాషండతను ద్యజించి
ఫలము పరమేశ్వరార్పణకలితముగ స్వ
కర్మములు సల్పి సంశుద్ధి గాంచి యంత. 31.

క. అద్వైతవాది యగుస
ద్విద్వాంసుని గొల్చి తదుపదేశమ్మునఁ గ
ర్మద్వంద్వబంధసంహతి
కుదాసము సెప్పి ముక్తి నొందఁగదోయీ! 32.

క. ప్రియతింపవలె ముముక్షువు
లయమున బోధమున కెపుడు 'నాన్యః పంథా
అయనాయ విద్యతే' యని
నయమున శ్రుతిఘోషణం బొనర్చుట వినవో. 33.

వ. అనుటయు నవ్విప్రదేవుండు మ్రొక్కి దేవా! మదీయపుణ్యపరిపాకంబున భవదంఘ్రిసరోజసందర్శనం బబ్బె నన్నుఁ గృతార్థుఁ గావింపవే యని వేఁడుటయు జగద్గురుండు కరుణాళుండై యిట్లను.

ఆ. చిహ్నములను వేసఁ ద్యజించి కర్మముల న
కామముగ నొనర్పఁ గడఁగు 'బ్రహ్మ
మేన నైతి' ననుచు నెద భావన నొనర్ప
బోధ ముప్పతిల్లి ముక్తిఁ గనెదు. 35.

వ. అని యుపదేశింప నావిప్రదేవుండు తదుక్తప్రకారమున వర్తించువాఁడ నని వందనం బాచరించి గురుని సేవించుచు నుండు నవసరంబున. 36.

వైష్ణవమతనిరాసము

సీ. వాలుక "నోం నమో నారాయణాయ" య
న్మంత్రమ్మునుచ్చారణమున మరపి
తనువు తదీయముద్రలఁ బాంచజన్యసు
దర్శనమ్ములఁ జిహ్నిత మ్మొనర్చి
పటుతర సంసారబంధ ముక్తుండనై
వైకుంఠమున కేఁగువాఁడ నింక
నస్మాదృశులు వైష్ణవాగ్రిణుల్ పరమప
దం బైనయుం దుండఁ దగినవార

గీ. లని వచించుచు శార్ఙ్గపాణ్యాఖ్యవాఁడు
వైష్ణవుం డొక్కఁ డయ్యతిస్వాములకడ
కరుగుదెంచి చక్రాద్యంకనాదిఁ గూర్చి
పలికె నాడంబరంబు వాక్కుల నెసంగ. 37.

గీ. బుజములందు శంఖ రథాంగ ముద్రలఱుతఁ
దులసిమాలలుఁ దమ్మిపూసలు సెలంగ
ఫాలవిధృతోర్ధ్వపుండ్రులై పరఁగువారె
వైష్ణవులు, విశ్వభువనపావనులు వారె.

క. అనియెడుపురాణవచనం
బనఘా! 'చిహ్నములఁ దాల్ప నగు' నన మానం
బనుశార్ఙ్గపాణినామకుఁ
గని యనియె యతీంద్రుఁ డుక్తికౌశలమొలుకన్. 39.

మ. శ్రుతి నీయర్థము గానరా దరయుచో శ్రుత్యుక్తి యొక్కం'డత
ప్తతనుం డొందఁడుము క్తి'నాఁడనరుఁ"త ప్తం"బన్నఁ గృచ్ఛ్రాదికో
గ్రతప స్తప్తము గాని త ప్తపదముద్రాదగ్ధ మం చర్థ మె
ట్లు తగుక్ ము క్తికిధ్యానముక్ శ్రుతులు తెల్పున్ సాధనప్రక్రియన్.

వ. అంతియు కాని చిహ్నధారణవిధి శ్రుతుల శశివిషాణంబ. 41.

ఆ. బ్రహ్మవిదుఁడు ము క్తిఁ బడయు నం చనుసూ క్తి
నెఱుక యొకటె మోక్షహేతు వయ్యెఁ
బుణ్య మఱిన మ ర్త్యమును జొచ్చు ననుసూ క్తి
నబ్బు సంసృతియ తదన్యగతుల. 42.

సీ. త ప్తశంఖాదిముద్రల నిషేధింపవే
యలబృహన్నారదీయాదికములు

హారినముం డైతేఁ జిహ్వాధృతి నం చనుట ను
నో రాజ్యమాత్రి మానుగద తలఁప
నవరపర్ణుఁడు శిఖాయజ్ఞోపవీతాది
ధారణమ్మున ద్విజత్వమ్ము గనునె?
మోక్షమ్ము బ్రహ్మాత్మ బోధమ్మునను లభ్య
మనుశ్రుతిప్రమాణ్య మరయలేదె?

గీ. కాన "బ్రహ్మాఽహ" మని సదా ధ్యానమూన,
ద్వైతభావన నశియించు, దాన నపుడ
జీవుఁడే పరశివుఁ డయిపోవు, నదియు
యపునరావృత్తిముక్తిసమాఖ్య నొప్పు 43.

ఆ. అవిరతంబు మది 'శివోఽహం శివోఽహ' మ్మ
టంచు నెంచు నెవని కైనఁ గాని
తార్చు శివుఁడు తనదు తాదాత్మ్య మని శివ
గీత నాడివె" ననుడుఁ గేల్మోగిడ్చి. 44

ఆ. అల్ల వైష్ణవుండు నద్వైతమతదీక్షఁ
గందుఁ ద్వదుపదేశకలన ధన్యుఁ
డైతి, నచు గురునియడుగుఁదమ్ముల వ్రాల
నసి గురుఁడు ముక్తుఁ డగుమి యనిన 45.

క. ముదలఁ గొని స్మార్తధర్మా
స్పదుఁడై పంచాయతనసపర్యాపరుఁడై
మది ముద మందుచు నిజజన
పదవాసులఁ దనమతంబువలనికిఁ ద్రిప్పెఁ. 46.

వ. అట్లాతండు గురుకరుణామృతపానతుందిలహృదయా రవిందుండై
స్వమందిరంబున నుండె నంత. 47.

—: పాంచరాత్ర మత నిరాసము :—

గీ. తివిరి పాంచరాత్రాగమదీక్షితుం డొ
కండు సనుదెంచి యాచార్యుఁ గాంచి పలికె
భువిని ముక్తిప్రతిష్ఠాదిమూలభూత
మస్మదాగమమత మొక్కఁ డగును గాన. 48.

గీ. నిఖిలవిప్రుల కాశ్రయణీయ మస్మ
దాగమ మతంబ యన శంకరార్యుఁ డనియె
నాగమము శ్రుతి కవిరుద్ధ మైనగ్రాహ్య
మగును; గాదేని యగ్రాహ్య మఖిలమునకు. 49.

సీ. ఆయాగమము చెప్పు "నన్యమంత్రోపదే
శము నొందఁ గాదు వైష్ణవత" కనుచు
"నబ్బు బ్రాహ్మణత గాయత్ర్యుపదేశాన"
నన వైష్ణవతకుఁ జే టగును గాదె
గాయత్రిభావమే కలుగుచో విష్ణుమం
త్రశతాప్తినైన విప్రత లభింప
దా బ్రాహ్మణతయు రూపఱ వైష్ణవత యేల?
యటుగాక "మాకు గాయత్రి విష్ణు
గీ. శక్తి యగును శంఖాదిసంసక్తి ననిన
నిందుశేఖర, పంచాస్య, హృద్యమూర్తి
సర్వసంపూజ్య, శుభద, యీశ్వరియుఁ గాన
నల్ల గాయత్రి కాదొకో యభవుశక్తి? 50.

మ. కమలాప్తోద్గతదివ్యతేజమునకున్ గాయత్రియే హేతువై
యమరున్; విష్ణువు భానుమండలగతుం డౌఁ గాన నా దేవి త
త్కమలానాయకుశక్తి యౌనె కద, తత్పంచాననత్వం బనే
కము లౌరూపుల నొందు నాపెకుఁ దగుం గా యందు వేమో కదా. 51.

గీ. వ్యాహృతులనుండి గాయత్రి; ప్రణవమునను
వ్యాహృతులు, తన్మహేశ్వరునవలనఁ బ్రణవ,
మవతరించుట గాయత్రి శివునిశక్తి
"హరుఁడ సర్వకర్త" యనదె నారాయణంబు. 52.

గీ. ఎద్ది వేదాదిసంప్రోక్త, మెది తదంత
సుప్రతిష్ఠిత, మెది ప్రకృతిప్రలీన
మట్టి సర్వమున కవ్వల నభవుఁ డలరు
ననిన నారాయణశ్రుతిఁ గనినఁ దెలియు. 53.

ఆ. అష్టమూర్తి మూర్తులం దర్కుఁడొకటి, పం
చాననాదియుక్త వానిశక్తి
వైష్ణవునకు నీకు భవమూర్తి రవిఁ గొల్వ
రామి హాని యెదవు బ్రాహ్మణతకు. 54.

క. చెడుఁగాక బ్రాహ్మణత నా
కడరెను వైష్ణవత యందువా? యుభయభ్ర
ష్టుఁడ వైతి భావనాయో
గ్యుఁడవును నడపీనుఁగైతి వోసరి చనుమా. 55.

చ. అని యతి వల్క మాధవసమాఖ్యుఁడు వైష్ణవుఁ డొక్కఁ డిట్లన
ల్కెను "విను తప్తశంఖముఖకీలన వైష్ణవలోకమబ్బ నం
చు ననెడి పాంచరాత్రమతసూక్తి త్వదుక్తిని నష్ట మయ్యెనే
యనవుడు శంకరార్యుఁ డనె నాగమముల్ శ్రుతిసమ్మతిన్ మనున్.

క. ఆగమకథితాచారము
నైగమసమ్మతిని గాంచెనా? గ్రాహ్యంబా
నాగమ మగ్రాహ్య మగుఁ ద్రి
యీగమితవిరోధ మొందెనే నించుకయున్. 57.

ఉ. మానుగ వేద మొక్కటి ప్రమాణము సూవె యతీంద్రియార్థవి
జ్ఞానమునందు; నాగమము గ్రాహ్యము యా నిగమానుకూల మా
నేని; దద్విరుద్ధమగు నెద్దియుఁ గాదు ప్రమాణ మెన్నడుఁ
గాన స్వకర్మసక్తుఁడవు గమ్మిక బ్రాహ్మణధర్మసిద్ధికై. 58.

సీ. నియతస్వకర్మాభినిష్ఠుఁడ వైతేని
తొలఁగు మోహము విశుద్ధుండ వగుదు
తనయంతఁ దాన తత్త్వజ్ఞాన మవుఁ డబ్బ
నద్దాన ముక్తుండ వగుదు వీవు
తదితరమున ముక్తి యొదవ దియ్యర్థమం
దునఁ బ్రమాణమ్ము శ్రుతిని వినఁగదె
"తన్నును సర్వభూతములందుఁ దనయందు
సకలభూతములఁ గాంచంగఁ గనినఁ

గీ. బరతరాత్మంబు నొందు నితరముచే న
సాధ్య" మని యుండెఁ గానఁ బాషండచిహ్న
ముల విడిచి మోక్షసిద్ధ్యర్థముగ గణింప
వయ్య యద్వైతమతనిష్ఠ ననవరతము. 59.

చ. అనవుడు మాధవుం డపుడ స్వాన్వయులుఁ నిజదేశవాసు లౌ
జనములు దాను స్మృత్యుదితసంస్కృతులఁ గని యద్వయార్థ్వని
ష్ఠను సతతాగ్నిహోత్రబలిసాంధ్యవిధిప్రవణాత్ముఁడై తన
ర్చెను గురు నాజ్ఞ నౌదల ధరించి జగద్ధితబద్ధబుద్ధియై. 60.

వైఖానసమతనిరాసము.

వ. అంత 61.

సీ. నారాయణుం డస్మదారాధ్యుఁ డగుట మా
మతము కా దనఁగ బ్రహ్మకుఁ దరంబె

వైకుంఠపదమె భావ్యమ్ము "తద్విష్ణోః ప
 ర" మ్మను శ్రుతిప్రమాణమ్ము దాన
నజరుద్రు లుదయింతు రి హరినుండి యను శ్రుతి
 నారాయణుఁడు జగత్కారణ మగు
నాతఁ డంతర్యామి యఖిలలోకారాధ్యుఁ
 డజుఁ డనంతుండు విశ్వాతిశాయి

గీ. యనుచు వైఖానసమతస్థుఁ డైనవ్యాస
దాసుఁ డనువాఁడు తత్ప్రవిధమున కేఁగు
దెంచి ప్రణమిల్లి మఱియు వచించె యతిబు
ధునకుతో నిట్లు తద్భక్తలక్షణంబు. 62.

క. నెమ్మదిని హరి నిలిపి శం
ఖమ్ము రథాంగమ్ము భుజసఖములుగ నిఖిలాం
గ మ్మూర్ధ్వపుండ్రసంప
న్నమ్ముగ వైఖానసమతతత్పరుఁ డొప్పున్. 63.

మ. అనఁ బల్కున్ యతిమౌళి "పాలకుఁ డజుం డైనన్ ముకుందుండ యై
నను మాక్షిప్తమ నూ పునర్జననశూన్యం బావదం బొందఁ గో
రినఁ దత్త్వావగమంబె సాధనము పేర్మిన్ విష్ణుభక్తుండ వే
నానరింపన్ వలెఁ గర్మకాండ మనహంయుఖ్యాతిఁ దత్ప్రీతిగన్. 64.

గీ. అంతియేకాని తప్తశంఖాదిచిహ్న
ధారణము మానవలె, నిరాధార, మాగ
మము శ్రుతివిరుద్ధమై యప్రమాణ మగుట
వినవొకో యటుసేఁత బ్రాహ్మణ్యమునకె హాని. 65.

వ. అనుటయు వ్యాసదాసుండు 'స్వామీ తొల్లి దత్తాత్రేయపరమ
యోగి పంచముద్రాముద్రితాంగుండయ్యె, నామార్గమ్ము మెచ్చ

రు ముముక్షువులు గ్రహించి రని పురాణంబుల విస్త్రితంబ, కాన
జటాదిధారణమున కాపురాణంబుల ప్రమాణంబు, తత్సంస్కార
దూరునకు వైష్ణవత్వహాని తప్పదు. కాన భగవచ్చిహ్నధారణ
మావశ్యకంబగుటయు నాయాచార్యసార్వభౌముఁ డి ట్లనియె 66.

శా. దత్తాత్రేయుఁడు తత్త్వవేత్త, ఋషి, తత్పక్షుఁడముద్రావిధిన్
జిత్తం బుంచునె? యేప్రయోజనము సంసిద్ధించు నవ్వాని; కీ
వృత్తం బర్భుసులేని నమ్ముదురె? యేదేనిన్ బురాణంబునన్
దత్తప్తాంకనవృత్తమున్ వినము నీతత్త్వజ్ఞతల్ మెచ్చ నౌ 67.

వ. కాన మాధ్యమ్ము విడిచి సుఖింపుము, పురాణంబుఁ జిహ్నధార
ణం బస్త్రితచరం బగుట నగ్రాహ్య మని తెలియుము. 68.

మ. అలప్రహ్లాదునకున్, విభీషణునకున్, హ స్త్రీశ్వరాత్త్రానపా
దులకున్, ద్రౌవది, కాంజనేయునకు, గోధుగ్గోపికాశ్రేణి, కి
మ్మఁ జక్రాంకన మేగురుం డొనరిచెన్ మూఢత్వ,పాషండము
ద్రిఁబోనాడిచి బ్రహ్మమైతి ననుచింతన్ మోక్షమున్ గాంచుమా.

సీ. అంకధారణ మనవశ్యంభావి యంచేని
గరుడముద్రిలను గంధరఁ ధరింపు
శేషాహిచిహ్నముల్ చెక్కుల దాల్చు క
ర్మేంద్రియాగ్ర్యము లైనయిరుభుజాబు
శంఖచక్రాంకనసంపన్న మొనరింపు
జ్ఞానేంద్రియాభ్యర్ణగతము లైన
చెక్కులు లారీతిఁ జిహ్నితం బగునంతఁ
బగునట్లు కాంతు నిబంధనంబు
గీ. నిటుల స్వవిహితకర్మవిహీనవైష్ణ
వునకు నీ కగ్నిహోత్రాది హానుఁగు వడిన

మిగులునే కద బుగబుగల్ నెగడు గంధ
సారపుంబూఁత లమలవస్త్రముల ధృతియు. 70.

మ. అన వైఖానసుఁ డయ్యతిప్రవరు పాదాబ్జంబులన్ వ్రాలి యో
యనఘా! నీకరుణన్ వివేకి నయి చిహ్నత్యాగముం జేసికొం
టిని నా కీవ గురుండ వద్వయవిధానిష్ణాతునిం జేయు మ
న్నని ప్రార్థింప స్మితాస్యుఁడై యనియె నయ్యాచార్యుఁ డవ్వానికిన్.

ఉ. భావనసేయు "మే నయితి బ్రహ్మ" మటంచును శక్తి లేదయే
నావచనంబులన్ దలఁపు మాత్మను బాయక, యట్లు సేయుచోఁ
బోవును ద్వంద్వముల్, నమసిపోవు మదూర్మ్మ లెఱుంగు దాత్మమున్
నీవు విముక్తిఁ గాంతు, గననేరవు సూ పెఱతోవ మోక్షమున్.

క. అని బోధింపఁగ శిష్యుం
డనుఁ జరితార్థుండ నని మనంబున బ్రహ్మం
బ నయితి నని భావించుచుఁ
జనె యతిపతి కెఱఁగి స్వకుజనసంయుతుఁడై. 73.

కర్మహీన మతనిరాసము.

వ. ఆతం డట్లరుగునంత నామతీర్థుం డనుకర్మహీనవైష్ణవుం డేతెం
చిన శంకరుండు వానింగాంచి నీమ ంబు దెలుపు మనుటయు నా
తండు సగర్వంబుగా ని ట్లను.

సీ. అపరిధృవ్యమ్ము శేషాహికేనియు మన్త్ర
తంబు నాలింపు 'సర్వంబు జగము
విష్ణుమయం' బను విమలోక్తి కతన "మ
చ్ఛిష్యుఁ ద్వత్పదసరసిజయుగళిఁ

జేర్పుమా" యని గురుసింహుడు ప్రార్థింప
జగదీశ్వరుం డట్లు పలికితేఁ
గానఁ బునర్జన్మకారణాభావుండ
నగుచు జీవన్ముక్తి నందుకొందు

గీ. నీరును ముముక్షులేఁ గర్మహీను లగుచు
విశ్వమయుని సురేశుని విష్ణుఁ గొలువ
నయ్యెడరు ముక్తులుగ నిశ్చయంబు దీని
కంటె సుఖమైనమోక్షమార్గంబు లేదు 75.

వ. అనుటయు శంకరుండు సోత్ప్రాసంబుగ ని ట్లనియె. 76

గీ. పలికితి నిజంబు కర్మవిభ్రష్ట వగుట
నంది తీవు జీవన్ముక్తి నదిర! మదిని
నింద్యము వనింద్య మనుచుఁ జింతింపకయు పి
శాచవైఖరి వర్తింప సాగి తిటుల. 77.

వ. అని యుపహసించి వేదోక్తసకలకర్మంబులు బ్రహ్మంబున ఫలా
ర్పణంబుసేఁత జ్ఞానమార్గం బనియు ఫలార్థము కర్మము లొన
ర్చుట కర్మమార్గం బనియు నందు, రయ్యుభయమార్గంబుల భ్రష్ట
నగుట దండ్యుఁడవు కాని విష్ణుభక్తుండ వెన్నఁటికిఁ గానేరవువినుము.

క. తనకులధర్మము విడువఁడు,
గను సమత, హితాహితుల నొకనివిడువఁడు, హిం
సను జేయఁడు, సితమనసుం,
డనఘుఁ డెవఁడు వాఁడునూవె హరిభక్తుఁ డనఁగ. 79.

చ. స్థిరమగు మాయాజ్ఞలు శ్రుతిస్మృతు, లవ్వి యతిక్రమించువాఁ
డరయఁగ నాకు ద్రోహియు మదాజ్ఞలు మీఱుట; వాఁడుభక్తుమై

వరలినఁ గాఁడు వైష్ణవుఁ; డవార్యమదాజ్ఞను ద్రుంచి ద్రోహియై
నరకము సొచ్చు" నన్నవచనంబుల విష్ణుఁడె యొప్పెఁ గర్త్రముల్.

వ. 'బ్రాహ్మణః కర్మ కుర్వీ' తేత్యాదివాక్యములం జేసి కర్మత్యాగమును దేహాంతరత్యాగమును విప్రుల కొప్పద "అగ్ని ర్దేవో ద్విజాతీనా' మనువాక్యముచే బ్రహ్మచారిప్రభృతు లెల్లరు కర్మత్యాగ మొనర్పరాదు 81.

క. శమియించును గృచ్ఛ్రత్రిత
యమునఁ ద్రిసంధ్యాతిపాతజాఘ మనుటఁ గ
ర్మము ద్విజుల కపరిహార్యము
సుమి, "యతులకె త్యాజ్య" మనుచు శ్రుతి యానతిడెన్. 82.

ఉ. నావుడు నామతీర్థుఁడు ప్రణామములన్ గురుఁ దృప్తుఁ జేసి సం
భావితకర్మమార్గుఁ డయి వర్తిలుచున్, నిజపక్షఖండనం
బావిధి సల్పు శంకరుని యందలి నొజ్జగఁ గోరి నిష్కృతిన్
బానసు లాచు స్మార్తమతపద్ధతితోఁ గొని రద్వయాధ్వముల్. 83.

హిరణ్యగర్భమతనిరాసము.

క. అంతఁ బరివ్రాట్త్రిలకుఁ డ
నంతశయనవాస మెడసి యయి దహముల కం
తంతట సుబ్రహ్మణ్యా
ఖ్యాంతక్షేత్రమ్ము చేరె నట గుహుఁ గొలువన్. 84.

సీ. స్నానం బొనర్చి శిష్యశ్రేణిఁ గూడి కు
మారధారాఖ్యనిమ్నగకు నేఁగి
యర్చించె విధివిహితార్ఘ్యమునన్ భక్తి
షణ్ముఖదేవు శేషస్వరూపుఁ

దాల్చి కాషాయవస్త్రముల నచ్చుగను గే
ల్దోయి దండకమండలువులఁ బూని
మంద్రస్వరమునఁ ద్ర్యంబక ముచ్చరించుచు
భూతి సర్వాంగీణముగ నలందెఁ
గీ. బూర్ణభక్తి సుబ్రహ్మణ్యపూజ సలుప
నటకుఁ దండోపతండమై యరుగుదెంచు
దేశదేశాంతరస్థధాత్రీసువర్గ
సమితి కద్వైతబోధమ్ము సలుపఁ జొచ్చె. ౮౫.

ఉ. అందు హిరణ్యగర్భసముపాసనదీక్షితవిప్రకోటి క
ర్మందిమహేంద్రు సన్నిధికిఁ గ్రన్ననఁ జేరి వచించి "రార్య! మే
మంచితయిమ్ముగా మనువిప్రభృతు లర్థి సృజించిన కర్మమార్గ మిం
పొందఁ గ్రహించినారము పయోరుహగర్భకులోద్భవాప్తిచే. ౮౬.

చ. "తొలుత హిరణ్యగర్భుఁ డుదితుండయి భూతచయైకనేతయై
యిలను దినంబుఁ దాన ధరియించెను దాదృశదేవు మాని య
న్యులకు హవిర్విధింప" మను సూక్తి జగత్తుల కెల్లఁ గర్తయౌ
దలఁపఁగ భర్త, హర్తయు నతండ యటంచు వినిశ్చితుం డగున్.

సీ. నిఖిలంబు తాన వినిర్మించు, సర్వాత్ముఁ
డగుట నంతర్యామి యయి వెలుంగు
నవులఁ 'దదైక్షతే' త్యాద్యుక్తికథితుఁ డై
తా హరిహరుల దోర్ద్వయి సృజించు
నట్టి హిరణ్యగర్భాంఘ్రిభక్తులము కూ
ర్చకమండలువుల ధారణము విడక
యోగనిష్ఠను గర్మ మొనుగక ప్రచరించు
వారము వైధాత్రవంశజులము

గీ. యతిపతిని బూజ్యపాదు ని న్నరసి చారి
తార్థ్యమును బొందితిమి, కాని యస్మదుక్తి
వినుమి, యద్వైతమునఁ బ్రయోజన మొకింత
గానవచ్చునె యేల శుష్కశ్రమంబు? 88.

క. తలనూవు నలువ యెడ జీ
వులు నిజకర్మమున భవము పొందుఁ బోరిఁ బోరిన్
నలువ కడుపునన లయ మగుఁ
బ్రళయముతటి ముక్తి నెందుఁ బడయఁగ రామిన్. 89.

ఆ. బ్రహ్మవిదుఁడు పొందు బ్రహ్మలోక మదియ
పరమపదము గానఁ గరకదండ
ధారి వైననీవు తల్లోకయోగ్యుండ
వగుదు వనుచు నిట్లు యతి వచించె. 90.

ఆ. ఎవనివలనఁ బొడమె శివుఁడు బ్రహ్మాదిభూ
తములు, వాని నెఱుఁగఁ దడయ కబ్బు
ముక్తి-యనుచు వేదములు పల్కుఁ గాన బో
ధమ్మె మోక్షకారణమ్మె సుమ్మె. 91.

ఉ. అంతియ కాని సుప్తిసమ మైన లయం బెటు ముక్తి యౌను? వే
దాంతవచస్సదాశ్రుతిని నబ్బును బోధము, దాన మోక్ష మం
తంత లభించుఁ; గార్య మగునబ్జజసేవల ముక్తి నేక్రియన్
గాంతురొ మీ రనన్, విడిచి క్రన్ననఁ జిహ్మములెల్ల వారలున్.

క. శుద్ధాత్మబోధతత్పర
బుద్ధి నయిరి శిష్యు; లదియుఁ బొడగసి స్వమత
శ్రద్ధాళు లగుచ్యుపాసకు
లద్ధిరుని కడకు వచ్చి యని రీరీతిన్. 93.

వహ్నిమతనిరాసము

క. అనలమతరతుల మే మ
గ్ని నుపాసించెదము మంత్రనిగదితదేవుం
డనలుం డొక్కరుఁడే యని
మనమున భావింతు మిటఁ బ్రమాణము శ్రుతియే. 94

సీ. విశ్వంబు లేకుండు వేళను దొలుదొల్తఁ
బొడసూపె నగ్ని దేవుండు తాన
యయ్యగ్ని వెంట నుదయ మైన దేవతా
వితతి నుత్తముఁ డయ్యె విష్ణుమూర్తి
'యజమానుకొఱకునై యగ్ని హావిర్భాగ
ములఁ బరిపాటి వేల్పులకు నొసఁగ
మును పరిగ్రహణమ్ము నొసరించుఁగా' కంచు
నిగమ ముండుట భజనీయుఁ డగ్ని
గీ. విస్ఫులింగాత్మ మణిఖండవిధృతి నగ్న్యు
పాసకబ్రాణులు ముక్తిఁ బడయుదు రని
యగ్ని ద్విజులకుఁ దా దేవుఁ డనియు శ్రుతి వ
చించుటఁ ద్విజన్ములకు వేల్పు శిఖియు తలఁప. 9

చ. అదియునుగాక విప్రుల కఘాపహ మగ్నియ కాక దైవతం
బెదియును లేదు "వహ్ని! జ్వలియింపుమి, నాయఘపూరుష౯ హరిం
పు, దశదిశల౯ ఘటింపు సుఖపూరితజీవనము౯, బహూత్కరా
భ్యుదయము" నంచు వేదమున నుంట ద్విజాశ్రయణీయుఁ డగ్నిదే

వ. కావున మీరును నయ్యగ్ని సేవించి కృతకృత్యు లయ్యెదరు గా
యనుటయు నయ్యాచార్యేంద్రుం డి ట్లను. 9

గీ. దేవతలలోన నవముఁడు పావకుం డ
నుత్తముఁడు విష్ణుమూర్తి, తదుభయమధ్య
వర్తు లవశిష్టులైన దేవత లటండ్రు
కర్మదేవత దేవభాగదుఁడు వహ్ని. 98.

ఆ. అగ్ని కారణం బటన్న వాక్యములు భూ
తాత్మవహ్నిపరము లయిన, వగ్న్య
ధీనముగను గర్మ మూని సల్పుఁడు విష్ణుఁ
గొలువుఁ డధ్వరాధ్వగులరు గండు. 99.

చ. అదియ విముక్తికిన్ దెరు వటంచు యతీంద్రుఁడు బోధ సేయఁ ద
త్పదముల వ్రాలి మ్రొక్కి ప్రమదంబున నవ్యయమార్గ మూని, నె
మ్మదిని సుహోతృఁ డాది మతిమంతులు వారలు స్వాస్థ్య మొంద న
య్యదన యతీంద్రుఁ జుట్టుకొని రంచెల సౌరమతస్థు లీసునన్.100.

సౌరమతనిరాసము.

చ. అరుణసుమాంచితాంగు లరుణారుణరాంకవచేలధారు, ల
త్యరుణ కుచంద నాగ్నిశిఖ దర్పితచిత్రకు లా దివాకరా
ద్యరుణగభస్తిభక్తులు జయంబు గొనన్ యతిఁ గాంచి వీటికా
త్యరుణిమలిప్తదంతరుచు లాశలఁ గ్రమ్మఁగఁ బల్కి రీక్రియన్.

సీ. సర్వజగద్విలోచన మర్కుఁ డను శ్రుతి
బ్రహ్మాదిరూపుఁ డర్యముఁడు సూవె
యాదిత్యుఁ డితఁడు బ్రహ్మ యటన్న శ్రుతి సృష్టి
సంస్థితిహేతువు సవిత చూవె
ధృతి 'ఘృణి స్సూర్య ఆదిత్య' యన్మంత్రంబు
శిష్టజనం బుపాసింత్రు చూవె

జపకాలమునఁ దాల్పఁ జను రక్తచందన
తిలకరక్తలతాంతములను జూపె

సీ. కారణం బగుబ్రహ్మ యాకార మని భ
జింతురు కొంద ఱవ్యత్సరసీరుహాప్తు
నన్యులు భజంతురు విశ్వసంహారకుఁ డగు
నభవుఁ డితఁ డంచు గగనమధ్యస్థు సూర్యు. 102.

క. జగదుపసంహారప్రియుఁ
డగు హరుఁడె యుపక్రమించు నఖిలము సృజియిం
పఁగ ననియు హరుఁడె యును రూ
పగు ననియుఁ దలంచి కొంద ఱర్చింతురు రవిన్. 103.

మ. అతిదీర్ఘున్ రవిమండలంబున హిరణ్యశ్మశ్రుకేశాదిసం
యుతు దేవున్గని కొల్తురు కొంద ఱటు సూర్యున్ జూచుచు న్గొల్చు నా
వ్రతులం దేకతరుల్ గనుంగొని రవిన్ బాద్యాదిఁ బూజించి కా
ని తినం జూడర యన్నమున్ జలము నేనిన్ గ్రోలఁ బో రెన్నఁడున్.

చ. ఉరమున ఫాలమందు భుజయుగ్మమునన్ రవిమండలాకృతిన్
బరఁగెడు తప్తలోహకరణంబులఁ జిహ్నములన్ ధరించి సు
స్థిరహృదయాంతరమ్ముల భజింతురు సూర్యు ననుక్షణంబుఁ గొం
ద ఱిటుల యాఱురీతులఁ దనర్తురు ద్వాదశమూర్త్యుపాసకుల్. 105.

చ యమివర వీర లార్యుర కుపాస్యము మున్ను వచించినట్టి మం
త్రమె సుమీ భానుమండలపరంబుగ సంస్తుతి సేయు వేదవా
క్యములు పరస్సహస్రము; సహస్రశిరోక్షిపదుం డటంచు నా
ద్యుమణినె కాదొకో పురుషసూక్తము పెల్చ నుతించు నెంచుమా.

క. నిగమచయనిరూప్యుఁ డగుం
భగుఁడ "ఋత"మ్మనెడు రుద్రమంత్రంబునఁ బా

ల్పగు పురుషశబ్ద; మది సర
విగ రవిపర మౌను గృష్ణపింగళుఁ డనుటన్. 107.

వ. అరుణుండు సూర్యుండు భానుండు చంద్రుండు తపనుండు మిత్రుండు
హిరణ్యరేతసుండు రవి యర్యముఁడు గభస్తి విష్ణుండు దివాకరుం
డు నని యాదిత్యులు పన్నిద్దఱు. 108.

శా. ఆయాదిత్యులయందు విష్ణు వాఁకరుం డైయుంట నాసూర్యుఁడే
యయ్యెన్ విష్ణువు 'నేన విష్ణుఁడను జు మ్మాదిత్యులం, దేవ సు
మ్మయ్యా! జ్యోతుల నంశుమాలి రవి' నంచబ్జాక్షుఁ డప్పార్థుతో
నొయ్యం బల్కఁడె యబ్జజాదులు తదంశోత్పన్నులే కావునన్. 109.

క. పూని ముముక్షుజనం బీ
భానుని సేవింపఁ జనును బ్రత్యక్షముగాఁ
గాన నగుదేవుఁ డర్కుఁడె
నా నయ్యోగీంద్రుఁ డనెఁ దృణము సేసి పరున్. 110.

క. వినుమా మూఢ దివాకర
జనియించె మనంబునుండి చంద్రముఁడు చ
క్షువునుండి సూర్యుఁడు జనిం
చె ననుచు జన్యతను శ్రుతి వచించును రవికిన్. 111

గీ. తర్కసిద్ధాంతమున 'ననిత్యమ్ము జన్య'
మని తనర్పుట, నయ్యనిత్యునియెడ నెటు
సనును బ్రహ్మత్వ మర్కనిష్ఠపరమాత్మ
బోధకశ్రుతితాత్పర్యమును గ్రహింపు. 112.

మ. జగదీశాజ్ఞ భ్రమించు సూర్యుఁ డని సుస్పష్టంబు తద్భావ 'ఈ
జగదీశాజ్ఞకు భీతి నొందుచు నభస్వంతుండు వీతెంచుఁ ద

ద్భగుఁ డాత్త్రోదయుఁ డౌను వహ్ని వెలుగున్ భాసిల్లునిందుఁడు పె
ల్లుగ ధావించును మృత్యు వంచును శ్రుతుల్ ఘోషించు టాలింపవో.

చ. సమయము, రోదసుల్, జలదసంగతి, లేని యఖండబోధసౌ
ఖ్యమహితమూర్తి వెల్గెడు చిదభ్రపథంబున సూర్యచంద్రబు
ద్బుములుఁ దటిత్తులున్ వెలుఁగఁజాల వనల్ జ్వలనుండు లెక్క? వి
శ్వ మెవని వెల్గునన్ వెలుఁగు వానినె పాయక వెల్గు సర్వదా.

క. అనెడు శ్రుతిసూక్తిఁ బరమే
శుని తేజమునన వెలుంగు సూర్యాదిక మం
చును స్పష్టము; జ్యోతిష్శ్రుత
మునఁ దదనిత్యతయె స్పష్టముగఁ గన్పట్టున్. 115.

ఉ. "అంబుజగర్భవాసరము నాది గ్రహంబుల సృష్టియున్, దదం
తంబున నష్టియున్ గలుగుఁ, దత్సమయం బౌకకల్ప, మట్టిక
ల్పంబులు రెండు గూడుకొని బ్రహ్మకు నొక్క యహర్నిశం బటం
చుం బాడగట్టుఁ గాన నెటు సూర్యుఁడు బ్రహ్మకుఁగారణం బగున్.

క. తరణిస్థితుఁగాఁ గేవలుఁ
బరమాత్మ నె పొగడు వేదఫణితి యొఱిఁగి దు
ర్భరపామండాంకములం
దొఱఁగి సదద్వైతగతిఁ గనుండీ ముక్తిన్. 117.

క. అనుటయు సౌరమతస్థులు
వినతు లయి తదీయ శిష్యవృత్తి వెలయ నా
జనపదమునఁ గల భూసుర
జనులు యతీంద్రునకుఁ బూజ సల్పిరి భక్తిన్. 118.

క. ఇట్టుల జగద్గురుం డ
ప్పట్టునఁ గల ద్విజుల గౌరవమునకు గుఱియై

చట్టులు వెనుకొనఁ జనెన
ప్పట్టున విజిగీష వాయువం బగుదిశకున్. 119.

మ. కరతాళంబులఁ గాంస్యతాళముల శంఖధ్మానరీతిన్ శుభం
కరవాగ్రీతి మృదంగధింధిమిరుతిన్ ఘంటాధ్వనిన్ బింఛచా
మరతాలవ్యజనానిలంబులను సంభావించి సేవింతు రెం
దఱో మర్త్యపథ మయ్యతీందుఁ గని తత్తద్దేశవాసిద్విజుల్. 120.

క. సేవించిన ఫలముగ నా
యావిప్రులు కరుడు గట్టినట్టి కుశంకల్
వోవ నడఁచి తచ్ఛిష్యులు
నా వెలసిరి త్రోవపొడుగునను జితశ్రముగన్. 121.

క. దారి నరుగువాఁ డటనటఁ
దారిన ద్విజరాజి కమృతధారానిభవా
చారుచిరబోధమున భవ
తారకుఁ డయ్యెను శివావతారము కానన్. 122.

చ. యతిపతి యన్వహం బిటు ప్రయాణ సేయుచు శిష్యసంఘ సం
యుతుఁ డయి భిక్షలందుకొనుచొక్కొకయూరను విశ్రమించు చం
చితులగు దైవచింతకుల శిష్యులుగాఁ గయికొంచు వారు సం
సృతిఁ దరియించు త్రోవ వివరించుచుఁ జేరెఁ బురంబునొక్కటిన్.

క. ఆస్థానము గాణపతము
తాస్థాన మ్మటకు వచ్చు నన్యమతస్థుల్
స్వస్థితిఁ బరిణతిఁ గనక ని
జస్థానము సేర రంచు జగములు పలుకున్. 124.

క. గణవర మనుపుర మట యది
గణనాథాశ్రమము మోక్షకర మనియుఁ దరం

గిణి 'కౌముది' యని విని త
ద్గుణము లెఱిఁగి పొంగి నదిని దోఁగెఁ దొలుత౯. 125.

ఆ. అవ్యయుని గణేశు నర్చించి శంకరుఁ
డచట మానమాత్రి మధివసించెఁ
బద్మపాదముఖులు పంచపూజాపరా
యణులు శిష్యు లర్థి ననుచరింప. 126.

క. పరవిద్యార్దనచుంచులు
పరపక్షక్షపణచణులు వాద కథావి
స్తరవిత్స్తోక్తులు సరసిజ
చరణాదులు దిగ్గజప్రశంసాపాత్రంబుల్. 127.

వ. అట్టి శిష్యులం గూడి శంకరుం డగ్గణవరమునందలిగాణాపత్యమత
దీక్షితులు యతులకు భిక్షావందనమ్ము సేయుని వారని యెఱింగియు
నచోటు వాయక యొక్కమఠంబున విడిసి యుండె. 128.

ఉ ఆతఱిఁ బద్మపాదుఁడు తదాజ్ఞ శిరంబునఁ దాల్చి వడ్రిసో
పేతము వంటకమ్ము పచియించుచు శిష్యుల కెల్లఁ బెట్టుచు౯
బ్రీతిని దేశికాగ్రణికి భిక్షయొనర్చు చహర్దివంబునుం
బ్రీతిగ సేవల౯ సలుపు బ్రహ్మసమర్పణ మంచు సర్వము౯. 129

శా. సాయంకాలము ద్వాదశానతుల నాచార్యేంద్రు నర్చించి భ
క్త్యాయత్తాత్మకు లౌచు శిష్యులు సమిద్ధానద్ధవాద్యధ్వని
స్ఫాయత్తాలలయారవాయతమహేశస్తోత్రవాచార్భటి౯
జేయం జొచ్చిరి తాండవం బొకపు డంచెల్ గట్టి చిత్రంబుగ౯.

భుజంగప్రయాతము { అజర్యం బనూహ్యం బనాద్యం బనంతం
బజత్యాంబు బుద్ధిస్థ మద్వైతసారం

బజాండపరిజాధార మానందకందం
బజం బుక్త్యగమ్యంబు నా బ్రహ్మ మేనే. 131.

ఉత్సాహము { జితహృషీక మానిగమ్య చిన్మయంబు, సన్మయా
కృతి సదాశివాభిధానకీర్తితం బనార్తితా
రితభవాబ్ధి శుద్ధబుద్ధహృద్యరూపదీపితం
బితచరాచరంబు బ్రహ్మ మేన, యేన విశ్వముల్. 132

క. అని యిటు శివతాండవలీ
లను గురు నానందలహరులం దేలింపం
గని 'యిది యే' మని యచ్చెరు
వెనయుచుం జనుదెంచి రచటి యెల్లజనంబుల్. 133.

శా. తత్తాదృక్శివతాండవోత్సవము సందర్శించి వైవశ్యసం
పత్తిం గొందఱు చూప ఆదాకళులై భావప్రికర్షంబుగా
నృత్తంబుల్ బచరింప-గాణపతుల స్వీక్షించి యానృత్తమా
పత్తిం ముంచెనె మామతంబు ననుచుల్ వారించి యవ్వారితోం.

శా. సన్యాసుల్ పొనరించు తాండవము నస్మత్సృగ్ప్రహాస్థుల్ పొన
ర్పన్యాయంబాకో! యింకవీరిమత మద్వైతంబు 'వ్యోమంబటుల్
శూన్యం బద్వయమైనబ్రహ్మ;మగు'' మంచుల్ దెల్పుహృద్యాసగ
మ్యాన్యాయార్థ మెఱుంగు టెట్లని కరంబాక్షేపముల్ పల్కఁగల్.

వ. శంకరభగవత్పాదు లప్పలుకులు విని యది యట్లుండనిచ్చి ముందు
మీామాంసం బేదియో తత్స్వరూప మెట్టిదో దానికిం బ్రమాణమ్ము
లేవియో తెల్పుం డనుటయు వారల కగ్రేసరుం డగు గిరిజాసు
తుం డనువాఁ డిట్లనె. 136.

ఆ. మాది గాణపత్యమత మాఱు విధములఁ
దనరు నెల్ల శ్రుతులు తత్పరములె
యస్మతమ్ము నూన నత్యంత శాంతియు
ముక్తి నరుల హస్తమున నె పొదలు. 137.

గీ. అనఘ! తుండైకదంతచిహ్నాంకితుని స
శక్తికు మహాగణేశ్వరు స్వాంతమందు
నిలిపి తన్మూలమంత్రంబు నిష్ఠ జప మొ
నర్చుద్విజుఁ డొందు ముక్తి సనాతనముగ. 138.

ఉ. ఫుల్లసరోజపాణి మణిభూషణభూషితగాత్రి యైన శ్రీ
వల్లభఁ గూడి విశ్వ జని వర్ధన మర్దన మూలహేతువై
యెల్లరఁ గోర్కు లిచ్చెడు గణేశుఁడె ధ్యేయుఁ డటన్నసూక్తి నీ
యెల్లజగంబు విఘ్నపతియే సృజియించును బెంచు లోఁగొనున్.

ఆ. అబ్జజాదు లెల్ల రత్యయం బొందిన
నుండు గణపతియ యొకం డటంచు
శ్రుతి వచించుఁ గాన నతఁడ బ్రహ్మాది
గణేశుఁ డఖిలమునకు హేతు వరయ. 140.

క. కావునఁ దన్మాయామహి
మావిర్భూతుల యజాదు లని గాణపతుం
డావాది యనఁగ; గురుఁ డనె
దేవానాం ప్రియ! వినంగదే తత్త్వమ్మున్. 141.

చ. గణపతి రుద్రపుత్రుఁ డనఁగాఁ బ్రథితం; బెటు తండ్రి కాను గా
రణము సుతుండు? కాన నలబ్రహ్మము వైదికసూక్తి విశ్వకా
రణ మగు నీవు; నూపుశ్రుతి రాజిలుబ్రహ్మపదంబు బ్రహ్మ మా
గణపతిమాత్ర కా, దెటుల కారణ మా గణనాథుఁ డారయన్. 142.

క. అనిన గిరిజాసుతుం డో
యనఘ! భవదుక్తి సత్య, మైనను నీతాం
కనుఁ జిష్టదేవతాంతిక
ము కెటు చను? సనఁగ భిక్షుపుంగవుఁ డనియెన్. 143.

మ. వినుమా బాలిశ! బ్రాహ్మణాన్వయజనిన్ వేదోక్తకర్మాతిని
ష్ఠ సజస్రంబు శిఖాదిధారణమునన్ జ్ఞాత్మదేవతాభావ మ
బ్బును దన్మాత్రఁ గృతార్థుఁ డౌనుజుమి విప్రుం;డిట్టి సోహంకనా
దిని బాపండడమాత్రమే కలుగు ముక్తిన్ గాంచఁబోఁ డెవ్వఁడున్.

క. వేదవిరుద్ధంబు పురా
ణాదివినిందితము నగుట, నది మోక్షసుధా
స్వాద విలోలవి వేకి డ
నాదర్తవ్యమ్ము కాని దని తెలియఁ గదే. 145.

సీ. ఉండుఁ జతుర్దళం బుదిరిడాల్ గలుగు మూ
లాధారచక్రమం దలగణేశుఁ
డమరు షడ్దళము విద్రుమరుచి యైనస్వా
ధిష్ఠానచక్రానఁ దివ్రుట బ్రహ్మ
యలరును దశదళం బయి నీలవర్ణంబు
నగు మణిపూరకం బందున హరి
యడరు ద్వాదశదళంబయి పింగ మగుననా
హతచక్రమున భూతపతి శివుండు
గీ. వెలయు షోడశదళము ధూమ్రలవిభాన
మగు విశుద్ధచక్రమున జీవాత్మఁ డెప్డుఁ
బొలుచును సహస్రదళము కర్పూరవర్ణ
మైనయాజ్ఞాఖ్యమునఁ బరమాత్ముఁ డెప్డు. 146.

క. కావున గణపతి తనువున
నే వెలుఁగుఁ దదీయచిహ్నధృతి న్యర్థం బౌఁ
జూవె తదాజ్ఞాహ్వాయచ
శ్రావస్థితు సాక్షి నిర్గుణాత్ము నరయు నో. 147.

క. అఖిలోత్తముఁ బరమాత్ముని
నఖిలజగదతీతు సచ్చిదానందమయున్
నిఖిలశ్రుత్యుదితుఁ దలఁపు
ము ఖిలం బగు భవము; దొరకు ముక్తి తనంతన్. 148.

ఆ. అనుచు శుద్ధ మద్వయము శంకరుఁడు దెల్ప
సగణుఁ డౌచును గిరిజాసుతుండు
పంచయజ్ఞపరతఁ బంచపూజారతిఁ
జిహ్నములఁ ద్యజించి శిష్యుఁ డయ్యె. 149.

క. గిరిజాసుతుఁ డటు శంకర
చరణాశ్రితుఁ డగుటఁ గాంచి సరవి హరిద్రా
కరివదనభక్తుఁ డొకరుం
డరుదెంచి వచించె నిట్టు దురాగ్రహ మెసఁగన్. 150.

హారిద్రగణపతిమతనిరాసము.

శా. యానద్దేవగణోపదేష్ట్రకవిబృందాదేష్ట, బ్రహ్మాద్రిత
ద్దేవేశానగణేశుఁ డంబురుహసూత్రిత్రాణయుక్ శ్రేష్ఠరా
జై వెల్గొందు గణేశు నెంతు మనువేదాలాపమూలంబునన్
యావత్కార్యముఖార్చ్యుఁ డయ్యెఁగద విఘ్నాధీశ్వరుం డొక్కఁడే.

ఆ. కాన సర్వదేవగణపూజ్యుఁ డగు గణే
శ్వరుఁ డొకండె సుమ్ము, స్కాందమందు

నాగణాధినాథు ధ్యానంబు సంప్రోక్త
మయ్యె నది యతీంద్ర! యవధరిపు. 152.

ఉ. తాలిచి పాశసృణ్యభయదండములన్ శయపంక్తిచే హరి
ద్రాలసదాననం బుదిరిరంగుహారంగు లెసంగు జందెమున్
జేలము నుల్లసిల్లఁగఁ ద్రినేత్రచతుర్భుజశోభి యైన శుం
డాలముఖున్ భజించిన క్షణంబున మోక్షము గల్గు నేరికిన్. 153.

ఉ. ఆతఁడు విశ్వహేతువు, తదంశజు లబ్జభవాదు లౌట వి
ఖ్యాతు జగత్పితామహు గణాధిపతిన్ భజియింపు మీవు, బా
హాతటులందు నేకరదనాకృతిఁ దుండసమాకృతిన్ సుత
ప్తాతతలోహముద్ర లనయంబు ధరింప విముక్తి చేకుఱున్. 154.

చ. అన విని విశ్వవేది కరుణాంబుధి యాగురుఁ డిట్లు పల్కె "నీ
వనిన జగన్నిదానమె పరమాత్మ మగున్ బహునాముఁడైన యా
శునకు గణేశనామమును జొప్పడు రుద్రుఁడె పుత్రరూపమున్
గొనెఁ జుమి యంశికంశమునకున్ బొడసూపునె భేద మింతయున్.

గీ. కాన సర్వాత్ము సర్వవిఘ్నప్రహర్త
భక్తు లగువా రుపాసింపవలయు, నతఁడె
సర్వదుఁడు గాన విప్రు లర్చనము సలుప
వలె గణేశాదిపంచదేవతల నెపుడు. 156.

ఉ. మోదమునన్ ముముక్షుజనముల్ గొలువందగు నంతెకావి తుం
డ్రాదికచిహ్నసంధృతి నిరాకృత మయ్యెఁ బురాణసంహతిన్
వేదములందుఁ గాన నవి వీడి నిరంతరదీక్షఁ బంచపూ
జాదు లొనర్చి యద్వయమతప్రుఁడవై భవమోక్ష మొందుమా.

ఆ. అనుడు గణకుమారుఁ డయ్యతీంద్రునకు ద్వా
దశనతుల్ ఘొనర్చి తత్కటాక్ష

విమలుఁడై జగద్గురు మది ధ్యానించుచు
బంచపూజనాదిపరతఁ దనరె 158.

ఉచ్ఛిష్టగణపతిమతనిరాసము.

వ. అట్లు గణకుమారుం డద్వైతమతావలంబి యగుట యెఱసి హేరంబసుతుం డను నుచ్ఛిష్టగణపత్యుపాసకుం డరుదెంచి మహాగణపతి హారిద్రాగణపత్యుచ్ఛిష్టగణపతి నవనీతగణపతి స్వర్ణగణపతి సంతానగణపతు లను నుపాస్యవస్తువుల భేదంబున గాణపతమతంబు షడ్విధం బని శైవాగమకథితం బయ్యె అందు నుచ్ఛిష్టగణపతియ మా కుపాస్యుండు. వామమార్గావలంబనమున నుచ్ఛిష్టగణపతి యనఁ బరఁగుఁ దత్స్వరూపం బించుక వివరింతు వినుము. 159.

క. వినుతింతుఁ జతుర్భుజుఁ ద్రి
నయను పాశాంకుశగదాభయాంచితుఁ దుండా
గ్రనిపీతమధుకు గణనా
థుని రాత్రిందివము భక్తితో నోరారన్. 160.

క. ధ్యానింతు మహాపీఠా
సీనుని వామాంకమున వసించెడు దేవిన్
బూని కవుంగిటఁ దుండము
చే నచ్చోటిని స్పృశించి చెలఁగెడువానిన్. 161.

ఉ. దక్షిణవామ మార్గముల ధ్యానము లీగతిఁ బ్రోక్తమయ్యెఁ బ్ర
త్యక్షముగాఁగ జీవపరమాత్మల యైక్యమువోలె నైక్య, మా
పక్షయుగంబునందుఁ గనుపట్టు టెఱింగి భజింతు భక్తిఁ దా
దృక్షపథద్వయంబు, ధరియింతు నొసంటను గుంకుమాంకముల్.

సీ. [illegible] స్వచ్ఛందరీతిఁ గర్మము లొనర్చు
కొనుచు నుచ్ఛిష్టగణపతిం గొలుచుచుండు

దీని కేనయైన సుత మెందుఁ గాన నంచుఁ
బ్రతినిమిష మందుఁ గందు హర్షమ్ము మదిని. 163.

సీ. మఱి మామతమున ధర్మ మ్మొకండు గలదు య
తీంద్ర! పూరుషు లెల్ల రేకజాతి
చాన లెల్లరు నేకజాతి వా రౌట స్త్రై
ణము లెల్లఁ బురుష భోగ్యములు సుమ్ము
దురితంబు వొరయదు నరనారులకును సం
యోగంబునందు వియోగమునను
నితఁడె యీ మగువకుఁ బతి యంచు నియమమ్ము
కన; మొండొరుల సంగమున లభించు
గీ. నట్టి యానందమే ముక్తి "యల గణేశుఁ
డరయ నానందమయుఁ డంచు నబ్జజాదు
లతని యంశము లంచు నంశాంశులకు న
భేద మంచు వేదమె పల్కు లేదె యనఘ. 164.

వ. మఱియు 'గణేభ్యో గణపతిభ్యశ్చ వో నమ' యని శ్రుతియందు రుద్రుండ గణపతిగాఁ బేర్కొనఁబడు, 'న కర్మణా' యను శ్రుతి యందు సహిష్ణుతాదిగుణయుతం బగు త్యాగంబె కాని, మోక్షం బునకుఁ గారణంబు కర్మంబు కా దని గలదు గాదె మామతంబునఁ బుణ్యపాపాదులంద ద్వంద్వత వెలయుఁ గావున నింతకంటె ముము క్షుసేవ్యం బెద్ది గలుగు ననుటయు నాచార్యవర్యుం డిట్లను. 165.

క. కలు ద్రావఁ జనదు పరనా
రులఁ గవయఁగ రాదటంచు శ్రుతి దూఱినచేఁ
తలుఁగల మతము త్యజింపఁగ
వలె మోక్షార్థులు స్మశానవహ్నివిధమునన్. 166.

ఉ. అద్వైతతత్త్వవిత్తు దళితాంహుఁడు నా యతికే 'నకర్మణే'
త్యాదికసూక్తి ముక్తిరమ యబ్బుటఁ దెల్పెను గాని మద్యపా
నాదరుఁ డన్యదారరతుఁ డౌనఘవృత్తికిఁ దెల్పెనే? సురా
పాదులు ముక్తిఁ గాంతు మని యార్చుట దౌష్ట్యము దుఃఖదంబగున్

ఉ. కావునఁ ద్యజించి యామతము గ్రన్నఁ బ్రసన్న ధరాసురోక్తిచేఁ
బూనిక నిష్కృతిన్ బడసి మోక్షపదాప్తికిఁ బంచయజ్ఞముల్
మానక, పంచదైవతసమర్చన సల్పుచుఁ, బాపదూరులై
మానసశుద్ధి జ్ఞానమహిమన్ గృతకృత్యులు గందు మీ రికన్. 168.

క. ధృతి మూలాధారాది
స్థితుల గణేశాదులను మతిన్ గను చజపాం
చితమంత్రాసక్తులరై
సతతము చరియింపఁ గొందు రీ శాశ్వతముక్తిన్. 169.

నవనీతగణపతిమతాదినిరాసము.

వ. అనుటయు హేరంబసుతాదు లట్లయొనర్చి కృతకృత్యు లగుటయు,
నవశిష్టులగు నవనీత, సువర్ణ,సంతానగణపతిమతస్థులగు వీరభద్రా
దు లరుదెంచి శంకరునితో "స్వామీ! యీజగం బంతయు గణ
పతిస్వరూపంబుగ మోక్షార్థులమై ధ్యానింతుము. సుఖార్థులగుజను
లకుఁ బూజ్యం బగు మా మతంబు మీ రెట్లు దూషించిరో వింత
యయ్యె నన నపుడు మీరు మూఢులరు శాస్త్రతత్త్వంబు నిద్దె తెలి
పెద వినుం డని గురుచంద్రుఁ డిట్లనియె. 170.

సీ. మును మహత్తత్త్వమ్ము పురుషాధిష్ఠిత
యగు ప్రకృతిని నుదయంబు నొందె
నామహత్తత్త్వమ్మునందుండి త్రిగుణాత్మ
క మ్ముత్పతిలె నహంకార మనఁగ

సద్గిరియే రుద్రవిష్ణ్వాదిరూపం బయ్యె
నారుద్రనం దుదయమ్ము గనిరి
సుతులు మువ్వురు గణపతి కుమారస్వామి
భైరవుం డనెడు నాహ్వయము లొంది

తే. వారు స్వస్వాధికార నిర్వహణ సక్తు
లగుట నాయాయిచక్రములందు వెలుఁగు
నగ్గణేశాదులే ధ్యేయు లైరి విప్ర
వితతి కింక నశక్తులవిధి వచింతు. 171.

క. అది శాంభవి హరి లం
బోదర శంకరులనఁగ మహోన్నతిఁ గను నా
యైదుగురు దేవతల ధర
నీదేవుఁడు పూజసేయ నిత్యము వలయున్. 172.

మ. అను నాచార్యుని సూక్తిజాలనమునులై యావీరభద్రాదు లా
య్యనఁ జిహ్నాంబుల నూడ్చివైచి గురుపాదాబ్జంబులన్ వ్రాలి పె
ల్చనఁ దచ్ఛిష్యతఁ గాంచి పంచసురపూజాపూర్వకాద్వైతరీ
తి నితాంతామలమానసాబ్జు లయి యుర్విన్ బొంది రబ్రింబుగన్.

మ. పరపాషండమతాళి నుక్కడఁచి యద్వైతార్థవాగ్వృష్టిఁ గ్రు
చ్చుటఁ జోళద్రవిళాదిదేశజులఁ బాదాక్రాంతులన్ సల్పి, త
త్కరి శైలేంద్రనితంబకాంచి యగు శ్రీకాంచిన్ సురాగారమున్
బరవిద్యాచరణానుసారిగ రచింపం జేసి కర్మంది తాన్. 174.

ఆ. శాంతికులను శాయఁ దటిమి కామాక్షికి
భగవతికి సపర్య నిగమసమ్మ
తమ్ముగా ఘటించి తత్పురి నొకనెల
శంకరుండు శిష్యసహిత ముండె. 175.

సీ. శంకరసంప్రతిష్ఠాపూర్వకముగ ని
ర్మించె వీటిని శివకాంచి యనఁగ
వరదరాజస్థానవాటి యావీటి సృ
జించె నర్మిలి విష్ణుకాంచి పేరఁ
దద్దేవతార్చనార్థ మ్మనేకులను వి
ప్రుల భక్తజనులను నెలవుకొలిపె
వారి శుద్ధాద్వైతవర్తులఁ దత్యంత
తాత్పర్యనిష్ఠులఁ దగ నొనర్చె

గీ. నందుఁ బార్థివమూర్తితో నిందుమౌళి
యంబరేశ్వరుఁ డన లింగమై వెలసెనొ
యట్టి కాంచీపురమ్మందు యతివిభుండు
ప్రతిపదము జ్ఞానసుధ వెల్లువగ నొనర్చె. 176.

తామ్రపర్ణీతీరవిప్రులకు జ్ఞానోపదేశము.

గీ. అపుడు తామ్రపర్ణీతటమ్మందునుండి
వచ్చి రెందఱో తద్దేశవాసిజనులు
పరమగురునకు మ్రొక్కిరి భక్తిమీఱఁ
బృచ్ఛ సేసిరి శంకానివృత్తి కిటుల. 177.

వ. స్వామీ! యీలోకంబున దేహాదిభేదంబు ప్రత్యక్షం బగుటంజేసి యు, నెవ్వల నానాకర్మంబులచేతను నానాయుపాసనలచేతను దత్తల్లోకప్రాప్తి కలుగు నని శ్రుతం బగుటంజేసియు భేదమే వా స్తవిక మట్లు తోఁచుచుండుఁగాదె యనుటయు నాచార్యుం డిట్లను; ద్విజులారా! పరమార్థతత్త్వ మెఱుంగ కిట్లంటిరి. ముక్తునకు సర్వ మాత్మయే యగునపుడు వేనిచే దేనిని జూచు నను నర్థము గల 'యత్ర త్వస్య సర్వ మాత్మైవాభూ త్తత్కేన కం పశ్యే' త్తను శ్రుతిచేఁ దత్త్వజ్ఞానాగ్ని దగ్ధపాపపంజరునకు ముక్తావస్థయందు భే

దాభావము ప్రతిపాదిత మగుటవలనను 'దానిని (జగత్తును) సృజించి యం దదియే ప్రవేశించును, జీవాత్మతోడి యనుప్రవేశమున నామరూపవికారములం బొందు' నను నర్థము గల 'తత్సృష్ట్వా తదే వానుప్రావిశత్, అనేన జీవే నాత్మ నానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణి' యను శాస్త్రతాత్పర్యముచే జగత్కర్త యగు బ్రహ్మమునకే జీవరూపమున జగదంతఃప్రవేశము విదితం బగుటవలనను, '..తి దేవా' యని యుపక్రమించి 'త్రయశ్చ త్రీచ శతా, త్రయశ్చ త్రీచ సహస్రా' మ్మని దేవతల యనేకత్వము దెల్పి యంతర్భావక్రమమున 'దేవుఁ డొక్కఁడే' యనియు, నతఁడే ప్రాణమనియు, బ్రహ్మ మనియు బ్రహ్మమునకే యనేకత్వము ప్రదర్శింపఁ బడె. మఱియు 'బహు స్యాం ప్రజాయేయ' యను శ్రుతిచే భోక్తృభోగ్యాత్మకం బగు సకల ప్రపంచమునకును బరమాత్మరూపత్వము ప్రతిపాదింపఁబడుటం జేసి సర్వజ్ఞమును నిత్యశుద్ధబుద్ధముక్తస్వభావమును సకలవివర్తాధిష్ఠానమును నగు పరబ్రహ్మము ముముక్షువుల కుపాస్యము కావున మీ రెల్లరును. 178.

ఆ. జీవపరమాత్మభేదంబు దేవతావి
భేద ముడిగి శుద్ధాద్వైత మైదనర్పు
బ్రహ్మము నెఱింగి మోక్షమ్ము వడయుచలె న
టంచు యతిసింహుఁ డుపదేశ మాచరించె. 179.

మ. నిజపాదాంబుజసేవకై యడఁగువన్ వేంచేయు కాంచీపురీ
ప్రజ నద్వైతమతస్థులన్ సలుపుచోఁ బ్రవన్ దామ్రపర్ణీతటీ
ద్విజులన్ సల్పియు,నాంధ్రులన్ మనిచి, భక్తిన్ వేంకటేశాంఘ్రివా
రిజముల్ గొల్చి, విదర్భరాజపురిఁ జేరన్ లోకు లగ్గింపఁగన్. 180.

క. ఎదురు సని భక్తియుక్తిని
విదర్భపతి పూజ సేసె, భిక్షుకశిష్యుల్

పదపడి భైరవపూజా
స్పదుల మదం బణఁచి రౌక్కపతి ధీశక్తిన్. 181.

వ. అచటినుండి కర్ణాటదేశమున కేఁగ శంకరాచార్యుండు దలపోయుచుండ విదర్భరాజి ట్లను. 182.

శా. కర్ణాటావనిఁ బర్యటించెదు కదంకన్ వత్తురీ రంచు నా
కర్ణింతున్, విన లేదె యద్దేశము ముగ్రింపశ్యకాపాలికా
కీర్ణం, బన్యమతోపదేష్టృజనతాకీటోర్ణనాభం, బన
భ్యర్ణం బాస్తికకోటి కంచు, విరమింపంజూడు మాయత్నమున్.

ఆ. అన నధిజ్యధన్వుఁ డౌచు సుధన్వుఁ డి
ట్లనియె వీఁడె భక్తుఁ డండ నుండ
భయము నీ కదేల ప్రతిపక్షు లగుపాము
రాళివలన స్వామి! యనుచుఁ బలుక. 184.

ఉ. వైళము యేఁగెఁ దీర్థకరవర్యుఁడు శంకరదేశికుండు కా
పాలికజాలకంబు గెలువన్ ధృతి వీడక కన్నడాన క
వ్వేళను శంకరాగమనవృత్త మటన్ క్రకచాభిధానకా
పాలిక దేశికుండు విని పట్టఁగరాని దురాగ్రహంబునన్. 185.

క్రకచుఁ డను కాపాలికుని చరితము!—

చ. పితృవనభస్మలిప్తతనుభీకరుఁడై నృకరోటిశూలసం
యుతకరయుగ్మ మొప్పఁ దన కుద్ధగ వేసము దాల్చి పెక్కురు
ద్ధతగతి వెంట నంటఁగ మహాసునుఁ డౌచు నఖర్వగర్వభా
షితముల నిట్లు పల్కె యతిశేఖరుఁ జేరి యనాదరంబునన్. 189.

చ. బసుమము మై నలందితివి బాగగుఁ గాని కరోటిఁ దాల్ప క
ప్పసముగ బొంతఁ దాల్తువు కపాలియుపాసన లేద, రక్తసి

క్రసితవరోత్తమాంగములఁ గల్లునఁ బూజ లొనర్ప కట్టిఁ గో
త్రిసుత కవుంగిటన్ వివశతం గనుభైరవుఁ డొందు మోదమున్

చ. అని యిటు భైరవాగమరహస్యములన్ వివరించు వాని నీ
చుని మొదవట్టి త్రోయుఁ డనుమన్ గడు నల్గి సుధన్వుఁ డాజ్ఞ యి
చ్చినక్షణమే తదీయు లగుసేవకు లాసభనుండి పాఱమూఁ
కిన భ్రుకుటీభరాస్యుఁ డయి కేలఁ బరశ్వథ మూని వాఁడునున్.

గీ. వరుస మీఁదిమీఁదిశిరంబులు నఱుకనేని
నేను గ్రికచుఁడనే యంచు నీచుఁ డతఁడు
కరలి వగచాటి పోయి యుమ్మరకపాలి
తతి యతుల మీఁది కనిపె వధం బొనర్ప 189.

క. అలిగి కపాలిబలంబులు
ప్రళయాంభోధర భయంకర క్ష్వేళలతో
బిలబిల మని వచ్చి యతుల
నలమె నసంఖ్యాకముగ నుదాయుధ మగుచున్. 190.

గీ. అంత నవ్విప్రకులము భయాకుల మయి
పఱచు టరసి సుధన్వుండు పట్టరాని
యలుక సన్నద్ధుఁడై రథియై నిషంగి
యై కపాలివ్రజము ముంచె నంపవల్లి. 191.

క. ఆరీతి నృపతి కుమతుల
మాఱుకొనం గ్రికచునాజ్ఞ మఱియొక కలనన్
క్రూరకపాలు లుదాయుధు
లై రవరవ నఱుకఁ గవిసి రవనీసురులన్. 192.

చ యమభటులట్లు పైఁబడెదుసట్టికపాలిసహస్రముల్ సమీ
పమునన కాంచి గొల్లుమని పాఱులు శంకరుఁ జేరి దేవ! కా
వు మనుచుఁ గూయిడన్ యతియు బూదిగఁజేసెను హుంకృతియోత్థని
స్వనమదహానార్చులన్ నిశితశస్త్రసహాయుల నాతతాయులన్. 193.

క. భూనేత కనకపుంఖశి
రాసీకనికృత్తశాత్రవాస్యకమలసం
తానపరిష్కృతరణమహి
మై నిరుపమభక్తి మెఱయ యతిపతి కొఱఁగెన్. 194.

మ. క్రకచుం డంత స్వకీయు లంత మగుటన్, బ్రాహ్మణ్య మక్లేశ ము
త్సుక మాటం గని దూయమానచలచిత్తుండై యతీశానునం
తికమున్ జేరి 'దురాత్మ! నామహిమమున్ వీక్షింపుమా యింత కిం
త కనంజాలెదవంచుఁ గేలఁ బుఱియన్ గైకొంచుఁ గన్మోడ్చిలోన్.

గీ. భైరవాగమమార్గమ్ముఁ బట్టి ధ్యాన
మాచరింపఁ గరోటి మద్యంబు పొడమె
నందు సగ మాని, పుఱియఁ దక్కర్ధ మూని
భైరవు స్మరించు నంత నబ్రమ్ము దోఁప. 196.

క. మౌళిను మహాకపాలి తి
శూలి నరకపాలమాలి శోచిష్కేశ
జ్వాలాజాలనిభజటా
పాళి పొడమె నట్టహాసభాశ్యాలియునై. 197.

చ. అటు పొడనూపు భైరవుని యంఘ్రుల వ్రాలి 'భవన్మతాశ్రిత
చ్యుటఁ బొరిగొన్న యీఖలు వెసన్ గనుమంట దహింపు' మన్న, ను
త్కట రుష 'మత్స్వరూపు యతివల్లభుఁ జంపు మటండె' యంచున
క్కటు మతిమాళి శూలమునఁగ్రక్కువఁ ద్రుంచినటులెవె నెంతయున్.

గీ. అంతఁ గోత్రిభయంకరుండై నటించు
నట్టి సంహారభైరవు నంఘ్రియుగళి
వ్రాలి శంకరదేశికేశ్వరుఁడు సన్ను
తించి యిట్లను భయము భక్తియును మెఱయ. 199.

సీ. స్వామి! వేదపురాణశాస్త్రసంప్రతిపాది
తమగుకర్మమ్ము కర్తవ్య మనుచుఁ
దత్కర్మమున నబ్బు ధర్మమ్ము దానమ
హాఘకోటులు నాశ మందు ననుచు
నాశుచివర్తమున నంతరంగము పాప
దూరమై శుద్ధమై తోఁచు ననుచుఁ
జిత్తవైమల్యమ్ము చేకుఱ నాత్మసా
క్షాత్కార మప్పుడ గలుగు ననుచు
గీ. నపునరావృత్తిమోక్ష మయ్యాదియె యనుచు
నఖిలభూసురపరిషదభ్యంతరాళ
మందు నద్వైతమతసార మర్థి నుడువు
చుంటి జగతికి భవపీడ యోసరిలఁగ. 200.

ఉ. ఆయెడ నీదు భక్తుఁడు రయంబున వీఁ డరుదెంచి రూక్ష మా
చాయ 'నిదెల్లఁ ద' ప్పనుచు నసంగతనూమణయుక్తికోటులన్
గూయ, మదీయశిష్యతతి గొట్టి మొదల్ జెయివెట్టి నెట్ట, వై
ధేయత మంత్రిశక్తి నిను దెచ్చెను, జచ్చెను శూలకృత్తుఁడై. 201

క. దేవా! సత్యాసత్యము
లీవ యిఁకన్ దెలిపి ప్రోవుమీ మ మ్మన నా
దేవుఁ డనియె ద్విజశిక్షణ
కై పిలసిన శంకరుండ చూ దీవాళ్యా! 202.

ఉ. వేదపదార్థగమ్యుఁడవు విశ్వసమర్చ్యుఁడ వీ వొనర్చు నే
దేదియు నే నొనర్చినటులే యగు-బ్రాహ్మణధర్మ మూఁది యీ
యీదురితాత్ము లెల్లఁ దరియింప నొనర్పు, కలిప్రభావ మి
ట్లాదుకొనంగ నిష్ట మగునట్లు చరింతురు వీరు క్రూరులై. 303.

ఆ. మంత్రబద్ధుఁడ నాట దుర్మతికి వీని
కకట! ప్రత్యర్థుమైనాఁడ నంతెకాని
ధర్మమునఁ గా దటంచు నందఱును గాంచు
చుండ భైరవుఁ డంత ర్హితుం డగుటయు. 204.

క. ఆపట్టున వటుకాదులు
కాపాలికదుర్మతానుగతులు తదీయా
లాపముల కలికి శంకరు
శ్రీపదముల కాచరించిరి నతుల్ పదిరెండ్రున్. 205.

ఉ. వా రరు దొంది 'మే మకట! స్వామి! విమూఢుల మేలుమాకృపా
సారముఁ జిక్కె మ' మ్మనుచుఁ జల్లని మాటల నాదరించు చ
క్కారుణికాగ్రగామి కడగంటన శిష్యులఁ గాంచి పూతుఁగా
వారి నొనర్ప నాజ్ఞయిడ వైళమ పద్మపదాదు లొక్కరై. 206.

గీ. వారలను బ్రాత రవగాహ పరులు గాఁగ
సతతసంధ్యావిధా ద్యనుష్ఠాన పూర్వ
పంచయజ్ఞ పంచాయత నార్చన నియ
తులుగ బ్రాహ్మణాధ్వగులుగ సలిపి రెలమి. 207.

వ. సమాహితచిత్తులై వటుకాదు లగునాకాపాలికు లద్వైతమతనివి
ష్టులై శంకరచరణంబులు శరణంబుగ నమ్మి శిష్యులై సేవించు
నెడ నొక్క కాపాలికధూర్తుం డరుదెంచి యిట్లను. 208.

ఉన్మత్తభైరవునితో వాదము.

సీ. కాపాలికమతానఁ గలుగుచో న్యానత
పరమతంబుల నింత ఫలము గలదె?
బ్రహ్మజాతియు గొప్ప దనుదురూహా ని
వ్వటుకాదులు స్వమతభ్రష్టులైరి
జాతిచే నేప్రయోజనమును గనఁబోము
సకలదేహములు భౌతికము లగుట
'నిద్ది యీజాతి 'యం చెవఁడు సెప్పఁగలాఁడు
కాన నేతజ్జాతి కల్పితంబ
గీ. యిందుఁ బ్రమాణ మగపడ దింక నద్ది
వినుము ద్వివిధంబు, స్త్రీజాతి యనఁగఁ బురుష
జాతి యన- నందు నాద్య శ్రేష్ఠము తదీయ
సంగమ మ్మతియానందజనక మగుట. 209.

ఆ. గమ్య యీమె, యిది యగమ్య- యీఁ డిచ్చెడి
వాఁడు పరునియాలిఁ గూడ రా ద
టన్నునుడిని నమ్మ మఖిలకాంతలు స్వీయ
లగుట; 'దోస మంటు' ననుట తగదు. 2010.

క. ఆనందార్థము చర్మము
చే నొకచర్మమ్ము నొరయ జీవున కఘు ము
క్తా 'నానందజతృప్తియె
యా నలజీవునకు మోక్ష' మనరే పెద్దల్. 211.

క. కానఁ దత్సంగ స్ఫుట
మానందమె భైరవుఁడు; నిజాంగలయమునన్
దా నాదేవుని గలియుటె
యా నిక్కపుముక్తి తెలియుమా మన్మతమున్. 212.

సీ. అనుచుఁ దెల్పఁగ శంకరాచార్యుఁ డనియెఁ గా
 పాలిక!సత్యంబు పలికి తీవు
నీతల్లి యెవ్వానికూఁతు రం చన వాఁడు
 దీక్షితసుత యంచుఁ దెల్ప యతియు
దీక్షితత్వమ్ము సిద్ధించె నాతని కట్టు
 లనుడుఁ గాపాలికుం డనియె నిట్లు
శాల హింతా లాదితరువుల కలు గీయుఁ
 దదు్రచి యెత్తిఁగియుఁ దా్రవఁ డొకవు
గీ. డమ్ము నితరుల కింత న్యాయమ్ముఁ దప్ప
దది గని జనంబు దీక్షితుం డనుచుఁ బిలుచు
నట్టిదీక్షితుపట్టి మాయమ్మ, యింక
నాయమచరిత్రము వచింతు నాలకింపు. 213.

క. నిచ్చలు తనుఁ జేరినవరు
లచ్చపుసుఖవార్ధి నోలలాడఁగ దేహం
బిచ్చి వ్రతము నెఱపుకొనిన
నచ్చరిత మదంబ; జనకచరితము వినుతఁ. 214.

ఆ. ఎవనిమద్యగంధ మిసుమంత సోఁక స
న్నిధిని నిలువలేక నిర్జరులును
బఱవఁ జొత్తు రట్టిప్రఖ్యాతి గన్నసు
రాకరాహ్వయుండు నాకుఁ దండ్రి. 215.

క. ఉన్మత్తభైర వాఖ్యుఁడ
నన్మాన్యుఁడ నిట్టియాభిజాత్యము గలన
న్మున్నీ రర్చించిన జీ
వన్ముక్తుల రగుడు రనిన వారనికనుకఁ. 216.

ఉ. పేరిలక యూలకేఁగి పృథివిన్ విహరింపు యథేష్టరీతిఁ గా
పాలిక! దుర్మతస్థితుల బ్రాహ్మణజాతుల శిక్ష సేసి స
చ్ఛీలురఁ జేయువ్రాన్కి నరుదెంతును గా, కొరులన్ స్మరింప నా
కేల? యటం 'చవాచ్యుఁ డగునీఖలుఁ దప్పఁగ రువ్వఁడా యనన్.

ఉ. మూకలు గట్టి శిష్యులధముం డగుభైరవుఁ డూరిఁ బట్టి వి
ద్యేకులఁ బెట్టి యొజ్జనుడి వెంటన దప్పుల నెట్టి రంతఁ జా
ర్వాకుఁ డొకండు వచ్చి యతిరాజుఁ గనుంగొని నైజ నోవ క
ట్టాకలఁ బెట్టుచిత్తమున యందు విచార మొనర్చె నీక్రియన్.

చార్వాకమతనిరాకరణము.

సీ. తనరు దేహాద్యతీతముగ నాత్మ మ టంచు
వదరుమూర్ఖులతోడ వసుధ నిండె
మాకు నైతము నట్టిమతి గల్గు నేమొ త
త్సాంగత్యమున నను త్రోప మొదవె
వారి కందఱ కగ్రచారి యీసన్న్యాసి
యటఁ యెంచుకంత మాటాడవలయు
నిలుతు నింత వివేకకలితుఁ డంచును దోఁచె
నేని, గాకున్నఁ దోడ్తోన చన్న
గీ. నని విచారించి సభసొచ్చి యతిని జేరి
తత్త్వ మెఱుఁగుదువే ననంతరము మోక్ష
లక్షణము తెల్పుదువు గాని లలితఫణితి
వినుచు నన్మద్వివేకమ్ము వినుము తొలుత. 219.

క. జలనిధిజలముల విలయ
మ్మొలయునదుల కాగమనమె యున్నెడ మృతుఁ డీ
యిల మరలఁ బొడముఁ, గావున
విలయమె జీవునకు ముక్తి వివరింపంగన్. 220.

ఆ. తృప్తిఁ డగు మృతుండు దీనిచే నంచు శ్రా
ద్ధాదికాండ మాచరించునట్టి
మోహితుల వివేకమునకు న వ్వొదవును
వారిచిత్రమతము గోరు నెవఁడు? 221.

గీ. కాయమే యాదిరూపమ్ముగా జనించి
యట్టికాయమ్మె తా నయి యలరుజీవు
నకు లయమె ముక్తి, కా దిఁ కన్యంబు— మూఢు
లట్టి జీవుండు మఱిమఱిఁ బుట్టు నండ్రు. 222.

సీ. 'పరలోకములు స్వర్గనరకముల్ గల వవి
పుణ్యపాపప్రాప్యములు క్రమముగ
నాపుణ్యపాపమ్ము లయి పోవ జీవుండు
మరల మర్త్యమున జన్మంబు నెత్తు'
ననువారి మత మెంతయును నప్రమాణ మ
య్యుభయానుభవ మిట నొదవదొక్క—
యెవ్వాఁడు సుఖభోక్త యవ్వాఁడె స్వర్గి, యె
వ్వాఁడు దుఃఖభోక్త యవ్వాఁడె నిరయి
గీ. యిటుల ప్రత్యక్ష మనుభవం బేర్పడంగ
నెటొ పరోక్షమ్ము కల్పింప నేటిపాడి?
యింద్రియములు దేహము నశియింప నింక
నెవఁడు పరలోకమున కేఁగు? నెట్టు లేఁగు? 223.

గీ. అరయ జీవుండు దేహేంద్రియాదు లగుట
దేహము నశింప జీవుండు దీఱిపోవుఁ
'గన నగును ఛేద' మన మహాకాశమందు
నంతరించుఘటాకాశ మట్ల డిందు. 224.

ఆ. శాన మాటమతము జగన్మిథ్య యంచుఁ జా
ర్వాకుఁ డనఁగ నిట్లు పలికె యతియు
వేదబాహ్యమతము నీది నుత్యం బెట్టు
లస్మదీయమతము నాలకింపు. 225.

సీ. ఆయాత్మ దేహేంద్రియాదులకు విభిన్న
మదె ముక్తమై పరమాత్మ మగును
అజ్ఞానమునఁ బరమాత్ముఁడే బద్ధుఁ డౌ
జ్ఞానమ్మున విముక్తుఁ డౌనఁ జుమ్మో
'దేహపాతమున ముక్తి లభించు' ననుత్వదా
లాపమ్ము భ్రాంతిమూలము నిజముగ
జ్ఞానాగ్ని నిర్దగ్ధ కర్ముఁలై కందురి బ్ర
హ్మము నంచు జ్ఞానమాత్రమ విముక్తి
గీ. హేతువుగఁ జెల్పు శ్రుతియు; య దెటు ప్రమాణ?
మనిన నీకుత్పత్తోక్తి యైనా ప్రమాణ?
మగ్ని దహియింప స్థూలదేహంబు, లింగ
దేహ మూఁది జీవాత్మ యెందేని యేఁగు. 226.

వ ఇందులకు 'స్వర్గకాముండు జ్యోతిష్టోమము చేయఁ దగు, నిత్యా
ది వేదవాక్యములె ప్రమాణము. 227.

క. శ్రుతిజీవుఁ దృణజలూకా
ప్రతిమునిగ వచించెఁ దనువు పడ; నన్యతనూ
గతుఁడై పరలోక మొనయు
నతనికిఁ దత్సుతులు చేయుదగు శ్రాద్ధాదుల్. 228.

చ. అనియును జ్యోతిరాకహితుఁడై యతఁ డుత్తమలోక మొందఁ జే
యున తగుఁ బిండదానము గయాదుల నంచుఁ బురాణ ధర్మశా

త్రనివహ ముగ్గడించుటను సప్తదశాంగము లింగదేహముం
'దన' దని పొంది జీవుఁడు పతంగమురీతిఁ బరత్రి దాఁ జనున్. 229.

క. కావున మాటాడక చను
మీ వాచార్యాక! జడమతీ! యని పలుకం
గా వాఁడు వేషభావలఁ
బో విడచి యతీంద్రపాదములకున్ మ్రొక్కెన్. 230.

వ. అట్లు మ్రొక్కి యథావిధి నాజగద్గురులకు శిష్యుండై నాఁటం గో
లెఁ దత్పుస్తకభార భరణరూప శుశ్రూషాపరుం డయ్యె నట్టి యె
డఁ బీనకాయుం డగుసౌగతుం డొక్కఁడే తెంచి శంకరునకు మ్రొ
క్కి యి ట్లను. 231.

సౌగతునితోడి వాదము.

ఉ. ఆదృతకర్మమార్గు లయి రజ్ఞత నీజను లిట్లు; స్నానదా
నాదుల భౌతికంబునకు నబ్బును శుద్ధి? సదా విశుద్ధి పెం
పూఁదెడుజీవుఁ డంగ మటు లూడ్చి విముక్తిని బొందుచుండఁగాఁ
'నేదొ ఋణానఁ జిక్కి జనియించు మతిన్ భువి'నండ్రు దుర్మతుల్.

గీ. ఋణము మే నెత్తునప్పు డదృష్ట, మటులె
యంతమున లేదు, కాన ద్రవ్యము గడింప
ఋణభయము వాయువలె వినవే 'ఋణం బొ
నర్చి నెయి త్రావవలయు' న న్వాక్యరీతి. 233.

చ. అది పరమప్రమాణము, నిరంతర మెల్లెడ నప్పనేసి పెం
చఁదగుఁ గళేబరంబు మతిశాలి; సుఖం బఖిలాన్నభోక్తకే
యొదవును, ముక్తి నాఁగ నటు లొందుసుఖంబె సుమా! విముక్తికే
కొదవ మతి నొప్పియత్న-మనఁగా విని యయ్యతి పల్కె సౌగతున్.

ఉ. నీదు వృథాప్రలాప మిఁకనేనియు మాను శ్రుతిస్మృతీతిహా
సాదులు కర్మభోగమునకై పరలోకగతిన్ వచించుటన్
బోదు ఋణాదికర్త కిఁ బుట్టుట చచ్చుట; కానఁ బాపసం
పాదక మాకుబుద్ధి నెడఁబాసి చరింపుము సత్పథంబునన్. 234.

గీ. అనుడు సౌగతుఁ డిటు లను వినుము సుగతుఁ
డనుముని సమస్తభువిఁ గాంచి, కని జగన్ని
సర్గసత్యమ్ముఁ, బ్రాణ్యుపాసనరతుఁ డయి
కరుణ నుపదేశమిచ్చె నిక్కరణి నాకు. 235.

ఉ. గణ్యము ప్రాణ్యహింస యనఁగా దగు ధర్మ మొకండె, నీవు త
త్ప్రాణ్యవిహింసనంబునఁ గపాలనివర్తన మూని మోక్షసా
ద్గుణ్యము గాంచు మంచు దయతో ననుతద్గురువాక్కులెంచియా
నృణ్యము గల్గఁ దద్వచనమే కొని ప్రాణ్యవిహింసఁ బూనితిన్. 236.

ఆ. ఆత్మ గురునిపదము లాదల్చఁ దద్వాక్కు
లూని సకలచేతనానుకంప
వ్రతముగాఁ జరింతు క్షితి నున్న యిట్టిధ
ర్మమ్ము సర్వసమ్మతమ్ము నమ్ము. 237

వ. మామతము ధర్మస్థానము కావుటం జేసి యెల్లరు మేకొనఁ దగిన
దనుటయు నాచార్యుం డి ట్లను. 238.

సీ. ఏమంటి వోరి నిహీన! సౌగత! యహిం
సాన్యధర్మంబె లే దనఁ దెగింతు
యాగీయహింసన మది ధర్మ మనుచు వే
దములు పేర్కొనవె వ్యక్తమ్ము గాఁగ
నాకి స్వర్గ మిచ్చు నగ్నిష్టోమ ముఖ్యమ
ఖమ్ములు పశుహింస కారణముగఁ

బ్రాహ్మ్య మాహింస శ్రుత్యాచారరతులకుఁ
బాపంపు లగుదు రప్పథము దొలఁగ
గీ. బ్రహ్మవీర్యజులేని నారకమునందుఁ
బడెదువారగ సదాచారవర్జనమున
వేదనింద నటంచు మన్వాదు లనుట
నట్టి రాకల్పనిరయులై యార్తి గందు్రి. 239.

వ. కావున బ్రాహ్మణాదివర్ణజులకు వేద నిరూపితాచారంబు పరమప్రమాణంబు, దాని నంగీకరింపనివాఁ డధముఁ డనుటయు నాసౌగతుండు ప్రమాణశూన్యం డగుటఁ బ్రతి వచింప నేరక శంకరునకు మ్రొక్కి, తదుచ్ఛిష్టాదనపుష్టిమై, పద్మపాదాదులకుఁ బాదుకావాహకుండై సేవించుచుండ నొక్కనాడు. 240.

క్షపణకమతనిరాకరణము.

క. ఒకకేలఁ దురీయంత్రము
నొకకేలం గోశయంత్రమూని కటిని గౌం
డొకకౌపీనము దాలిచి
యొకక్షపణకుఁ డేఁగు దెంచి యొజ్జకు ననియెన్. 241.

క. స్వామీ వినుమీ యరుదగు
నామత మత్యంతశోభనము 'సమయం' బ
న్నామమ్ము వాఁడఁ బూర్ణుఁడ
నేమతమును మామకైంద్రియికమత సమమే. 242.

శా. హేళిన్ గాలనియంత యంత్రయుగళిన్ హేలాగతిన్ గట్టి త
త్కాలజ్ఞానముచే వచింతుఁ ద్రిలోకంబందు రానుండుని
ర్త్యాలం బైనశుభాశుభార్థముల భావింతున్ సదా వేల్పుగాఁ
గాలంబున్; బరమేశుఁడున్ గదలుపంగా లేఁడు నావశమున్ 243.

చ. అన విని శంకరార్యుఁడు సమంచితరీతి వచించి, తెంచితిన్
'నిను సమయజ్ఞుఁ' డం చెపుడు నేనిఁ బరీక్ష ఘటిల్లకుండ, దం
డనుక మదాశ్రయంబున మనం గదె, పరీక్ష మొనర్తు నాఁడె యం
చనవుడు వాఁడు నియ్యకొని సమ్మఱునా డతిభీకరాకృతిన్. 244

జైనమతనిరాసము.

శా. కౌపీనంబును మాత్రఁ దాల్చి మలదిగ్ధం బైన మేనొప్ప, నం
కాపేతుండు నపుండ్రుఁ డయ్యు ధృతదీవ్యద్బిందుపుండ్రుండునై
యాపట్లన్ జనుదెంచె జైనుఁ డొకరుం "డర్హన్నమో" యంచు దీ
క్ష్యోపేతంబుగ రేఁగి బొబ్బ లిడుకొం చొయ్యన్ బిశాచం బనన్.

క. చనుదెంచి శంకరుం గని
యనెః- జినుఁ డను దేవుఁ డెల్ల ప్రాణుల హృదులం
దున జీవుఁ డన వెలుఁగు, ము
క్తి నొసంగును ముక్తుఁ డగు నతిజ్ఞానమునన్. 246.

ఉ. ఆతఁడు శుద్ధుఁ డౌఁ దనులయం బొదవన్, మలపిండరూపమౌ
నీతను వెట్లు శుద్ధమగు నెందు మునింగిన నెట్టిగందపుం
బూఁతలఁ బెట్టినన్ వలిపముల్ పయిఁ జుట్టిన? గాన స్నానముల్
పూఁతలు రోఁతలంచును బ్రబోధ మొనర్పఁగ శంకరుం డనున్. 247

సీ. దేహ మొక్కటి యెట్లు త్రితయ ముండఁగ స్థూల
సూక్ష్మకారణము లంచును బ్రసిద్ధిఁ
గ్రమముగా నవి నాశనము నొంద సచ్చిదా
నందరూపము జీవుఁ డొంది వెలుఁగు
నీశభిన్నుఁడ నను నెఱుక యవిద్యఁ జీ
వుఁడు తదవిద్య బద్ధుఁ డగుఁ బోవు

నే నభిన్నుఁడ నీశునికి ననుమతి విద్య,
యద్దాన భవముక్తుఁ డగును దేహి.

గీ. యిటు సుదుర్లభ మగు మోక్ష మెటుల దేహ
పాతమాత్రమునన యుట్టిపడు ననియెడు
శంకరుపదంబులకు మ్రొక్కి ఛాత్రుఁ డయ్యె
వాఁడు సహశిష్యుఁడై వేషభాష లుడిగి. 248.

బౌద్ధునితోడి వాదము.

ఆ. అంత శబలనాముఁ డగు బౌద్ధుఁ డేఁతెంచి
యతివరేణ్యుఁ గాంచి యనియె నిటుల
త్వత్ప్రబోధ మెల్ల వ్యర్థంబు నరశృంగ
మునకు సమ మభేదమును దలంప. 249.

గీ. ఈవు సర్వోత్తముఁడ విట్టు లేల యయిత
దృష్టఫల ముజ్జగించి యదృష్టఫలము
కోరె దది దూర, మేమి చేకూర్చు నీకు
శూన్యముగదా పరోక్ష మిచ్చున ఫలంబు. 250.

శా. నిర్జీవం బగుటన్ భవన్మతము కంటే వ్యర్థ, మస్మన్మతం
బూర్జస్వంతము, దాన నాత్మ మొకఁడయ్యున్ బెక్కులై చేతనా
త్యార్జంబై హృదయాదిఁ బ్రేరణము సేయున్ నిత్యముక్తంబునై
యార్జించున్ సుఖ మక్షయంబుగ సతం బద్వైతశూన్యం బగున్.

క. నేనే కర్తను భోక్తఁ బ
రానందాకృతి నటంచు స్వాభీష్టములన్
ధ్యానము గల యన్నాళ్ళై
మేనులఁ గ్రీడించి, కాంచు మే నటు ముక్తిన్. 252.

వ. అనుటయు శంకరుం డి ట్లను. 253.

క. విను మిందు్రిలు పదునలువురు
చనుదాఁక వసించు బ్రహ్మజగమున సత్యం
బును శౌచము గలిగి సురా
ర్చన యతిథిసపర్య సలుపుసజ్జనుఁ డర్థిన్. 254.

క. అమరు లలర నగ్నిష్టో
మము సేయఁగ నింద్రలోకమందిరుఁ డగు, యా
గము పౌండరీక మొనరుప
నమరుం దత్సత్యలోకమందుం గాఁపై. 255.

వ. కాన నాయా దేవతల నుపాసించువా రాయా దేవతలఁ జేర నరుగు
దురు. మఱియు భగవద్గీతయందు "యోయో యాంయాం తనుం
భక్త్యా శ్రద్ధయార్చితు మిచ్ఛతి । తస్య తస్యాచలాం శ్రద్ధాం తా
మేవ విదధామ్యహా" మ్మనుభగవంతుని వాక్యమువలనఁ బరలోక
గమనాదికము సిద్ధ మగుచుండెఁ గాన దేహపాతమాత్రంబున ము
క్తి లభింప దని యెఱుంగుము మఱియు. 256.

శా. 'యావద్భూతములందుఁ దన్నుఁ దనయం దాభూతకోట్లం గనం
గా విన్నాణి యెవండో వాఁ డొకఁడె తాఁ గాంచున్ బరబ్రహ్మమిం
కేవాఁడున్ గనఁజాలఁ' డంచు శ్రుతియుం దేర్పాటుగా నుండె 'జ్ఞా
నావిర్భూతినిదక్క ముక్తి గనరా' దం చాపథ మ్మ్మాన నో, 257

ఉ. కాన ననర్థదాయి మతికల్పిత మాటను జీవభావమున్
లేనటు పుచ్చి, శాశ్వతికనిర్వృతి గాంచుటె ముక్తి సుమ్ము యిం
కేని త్యజించి మాధ్యము సుఖంపు మనన్ విని వాఁడు శంకరాం
ఘ్రినతుఁడై తదద్భుతయశోఽభినుతివ్రత మూని వందియై. 258.

మల్లపురమున మల్లారిభక్తుల నద్వైతులఁ జేయుట.

క. తదనంతర మాదేశము
వదలి జగద్గురుఁడు శిష్యపరివృతుఁడై న
మ్మదిఁ మల్లపురికిఁ జని యి
ర్వదియొకదినములు వసించె స్వాస్థ్యము మెఱయన్. 259.

చ. మఱి యచటన్ వసించుద్విజమండలిఁ గన్గొని 'ప్రాతరాదిగా
నిరతము నెల్లవేళఁ గరణీయము మీ, కెది సెప్పుఁ డన్నఁ జె
ప్పి రిటుల వారు 'మల్లుఁ డనుపేరి సురారి హరించి దేవుఁ డీ
పురి నెలకొన్నవాఁ డతనిమూర్తి భజించుటె కృత్య మెప్పుడున్.

క. మల్లారి యనెడు నవ్వే
ల్పెల్లరకు నుపాస్యుఁ డతని యెకిరింతమునీ
వల్లభుఁని, వేషభాషా
దు ల్లీల ధరింతు మానుదుము మెడ గవ్వల్. 261.

శా. మల్లారిన్ బ్రభు సుప్రసన్ను నొనరింపంగంటి మోస్వామి! యు
ద్యల్లీలార్పితనాట్యవాద్యములచేతన్ దత్కటాక్షాప్తసం
వల్లాభమ్మున వర్ధమానసుఖసంపన్మగ్నులై మేము యా
వల్లోకంబుఁ దలంతు మేతదుదరాభ్యంతస్స్థితం బం చెదన్. 262.

సీ. మాకు సుఖేచ్ఛ యేమాత్రమ్ము లేదు వ
ర్తింతు మామ్నాయవిధిప్రకార
మరయ "నమః శ్వభ్య" యని "శ్వపతిభ్యశ్చ
వో నమ" యనియు వేదానువాక
మాయీశ్వరునకు వాహన మగు శ్వానమ్ము
నకును సార్వాత్మ్య మున్నతి వచించెఁ
దద్వేషభాషాదిధారణంబున నస్య
ములయెడఁ గోర్కె యేఁ బొడమకుండు

గావున స్వశిష్యకోటితో నీవు వేద
చోదితాచార మిది పూను మీదినమ్మ
యిదె వరాటకములు ధరియింపు మెడను
మోక్షలక్ష్మిస్వయంగ్రహమ్మున సుఖింతు. 263

వ. అనుటయు నవ్వి యవ్విజ్ఞశేఖరుం డిట్లను. 264.

మ. తనమాయన్ నిఖిలాబ్జజాండముల నుత్పాదించుచున్ బ్రహ్మవి
ష్ణునిటాలాక్షనిదాన మాచుఁ బరమేశుండై 'సదే'త్యాదివే
దనిగాదాస్పద మద్వితీయము ననంతం బేక మవ్యక్తమై
చనువాఁడప్పరమాత్ముఁడొక్కరుఁడ మోక్షప్రాప్తిమూలం బగున్.

గీ. అంశభవు లగు వీరభద్రాదుల లయ
మూఁది రుద్రు నిలయ మెంచనోపనట్లు
తత్ప్రబోధమ్ముచే రుద్రతత్త్వ మెఱుక
వడ, దటులె రుద్రుఁడును బరబ్రహ్మమునెడ. 266.

క. కన 'శ్వభ్యః శ్వపతిభ్యో'
యను నిగమము పదియునొక్క రని రుద్రులఁ దె
ల్పెను, గలదె బహుళ యేక
మ్మున? కింకఁ దదంశబోధమున ముక్తి యెటుల్? 267.

ఉ. దేని స్పృశించుదోషము గతింపఁగ విప్రుల కెల్ల మృత్తికా
స్నానము పాచితంబో యల శ్వానము వేమము భాష లంకముల్
పూని కులక్రమాగతిన పో యఘు మెంచక నిత్యకర్మముల్
మాని త్రిసంధ్యనాట్యమును మానరు, విపత్రిత మీకు నున్నదే?

క. కలుషాత్ముల మిముబోంట్లం
దిలకించినపాప ముడుగ దినకరుఁ జూడన్

వలె, మౌన మూనవలె నని
తెలుపవె శాస్త్రము లటంచు దేశికుఁ డనుచు 269.

ఉ. వారు నికృత్తమూలతరుభాతి, నృపాంఘ్రిల సాపరాధులై
వారువలెఁ జగద్గురునిపాదములం బడి లేవకున్న న
క్కారుణికుండు వారిఁ గడగంటఁ గనుంగొని లేవఁ బల్కి, యా
సారసపాదుఁ డాది యగు ఛాత్రుల శాసతి యీయఁ దద్బుధుల్.

ఉ. చెచ్చెర శీర్షముండనము, చెంతనదిం బదివేలు స్నానముల్
గ్రిచ్చర మృత్తికం వపనకర్మము, మృత్తిక నూఱు స్నానముల్
పొచ్చెము లేక చేసికొనఁ బుచ్చి పవిత్రులఁ జేయ, నప్పు వా
రచ్చుగ విప్రతాధ్వగతులై యతికిం నతులైరి శిష్యతన్ 271.

గీ. స్నానశౌచాదిపరతఁ బంచాయతన న
మస్య శ్రుతిశాస్త్రసంతతామ్నాయ మూని
శంకరదయాప్తి మోక్షభాజనము లైరి
యరిగె యతిపతియును బశ్చిమాధ్వ మూఁది. 272.

విష్వక్సేనమతనిరాసము.

క. ఆపశ్చిమదిశను మరుం
ధాపురి శంకరుఁడు సేరె నానానుత్యా
లాపులు శిష్యులు భక్త్యా
వ్యాపారానుగుణచలితపాణు లగుచు రాఁగా. 273.

వ. అందు విష్వక్సేనదేవుగోపురమ్మునకుం బూర్వదిశ విపుల మగుపరిపా
శాలం గాంచి యందు దర్భాసనాసీనుండై, మనోన్మనీనామాంగు
ష్ఠమాత్రలక్ష్యుండై, ప్రభువును నై వెలుంగుసంపూర్ణమండలాకా
రుని బరమాత్మునిఁ లోచూపునఁ జూచుచు, సుధాబిందుధారా స్వా

ద తృప్తాంతరంగుఁడై కుండలినీశక్తిని మూలాధార మొందించి తదధిపతి గణపతిని నుతించుచు సుఖంబునఁ బెద్దతడ వుండె నంత.

క. ఆ నెలవునఁ గలవిష్వ
క్సేనపరాయణులు తోత్రకీలితపాణుల్
మానితశంఖరథాంగాం
కానమ్రభుజుల్ వినమ్రులై యని రిట్టుల్. 275.

శా. వైకుంఠమ్మున సైన్యనాథుఁ డగువిష్వక్సేనుఁ డారాధ్యుఁ డా
మాకుం గావున మామతంబు జగతీమాన్యంబు పుణ్యప్రదం
బే కాకంతకభీతి దూల్చుఁ; దను పుర్విం గూలఁ దద్దాసులే
వైకుంఠమ్మున మమ్ముఁ జేర్తు రనుచున్ వాక్రుచ్చె భిక్షుం డిటుల్.

క. కా దటు, విష్వక్సేనుఁడె
తా దాసుఁడు విష్ణువునకుఁ దద్దాసమునన్
దాదృశభక్తు లనేకులు
గాఁ దోఁతు రజస్రవిష్ణుకైంకర్యరతుల్. 277.

సీ. తద్భక్తజనములు తద్భక్తులకుఁ బూజ్యు,
లనుననుజ్ఞామాత్రమున నుపాస్యు
లగుదురే తమయంత? నటు లొనర్పఁ బ్రమాణ
మగపడ, దాహారి సగుణుఁ డౌట
సేవ్యుండు తల్లోక జిగమిషువులకుఁ బా
రంపర్యమున మోక్షరమ నొసంగుఁ
బ్రత్య గభిన్న భావనను నారాయణు
నొక్కని సేవింప నొదవు ముక్తి
గీ. కాన మీకు ముముక్షుయే కలదయేని
దేశికలలాము శాస్త్రోపదేశ మెనసి

యద్వయాఖండపరమాత్మ మాత్మమున వి
చింతన మొనర్చి మోక్షలక్ష్మిని గొనుండు. 278.

ఆ. అనుడుఁ దృక్తచిహ్నులై వారు పరిణమిల్ల
దేశికాజ్ఞ స్మృతులు దెలుపునట్టి
విద్య నొంది సాధువృత్తులై కర్మాధ్వ
నిరతులైరి జ్ఞానభరితులైరి. 279.

మన్మథమతనిరాసము.

క. అలతఱి మన్మథభక్త
వ్రాత మ్మేఁతెంచి యోగిరాట్పదములకుఁ దా
బ్రీతి నెఱఁగి స్వమతసమయ
రీతుల నీరీతిఁ బల్కిరి సగర్వముగా. 280.

సీ. సర్గాదికర్త విశ్వమనస్థుఁ డఖిలార్థ
మార్గణోపాస్యుఁడు మన్మథుండె
పరమాత్మ సుమి! యక్కువయి జెలంగెడు వటుప్రి
వగు భూషణద్వయిఁ జగము వశము
సేసికోఁ జాలుకాంతాసంఘముల బహు
సౌఖ్యదదర్శనస్పర్శనములఁ
గామాత్మపూర్ణసుఖమ్ము లభించులే
ముక్తి సుమ్మస్మన్మతోక్తరీతిఁ
గీ. గాన మీరు స్మరోత్సవకాలములఁ ద
దీయచిహ్నమ్ములం దాల్చి తెంపులేని
సౌఖ్యమున మున్గి జన్మనాశనజరాదు
లెప్డుఁ నెఱుఁగనిముక్తు లయ్యెదరు గాక. 281.

చ. అనుటయు నప్రమాణ మిటు లాడఁగఁ బాడియె? యంచు శంకరుం
డను వినుఁ డయ్య 'విశ్వసృజనావననాశన హేతు లంబుజా
సన వనజాక్ష శర్వు' లన స్పష్టము, విష్ణుసుతుం డతండు పా
లనకృతి కోపఁ; డాత్మజుఁ డిలన్ సవిత్రుప్రభ గాంచ లేనటుల్. 282.

క. అంగనలసంగమును ద
త్సంగిజనులసంగమును వెసన్ దవ్వగ నీ
డంగఁ దగు ననునిషేధ మె
సంగుట యుష్మన్మతం బసాధువు సుండీ. 283.

మ. మఱి మోక్షాదిక మీ ననంగునకు సామర్థ్యం బెటుల్ కల్గు? శం
బరవిద్వేషికి సృష్టి రక్షణ లయ స్వామిత్వ మేశాస్త్రమం
దరయన్ రా దటులేన్ విరోధమగుఁ బ్రత్యక్షాదికం బన్న మ
స్కరికిన్ మ్రొక్కిరి క్రౌంచవిత్ప్రభృతు లంకత్యాగపూర్వంబుగన్.

వ. అట్లు మ్రొక్కి తదుపదేశమ్ముం బట్టి పంచాయతనపూజానిరతులు, నద్వైతప్రబోధముదితులు నై యుండు నంత జగద్గురుం డుదగ్దిశకుం బ్రస్థానంబు వెడలి తొలుత మాగధం బనుపురంబు సేరుటయు, నందు నవనిధ్యాత్మసువర్ణపదకాలంకృతు లగుకుబేరభక్తు లరుదెంచి యుష్మస్కరికి స్వమతోత్కర్షము నిట్లు చెప్పం దొడంగిరి.

కుబేరమతమును జయించుట.

చ. నవనిధినాథుఁ డౌట యతినాథ! కుబేరుఁడు విశ్వతోఽధిక
ద్రవిణుఁడు; వానిఁ గొల్చుటను రాదు దరిద్రత మాకు నెందుఁ ద
ద్ద్రవిణమహత్త్వ మా కెపుడు బ్రహ్మసరూప మఖండ మాసుఖం
బవు, ధనమూల మెల్లపను లంచిటు సేయఁగ నా ముముక్షువుల్.

సీ. కమలజాదులకు సైతము రాజరాజె ద్రి
వ్యము నొసఁగ విశ్వపాలకుఁడగు

నై శ్వర్యసంసిద్ధి కర్చనీయ కుబేర
సేవిక మైనయక్షిణి యొకర్తు
తదితరారాధనతత్పరు లపవర్గ
పరులును మందులు భాగ్యహీను
లర్థి మోక్షాదివాంఛాయుత చిత్తులా
మీకు సైత ముపాస్యుఁ డాకుబేరుఁ

గీ. దనుడు నాచార్యుఁ డిటు పల్క నప్రమాణ
మీరు పల్కిన దెల్లఁ, గుబేరుఁ డైన
నన్యుఁ డయిన ధనాధీశుఁ డై తనిసెనె
తనియనిచ్చునె యాశ యేమనుజు నైన. 287.

గీ. తనివి లేకున్న ధర్మ మింతయు లభింప
దతిదవీయము మోక్ష మన్నట్టి మాట
కాన నర్థ మనర్థమ్ముగా ముముక్షు
వెఱిఁగి యనపాయ మగు బ్రహ్మ మెఱుఁగఁదగును. 288.

క. "అనుకొనుము నిత్య మర్థం
బనర్థ మని సుఖలవాంశ మందొందవదు నం
దనులకు సైతము ధనికులు
మనమున సలికెదర యిదియు మార్గ మ్మందుర్.' 289.

క. అని సూక్తి యుండె, ధర్మము
ధనసాధ్యం బేని గొలువ ధనదుం డేలా?
జనులు పురాకృతసుకృతముచే
తను ధన మొందుదు రటంచుఁ దద్విదు లనరే. 290.

చ. నలువ హిరణ్యగర్భుఁడు, జనార్దనుఁ డిందిర నన్పు కాఁడు, శ్రీ
గళుఁడు హిరణ్యవీర్యుఁడు నగద్విషుఁ డెన్న సువర్ణభూమిభృ

నిలయుఁడు వీరికెల్లరకు నిచ్చు ధనంబు కుబేరుఁడిచ్చునే?
వలదు మహాద్విసనింద యగు పల్కులఁ బల్కుట యింక నేనియున్.

చిహ్నముల దీసి మఱి సముచితముగాఁగఁ
స్నానసంధ్యాదు లొనరింపఁ బూని పంచ
దేవతార్చన మద్వైతదివ్యబోధ
మొందఁ డన శిష్యులై చేసి రంద అటులె 292.

ఇంద్రమతనిరాసము.

అవుల నింద్రభక్తు లచ్చటి కేఁతెంచి
పరమగురునిపాదపద్మములకు
మొ్రక్కి యనిరి స్వామి ముజ్జగంబున కొక్క
యిందుఁడే యుపాస్యుఁ డెట్టు లనిన. 293.

సుర సిద్ధ సాధ్య రక్షో యక్ష గంధర్వ
విద్యాధరాదిసేవితుఁ డతండు
బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వర త్రిమూర్త్యాకారుఁ
డిందుఁడండ యని వేదమే వచించు
వాసనాగ్రజుఁడు నిత్యామృతాహారుఁడు
సర్వరత్నస్థానసదనవాసి
త్రిజగతీరక్షణదీక్షావిరాజి స
ర్వాతీతుఁ డౌ పరమాత్ముఁ డనఁగ

సర్వమున కాత్మరూపుఁడు నిర్విశేషుఁ
డఖిలయతిశిక్షకుం డౌట స్వార్థహీను
లగు నరున్ముఖనామక యతుల వృకము
లకు నొసంగిన మహిముగలాఁడు సూవె. 294.

క. కావున శ్రేయస్కాములు
సేవింపఁ దగిన మహేంద్రుఁ జేరి యనంగా
నావిశ్వగురుఁడు పల్కెను
భావింపక యిటుల పల్కవల దిటు వినుమా. 295.

వ. బ్రహ్మశబ్దాదికంబుం బోలె నింద్రశబ్దమును బరిపూర్ణైశ్వర్యయుతుం డగు సచ్చిదానందరూపునందుఁ బ్రయుక్తంబు గాని వజ్రాదియుక్తునందుఁ గాదు 'స దే' వేత్యాదివాక్యంబులందుఁ బరబ్రహ్మంబ నిరూపితం బయ్యె, నాబ్రహ్మమునుండి త్రిమూర్తు లుదయించిరి. అందు విధాతనుండి యింద్రాగ్నియమాది దేవతలు పొడసూపిరి. ఇం ద్రుండు జగత్స్రష్టయేని తక్కంగల లోకపాలురు నేలకాఁ జాలరు? అం దింద్రుని సర్వదాతృత్వమ్ము సకలజంతువులకట్ల సాపేక్షంబ. య మృతపానమాత్రంబునన బ్రహ్మత్వము సిద్ధించునేని యానంత్యమ్ము రాదో? 'ఏక మేవ' యను వచనమ్ము వ్యర్థమ్ము కాదో? 'మఱియు సహస్రయుగకాలము బ్రహ్మ కొక్క దినము, తచ్చతుర్థాంశకాలమ్ము జీవించు సురేశ్వరుఁడు పరమేశ్వరుఁ డెట్టులగుఁ గావున నిమ్మార్గమ్ము విడిచి నాపలు కాలకింపుము. 296.

క. శ్రుతివాక్య ప్రమాణముగా
ఇతకి తెలిసికొనుము విశ్వబీజము ప్రళయా
హతము సదాదిప్రతిపా
దిత మగు బ్రహ్మమ్ము గురుల దీవ్యత్కరుణన్. 297.

క. అన గురున కెఱఁగి పంచా
ర్చన తత్స్మృత్యుక్త కర్మసంగ్రహదీక్షన్
గాని వారు శిష్యులై చనఁ
జనియె యమప్రస్థపురికి శంకరుఁ డంతన్. 298.

యమసుతనిరాసము

చ. అట నెల యొందు పుచ్ఛ మహిమాకృతిచిహ్నసిద్ధబాహులై
పటురటనంబు లొప్ప యమభక్తులు కింకరసంజ్ఞకాదు లో
కహ యతిచంద్రుఁ గాంచి "లయకారణ మంతకుఁ డౌట సృష్టి, కో
ముటకు నతండ కర్త యగు ముక్తిదు డాతఁడ భక్తకోటికిన్. 299.

సీ. జమునకై సోమాభిషవ మొనర్చుఁడు హవి
స్సును వేల్వుఁ డీకృతాంతుని గుఱించి
యజ్ఞమ్ము చనును దద్యముఁ గూర్చి- దూతీకృ
తుం డిందు నగ్నిహోతృండ' యంచు
యజ్ఞభోక్తృత్వ మయ్యమునకే శ్రుతి సెప్పఁ
గానఁ బరాత్ముఁ డక్కాలుఁడ యగుఁ
దచ్ఛుక్లమూర్తియ తత్పరమాత్మ మా
నానిర్గుణుం డగు యముని వలన

ఆ. పొడము మహదాదికము, దానఁ బుట్టు రుద్రుఁ;
డాయముని నీల మూర్తి యం దవతరించె
విష్ణు వనఁగఁ; దదీయనాభీసరోజ
మునఁ బొడమె రక్తవర్ణుఁ డౌ వనజభవుఁడు. 300.

ఉ. ఆతని నుండియే పొడమి రష్టదిగీశులు సర్వమాదివి
ఖ్యాతబహుగ్రహంబులుఁ జరాచరరూపజగచ్చయంబుఁ ద
దీప్తి సృజించి శిక్షణమతిన్ బెనుదండము దాల్చి దక్షిణా
శాతలనేతయై వెలయు సైరిభవాహనుఁ డౌచు నెప్పుడున్. 301.

తే. స్వాంశభూతవాజిహాయాదులం దాతండు
భసితపిహిత మైనవహ్నికణము
వోలె వెలుఁగుచుండు నోలిఁ గాలుండె స
త్యాదిరూపుఁ డగుయథార్థముగను. 302.

సీ. అటుగాన శుద్ధబుద్ధాదిరూపుఁడు సర్వ
కారణుం డరయ నక్కాలుఁ డొకఁడ
యతని యంశమె గుణాఢ్యాంచితబ్రహ్మంబు
నిర్గుణు సేవింపనేర రెవరు
నని మేము నీలవర్ణుని యముఁ గొల్తు మ
ద్దాన మూలజ్ఞానదళన మొనరు
నది వోవ 'సర్వము యముఁడ' యు న్బోధము
పొడమి యయ్యము శుక్లమూర్తి దోఁచు

గీ. దాన ముక్తి కరస్థ మౌఁ గాన సకల
మోక్షలాలసు లేకాగ్రముగ మనంబు
నిలిపి యముని నుపాసింపఁ గలర యేని
ముక్తిఁ గైకొందు రద్బోధమూలకముగ. 303.

క. అన యతిపతి పలుకునిటుల
చను నె శ్రుతివిరుద్ధముగఁ బ్రసంగ మొనర్పన్?
వినరె పితృశప్తుఁడై యము
మనికికిఁ జనినట్టి విప్రమాణవకు కథన్. 304.

—: నాచికేతో పాఖ్యానము :—

ఉ. ఆతఁడు నాచికేతుఁ డను నాఖ్య గలాఁడు తపస్వి—క్రోధనుం
డై తనుఁ దండ్రితిట్టిన యమాలయ మప్పుడ సేరె; నేదియో
హేతువునన్ యముం డటకు యేఁగుటఁ దద్వసతిన్ ద్రిరాత్ర మ
ప్పూతుఁడు కూడు నీరుగొనఁ బోలమి నుండెను నిట్టుపాసముల్ 305

క. అంతఁ జతుర్థదివస మం
దంతకుఁ డరుదెంచి కాంచ స్వాలయమున తనూ

కాంతుల బంగరుపూయుచు
వింతగ వెలుఁగొందఁగ బాలవిప్రుఁ డగపడెన్. 306.

చ. గడగడలాడిపోవు చలికంబునఁ గేల్గవ గీలుకొల్పి "యి
న్నుడికి మహాత్మ! నన్ గృపఁ గనుంగొను మయ్య! త్రిరాత్రమోదనం
బుడిగి మదాలయంబునను యుండఁట తావక దేహకాంతి డీ
ల్వడ దిసుమంత యెంతటితపస్వివొ నీయనుభావ మల్పమే. 307.

గీ. ముందు నాకు క్షేమమును గల్గ దీవింపు
మూఁడు రాత్రు లిచట గూడు లేక
నీవు కుతిలపడిన నేరమునకు మూఁడు
వరము లిత్తుఁ గోరు వైళ మనుడు. 308.

క. వినయమున నాచికేతుఁం
డని సాంజలిబంధుఁడై మహాత్మ! వినుము మ
జ్జనకుఁడు విశ్వజిదధ్వర
మున దక్షిణగాఁగ ధేనువుల నీనుండెన్. 309.

ఉ. ఏ నటునంకఁ జూతుఁగద యేమన, నించుక గడ్డి యిన్ని నీ
ళ్లాని పొదుంగు లెండి యెప్పుడైననుఁ జూలును దాల్పలేని వా
ధేనువు లెల్ల- వీని మహిదేవుల కిచ్చినఁ బుణ్యలోకముల్
కానమి మాత్రికాదు బహుళంబయి తప్ప వనందలోకముల్.

వ. అని తండ్రికి రానున్న ముప్పు దలంచి దుఃఖంచుచు నిట్టి వంధ్యల
నెవరి కిత్తు వని యడిగి 'ఋత్విజుల కిత్తు' నను తత్ప్రతివచనంబు
నకు నగచి మానిపింప నెవ్వు దోఁపక. 311.

చ. జనకుని గాంచి 'వీనిని ద్విజన్ముల కిచ్చిన యట్లె నన్ను నె
వ్వనికి నొసంగఁ జూ' తని త్రివారము మానక ప్రశ్నసేయ న

ల్క నెనసి 'నిన్ను మిత్తి కొసఁగఁగల' నంచు వచింప, నమ్మహా
త్మునకిది యమోఘవాక్కగుటఁ దోడన నీవశ మొంద వచ్చితిన్.

సీ. కరుణించి నీవును వరము లిచ్చెద నంటి
నిజమేని వరము తొలంటిదిగ నిమ్ము
'సౌమనస్యము శాంతసంకల్పత దలిర్ప
జనకుండు నాయెడఁ గినుక వీడి
త్వత్ప్రసృష్టుని నన్నుఁ బ్రాక్ప్రకారము మాట
లాడి దీవించి ప్రఖ్యాతుఁ డగుత'
మనుటయు 'నీయెడ మును వోలె
నారుణి యుద్దాలకాత్మజుండు
గీ. కినుక నెఱుఁగక సుఖనిద్ర కనఁ గలండు
మృత్యుముఖముక్తు నిన్ను దర్శింపఁ గలఁ' డ
టంచుఁ బ్రథమవరం బీయ యముని గాంచి
నాచికేతుండు కోరె రెండవవరమ్ము. 313.

గీ. క్షుత్పిపాసాజరామృత్యుశూన్యుఁ డగుచు
స్వర్గమునఁ బూరుషుండు భీతివాసి తిరుగు
నందుఁ దత్స్వర్గ మొసఁగెడు నగ్ని నీ వె
ఱుఁగుదు శ్రద్ధాళు నగునాకెఱుంగఁ జెపుమ. 314.

చ. అన యముఁడున్ దదగ్నిభవదాఖ్య నిరక్ష గను నంచు స్వర్గ్యవ
హ్నిని భజియింపఁ గేలకము లెల్లను దెల్పెడు, నాచికేతుఁడున్
మనమునఁ దత్స్వరూపమననం బొనరించి తదగ్ని స్వాధ్యాయం
బెనయుట కుబ్బి కోరుకొనె నిమ్ము తృతీయవర మ్మటంచిటుల్. 315.

క. మనుజుఁడు మరణించిన వె
న్కను 'నస్తి' యటం చొకండు 'నాస్తి' యను చొకం
డును బల్కెడు రిప్పుడికి
త్తును దెల్పెడు విద్య నాకు దయతోడ నీ దే. 316.

ఉ. నావుడు ధర్మరాజు ద్విజనందనుఁ బల్కె "త్వదీప్సితం బసం
భావిత మెందు నెవ్వరికి వాకొన నీకొన - దాని మాని యిం
కేవియు నేని కోరుకొను మిత్తు సతీసుతులో ధనంబులో
సేవకులో చిరాయువొ విశిష్టసుంబులొ వేఱ తెల్పుమా. 317.

వ. అనుటయు నాచికేతుండు చిఱునవ్వు నవ్వి సమవర్తి మొగంబుగని.

శా. ఏలా నన్నిటు లోభపెట్టెదవు నా కింతుల్ సుతుల్ విత్తముల్
మే లందిచ్చునె? భూము లేమి స్థిరముల్? చింతింప నీవుండ న
న్నాళుల్ గాదె చిరాయు వన్నదియు? నన్నా! మున్ను నాకోరు వి
ద్యాలేశం బిడి యంపు మద్దియ సమస్తార్థంబులన్ దా నిడున్. 318.

క. నా విని లోభవిదూరుం
డై విద్యాలోలుఁ డనఘుఁ డగు ద్విజసుతునిన్
భావించి తదధికారిగ
నావిద్య సుగోప్య మేని యముఁ డిటు గఱపెన్. 319.

ఉ. ఏపదమున్ దలంచు శ్రుతు లెల్లఁ దపంబులు సర్వ మన్వహం
బేపదమున్ వచించు, మును లెల్లఁ జరింతురు బ్రహ్మచర్య మం
దేపద మొందఁగోరి వినుమీ! వచియించెద సంగ్రహమ్ముగా
నాపదమున్ మహాత్మ! ప్రణవాహ్వయమోంకృతియే యదెన్నఁగన్.

క. అనవస్థతనువు లందు న
తనువై వెలుఁగొందు విభు నుదాత్తుని నాత్మన్
గనుఁగొని మనమున ధీరుఁడు
గనఁ డించుక శోక మెట్టికాలమునందున్. 321.

క. ఎవనికి బ్రహ్మక్షత్రము
లవు నోదన మనఘ! మృత్యు వనఁబడు నదియే

యువు నుపసేచన, మూవిభుఁ
దవిలి యెఱుఁగువాని కరగతం బగు ముక్తుల్. 322

ఆ. అనుచు నిట్టి సూక్తులను గొని ద్విజునకు
యముఁడు బ్రహ్మవిద్య సాంతముగను
దెలిపి యనిపె ననుచుఁ బలికెడు శ్రుతియందు
బ్రహ్మ మితర ముంట స్పష్టపడదె? 323.

వ. ఆకఠోపనిషత్తు బ్రహ్మమున కుపసేచనము మృత్యు వని భవదుపాస్యుఁ డగుయముని నోటనె వెలువడినటు తెలుపుటంజేసి మృత్యువే యగు యముండు పరమాత్మయత్తుం డని స్ఫుటం బయ్యెఁ గాదె! యముఁడే పరమాత్ముఁ డంటి వేనిఁ దన్నుఁ దా భక్షించుకొనుట యెట్లు పొసంగు? 324.

సీ. కావున శమనునికంటెఁ బరంబును
బ్రహ్మవిష్ణ్వాదిరూపమున సర్వ
వస్తుకారణ మైనబ్రహ్మంబు సేవ్య మం
తియ కాని యుపసేచనీభవత్కృ
తాంతునిచిహ్నముల్ దాల్ప ముక్తి లభించు
నన సాహసము, బోధ మైన రాదు
సుందరుఁ గొని చను శూలిదూతల, నజా
మిళునకై హరికింకరుల నెదిర్చి

గీ. యోడి తనకింకరులు రాఁగ నోట మునిఁగి
చేయునది లేక ప్రణతులు సేసె శమనుఁ
డంచును బురాణముల నుండదా కృతాంత
నాథవత్త్వమ్ము తెలిపెడు గాథ లెన్నొ. 325.

వ. మార్కండేయపురాణమ్మున సుందరుండను మహాపాపి శివరాత్రిమ
రణమున ముక్తి నెనయుటయు భాగవతంబున నజామిళ చరిత్రమును
శివకేశవులకు యముఁడు దాసుఁ డైనచందంబు చాటవే? 326.

ఉ మీ తెలి వేమి యంచు నిఁకమీఁదఁ ద్యజించి కృతాంతచిహ్నముల్
పూతులరై శ్రుతిప్రహితముల్ విధు లొప్పఁగఁ జేసికొంచు, న
ద్వైతపథానువర్తి గురువర్యు భజించి ప్రబోధ మొంది ని
ర్భీతి భవాంబురాశిని దరించి వరింపుఁడు ముక్తిసుందరిన్. 327.

—.వరుణ, వాయు భూమి తీర్థమతముల ఖండనము.—

చ. అనుటయు వారు మ్రొక్కిడి యయ్యతి కాశ్రితు లైరి, తోడనే
చనియెఁ ద్రివేణికాసలిలసంగమపావన మాప్రయాగమం
దు నిజమతంబు శంకరుఁడు నూల్కొలుపం దలపోసి, యూఁగి రం
త నది మెఱింగి వారుణమతస్థులు వాయుమతస్థు లొక్కటన్. 328.

వ. వారివెంట నంటి భూమ్యుపాసకులుఁ దీర్థోపాసకులు నరుదెంచి క్రి
మముగ వరుణ వాయు భూమి తీర్థముల సేవయే ముక్తిదాయకం
బని తమతమమతసిద్ధాంతంబుల వినిపింప జగద్గురుండు వార
ల కిట్లను. 328.

ఉ॥ అస్థిరభూతపంచకమునందలివీని జగన్నిదాన మం
చాస్థ నుపాస్తిసేసెదుజడాత్ముల మిమ్ముల నేమి చెప్ప? దే
హస్థితు లోకహేతువుఁ బరాత్ము నిఁకేని మెఱింగి ముక్తులై
సుస్థితిఁ గాంచుఁ డంచుఁ బరిశుద్ధవివేకులఁ జేసె నందఱన్. 329.

—: శంకరుఁడు శూన్యవాదిని జయించుట :—

ఆ. అపుడు శంకరుని యుదంత మాలించి య
చ్చోటికి వచ్చి యొక్కశూన్యవాది

మొక్కి తనమతంబు వక్కాణింపఁ దొడంగె
హీభయంబు లించుకేని లేక. 330.

క. మృగతృష్ణాంబుల మునిఁ కిడి
తగ శశశృంగంపుధనువు దాల్చి శిరసునఁ
గగనకుసుమమ్ముఁ జెరివి య
రుగువంధ్యాసుతుని వచ్చుతోఁ బ్రవం గంటిఁ. 331.

క. దేవ్వఁ డని మొక్కి వాని కి
దే వచ్చితి నిన్నుఁ గాంచ నెంచి యనఁగ, నో
యీవిద్వత్తర! పే రెది
నావుడు శంకరున కనె వినయమున వాఁడుఁ. 332.

సీ. నను నిరాలంబనుం డని యందు తండ్రి క్ష
ప్తనమాఖ్యఁ డస్మన్మతప్రవక్త
యనుటయు శంకరుం డనె శూన్య మగుట నిం
ద్యంబు నీమతము, శూన్యమున కున్నె
బ్రహ్మత్వము? 'తమేవ భాంత' మ్మనెడుశ్రుతి
వినవొ? యింకేనియు విడిచి మాధ్య
మ ద్వైతవిద్య సమాశ్రయించి సుఖంపు
మనవుడు వాఁ డిట్టు లని వచించె
గీ. నాకసమె బ్రహ్మ మని వేదమందు నుంట
నన్నిభూతమ్ములను మిన్న యాకసంబె
యదె పరాయణ మఖిలభూతాళి, కందె
విలయ మని వేదమే తెల్పఁ దెలియవొక్కొ. 333.

వ. 'ఆకాశ స్తల్లింగా' త్తని వేదాంతమున నయ్యాకాశమునకు బ్రహ్మ
త్వము నిశ్చయింపఁబడెఁ గాదె. కాన మామతంబు భవాదృశుల

కవశ్య కార్య మనుటయు నాచార్యుం 'డోరి మూఢ! యాశ్రు
త్యంతమునకు నీచెప్పినది యర్థము కానేరదు విను' మని యిట్లు
చెప్పె. 334.

సీ. ఆకాశమునకు బ్రహ్మత లేదు సగుణత;
నిఁక గంధవహునకు హేతు వగుచుఁ
బరమాత్మ కగుఁ గార్గ్య, మరయు శ్రుత్యుక్తోభ
యవిబోధకాకాశ మనఁగ నర్థ
మాత్మమే కాని భూతాకాశమ్ము కాదు 'జ్యా
య స్త్వమ్ము ఖాదులకంటె నాత్మ
కమరు నం' చనుశ్రుతి నరయు నానభమె య
ద్వైత మానంద మా బ్రహ్మముసుమి
గీ. పంచభూతమ్ములకు నంతవత్త్వదోష
మొదవె నంచు శాలావత్యు నుఱక దెగడి
నట్టిజైవలి 'యాకాశ' మనిన భూత
గగన మనునె? ఛాందోగ్యమ్ము గనుము లెస్స. 335.

క. అన శూన్యవాది హర్షం
బునఁ 'దమదర్శనముఁ జేసి పూతుఁడ నైనాఁ
డను, ముక్తిఁ గాంచఁ బ్రేమం
బున వెస బహ్మోపదేశమును జేయుఁ' డనన్. 336.

గీ. దేశికుం డల్ల నగి యుపదేశ మపుడ
సలిపె 'నీహృదయంబునఁ గలనభంబె
బ్రహ్మ మనుబుద్ధిఁ జేయు ముపాసన' మని
యవ్యో వాఁడును దచ్ఛిష్యుఁ డాక్షణంబ 337.

—: వరాహ మతనిరాసము :—

ఉ. అంత వరాహభక్తుఁ డొకఁ డయ్యతిమౌళికి మ్రొక్కి 'మన్మతో
దంతము నాలకింపు ప్రళయాంబువిలీన ధరిత్రి దంష్ట్ర వి
క్రాంతి దలిర్ప నెత్తినవరాహముఁ గొల్వుము, ముక్తి గల్గు, న
శ్రాంతము దంష్ట్రికాంకనభుజంబుల నుండుట ముఖ్య మిం' దనన్.

మ. గురుఁ డిట్టుల్ వచియించె నీమతము నాకున్ నచ్చ దోరీ! తప
శ్చరణం బొక్కటె విప్రకృత్య మని తత్సంసిద్ధికై యన్నముల్
జరుపంగాఁదగు వేద మార్గమున; మేనన్ జిహ్నముల్ దాల్ప మ
త్సరమేనిన్ దను వెల్లఁ గాల్చికొను వైసార్యాదిచిహ్నంబులన్ 341.

ఆ. లేదు బ్రాహ్మణునకు వేదోక్తకర్మంబు
కంటె నర్థ మొండు కనఁగ, సగుణ
మైనబ్రహ్మ మర్చ్య మందువా హరిహరా
కృతి భజింపు చిహ్నధృతిఁ ద్యజింపు. 342.

శా. 'దండార్హుం డగు భూసురుం డకృతసంధ్యావందనాద్యర్హక
ర్ముండే' నందురు, గాన వీడుకొనుమా మూఢత్వమున్, సల్పకొం
చుండం జూడు కులార్హకర్మములఁ దద్యోగాత్తసంసిద్ధి ము
క్తుం డౌ దీ' వన జ్ఞానియై యతికి ఘాతుృం డయ్యె వాఁ డయ్యెడన్

వ. లక్ష్మణాహ్వయుం డగునవ్వాఁడు పరమతపస్వియై యద్వైతమతము దశదిశల వెలుఁగొందింప మొదలిడె, ననంతరంబు కామకర్త్రుం డనులోకసేవకుం డరుదెంచి యతీంద్రునకు మ్రొక్కి యిట్లను. 344

—: లోకసేవక మతనిరాసము :

సీ. పరమేశ్వరుఁడు లోకపాళియందు వసించు
సేవ్యుఁ డాతఁడె మోక్ష చింతకులకు
నబ్బుఁ దత్ప్రత్యలోకాత్మికయగుముక్తి
కలుగఁబో దన్యమార్గమున నద్ది

యనుడు శంకరుఁ డనె నస్మృతభూత మ్మని
త్య మ్మగుసేవ నీ వాచరింప
సత్యరూపంబు మోక్షం బెట్లు చేకుఱు?
భవదీయమతము చెప్పంగ వింత
గీ. యనుడు వాఁడు శంకరుచరణాబ్జములకు
మ్రొక్కి యద్వైత సన్మతంబును గ్రహించి
శిష్యుఁడై తన్మతవ్యాప్తిఁ జేయఁ దొడఁగె
నంత నొకగుణసేవకుం డరుగుదెంచి. 345.

—:గణోపాసకమనిరాసము:—

ఉ. వారిజగర్భుఁ డాదియగువారల కెల్లను గర్తలౌట జగ
త్కారణముల్ గుణంబులె కదా! తదుపాసనతత్పరాత్ము లా
వారము మేము స్వామి! యప[illegible]లేవ్వుభవాదృశోత్తముల్
కోరి భజింప నవ్వియ తగుఁ జుమీ నావుడు దేశికుం డనున్. 346.

క. జనకంబు విడిచి జన్యం
బును సంసేవింప మోక్షము లభించునె? నాఁ
గను వాఁడు నిరుత్తరుఁ డౌ
చును శుద్ధాద్వైతలాలసుం డయ్యె వశిన్. 347.

—:సాంఖ్యమతఖండనము:—

ఉ. వానిపిఱుంద సాంఖ్యమతపాలనశీలి ప్రధానవాది యా
జ్ఞానవిబోద్ధఁ డార్యుని 'జగంబుల కెల్లఁ బ్రధానమే యుపా
దానముగా స్మృతం బగుఁ 'బ్రధానము నా గుణసామ్య మద్దియే
యౌను నిదాన మార్య! మహదాదికతత్త్వము లెల్లఁ బుట్టఁగన్.348

గి. దేవ యవ్యక్తమును వ్యక్తభావ మనఁగఁ
బరముకంటె బరం బయి వరలునాప్ర

ధానముని కొల్వమా ముక్తి దాన నబ్బు
నని స్మృతులు గాన స్వీకార్య మదియు మీకు. 349.

వ. అనుటయు శంకరుం డిట్లను. 350.

సీ. వేదవిరోధ మాపాదిల్లుకతన న
గ్రాహ్యమ్ము భవదుక్తిరచన మెల్ల
వేదానుకూలమై వెలసిననే కాక
స్మృతి ప్రమాణంబు గా దితరములను
దత్ప్రధానం బశబ్దం బాట జగదాది
కారణం బెన్నంగఁ గాదు నూవె
యెటుల వేదోక్త మానీక్షిత్రృత్వమ్ము త
జ్జడవస్తువునకుఁ బొసంగ నేర్చుఁ
గీ. గావున 'స ఐక్ష' తేత్యాదిక శ్రుతిస్మృతి
నాప్రధానము కారణం బనఁగఁ దగదు
సచ్చిదాకృతి చైతన్యసంజ్ఞిక మగు
బ్రహ్మ మొక్కండె విశ్వకారణము ధ్రువము. 351.

వ. అనుటయు నాసాంఖ్యుండు 'వినుము ప్రధానం బపశబ్దంబు గాదని శ్రుతియే కలదు,మఱియు నచింత్యము నవ్యక్తము నరూపము న వ్యయంబు నరసంబు నగంధంబు ననాద్యంతంబును ధ్రువంబును బరంబును మహత్పదవాచ్యంబు నగునాప్రధానంబు నెఱింగి మృ త్యుముఖమునుండి విడువఁబడుచున్నాఁ డని యవ్యక్తశబ్దముచేఁ బ్రధానము ప్రతిపాదింపఁజడె' నని పలుక, యతీంద్రుం డోయీ! ప్రకరణాది యగునవ్యక్తశబ్దముచేఁ జెప్పఁబడినవాఁడు ప్రాజ్ఞుండు. అంతియకాదు గుణసామ్యసేవవలన సత్వోద్రేకరూపం బగుజ్ఞా నంబువొడమదు కావున నీమతమ్ము విడిచి యద్వైతవిద్య నాశ్ర యించి ముక్తుఁడవు గ మ్మని వానికి వివికిత్సానివ ర్తకంబుగ సోప

పత్త్రిక మగునుపదేశము సేయుటయుఁ దోడన వాఁడు శిష్యుఁడై
భృత్యుఁడై భజింపం దొడంగె. 352.

—: కాపిలమత నిరాసము :—

ఆ. అవ్వల నయ్యతీంద్రుఁ డనఘుల కెఱిఁగి కా
పిలుఁ డొకండు యోగవేత్త పలికె
యోగమునకు మోక్ష మొదవుట బోధించు
మన్మతంబు సప్రమాణ మార్య! 353.

సీ. నిజనభూమి సుఖోపవిష్టుండు శుచి సమ
గ్రీవోత్తమాంగశరీరుఁ డగుచు
నంతిమాశ్రమసంస్థుఁడై జితేంద్రియుఁ డయి
ప్రణమిల్లి గురునకు భక్తియుక్తి
స్వచ్ఛుఁడై శోకవివర్జితుం డయి యచిం
త్యాత్ముఁడై యవ్యక్తుఁడై యనంతుఁ
డై శాంతుఁడై యమృతాకారుఁడై శివుఁ
డై బ్రహ్మయోనియై యద్భుతుఁ డయి
యాదిమధ్యాంతరహితుఁడై యధృతరూపుఁ
డై చిదానందుఁడై త్రినేత్రాసితగళుఁ
డై యనన్యుఁడై సోముఁడై యలరెడుపర
మేశు ధ్యానింపఁదగును మౌనీంద్రుఁ డాత్మ. 354.

గీ. ఆవగిది భూతయోనియు నఖిలసాక్షి
యైనయీశ్వరు ధ్యానించునట్టిమౌని
తమము కడచి సుఖంపఁగా క్షముఁ డగు నను
నిట్టివేదోక్తులు ప్రమాణ మెపుడు మాకు. 355.

గీ. ఆగమప్రోక్తజపవిద్య నధిగమించి
చక్రిమట్కవిభేదనసరణి ప్రోక్త
మగుట నస్మన్మతంబు ప్రాగ్ర్యంబు సేవ
నీయము భవాదృశముముక్షునికరములకు. 356.

చ. అన యతి వల్కు' నీపలు కనాదరణీయము వేదముల్ వచిం
చును దహరాఖ్యవిద్య యది సుష్మపవర్గనిదాన, మంతె కా
కనఘ! త్వదుక్తయోగ మగునా యపవర్గద;మింక 'సోఽహ' మం
చని యజపాఖ్యమంత్రమున కర్థము నిశ్చిత మయ్యె వింటివే 357.

క. ఆగతి జీవేశులకు భి
దాగంధము లేమి నిశ్చితం బగుట నటఁ
యోగ మెటు తగును? మోక్షము
నాఁగఁ దగునె చక్రభేదనక్రమమాత్రిఁ. 358.

గీ. అఖిలభూతస్థుఁగాఁ దన్ను, నఖిలభూత
ములను దనయందుఁ గనిననే పొందు బ్రహ్మ
మందలేఁ డన్యహేతుల నని నిషేధ
మును వచించె జ్ఞానేతరమునకు శ్రుతియు. 359.

ఆ. శమదమాదు లమర శ్రవణాదిసాధన
ములను జిత్తశుద్ధి గలుగుజ్ఞాని
యాత్మయందుఁ గేవలాత్మము గనుఁగొను
ననుచు శ్రుతియు గానమును బొర్చు. 360.

సీ. నిగమాంతవిజ్ఞాననిశ్చితార్థులును స
న్న్యాసయోగమున శుద్ధాత్ములు నయి
భాసిల్లుదురు యతీశ్వరు- లాక్రియ విశిష్ట
మగుజ్ఞానమును ద్యాగ మలవడంగ

వార లెల్లరుఁ బరబ్రహ్మవలోకనం
బెనయుట నపునరావృత్తి గాఁగ
దేహత్రయాంత మొందెదు నప్ప యెద్దానఁ
బొరిఁ గోని మాయచే ముక్తు లగుదు
గీ. రనెడునీదృశనిగమవాక్యములచేఁ ద్వ
దుక్తషట్చక్రభేదనయోగపథ ము
పేక్షణీయమ్ముగాన ముముక్షువుల క
పేక్షణీయ మయ్యద్వైతవిద్య యొకటె. 361.

వ అనుటయు నయ్యాచార్యునిం గాంచి యతీంద్రా! పరిజ్ఞానహీనుండ నగుట నిట్లంటి నంతియకాని జ్ఞాని యెవ్వండు నిట్లనండు వినుము. 362

సీ ఖేచరీముద్ర నీక్షింప 'కేనే బహ్మ'
మనువానిజిహ్వ గోయంగవలయు
నలత్రికూట మెఱుంగ 'కైనాఁడ బ్రహ్మంబ'
ననువానిజిహ్వ గోయంగవలయు
శృంగాటకమ్ము నెఱుంగ 'కేనే బ్రహ్మ'
మనువానిజిహ్వ గోయంగవలయుఁ
గననేరకయు మనోన్మని 'బ్రహ్మ మే నైతి'
ననువానిజిహ్వ గోయంగవలయు
గీ. నెఱుఁగ కంగుష్ఠమాత్రుఁ బౌరుషుఁ, 'బ్రహ్మ
మైతి' ననువానివాల్కఁ గోయంగవలయు
మూఁడవస్థల నెఱుఁగ కెవ్వాఁడు 'బ్రహ్మ
మైతి' ననువానిమస్తకం బవనిఁ ద్రెళ్లు. 363.

ఆ. ప్రకృతియవేత్త పొందుఁ బరమాత్మ నాతవేత్త
పరము ధ్రువము బ్రహ్మపదముఁ జెందు

ననెడునుడుల ముక్తి శాసించుమిముబోంట్లు
యోగమార్గ మూన నొప్పుఁగాదె. 364.

క. అన గురుఁ డనె నిటు లజ్ఞత
ననియెద వష్టాంగయోగ మైకాగ్ర్యత శు
ద్ధిని గాక ముక్తి నిడ; దై
వను శ్రుత్యవిరోధి గావునఁ శ్రౌతమ యహా. 365

గీ. అంతె కాని విజ్ఞాన మావంత లేక
మోక్షమును ఖేచరీముఖముద్రి యొసఁగు
నని స్వకంఠసాధనమ్ముగ ననుట సాహ
సమ్ము సుమి ముక్తి గల్గ దన్యమ్ముచేత. 366.

సీ. ముక్తి బ్రహ్మజ్ఞానమునఁ గల్గు వేఱొంటఁ
గలుగ దంచును శ్రుతుల్ వలుకుఁగాదె
శ్రుత్యుక్తకర్మనిష్ఠుం డైనఁ జిత్తశు
ద్ధిని బొంది సువివేకియును విరాగి
యును నైనరుండు సముప్రశాంతిదమాది
కుఁడు ముముక్షువును నై గురుముఖాత్త
తత్త్వమస్యుక్తితాత్పర్యావగాహియై
యజము సచ్చిత్సుఖం బైనదాని
గీ. నాత్మమును భేదశూన్యమం చవధరించి
ముక్తుఁ డగు నంచు నద్వైతమోక్షపథము
దెలుప సాంఖ్యుండు యతిపదంబులకు మ్రొక్కి
శిష్యుఁ డయ్యె నయ్యెడ నతిచిత్రముగను. 367.

—: పరమాణువాదమతనిరాసము :—

ఉ. ధీనిధివాదు లంతట సుధీప్రవరుల్ పరమాణువాదు ల
ద్ధీరు యతీంద్రుఁ గాంచ నరుదెంచి యిటుల్ వచియించి 'రీశ్వరుం

దారయఁ గర్త' యన్న నుడి నాతఁ డిలాదిక శాశ్వతాణువుల్
సేరఁగఁ దెచ్చి లోకము సృజించు, లయంబునఁ బాయు వానినిన్.

క. లోకగురుఁ డతఁ డిలాదులఁ
జేకొని లోకము సృజించి జీవతతుల నా
నాకృతుల రచించి యఖం
డాకృతియై సాక్షి యయి తనంత వెలుంగున్. 369.

చ. అని స్వమతాకృతిన్ దెలియ నాడ యతీంద్రుఁ డనున్ 'విరుద్ధ మీ
రనినది వేదరీతి కిఁక నప్పరమేశుని భూతసృష్టి యొ
ప్పను శ్రుతి, నిత్య మెట్టు లణుబృందము లౌ? నటు కాన నిత్యుఁడై
గనఁబడు నీశుఁ డొక్కఁడ, జగంబు లనిత్యము జన్య మౌటచే. 370.

గీ. ఈశు నెడఁ గాక కొన్నింటి కెటులొ జన్య
భావ మలవడె నేని 'సర్వమున కీశుఁ
డే జనకుఁ డౌట పొసఁగని హేతువున 'జ
గజ్జనకుఁ డీశుఁ' డనుమాట కల్ల యగును. 371.

ఉ. 'గౌతమవిద్యనే చదువఁ గల్గును జంబుకజన్మ' మంచు వి
ఖ్యాతము; గాన దానియెడ నాస్థఁ ద్యజించి భజింపుఁ డింక న
ద్వైతముఁ, గొల్వుఁ డోజ్జలపదంబులు, గాంచుఁడు నిత్యసత్యచి
ద్రీతు, వెలుంగుఁ డాత్మము, తరించి భవాబ్ధి వరింపుఁ డేకతన్. 372.

క. అంచి వచించుగురున కిగు
రించినభక్తిని నమస్కరించి యపుడు వా
రంచితగతి శిష్యు లయి ను
తించిరి తన్మహిమ మెఱిఁగి ధీరశివాదుల్. 373.

ఉ. అంత సశిష్యుఁడై గురుఁ డహర్ముఖమందుఁ ద్రివేణి నాడి యం
తంతఁ బ్రయాగవాసు లమితాదృతి మ్రొక్కఁగ వీడుకొం చెదన్

సంతస మార నేఁడు దినసంబులలోఁ జని చేరెఁ గాశికిన్
సంతత విశ్వనాథకరుణార్ద్ర పాలిత జీవరాశికిన్. 374

—: కర్మవాది మతనిరాసము :—

ఉ. అత్తఱిఁ గర్మవాదు లగునట్టిబుధుల్ గనవచ్చి మ్రొక్కి భి
క్షూత్తముఁ బల్కి రిట్లు జగదుద్భవనాదులు కర్మరీతి కా
యత్తము, లద్ది రమ్య మగునా రుచిరంబు ననుత్తమంబు మే
నెత్తును, బాపకర్మ మగునేని, జఘన్యము మేను దాలుచున్. 375.

ఉ. 'అందిరి మోక్షసిద్ధి జనకాదులు కర్మముచేతనే' యటం
చుం దనరారువాక్యముఁ జూడ ముముక్షువు కర్మ మర్థి న
క్కందివ మాచరింప విహితంబుగఁ దోఁచును 'ముక్తి నా సుఖం
బందుటె' యంచు 'మాను' లని యా బుధులన్ గని శంకరుం డనున్.

క. మీ తెలివి మెచ్చఁదగు 'య
స్యైతత్కర్మ' యను నిగమ మనదె జగము వి
ఖ్యాతముగ బ్రహ్మకార్యం
బై తగుఁ, గారణమె ధ్యేయ మగు నెపు డనుచున్. 377.

ఆ. అని యుపక్రమించి యభవుఁ డభ్రస్థుడై
తగవచించె నటు 'ఋతంచ' యనెడు
శ్రుతియుఁ దెలిపె స్థూలసూక్ష్మాదివివిధాత్మ
మైన బ్రహ్మమే నిదాన మనుచు. 378

గీ. కాన సర్వజ్ఞుఁ డీశుఁడే కారణము జ
గంబునకుఁ, గర్మ మది గాదు కారణంబు
జడిమచే మందు లాకర్మసరణి మనెద
రనుచుఁ బరవిద్యఁ గొని శిష్యులైరి వారు. 279.

—: చంద్రోపాసననిరాసము :—

చ. అగుటయు శిష్యయుక్తుఁడు శివాభరణాఖ్యుఁడు శిష్యవేష్టితుం
డగు భగవత్పదుల్ వినతుఁడై యిటు పల్కె 'జగత్ప్రకాశకుం
డగు చమురాదిపాలకుఁడు నౌటను జందురుఁడు పూర్ణిమాదులం
దగణితభక్తి సేవ్యుఁడు నుపాస్యుఁడు నూవె ముముక్షుకోటికిన్' 380.

మ. అనఁ బల్కెన్ యతి ముక్తి నిత్యమె, యనిత్యం బౌపదార్థం బుపా
సన సేయన్ లభియించు టెట్టు లది? యిష్టాపూర్తయాగాదికృ
జ్జనముల్ చంద్రునిలోక మొంది మరలన్ ధాత్రిస్థలిన్ బొత్తు గం
ర్జున యంచున్ బరమాత్ముఁడచ్చముగ వాక్రువ్వం డెగీతాస్మృతిన్.

వ శ్రీకృష్ణపరమాత్ముండు "ధూమో రాత్రి స్తథా కృష్ణః షణ్మాసా
దక్షిణాయనం।తత్ర చాంద్రమసం జ్యోతి ర్యోగీ ప్రాప్యనివర్తతే"
అని గాన మొనర్చినవాక్య మీయర్థంబు స్పష్టపఱచు. 382.

ఉ. 'ఈతఁడ దైవతాన్న' మనియెన్ శ్రుతి యన్నముపాస్తి సేయుచో
నేతఱి ముక్తి నీఁగలదె? యిచ్చిన నిచ్చును సజ్జగత్థ్రిన్
బూతచరిత్ర! యింకయిన మూఢమతిన్ విడనాడి శుద్ధ మ
ద్వైతము పొంది చెందు మమృతం బన నాతఁడు శిష్యుఁడై చనెన్.

—: అంగారకాది గ్రహోపాసకు నద్వైతు నగుట :—

శా. భౌమాదిగ్రహభక్తు లంతటఁ బరివ్రాట్చంద్రునిన్ వందన
క్షేమప్రశ్నల నర్చసేసి యని రుక్తిన్ ముక్తి సాధించి యో
స్వామీ! భౌమముఖగ్రహార్చ నగుఁ గైవల్యం బటంచున్ శ్రుతుల్
ప్రామాణ్యమ్మువహించు టెంచిగన నౌఁ బ్రాజ్ఞుల్ వెసన్ మోక్షమున్.

క. నా విని యతి యనె గ్రహాపీ
[illegible]

వేవగలఁ గలవు ముక్తికిఁ
గా వవి, బ్రహ్మంబు గాంచు జ్ఞానముదక్కన్. 386.

క. వేదములందు 'సదేవే
త్యాదివచనములను మోక్ష మభిహిత మయ్యెం
గాదె యన వారు భగవ
త్పాదాంతేవాసులై రతండ్రప్రీతిన్. 387.

వ. తదనంతరంబ "యంత్రద్వయంబున గ్రహసంచార మెఱింగి కాల
స్వరూపంబు నిరూపింప నేర్తు" ననితొల్లి యేతెంచినతపణకుండ
వ్వరమహంసావతంసంబునకు మ్రొక్కి యిటు పల్కు. 388.

సీ. స్వామీ! భవత్సమాశ్రయమునఁ గడపితి
క్షణము వోలెను మాసపట్కయంబు
నాలింతె యస్మన్మతాంతఃకృతాంతముల్
'కాలంబె పరమాత్మగా నెఱింగి
మోక్షార్థము భజింపఁబోలు' నం చన యుతిం
దుర్విం డివ్విధమున వ్యాకుచ్చె లీల
నోయి! 'సంవత్సరో జాయత కాల ఏ
ష' యటంచు శ్రుతి కాలజని వచించు
గీ. గానఁ గాలమ్ము జన్యమ్ముగా నెఱింగి
వ్యర్థ మగు నూహ లెడసి యద్వైతమతస
మాశ్రయమ్మున ముక్తుండ వగు మన నతఁ
డటులె యయ్యెను మఱునాట నాడ లేక. 389.

గీ. అట్లతండు సర్వజ్ఞశిరోవతంసు
మునిలలాముని శంకరార్యుని భజించి

తత్కరుణ నద్వయబ్రహ్మతత్పరుఁ డయి
యేరఁ బితృదేవతార్చకు లటకు వచ్చి. ౩౯౦.

—: పితృవ్రతఖండనము :—

వ. మ్రొక్కి సాంజలిబంధులై, తదనుజ్ఞ నాసీనులై యుండ నం దగ్రగామి యగుసత్యశర్మ యనువాఁడు స్వమతప్రశంసాపూర్వంబుగ భావ్యకారున కిట్లను. 391.

క. విను మగ్నిష్వాత్తాదు ల
యినపితృదేవతలు నివసియుంతురు శీతాం
శుని మండలమ్ము మీఁదం
గన నిత్యవిముక్తులై ప్రకాశింతు రెప్పుడున్. 392.

గీ. మూవు రవ్వారియందు సమూర్తు, లిఁక స
మూర్తులై నల్వు రుంద్రు తత్పూజనమునఁ
గలుగు ధర్మాదిఫలము, మోక్షంబుఁ గలుగుఁ
గాన సేవ్యులు వార జగంబులకును. 393.

మ. సతతంబున్ ఋతవాదివై గృహి పితృశ్రాద్ధంబులన్ బెట్టఁ ద
త్పితృకారుణ్యముచేత ముక్తుఁ డగుఁ, దత్ప్రీత్యర్థమై శ్రాద్ధముల్
ప్రతిదర్శంబు నొనర్పఁగావలయుఁ, జాంద్రం బైనమాసంబు త
త్పితృమధ్యాహ్నము,ముఖ్యకాల మది తప్పింపన్ మహాఘంబగున్.

చ. అన గురుఁ డిట్లు వల్కె 'వినుమా! యమృతాప్తికిఁ గర్మ మానె సా
ధనము? 'నకర్మణా' యని శ్రుతం బగుసూక్తి నెఱుంగవే మొఖ? పొం
దును బరమాత్ము నాత్మవిదనుత్తముఁ డొక్కఁడె, కాన కర్మము
జ్జన మొనరించి శుద్ధ మగుస్వాంతమునన్ గన వేఁ బరేశ్వరున్.

క. కావున నటు సేయు మనం
గా విమలతదుక్తిఫక్కికను లెస్స మదిన్
భావించి బ్రహ్మవిద్యా
భావనఁ జేకొనిరి సత్యవర్మయు నాప్తుల్. 396.

—: గరుడభక్తుని, ననంతభక్తుని నద్వైతుల జేయుట :—

ఆ. గురునిఁ జేరి యంతఁ గుబ్జలీధుఁడు శంఖ
పాదుఁ డనెడు గరుడ,పన్నగేంద్ర
భక్తియుగము భక్తిఁ బ్రణతులై స్వస్వామ
తప్రశస్తిఁ దెలుపఁ దలఁచి యనిరి. 397.

క. నారాయణునకు శయ్యా
కారుఁ డనంతుండ మోక్షకారణ మనుచున్
శౌరికి వాహన మగు భుజ
గారియె కారణ మటంచు నని రిరుత్రోవన్. 398.

ఉ. ఆయెడ శంకరుం డనె 'సహా శయనంబును వాహనంబు శ్రీ
ద్ధాయుతులై భజించుట వృథా యగుఁ గాదె? తదాశ్రయంబు నా
రాయణుఁ డేల కాఁడొ సముపాస్యుఁడు మీకు? విచిత్రమౌ నన
బోయిరి వారు శంకరుని బోధమునన్ బరిశుద్ధచిత్తులై. 399.

—: సిద్ధోపాసకాదు లద్వైతు లగుట :—

క. చిరకీర్తిప్రభృతు లనం
తర మగ్గురుఁ గాంచి వందనం బిడి యిటు వ
క్కారి కృతకృత్యుల మైతిమి
ఆరయఁగ సిద్ధోపదిష్ట మగుమంత్రములన్. 400.

ఉ ఔదురు మీరు గూడఁ జరితార్థులు మావలె, వేగ శ్రీమహీ
ధ్రాదుల కేఁగుఁ డందుఁ గన నౌదురు సిద్ధులు, వా రొసంగు మం
త్రాదు లుపాస్తి సల్పుఁడు పుమర్థము లొందెదర, రేము సత్యనా
థాదికసిద్ధులన్ గొలిచి యందితిమయ్య యభీష్టసంపదల్. 401.

వ చిరంజీవులుఁ గృతార్థులు, సర్వజ్ఞులు నగునాసిద్ధులు విచిత్ర మగు
సంజనాదివిద్య లొసంగుదురు. కావున యత్నింపుఁ డనుడు నవ్వి
యాచార్యవర్యుం డి ట్లనియె. 402.

క. కూడి ఫలేప్సులతో మా
టాడుటయుం దగదు చిత్ర మగువేసములన్
గూడెడిలాభము లే దోడఁ
గూడుఁ బరద్రవ్యలబ్ధి ఘోరాఘంబుల్. 403.

గీ అంతె కాదు చిరంజీవు లైన ఫలము
లేదు, సకలార్తిమయు మగుఁ గాదె మేను
గానఁ ద్యాగంబున విశుద్ధిఁ గాంచి దేహ
ముక్త్యుపాయం బుపార్జింపఁ బోలు సుధికి. 404.

న. అను నాపలుకులకు నశులై వారు శిష్యు లైరి. తదనంతరంబు గం
ధర్వోపాసకు లరుదెంచి శంకరుం గని యి ట్లనిరి. 405.

—: గంధర్వోపాసకులు పరాజితు లగుట:—

మ. 'వికలత్వం బెడ సోకఁ కేము నెఱపన్, విశ్వావసూపాస్తి- నా
దకళాబిందువిబోధ మబ్బి కృతకృత్యత్వంబు గన్నార, మో
పిక గాంధర్వకళన్ బరిశ్రమను గావింపం దగున్ మీకు, నా
దకళాబిందువు లాత్మరూపములె కాదా' యన్న భిక్షుం డనున్.

సీ. భవముక్తిగతి యనుపాదేయ మగుఁ జు వే
దవిరుద్ధమైన పద్ధతి యగుటను
బరఁగ నశబ్ద మస్పర్శ మరూప మ
వ్యయ మరసంబు నిత్యం బగంధ
మాదిమధ్యాంతశూన్యము మహత్పదవాచ్య
మనితర మౌపరమాత్మ మెఱిఁగి
మృత్యువిముక్తుఁడై మెఱయు నం చనుస్మృతి
సరణి శబ్దాద్యగోచరము బ్రహ్మ
గీ. మగుటఁ దన్నాదబిందుకళాత్యతీతు
నెఱుఁగు నెవ్వండు వాఁడె సుమ్మీ సమస్త
వేదవేత్త కావునన నాదాదికాతి
గామి బ్రహ్మము గని ముక్తిఁ గనుఁడి యనియె. 407.

క. ఏవంవిధయుత్త్యుక్తదే
శావర్జితచిత్తవృత్తులై వారపు ష్టం
తేవాసు లయి చనుదు న
చ్చో వేతాళార్చకాళి చుట్టుకొని రొగిన్. 408.

—: వేతాళార్చకుల నశపఱచుకొనుట :—

క. భూతప్రేతపిశాచుల
వేతాళు స్మరించుకొనుచు బీభత్సరసో
పేతు లయి తనువిలిప్తవి
భూతికు లవ్వారు యతివిభుఁ బల్కి రిటుల్. 409.

గీ. యతిపతీ! యేము భూతాద్యుపాసకులము
సర్వలోకవశీకారశక్తియుతుల
మనుచుఁ గర్మంది వెఱఁగొంది యప్డు డెంద
మల్లఁ బదిలించుకొని వారి కనియె నిట్లు. 410.

ఉ. పాతకులార! మీమత మపాత్రము శ్రోత్రియకోటి కెన్నఁగా
'భూతలవాసిభూతచయముల్ దోఁగం జనఁ గాత రూపఱుం
గాత శివాజ్ఞ విఘ్నకరణప్రవణం బగుభూతజాత' మన్
శ్రౌతచోగతిన్ వినరె? బ్రాహ్మణు లీ రెటు లైతిరో కదా! 411.

క. విడువుఁడు భ్రష్టాచారము
తడవుఁడు నిజవర్ణసముచితపుఁగర్మంబుల్
ముడువుం డద్వైతధనము
గడవుఁడు భవవారిరాశిఁ గాలువలీలన్. 412.

ఆ. అనుడు వారు గురుపదాబ్జంబులకు మ్రొక్కి
నైజకర్మకరణనైష్ఠికతను
మించి శిష్యు లగుచుఁ బంచదేవార్చన
నిరతు లగుచుఁ జనిరి గురునియాజ్ఞ 413

క. ఒం డెదురు లేక దండ్యా
ఖండలుఁ డటు దేశదేశగతబహువిధపా
షండద్విజమండలములు
చెండుచు నపరాంతజలధిచెంతకుఁ జేరెన్. 414.

ఉ చేరి కఱంగ- దుందుభి హసించుధ్వనిన్ జలదూర్మికాకర
ప్రేరణ మొప్పఁగా నభినయించుచు, గూఢతరార్థముల్ మహా
వారిధి చూడ నయ్యెఁ బ్రతివాది యనన్; యతియున్ జనెన్ జడా
కారు భ్రమిన్ బుధోన్మథితుఁ గంధిఁ దలంచి తపించియోయన్.

క. చని యట గోకర్ణక్షే
త్రనికటజలరాశి నాడి తత్సన్నిధివ
ర్తి నుమాపతిఁ బొగడె జనులు
వినఁగ భుజంగప్రయాతవృత్తకవితచేన్. 416.

—: నీలకంఠమతమును జయించుట :—

క. తదుపరిఁ బ్రియశిష్యుల కా పవి
పదవిద్యను గఱపుయతిని శ్రీపతిఁ గని నె
మ్మదిఁ గలఁగుచు హరదత్తుఁడు
కదలి చని వచించె నీలకంఠుని స్వగురున్. 417.

శా. దేవా! శంకరనామభిక్షు విట ంతేవాసిసంవేష్టితుం
డై వచ్చెన్, మును భట్టమండనుల నొయ్యం గెల్చినట్లే మిమున్
వీవాదమ్మున గెల్చువేడుక; భవానీనాథ దివ్యాలయం
బావాసమ్ముగ నుండె లెం డిఁకఁ దదౌద్ధత్యంబుఁ దూల్పం దగున్.

వ. అనుటయు నీలకంఠమతప్రవర్తకుండు సాంగోపాంగశైవాగమర
హస్యవేత్తయు నగునానీలకంఠబుధుండు. 419.

క. మును బహునిబంధనప్రణ
యనచతురత శివపరముగ వ్యాసరచితసూ
త్రనివహమునకున్ భాష్యము
నొనరించిననీలకంఠు నొజ్జఁ దలంచుచున్. 420.

చ. బిట్టుగ నవ్వి పల్కె 'విను! భిక్షు వతండు పయోధు లగ్ని నా
నొట్టఁగఁజేయుఁగాక, రవి నుర్వరఁ గూలుచుఁగాక, వ్యోమమున్
జుట్టునుగాక చాఁపయటు, సుంతయునేని ననున్ వివాదమం
దట్టిటు సేయనేర్చునె? నిరాశు నొనర్చనె యొక్కమాటలోన్ 421

క. పరపక్షతమోర్కము లయి
పరఁగెడుమత్తర్కముల నవాక్కయి యతి చె
చ్చెర విడిచి స్వమత మప్పుడ
పఱవఁడె గుండియలు చేతఁ బట్టుకొని వడిన్. 422.

వ. అని గర్వంబు నలుకయు నసూయయుఁ దేటపడం బలికి. 423

చ. సితభసితాంచితాంగుఁ డయి చెన్ను దలిర్ప హరాక్షదామముల్
కుతుక ధరించి, శైవమత గూఢతరాశయు పారదృశ్వ శి
వ్యతతి పరీతుఁడై యరిగి యాత్మమతం బిరవొందఁ బల్కె న
య్యతిపతిమౌళి, వ్యాసమునికంటెను మున్ గపిలర్షి వైఖరిన్ 424.

చ. అనుడు సురేశ్వరుండు వినయంబున దేశికుఁ గాంచి 'యోర్మిమై
నిపుడు మదుక్తిపాటవము నీరలు నూచుచు నుండుఁడా' యనన్
నిపుణుఁడు నీలకంఠుఁ డతనిం గని తెల్లము మాకు నీమనీ
షపటిమ యంచు గెలిగొని శంకరసమ్ముఖుఁ డయ్యె నయ్యెడన్.425.

క. పరపక్ష బిసాద్మర సిత
గరుదాయిత సూక్తిదండిఖండితమై పెం
పఱుస్వమతము గావఁగ లే
కటిమఱి ఖండింపఁ బూనె యతిపతిమతమున్. 426.

వ. స్వపక్షస్థాపనాహీనముఁ బరపక్షవిదళనమాత్రావసానము నగువి
తండావాదమున కుద్యుక్తుండై శంకరుం గాంచి యి ట్లను. 427.

క. శమివర! 'తత్త్వమసి' యనుని
గమమున జీవేశ్వరైక్యగతి నుడువు త్వద్
యమతము పొసఁగదు తేజ
స్తమఐక్యమువలె విరుద్ధధర్మం బగుటన్. 428.

సీ. ప్రివిరుద్ధధర్మలై పరగుచున్నను రవి
ప్రతిబింబముల కభిన్నతయు తోఁచు
మాడ్కి, విరుద్ధధర్మయుతజీవేశుల
కవిభేద మొనగూడు ననుట తగదు

వ్యోమశివాదిగురూక్తి మిథ్యాభూత
మద్దంబునం దోఁచునట్టిసీడ;
తాదృశప్రతిబింబితమున కభేదయో
గ్యతయె లేదాయె, నేకరణి నద్ది
గీ. యగును జీవేశ్వరాభేదమందు నిర్ణ
యమ్ము సేయంగఁబూన దృష్టాంతముగను?
గానఁ దాదృశపల్లవగ్రహణమాత్ర
కల్పనానల్పజల్పనక్రమము విడుము. 429.

గీ. అంతియేకాదు నీమతమందు లేదె
బింబముఖభిన్నముగఁ బ్రతిబింబముఖము
పార్శ్వగజనంబుచేఁ జూడఁబడుటను మృష
యగును బ్రతిబింబితాస్య మన్నట్టి నీతి. 430.

వ. మృషాభూతపదార్థమున కభేదయోగ్యతయే లేమింజేసి యేతద్దృ
ష్టాంతము ననుసరించియు జీవేశ్వరుల కభేదంబు చెల్లదు మఱియు.

సీ. జీవనిష్ఠపిముఖాధభావ మీశ్వరనిష్ఠ
సకలవిత్త్వమ్ము మాంయికము లగుట
జీవేశు లిరువురుఁ జిదూప్రు లాదురు
నిజ మభేదమ్మె యంటేని వినుము
బహుళప్రమాణసంపాదితార్థమునెడ
బాధితం బను టసంభావ్యమె కద!
యటుల ప్రమాణసిద్ధాశ్వత్వ గోత్వముల్
బాధితంబై హయపశువులకును
గీ. స్వస్వరూపమ్ముచే నేకభావ మొదవ
నగుఁగదా- భేదమునకు దత్తాంజలి యగుఁ
గాన మాధ్యసర్వజ్ఞతల్ గావు పౌా
కములు, గావు బాధితము లేక్రియనుచేత. 431.

చ. అని యిటు పెక్కుయుక్తు లొలయంగఁ గల్చెఁ గవి నీలకంఠుఁడౌ
పనిషదవాక్యప్రకాశితము భవ్యము నౌయతిభూమిభృన్మతం
బును వికచాంబుజాతవనముం గలభంబుబలెఁ దదుక్తదో
షనికర మింకిపోఁ బలికె సంయమియుం బ్రతివాక్య మీఁగతిన్.

వ. కవీంద్రా! 'సోఽయం దేవదత్త' యనువాక్యంబునఁ దత్పదంబునకుం దద్దేశకాలవృత్తిత్వవిశిష్టుం డగుదేవదత్తుం డర్థంబు. 'అయ' మ్మనుపదంబునకు నేతద్దేశకాలవృత్తిత్వవిశిష్టుం డగుదేవదత్తుం డర్థంబు నగుం, దాదృశవిరుద్ధవిశేషణవిశిష్టవ్యక్తుల కభేదంబు పలుకుట యసమంజసం బనునట్లు కానిపించుం గాని 'సోఽయ' మ్మను పదద్వయంబు సమానవిభక్తికం బగుటఁ దాదృశపదవాచ్యంబుల కభేదంబు వచించుట శాస్త్రసమ్మతం, బట్లు పలుకుట కియ్యెడ భాగత్యాగలక్షణ యవశ్యం బాశ్రయణీయం బయ్యెడి నది యెట్లంటేని తద్దేశకాలవృత్తిత్వవైశిష్ట్యంబు నేతద్దేశకాలవృత్తిత్వవైశిష్ట్యంబును ద్యజయింపం దగు. దానం గేవలదేవదత్తునెడ నభేదంబు బోధితం బగుం గాదె! అరీతినె 'తత్త్వమసి' యనుసూక్తియందుం దత్పదార్థంబు సర్వజ్ఞత్వవిశిష్టం బగుచిత్తగుఁ ద్వంపదార్థంబు కించిద్జ్ఞత్వవిశిష్టం బగుచిత్తగు నట్టిరెండింటి కభేదంబు పొసంగ నేరద. అట్లయ్యును 'తత్త్వ' మ్మనుపదద్వయంబు సమానవిభక్తంబు లగుటం జేసి శాస్త్రాచారంబున నభేదం బనివార్యవచనీయంబై భాసిల్లుటం భాగత్యాగలక్షణ నాశ్రయించి తత్పదార్థైకదేశం బగుసర్వజ్ఞత్వవైశిష్ట్యంబును, ద్వంపదార్థైకదేశం బగుకించిద్జ్ఞత్వవైశిష్ట్యంబును బరిత్యజింప నాపదద్వయంబు జీవేశ్వరుల కభేదంబును స్పష్టంబుగ బోధించుం గావున నియ్యెడ విరోధంబును లేదు. గోత్వమ్ము నశ్వత్వమ్మనును బరిత్యజించులక్షణ నాశ్రయించి గవాశ్వముల యెడ నభేదంబు చెప్పం దలంచుట యనుభవవిరుద్ధంబును నప్రమాణంబు నగుటం జేసి 'గోత్వాఽశ్వత్వపరిత్యాగపురస్సరంబుగ వాయుపశువులకభేదంబు ప్రాప్తింపవలయు' ననునతిప్రసక్తియు రాదు.

సీ. మాంద్యసార్వజ్ఞ్యధర్మయుతజీవేశరూ
పాతిరిక్తం బైనయయ్యిరువుర
పరినిష్ఠితస్వరూపమె లేదు 'తత్త్వమ'
సీతివాక్యంబునం దేని లక్ష
ణాశ్రయణాయాస మనఁబోను 'శక్తిరూ
ప్యగతి జీవేశరూపములుఁ గల్పి
త' మ్మనుయుక్తి సత్యపదార్థ మొక్కఁడ
ధిష్ఠానముగ నొప్పి తీఱవలయు

గీ. నీవొ దేహాద్యహంతాంత మెల్లదృశ్య
మునకు జడిమ మొప్పకతప్ప దనఘ! జడము
నకు నధిష్ఠానముగఁ జేతన మ్మగు నొక
రూప మొప్పంగవలె; జీవరూప మదియ. 435.

చ. "తగ ననిరూప్య మాట వినుతం బది కల్పిత మాను రజ్జుజి
హ్మగగతి" నన్నయుక్తి నసదాకృతి యాజగ మెల్లఁ గల్పితం
బగుట ధ్రువంబు- కాల్పనిక మైనజగంబున కాశ్రయంబు గాఁ
దగినది యీశరూప మని తత్త్వనీతి నియ్యకొనన్ వలెన్ జుమీ.

గీ. కాన శ్రుతిగమ్య మనుపాధిక మగునుభయ
రూపమున- నిరుపాధిక మాపటికము
నందున జపాసుమారుణ్య మలమునట్లు
లలమ వజ్ఞత్వసర్వజ్ఞతలు లవంబు. 437.

వ. జీవేశ్వరభేదజ్ఞానమే యథార్థ మగునేని * 'మృత్యోః స మృత్యు

---

* ఎవఁడు 'పరమాత్మ వేఱు నేను వేఱు' అను నానాత్వము గల వాఁడో, వాఁడు సంసారమునుండి సంసారము నొందును. అనఁగా జన్మపరంపరయందు మునుఁగు నని భావము.

మాప్నోతి య ఇహ నానేవ పశ్యతి' యనియు ♦ 'య ఏతస్మి న్నుదర మంతరం కురుతే అథ తస్య భయం భవతి' యని శ్రుతులు భేదదర్శికి భయమును జెప్పకపోయెడిని, మఱియు భేదబుద్ధి విపరీతబుద్ధియే కానిచో విపరీతదర్శికు (జీవేశ్వరభేదదర్శికి) భయము కలుగు నని చెప్పుటచే విపరీతదర్శి కనర్థయోగము తప్పదు. విపరీతబుద్ధియే భేదబుద్ధి యగుం జువ్వే. 438.

ఉ. వేదగతంబ యయ్యును నభేద మతాత్మికమేని 'తద్భిదా
వేదికిఁ బూరుషార్థము లభించు' నటంచు నెటుల్ వచించు న
వ్వేదమె? యేఁ బరేశునకు భిన్నుఁడ' నన్ భ్రమ శాస్త్రబాధితం
బౌఁ దుహినాంశునైందిరయిక మైనప్రమాణముకై వడిన్ వడిన్.

వ. చంద్రమండలంబు ప్రాదేశమాత్రప్రమాణంబై కానవచ్చుచున్న దనుభ్రమంబు జ్యోతిశ్శాస్త్రప్రామాణ్యంబున బాధితం బగుట లోకవిదితంబు. 440.

గీ. కాన 'నే నీశ్వరుఁడను గా' ననెడి భి
దామతి కబాధ కల్పింపఁ దగదు; నిగమ
సిద్ధ జీవేశ్వ రాభేదబుద్ధి యట్టి
దియె శ్రుతిని మించుమాన మైందిరయిక మగునే? 441.

చ. అల పరమాత్మతత్త్వముఁ బుమర్థపుఁదత్త్వముఁ దొల్లి పెక్కుదా
రులఁ గపిలాదితాపసనిరూపిత మయ్యెను; దాని వీడి నీ
పలుకు గ్రహించు టెట్లనెదవా 'ప్రబలంబు శ్రుతుల్, స్మృతుల్ సుదు
ర్బల' మనునీతి వేదపరిపంథిమునీరిత మప్రమాణ మౌ. 442.

♦ పరమాత్మని యెడ స్వల్ప మగుభేదమునేనియు నెవ్వఁడు తలంచు

గీ. కానఁ 'దత్త్వమ'సీతి నైగమచోవి
రుద్ధకపిలాదితాపసప్రోక్తశక్తి
యనుసరణీయ మని నిశ్చయముగ నెఱుఁగు
మట్టిసరణు లాపాతరమ్యములు సూవె! 443.

వ. అని వచించు భాష్యకారుని వాఙ్ముఖంబున కడ్డంబు దవిలి యా కపీంద్రుఁ డిట్లను. నార్యా! 'సుఖదుఃఖాదివైచిత్ర్యమునం బ్రతిదేహంబున జీవుండు భిన్నుం డగు' నను యుక్తి నెసలారు మహర్షి వాక్యంబును శ్రుతివాక్యంబు పగిది గ్రాహ్యంబ. అట్లు గాక 'జీవాత్మ యొక్కఁడే' యగునేడ మహాదుఃఖ యువరాజ్యసౌఖ్యంబు నొందవచ్చు, మఱియు 'వీఁడు సుఖి, వీఁడు దుఃఖి' యను ననుభవంబే గల్గకుండెడిని. ఎవ్వాఁడు జ్ఞానయుక్తుం డట్టి జీవుండే కర్తయు, భోక్తయు నగుం గాని యచేతన మగునంతఃకరణంబునకుఁ గర్తృత్వభోక్తృత్వంబులు గలుగు టెట్లు? అట్లు గలుగునేని దేవదత్తకృతకర్మఫలభోక్తృత్వంబు యజ్ఞదత్తున కాపాదిల్లుటం జేసి యతిప్రసంగదుష్టం బగు. మఱియు నీలోకమున దుఃఖనాశనమే పురుషార్థం బని వేదంబున నిశ్చితం బయ్యెఁగాదె! 'సకలసుఖంబులు దుఃఖయుతంబులు కావుటం జేసి విషసంపృక్తాన్నవిధంబున హేయంబు' లను నభేద్యయుక్తివలన సుఖంబు లెన్నండు బురుషార్థంబులు గా వనుటయుఁ జఱుగవు మొగంబు గై సేయు భగవత్పదుం డిట్లను.

సీ. అరయుంగ మోదఖేదాదివైచిత్ర్య మ
నోధర్మ మదియే మనోగతభిద
సాధించుఁ గాని యేసరణి జీవులభేద
మునకు సాధకముగా ననువుపడదు
'శాత్మ్యుఁ గర్తృత యచేతనతనూయుగళిఁ జి
త్సంబంధ మగువిశేషం బొకటియు

యదిలేమిఁ గర్తృత్వ మలవలదు తృణాది
కనెదుకల్పన వరీయమ్ము మిమ్ముల

గీ. నీవు పేర్కొన్నదుఃఖసహితసుఖంబు
వైషయికి; మీఁక దుఃఖలవంబు లేని
దనఘ! బ్రహ్మసుఖం బౌట నట్టిబ్రహ్మ
సుఖమె పురుషార్థముగ గ్రహించునది సూవె! 445.

ఆ. అంతెకాని తుచ్ఛ మగుదుఃఖములనాశ
మర్త్య మావుమర్థ మనుట తగునె?
జరుగదొక్కొ దుఃఖశాంతి కండూయన
మున నెవండు దాని ముక్తి యనును? 446.

మ. అనుచున్ యుక్తిశతోపబృంహితమహార్థాస్త్రంబు శుత్యంగనా
జనతాంతఃపురసౌవిదల్ల మగువాచాధార నాత్మీయమై
చనునద్వైతమతంబు నశ్రమమునన్ స్థాపించి,మించన్ జయిం
చెను దద్వైధమతంబు హేలఁ బరకృత్సిద్ధాంతఘోరోక్తులన్.446.

క. యతిరాజ్జితుఁడై శైవుం
డతఁడు స్వభావ్యమ్ము దర్ప, మపుడ విడచి'' నా
గతి నీవే'' యని తచ్చరణా
నతుఁ డయ్యె నశిష్యుఁడై ఘనం బగుభక్తిన్. 448.

వ. అట్లు యమిబుషభనిర్జితుం డగునీలకంఠపండితునిశృంగభంగంబు
నాలించి యద్వైతవిద్యావిద్వేషు లగువివిధమతంబులవారు కంపం
బు నొందిరి. జగం బెల్ల శంకరవిజయవార్తాఘోషణంబుల నిబిడం
బయ్యె నంత. 449.

—♦ ఆశ్వాసాంతము ♦—

శా. అద్వైతప్రతిపాదితామృతపదార్థాకార! రాకారవిం
దద్విడ్దిక్కరణక్రియానిపుణనిత్యస్మేరవక్త్రాంబుజా!
విద్వద్వర్ణనదుర్లభామలయశోఽస్వీతప్రతాపాబ్ధి! కృ
ష్ణద్వైపాయనసూత్రజాలపరిలగ్నస్థూలమీనాకృతీ!

క. తత్త్వంపదార్థయుగళై
కత్వాలంబద్విధాప్రకాశస్త్రీపుం
సత్త్వలలితదాంపత్యై
కత్వవిరాజిత! విదేహకన్యాసహితా!

—♦ వనమయూరము ♦—

ఈవరకులామృతనదీశశశిసేవా
మోదరసికాత్మ! మునిముఖ్యహృదయూహా
సాదర! యమేయవిజయప్రభవచంద్ర
క్షోద, రజతాద్రి, శతకోటినిభకీర్తీ!

ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదిత కవిత్వ 'కవితాభూషణ'
వెంపరాల సూర్యనారాయణనామధేయప్రణీతంబైన
శంకరవిజయంబున

అష్టమాశ్వాసము.

—

శ్రీ శంకరవిజయము.

నవమాశ్వాసము.

శ్రీకర! వేంకటరాట్సుచి
చివాకల్పితధర్మకృతిసుభైధావన
దీక్షాక! నిగమకేళీక! ని
రాకృతజననాదివిక్రియాకా! రామా!

వ. అవధరింపు మనంతరం బప్పరివ్రాట్సార్వభౌముండు సౌరాష్ట్రాది నానాదేశంబుల నిజభాష్యంబుల వ్యాపన మొనర్చుచు నందందుఁ గలపండితబృందంబుల ప్రశంసలకు లక్ష్యంబై చనుచు ద్వారవతీ నగరంబు సేరునంత. 1.

సీ. అతితప్త శంఖచక్రాకృతి లోహాభి
హతి భవవ్రణకిణాంచితభుజులును
బృథులలలాట దీపిత శరదండ స
మానోర్ధ్వపుండ్రసంధానచణులు
మాధవాపచితి నిర్మాల్యకోమలసుంద
రతులసీదళలసచ్ఛ్రవణతలులుఁ
దప్తకార్తస్వరద్రవ విభ్రమ భ్రమా
ధాయకపీతకౌశేయధరులుఁ
* 'బంచవిధ భేద వేత్తలే కాంచువార
లమృత' మని పల్కువారు నై యలమి పొంచ

---

* (1) జీవేశ్వరభేదము, (2) జీవుల పరస్పరభేదము, (3) జీవునకు, నచిత్తులకు గల భేదము, (4) ఈశ్వరునకు నచిత్తుకు గల భేదము, (5) అచిత్తుల పరస్పరభేదము— పంచవిధభేదములు.

రాత్రిలు ప్రగల్భతద్యతిచ్ఛాత్రవీర
సింహముల కోడి దంతులై చెదరి చనిరి.

—: ఉజ్జయిని యందు భాస్కరభట్టునోడించుట :—

చ. అప్రతిమానశక్తి నిటు లయ్యతి వైష్ణవ సౌర శైవ శా
క్తప్రముఖుల్ వశంవదులు గాఁగ జయించి, యవేలవాక్పరా
స్త్రప్రతివాది [illegible]ాచుఁ జనెఁ జయ్యన నుజ్జని; కాక్షణంబ శ్రో
త్రప్రియబంధు లయ్యె శివతాండవమర్దళదింధిమిధ్వనుల్. 3.

సీ. అభవపూజా మృదంగారావ మభ్రగ
ర్జిత మంచుఁ గృహకేకితతి నటింప
సుమసుగంధ్యనిలముల్ సూలిదిదృక్షజె
చ్ఛైరవచ్చుతనుఁ జేరి సేదఁదేర్ప
నగురుధూపోత్థధూమ్యా క్రాంత హరిదంత
మయి మహాకాళునాలయము దోఁపఁ
బ్రణతిపూర్వకశివారాధనధన్యుఁ డౌ
తనకు మంటపి నిల్చితావు నొసఁగ
గీ. జయపిశున లక్షణము లివ్వి శర్వకరుణ
నరయవచ్చె నటంచు శంకరుఁ డలంత
వాసి కవి యగుభాస్కరాహ్వయునికడకుఁ
బంపెఁ బద్మపాదునిఁ దనవార్తఁ దెలుప 4.

క. స్త్రవ్యుని బుధశేఖరు బహు
భావ్యాకృతనిగమవచనతతిసులభజితా
విత్త్యాపహు వరనిఁ గని వ
క్తవ్య మిమ్మటు పద్మపదుఁడు గలఁక పలికెన్. 5.

చ. వడిఁ గడలొత్తఁ గీర్తి భగవంతుఁడు శంకరయోగిసార్వభౌ
ముఁడు పరమాద్వితీయమతముఁ బ్రకటించుచుఁ దద్విపక్షవా
దిడమరహారకుం డయి క్షితిన్ నుతి కెక్కినవాఁ డతండు దా
నొడివెను నూరతుం డయి నినుఁ గటిసేసి య వెల్లఁ జెప్పదున్. 6.

మ. కుమతోత్ప్రేక్షితసూత్రవృత్తుల తెఱంగుల్ గూర్చి 'వేదాంత జా
లము బ్రహ్మం బగుప్రత్యగాత్మమని తెల్పన్ దత్పరం' బంచు వా
దము గావించితిము, దూరమారసియు యద్వైతంబు నంగీకరిం
పుము నీదుర్మతమున్ ద్యజించుకొను 'మేమో' యన్ననాలింపుమా.

క. అక్షీణాస్మత్తర్క వ
విక్షతి నీపక్ష మిపుడు విక్షతి గనన
ట్లీక్షణసహస్రమును నిడి
రక్షించుకొనన్ యతింపు రచ్చకు రమ్మా! 8.

క. అని 'యొకటి యను' మనిన నూ
ఆనెడుసనందనుని హేళనాలాపమ్ముల్
విని లబ్ధవర్ణుఁ డాకవి
యనె యతివరుశిష్యుఁ గోప మందియు నగుచున్. 9.

ఆ. మామకోక్తిగుంఫమండలి రేఁగఁ గా
ణాదజల్పితమ్ము లల్ప మగును
గాపిలప్రలాప మోపక రూపఱు
ననిన నద్యతనబుధాళి యెంత? 10.

ఉ. అంచు వచించునాకవిని యుబ్బఁదుం డను 'నోయవిజ్ఞ!య
భ్యంచితులం దవజ్ఞ నిటుపై నొనరింపకు, పర్వతంబు ఖం
డించిన టంకమైనఁ దగునే మగరాఁ దెగఁగోయ? నంచు భా
షించి స్వదేశికాంతికముఁ జేరి వచించె సమస్తవృత్తమున్. 11.

ఉ. వానిపిఱుందనే సపరివారము తద్బుధుఁ డేఁగుదెంచి వి
జ్ఞాననిధిన్ జగద్గురుని గాంచి జికీష వెలార్ప- నంత న
వ్వానికి మాని కయ్యెఁ బరపక్షవిఖండన నైజపక్ష ర
క్షా నిపుణార్థ యుక్తి విలసద్వచనం బగువాద మున్నతిన్. 12

క. అతిచిత్రశబ్ద శయ్యా
న్వితమై దుర్నయభిదా ప్రవీణ వచోయు
క్తితతంబునై తటస్థ
స్తుతవ దవేద్యముగ వాదశూరత మెఱసెన్. 13.

ఉ. అంత యతీంద్రుఁ డబ్బుధుసమర్థతఁ గాంచి స్వపక్ష యామినీ
కాంతునకున్ శరత్కమలకల్పము సూరిపురోఽవ్రభాతసి
ద్ధాంతము నైనభాస్కరబుధాదృతపక్షముఁ దూఱుపెత్త; నా
వంతయు నైజపక్ష మరయంగ నశక్తుఁడ యయ్యెఁ గెల్వఁగన్. 14

క. ప్రతిబంధీ రచనాద
క్షత మెఱయఁ ద్రియాశిఖాప్రకాశితమై స
న్మత మగునద్వైత మహా
కృతముగ వాగ్మిత్వ మమర నిట్లనుఁ బ్రౌఢిన్. 15.

వ. పరివ్రాడవతంసా! నీమతమునం "బ్రకృతి జీవపరమాత్మభేదిక" యనికదా చెప్పంబడును! అప్రకృతి జీవగతమై జీవపరమాత్మభేదిక యగునా?-ఈశ్వరగతయయియే యగునా? జీవభావమ్మీశ్వరభావమ్మును బ్రకృతిసంబంధము కల్గుననంతరంబ సంభవించుటం జేసి జీవగతమై కాని యీశ్వరగతమై కాని తదుభయభేదిక కాదు 16.

శంకరవచనము. బింబగతంబై దర్పణంబు బింబప్రతిబింబభేదక మగునా? ప్రతిబింబగతంబయియే యగునా? అబింబప్రతిబింబంబు లుభయంబును దర్పణోత్తరోద్భవం బగుటవలనఁ బక్షద్వయంబు సంభ

వింపదు. దర్పణంబు కేవలముఖమాత్రంబై బింబప్రతిబింబభేదకం బగుచోఁ బ్రకృతంబునను గేవలశుద్ధచిన్మాత్రగతమై ప్రకృతియు జీవపరమాత్మభేదక మగు. "అట్లగుచోఁ జిన్మాత్రమునకు(శుద్ధచైతన్యమునకు) దుఃఖిత్వాదికం బేల సంభవింప"దందు వేమో? వినుము. దర్పణంబు ముఖగతంబై బింబప్రతిబింబభేదకం బైనను దర్పణగతం బగుమాలిన్యాదికంబు బింబభూతముఖంబునకు సంభవింపక ప్రతిబింబమ్మునకే సంభవించునట్లు బింబభూతం బగుపరమాత్మ పక్షపాతమ్మును విడిచి చితిమాత్రగతం బగుప్రకృతిరూపోపాధి ప్రతిబింబభూత జీవాత్మయెడఁ బక్షపాతంబు గలదై జీవాత్మయందే దుఃఖిత్వాదికం బాపాదించు. 17.

భట్టభాస్కర:— బ్రహ్మం బవికారి సంగరహితంబు, బోధైకరసంబును గదా! ప్రకృతి యన్ననో వికారి, యబోధరూపము(జడము)నుగాదె! ఇట్టి ప్రకృతికి విరోధంబువలన బ్రహ్మాశ్రయంబు గలుగదు. కాననే యంతఃకరణవిశిష్టం బగునాత్మాశ్రితత్వంబు ప్రకృతికిం జెప్పవలయునే కదా! 18.

శంకర:—ప్రకృతి యంతఃకరణవిశిష్టంబున నుండు ననుటకుం బ్రమాణంబు లేదు. 'అహ మజ్ఞ'(నేనజ్ఞుఁడను)యనుప్రతీతియే ప్రమాణం బందువా? 'అహ మనుభవి'(నే ననుభవించుచుంటి) యనుప్రమాణంబువలన ననుభవమ్ముగూడ నంతఃకరణవిశిష్టమం దుండవలసి వచ్చు. అజడరూపం బగుననుభవంబు జడం బగునంతఃకరణంబుతోఁ గూడినదానియం దుండుట విరుద్ధ మగుట నిష్టము గాదు. 19.

భట్టభాస్కర:—దాహకంబు గానియినుము మగ్నిసంయోగంబువలన దాహక మ్మగుగతి ననుభూతి గలిగినయాత్మతోడి సంయోగమున నంతఃకరణమునందు 'అహ మనుభవి' యనుననుభవ మాపాదింపఁ బడుచుండు. 20.

దా భేదవిషయక మగుటచే(1)యథార్థము(ప్రమ) అనువిషయమున (ఖండోఽయం, 'నిది ఖండ'మనుజ్ఞానము దృష్టాంతము. 25.

భట్టభాస్కర:—'నేను మనుజుఁడ'ననుజ్ఞానము నిషిధ్యమానవిషయ మగుటచే శుక్తియందు రజతబుద్ధివలె 'అప్రమ' యగును. కానఁ బ్రతిహేతువుచే నీచూపిన హేతువు(2) సత్ప్రతిపక్షిత మగును గాదె!

శంకర:—'(నాయం ఖండో గౌః కింతు ముండో గౌః) ఈగోవు ముండమే కాని ఖండము కా దనెడిఖండాన్యధీస్థ ముండమునందు నిషిధ్యమాన మగుఖండమే విషయ మైన'ఖండోఽయంపశు'వనుబుద్ధియందు సాధ్య మగునప్రమాత్వాఽభావం బుండుటవలనను నచటఁ బ్రతిహేతు వగునిషిధ్యమానవిషయకత్వరూప మగుహేతు వుండుటవలనను బ్రతిహేతువు వ్యభిచారి యగును. 27.

భట్టభా:—అప్రమాత్వమ్మను సాధించునది నిషధ్యమానవిషయత్వము కాదు. మఱేమనినఁ బ్రతిపన్నోపాధియందు నిషధ్యమానవిషయత్వము హేతువు. కాన వ్యభిచారము సంభవింపదు అట్లగుచోఁ బ్రతీతివిషయ మైనయధిష్ఠాన మగు 'ఇద' మంశమ్మననే 'నేదం రజత'' మ్మని నిషధ్యమాన మైనటుల యాత్మయుదుఁ బ్రతిపన్నం బగుమనుజత్వం బాత్మయందే "ఆత్మా న మనుజ''యని ప్రతిషేధింపంబడు. కాన 'మనుజోఽహ' మ్మనెడిజ్ఞానము భ్రమయే యగు,"ఖండోఽయంగౌ'యనునది ప్రతిపన్నోపాధియందు నిషధ్యమానవిషయకము గాని దగుటంజేసి భ్రమ కాదు. ప్రమయే యగుం గానఁ బ్రతిహేతువు వ్యభిచారి కాదు. 28.

---

(1) విమతా ధీః ప్రమా, భేదాభేదవిషయత్వాత్. యథా ఖండోయమితిధీవత్ (2)సంవాదాత్మధీః అప్రమా నిషిధ్యమానవిషయత్వాత్.

శంక:— అప్రమాత్వసాధకమ్ముగా నీచేఁ బ్రయోగింపంబడినప్రతిపన్నోపాధియందు నిషధ్యమానవిషయత్వం బను హేతువు 'ఖండో గా'యనునెడ వ్యభిచరించును. 29.

భట్టు:— గోత్వోపాధియందు ప్రతిపన్నం బైనఖండమునకు నిషేధంబు లేదు కాని ప్రధమానముండమునందుఁ గలదు కానఁ బ్రతిపన్నోపాధియందు ఖండము నిషిధ్యమానము కాని దగుట హేతువు వ్యభిచారి యగు టెట్లు? 30.

శంక:— ఖండంబునకు నిషేధంబు కేవలముండమునందా? గోత్వవిశిష్టముండమునందా? కేవలముండమునందు ఖండమునకుం బ్రసక్తియే లేమింజేసి నిషేధము కలుగదు; కలుగునేని యప్రసక్తప్రతిషేధం బగు. ద్వితీయపక్షమున గోత్వవిశిష్టముండంబున ఖండమునకు నిషేధసమయంబుననే ముండవిశేషణ మగుగోత్వమునందుఁ గూడ ఖండమునకు నిషేధము షృతం బగుచున్నయది. కానఁ బ్రతిపన్నోపాధియందు నిషధ్యమానఖండము విషయమ్ముగాఁ గలదియే ఖండజ్ఞాన మగుటం జేసి యప్రమాత్వసాధకముగఁ బ్రయోగింపంబడిన ప్రతిపన్నోపాధియందు నిషధ్యమానవిషయత్వరూప మగు హేతువునకు వ్యభిచారము దృఢవజ్రలేపము సుమా. 31.

భట్టు:— ప్రమాత్వసాధకంబుగ నుపయుక్తం బగు భేదాభేదవిషయత్వరూపహేతు వనుచ్ఛిన్నతద్వ్యవహర్తృత్వరూప మగునుపాధితోఁ గూడిన దగుటచే వ్యాప్యత్వాసిద్ధం బగు. 32.

శంక: బ్రహ్మసాక్షాత్కారానంతరమ్ము 'మనుజోఽహ' మ్మనువ్యవహారంబు లేమి, ననుచ్ఛిన్నతద్వ్యవహర్తృత్వంబునకు సాధనావ్యాపకత్వంబు సిద్ధింపమింజేసి యాయనుచ్ఛిన్నతద్వ్యవహార ముపాధి గానేరదు. 33.

భట్ట:— ప్రారబ్ధకర్మము క్షయించినవెంట 'మనుజో౽హ' మ్మనువ్యవహారము లేమింజేసి యనుచ్ఛిన్నైతద్వ్యవహారం బుపాధియే యగుంగాదె. 34.

శంక:— మామతంబున, జగం బజ్ఞానోల్లసితంబు గావున నజ్ఞానలయం బగుడు, జగంబు లయంబొందు. నీమతమందో జగత్తు సత్యము గాన ననుచ్ఛిన్నైతద్వ్యవహారము సాధనావ్యాపకము గామింజేసి యుపాధి కానేరద" యనునిట్టి యుక్తిపరంపర భట్టభాస్కరమతంబునందు 'భ్రమ' మనుపదార్థమే సిద్ధింప దని స్థిరీకరించి 'ఇద మీరయ భ్రమః కో' యనువాక్యము నూఁది ప్రథమోక్త భ్రమపదార్థమ్మునే ఖండించి వైచి ప్రతిపక్షిచే 'జితో౽స్మి' యనిపించె. 35.

చ. అనఘుఁ డమర్త్యకీర్తి యగునయ్యతి యీగతి యుక్తులన్ సుధీం
ద్రుని గతతంద్రునిన్ గెలిచి శ్రుత్యుదితార్థ విరుద్ధభావగుం
ఫన మగుభాష్యమున్ గుమత వజ్రితనుత్రి మగల్చివైవ, బో
రన భగవద్యశస్సుధ ధరాస్థలి ముంచెఁ, గలంగ దుర్మతుల్. 36.

క. కుమతాతిరేక మీక్రియ
శమియింప, యతీంద్రుకీర్తి సకలాశాచ
క్రముఁ గ్రమ్మె ఘనాఘనసం
ఘ మడంగ శరత్సుధాంశుకౌముది పగిదిన్. 37.

చ. పొరిఁబొరి బాణ దండి భవభూతి మయూర ముఖాద్యసత్కవీ
శ్వరబిరుదాంకితుల్ కవులు వాదునఁ బల్వు రెదిర్చి యోడి శం
కరగురు నాశ్రయించి కడఁకన్ గడకొత్తి స్వదుర్మతంబులన్
వరుసఁ బఠింత్రు భాష్యము లవంత్యుపవర్తన వర్తనంబునన్. 38.

బాహ్లీకదేశమున నార్హతమతస్థులం గెలుచుట.

ఆ. అచటు వాసి బాహ్లీకాఖ్య దేశము యతి
సేరి భాష్యములను శిష్యులకును
గఱపు టరసి చూడఁగా నోప కార్హత
సమయు లెదిరి పలుకసాగి రిటుల. 39.

క. వివరింప మన్మతంబున
శివప్రదము లేడు గలవు 'జీవాఽజీవాఽఽ
స్రవ సంవర నిర్జర బం
ధ విమోక్షాహ్వయము' లగుపదార్థము లార్యా. 40.

ఆ. వాని సప్తభంగిచే నీ వెఱింగి త
రింప కిటు వృథా భ్రమింపఁదెగితి
తత్పదార్థములు యథామతి వివరింతు
వినుము సావధానవృత్తి మెఱయ. 41.

వ. బోధాత్మకుండు జీవుండు, జడవర్గం బజీవంబు; వీని యపరప్రపంచంబు వచింతు. జీవాస్తికాయము పుద్గలాస్తికాయంబు, ధర్మాస్తికాయం, బధర్మాస్తికాయం బాకాశాస్తికాయంబు నని యస్తికాయంబు లైదు గలవు. 'క్షై గై శబ్దే' అనుధాతువువలన (అస్తి) గల దని చెప్పంబడునది యస్తికాయము. ఆయస్తికాయపంచకంబున జీవాస్తికాయము 'బద్ధుఁడు, ముక్తుఁడు, నిత్యసిద్ధుఁడు' నని మూఁడెఱంగు. నిత్యసిద్ధుఁ డర్హదాఖ్యుఁ డొక్కఁడ. ఇతరులు కొందఱు సాధనములచే ముక్తులగుదురు. తక్కంగలవా రెల్ల బద్ధులు. పుద్గలాస్తికాయ మాఱువిధంబులం బరఁగు. పృథివ్యప్తేజోవాయువు లనునాల్గుభూతమ్ములును, స్థావరంబును, జంగమంబు నని పేర్కొనంబడుచుండు. శాస్త్రీయం బగుబాహ్యప్రవృత్తిచేఁ బొడమునాంతరం బగునపూ

ర్వం బను పేరుగల ధర్మ మనుమానింపఁబడుటంజేసి ప్రవృత్త్యను మేయం బగునాధర్మంబె ధర్మాస్తికాయము నాఁ దనరు. ఊర్ధ్వగ మనశీలుం డగుజీవునకుం దేహావస్థానంబున నధర్మ మనుమానింపఁ బడుటంజేసి స్థిత్యనుమేయం బగునధర్మమే యధర్మాస్తికాయం బనం జెల్లు. లోకాకాశం బలోకాకాశం బని యాకాశాస్తికాయం బిరుతెఱంగు. పయిపయిం గలలోకంబుల కంతర్వర్తి యగునది లోకాకాశంబు. సర్వలోకంబులకు మీఁ దగుమోక్షస్థానం బ లోకాకాశంబు. ఏతదస్తిమహాకాయంబ జీవాజీవప్రపంచంబు. మఱియుఁ బురుషు నింద్రియములద్వారంబున విషయంబులందుఁ జొప్పించుంగాన నాస్రవం బనంబడు. కొందఱు పౌరుష[illegible]గుజ్యోతి యింద్రియద్వారంబున విషయంబుల స్పృశించుచు రూపాదిజ్ఞాన రూపంబునఁ బరిణమించుం గాన నాస్రవం బనిరి, ఒక్కొండు క ర్త ననుసరించునవి కర్మంబు లగుటంజేసి యాకర్మంబులె యా స్రవం బనియు నీమిథ్యాప్రవృత్తి యనర్థహేతు వనియు నందురు.

జీవుని, నాస్రవంబు, నాశ్రయించుకొని సంవరనిర్జరంబులు రెండుం బ్రవర్తిల్లు,నందు శమదమాదిప్రవృత్తియై యాస్రవస్రో తోద్వారంబు నావరించి యుంట సంవరం బనియు, ననాదికాలప్ర వృత్తికషాయకలుష పుణ్యాపుణ్య ప్రహాణహేతువు లగు తప్తశిలాధి రోహణాదికంబు నిర్జరంబనియునందురు నిశ్శేషముగాఁబుణ్యాపుణ్యం బుల సుఖదుఃఖోపభోగంబునఁ దుంచుట నిర్జర మయ్యె నని కొంద ఱంద్రు. బంధం బన యష్టవిధం బగుకర్మంబు. ఆయష్టవిధంబు లందు జ్ఞానావరణీయ,దర్శనావరణీయ, మోహనీ,యాంతరాయంబు లనునాల్గును ఘాతికర్మంబు లనఁ బరఁగు. 'జ్ఞానమువలన వస్తుసిద్ధి చెప్పఁజో నతిప్రసంగ మగుం గావున మోక్షమునకు సమీచీ నజ్ఞానము సాధనంబు కా' దనువిపర్యయంబ జ్ఞానావరణీయంబు

నాఁజను. ఆర్హతదర్శనమ్ముల నభ్యసింప మోక్షంబు కలుగ దను జ్ఞానంబె దర్శనావరణీయంబు. తీర్థకరోపదిష్టంబులై విప్రతిషిద్ధంబులగు పెక్కుమార్గంబు లుండ నెందును విశేషావధారణంబులేమియు మోహనీయం బనంబడు మోక్షమార్గప్రవృత్తులకు విఘ్నకరంబగుజ్ఞానంబ యంతరాయం బనంజను. ఇయ్యవి శ్రేయోఘాతుకంబులు గావున ఘాతికర్మంబు లనం బరఁగె. దేనిచేఁ దత్త్వావేదనము సిద్ధించునో యట్టి శుక్లశరీరాకార పరిణామ హేతువు వేదనీయంబు. తదనుగుణంబై యొప్పునది నామికం, బయ్యది శుక్లపుద్గలమునకుఁ గలిలబుద్బుదాదిరూపం బగునాదిమావస్థ నాపాదించు. దేహాకారపరిణామశక్తిరూపంబున నొప్పుచు నవ్యాకృతం బగునదియ గోత్రికం బనఁబడు. శుక్లశోణిత రూపంబై యుత్పాదనము వలన నాయువుం జెప్పునది యాయుష్కం బనంబడు. కొందఱు 'నాకు వేదనీయముతత్త్వమస్మి' యనునదియే యనుకొనుట వేదనీయంబనియు, నే నీపేరివాఁడ ననునభిమానంబ నామికం బనియు, భగవంతుఁ డగుబుద్ధునిశిష్యవంశమువాఁడ ననునభిమానము గోత్రికం బనియు శరీరస్థిత్యర్థం బగుకర్మం బాయుష్కం బనియు నిర్వచింతురు. తత్త్వావేదకంబు లగుశుక్లపుద్గలంబుల నాశ్రయించుకొనునవి యగుటం జేసి యీనాల్గును నఘాతికర్మంబులు నాఁబరఁగె. ఆద్యశకర్మాష్టకంబు పురుషుని బంధించుం గాన బంధం బయ్యె. సకలక్లేశంబులుం దద్వాసనలుం బోవ ననావరణీయం బగుజ్ఞానంబుతో సుఖైకతానం బగునాత్మంబునకు నుపరిదేశస్థితియె మోక్షం బని కొందఱును, నూర్ధ్వగమనశీలుం డగుజీవుండు ధర్మాధర్మాస్తికాయంబుల బద్ధుండై యుండు, నాబంధమువలన విముక్తుండై యూర్ధ్వముగ నేఁగుటయ మోక్షం బని కొందఱును బల్కిరి. ఈసప్తపదార్థములఁ బ్రాపింపఁజేయు సప్తభంగిస్వరూపం బెట్టి దందువా? వినుము. స్యాదస్తి, *స్యాన్నాస్తి, స్యాదస్తినాస్తి, స్యాదవక్తవ్యము,

* తిఙన్తప్రతిరూపకావ్యయం బగు 'అస్తి' పదము కథంచిదర్థకము.

స్యాదస్త్యేవ క్తవ్యము, స్యాన్నాస్త్యేవక్తవ్యము, స్యాదస్తినాస్త్యవక్తవ్యము నని సప్తభంగంబులు ప్రసిద్ధంబులు. వస్తువు నస్తిత్వవాంఛయందుఁ బ్రథమభంగంబు ప్రవర్తిల్లు. నాస్తిత్వవాంఛయందు ద్వితీయభంగంబు ప్రవర్తిల్లు. క్రమముగ నుభయమును వాంఛించుటయందుఁ దృతీయంబును, నాయుభయంబును క్రమము వీడి యొక్కమాఱ వాంఛించుటయందుఁ జతుర్థంబును, స్యాదస్తిస్యాదవక్తవ్యముల వాంఛించుటయందుఁ బంచమంబును, స్యాన్నాస్తిస్యాదవక్తవ్యవాంఛయందు షష్ఠంబును, దృతీయచతుర్థవాంఛయందుఁ సప్తమంబును బ్రవర్తిల్లు. ఏతత్సప్తభంగీక్రమ మెఱింగి సప్తపదార్థవివేకంబు వడయవేని నీవివేకంబు వ్యర్థం బని యాడంబరంబుగ నుపన్యసింప నాలించి శంకరుం డి ట్లను. 42.

క. జీవాస్తికాయ మార్హత!
'యేవంవిధ మనుచుఁ దెల్పుమీ' యనఁ వాఁడుఁ
దేవా!కర్మాష్టకవృత
పై వెలయుఁ దనూసమాన మగుమానముతో. 43

చ. అన విని దేశికేంద్రుఁ 'డమహా, త్వనణీయము, నాట జీవుఁ డే యనువునఁ గాఁడు నిత్యుఁడు ఘటాదులటుల్; నరదేహ మూడ్చి యొయ్యన గజదేహ మొందునెడ నంతట నుండఁడు, పుత్తికాంగ మొంద నిఁకఁ గొంతయేఁ మిగులఁ దప్పదటం చన నార్హతుం డనుఁ.

క. కలుగుఁ గతిపయావయవం
బులు పెద్దశరీర మొందఁ బో, నల్పతనూ
కలనమునఁ దొలఁగు; జీవుఁడు
మలయు సమప్రతిఁ దనూసమానుఁ డయి యిటుల్. 45.

గీ. అనుడు శంకరుఁ డను నవయవము లిటుల
వచ్చి పోవునే నాగమాపాయు లాత్మ
మెటు లగు? ననాత్మములు పుట్టు టెటు? లనాత్మ
మం దెటు లణంగు నాత్మావయవము లనఘ?. 46.

ఉ. నావిని యార్హతుండు "జననక్షయహీనము లాప్రతీకముల్
పోవును వచ్చు నాత్మ కెటుపోలునొ యట్టివె; దంతి దేహమం
దే విలసిల్లుచోఁ బెరుఁగు నల్లెడ నిండఁగఁ, బుత్తికాంగక
ప్రావృత మైనఁ దత్తనుసమగ్రముగా నగు" నంచు వాకొనన్. 47.

చ. యతిపతి పల్కె "నయ్యవయవాళి యచేతనమో సచేతనం
బొ తెలుపుమా! సచేతనమె పొ మ్మనె దేని-విరుద్ధబుద్ధి న
వ్వి తనువు గుర్తిస్పివో నలఁతవెట్టు, నచేతన మన్న-నెట్టు లె
ల్లతనువు చేతనన్ బడయులా గొనరింపఁగఁజాలుఁ జెప్పుమా! 48.

వ. అనుటయు నయ్యార్హతుం డీరీతి ననుః. 49.

క. తురగములు పెక్కు లయ్యును
నరదము నేకమతి లాగునటు లితరే
తరమైత్రిఁ జేతనతఁ గని
పరఁగించును మేని నవయవంబులు నిచ్చల్. 50

గీ. అనవుడు యతీంద్రుఁ డనెఁ 'బెక్కు లయ్యు హాయనుు
లైకమత్యంబు గనుట నియంతకలిమిఁ;
గలుఁగడు నియామకుఁడు ప్రతీకముల; కెటు భ
వత్కథిత మొప్పు ననఁ బ్రతిపక్షుఁ డనియె. 51.

క. తఱుఁగక పెరుఁగు మహాత్తర
శరీరమున జీవునంగసమితి-భలూకా

సరణిని వ్యాకోచము గ్రి
చ్చుటఁ గను, సంకోచ మొనయు ననభీష్టమయ్యెన్. 52.

గీ. అనుటయు యతీంద్రుఁ డను 'విక్రియాయుతంబు
లగుట నవి నశ్వరముల ఘటాదు లటుల
జీవుఁ డిటు నశ్వరుం డయి పోవునేని
కృతవినాశము నకృతసంగతియుఁ గలుగు. 53.

మ. మఱి కర్మాష్టకభారపీడఁ బృథుసంసారాబ్ధిలో మున్గి కా
తర మాప్రాణి కలాబువట్లు సతతోర్ధ్వప్రాప్తియే మోక్ష మన్
స్థిరసిద్ధాంతము తావకీన మెటు సిద్ధిం గాంచు? మోక్షంబు చే
కుఱ నీపల్కినసప్తభంగియును మాకున్ నచ్చ దే మందువా? 54

క. ఆసప్తభంగి మోక్షమ
హాసాధన మంటి; వెట్టు లగును? విరుద్ధం
బౌసదసత్త్వాదు లొకట
నేసమయమునను ఘటిల్ల వేలా మాటల్. 55.

నానాదేశవిజయము.

ఆ. అనుచు మాధ్యమికులయద టెల్ల వదలించి
వరుస గెలిచి మెఱసె దరద శూర
సేన కురు కరూశ సింధు పాంచాలాది
నామకోపవర్తనముల కరిగి. 56.

చ. ఖండనకారుఁ బోలెడియఖండమనీషఁ బటిష్ఠయుక్తివా
క్ఖండితసర్వశాస్త్రగురుకల్పుని భట్టవికల్పు నొక్కనిన్
బండితమౌళిఁ బట్టి యభిమానము తద్యతి దుంచి నొంచి యు
చ్చండ వివాదకేళిని వశంవదుఁ జేసికొనెన్ క్షణంబునన్. 57.

వ. పదంపడి కామరూపదేశంబున కరిగి యందు నాభిచారికక్రియాని
ష్ణాతుం డనం బ్రసిద్ధుండును శాక్తభాష్యకారుండునగు నభినవగుప్తుం
డనునొక్కమాంత్రికుని శాస్త్రవాదంబున గెలుచుటయు; వాం డశ
క్తుండై చేయునది లేక యాచార్యునుండ లేందుకనకు మొక్కి- 58

క. వేదాబ్జవికాసి కిశో
రాదిత్యుని నిన్నుం బోలునభిరూపుం గనఁ
లే దెట; వశ మొందనిప్రతి
వాది యనుచు నున్న నీ కవార్యప్రతిభా! 59.

గీ. అనుచు నుతియించి దర్ప ముజ్జన మొనర్చి
ఘాతుకంను శాక్తభాష్య మచ్చటన విడిచి
యాత్మను జనాపవాదభయంబు గలంప
ననుసరించెను శిష్యుం డట్లయి యతీంద్రు. 60.

చ. తివిరి స్వశిష్యు లౌనటు లుదీచ్యులం జేసి, విదేహ కోసలా
దివిషయలోకపూజ్యుం డయి దేశికుం డుక్కున వంగధాత్రి గ
ల్చి విడిచె; గౌడదేశజులచే స్వయశంబును బాడంజేసె, స
త్కవితతిం బేరి కెక్కినబుధద్విపకోటుల గెల్చి వాదులఁ. 61.

చ. మును కలి వేదనిందకకుబుద్ధి ద్విజన్ముల మోహవార్ధి న
ద్దిన యసదర్థు బుద్ధున యెదిర్చిన ధీరుల భాస్కరాదులఁ
గనుంగొని కూటవాద మణంగఁ గెలుపొందు టె కాదు, వేత్త యా
మునిపతికూటవాదపితృభూతజనోక్తమతంబె చీలిచెఁ. 62.

ఉ. బాలిశశాక్త పాశుపత వైష్ణవ గాణప తార్ధ్య తార్కికా
పాలికులఁ దదన్యులును వైదికమార్గము పాడొనర్పఁ దీ
త్పాలన కోర్చం గాని ప్రతివాదుల నయ్యతి; మానపాలనా
లోలతం గా, దమానితకు లోపము పుట్టదె యట్టు లైనచోఁ. 63.

మ. జగదాద్యద్రుహిణోపదిష్టమును, తత్సంతాననిర్దిష్టమై,
భగవన్నాకుభవాదిమౌనిజనతాప్తంబై, త్రయీసమ్మతం
బగునద్వైతస్మృతిన్ ముముక్షుపథికప్రాప్యంబు గావించె భే
దగదుర్మేధస కంటకోద్ధరణ మార్గ నల్పి యయ్యోగి దాన్. 64.

మ. భువి షడ్వక్త్రనికైవడిన్ యతిలలాముం డెల్లెడన్ శాంతిదాం
తి విరాగోపరమ క్షమాసితరవృత్తిత్వాఖ్య షణ్మాతృపా
ర్దవివృద్ధాత్మకుఁడై ప్రచండమదపూర్ణక్రూరపాషండదా
నవధిక్కార మొనర్చెఁ గాన-సుమనోంతస్తాపముల్ రూపఱన్. 65.

మ యతిసమ్రాట్కృత సర్వదిగ్విజయ యాత్రారంభ తారాపథో
త్ప్లుత తుత్తుంభ పటుస్వనంబు వినుచున్ లోకాయతుల్ భీతి వి
ద్రుతులై రక్కటి, సైన్యధూళిఁ గణాదుల్ గాణులై, రింకి రు
ద్ధతు లాసాంఖ్యులు యోగుఁలట్ల యన నేతం డోహటింపం డిఁకన్.

మ. పండితగోష్ఠి ఘోరపణబంధ నిబంధన పూర్వకోగ్రవా
మండనుతోడివాదున సమార్జితమై, జయసూచకమ్ము నా
డిండిమచండరావము ఘటించెను వానిఁ గువాదచుంచుపా
షండజన శ్రవోవిపిన సంతతికిన్ దవపావకార్చియై. 67.

ఉ. అంజక బుద్ధుఁ డాజి నెదురై పడి విద్రుతుఁ డయ్యె, మూలలన్
ఖంజుఁ డటుల్ కణాదుఁ డొదుఁగంబడె, గౌతముఁ డీర్లఁ జిక్కెఁ, బె
ల్చెం జితుఁ డౌచుఁ బాఱెఁ గపిలర్షి, కృతాంజలు లైరి యెల్లపా
తంజలు లయ్యతీంద్రుపటుతన్ గని నిస్సమ మంచు భీతులై. 68.

శా హస్తగ్రాహ మనన్ గృహీతు లగు వేదాభ్యాసకుల్ కొందఱున్
ధ్వస్తప్రాణులు కాణభుక్కులుఁ జెఱం బడ్డట్టి లోకాయతుల్
శస్త్రబ్రహ్మవిహారుఁ డా గురునిచే స్వస్వాధిరాజ్యప్రతి
న్యస్తుల్ గావుటఁ గొల్తు; రయ్యనఘుశౌర్యశ్రీకృపల్ చిత్రముల్.

సీ. శమదమాదిక సరస్య ద్బాడబజ్వాల,
సత్య ఘనాఘనచక్ర వాత్య
కరుణా లసచ్చంద్రికా దర్శయామిని,
శాంత్యబ్జినీ పూర్ణచంద్రకాంతి
యాస్తిక్యభూజదవానలపటుహేతి,
సత్కథా హంసికా జనవర్ష
కుహనాది వివిధదుర్గుణవిత్త మంజూష,
దౌరాత్మ్యఫణి వామలూరుసీను
గీ. యగుచు సకలకుప్పక్రియాదుకొనిన
భండ పాషండ పండితాఖండ లోక్తి
మండలి నిజోపనిషదుక్తిమండలాగ్ర
చండతరధార నలశంకరుండు చెండె. 70.

మ. పరితోవ్యాపనక్రమక్రమై కురియు చద్వైతామృతం, బాత్మగో
చరమై, తాపహ మా గురూక్తిజలముక్చక్రింబు దుర్భిక్షుబం
ధురక్షప్తిక్ స్వపరైకతైకఫల మాదుర్భిక్షు మార్చెన్ నిరం
తర పాషండ ఖరాతప ప్రసరణాంతం బూన్చి నత్యంతమున్. 71.

సీ. శాంతులై తగుపతంజలియోగదర్శనా
ధ్యక్షులకును బంటులైనవారుఁ
గాపాలికులపతద్గ్రాహముల్ మోచువా
రలకణాదుల ప్రతీహారిజనులుఁ
బౌద్ధ క్షపణకేంద్ర వైతాళికులు దిగం
బరనరపతుల సామంతసమితి
యభినవంబుగ నహారహమును దలసూపు
నట్టిచార్వాక వంశాకురములుఁ

గీ. బ్రిబల ఝంఝూప్రభంజ నోపమిత శంక
రార్యభగవత్ప్ర దాప్రతిహత కృతాంత
బద్ధవాగ్ధాటి కిద్ధరఁ బడి నలంగి
జీర్ణదశఁ గ్రుంగి నామావశేషు లైరి. 72.

గీ. ఇటుల ద్వైతనివృత్తి యెల్లెడ నొనర్చి
ప్రతిదినమ్ము గురుండు ద్వాపరము లణఁచు
చాతత మొనర్చి పుచ్చె నద్వైతపథము
తమ మడఁచి యాతపముఁ జిమ్మతరణి కరణి. 73.

శంకరునకు భగందరవ్రణము పుట్టి మానుట.

చ. అభినవగుప్తుఁ డేకిణమునందు యతీంద్రున కోడెఁ దత్క్షణ
ప్రభృతి యతీంద్రుప్రాయువివరంబున నాటును బోటుఁ బుట్టి ని
ష్ప్రభ మయి దేహ మెల్లను జ్వరంబునఁ గ్రాఁగఁ దొడంగె దానఁ వీఁ
డభిచరణంబు సేయఁడు గదా యని యాతని సంశయింపఁగ.74.

గీ. ఏమి కారణమున జనియించెనో వచి
యింప రా దయ్యెఁ గనుచుండ నెదిగి గురుని
పాయువున నొక్క కెలన నపాయ నుగుభ
గందరవ్రణ మయ్యె నక్కడిఁదిపోటు. 75.

గీ. అదిర! వైద్యాచికిత్స్య వ్రణాంతర ప్ర
వదుధిర సిక్త శాటు లన్వహము నూడ్చి
తోటకాచార్యుఁ డొకరుఁ డెప్పాట రోయ
కేటి తెలిసీట నుదికి యం దిచ్చుచుండు. 76.

క. అగదంకారాసాధ్యము
భగందరవ్రణము పుట్టి బాధింపఁ గడున్

నాగిలెడుగురునిం గని శి
ష్యగణం బెదఁ గుంది కంది యని రీవగిదిన్. 77.

ఉ. ఈవ్రిణ మెంత యంచు మది నెంచితిరే మొకో! చూచుచుండఁ గాఁ
దీవ్రతరాకృతిన్ బెరిఁగె దీనిని మానుపఁజాల రెట్టివై
ద్యవ్రజ మేని నందు రుదయాస్తమనం బగుదీనిపీడ ని
త్యవ్రత మైనలోకహితయాత్ర యెటుల్ ఘటియిల్లు మీకికన్. 78

ఉ. రింఖదధర్మసంహరణకృత్యము వైదికధర్మదేవతా
ప్రేంఖణమున్ ధరిత్రిఁ గనువేడ్కఁ జరింతువు దేశదేశము
చ్ఛృంఖలవృత్తి నేమమున నీతను వుంటఁగదా 'శరీర మా
ద్యం ఖలు ధర్మసాధన' మటం డ్రిది వో నెటు ధర్మరక్ష యౌ?.

వ. అనుటయు వైద్యుల నుద్దేశించి యాచార్యుం డిట్లనె. 80

సీ. వాతపిత్తశ్లేష్మవైషమ్య మెఱుఁగరు
వైద్యకజ్ఞానలవంబు గనరు
రోగకారణము నిరూపింప నేరరు
వస్తుగుణంబు లేవంకఁ దెలియ
రస్మృతలేహ్యములు మిథ్యౌషధమ్ములు గూర్తు
రయథార్థతైలమ్ము లారచింతు
రకట! మృషాకషాయములు పచింతురు
దంభమ్ము గర్వమ్ము దలఁగ నేర
గీ. రామయులపాలిటికి ద్రోహిణాశఁ బుడమి
కవతరించిన యమభటు లనఁగ నద్య
తనభిమక్కులు పెక్కు రుక్కునఁ బిచండ
భాండమును నింపుకొందు రీ భూభార మడఁచి. 81.

క. నావుడుఁ బల్కి రిటు తదం
తేవాసులు దేవ! నీ వనినది నిజమె కా
నీ వైద్యకళాత్యంతా
భావము పలుకంగఁదగునె పరిశీలింపన్. 82.

ఉ. లే రనరాదు పాపులఁగలిన్ సయితంబు పురంద రాగదం
కారుల మీఱువా రమృతకల్పులు వైద్యకనీతిచాతురీ
వారిధు లాభిషక్కులు నభంబున రిక్కలువోలె లెక్కకున్
వారలఁ దేరఁగా వెదకువారము ధారిణి నాజ్ఞ యీఁగదే 83

క. దేహాభిమానదూరు ల
నీహులు మీ రౌట, నిటు లుపేక్షింతురు గా
కూహింపఁగ మాకు భవ
ద్దేహము జంగమసురక్షితిజమే కాదే? 84.

క. గురుఁడు నిజశరీరాదుల
నిరపేక్ష నుపేక్ష సేసెనేనియు శిష్యుం
డరయుచు నుపేక్ష సేసిన
నిరయం బగు నంచు శాస్త్రనిశ్చయ ముండున్. 85.

మ. భవదీయామల పాదపంకరుహముల్ స్వస్థంబు లౌనేని, మా
కవు స్వాస్థ్యంబు, తదబ్జభృంగముల మే మౌటన్ మహాత్మా! వినం
గవలెన్ మా మొఱ, యంచు దీనముగఁ బల్కన్ శంకరుండా వ్రణో
ద్భవబాధన్ మఱిపొంది యిట్లను విరక్తస్వాంతుఁడై యంతటన్ 86.

ఉ. చింతిలకుండు నా కయి వచింతు నిజంబు, గదం బనంగ జ
న్మాంతరపాపపాక; మది యంతము నొందును భోగరీతి; నా
వంత యభుజ్యమాన మగునా! యది పాయద యెట్టివాని జ
న్మాంతరమందుసైతము నటంచును దెల్పును గాదె శాస్త్రముల్. 87.

క. ద్వివిధము రోగము కర్మో
ద్భవ మని వాతాదిధాతుభవ మని-కర్మో
ద్భవ మాఱుఁ గర్మసంక్షయ
మవునేనిఁ జికిత్సఁ జరమ మంతం బొందున్. 88.

చ. అనుభవరూపకర్మవిలయం బయి నేఁడు జనించు వ్యాధి నా
శన మగుఁగాక! దాని కుపచార మొనర్పను, దన్నిమిత్తమై
తను విలఁ గూల నానెడలఁ దప్పక కూలునుగాక! దానికై
మనమున సాధ్వసంబు నణుమాత్రము గల్గదు నా కొకప్పుడున్.

వ అని యాచార్యుం డాడిననిర్మలవాచారీతుల మనంబులు పంకిలం
బగుటయు నయ్యంద ఱసమ్మతిని బద్మపాదుం డిటు వల్కె. 90.

క. దేవా నీతనువు నెడన్
నీ వాశను విడుచుకొన్న నేము విడము-త
జ్జీవనమె మాకు జీవన
మా వాశ్చరములకు సలిలమట్టులవోలెన్. 91.

మ. వినవే 'తాము కృతార్థు లయ్యును బరప్రీత్యర్థ మాత్మీయమూ
ర్తిని నీరాగులె ప్రోచుచుం, ద్రని 'స్వయం తీర్ణః పరాం స్తారయే'
త్తనునీతిన్ జగతీహితార్థ మవనీయంబౌ నవశ్యంబు నీ
తను వంచున్ బలుకంగ నెంచఁ బునరుక్తం బౌ నటం చోడెదన్.

ఉ. ప్రాణులు ప్రాగ్జనుఃకృత శుభాశుభ కర్మఫలంబులన్ ఫల
శ్రేణి భుజించుమాడ్కిని భుజించు, విపాకము వేళ సౌఖ్యపా
రీణము లైనరీతిని దరింపఁగఁ జాలక దుఃఖమగ్నమై
త్రాణ చెడన్ గృశించు, దినరాత్రులవంటివి సౌఖ్యదుఃఖముల్.

గీ. మానసికదుఃఖములు మాను మానకుండుఁ
దోఁచుఁ దోఁపక యుండును వాచికములు

గాని సాధ్య మసాధ్య మఁగ గదము లనఁగఁ
బొడమి కాయికదుఃఖముల్ స్ఫుటము లగును. 94.

వ అలంతుల మగుమేము సర్వజ్ఞులకు మీకుఁ దెలుప వలంతుమే?
ఐన నిదానీంతన మ్మగునస్వాస్థ్యంబున నట్లంటి రేమోయనుసంది
యమ్మున నొక్కవిషయంబు దేవరస్మృతికిఁ దేర సాహసింతు. భవ
దుక్తవైఖరి నీవ్యాధి నుపేక్షించిన శరీరపతన సుభవ్యంభావి యగు,
నట్టిద యకాలమృత్యు వనియు, దాని నుపచారమ్మునఁ దలఁగింప
నగు ననియుఁ జరకసంహిత యనిన సూక్తులవధరింపుము. 95

ఉ. దైవము పౌరుషం బని ద్విధాప్రవిభక్తము పుణ్యపాపరూ
పావృతకర్మ మొక్కటియ, యయ్యది ప్రాగ్జనురార్జితంబ యే
దైవ మటండ్రు, సంప్రతికృతం బది పౌరుష మం, డ్రొకొక్కఁ డా
దైవము పౌరుషంబు త్రివిధం బగు నుత్తమమధ్యమాధ్వతఁ. 96.

సీ. దైవపౌరుషము లుత్తమములు గలసి దీ
ర్ఘసుఖంబు నియతాయు వొసఁగు నెసఁగ
మఱి తద్ద్వయము మధ్యమము గూడి మధ్యమం
బగుసుఖం బాయువు దగ ఘటించుఁ
బ్రబల మౌపౌరుషకారము దుర్బలం బైన
దైవంబు నున్మూలితం బొనర్చు
గీ. దైవము విశిష్ట మైన నధఃకరించు
నితర మైనకర్మమ్ముల నెల్లవానిఁ;
బ్రతిఘటించును దద్బలాబలవిశేష
మరయఁ బ్రారబ్ధ మనుభావ్య మనెడునుడిని. 97.

సీ. మంత్రౌషధీ మణీ మంగళ బల్యుప
హార నిష్కృతి నియమాదు లేల?
భ్రాంత ప్రచండ చపల గోగజోష్ట్ర కా
సర ఖరాశ్వాదికిఁ దొలఁగ నేల?
శైల ప్రపాత విషమ దుర్గ జలరయ
జ్వాల దనలాదికి జంకనేల?
క్షుచ్చండ చపల తృషామర్ష విష సరీ
సృప సాహసాదుల కెడయు నేల?
గీ. యేల వెఱపొందుట యదేశకాలచర్య?
కేల మదమోహలోభాదివృత్తి విడువ?
నాయువే మేని కాధారమగున యేని?
యాయు వది కర్మనియతంబ యగునయేని? 98.

గీ. నియతకాలప్రమాణమై నెగడు ననిన
నాయువున కిట్టి భావముల్ హాని నిడవు
ప్రాణుల కకాలమరణభయంబు లేదు
తన్నిరోధకయత్న మింతయుఁ గలుగదు. 99.

సీ. రాసాయనాధికారమున మానులయత్న
కథనప్రయోగాదికము వృథ యగు
నియతాయు వగుశత్రునిం బురుహూతుండు
శతకోటిఁ బరిమార్పఁ జాలకుండు
నుపచరింపఁ దలంప రోగి నాశ్వినేయు లా
ర్తుల కిష్టభేషజముల నొసంగి
సంయమీంద్రులు తపస్సాధనంబున యథే
ష్టముగ నాయువు నొందఁజాలకుందు

గీ. రమరనాథుఁడు దేవర్షిసమితి రసర
సాయనమ్ములఁ గనిపెట్టి, నన్యుల కుప
దేశ మొనరింపఁ నిర్మింపఁ దివురఁ, రాయు
వఖిలలోచనగోచరం బగునదేని. 100.

చ. ఇవి మన శక్తిగోచరము లేకద! యామిక మీఁఱఁ జొచ్చి యా
హవ మొనరించుసైనికసహస్రము లొక్కపడిఁ విసష్ట మా
నవి సమమైనయాయువుగలట్టివొకో! యుపచార మొంప కే
యువిషభుజఙ్గ మెలంగరొ, విషాశను రీల్గరొ మందు లిచ్చినన్. 101.

క. అయువిమనిషహారిశను
లేమెడఁ బ్రతికార మెనయ కెనసియు నాయు
ర్దాయువిపర్యామునఁ జని
పోమెద రాయువును జూడఁ బోలునె కంటన్. 102.

గీ. కావున హితోపచారమె జీవితంపు
మూల మగుఁ దద్విపర్యయమున మృతి యగుఁ
గలదు మఱి కాలమృత్యు వకాలమృత్యు
వనువిభేదమ్ము దెలియ నా నగదకర్త. 103.

సీ. యానసమాయుక్త మతమ్ము ప్రకృతిమై
యానగుణోపేతమై సమస్త
గుణయుక్తమై యనుగుణ మగుకాలంబు
వాహ్యామానం బయి స్వప్రమాణ
సంక్షయంబున నవసానంబు గాంచుఁ ద
ద్విధమున నాయువు దేహ మొంది
యుక్త మాప్రకృతినియుక్తిని నుపచర్య
మాణ మానెడ స్వప్రమాణమునకు

గీ. సంతతియును గల్గుతఱి నవసాన మొందు
నదియ నూ కాలమృత్యుసమాఖ్యఁ బరఁగు,
ఖ్యాతమగుఁ దద్విరుద్ధ మ్మకాల మృత్యు
వనఁగ నది దాట నగు వెజ్జు నాశ్రయించి. 104

వ. అని యాయుర్వేదంబున ననుపచరితంబగునేని నియతమయ్యు నాయువు క్షీణింప నకాలమృత్యువు కలుగు ననియు, నాయువు దైవపౌరుషరూపద్వివిధకర్మవిశేషంబుల వైవిధ్య మొందు ననియుఁ, బౌరుషప్రాబల్యమున దైవమ్మును నిర్జించి యాయు వార్జించి యకాలమృత్యువు జయించి శరీరము నిల్పుకొని, యదియ సాధనంబుగఁ జతుర్విధపురుషార్థంబులం బురుషుండు పొందవలె ననియు స్పష్టంబుగ సిద్ధాంతీకరింపఁబడెఁ, బురుషార్థాపేక్ష గలయెల్లరకు రక్షణీయంబు దేహంబ కాదె! భవాదృశుల దేహపీడ లోకపీడయ యగు నని శాస్త్రవిహితోపపత్తిపూర్వకంబుగా వ్రణచికిత్స యావశ్యకంబని నిర్బంధపురస్సరంబు బతిమాలుపద్మపాదున కెదురాడం జాలక, కొంతతడవు దిగ్భ్రమ మందియు స్వస్థుండై యద్దేశికుండు. 105.

శా. ఆయుర్వేదమహత్త్వ మెచ్చికొని, వేదాంతనుకూలంబుగా
నాయర్థంబుల నన్వయించుకొని, హేయం బయ్యుఁ గాయం బుపా
దేయం బంచు గ్రహించి, పద్మపదుబుద్ధిన్ బెద్ద గొండాడి, మీ
మీయిష్టం బగుచాయఁ జేయుఁ డనికూర్మిన్ శిష్యులన్ బల్కుడున్.

ఉ. ఛాత్రులు దేశికోక్తి కరుసంబున మ్రొక్కిడి యెల్ల దిక్కులం
దాత్రమునన్ భిషగ్వరులకై వెదకం జని రాత్మముల్ వారి
క్షేత్రములన్ బొనర్చి, పరసీమనివాసపటీయు లౌట నే
మాత్రములంత నోర్వరు ప్రమాదముఁ జెంద రొకండు యాత్రలో.

చ. నృపునిఁ గవుల్, భిషక్కుల శరీరులు, దాత ధనార్థులున్, వదా
నిపుణత నాశ్రయించు టది నిక్కము గాన వసుంధరేశ వా

సపురములందు వారిఁ గనఁజాలుదు మంచు ననేకభూమిపా
లపురులు సొచ్చి తద్భిషజులం గని తెచ్చిరి యొజ్జచెంతకుఁ. 108.

క. పదఁపడి నిజసేవకభూ
త్రిదశార్చితు లగుభిషక్తతియు యతితో మీ
కెదికర్తవ్యము తెలిపిన
నది సేసెద మనిన నిటుల యతిపతి నుడివెఁ. 109.

క. వాయువుననో మాయువుననో
పాయువున వ్రణమ్ము పుట్టి బాధించెడి నా
కాయువు కలిమిని వత్తురు
జాయువు తగినది యొసంగి చక్కఁజఱుపుఁడీ. 110.

వ. అనుటయు. 111.

సీ. స్వచ్ఛమైనట్టి కాలాగ్నిరుద్రరసంబు
తేనియతో నాస్వాదింప నిచ్చి
రక్తమోక్షణము రై రక్తపాతన
శృంగ శస్త్రక్రియల్ ధృతి నొనర్చి
సైంధవ నాగర జాతిపత్త్రాదిపి,
ష్టములఁ దైలముల లేపములొనర్చి
సౌవర్చల త్రిఫలా వచాదికరచి
తము లైనపెక్కుక్షారములు చల్లి
గీ. స్వేద నాలేప లంఘ నాప్యగ్నిమోక్ష
ణాది శాస్త్రోదితచికిత్స లఖిలములును
సరిపిరి భగందరవ్రణశాంతికొఱకుఁ
గంటువత్తిమకొని భిషక్శిఖామణులు. 112.

ఉ. వాతికమో కఫోద్భవమొ పైత్తికమో యని నాడిఁ జూచి యె
ట్లా తెఱఁగు ఉద్భవించెనొ తవంత నిదాన మెఱుంగలేక వ్రి

ఖ్యాతము లైనమందులు భగందరశాంతికిఁ జెప్పఁబడ్డ వే
వో తెలివొప్పఁజేసి యిడి రొక్కటి మానక తద్భిషగ్వరుల్. 113.

ఆంతరమ్ముగఁ గొంత బాహ్యముగఁ గొంత
క్షారముల లేపనమ్ముల శస్త్రములను
ఘృతములను భేషజములఁ జికిత్స జరిగెఁ
గాని యది యేటఁ గలిపినకలక మయ్యె. 114.

. అటు తమకృత్య మెల్ల వృథయై యెటు తోఁపక చిత్తవీథులన్
గటకట నొందువెజ్జులను గాంచి తదక్షమతన్ స్మరింప క
ప్పటికి యతిప్రభుం డిటుల పల్కె 'నయో బహుకాల మయ్యె ని
చ్చటికి కరుదెంచి మీర లిఁకఁ జయ్యన మీగృహసీమ కేఁగుఁడీ. 115.

ఇతరాయురూపులు మీ
రితః పర మ్మింటి కేఁగుఁ, డేఁగక యున్నన్
వెత నొందుచు మీరాకకు
హితబంధులు సూచుచుందు రెదు రగు తెన్నుల్. 116.

. మీకు శరణ్యుఁ డౌన్నృపతి మీ రిటు వచ్చుట యాలకించుచో
గాఁకల రేఁగి యీయఁదగుకాన్కలు జీతము లీడు మాని య
ట్టాఁకలఁబెట్టి పోఁ బనిచి యన్యు నొకానొకనిం భిషక్కుగాఁ
జేకొనునేమొకో చపలచిత్తులు రాజులు వాజులుంబలెన్. 117.

. జనపదములు తఱచు భిష
గ్జనశూన్యము లామయావిజననిబిడము లౌ
టను మీగృహములకడ మిముఁ
గన నందఱు రోగు లుందు రెలఁగుచు రుజలన్. 118.

గీ. దేహ కుత్పత్తి జనయిత్రిధీన, మవిర
తావన మ్మగదంకారహస్తగతము

వె జ్జొదవఁడేని పుట్టువు వీత శరీరి
కతఁడె హరి సుఁడీ' యనుయతి కనిరి వారు 119.

ఉ. మీ రనినట్టి దంతయు నమిథ్యయ కాని మిమున్ ద్యజించి పో
నేరక యుంటి మేనరుఁడునేని దివిన్ ద్యజియించి మర్త్యమున్
గోరునె? యం చశక్తతను గుప్త మొనర్చుచుఁ బల్కి యాభిష
గ్వీరులు జాఱి పోయి రెటొ భేషజశబ్దము దంభ మానటుల్. 120.

క. తదనంతర మాభగవ
త్పదుఁడు తనువు మీఁదిమమతఁ ద్యజియించి, వగల్
మది సోఁక నీక శాంభవ
పదకమల ధ్యానపూర్ణభావుం డయ్యెన్. 121.

చ. అవనిఁ బ్రసిద్ధు లౌషధసహస్రము వైద్యులు చేరి చేతనా
వివిధచికిత్సలన్ జలిపి వేసరినట్టివ్రణంబు పీడకున్
బావులఁ డతండు నారికెడపుంఘలమండలిసార మట్లు త్వ
గ్భవసృథబంధముక్తుఁ డయి స్వాంతము నిర్మము మాట నద్దిరా! 122.

చ. అదిగద యోగసాధనమహత్త్వము! కర్మఫలానుభూతికిన్
వదలి కళేబరం, బచలభావము చిత్తము నత్తుకో దురా
సద మగుబ్రహ్మభూయమున సమ్మద మందును యోగి, దానికే
కద ఋషికోట్లయత్న, మెది కావలె యోగ మధీన మౌ నెడన్.

చ. గురుఁ డటు వెజ్జు లేఁగుడు నకుంఠితయోగసమాధి నుండఁగా
నరసి, వినేయు లొజ్జఁ గలయన్ వలగొంచు నిజేష్టదేవతా
స్మరణవిచింతనాద్యనుపమక్రియలన్ దప మాచరింపఁ జొ
చ్చిరి, ఫల మొజ్జ కప్పనము సేయుతలంపునఁ బాయ కెల్లరున్. 124.

సీ. తోటకాచార్యుండు మృత్యుంజయమంత్రము
సంఖ్యమ్ముగ జపింప సాగె విడక

హాస్తామలకుఁడు గభస్తిమాలిమహో
నూపాసనము సేయుచుండె దీక్ష
నలసురేశ్వరుఁడు సేయఁగఁబూనె నాసత్య
ధన్వంతరులపదధ్యాన మర్థి
నెడపక చిద్విలాసుఁడు శీతలాదేవి
మంత్రము జపియింప మానఁ డెపుడు

గీ. పద్మపాదుండు నరసింహభవ్యమంత్ర
నిరవధికసంఖ్యజప మహర్నిశము సేయు
దీక్షితుం డయ్యె నాచార్యదేవునకు న
నామయము గోరి తత్తృష్ణ లతకరించి 125.

శా. ఆరీతిన్ బరమేశ్వరాంఘ్రికమలధ్యానాప్తి నానాగదం
కారాసాధ్య భగందరవ్రణ నిరాఘాటప్రసారంబు చ
ల్లాఱంజొచ్చెఁ గ్రమక్రమంబున గురుం డార్జింపఁగాఁజొచ్చెఁ బూ
ర్వారోగ్యం బదిరా తపంబున కసాధ్యం బెద్దియున్ గల్గునే? 126.

చ. అభయము గల్గ నేదివన మాది శమింపఁగఁ బూనె శేఖర
ప్రభువ్రణ, మాదినంబ ప్రభవం బగు యత్నవ్రణంబు వృద్ధితో
యభినవగుప్తు మ్రింగె యతి కావ్రణ మంతయు మానునాఁడ; దు
ర్లభము పరాపకారకృతి లాలసచిత్తుల కాయురర్థముల్. 127.

గీ. కృత్య నమ్మాంత్రికుఁడు ప్రయోగించె ననియు
శంకరుం డడ్డినను బద్మచరణుఁ డాభి
చారికక్రియ నాక్రూరుఁ జంపె ననియుఁ
బొడమె నపవాదు జగతి నద్భుతముగాఁగ. 128.

సీ. అవమానితుఁడు గాన నాభిచారిక మభి
నవగుప్తుఁ డొనరింప నిత్తురుఁగాక

యద్దాని కర్తృకృత్యము సేయువాని శం
కరునంతవాఁడు పోఁ దఱుముఁడొక్కొ-
చేయఁడే జపము దేశికురక్షకై పది
మందితో పా టరవిందపాదుఁ
డలఁడ యీశాక్షుని మృతిహేతు వను టెట్లు
వానిపాపమున నవ్వాఁడు మడియు
గీ. యతియు, శిష్యులు జపియింప నందు నొక్క-
పద్మపాదునకే యపవాద మొదవు
టచ్చెరువు, దానిలోనిపుణ్యంబు పాప
మెఱుఁగ నగు దైవమునకె కా కొరుల కగునె? 129.

వ. అట్లు స్వాస్థ్యంబు గాంచి యొక్కనాఁటిసాయంతనవేళ శంకరుండు తత్కాలకర్మానుష్ఠానార్థంబు గంగ కరుఁగుచుండ. 130.

గౌడపాదుండు శంకరుని భాష్యములఁ గాంచి ప్రశంసించుట.

సీ. మినువాకతరఁగచాలున నూఁగి వచ్చి లేఁ
తెమ్మెరల్ గొలువ నేఁ తెంచువాని
విరిసిన తెలిదమ్మి సరిపచ్చపటికంపుఁ
గరకంబు కెంగేల మెఱయువాని
జలదంబుపోలిక సంజకెంపున జొత్తు
వాఱిన మే నొప్పు వచ్చువాని
ద్వావ్యయమతార్థ్యయుమాభ్యధికజీవితుఁ డౌటఁ
గురులందు నర మేనఁ దఱులవానిఁ
గీ. లీలఁ జెందమ్మిసవి తేనెఁ గ్రోలు ముసరు
మధుకరము లన రుద్రాక్షమాల కేల
భాసిలెడు వాని శ్రీగౌడపాదునాని
[illegible] గాంచె నా జగద్గురువరుండు. 131.

క. కని బిఱబిఱ నెదుఱుగఁ దాఁ
జని మునిపాదముల కెఱఁగి జలజసదృశముల్
పనివడి యర్చించి మనం
బున భక్తిశ్రద్ధ లొలయ మోడ్చెఁ గరంబుల్. 132.

గీ. క్షీరవారాశివీచిసాచివ్యమునకు
జతన మొనరించునిజకటాక్షముల మౌని
యతని ముంచుచు దంతచంద్రాతపమ్ము
లాశ లలముకొనఁగ నిట్లనియె నర్థి. 133.

సీ. ఎఱిఁగితే గోవిందగురుకృప సంసృదు
ద్ధారకంబై హృద్యమైనవిద్య
సచ్చిదానందంబు సత్యంబు వేద్యంబు
నిత్యమౌతత్త్వంబు నెఱి నెఱిఁగితె
కొలుతురే నిన్ను శిష్యులు నిరంతరభక్తి
శమదమతత్త్వజిజ్ఞాస లెనసి
నిత్యశాత్రవులు వినిర్జితులే కద
శాంత్యాదిసద్గుణార్జనము గలదె
గీ. తవిలి యష్టాంగయోగసాధకత గంటె
కననె చిత్తంబు చిత్తత్త్వగతి యతీంద్ర!
యనవరతము జీవన్ముక్తి సార్థకము గ
జగదవనదీక్ష చరియింతె ఛాత్రతిలక! 134.

మ. అనఁ గర్మందియమందభక్తియుతుఁడై యానందబాష్పాంబువుల్
కనులం జిప్పిల నంజలిన్ శిర మలంకారించి భాషించె ని
ట్లని 'యాచార్యపదుల్ కృపాజలధులై యర్థిన్ వసూన్ జెప్పి నే
సిన దెల్లన్ ఫలియించె, దుర్లభములే యీ జన్మనే మోక్షముల్.

క. మూఁగయు వాగ్మి యగు, బుధుం
డౌఁగద జడుఁడేని, పాపి యగునరుఁడును బు
ణ్యాగణ్యసుగుణయుతుఁ డగు
రాగియుఁ గడకంట నీ వరయ- నిస్పృహుఁ డౌ. 136.

సీ. ఆజానసిద్ధదివ్యజ్ఞానుఁడై వెల్గె
నెవ్వాఁడు ధర జనియించునపుడ
యతిరయ మొప్ప నౌదాసీన్యసంపన్నుఁ
డై యెవం డెందేని నరుగఁదొడఁగెఁ
బుత్ర! పుత్ర! యటంచుఁ బొంగారుప్రేమ దై
పాయనుం డెవని వెన్నాడి పిలిచె
స్వవశమై యోగసర్వస్వ మొప్పుటఁ బ్రపం
చైకభావ మెవండు హేల నొందె
గీ. నొంది వృక్షమయుం డయి 'యో' యటంచు
మాఱుపలికెను దండ్రి క్షేమహితచరితుఁ
డట్టిశుకుఁ గొల్చి నేర్చి తధ్యాత్మవిద్య
నీమహిమ మెన్న సామాన్యమే మహాత్మ. 137.

క. అంతటివానిని గొలిచి య
నంతజ్ఞానము గడించి నట్టిమిమున్ ము
న్నెంతసుకృత మొనరించియొ
కాంతును బూజింతుఁ జరణకమలయుగళమున్. 138.

క. దీనుం డగునీభక్తుని
గానఁగ మీరలు స్వయంబుగా వచ్చుట నే
వా! నాభాగ్య మమేయం
బౌ నన యతి గౌడపాదుఁ డనియె నిటువలెన్. 137.

ఉ. వింటిని వత్స తావకపవిత్రగుణంబులు వాస్తవంబుగాఁ
గంటిని వేడుకన్ శిసుగుణప్రవణాత్ముఁడ వైననిన్నుఁ గ
న్గంటను గాంచి పోవ; ననఘా! లేమి మత్కృతవార్త్తికంబు ల
న్నింటికిభాష్యమున్ సలుపనేర్చితివంట ప్రమోద మయ్యెడున్. 140.

వ. నీ కధ్యాత్మగురుండును నాకు శిష్యుండు. నగుగోవిందయతీంద్రుని వలన వినుట గలిగె, ననుటయు శంకరార్యుండు వినీతుం డయి భాష్యం బశేషంబును వినిపించె, విశేషించి మాండూక్యోపనిషత్తునకు రచించినశ్రుతిభాష్యంబును గౌడపాదకారికాభాష్యంబును వినిపింప హర్షించి యమ్మహర్షి యిట్లను. 141.

ఉ. మామకవార్త్తికాంతరితమంజులభావవిబోధకంబుగా
నీమెయి భాష్య మెల్ల రచియించిననీ కొదియే వరంబు నీఁ
గా మది వాంఛ పుట్టె నడుంగందగు నిచ్చెద నన్న, నయ్యతి
గ్రామణి యిట్లు కోరెను శుకప్రతిమానుఁ దపోధనాగ్రణిన్ 142.

చ. మునివర! ని న్నతిప్రియుగపూరుషుఁ గన్నులఁ గాంచుకంటెఁ గ
ల్గునె వర మంచుఁ గోరఁగ నొకొం డెదియేనియు? నైనఁ గాని నీ
యనుమతిఁ గోరుకొందు, ప్రసయంబును జిత్తము చిత్పదార్థచిం
తనమున నంతరాయరహితం బయి యుండ వరంబు నీఁగదే. 143.

క. నావుడుఁ 'దథా' స్తని చిరం
జీవి యయినగౌడపదబుధిపప్రభుఁడు తిరో
భావ మొనయ యతిపతి శి
ష్యావళి కావార్త వినుచు చానిసీ గడపెన్. 144.

క. తోడన తెలవాఱుటయును
నీడంబులఁ గలకలధ్వనిని విహగము లా

మ్రేడన మొనరింప వినుచుఁ
గ్రీడించుచుఁ బ్రకృతి కన్నుఁగీటి హసించెన్. 145.

ఉ. ఆసమయంబునన్ ద్రిపథగాపగ కేఁగి సశిష్యుఁ డౌచు స
న్న్యాసివిభుండు స్నానము నొనర్చి యథావిధి నిత్యకర్మముల్
వేసర కాచరించి తటవీథి స్థిరాసనబంధుఁడై నిది
ధ్యాసనలాలసుం డయినయ ట్లొకవార్త యిటుల్ వినంబడెన్. 146.

—: శంకరుని సర్వజ్ఞపీఠాధిరోహణము :—

సీ. భూలోకమందు జంబూద్వీప మేపొందు
నందు భారతదేశ మలరుచుండు
నాదేశమందు ముఖ్యం బయి కాశ్మీర
మండలం బసమానమహిమఁ దనరు
నామండలమున భాషాధీశ యగు శార
దాదేవి వెలయు నామోద మెసఁగ
నాశారదాలయం బమరుఁ జతుర్ద్వార
యుతచతుర్మంటపవితత మగుచు
గీ. నందుఁ జెలువొందు సర్వజ్ఞుఁ డైనవాఁడె
యెక్కఁ దగుపీఠ ; మితరు లం దెక్కఁ జేల?
యుడు గటుల చాపలేరు , నల్గడల మేటి
బుధులు కాఁపుండి శాస్త్రార్థముల జయింత్రు. 147.

క. ప్రాచిని బౌరస్త్యులును బ్ర
తీచిని బాశ్చాత్యబుధు లుదీచి నుదీచ్యుల్
గాచికొని యుంద్రు రార య
వాచీద్వారంబుఁ దెఱువ నర్హులు దాక్షుల్. 148

వ. సర్వజ్ఞుం డగుదాక్షిణాత్యుం డందు లేమి నాద్వారం బుద్ఘాటింప రను
నావార్త యాలించి యందలిప్రామాణ్య మెఱుంగఁ దలంచి దాక్షి
ణాత్యుం డగుశంకరభిక్షుక్షితిపతి దక్షిణద్వారం బపావృతంబు
సేయుపూన్కిఁ గతిపయప్రయాణంబులఁ గాశ్మీరంబు సొచ్చి తత్ప్ర
తిజ్ఞాభంజనార్థం బద్దేవీభవనంబు సేర నరుగునవసరంబున. 149.

మ. ప్రతివాదిద్విపగర్వదుర్మదము దుర్హింపం జాలు శ్రీదేశికే
శితృసింహం బిదె సర్వవిత్త్వమున విచ్చేసెన్ బటాపంచమై
బ్రతుకుం డో ప్రతివాదిదుర్గజములారా! వేదశీర్షాటవీ
శ్రితమై సంన్యసనోగ్రదంష్ట్రమయిపొల్చెన్ గ్రమ్మం గుద్వైతాటవుల్.

ఉ. గండతలస్రవన్మదసుగంధముఁ గ్రోల భ్రమించు తేంట్లు పెన్
తండము జీఱువాఱు తరుణద్విపకుంభముఁ జీల్చునమ్మృగే
శుండు సృగాలపంక్తిఁ బలెఁ జూడఁడు కన్గవ విచ్చి నీచవై
తండికవాదితండము పదాటుగ నేని యతీంద్రుఁ డెన్నఁడున్. 151.

క. అని తనయశమును శిష్యులు
గొనియాడఁగఁ ద్రోవ [illegible]
మును జేరి కవాటబంధమును దివఁ బోవన్. 152

గీ. వాదినివహంబు సంభ్రమోద్భ్రాంత మగుచుఁ
జుట్టి యతి కడ్డముగ నిల్చి యిట్టు లనిరి
యేల యీసంభ్రమంబు? నీ కేమి వలయు?
దెలుపు త్వరపడఁ గోర్కె సిద్ధించు నొక్కొ? 153.

క. రావచ్చుఁ బరీక్షింపం
గావచ్చు నెవండు నే సకల మెఱుఁగుదు నం

లే వినుఁ బరీక్ష నొసఁగియు
దేవీభవనంబు సొరుము దీఱఁగ గోర్కుల్. 154.

గీ. అని పలుక వారి కుత్తరంబును నుడువఁగ
నున్న శ్రీశంకరాచార్యు నోహటించి
యడిగె షడ్భావవాది కణాదమతవి
హారి యొకఁ డిట్లు స్వమతసిద్ధాంత మూఁది. 155.

ఉ. ఆఁగి వచించి పొమ్ము ‘పరమాణుయుగంబు పరస్పరంబు సం
యోగము నొందఁగా ద్వ్యణుక ముద్భవ మా’నని మామతంబు సు
మ్మా గణుతించి యట్టిద్వ్యణుకాశ్రిత మైనయణుత్వ మేక్రియన్
దాఁ గలుగంగఁజాలునో? కనందగుఁ దావకసర్వవిత్త్వమున్. 156.

క. నా విని ‘పరమాణుగతం
బై వెలసిన ద్విత్వసంఖ్య యగుఁ గారణ’ మం
చావిజ్ఞుఁ డనఁ, గణాద
శ్రీ వెనుకడుగిడెఁ దదుక్తిరీతిఁ బొగడుచున్. 167.

ఉ. ఆయెడ నడ్డు సొచ్చి యొక నయ్యతితో నతిగర్వితుండు నై
యాయికుఁ డొక్కరుం డిటు ‘కణాదమతంబునకంటె వేఱు ని
శ్శ్రేయస మక్షపాదమతరీతిఁ జెలంగుటఁ జెప్పు నేర్తు వే
నీయెడ సర్వవేత్తవె సుమీ; ప్రతినన్ విడు మట్లు కానిచోన్. 158.

మ. అన యోగీంద్రుఁ డనెన్ గణాదమతమం దా మోక్ష మత్యంతనా
శనమై పోవ గుణౌఘసంగతి వియత్సామ్యంబుగా నుంటె, యిం
కను దద్గౌతమ పక్ష మోక్ష మది తత్కాణాద మోక్షంబుక,
న్ననుభిన్నం బగుఁ బెచ్చుగాఁ గనుట సానందోపలబ్ధిత్వమున్. 159.

వ. సర్వజగన్నిమిత్తకారణభూతుం డీశ్వరుండే యని కణాదపక్షమం
దువలెనే గౌతమపక్షమందును నైక్యము కానుపించినను ‘ద్రవ్య,

గుణ, కర్మ, సామాన్య, విశేష, సమవా, యాభావంబులను సప్తప దార్థంబుల కణాదపక్షమున విఖ్యాతంబు లగుచుండ, గౌతమపక్షం బునఁ 'బ్రమాణ, ప్రమేయ, సంశయ, ప్రయోజన, దృష్టాంత, సిద్ధాంత, అవయవ, తర్క, నిర్ణయ, వాద, జల్ప, వితండా, హే త్వాభాస, చ్ఛల, జాతి, నిగ్రహస్థానంబు' లను షోడశపదార్థంబు లాఖ్యాతంబు లయ్యె ననుటయు నానైయాయికుండు శంకరు నభి నందించి మరలుడుఁ గాపిలుం డెదుర్కొని యి ట్లడిగె. 160.

. మును స్వతంత్ర యగుచు మూలప్రకృతి జగ
త్కారణముగ నగునొ? కాక చిత్ప్ర
విష్ట యగుచు నౌనొ? వివరించి మతి లోని
కరుగు మఖిలవిదుఁడ వైన ననుడు. 161.

. యతివరుండు పలుకు నావిశ్వయోని స్వ
తంత్ర యౌచుఁ ద్రిగుణతను ననంత
రూప యగుట నుడువుఁ గాపిలమతము, వే
దాంతపక్ష మస్వతంత్ర యనును. 162.

. అను ...నా...ప్రి నాఁపి యపుడు బాహ్యార్థవి
జ్ఞానశూన్యవాదు లైన బౌద్ధు
'లేమయా పరీక్ష యీయ కంబొలయ
మందుఁ జొత్తె యనుచు నడిగి రిటుల. 163.

. ద్వివిధం బందురు వివరిం
పవలెఁ బాహ్యార్థవాదపద్ధతు; లింక
భవిదీయమతమునకు వే
అవునఁట విజ్ఞానవాద మది యెట్టిదొకో? 164.

క. ఈరెండుప్రశ్నములకును
దారార్థమ్ముగ నొసంగుమా యుత్తరముల్
శారదగుడిఁ జొరవచ్చు న
యారె యనుచుఁ బలుకఁ బలికె యతి ప్రత్యుక్తిన్. 165.

మ. 'అనుమానాద్వ్యయ మానగమ్య మగు వేద్యం'బంచు భాషించెడిన్
గన సౌత్రాంతికుఁ; 'డక్షిగమ్య'మనుచున్ వైభాషికుం డాడు; రెం
టను గూడన్ క్షణభంగురత్వము సమానంబై యగున్, గాన వే
దనవేద్యక్రియమాత్రిఁ గాననగు భేద మ్మొక్కట్లెక్కొ నొకో? 166

గీ. ఒప్పు విజ్ఞానములకు బహుత్వము క్షణ
భంగురత్వంబు విజ్ఞానవాది; యింక
నట్టివిజ్ఞాన మొకటియ యంచు ధ్రువ మ
దంచు నంగీకరించె వేదాంతవాది. 167.

చ. ఇదియె మహాపశేషము సుఁడీ యనుచుండ దిగంబరాయనా
స్పదుఁ డరుదెంచి యిట్టు లను సర్వవిదుండవయేని రహస్యమై
న దొకటి ప్రశ్న సేసెద నయంబున జైనమతం బెఱింగి చె
ప్పఁదగుదు వస్తికాయపదపూర్వపదంబుల నేది వాచ్య మొకో?

గీ. అనుడు గురుఁ డనె నిష్టమే నాలకింపు
మను [illegible] య్యాది యనంగ
జైను లందు) జీవాదిపంచక మటంచు
నామతమున నిఁ కేమేని యడుగఁ దలఁతొ. 169.

చ. అని యిటు వేదబాహ్యు లగు నయ్యయి వాదుల కుత్తరంబు లి
చ్చినతఱి జైమినీయమతశిష్టుఁ డొకం డరుదెంచి పల్కెఁ బె
ల్చన నిటు 'జైమినీయమున శబ్దము ద్రవ్యమొకో? గుణంబొకో యు
య్యన వివరించి పోఁగదె! క్రియాత్మకమో' యను శంక వాయఁగన్.

క. అనుటయుఁ జెలునగ వ్యాస్యం
బున లాస్యము సేయు యతివిభుం డాయన జై
మినివిహితమతాభినివి
ష్టునిగ నెఱిఁగి తన్మతోక్తమూక్తిన గొనుచున్. 171.

ఉ. 'వర్ణము లెల్ల నిత్యములు వ్యాపకముల్ శ్రుతివేద్యముల్; తదా
కీర్ణమ యౌట శబ్దతతి కేవలనిత్యము దివ్యమున్ జగ
త్పూర్ణమునై నిరంతరము పొల్చు' నటందురు జైమినీయు లం
చర్ణవభంగభంగచణ మా భణితిన్ జతుఁజేసె వేల్మిడిన్. 172.

గీ. ఇటుల సకలశ్రుతంబుల హేల నుత్త
రం బొసఁగుశంకరార్యు నర్చించి దనిపి
యాబుధులు దక్షిణద్వార మవుడు తెఱచి
తెరువు చూపింప గుడి సొచ్చె దేశికుండు.

శా. ఆసంన్యస్త సమస్త కాముఁడు సరోజాంఘ్రిన్ గరంబందు ను
ల్లాసం బొప్పఁగ నూఁది, దేవికి నతుల్ గావించి సేవించి వి
ద్యాసింహాసన మెక్క నుండ, నశరీరాలాపరూపాన భా
షానీమంతిని శంకరుం గుఱిచి యీచాయన్ వచించెన్ వెసన్.

క. మున్నే యగుదు సర్వజ్ఞుఁడ
వన్నింటఁ బరీక్ష కాఁగి యయి తిపుడును, గా
దన్న విధి కపరరూప మ
స న్నగడెడువిశ్వరూపునకు గురు వౌదే. 17౫.

క. ఒకసర్వజ్ఞతయే పీ
ఠిక నెక్కఁగ హేతు వనుచు డెందంబున నెం
చకుము విశుద్ధత కారణ
మకట! కలదో లేదో సందియము నీయెడలన్. 176.

ఉ. కాముకళా రహస్యముల గాథలు తెల్పి వరాంబుజాక్షితో
నేమము విస్మరించి యువినీతిని వా దొనరించి గెల్చి యా
భామిని డింద హేతు వయి పాప మపారము మూట గట్టుకొం
టేమొయుఁ బీఠ మెక్కఁగలవే? సకలజ్ఞత హేతు వౌనొకో. 177.

క. త్రికరణశుద్ధుఁడౌ యీపీ
ఠిక నెక్క వలంతి నీకడిమి యుడిగి కలం
గక చను మన యతిపతి పా
యక యయ్యశరీరవాణి కనె నీపగిదిన్. 178.

ఉ. అంబరొ! విశ్వవేత్త్రి వయి యక్కట న న్నవిశుద్ధుఁ గా నిదా
నంబు ద్రొలంగి వాకొనుట న్యాయమె? వైదిక మార్గ గుప్తి పూ
ర్వంబుగ నద్వితీయమత వైభవమున్ బ్రకటించునాకు న
డ్డంబుగ వచ్చుమండనుఁ గడంగి జయించు టధర్మ మౌనొకో. 179.

ఆ. మధ్యవర్తిగా సమర్థు నన్యుని దేర
నతఁడు 'నాదె జయ' మటంచుఁ దీర్పఁ
బక్షపాతి యని విపక్షుఁ డెంచు నటంచుఁ
దీర్పరిగను దత్సతినె ఘటింతు. 180.

శా. ఆసాధ్వీమణి యక్షదర్శకపదంబం దుండియున్ వాదమున్
దా సాగింపఁ దలంపఁ 'బౌంస్న మెచటన్ స్త్రైణంబుతో వాదమున్
జేసెన్ ము న్నని వింటిమే' యనుచు నాక్షేపింప, గార్గ్యాదికాం
తాసామ్యంబును జూపి సిద్ధపడెఁ గాదా తా న వాదింపఁగన్. 181.

క. ఆనాఁటిసభ వివద్యం
బైనది పూర్వోత్తరాయనాంచిత మీమాం
సానూనార్థ వినిర్ణయ;
మా నెలంతుక దాని దివిచె నంగజకళకున్. 182.

సీ. "కనవాకో గరిత! శాఖాచంక్రమము సేయు
నిగ్రహస్థాన మొందెద నటంచు
నబలతో నేకతమందైన సభనైన
తగునె స్మరాగమోదంత మెత్త
జితుఁడ నైతి నటంచుఁ జెప్పి వ్యుత్క్రమమున
గృహిధర్మ మంగీకరించు టెట్లు
స్మరశాస్త్రమర్మముల్ స్మరియింప యతికి నా
కవకీర్ణిదోష మంటదొకో"
గీ. యనుచుఁ బరిపరిగతుల ధర్మానపేత
ముగ విచారించి శుకదేహమునను జొత్తు
మదనకళతోడ నాపెతో మండనార్యు
నోర్చి యాపనిమదమత మ్ముద్ధరింతు 183.

శా. ఆరామాతిలకంబు మండనబుధుం డగ్నిత్రయిఁ వేల్చి యా
త్మారోపం బానరించుకొన్నతని దివ్యజ్యోతియై శారదా
కారం బూని కృశానుఁ జొచ్చు టది కన్గొంటే గనుంగొంటే నీ
వారామామణి వోట నాచరిత మేలా చెప్ప నీసన్నిధిన్? 184.

గీ. శృంగగిరియందు మఠము నిర్మించి భార
తీసమాఖ్య వహించి శ్రుతిప్రధాన
ముగ జగమునందు ధర్మమ్ము ప్రోవఁ దావ
కాంశ మందు స్థాపింతుఁ గాదా మదంబ! 185.

ఉ. కామవశంవదుండ నయి కార్య మకార్యము నెంచకుండ నా
నేమము తప్పి యున్న జననీ యవిశుద్ధుఁడ నాదుఁ గాని ద్వై
తామయపీడఁ గుందునిగమాంతమతంబును గావ నెన్ని రోగా
బాముల నొంది నిర్మమత వర్తిలునే నవిశుద్ధఁ డౌదునే. 186.

ఉ. నాపరిశుద్ధతన్ జగమునన్ వెలయింపనె యిట్టు లంటి గా
కోపరదేవతా! తెలియ కుందువె నాహృదయంబు నిర్మమం
బై పరిపాక మొందినటు లానతి యిచ్చినఁ జాలుఁ బీతికా
రోపణ మేల? సర్వము నెఱుంగు నెవం డొకనీవు దక్కఁగన్. 187

మ. అని సర్వజ్ఞతయున్ విశుద్ధతయు సువ్యక్తంబులై తోఁపఁగా
వినయస్ఫూర్తి వచించి సన్నుతుల దేవిన్ హర్షవారాశిఁ దే
ల్చినయాచార్యపయిం దొఱంగుసుమవృష్టిం గాంచి తత్పాదుకా
వనతిన్ సన్నుతి సల్పి రద్భుతజయప్రస్తావనన్ గోవిదుల్. 188.

మ. అణుమాత్రంబు చలింప కప్రతిహతవ్యాహారవిస్ఫూర్తిచే
ఫణిరాజన్యు నధఃకరించు యతిరాజన్యున్ సుధాస్వాదు భా
షణ సంభాషితుఁ జేసె శారదయు 'భో సర్వజ్ఞ! పీఠాధిరో
హణ కల్యాణ మితో౽స్తు తే' యనుచు వ్యోమాంతర్హితాకారయై.

గీ. అంత గంభీరగమనుఁడై యతియు నండ
నుండి పద్మపదుండు సైదండ యీయ
నరిగి సర్వజ్ఞభద్రసింహాసనమున
శిష్యపరివృతుఁ డగుచు నాసీనుఁ డయ్యె. 190.

సీ. వాదకథావినోదాదరప్రతివాది
బాహుసంస్ఫాలనోత్పన్న యగుచు
దుర్వారదుస్తర్కదుర్గనిర్భేదక
పృథుజైత్రయాత్రాప్రవృద్ధ యగుచు
హరిదంతరాంతరభరితమహాసుధా
వ్యస్తవప్రాప్తవిద్వత్త యగుచు
'వక్తుం స్త్వమేవ సర్వజ్ఞో౽ర్హ' ఇత్యుక్త
వద్వేదద్వ్యామోద పాత్ర మగుచు

గీ. పూరితాపారమోదాత్మ శారదాస
మానబహుమానజేఘుష్యమాణ యగుచు
జరుగుజయలక్ష్మి శంకరాచార్యచక్రి
వర్తి శ్రీశారదాపీఠవాసిఁ జేసె. 191.

ఉ. నూరెల వందిమాగధులచొప్పున వాదపరాజితుల్ సుధీ
వీరులు కేలు మోడ్చి జయవెట్టఁగ, శిష్యులు భృత్యులై పదాం
భోరుహముల్ భజింప, జగముల్ 'సకలజ్ఞుఁ' డటంచుఁ బాడఁగాఁ
బారమహంస్యరాజ్యపరిపాలనభారము దాల్చె మాపునన్. 192.

సీ. అడఁగారె నెందొ వశ్యత్పాదకథ యెల్లఁ
దలసూప దాయెఁ గాపిలమతంబు
భగ్నమై చెదరెఁ బ్రాభాకరాఖ్య భగ్నోక్తి
భట్టపాద మతంబు పట్టుదప్పెఁ
గంటికిఁ గవరాద కాణాదమత, మెట
దాఁగెనో కాని పాతంజలమ్ము
భేదవార్త వినంగరా దెందుఁ, బాషండ
మతసంహతులు మటుమాయ మయ్యె

గీ. దుర్దమ ప్రతివాద్యతిధూర్త సమితి
గండడఁప బ్రహ్మవిద్యాగురుండు పలువు
ద్యూతకేళిని బోడము దుందుభిధిమింధి
మిధ్యనుల నాలకించి భ్రమించి మతులు. 193.

గీ. శారదాపీఠపూర్వాద్రి శంకరార్కుఁ
డఖిలపాషండతిమిరాపహముగఁ బొడువ
ద్వైతమతఘూకవితతులు దాఁగె నెటనొ
ప్రబలనాస్తికమతతుషారమ్ము లింకె. 194.

ఉ. ఆయెడ నభ్రవీథి వినవచ్చెఁ బునర్వ్యవిరన్నలాభజా
తాయతమోదతుందిలబలారిసమీరిత దేవతాడిత
స్ఫాయదమందదుందుభిరవంబు ఘనాఘనగర్జితాప్తమి
త్రాయితమై భ్రమత్సలిలరాశి ఘుమంఘుమ రావ బంధువై. 195.

క. గురువరుపయిఁ గురిసిరి సుర
వరు లమరతరుప్రసూనభర మొకకొన్నా
ళ్లరిగెడుదాఁక శచీకచ
భర మపగర్భకము గాఁగఁ బటుమోదమునన్. 196.

వ. ఇట్లు శంకరార్యుండు కేవలస్వమతగౌరవార్థంబునకే మానావమా
నాదిద్వంద్వవిదూరుండయ్యు ననన్యసాధ్యం బైన శారదాసర్వజ్ఞభ
ద్రాసనం బెక్కి నిగమధర్మంబు నాల్గుపాదంబుల నడువఁగటడసేసి
కాశ్మీరంబునుండి శృంగగిరి కరిగి. 197.

ఉ. ముప్పదిరెండు వర్షములె భూస్థలి నుం దని బాదరాయణుల్
సెప్పినమాట తద్హృదయసీమ స్ఫురింపఁగఁ దా నొనర్ప నా
నప్పనులెల్లఁ బూర్ణముగ నయ్యెఁగదా యనుకొంచు, వానికే
ముప్పను రా నటుల్ నెఱపి ముప్పదిరెండవయేఁడు సొచ్చుచున్ 198.

వ. శంకరుం డొంటిమెయి నుండి స్వకృతకార్యసర్వస్వమును బరామ
ర్శించి చూచుకొనుచు నందు ముఖ్యముగ. 199.

సీ. "నెలకొల్పఁబడెఁ గరామలకుఁడు ద్వారకా
పురి శారదాపీఠమునను దొల్త
[illegible]కావని రచింపంబడ్డ జ్యోతిర్మ
[illegible] [illegible]లుచుండెఁ దోటకుఁడు కర్త[illegible]

నలినపాదుఁడు జగన్నాథపురస్థ గో
వర్ధనాఖ్య మఠాధిపత్య మూని
శృంగగిరిస్థితశ్రీపీఠమునకు సు
రేశ్వరుం డాయె నధీశ్వరుఁడుగ
గీ. వజ్రికవచంబు లయి పరివ్రాజకాగ్ర
గణ్యు లిటు కాచుచుండ జగత్సమాద
రమున నద్వైతమతమహారాజ్యలక్ష్మి
చెక్కు చెదరక పెంపెక్కు నిక్కువముగ. 200.

చ. అని మదిలో దిటంబును, మహాముదమున్, వసుధాటనంబునన్
దనివియుఁ గాంచి శిష్యసహితంబుగ దేశికసార్వభౌముఁ డా
యన్యఁ బయనించుచున్ బదరికాశ్రమభూమిని జేరి యవ్వహం
బును జపమున్ స్వభాష్యములబోధనమున్ బచరించుచున్నెడన్.

క. పాతంజలయోగకళా
ధీతులు కొందఱు యతీంద్రుతో రరసి కసిన్
జేతుమనస్కు లయి సమా
యాతు లయి పరాజయమ్ము నందిరి యతిచేన్. 202.

మ. జితులై త్యాజితసర్వదర్పను లై శిష్యత్వముం గొంచు వి
శ్రుతపాతంజలయోగదర్శనదీక్షల్ వారు కోరంగ న
య్యతిచూడామణి భాష్యముల్ గఱపెఁ దారాధీశ రోచీ రమాం
చితకీర్తి ప్రతికర్త్రి నిర్మల హరిత్సీమంతినీకంబుగన్. 203.

క. ఈరీతిం గలికలున వి
దారకచరితల శివావతారుఁ డగుయతీ
భారాతికి ద్వాత్రింశం
త్సరాబ్దంబులవయస్సు జరిగె సుఖముగన్. 203.

సీ. మూల్యంబు గాఁగఁ గైవల్యలక్ష్మికి సుధీ
భూష్యంబు లగుభాష్యముల రచించె
ఖండించి వైచెను బండితాహంత దు
స్స్వాంతపరిణామ సంజాత భూత
సద్యస్సముద్య దతిద్యోతఁ జేసె వి
రక్తసజ్జనవేద్య ముక్తిపద్య
శ్రేయముల్ బుధుల కమేయముల్ ఘటియించె
స్థేయముల్ సేసి యామ్నాయకీతు
గీ. లింక నెదిసేయు జగతికి? శంకరుఁడు ద
యామృతరసాయితేందుకుందామరాశ్వ
హారనీహారనిభయశఃపూరశమిత
సుకృతిజనదైన్యపాపకవిక్రతిభరుఁడు 204.

ఉ. ఉత్తమ మైనకీర్తి దెస లొత్తిల ముజ్జగ మొత్తె, నద్భుతా
యత్త విహారకేళుల దిగంతరముల్ వడి ముంచె నివ్వెఱన్,
సత్తము లైనభక్తుల కొసంగె నభీప్సితభుక్తిముక్తిసం
పత్తుల శంకరార్యగురుపాదుఁ డిఁకే మొనరింపఁగావలెన్. 205.

శంకరుఁడు సశిష్యుఁడై కేదారమున కేఁగుట.

ఉ. చేరె ననంతరంబు సహశిష్యుఁడు శంకరభిక్షువాళి కే
దారము సేవమానజనతాసహభీప్సితసర్వసౌఖ్యవి
స్తారము పాపరూపకటుదావశిఖాపదుదార తాపసం
హారము దుర్గమాపదపహారము సంసరణాభిచారముల్. 206.

గీ. అచ్చనీతున నచ్చట ముచ్చముడిఁగి
పోవ్రచండివశిష్యులఁ బోవ నెంచి
చెప్ప నతులోయ మాయంగ వేఁడెఁ జంద్రి
మాళి నతులభ్రాప్య దయాన్నిమాళి. 207.

క. కర్మందిబృందపతి యిటు
నిర్మముఁడై వేఁడ శివుఁడు సిష్టప్ర కృపీ
టోర్మిబహులలహరి నొకటి
శర్మ మిడ నొసంగెఁ జరణజలజములనన్. 208.

ఉ. ఆధృతి శిష్యు లాశివదయార్జితకోష్ణజలప్రవాహమం
దీఁదుచుఁ దాన మాడి సుఖియించి గురున్ నుతియించి రంట! త
ప్తోదకనిర్ఝరం బదియ యున్నది నేటికిఁ దద్యశంబులన్
బాదుకొనంగఁ జేయుచు దివస్పృథివీచరపావనంబునై. 209.

ఉపసంహారము

వ. అట్లు శృంగగిరి వెడలివచ్చునాఁ డయ్యతిసమాత్రిట్టు మధ్యేమార్గం
బు జోగులాంబను, మహాలక్ష్మిని, బగళాంబను, జ్వాలాముఖీదేవిని
సందర్శించి, పాండురంగక్షేత్రము సేవించి, కాంచి దర్శించి, యు
వంతిని వింత లరసి, ద్వారక కేఁగి, మధురాపురిని విడిసి, కాశి సం
భజించి, మాయాపురంబునఁ గొంతకాలంబు వుచ్చి, తత్రత్య ద్వై
వతంబుల శివకేశవాదినానామరాకారుల నభేదదృష్టి దర్శించి,
సేవించి, యం దంద యద్వైతమతప్రతిపాదకమ్ము లగునాత్మీయ
భాష్యమ్ములం గలయర్థమ్ములం దత్తద్దేశవాసులకుం దైర్థికులకును
హిమవత్పాదవిరాజమానం బగుబదరికావనమునందలి జ్యోతిర్మఠం
బునఁ దోటకాచార్యు సేవల నలరి యపునరావృత్తిమోక్షదం బగు
కేదారమహాక్షేత్రంబున నపునరావృత్తికంబుగఁ బరిమితచ్ఛాత్ర
పరివృతుం డయి నివసించి శంకరుండు తనముప్పదిరెండవయేఁడు
గడసన నుంట యెఱింగి యంతేవాసి సంతతి నంతికమ్మునకుఁ జేరఁ
బిలిచి. 210.

ఉ. మోమున లేఁతనవ్వొలయ ముద్దిడి దీవన లిచ్చి పుచ్చె హ
స్తామలకున్, సురేశ్వరు మహాధృతిఁ బల్కి, సరోజపాదునిన్

సేమము గల్గఁ జెప్పి పనిచెన్, గవుఁగింటను జేర్చెఁ దోటకున్
గామితముల్ ఫలింపఁగ నొనర్చెను దీవన తక్కువారికిన్. 211

సీ. నారాయణునకు వందన మొనర్చెను బద్మ
భువుపదమ్ములు స్వాంతమున ఘటించెఁ
దలఁచె వసిష్ఠు నిస్తులతపస్సంపన్ను
శక్తిమహర్షిఁ బ్రశంస సేసె
వినుతించెను బరాశరుని జగత్కల్యాణు
బాదరాయణు నెదన్ బాదుకొలిపె
శుకమహర్షి స్మరించి జోత లర్పించెను
స్తుతియుంచె గౌడపాదుని మహాత్ము
గీ. గురుని గోవిందయతి నిల్పుకొనియె మదిని
నిటు గురుపరంపరఁ దలంచి యిష్టదైవ
తములయెడ నైక్య మెన్ని కేదారనాథ
శివుని యెదుట దర్భాసనాసీనుఁ డగుచు. 212.

శా. ప్రాణాపానగతావరోధమున బాహ్యార్థాప్తికై యింద్రియ
శ్రేణిన్ బోవఁగ నీక పట్టి యెడఁదన్, స్వాంతంబు బుద్ధిన్, మతిన్
రాణన్ జీవునిలో, లయించి పరమబ్రహ్మంబె తానై విని
ద్రాణానందమయత్వ మొంది తుద కద్వైతస్థితిన్ భాసిలెన్. 213.

సీ. సర్వభోగవిశేషశాలి దేవేంద్రుఁ డె
వ్వానియానందలవం బెఱుఁగఁడొ
భువననిర్మాత యంభోజాతసూతి యె
వ్వానిదృష్టిలోఁ దృణప్రాయుఁ డగునొ
లక్ష్మీసమాశ్లేషలాలితుం డగుహరి
యెవనితుష్టికి గవ్వయేని కాఁడొ
యైశ్వర్యపూర్ణుఁ డాహరుఁడు నెవ్వనిశాంతి
[illegible] శౌక్యలేశమె నొందఁజేఁడొ

గీ. తాదృశాద్వైతశుద్ధసిద్ధాంతవస్తు
పరమతాదాత్మ్యనిర్ముక్తబంధతోడి
తామితానందరసమయుండై వెలింగె
శంకరుఁడు విశ్వలోకశుభంకరుండు. 214.

శా. తత్తాదృక్సమాధిసుస్థితికి మోదం బాత్మ నిండార శ్రీ
దత్తాత్రేయుఁడు దోఁచి యాశ్రితుల ధాత్రిశ్రేణిఁ బోనంపి సం
విత్తాదాత్మ్యము నొందియున్న గురునిన్ విశ్వాతిశాయిప్రభా
వాత్తఖ్యాతిఁ గవుంగిలించికొనెఁ జేతోఽబ్జాతమం దర్మిలిన్. 215.

మ. తనయందున్ జగతీతతుల్, జగములన్ దన్నున్, గనుంగొంచుఁబో
ల్చిన శ్రీశంకరు నాంతరేక్షణస్మృతిన్ జిత్రింబుగాఁ దోఁచి యొ
య్యన నీరీతి నుతింపఁగాఁదొడఁగె దత్తాత్రేయుఁ డుద్యత్సుధా
వనధిత్వంగదభంగభంగనటనవ్యాపారపారీణతన్. 216.

చ. జయజయ మానుషాకృతిలసత్తుహినాద్రిసుతామనోహరా!
జయజయ యబ్జజాండచయజన్యవనక్షయమూలకారణా!
జయజయ దేవతాముకుటజాలమణీఘృణిదీప్రపాదుకా!
జయజయ రాజతాచలనిశాంత! ప్రశాంతపదా! సదాశివా! 217.

సీ. భూతపంచకసమతీత! భూతాకృతి!
పంచకోశాగమ్య! ప్రణవమూర్తి!
షడ్వికారవిదూర! సంవిన్మయాత్మక!
గుణసమవేత! నిర్గుణవిలాస!
సంయమీంద్రాంతరచక్షురానాయమీ
నాయిత! తత్సహస్రారవర్తి!
సంసారసాగరసాంయాత్రికాభిగ
మ్యద్వీప! యాదిమధ్యాంతశూన్య!

గీ. వేదవేదాంతనిబిడాటవీసదాని
రంకుశవిహారహారిమృగాధిరాజ!
స్వప్రభావవశీకృతావార్యమాయ!
జాగ్రదద్వైతసిద్ధాంతసారభూత! 218.

ఉ. ఖాండికనాస్తికోక్తులకు ద్వైతమతప్రచరిష్ణుధూర్తవై
తండికఖండనంబులకుఁ ద్రాసముఁ బొంది కదర్థ్యమందుఁ బె
న్మ్రందులఁ గూలి తూలి వెత మున్గిన వైదికవాక్సవిత్రి నా
క్కాండవ మెత్తి నిల్పితి సుఖప్రచురాద్వయసత్పథంబునన్. 219.

సీ. జనిమాత్రమునఁ బంచజనుఁడవే కాని సా
క్షాచ్ఛంకరుఁడవు విశ్వజ్ఞమౌళి
మనుజుఁడట్టుల విద్యలను నేర్తువే కాక
నీవు పుంభావవాగ్దేవి కావె
మనుజమాత్రు లొనర్చు పనులె యత్యల్పకా
లమున నీచేయు కృత్యములఁ దలఁప?
నాచంద్రతారార్క మవని నిత్యజ్యోత్స్నఁ
జల్లదే నీయశశ్చంద్రబింబ?
గీ. మాహిమాహార్య సేతుపర్యంతభూమి
భవదమలపాదపద్మసంస్పర్శపావి
తంబు కానట్టి యొక యంగుళంబు మేర
గలదె? జగతీతలోద్ధారకా! మహేశ! 220.

చ. ప్రౌఢమతి వేదరక్షకయి భూస్థలి ద్వైతకుతర్కధాటికిన్
పడలనియట్లు వజ్రకవచంబుల భాష్యములన్ రచించి, న
ల్గడ మతరాజముల్ నిలిపి కట్టడ సేసితి దుర్మతంబులన్
గెడపితి వేమి యున్న దవనిన్ గరణీయము నీ కుమాపతీ! 221.

మ. కలిమాహాత్మ్యమునన్ నిరంతర మనేకద్వైతపాషండదు
ర్లలితానర్థమతంబు లుప్పతిలినన్ రాజిల్లు నారాజటుల్
తలపూ వాడక త్వత్సముద్ధృతతతాద్వైతాత్మసిద్ధాంతని
స్తులదీవ్యన్మత ముర్వి యెల్లఁ గరమందున్ బట్టిపాలించుచున్. 222.

క. ధరణిఁ గలట్టి నదీనద
ఝరము లుదధిఁ గలియు కరణి సకలమతములున్
బొరయవె యంతర్భావం
బరయఁగ నద్వైతమతమునం దందందున్. 223.

చ. అతులభవత్కృతాఖిలదిగంతజయోదితపుణ్యకీర్తిసం
భృతబహుళప్రబంధముల నెల్ల జగంబున సార్వకాలిక
స్తుతి నజరామరత్వపరిశోభితమూర్తు వియైె తనర్తు శా
శ్వతముగఁ ద్వత్కృతామితనిబంధము లుర్వికిఁ గూర్చు భద్రముల్.

క. ద్వాత్రింశచ్ఛరదాయు
ర్మాత్రుఁడవన మోస, మజుఁ డమరుఁడు నయిన చి
న్మాత్రుండవు మృత్యుంజయ
మాత్రుండవు కాని మనుజమాత్రుఁడవౌకో! 225.

గీ. కనుము కైలాస మదిగొ శంకరుఁడు వాఁడె
యంబ యదిగొ గణేశ్వరుం డల్లవాఁడె
షణ్ముఖుఁడు వీఁడె వీరు నీధ్యాయ లగుదు
రీ రహస్యంబు ముందె నీవెఱిఁగియుందు. 226

వ. అని తద్ధ్యానపథావతీర్ణుఁడయి దత్త్రాత్రేయుఁ డగ్గించుచుం
డనె కైలాసము శంకరుం డగజ విఘ్నస్వామి షాణ్మాతురుం
డును నందీశ్వరముఖ్యపారిషదు లందున్ దోఁచి వీక్షించుచుం
డనె శీతాద్రియ రాజితాద్రి యయి కన్పట్టన్ యతీశానుఁడున్,

శా. తన్నుం జూచుకొనంగ నద్భుతముగాఁ దా నమ్మహాదేవుఁడై
యున్నట్టుల్ సనకాదిమౌనులు నమర్త్యుల్ సిద్ధులున్ సాధ్యులున్
గ్రిన్నన్ దన్ను నుతించుచున్నటుల వీక్షాపర్వమై తోఁప న
చ్ఛిన్నానందమయుండు శంకరుఁడు గాంచెన్ స్వస్వరూపైక్యమున్

గీ. అమహితు పాంచభౌతికం బైన మూర్తి
యఖిలజగదేకగురుమూర్తి యష్టమూర్తి
మూర్తియైనట్టి దక్షిణామూర్తి యయ్యె
జ్ఞానసుధ సుస్మితకటాక్షసరణి నొలుక. 229.

వ. అట్టియెడ-

క. పురుహూతాద్యమరులు నం
బురుహాక్ష సరోజభవులు మూర్ధధృతకరాం
బురుహు లయి సల్పిరి మనో
హరవేదోక్తులను మంగళాశాసనముల్. 230.

ఆశ్వాసాంతము.

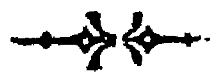
శా. విశ్వక్షోణిధురంధరాయతభుజా! వీరావతంసా! జయ
శ్రీశ్వేతేక్షణకైరవప్రసవరాజీమాలికాలంక్రియా
శశ్వత్కమ్రదిగంగనాముకురితాంచత్కీర్తిభాసా! మునీం
ద్రశ్వశ్రేయసమూలకారణవతారా! భక్తకల్పద్రుమా! 231.

క. సౌభాగ్యభాగ్యశోభిత
వైభవసుబ్బాంబికాధిపతిసంతతపూ
జాభాజన! సీతాగమ
నా! భక్తాభీష్టవితరణాస్వప్నమణీ! 232.

మంగళమహాశ్రీవృత్తము.

చిత్తభవకోటిశతశృంగహరణక్షమ విశిష్టకమనీయతరరూపా!
మత్తసురశాత్రవసమాజవిచలత్తిమిరమండలవిపాటననవార్కా!
యుత్తమతపస్విహృదయోదరనటత్పదపయోజయుగ! మంగళమహాశ్రీ
వృత్తవిమలామృతపవిత్రితజగత్త్రితయ! వేదచయనిశ్వసితధామా!

ఇది శ్రీగురుకరుణాసమాసాదితకవిత్వ 'కవితాభూషణ'
వెంపరాలసూర్యనారాయణనామధేయప్రణీతంబయిన
శంకరవిజయంబున
నవమాశ్వాసము.
సర్వము సంపూర్ణము.

సీ. వేంకటరామాఖ్యవిఖ్యాతమౌ సంస్థ
తనరుఁగా నాచంద్రతారకముగ
శ్రీసుబ్బమాంబ భజింప వేంకటరాయఁ
డండుఁగా వృత్తిఁ బురుషాయుషంబు
తనయిల్లు వేయిండ్లకును మొన లయి చిర
మ్మలరు వేంకటరామయార్యుఁ డెలమి
వర్ధిల్లు ధాత్రి శాశ్వతముగా వేంకట
రాయుని ధర్మకార్యమ్ము లెల్లఁ
గీ. బరఁగ నిత్యకళ్యాణమ్ము పచ్చతోర
ణమ్ముగుచు సుబ్బమాంబికా నామచిహ్న
త్రోన్నతామలసౌధ మాయుర్యశోభి
వృద్ధులకుఁ దాపలం బయి వెలయుఁగాత.

శ్రీ రామచంద్రార్పణమస్తు.

తప్పొప్పుల పట్టిక.

పుట	పం.	తప్పు.	ఒప్పు.	పుట	పం.	తప్పు	ఒప్పు
2	13	ఋవళించు	ఋవతళించు	141	13	యదార్థ	యథార్థ
...	18	ప్రతిచ్చాయ	ప్రతిచ్ఛాయ	...	24	నన్మా	నన్నా
9	22	స్థిరైక	స్థిరైశ	144	21	యతంబు	యతేఢు
10	15	ప్రభాంతమ్ము లక్	ప్రభాతమ్ము లన్	148	3	ఘృష్టక్షిత	ఘృష్టక్షితి
13	24	యన	యని	158	20	యాయజాకు	యాయజూకు
32	19	బ్రైక్షము	భైక్షము	170	23	మండలనాఖ్య	మండనాఖ్య
54	12	యర్వాచీస	యర్వాచీన	180	21	ద్వ్యజగ	ద్విజగ
61	[illegible]	నూర్య	సూర్య	187	16	శబ్ధ	శబ్ద
69	22	నిదాస	నిదాన	...	17	వేదాతంమ్ము	వేదాంతమ్ము
74	2	నిస్తర	నిరస్త	189	16	మెనుట్లవుప అచు	మెట్లనువుప అచు
77	4	చొక్కము నంకిడి	చొక్కటము నిక్కిడి	196	12	బలయువిద్యా	బలయువిద్యా
80	1	జనిసక్	జననిక్	198	16	పరగినట్లు	పరగినట్ల
81	20	తడంబు	డతంబు	205	19	స్వప్నముమ	స్వప్నమును
84	10	మొనరింపనే	మొనరింపవే	211	7	బోధన	బోధ
86	18	జిజ్ఞాసా	జిజ్ఞాసా	...	9	జాపుట	జూపుట
87	12	ససుసరించు	ననుసరించు	...	11	వినిము	వినుము
96	24	తేవసద	తేవసద	214	22	నిరాకృతమాయులు	నిరాకృతమాయులు
99	18	క్రొజ్ఞ	క్రొజ్జ	215	21	భజంప	భజింప
101	20	నస్య	సస్య	218	3	కీరికి	కీర్తికి
111	6	ముతము	మతము	...	18	వ్య	వర్య
113	1	కవళించు	కళవళించు	220	21	ఆని	అని
114	23	రహిత	సహిత	221	11	యుక్తముగ	యుక్తముగను
...	24	యుతు	యుత	228	21	క్షోదక్షముగ	క్షోదక్షమముగ
118	3	నేకాసనం	నేకాననం				
119	17	వజ్రింకలిన	వజ్రికలిన				
136	1	జటాదిభూతి	జటావిభూతి				
139	1	బరవశం	బరవశం				
				145	4	పరిశరా	పరాశరా

పుట.	పం.	తప్పు.	ఒప్పు.
231	24	తిలకింపఁగ	తిలకించఁగ
239	8	కలిసి	కలిపి
243	8	పొంగడఁగ	పొగడఁగ
244	6	నొందుచు న్నామము	నొందుచు న్నారము
...	19	వారిజహంస	వారిజరాజ హంస
246	21	కడుమన్	కడమఁగ
260	15	యొసఁగు	యొసఁగు
263	15	సుఖాదిక	సుఖాధిక
266	10	రచిరంబు	రుచిరంబు
...	14	డదర్థ	డసదర్థ
324	1	అని	అను
...	11	బోలుఁజని	బోలువెర
326	15	నాజాన	నాజాను
328	8	విదులఁగ	విధులఁగ
336	11	పరక్లప్త	పరక్లప్త
341	9	దుర్దిమోక్తి	దుర్దమోక్తి
352	17	ట్లనిమె	ట్లనిరి
365	13	బు-సృష్టి	బునసృష్టి
366	5	నాన్వాము	నానాత్వము
368	13	వీరమ్ము	వీర్యమ్ము
370	3	నసంద్వాయ	సంసప్వాయ
...	9	స్వాన	స్నాన
371	9	ధారంణబు	ధారణంబు
373	3	చిహ్మాతు	చిహ్నాతు
374	8	మంనాకిని	మందాకిని
377	7	తపు	తప్పు
389	20	నిం	నింక
396	21	యీారితి	యీారీతి
398	2	జగద్వరు	జగదీశ్వరు
401	22	బొడఁగసి	బొడఁగని
402	14	బ్రాిణులు	బ్రాహ్మణులు
411	8	బాషండద	బాషండత
413	2	యువధరిపు	యువధరింపు
...	6	కల్లు	గల్లు
414	6	సుపాన్య	సుపాస్య
419	7	తిదేవా	కతిదేవా
422	23	యుతివల్లజు	యుతితల్లజు
433	4	నాడ	నాఁడ
438	2	దేశికుఁడను నుఁగ	దేశికుఁడను డుఁగ
439	10	బిక్షుం	భిక్షుం
440	3	పరిణమిల్ల	పరిణమిల్లి
441	9	సామర్థ్యంబు బెటుల్	సామర్థ్యం బెటుల్
...	14	ప్రభోధ	ప్రబోధ
...	23	సీఁగ	సీఁగనుట
442	21	సుకృతముచే	సుకృతము
...	22	తను ధన మొం దుదు రటంచు నద్వైదులన రే	నన ధన మొం దుదు రటంచు నరెతదభిజ్ఞుల్
444	4	బావింపఁగ	భావింపఁగ
445	3	కాంణ	కారణ
448	9	వోలె	వోలెజనకుఁ డా
449	4	సుఁబులు	సుఖంబులు

పుట.	పం.	తప్పు	ఒప్పు	పుట.	పం.	తప్పు	ఒప్పు
456	21	ప్ర్తిపాదింప జడె	ప్రతిపాదింపఁ బడె	486	12	నిషధ్యమాన	నిషిధ్యమాన
				486	13	నిషధ్య	నిషిధ్య
457	7	నిజన	విజన	487	2	...	...
458	3	ప్రాగ్యంబు	ప్రాగ్ర్యంబు	...	14	...	...
461	1	లాది	లాదిక	...	16	...	...
...	19	అంచి	అంచు	491	19	కేశంబులు	క్లేశంబులు
462	10	బుధుర్ణ	బుధునిర్ణ	512	6	జునియించి	జనియించి
463	7	జొత్తురం	జొత్తుర	513	15	నయంబును	ననయంబును
466	7	భక్తి	భక్త	519	6	స్త్యము	నిత్యము
470	5	విటంతే	విట కంతే	524	11	గటడ	గట్టడ

